

Jaarstukken 2023

Versie: 5.0.0.0.0

Inhoudsopgave

1 Voorwoord	3
2 Jaarverslag	9
2.1 Algemeen	10
2.1.1 Financieel resultaat 2023	10
2.2 Programmaverantwoording	16
2.2.1 Bestuur en dienstverlening	18
2.2.2 Veiligheid	28
2.2.3 Economie	38
2.2.4 Bereikbaarheid	52
2.2.5 Omgevingskwaliteit	70
2.2.6 Stedelijke ontwikkeling	88
2.2.7 Jeugd en onderwijs	106
2.2.8 Cultuur, sport en recreatie	120
2.2.9 Maatschappelijke ondersteuning	134
2.2.10 Werk en Inkomen	150
2.2.11 Algemene middelen	161
2.2.12 Overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien	165
2.3 Paragrafen	170
2.3.1 Lokale heffingen	170
2.3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	175
2.3.3 Onderhoud kapitaalgoederen	180
2.3.4 Financiering	188
2.3.5 Bedrijfsvoering	193
2.3.6 Verbonden partijen	206
2.3.7 Grondbeleid	215
2.3.8 Openbaarheidsparagraaf Wet open overheid (Woo)	218
2.3.9 Subsidies	218
2.3.10 Taakstellingen en reserveringen	229
2.3.11 Demografische ontwikkelingen	230
2.3.12 Duurzaamheid	231
2.3.13 Bijzonder programma Binnenstad	232
2.3.14 Bijzonder programma Kennisstad	233
2.3.15 Bijzonder programma Doorontwikkeling Sociaal Domein	236
2.4 Rapportage interbestuurlijk toezicht (IBT)	238
3 Jaarrekening	239
3.1 Beginbalans per 1-1-2023	239
3.2 Balans per 31 december 2023	242
3.3 Overzicht van baten en lasten	244
3.4 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	247
3.5 Toelichting op de balans	251
3.5.1 Toelichting op de activa	251
3.5.2 Toelichting op de passiva	269
3.5.3 Aan natuurlijke en rechtspersonen verstrekte borgstellingen en garantstellingen	288
3.5.4 Niet in de balans opgenomen belangrijke financiële verplichtingen	291
3.5.5 EMU-saldo	293
3.6 Toelichting op het overzicht van baten en lasten	294
3.6.1 Toelichting financiële afwijkingen programma's	294
3.6.2 Gerealiseerde dekkingsmiddelen	317
3.6.3 Toelichting financiële afwijkingen reserves	318
3.6.4 Overzicht aanwending onvoorzien	333
3.6.5 Overzicht incidentele baten en lasten	334
3.6.6 Verantwoording wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)	343

3.7	Rechtmatigheidsverantwoording	345
3.7.1	Grondslagen voor de rechtmatigheidsverantwoording	345
3.7.2	Rechtmatigheidsverantwoording	345
3.8	SISA-verantwoording	348
3.8.1	SISA-tabel	348
3.9	Overzicht per taakveld	355
3.10	Gebeurtenissen na balansdatum	358
4	Overigen	359
4.1	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	359
5	Bijlagen	367
5.1	Conversie programma, beleidsterrein, prestatie	367
5.2	Samenstelling stadsbestuur	375
5.3	Kerngegevens	377
5.4	Staat van investeringskredieten incl. af te sluiten	379
5.5	Opvolging aanbevelingen Rekenkamercommissie	396
6	Colofon	403

Hoofdstuk 1

1 Voorwoord

Voor u liggen de Jaarstukken 2023. Met de jaarstukken legt de gemeente verantwoording af over de behaalde resultaten en de besteding van de middelen over het gevoerde beleid in 2023. Hiermee biedt de gemeente inzicht hoe het geld vorig jaar is besteed.

Terugblik 2023

In 2023 heeft het college hard gewerkt om Leiden elke dag een beetje mooier te maken. Leiden groeit, en het aantal Leidenaren groeit mee. Steeds meer mensen willen in onze mooie stad wonen. Dat geldt voor mensen die zelf kiezen om hier te komen wonen, maar ook voor mensen die een veilig heenkomen zoeken en vluchten voor oorlog en geweld. We willen mensen een fijne plek bieden. Daarom is er in 2023 wederom flink gebouwd. Zodat starters een thuis kunnen vinden. Maar ook studenten, senioren en andere groepen mensen, die nu soms buiten de boot vallen.

De groei van de stad gaat gepaard met schaarse ruimte. Leiden is een compacte stad en voor elke vierkante meter is er wel een bestemming. Daarom zoeken we in Leiden naar een goede balans tussen de groei van de stad en het waarborgen van de leefbaarheid in de stad; voor alles wat Leiden de moeite waard maakt. Dat doen we door ruimte te bieden aan de fiets, lopen en hoogwaardige OV-verbindingen. Maar ook door de bereikbaarheid te vergroten en te investeren in de vergroening van de stad. Want wie geniet er niet van een zonnige dag in het Singelpark of op de vele mooie waterwegen die Leiden rijk is? In 2023 zijn meerdere mobiliteitsprojecten tot uitvoering gekomen en hebben we belangrijke stappen gezet in het bevorderen van kansengelijkheid in Leiden. In de Jaarstukken 2023 leest u terug wat we hebben bereikt.

Het jaar 2023 was ook een beladen jaar met grote spanningen in de wereld, zoals de oorlog in Oekraïne en Gaza. Spanningen die hun weerslag hebben op onze eigen stad. Hoe zorgen we dat deze spanningen niet overslaan op onze stad? En hoe bieden we ruimte aan het gesprek en blijven we respectvol met elkaar omgaan, ook als we het niet met elkaar eens zijn? De kracht van Leiden is dat we naar elkaar luisteren en met elkaar de verbinding zoeken. In Leiden moet iedereen zich veilig en prettig kunnen voelen. Als gemeente zetten we ons daar elke dag voor in.

In het stuk hieronder kijken we terug op belangrijk ontwikkelingen in 2023 en de bijbehorende resultaten. We kijken terug langs de volgende vier thema's:

1. Duurzame en leefbare stad
2. Sociale en gezonde stad
3. Internationale stad van kennis en cultuur
4. Organisatie en financiën

1.1. Duurzame en leefbare stad

Leiden staat voor een aantal grote opgaven binnen het thema 'duurzame en inclusieve stad'. Zoals hierboven geschetst is de ruimte schaars en zijn de claims op de ruimte groot. We willen de stad vergroenen, klimaatneutraal en -adaptief maken, en de leefbaarheid bevorderen. Er geldt een tekort aan woningen, met name in betaalbare segmenten. Het verkleinen van dat tekort is van groot belang om een inclusieve stad te blijven, die toegankelijk is voor iedereen. De energietransitie vraagt om uitbreiding van het warmtenet, om de aanpak van netcongestie door verzwaring van het elektriciteitsnetwerk, om het isoleren en verduurzamen van bestaand vastgoed en om besparing van energieverbruik. En er is de opgave om naar een schoner en ruimte-efficiënter mobiliteitsprofiel te groeien. Al deze opgaven vragen om ruimte en moeten daarom in samenhang worden aangepakt. In 2023 is veel werk verzet rondom specifieke maatregelen en projecten, die invulling geven aan de bovengenoemde opgaven.

Mede door de aanhoudende oorlog in Oekraïne was voor het tweede jaar op rij sprake van een grote toestroom ontheemden, vluchtelingen en statushouders. In 2023 is wederom een grote inspanning gepleegd om hen huisvesting te bieden.

Met de vaststelling van een pakket aan woningmarktregulerende maatregelen en een aanpassing van de doelgroepenverordening in 2023 is beter geborgd dat betaalbare woningen langer in stand worden gehouden en beter toegankelijk zijn voor die mensen die die woningen het hardst nodig hebben.

Ook is in 2023 wederom hard gewerkt aan de realisatie van veel bouwprojecten. Als gevolg van hoge rentes en sterk gestegen bouwkosten was hierop extra inspanning nodig, onder andere gericht op het aantrekken van rijkssubsidies en fondsen, maar ook door de oprichting van een gemeentelijk krediet om vergevorderde bouwplannen verder te brengen.

Met de verlenging van de samenwerking Warmte Leidse Regio, en de vaststelling van het Plan van aanpak Gebiedsgerichte Warmtetransitie is de aanpak van de warmtetransitie goed op stoom gekomen.

Een aantal resultaten uit 2023

- Er zijn flinke stappen gezet om de woningbouw in Leiden te versnellen. Voor het tweede jaar op rij is sprake van de toevoeging van meer dan 1.000 woonadressen in een jaar: in 2023 zijn 1.250 woonadressen toegevoegd. Dat waren afgelopen jaar vooral studentenwoningen, waarvan 703 in het project Park More kavels 1 & 2 en 289 in het project Kolffpad van DUWO.
- Ook zijn er veel nieuwe projecten in aanbouw genomen, zoals De Geus (96 woningen + bioscoop), Park More kavel 5 (206 woningen), Sumatrahof (82 woningen), Turkoois (135 woningen) en het nieuwe hoofdkantoor van Batavia Biosciences in het Bio Science Park.
- Meerburg is de eerste wijk waarvoor een startnotitie warmtetransitie is vastgesteld, en samen met wijkbewoners wordt toegewerkt naar de realisatie van concrete, toekomstbestendige warmteoplossingen.
- Het burgerberaad energietransitie is afgerond en het advies is aan de raad gestuurd.
- Veel mobiliteitsprojecten zijn in 2023 verder gebracht in planvorming, zijn in uitvoering gegaan of opgeleverd:
 - Er is een kaderbesluit genomen voor de herinrichting van de Hoge Rijndijk
 - Er zijn uitvoeringsbesluiten genomen voor de fietsroute Agaatlaan (als onderdeel van de duurzame wijkvernieuwing Hoge Mors fase 2), voor herinrichting van het Noordeinde en voor herinrichting van de Jan van Houtkade / Koepoortsbrug.
 - De herinrichting van de Schipholweg-Oost is gestart.
 - Herinrichting van de Zoeterwoudseweg is afgerond.
 - Aanleg van een fietsroute aan de Nachtegaallaan is afgerond.
 - Al deze projecten zijn zowel gericht op het verbeteren van de verkeersveiligheid en het verbeteren van het fietsnetwerk als op vergroening.
- In 2023 heeft veel onderzoek plaatsgevonden naar de mogelijkheden en consequenties van het 'knippen' van de Rijnzichtbrug en Turfmarkt voor doorgaand autoverkeer, een speerpunt uit de Agenda Autoluwe Binnenstad. Als gevolg hiervan kon onlangs het kaderbesluit Groene lopers Leiden worden vastgesteld en aangeboden aan de raad.
- Het nieuwe Uitvoeringsprogramma "Leiden biodivers en klimaatbestendig 2023-2026" is vastgesteld evenals het Integraal Waterketenprogramma 2024-2028.
- Duurzame wijkvernieuwing: de werkzaamheden in Gasthuiswijk en het Houtkwartier Oost zijn afgerond en er is gestart met de werkzaamheden in het Noorderkwartier Oost fase 2, de Professorenwijk-Oost fase 1 en de Vogelwijk.
- De procesaanpak voor de uitwerking van de Tweede Groene Ring is vastgesteld in het college van B&W.
- Eind 2023 is de onderzoeksaanpak van het (meerjarige) landelijke onderzoek naar de invloed van (straat)verlichting op biodiversiteit vastgesteld.

1.2. Sociale en gezonde stad

Leiden is een sociale en inclusieve stad. Ook in 2023 hebben we ingezet op het vergroten van de kansengelijkheid, gezondheid en bestaanszekerheid van onze inwoners. Hierin houden we vast aan de 'Visie Sociaal Domein'. In lijn met deze visie zetten we in op een sterke basisinfrastructuur (het stadsklimaat) en voldoende collectieve voorzieningen. Daarmee voorkomen we dat er later meer individuele ondersteuning nodig is. Zo hebben we gezorgd voor goede onderwijshuisvesting en investeren we in de gezondheid van onze inwoners, onder andere door de oplevering van onze nieuwe sportcomplexen. Het programma Leiden Inclusief is herijkt en er is een start gemaakt met het uitvoeringsplan. We werken aan een gezonde en sociale stad voor alle Leidenaren.

In 2023 hebben we gezien dat er zowel in de regio Holland Rijnland als in Leiden minder kinderen gebruik hebben gemaakt van de inzet van specialistische jeugdhulp, maar dat er tegelijkertijd wel sprake is van stijging van kosten. Als gevolg van o.a. corona zien we (nog) steeds meer jeugdigen met psychosociale problematiek, wat mogelijk komt door uitgestelde zorg.

Een aantal resultaten uit 2023:

Kansengelijkheid

- In 2023 is de Leidse Visie Gelijke Kansen 2023 vastgesteld. Hiermee werken we aan het creëren van gelijke kansen voor Leidse kinderen en jongeren tot 27 jaar (en hun omgeving) en de mogelijkheid om hun talenten te ontwikkelen.
- De vervangende nieuwbouw van de twee basisscholen aan het Broekplein is opgeleverd en de uitbreiding en renovatie van het schoolgebouw van het Metrum is afgerond. Daarnaast is de herwaardering van het Integraal Huisvestingsplan 2023 – 2032 afgerond.

Gezondheid

- De nieuwe sportcomplexen 1574 en De Vliet zijn feestelijk geopend en in gebruik genomen.
- Het sportakkoord II is opgesteld voor 2023 t/m 2026. Hoofddoelstelling van het sportakkoord is om meer Leidenaren een leven lang te laten genieten van sport en bewegen.
- De samenwerking in het Healthy Society Center is uitgebreid. Dat wordt nu gevormd door gemeente Leiden, Universiteit Leiden (Faculteit Sociale Wetenschappen), Hogeschool Leiden en MBO Rijnland.
- Inclusio heeft de daginvulling succesvol geïmplementeerd. Dit is een laagdrempelige vorm van dagbesteding voor inwoners zonder indicatie. Hiermee worden nu voornamelijk ouderen bereikt.
- We hebben verder gewerkt aan het verbeteren van het studentenwelzijn. Dit hebben we onder andere gedaan door het actieplan Studentenwelzijn uit te voeren.

Bestaanszekerheid

- In 2023 is de doordecentralisatie van de Maatschappelijke Zorg in Holland Rijnland een feit. Specialistische voorzieningen, waaronder de maatschappelijke opvang, biedt Leiden nog voor de hele regio. In 2023 is gestart met de vorming van de jongerenopvang aan het Maansteenpad.
- In 2023 zijn er door een verbeterde integrale aanpak 40 procent meer mensen bij DZB aangemeld voor een traject naar werk of een andere vorm van activering dan in 2022.
- Het aantal trajecten bij taalaanbieder NL Training is sinds 2022 verdubbeld. Ook het aantal deelnemers bij het programma Taal & Participatie (voor inwoners met een uitkering) is sinds 2022 met 50 procent gestegen.
- Het traject 'Op je plek in de zorg' is gestart: een combinatie tussen wonen en opleiden in de zorg voor statushouders.
- Via Eerste Hulp Bij Geldzorgen is voor iedere wijk in Leiden een vaste sociaal werker en schuldhulpverlener beschikbaar en is ingezet op het helpen van jongeren met schulden. In 2023 zijn dan ook meer inwoners bereikt dan in 2022.
- Het traject schuldsanering is verkort naar 18 maanden (in navolging van de wijziging in landelijke wetgeving) en er is besloten om de schuldregelingsregistratie bij het BKR na afloop van een schuldregeling te verwijderen na 6 maanden in plaats van na 5 jaar.
- In juni 2023 is het werkcafé gestart. Inwoners kunnen op dinsdagochtend zonder afspraak terecht voor gratis advies over werk of scholing.
- Specifiek hebben we aandacht voor multi-probleem-gezinnen. Daarvoor is gewerkt aan een plan van aanpak en de inzet van een maatwerkregisseur.

1.3. Internationale stad van kennis en cultuur

Als internationale stad van kennis en cultuur droegen wij afgelopen jaar bij aan het op peil houden van de brede welvaart voor onze inwoners en de functie van Leiden als centrumstad in de regio.

De Leidse economie toonde ook in 2023 haar veerkracht en groeide gestaag door. Het aantal bedrijven en banen in Leiden nam toe, evenals de toegevoegde waarde van de economische sectoren in het geheel. De kracht van onze economie uitte zich in de positieve ontwikkeling van de kenniseconomie, de binnenstadeconomie en de verzorgende economie. Werk vormde een essentiële schakel in het functioneren van de stad. Voldoende en gevarieerd werk biedt alle inwoners van Leiden de mogelijkheid op inkomen, een basis van bestaanszekerheid, en maakt de stad divers, levendig en aantrekkelijk.

Ook het culturele aanbod is van groot belang voor de aantrekkelijkheid van de stad. Het aantal bezoekers in de cultuursector – zoals de Leidse musea en de culturele podia – is sinds corona weer verder toegenomen. Het stadsfeest Leidens Ontzet is in 2023 succesvol verlopen, waarbij als vanouds weer van alles werd georganiseerd. Ook het erfgoed blijft in trek, niet alleen met de aantrekkingskracht van onze historische binnenstad maar ook met de bezoeken aan Erfgoed Leiden en Omstreken.

In 2023 is de intensieve samenwerking met de kennisinstellingen, onder de noemer 'Leiden Kennisstad' verder voortgezet. Daarbij is de inzet het stimuleren en bevorderen van samenwerking, innovatie en verdere kennisbenutting. De aansluiting van mboRijnland als nieuwe partner had daarbij in 2023 extra aandacht. Daarnaast zetten we ook in op het bevorderen van een sterk en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor de stad en het vergroten van de zichtbaarheid van Leiden op (inter-)nationale schaal.

In 2023 is het jaar Leiden European City of Science (ECS) helemaal afgerond. De internationale profilering van Leiden heeft een flinke boost gehad. Het resterende geld van ECS is overgeheveld naar Leiden Kennisstad, om volgens de doelstellingen van het jaar ECS in te zetten: het verbinden van kennis, kunde en cultuur met de samenleving.

Van de Leidse bevolking heeft inmiddels 1 op de 7 Leidenaren een niet-Nederlandse nationaliteit. Dit is een diverse groep internationale Leidenaren, van vluchtelingen en statushouders tot kenniswerkers. Dit vraagt om een brede, integrale benadering van internationalisering.

Een aantal resultaten uit 2023:

- Ruimte voor werken: met ondernemers en vastgoedeigenaren is gewerkt aan de ontwikkelagenda 'Ruimte voor Werk' met vijf concrete actielijnen voor dit thema. Ook is de ruimtemaker gestart met het opstellen van profielen voor de bedrijventerreinen.
- Actieplan Impuls Leidse Lokale Economie: met de 20 actiepunten in het actieplan gaven we samen met Centrummanagement Leiden en ondernemers een impuls aan de lokale Leidse economie
- Samen met de cultuursector werkten we aan een transparanter subsidiesysteem.
- Er zijn vervolgstappen en afspraken gemaakt in de doorontwikkeling en vernieuwing van BplusC.
- Met de Subsidieregeling Historisch Stadsbeeld is de uitstraling van de historische stad verder verbeterd.
- In 2023 hebben we een start gemaakt met de uitvoering van de nieuwe samenwerkingsovereenkomst Leiden Kennisstad (2023-2027)
- Gezamenlijk met de Universiteit Leiden en Naturalis is een Erfgoed Deal aangevraagd en toegekend om vergroening van historische binnenstad verder vorm te geven. De Leidse onderwijspartners en de gemeente hebben in 2023 gewerkt aan het vormgeven van een gezamenlijke Leidse Educatieve Agenda (LEA) voor de periode 2024 - 2028.
- Totstandkoming pijlerplan 'het mbo: onmisbare schakel in Leiden kennisstad', waarin uiteenzet is wat we doen om een gelijkwaardige behandeling te bewerkstelligen van het mbo en mbo'ers.
- Samen met studenten zijn lokaal en nationaal acties ondernomen om het welzijn van studenten te versterken en de aandacht hiervoor zichtbaar te maken.

1.4. Organisatie en financiën

Bedrijfsvoering

Op 1 januari 2023 is de gemeenschappelijke regeling Servicepunt71 opgeheven en de Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse regio in werking getreden. Vanaf dat moment is de gemeente Leiden verantwoordelijk voor de dienstverlening op de bedrijfsvoering voor de gemeenten Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude. Een grote verandering voor de organisatie.

De bedrijfsvoering is overgegaan naar Leiden en samengevoegd met de concernstaf. Er startte een transitieperiode die twee jaar duurt. In deze twee jaar gaan we de bedrijfsvoering goed inbedden in de Leidse organisatie en naadloos laten aansluiten op de werkprocessen. De overgang van Servicepunt71 naar Leiden is succesvol verlopen: de 'winkel' is open gebleven tijdens de verbouwing zonder dat dit ten koste ging van de bestaande dienstverlening. Daarnaast is een nieuwe organisatiestructuur opgebouwd en zijn leer- en ontwikkelplannen voor de nieuwe afdelingen opgesteld.

Financiën

De economische omstandigheden om ons heen hebben effect gehad op de financiën van de gemeente Leiden 2023. Hierbij zijn vooral de volgende ontwikkelingen van belang:

- Na enkele jaren met een (zeer) hoge inflatie en een korte periode van economische stilstand, is de economie in rustiger vaarwater gekomen. De gestegen prijzen (uit het verleden) werken wel nog door in de looneisen. Over het geheel genomen verwacht het Centraal Economisch Planbureau in zijn recent Centraal Economisch Plan 2024 dat de inflatie voor consumenten in 2024 uitkomt op 2,9% en in 2025 op 2,8%. Bij de Kaderbrief 2023-2027 is een groot aantal gemeentelijke budgetten gecompenseerd voor de hoge inflatie om deze waarde vast te houden.
- De rente op langlopende geldleningen is voor de gemeente Leiden op dit moment 3,2%. De inflatie ontwikkelt zich inmiddels richting de 2%-doelstelling die de Europese Centrale Bank (ECB) nastreeft. Meerdere ECB-bestuurders hebben gehint op een mogelijke verlaging van de beleidsrente in juni, maar benadrukken ook dat door de nog steeds vrij hoge loonontwikkeling verdere verlaging vooralsnog onzeker is.
- De krapte op de arbeidsmarkt blijft groot. Niet alleen voor gemeente Leiden, maar ook voor gesubsidieerde partners, bouwers en leveranciers blijft het vinden van het juiste personeel ook de komende jaren nog een uitdaging.

Hoofdstuk 2

2 Jaarverslag

2.1 Algemeen

2.1.1 Financieel resultaat 2023

bedragen x € 1.000,-	Rekening 2022	Begroting 2023	Rekening 2023	Vershil 2023
Lasten	568.202	670.184	643.115	27.070
Baten	-596.190	-649.380	-649.946	566
Totaal van saldo van baten en lasten	-27.988	20.805	-6.832	27.636
Mutaties in reserves:				
- toevoegingen	88.424	72.190	75.533	-3.342
- onttrekkingen	-80.481	-92.995	-88.308	-4.687
Resultaat	-20.045	0	-19.607	19.607

Inleiding

Deze paragraaf geeft het financieel resultaat van de jaarrekening 2023 in hoofdlijnen weer. Allereerst komt de ontwikkeling van de begroting 2023 aan de orde. Dan leest u welke financiële afwijkingen het rekeningresultaat over 2023 vooral bepalen. Daarna verduidelijken we de relatie tussen de diverse documenten met betrekking tot de grondexploitaties en we besluiten deze paragraaf met een toelichting op de financiële positie van de gemeente.

1. Ontwikkeling van begroting en het resultaat 2023

Volgens de reguliere planning & controlcyclus, verschijnen twee keer per jaar voortgangsrapportages. Daarin stelt het college de raad op de hoogte van de voortgang op alle prestaties van de lopende begroting.

In de Kaderbrief 2023-2027 is voor het jaar 2023 de begroting met € 2,2 miljoen bijgesteld voor voornamelijk de vele extreme kostenstijgingen op het gebied van o.a. personele kosten en energie.

De Tweede Voortgangsrapportage liet een nadeel zien van € 807.000. De belangrijkste tegenvallers waren het project Werninkterrein en de kosten voor een Extra Tweede Kamerverkiezing. Daarnaast was er sprake van een meevaller door extra inkomsten via het gemeentefonds. Het saldo van € 807.000 is verrekend met de concernreserve.

De slotwijziging is de begrotingswijziging die het college bij laatste raadsvergadering ter besluitvorming aan de raad voorgelegd. Hiermee werd de begroting geactualiseerd naar de laatste stand van zaken. De slotwijziging liet een nadeel zien van € 192.000. Ook deze is verrekend met de concernreserve.

2. Rekeningresultaat 2023 per programma

Ten opzichte van de bij de Slotwijziging 2023 aangepaste begroting is het rekeningresultaat € 19,9 miljoen positief. We zien in vergelijking tot 2022 geringere afwijkingen in het resultaat op alle vlakken behalve de lasten. De verschillende programma's laten de volgende afwijking zien:

Programma	Baten	Lasten	Onttrekking	Toevoeging	Eindtotaal
01. Bestuur en dienstverlening	-199	-475	38	-	-636
02. Veiligheid	179	-259	-	-	-80
03. Economie	-192	-659	382	-	-469
04. Bereikbaarheid	-183	-4.989	-36	942	-4.266
05. Omgevingskwaliteit	-1.240	-1.221	558	-	-1.903
06. Stedelijke ontwikkeling	1.495	-5.339	1.664	1.033	-1.147
07. Jeugd en onderwijs	170	-204	19	-	-15
08. Cultuur, sport en recreatie	-1.959	949	175	164	-671
09. Maatschappelijke ondersteuning	3.889	-6.621	864	-	-1.868
10. Werk en inkomen	-825	-3.535	287	-	-4.073
Algemene dekkingsmiddelen en Overhead	-3.108	-3.309	735	1.204	-4.123
Eindtotaal	-1.974	-25.975	4.687	3.342	-19.607

Een substantieel deel van het resultaat wordt gevormd door onderuitputting op budgetten die beschikbaar zijn gesteld voor concrete, afgebakende activiteiten (projecten) die over de jaargrens lopen. Om deze activiteiten te kunnen voltooien, moet het bijbehorende budget in 2024 beschikbaar blijven. Het gaat in totaal om € 7,9 miljoen aan onderuitputting. De voorstellen voor budgetoverheveling worden meegenomen in het bestemmingsvoorstel.

Ook zijn er beleidsterreinen waar met een gesloten regime wordt gewerkt. Dit speelt onder meer bij Parkeren (programma 4), Grondexploitaties (programma 6) en Sociaal Domein (programma's 7, 9 en 10). Daar is de afspraak dat positieve en negatieve saldi worden verrekend met de daarvoor bestemde reserves. Per saldo gaat het om een bedrag van € 8,8 miljoen dat aan reserve wordt toegevoegd. Ook dit wordt meegenomen in het bestemmingsvoorstel. Het bestemmingsvoorstel wordt afzonderlijk ter besluitvorming aan de raad voorgelegd. Het saldo van € 6,3 miljoen dat na bestemming overblijft, komt ten gunste van de concernreserve.

Afwijkingen van de begroting

In de onderstaande tabel staan de beleidsdossiers met de grootste afwijkingen ten opzichte van de Slotwijziging (> 0,5 miljoen). Daarbij is het ook aangegeven of deze afwijkingen zijn betrokken bij het bestemmingsvoorstel. Bij de toelichting op de programma's wordt een nadere toelichting gegeven op de afwijkingen.

Majeure afwijkingen na de Slotwijziging

Programma/ Beleidsterrein	Toelichting	Resultaat voor bestemming
01. Bestuur en dienstverlening	Voordeel uit wachtgeld en vrijval pensioenen voor burgermeester en wethouders.	-0,6
04. Bereikbaarheid	Extra rijksmiddelen ontvangen waardoor er een positief resultaat is ontstaan binnen het beleidsterrein OV. Deze gelden worden overgeheveld naar 2024.	-2,0
	Resultaat Parkeren Auto en Fiets. Dit resultaat wordt gestort in de daarvoor bestemde reserve.	-2,3
05. Omgevingskwaliteit	Positief resultaat binnen beleidsterrein Openbaar groen dankzij meer baten dan begroot.	-1,1
	Minder onttrekkingen aan de reserve duurzame stad.	-0,6
	Overig.	-0,3
06. Stedelijke ontwikkeling	Positief resultaat dankzij extra inkomsten bouwleges. Dit resultaat wordt gestort in de bijbehorende reserve.	-1,1
08. Cultuur, sport en recreatie	Positief resultaat dankzij extra baten binnen het beleidsterrein sport. Dit komt onder andere door energiecompensatie vanuit het rijk.	-0,7
09. Maatschappelijke ondersteuning	Positief resultaat binnen de beleidsterreinen Sociale binding en participatie, Preventie en Kwetsbare groepen.	-3,3

Programma/ Beleidsterrein	Toelichting	Resultaat voor bestemming
10. Werk en inkomen	Aanzienlijk meer lasten binnen het beleidsterrein Ondersteuning (Wmo)	1,4
	Positief resultaat binnen de beleidsterreinen Arbeidsparticipatie, Maatschappelijke participatie en ondersteuning minima en Inkomensvoorzieningen.	-2,7
	Positief resultaat DZB.	-1,4
Algemene dekkingsmiddelen en Overhead	Hogere uitkering Gemeentefonds en opbrengst ozb niet woningen.	-1,6
	Voordeel op overhead projecten doordat meer uren zijn geschreven dan geraamd en kleinere voordelen.	-1,5
	Voordeel binnen de Centrumregeling, bestaande uit verschillende kleine voordelen. Deze middelen blijven binnen de centrumregeling.	-1,0
Overig		-0,8
Eindtotaal		-19,6

3. Verantwoording resultaten grondbeleid

De verantwoording over de ontwikkeling van de resultaten van het grondbeleid en de risico's die daarbij optreden, bestaat uit meerdere onderdelen. Deze onderdelen zijn verspreid in deze jaarstukken opgenomen. Dit is in lijn met de voorschriften uit de verslaggevingsregels waaraan de gemeente zich moet houden (BBV). Naast de verantwoording via de jaarstukken vindt er aanvullend nog een gedetailleerde verantwoording plaats in het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties 2024 (MPG). De Jaarstukken geven op de volgende plaatsen informatie over de grondexploitaties:

In deze jaarstukken zijn in programma 6 Stedelijke Ontwikkeling toelichtingen opgenomen over de afwijkingen ten opzichte van de begroting. Die staan bij de prestatie Opstellen Meerjaren Perspectief Grondexploitaties 2024 en Vermogensbeheer Grondexploitaties 2024-2028.

De paragraaf 2.3.7. Grondbeleid geeft, naast het bestaande beleid en de beleidsvoornemens, een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie. Door de vergelijking met de verwachtingen van vorig jaar ontstaat een goed beeld van de in boekjaar 2023 verwerkte resultaten.

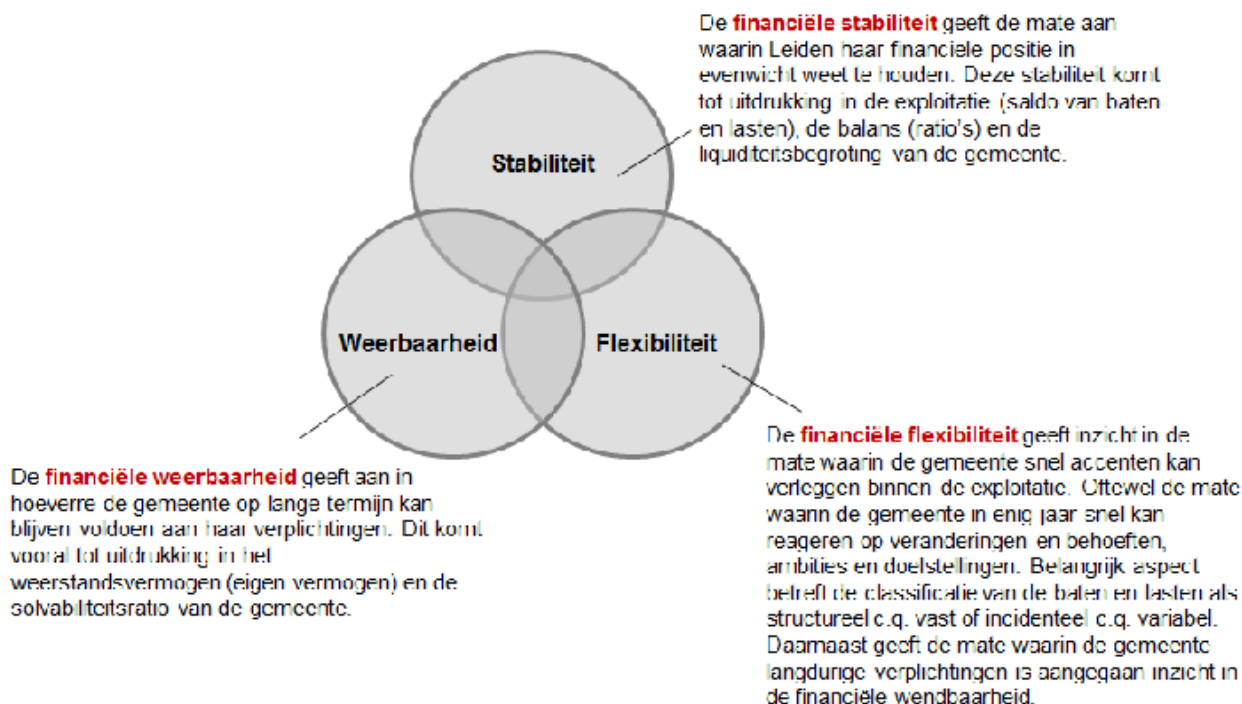
Om risico's die samenhangen met de grondexploitatie te beheersen zijn er risicoanalyses uitgevoerd. De uitkomsten van deze analyse staan opgenomen in de paragraaf 2.3.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing. De uitkomsten van de financiële waardering van grondexploitaties staan in de balans van de gemeente. Bij de toelichting op de rubriek voorraden worden de waarden van de grondexploitaties die op de balans staan toegelicht.

De verantwoording over de grondexploitaties via het MPG sluit cijfermatig volledig aan op de informatie die hierover in de jaarrekening is opgenomen. Alleen de mate van detaillering van de informatie verschilt, deze is hoger in het MPG. Het verloop van de reserve Grondexploitaties in 2024 en het verwachte verloop in de komende jaren wordt in de rapportage Vermogensbeheer Grondexploitaties 2024-2028 gegeven.

4. Financiële positie

Een gezonde financiële positie is belangrijk voor zowel het Leiden van nu als het Leiden van de toekomst. De financiële positie van de gemeente beoordelen we vanuit drie aspecten die hieronder in een schema staan weergegeven. Deze beoordeling overlapt deels de voorgeschreven kengetallen zoals opgenomen in de paragraaf 2.3.2 weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Figuur 1: De drie aspecten waarlangs de financiële positie van gemeente Leiden is beoordeeld

Stabiliteit

Stabiliteit betekent dat de gemeente een duurzaam financieel beleid voert dat erop is gericht om **onverwachte schommelingen te voorkomen** en het voorzieningenniveau op peil te houden. Om dit te beoordelen hanteren we de onderstaande kengetallen over mogelijke schommelingen bij (her)financiering en het sluitend zijn van de begroting.

Kengetallen financiële stabiliteit	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	Referentiewaarde/norm
Solvabiliteitsratio	32,1%	30,7%	31,2%	29,6%	> 20%
Herfinancieringsrisico (renterisiconorm)	6%	6%	6%	5%	< 20%
Voldaan aan norm kasgeldlimiet	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Exploitatiesaldo huidige jaar positief	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Exploitatiesaldo komende 4 jaar naar verwachting positief	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja

Renteschommelingen bij (her)financiering kunnen zorgen voor onverwachte mee- en tegenvallers. Naarmate de schuldpositie toeneemt wordt de gemeente hier relatief meer kwetsbaar voor. Door het uitgebreide investeringsprogramma neemt schuldpositie van de gemeente Leiden toe. Hierdoor neemt de solvabiliteit (= gedeelte van het bezit dat uit eigen vermogen is gefinancierd) af. Meerjarig zal de solvabiliteit naar verwachting verder dalen. Dit maakt de gemeente relatief meer kwetsbaar voor renteschommelingen. Dit kan zo een risico vormen voor financiële stabiliteit. Dit risico wordt voor een deel beheerst doordat de gemeente Leiden voldoet aan de wettelijke renterisiconorm en kasgeldlimiet (zie paragraaf 2.3.4. financiering). Ook is gekozen voor het langjarig consolideren van de rente en wordt gerekend met een stijgend rentebeeld (zie paragraaf 2.3.2. weerstandsvermogen en risicobeheersing). Met deze maatregelen ondersteunt het college de financiële stabiliteit van de gemeente.

De Jaarstukken 2023 sluiten met een voordelig resultaat. Daarnaast laten de Programmabegroting 2024 en het meerjarenbeeld 2025-2027 een sluitend perspectief zien. Dit biedt een goede uitgangspositie voor financiële stabiliteit.

Weerbaarheid

De financiële weerbaarheid heeft betrekking op de middelen en mogelijkheden van de gemeente om **incidentele nadelen** op te vangen. Hiervoor hanteren we het kengetal van het weerstandsvermogen.

Kengetallen financiële weerbaarheid	2020	2021	2022	2023	Norm
A. Weerstandscapaciteit (concernreserve) per 31-12 (in € 1.000)	15.255	21.882	20.304	27.073	-
B. Uitkomst risicosimulatie paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing in € 1.000	11.612	12.347	11.092	9.828	-
Resterend weerstandsvermogen (A-B) in € 1.000	3.643	9.535	9.212	17.245	>0
Weerstandsratio A/B	1,3	1,8	1,8	2,7	> / = 1

Eind 2023 heeft de concernreserve een omvang van € 27,1 miljoen. De uitkomst van de risicosimulatie met het risicoprofiel voor 2024 komt uit op € 9,8 miljoen. Hiermee is de beschikbare weerstandscapaciteit eind 2023 toereikend om alle risico's af te dekken. Dit biedt een goede uitgangspositie voor financiële weerbaarheid. Door besluitvorming over de resultaatbestemming zal een deel van de concernreserve weer worden ingezet voor incidentele budgetten die worden overgeheveld. Bij de Kaderbrief 2024-2028 worden de effecten hiervan op het weerstandsvermogen.

Flexibiliteit

De financiële flexibiliteit heeft betrekking op de middelen en mogelijkheden van de gemeente om **structurele nadelen** op te vangen. Hiervoor kijken we naar de mate waarin onze schuldpositie de begroting belast in hoeverre sprake is van een structureel evenwicht en naar de relatieve belastingdruk.

Kengetallen financiële weerbaarheid	2020	2021	2022	2023	Referentiewaarde/norm
Nettoschuld als aandeel van de totale baten (netto schuldquote)	97%	103%	100%	97%	< 100%
Nettoschuld per inwoner (in €)	4.210	4.508	4.681	4.990	-
Structureel evenwicht (structurele lasten gedekt door structurele baten)	ja	Ja	ja	ja	ja
Belastingcapaciteit	119%	119%	127%	136%	100%

Een hoge schuld zorgt ervoor dat een relatief groot deel van de exploitatie vastligt in rentelasten en afschrijvingen. Deze lasten zijn niet meer te beïnvloeden en verminderen dus de relatieve ruimte om bij te sturen in het geval van een noodzaak tot structurele bezuinigingen. Twee kengetallen geven inzicht in de relatieve omvang van de Leidse schuldpositie:

De netto schuldquote geeft de verhouding aan tussen de netto schulden en de baten. Als de netto schulden stijgen, stijgt de schuldquote en als de baten stijgen daalt de schuldquote. Bij de begroting 2023 verwachtten we een netto schuldquote eind 2023 van 143%. De netto schuldquote eind 2023 komt uiteindelijk uit op 97%. Dit is lager voornamelijk omdat de uitgaven (o.a. investeringen) en uitputting van reserves langzamer verlopen dan geprognosticeerd. Door de uitvoering van het huidige investeringsprogramma zal de schuldquote meerjarig wel stijgen. Zie ook paragraaf 2.3.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

De nettoschuld per inwoner wordt bepaald door de totale netto schuld te delen door het aantal inwoners. De gemeente Leiden had per eind 2023 een netto schuld per inwoner van € 4.990. Dit is een stijging ten opzichte van vorig jaar. Onder invloed van de huidige investeringen zal dit in de nabije toekomst verder stijgen.

Groei van de schuldpositie zorgt ervoor dat de flexibiliteit in de begroting afneemt.

In 2023 lagen de Leidse woonlasten 35,6% boven het landelijk gemiddelde. Hoe hoger de relatieve woonlasten, hoe kleiner de politieke ruimte om door het verhogen van inkomsten structurele tegenvallers op te vangen. Bij de Jaarrekening 2023 is sprake van een structureel evenwicht. Ook in de toekomst blijft het zaak om het structureel begrotingsevenwicht te bewaken zodat Leiden ook op de langere termijn in staat blijft om structurele tegenvallers op te vangen.

Achterblijvende investeringen

Planningsoptimisme is het verschijnsel dat de uitgaven binnen investeringskredieten later plaatsvinden dan vooraf begroot. Het moment dat geld wordt uitgegeven is in dat geval te optimistisch begroot. Het gevolg van planningsoptimisme is dat de gemeente zich arm rekent. Doordat geplande uitgaven pas later plaatsvinden dan begroot, houdt de gemeente in de jaarrekening geld over. Ook zijn hierdoor kengetallen over de verwachte ontwikkeling van de schuldpositie veel nadeliger dan de uiteindelijke realisatie in de jaarrekening. Dit alles vertekent de financiële informatie op basis waarvan de raad besluiten moet nemen.

Planningsoptimisme is geen uniek Leids probleem. Veel gemeenten zien dat investeringen in praktijk langzamer verlopen dan begroot. Door de grote Leidse investeringsagenda is het financieel effect wel groter dan bij andere gemeenten met een minder ambitieus programma. De 'boeggolf' van planningsoptimisme leidt jaarlijks tot incidentele meevallers door lagere kapitaallasten (rente en afschrijving) dan begroot. Het verminderen van het planningsoptimisme bij grote projecten heeft dan ook de aandacht. De aanpak bestaat uit analyses om meer inzicht te krijgen in de oorzaken, kritisch toetsen van ramingen en bijsturingsmaatregelen.

Uit een analyse van de realisatiecijfers over 2023 blijkt dat de beheersmaatregelen die in 2022 zijn ingevoerd hebben geleid tot een verbetering van het realisatiepercentage ten opzichte van 2022 en 2021. De realisatie is iets meer in overeenstemming met de raming. Als we kijken naar de oorzaken van het planningsoptimisme zien we een daling van interne oorzaken en een toename van scopewijzigingen als oorzaak. Het laatste is vaak het gevolg van ontoereikend projectbudget door de sterk gestegen materiaal- en bouwrijzen (bijvoorbeeld bij onderwijshuisvesting). In de Kaderbrief 2024-2028 staat de aanpak en van welke ramingen we uitgaan voor 2024 en verder beschreven.

2.2 Programmaverantwoording

Leeswijzer

De indeling van de programmaverantwoording volgt die van de begroting 2023.

In de programmaverantwoording is de standaard opbouw als volgt:

- De missie.
- Ontwikkelingen in 2023: een toelichting op zaken die het hele programma betreffen.
- Daarna volgt per beleidsterrein een paragraaf.
 - Per beleidsterrein is er een tabel opgenomen met de doelen en prestaties die tot het desbetreffende beleidsterrein behoren. Net als in de bestuursrapportages wordt met 'stoplichten' gewerkt. Per prestatie wordt aangegeven of deze op groen, oranje of rood staat.
 - Onder de tabel wordt een deel van de prestaties toegelicht. Het criterium hiervoor is of de desbetreffende (afwijking op de) prestatie politiek relevant is. Dit leidt er soms toe dat alle prestaties van een beleidsterrein worden toegelicht en soms geen enkele.
 - Tot slot volgt indien van toepassing een tabel met de effectindicatoren die horen bij het desbetreffende beleidsterrein. Hierin staan de realisatiewaarden van 2020 t/m 2023 uiteraard voor zover beschikbaar. Ook staat de streefwaarde voor 2023 vermeld, zoals die in de Programmabegroting 2023 is vastgesteld.
 - Verschillende indicatoren zijn landelijk verplicht vanuit de BBV. De gemeenten nemen de indicatoren en realisatiewaarden over van de website waarstaatjegemeente.nl. In de tabellen wordt dit aangegeven met (BBV - via wsjg.nl) bij de bron.
 - Bij een aantal effectindicatoren is de gemeente nog in afwachting van de realisatiewaarden over het afgelopen jaar. Deze informatie wordt geleverd door derden. In die gevallen is nu nog een PM opgenomen.
 - De kaderstellende beleidsstukken die in 2023 zijn vastgesteld.
- De financiën van het programma.
 - Dit onderdeel begint met een tabel waarin een overzicht wordt gegeven van de financiële resultaten per beleidsterrein en voor het hele programma. Ook wordt een overzicht gegeven van mutaties in reserves.
 - Vervolgens worden afwijkingen van meer dan 250.000 euro toegelicht.
 - Daarna wordt een toelichting gegeven op investeringen: overschrijdingen op investeringskredieten, en investeringskredieten ouder dan drie jaar die nog niet zijn afgesloten.

In de Programmaverantwoording staat niet alles over de begrotingsprogramma's. De informatie over weerstandsvermogen, risico's en dergelijke is bijvoorbeeld apart samengebracht, mede vanwege wettelijke bepalingen voor de begroting en het jaarverslag.

1

Bestuur en dienstverlening

Bestuur en dienstverlening

<i>Programmanummer</i>	1
<i>Commissie</i>	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
<i>Portefeuille(s)</i>	Bestuur, Veiligheid en Handhaving Kansengelijkheid, Jeugd en Onderwijs Klimaat, Mobiliteit en Financiën

De missie van het programma Bestuur en dienstverlening luidt:

De gemeente Leiden staat voor een betrouwbaar bestuur: open en transparant en in samenwerking met en voor partners en burgers in de stad en regio.

De gemeente Leiden staat voor een klantgerichte, persoonlijke en toegankelijke dienstverlening, waarbij burgers, bedrijven en overige instellingen betrouwbaar, duidelijk, snel en op maat worden bediend.

Ontwikkelingen in 2023

Bestuur

Bestuursakkoord 2022-2026

Alle fracties hebben op 2 februari 2023 het Bestuursakkoord 2022-2026 ondertekend. In het akkoord staan afspraken over de samenwerking met elkaar, met de stad en met buurgemeenten. Dit raadsbrede bestuursakkoord bestaat naast het beleidsakkoord 'Samen leven in Leiden', waarin de coalitie van GroenLinks, D66, PvdA en CDA haar plannen voor de komende jaren heeft gepresenteerd.

Werkwijze gemeenteraad

De vergadercyclus van de gemeenteraad is in 2023 veranderd van een driewekelijkse naar een vierwekelijkse cyclus. De zogenoemde 'Derde Donderdag' is toegevoegd om mee te experimenteren. Op deze avond zijn er diverse beeldvormende bijeenkomsten voor de raad zoals informatieve sessies, bijeenkomsten in en met de stad, over de werkwijze van de raad en werkbezoeken. Er is in 2023 een raads werkgroep gestart om een raadsdag (in 2024) voor te bereiden. Op deze dag staan de raads- en duoleden stil bij de vraag welke rol en positie de Leidse gemeenteraad wil nemen. Dit gesprek is de basis voor de evaluatie van de Derde Donderdag en de 4-wekelijkse cyclus en ook voor verdere invulling van de vergaderstructuur en – werkwijze.

Daarnaast is er in 2023 verder gewerkt aan het doorontwikkelen van het in 2022 geïmplementeerde raadsinformatiesysteem. Deze voldoet, zowel voor raadsleden als inwoners en belangstellenden, nu beter aan de wensen.

Betrekken inwoners bij de lokale politiek

Er zijn in 2023 verschillende voorstellen uit de raad gekomen om groepen inwoners meer te betrekken bij de lokale politiek. Zo heeft de raad eind 2023 een initiatiefvoorstel van GroenLinks en Studenten voor Leiden aangenomen voor een jongerenraad, om het zo mogelijk te maken het perspectief van jongeren beter en tijdiger te betrekken bij besluitvorming. Ook zijn alle lagere en middelbare scholieren van Leiden uitgenodigd voor een bezoek aan de Raadzaal onder begeleiding van Prodemos en een raadslid. En ten slotte wordt op initiatief van de raad een onderzoek gestart naar het opkomst verhogende effect van social media.

Op zoek naar een nieuwe burgemeester

Per 1 september 2023 is Henri Lenferink gestopt als burgemeester van Leiden. De raad heeft daarom op 31 augustus 2023 een bijzondere raadsvergadering georganiseerd die helemaal in het teken stond van zijn afscheid. Naast persoonlijke woorden van diverse vertegenwoordigers binnen en buiten Leiden, is er een persoonlijk afscheidscadeau aangeboden: een speciaal ontworpen glas-in-lood raam in het Stadhuis. Op 1 september 2023 is burgemeester Peter Van der Velden gestart als waarnemend burgemeester voor de periode van een jaar. Daarna is de vertrouwenscommissie van de raad verder gegaan met de zoektocht naar een nieuwe burgemeester per september 2024. Eind 2023 was er een inwonersconsultatie: inwoners van Leiden, organisaties en medewerkers van de gemeente, konden via een speciale website meegeven wat zij belangrijk vinden bij de zoektocht naar een nieuwe burgemeester. Ook zijn er persoonlijke gesprekken gevoerd met mensen die nauw met de burgemeester samenwerken.

Dienstverlening

Leidenaar centraal

In 2023 hebben we verschillende projecten gestart die meehelpen aan de Visie op Dienstverlening: 'Leiden: goed voor elkaar'. Ook hebben we gewerkt aan een uitvoeringsprogramma Dienstverlening voor de komende jaren. We willen graag dat de inrichting en beleving van de publieksruimte op het Stads kantoor beter past bij deze visie. In 2023 hebben we daarom de eerste concrete stappen gezet in het inclusiever maken van onze dienstverlening. Een voorbeeld daarvan is een lagere aanmeldzuil waar een rolstoel onder kan. Ook is de gemeente Leiden als eerste gemeente in Nederland gaan werken met de 'Hidden Disabilities Sunflower' keycord ('verborgen beperking zonnebloem'-sleutelkoord). Dit is een sleutelkoord waar zonnebloemen op staan. Iemand met een verborgen beperking kan deze omhangen in situaties waarbij ze (onopvallend) aandacht willen vragen voor de beperking. Door het herkennen van het sleutelkoord begrijpt de dienstverlener dat deze de klant net wat anders moet benaderen. In 2023 heeft de bewustwordingscampagne 'de Leidenaar centraal' vervolg gekregen als belangrijkste pijler vanuit de visie. Het doel van deze campagne is een cultuurverandering in de organisatie. We willen al onze collega's bewustmaken van hoe belangrijk goede dienstverlening is. Ook als ze geen direct contact hebben met inwoners of ondernemers.

Duidelijke Taal

Ruim 1100 medewerkers hebben in 2023 een schrijftraining duidelijke taal gevolgd. Met een lezerspanel van 150 inwoners hebben we een pilot uitgevoerd en 6 standaardbrieven van verschillende afdelingen getest en herschreven in duidelijke taal. Het project werkt met een grote groep ambassadeurs om het herschrijfplan 'Dat kan duidelijker' uit te voeren. Daarvoor kregen alle medewerkers het duidelijke taal-hulpmiddel Textmetrics als functieknop in Word. Dit is de eerste stap om de medewerkers zelfstandig en blijvend te laten werken met duidelijke taal.

Metten klanttevredenheid

Sinds eind 2022 doen we een klanttevredenheidsonderzoek (KTO) bij de processen voor rijbewijzen en reisdocumenten. In 2023 was de eerste volledige jaarmeting. Zoals te zien in de tabel is het gemiddelde cijfer hoog. Het valt vooral op hoe positief bezoekers zijn over de klantvriendelijkheid van de medewerkers. Uit het KTO komen soms ook feedbackpunten, die we oppakken met de vakafdeling. Eind 2023 hebben we het KTO uitgebreid met het trouwproces. In 2023 waren ook de eerste verkenningen voor een meetinstrument. Dit meetinstrument moet ervoor zorgen dat we de metingen verder kunnen automatiseren en analyseren. Daardoor kunnen we het aantal processen dat we meten (sneller) uitbreiden.

Online dienstverlening

In 2023 hebben we de eerste stappen gezet in de ICT-vernieuwing voor de online Dienstverlening. Voor de website kozen we het Content Management Systeem 'Open Webconcept'. Dit is een platform waarin ruim 30 gemeenten samenbouwen aan online dienstverlening op basis van Common Ground. In 2023 was de start van de bouw van de vernieuwde website en het omzetten van alle informatie zodat we dit in het eerste kwartaal van 2024 konden opleveren.

In 2023 waren er twee Proof of Concepts (POC's). We hebben Open Catalogi geïmplementeerd. Dit is een omgeving waarin gemeenten hun Common Ground oplossingen kunnen delen en voor andere gemeenten beschikbaar kunnen stellen. Ook hebben we technisch getest met de huwelijksplanner, die de gemeente Utrecht heeft ontwikkeld. De huwelijksplanner hebben we in onze vernieuwde ICT-structuur neergezet. Deze POC's hebben als doel om te testen of de uitgangspunten van de vernieuwde ICT-structuur technisch haalbaar zijn. Zo kunnen we hierin de komende jaren concrete stappen zetten.

Burgerzaken en KCC

Sinds de zomer van 2023 kunnen ouders digitaal toestemming geven voor de aanvraag van een reisdocument voor hun kind(eren). En sinds het najaar is het mogelijk dat de moeder digitaal aangifte doet van toestemming erkenning vaderschap van het tweede of volgende kind uit dezelfde relatie. Dit scheelt een bezoek aan het Stads kantoor en versnelt de aangifte van geboorte.

Sinds augustus 2022 doet Leiden mee aan de DAR (digitale aanvraag rijbewijzen) waarbij een vernieuwing van het rijbewijs via de foto of het fotohokje gaat. We merken dat dit goed bevalt: ongeveer 35% van de vernieuwingen werden in 2023 online aangevraagd.

In verband met de verwachte paspoortpiek vanaf 2024 hebben het KCC en Burgerzaken extra medewerkers aangenomen. Ook hebben we nieuwe balies gemaakt. De paspoortpiek is de periode van vijf jaar waarin veel inwoners hun Nederlandse reisdocumenten moeten vernieuwen. Per maart 2014 zijn de reisdocumenten namelijk 10 jaar geldig in plaats van 5 jaar.

Op orde houden basisregistraties

Het Stelsel van Basisregistraties speelt een belangrijke rol in het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken. Deze vraagstukken pakken we steeds vaker op via data gedreven initiatieven: we ondersteunen beleid en processen meer met data. De kwaliteit van data is op orde en privacy en vertrouwelijkheid zijn gewaarborgd. De meerwaarde van het stelsel van basisregistraties en andere overheidsgegevens zit hem in het gebruik van data van hoge kwaliteit. In 2023 hebben we mutatiesignalering (vanuit luchtfoto's) uitgevoerd en alle verschillen die daar uitkwamen in het systeem bijgewerkt.

Omzetten papieren archieven in digitale archieven

Eind 2023 hebben we dit project afgerond.

Beleidsterrein 1A Bestuur

Doelen en prestaties bij 1A Bestuur

Doel	Prestatie	
1A1 Volksvertegenwoordiging, kaderstelling en control	1A1.1 De gemeenteraad en raadscommissies vergaderen volgens de vastgestelde vergadercyclus	✓
	1A1.2 Burgers actief informeren over rol en werkzaamheden van de gemeenteraad	✓
	1A1.3 Ondersteuning van de gemeenteraad door de griffie, onderzoek door de rekenkamercommissie en controle door de accountant	✓
1A2 Dagelijks besturen van de gemeente	1A2.1 Dagelijks besturen van de gemeente door het college	✓
	1A2.2 Informeren en betrekken van burgers, bedrijven en instellingen over besluiten en bij uit te voeren beleid	✓
	1A2.3 Organiseren van verkiezingen voor gemeente, provincie, waterschappen, Rijk en Europa	✓
	1A2.4 Strategische beleidsadvisering en onderzoek	✓
	1A2.5 Adviseren van bestuur over communicatie	✓
1A3 Bijdragen aan en sturen op samenwerkingsverbanden	1A3.1 Sturing en toezicht houden op samenwerkingsverbanden	✓
	1A3.2 Bevorderen van intergemeentelijke samenwerking	✓

Toelichting op prestaties

1A2.2 Informeren en betrekken van burgers, bedrijven en instellingen over besluiten en bij uit te voeren beleid

Gemeentelijke communicatie en het samenwerken met en in de stad (participatie) over projecten, beleid en uitvoering zijn nodig om de doelstellingen uit het beleidsakkoord te realiseren. Het college heeft daartoe in 2023 beleidsregels participatie vastgesteld. Hierin is vastgelegd aan welke voorwaarden participatie van zowel gemeente als initiatiefnemers minimaal moet voldoen. Bovendien zijn deze beleidsregels nodig om te kunnen werken met het Omgevingswetinstrumentarium. In 2023 zijn wij gestart met het opstellen van de handreiking samenwerken in de stad. Dit is de uitwerking van het door de gemeenteraad gevraagde handelingsperspectief participatie. De handreiking is inmiddels aangeboden aan de gemeenteraad voor bespreking in de commissie Leefbaar & Bestuur en vervolgens besluitvorming in de gemeenteraad. Een volgende stap is het werken aan een nieuwe participatieverordening.

1A2.3 Organiseren van verkiezingen voor gemeente, provincie, waterschap, Rijk en Europa

De opkomst bij de verkiezingen was dit jaar in Leiden zowel bij de verkiezingen voor Provinciale staten, Waterschappen als voor de Tweede Kamer hoger dan de landelijke opkomst. In 2023 is centraal tellen geïntroduceerd. Dit houdt in dat op de verkiezingsdag alleen de stemmen op lijstniveau worden geteld. Een dag later zijn vervolgens op een centrale locatie (Hooglandse kerk) de stemmen op kandidaatniveau vastgesteld. De nieuwe werkwijze is goed bevallen. Omdat we in Leiden willen dat iedereen kan stemmen, zijn er extra maatregelen genomen om de inclusiviteit te vergroten. Zowel voor slechtzienden, slechthorenden als mensen met een fysieke of verstandelijke beperking zijn voorzieningen getroffen.

Verbonden partijen

Holland Rijnland

Holland Rijnland is een samenwerkingsverband van en voor dertien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen. (Zie voor meer informatie de paragraaf Verbonden partijen)

Holland Rijnland	
Motieven en doelen deelname GR	Het bereiken van sommige maatschappelijke doelen kan alleen maar door middel van grootschalige samenwerking om slagkracht te realiseren. Vraagstukken van mobiliteit, economie, wonen, groen en RO doen zich per definitie voor op de schaal van de agglomeratie. Agendering van samenwerkingspunten kan door alle gemeenten worden geïnitieerd. Holland Rijnland is uitvoeringsorganisatie voor Regionaal Bureau Leerrecht, Woonruimteverdeling en Volwasseneducatie. De Visienota Leiden en Regio 2019 geeft richting aan de taken die Leiden op de schaal van o.a. Holland Rijnland wil organiseren. Deze visie heeft ook voor de komende jaren geldingskracht.
Realisatie doelstellingen en prestaties 2023	Drie regionale structurerende visienotities vormen de basis voor regionale samenwerking: de mobiliteitsvisie, de ruimtelijke agenda en de Regionale Energiestrategie (RES). Deze drie strategische documenten zijn de basis geweest voor de Regionale Investeringsagenda (RIA). In 2023 is met vereende krachten gewerkt aan de RIA. Dit heeft geleid tot een pakket met algemeen verhaal, proposities per deelgebied en veertien prioritaire projecten. In 2024 volgt verdere besluitvorming.
Belangrijkste bestuurlijke mijlpalen 2023	Vaststelling meerjarenbegroting 2024 Regionale Investeringsagenda Per 1 januari 2023 is de Serviceorganisatie Zorg een zelfstandige organisatie
Bijdrage 2023	Inwonersbijdrage en RBL €1.358.008 Regionaal Investeringsfonds €2.033.891
Voor eigenaarsrol, zie paragraaf Verbonden Partijen	

Effectindicatoren bij 1A Bestuur

In de begroting 2023 zijn geen effectindicatoren opgenomen. Wel is aangegeven dat in 2023 opnieuw gekeken zou worden naar de indicatoren over het effect van de inzet van de gemeenteraad en het college. Naar aanleiding van de themabijeenkomst van de raad 'Vertrouwen in het lokaal bestuur' (30 maart 2023) en de aandacht voor dit vraagstuk in de raad, zijn drie nieuwe indicatoren vastgesteld die vanaf de Jaarstukken 2023 worden meegenomen.

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023 *	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 1A1 Volksvertegenwoordiging, kaderstelling en control						
1A1.a Percentage inwoners dat het oneens is met de stelling 'Ik voel mij vertegenwoordigd door de gemeenteraad'	-	25%	-	17%	15%	Stads- en Wijkenquête
Doel 1A2 Dagelijks besturen van de gemeente						
1A2.a Percentage inwoners dat het oneens is met de stelling 'De gemeente wordt goed bestuurd'	-	11%	-	12%	10%	Stads- en Wijkenquête
1A2.b Percentage inwoners dat het oneens is met de stelling 'De gemeente doet genoeg om inwoners te betrekken'	-	-	-	18%	15%	Stads- en Wijkenquête

* Voor 2023 waren er nog geen streefwaarden bepaald. Dit betreffen de streefwaarden vanaf 2024 om u toch een indicatie te geven.

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [Leiden in Cijfers](#).

Beleidsterrein 1B Dienstverlening

Doelen en prestaties bij 1B Dienstverlening

Doel	Prestatie	
1B1 Burgers, bedrijven en instellingen zijn tevreden over de publieke dienstverlening	1B1.1 Leveren van alle producten en diensten op het gebied van burgerzaken (o.a. reisdocumenten, rijbewijzen, huwelijken, etc.) ¹	⚠
	1B1.2 Zorgen voor persoonlijke, betrouwbare en toegankelijke dienstverlening via minimaal de belangrijkste kanalen die de burger van ons verwacht en die voldoen aan de moderne standaarden	⚠
	1B1.3 Op orde houden basisregistraties (BRP, BAG, BGT)	✓
	1B1.4 Beantwoorden van eerstelijns vragen, verstrekken van informatie en leveren van eerstelijns producten	⚠
	1B1.5 Omzetten papieren archieven in digitale archieven naar de moderne standaarden	✓

¹ Onder de term producten en diensten vallen niet die producten en diensten die betrekking hebben op de Participatiewet. Informatie over die categorie is opgenomen in begrotingsprogramma 10.

Toelichting op prestaties

1B1.1, 1B1.2, 1B1.4

Ook in 2023 zijn de Leidenaren tevreden over de dienstverlening van de gemeente. We krijgen een mooi cijfer in het Klanttevredenheidsonderzoek. Toch zetten we de stoplichten op oranje omdat de organisatie intern nog steeds last heeft van ICT storingen. Afgelopen jaren is een ingewikkelde ICT-architectuur ontstaan (door de flinke toename van systemen en programma's die aan elkaar gekoppeld moeten worden) en die zorgt geregeld voor storingen in de dienstverlening. Het aantal grote verstoringen (gemeentebreed) lag in de eerste helft van 2023 lager dan eerdere jaren. Die trend zette na de zomer niet door. Ook de kleinere storingen (enkele collega's of afdelingen) namen in aantal niet af.

De proeftuin MijnLeiden heeft vertraging opgelopen. Hierin hebben twee dingen meegespeeld. De Proof of Concepts (POC's) (technische haalbaarheidstests) die zijn uitgevoerd voor het vernieuwingstraject ICT hadden een langere doorlooptijd dan oorspronkelijk gepland. De technische basis die we in de deze POC's wilden testen, is nodig als startpunt voor het verkennen van een MijnLeiden omgeving voor de Leidenaar. Verder moesten we eerder dan gepland het Content Management Systeem van de gemeentelijke website vervangen. Dit project is afgerond in Q2 2024. Daarna starten we met de verkenning voor een MijnLeiden omgeving die past in de vernieuwde ICT-structuur.

Verbonden partijen

Belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR)	
Motieven en doelen deelname GR	Uit overwegingen van kwaliteit, continuïteit en efficiency is het gewenst om samenwerking te vinden bij beleidsvoorbereiding, heffing en invordering van waterschappen en gemeentelijke belastingen, bij uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken en bij het beheer en de uitvoering van vastgoedinformatie.
Realisatie doelstellingen en prestaties 2023	Voor het tiende jaar op rij is een ISAE3402-verklaring afgegeven door de accountant.
Belangrijkste bestuurlijke mijlpalen 2023	De raad krijgt jaarlijks, op grond van artikel 35 van de Wet gemeenschappelijke regelingen, de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen op de ontwerpbegroting. In 2023 hebben de volgende bestuurlijke mijlpalen plaatsgevonden: # Programmabegroting 2024 (juni 2023) # Informatie over jaarstukken 2022
Bijdrage 2023	€ 2.318.683
Voor eigenaarsrol, zie paragraaf verbonden partijen	

Effectindicatoren bij 1B Dienstverlening

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 1B1 Burgers, bedrijven en instellingen zijn tevreden over de publieke dienstverlening						
1B1.a Tevredenheidsscore nieuw rijbewijs	-	-	4,5	4,5	3,6	Enquête in eigen beheer
1B1.b Tevredenheidsscore nieuw paspoort / identiteitsbewijs	-	-	4,6	4,6	3,6	Enquête in eigen beheer

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [Leiden in Cijfers](#).

De cijfers voor het Klantonderzoek zijn standaard hoog (op een schaal van 1-5). Het valt vooral op dat Leidenaren heel tevreden zijn over de vriendelijkheid waarmee ze geholpen worden. Zowel bij aankomst (door de gastheer/gastvrouw/beveiliging) als aan de balies zelf. De informatie vooraf aan de afspraak is voor veel mensen ook duidelijk. Het merendeel van de bezoekers geeft daarnaast aan op tijd geholpen te worden. Dit lijkt allemaal bij te dragen aan het hoge cijfer.

Kaderstellende beleidsstukken

Bestuur

Collegebesluiten

Beleidsregels participatie (vastgesteld in 2023)

Raadsbesluiten

Beleidskader Verbonden Partijen 2018 (RV 17.0101)

Dienstverlening

De Visie op Dienstverlening 'Leiden: goed voor elkaar' is op 13 oktober 2022 vastgesteld.

Programmabudget

Bestuur en dienstverlening bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil 2023
Bestuur	Lasten	13.155	12.305	511	12.816	12.233	583
	Baten	-128	-194	15	-179	-162	-17
Saldo		13.026	12.111	526	12.637	12.071	566
Dienstverlening	Lasten	7.710	10.749	1.231	11.980	12.088	-108
	Baten	-2.524	-2.739	-330	-3.069	-3.285	216
Saldo		5.187	8.010	901	8.911	8.803	108
Programma	Lasten	20.865	23.054	1.742	24.796	24.321	475
	Baten	-2.652	-2.933	-315	-3.247	-3.446	199
Saldo van baten en lasten		18.213	20.121	1.427	21.548	20.874	674
Reserves	Toevoeging	199	0	118	118	118	0
	Onttrekking	-3.200	-1.900	-90	-1.989	-1.952	-38
Mutaties reserves		-3.001	-1.900	28	-1.871	-1.834	-38
Resultaat		15.212	18.222	1.455	19.677	19.041	636

Reserves programma 1 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil 2023
Reserve raad	Toevoeging	0	0	102	102	102	0
	Onttrekking	-36	0	0	0	0	0
Saldo		-36	0	102	102	102	0
Reserve Holland Rijnland	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-3.077	-1.883	0	-1.883	-1.883	0
Saldo		-3.077	-1.883	0	-1.883	-1.883	0
Egalisatiereserve verkiezingen	Toevoeging	151	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-87	-17	-62	-79	-69	-10
Saldo		64	-17	-62	-79	-69	-10
Reserve rekenkamer	Toevoeging	48	0	16	16	16	0
	Onttrekking	0	0	-27	-27	0	-27
Saldo		48	0	-12	-12	16	-27
Totaal	Toevoeging	199	0	118	118	118	0
	Onttrekking	-3.200	-1.900	-90	-1.989	-1.952	-38
Reserves programma 1		-3.001	-1.900	28	-1.871	-1.834	-38

BELEIDSTERREINEN

Toelichting op beleidsterreinen met financiële afwijkingen (op de lasten en/of baten) > € 250.000 .

1A Bestuur

De kosten voor het beleidsterrein Bestuur zijn lager uitgevallen en heeft een voordeel van € 583.000.

De Raad en Commissies realiseren een voordeel van € 20.000. Dit voordeel bestaat hoofdzakelijk uit lager uitgevallen accountantskosten

De Griffie realiseert een voordeel van € 74.000, deze onderbesteding komt doordat een aantal medewerkers nog in de aanloopchalen zitten en doordat het beschikbare inhuurbudget niet is ingezet vanwege een volledige bezetting in de formatie. Het budget voor de Griffierskring is € 35.000 voordelig doordat er in 2023 slechts één bijeenkomst is georganiseerd.

De rekenkamer heeft een voordeel van € 49.000, doordat verstrekte opdrachten voor onderzoeken in 2023 gefaseerd uitgevoerd worden en grotendeels in 2024 vallen. Vanwege het positieve resultaat van de rekenkamer is besloten om de geraamde onttrekking van € 27.340 niet te realiseren. Het positieve resultaat komt daarmee op €21.876.

Het Dagelijks Bestuur heeft een voordeel van € 788.000. De kosten voor de burgemeester en wethouders zijn lager uitgevallen. Vanuit de voorziening wethouderpensioenen is € 205.000 vrijgevallen. Dit werd veroorzaakt door een stijging van de rekenrente. Het budget voor de wachtgeld wethouders heeft een voordeel van € 378.000. Daarnaast is € 199.000 vrijgevallen uit de voorziening wachtgeld wethouders. De vrijval is ontstaan omdat de oud-bestuurders die recht hebben op een wachtgelduitkering een andere bezoldigde functie bekleden.

Voor het organiseren verkiezingen zijn de kosten € 55.000 hoger uitgevallen dan begroot. Voor het Strategisch beleidsadvies is er € 108.000 nadeel. Dit is veroorzaakt door hogere: verzekeringskosten € 72.000, veiligheidsmonitor € 15.000, bijdrage kenniscentrums € 10.000 en voor de stadsenquête € 14.000. Binnen deze prestatie zijn nog andere kleine voor- en nadelen gerealiseerd.

Advisering bestuur en communicatie heeft een nadeel van € 105.000. Dit werd veroorzaakt door hogere kosten voor publicaties en voor representatie. Voor Holland Rijnland is er een nadeel van € 149.000. Er is € 150.000 te weinig is onttrokken uit de reserve Holland Rijnland voor de dekking bijdrage Regionaal Investeringsfonds (RIF). In het bestemmingsvoorstel bij de jaarrekening 2023 is een voorstel opgenomen om € 150.000 te onttrekken uit de reserve Holland Rijnland.

1B Dienstverlening

Er zijn geen relevante afwijkingen.

RESERVES

Reserve rekenkamer

De onttrekking is afgerond € 27.000 lager dan begroot. De lagere onttrekking komt doordat de kosten voor de rekenkameronderzoeken in 2023 lager zijn uitgevallen. Hierdoor is het resultaat van de Rekenkamer positief, en daarmee geen onttrekking aan de reserve nodig.

INVESTERINGEN

Overschrijdingen op investeringskredieten

Niet van toepassing

Toelichting op investeringskredieten die worden afgesloten met een opvallend overschot

7101185 Vervanging Key2datadistributie

Uit onderzoek blijkt dit investeringskrediet niet te zijn gebruikt waarvoor het was bestemd. Van het oorspronkelijke krediet van € 307.000 is niets gebruikt en valt daarom vrij.

7101239 vervangen Topdesk en Planon

Uit onderzoek blijkt dat het investeringskrediet niet is gebruikt voor de vervanging van Topdesk en Planon. De gemaakte voorbereidende kosten zijn binnen de exploitatie gedekt.

Toelichting op investeringskredieten ouder dan drie jaar die niet afgesloten worden bij de jaarrekening

Niet van toepassing

2

Veiligheid

Veiligheid

<i>Programmanummer</i>	2
<i>Commissie</i>	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
<i>Portefeuille(s)</i>	Bestuur, Veiligheid en Handhaving

De missie van het programma Veiligheid luidt:

"De gemeente Leiden staat voor een stad die veilig is en voelt op het gebied van wonen, werken en leven in samenwerking met bewoners en partners."

Ontwikkelingen in 2023

In juni 2023 is het Integraal Veiligheidsplan 2023-2026 (IVP) vastgesteld door de gemeenteraad. Daarmee zijn als prioriteiten voor het veiligheidsdomein voor de aankomende jaren de volgende thema's vastgesteld: de integrale wijk- en buurtaanpak, aanpak woonoverlast, veiligheid in de openbare ruimte, regie op jeugd / jeugdoverlast, preventie brandveiligheid, digitale veiligheid en aanpak van ondermijning. De inzet en ontwikkelingen in 2023 in het kader van een aantal prioriteiten worden in de onderstaande paragraaf weergegeven.

Binnen de uitwerking van veel thema's in het IVP geldt preventie als een sleutelwoord. Door vroegtijdig te acteren kunnen veiligheidsvraagstukken vaak voorkomen - of tijdig opgelost worden. Dit geldt ook voor de aanpak op het gebied van brandpreventie. Na de succesvolle afronding van het project 'Leidse Zorg Brandveilig' is de focus in de aanpak inmiddels verlegd naar langer zelfstandige wonende ouderen. Als aftrap is hiervoor het evenement 'broodje brandweer' georganiseerd. Hierbij hebben ouderen onder het genot van een lunch in de brandweerkazerne voorlichting hebben gekregen wat te doen in geval van brand, maar in het bijzonder ook hoe dit te voorkomen.

Het belang van goede voorbereiding is in 2023 ook gebleken toen op 4 april 2023 een intercitytrein ontspoorde op het spoor bij station Voorschoten, nadat eerder een goederentrein op een spookraan was gebotst. De acute hulpverlening is professioneel, snel en in goede harmonie verlopen. Dit is in belangrijke mate ook te danken aan de grote hoeveelheid tijd en energie die binnen de Veiligheidsregio Hollands Midden wordt gestoken in het voorbereiden, trainen en oefenen met verschillende type incidenten.

Uit de politiecijfers volgt dat in 2023 wederom sprake was van een forse toename van het aantal overlastmeldingen van personen die verward gedrag vertonen. Veelal is hierbij sprake van een combinatie met alcohol- en drugsgebruik. Zowel de politie en de gemeentelijke handhaving ervaren dat zij deze personen steeds vaker op straat tegenkomen en dat de afhandeling van deze meldingen dagelijks een behoorlijk beslag legt op de politie- en handhaving capaciteit. Helaas is een uiteindelijke oplossing voor dit probleem niet direct voorhanden, aangezien hier sprake is van een landelijk zorg- en veiligheidsvraagstuk.

Beleidsterrein 2A Veiligheid

Doelen en prestaties bij 2A Fysieke veiligheid

Doel	Prestatie	
2A1 Bewaken democratische rechtstaat en beperken van (georganiseerde) ondermijnende criminaliteit	2A1.1 Aanpak ondermijning	✓
	2A1.2 Aanpakken radicalisering en polarisatie	✓
	2A1.3 Inzet Wet Bibob	✓
	2A1.4 Inzet Veilige Publieke taak	✓
2A2 Bevorderen van veilige en leefbare woon- en leefomgeving	2A2.1 Beperken van overlast van personen met verward gedrag	✓
	2A2.2 Beperken van woonoverlast	✓
	2A2.3 Inzet preventie en weerbaarheid gedigitaliseerde criminaliteit	✓
	2A2.4 Regievoering samenwerking jaarwisseling / vuurwerk	✓
	2A2.5 Inzet buurt- en wijkveiligheid en integrale wijkaanpak	✓
	2A2.6 Aanpak fietsendiefstal	✓
	2A2.7 Bestuurlijke inzet overtredingen Opiumwet en tegengaan van drugshandel	✓
2A3 Regie op jeugd (overlast en criminaliteit)	2A3.1 Inzet Stedelijke jeugdaanpak	⚠
	2A3.2 Inzet Dealbreakers	✓
2A4 Fysieke veiligheid en optimaliseren crisisorganisatie	2A4.1 Realiseren en bestendigen van BRL-vakbekwame gemeentelijke crisisorganisatie	✓
	2A4.2 Planvorming rondom grootschalige risicovolle evenementen	✓
	2A4.3 Inzet bij rampen en crises	✓
	2A4.4 Optimale preventie brandveiligheid	✓
	2A4.5 Inzet bij demonstraties en betogingen	✓
2A5 Veilig ondernemen en veilig uitgaan	2A5.1 Risicoscan, coördinatie vergunningverlening evenementen	✓
	2A5.2 Inzet Landelijk Programma Veilige Steden	✓
	2A5.3 Bijdrage aan (digitaal) veilig ondernemen	✓
	2A5.4 Handhaven coffeeshopsanctiebeleid	✓
	2A5.5 Coördinatie vergunningverlening horeca	✓
	2A5.6 Handhaven horecaregelgeving	✓
	2A5.7 Handhaven prostitutiebeleid	✓

Toelichting op prestaties

2A1.1 Aanpak Ondernijning

Na 5 jaar aanpak ondermijning is de aanpak van een programma uitgegroeid tot een stevige en structurele aanpak door de gemeente Leiden. In 2023 werden 123 signalen van ondermijning ontvangen, onder meer van de politie, team Bouwtoezicht en team Veiligheid. 33 signalen werden in onderzoek genomen. Dit betrof onder meer signalen van witwassen, mensenhandel en georganiseerde drugsriminaliteit. Ook werd een aantal grote casussen gedraaid in nauwe samenwerking met politie, Openbaar Ministerie en Belastingdienst. Interventies werden gericht op het verstoren van criminele bedrijfsprocessen en het aanpakken/voorkomen van de ondermijnende effecten van georganiseerde criminaliteit. Zo werden Bibob onderzoeken gestart, integrale controles uitgevoerd en panden gesloten. Door de nog verder versterkte informatiepositie konden deze interventies heel gericht worden ingezet en kon informatie in veel gevallen ook leiden tot fiscale of strafrechtelijk acties. In 2023 werd de aanpak mensenhandel vastgesteld. Deze aanpak is gericht op bewustwording, signalering en het oppakken van signalen van mensenhandel. In het kader van het project Geldstromen in de Leidse vastgoedwereld werd verder gewerkt aan het voorkomen van witwassen via Leids vastgoed. Binnen de aanpak Dealbreakers werd het interventiepalet verder uitgebreid ter voorkoming van jonge aanwas in de georganiseerde drugsriminaliteit.

2A1.3 Inzet Wet Bibob

In 2023 is het instrument Bibob opnieuw stevig ingezet ter voorkoming van misbruik van onder meer vergunningen voor criminele doeleinden. Door het uitvoeren van deze integriteitsonderzoeken werd

vanuit Bibob een bijdrage geleverd aan een veilige, leefbare en eerlijke stad. Er werden in 2023 55 Bibob onderzoeken gedraaid. Dat zijn er minder dan in 2022 (73). Van de 55 Bibob onderzoeken werd in 14 gevallen de vergunningaanvraag buiten behandeling gesteld, werd 5 maal de vergunningaanvraag ingetrokken en 4 keer een vergunning ingetrokken of geweigerd. Daarnaast werd in een aantal gevallen maatwerk geleverd door voorschriften aan de vergunning te verbinden die de gesignaleerde risico's weg hebben genomen.

In de voortgangsrapportages in 2023 is aangegeven dat door onder meer onderbezetting de druk op de capaciteit groot is. Alhoewel het aantal onderzoeken in 2023 lager ligt dan het aantal in 2022, nam de complexiteit van de dossiers toe, nam het aantal bezwaarprocedures toe naar aanleiding van een Bibob onderzoek en werd inzet gevraagd bij de totstandkoming en controle op de hierboven genoemde voorschriften. Het proces van weging en sturing ten aanzien van Bibob signalen en onderzoeken werd in 2023 verder geprofessionaliseerd. Op die manier konden keuzes over het wel of niet opstarten van onderzoeken nog beter worden onderbouwd. Door de sterke informatiepositie en toegenomen bewustwording binnen de organisatie steeg het zogenaamde 'effectiviteitsratio Bibob' in 2023 naar 89%. Dat wil zeggen dat - afgezet tegen het totaal aantal afgeronde onderzoeken - er in 89% van die gevallen sprake was van een buiten behandeling stelling -, een ingetrokken dan wel geweigerde vergunning, of dat een vergunning onder voorwaarden werd verleend.

2A2.3 Inzet preventie en weerbaarheid gedigitaliseerde criminaliteit

Afgelopen jaar zijn de eerste stappen gezet om digitale veiligheid meer onder de aandacht te brengen van inwoners en ondernemers. In samenwerking met Economie071 en het Platform Veilig Ondernemen Den Haag zijn de voorbereidingen getroffen om een workshop te organiseren voor ondernemers uit Leiden en Zoeterwoude over cybersecurity en het gebruik van ChatGPT. Sinds 2023 is de gemeente ook aangehaakt bij re_B00Tcmp, een ethisch hackevenement voor jonge ICT talenten tussen de 12 en 25 jaar. Ook is er breder ingezet op bewustwording rondom digitale veiligheid door een vernieuwde berichtenreeks te publiceren in het Stadsnieuws.

2A2.5 Inzet buurt & wijkveiligheid en integrale wijkaanpak

In 2023 is de intensieve wijkaanpak in de Slaaghwijk en het Jacques Urlusplantsoen (JUP) voortgezet. In de Slaaghwijk is verder gewerkt aan de zichtbaarheid en aanwezigheid van de partners in de wijk. Zo is er in samenwerking met politie een koffiekar de wijk ingaan om op te halen hoe bewoners de Slaaghwijk ervaren. Verder is door de SJA, samen met politie en SOL in 2023 ingezet op jeugdoverlast. Er wordt gekeken naar aan eigen plek waar deze jongeren terecht kunnen. In november 2023 heeft een bestuurlijke bijeenkomst plaatsgevonden met de betrokken samenwerkingspartners. Hierbij is nogmaals afgesproken te focussen op het verbeteren van de fysieke leefomgeving en om hier ook bewoners actief bij te betrekken. Een concreet actieplan wordt uitgewerkt en start in 2024. Een punt van aandacht is en blijft het aantal winkelkarren dat vanuit de Kopermolen wordt meegenomen de wijk in. Gesprekken hierover vinden plaats met onder andere de supermarkteigenaren.

Voor het JUP ligt het zwaartepunt op het voorkomen en aanpakken van drugscriminaliteit. Op een aantal jongeren afkomstig van het JUP liep in 2023 (en loopt nog steeds) een persoons/groepsgerichte aanpak, gecoördineerd door de SJA. Het zorgen voor structurele aanwezigheid en zichtbaarheid van de partners in de wijk is van groot belang. Er hebben in 2023 verschillende activiteiten/evenementen op het JUP plaatsgevonden, bijvoorbeeld een geldfestival en een lentefeest, georganiseerd door de sociale partners, SOL, BuZz en Inluzio. Hier waren veel bewoners van het JUP aanwezig. Er is gestart met de verbouwing van de Kiosk (voormalig speeltuingebouwtje) tot een buurtontmoetingsplek. In oktober 2023 heeft de bestuurlijke bijeenkomst plaatsgevonden. Hieruit is naar voren gekomen dat er tussen de partners onduidelijkheid bestaat over ieders rol en taken binnen de wijkaanpak. In 2024 gaan we hier verder over in gesprek om te komen duurzame werkafspraken.

2A3.1 Inzet Stedelijke Jeugdaanpak

De Stedelijke Jeugdaanpak (SJA) heeft reguliere inzet in de wijken (Noord, Slaaghwijk, Zuid West en de Mors). Daarnaast is ook extra inzet gepleegd in de Stevenshof. Er is door de jeugdregisseur veel geïnvesteerd in het opzetten van een netwerk en samenwerking tussen onderwijs, sociaal domein en het veiligheidsdomein. Dit heeft erin geresulteerd dat alle jongeren om wie zorgen/meldingen zijn, goed in beeld zijn. Alle ouders zijn erbij betrokken en gesproken. Desalniettemin bleek afgelopen jaar dat de inzet nog onvoldoende effect heeft gehad en is er meer inzet nodig om de overlast, onveiligheidsgevoelens en zorgen om de jeugd structureel aan te pakken. Dit vraagt in het bijzonder om een sterkere verbinding tussen de verschillende onderdelen van de aanpak rondom jeugd. Daarom is een analyse gemaakt en samen met experts en wetenschappers (Leiden Kennisstad) gekeken naar mogelijke oplossingen. Ook raadsleden hebben meegedacht over oplossingen. Dit traject heeft tot inzichten geleid die breed door de SJA worden ingezet. Inmiddels is een plan van aanpak opgesteld waarvoor middelen worden gezocht om dit te kunnen uitvoeren.

2A5.2 Inzet landelijke programma Veilige Steden

In 2023 is de Leidse aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld ('Wensen en Grenzen in Leiden') vastgesteld. In deze aanpak zijn verschillende ambities opgenomen om seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld in Leiden zoveel mogelijk te voorkomen en, wanneer het toch voorkomt, goed te reageren en slachtoffers te verwijzen naar hulp. Het afgelopen jaar is hierop ingezet door de inzet van de 'Ben je Oké'-campagne tijdens de introductieweek voor eerstejaarsstudenten in de horeca en studentenverenigingen, in combinatie met een workshop 'Our Bodies our Voices' voor vrijwilligers van deze introductieweken. Om straatintimidatie tegen te gaan is de Ben je Oké-campagne ook ingezet op straat en hebben de boa's twee workshops gevolgd om straatintimidatie beter te herkennen. Ook zijn daarbij handvatten geboden om hierover met het slachtoffer in gesprek te gaan. Verder heeft Leiden actief deelgenomen aan 'Orange the World', de internationale campagne tegen geweld tegen vrouwen en meisjes. Ten slotte zijn in het 'lokale' vragenblok van de Veiligheidsmonitor vragen toegevoegd over straatintimidatie om meer inzicht te krijgen in de aard en omvang van straatintimidatie in Leiden. Dit wordt ook met de programmabegroting opgenomen als een nieuwe effectindicator.

Verbonden partijen

Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)	
Motieven en doelen deelname GR	Deelname aan de Veiligheidsregio is wettelijk voorgeschreven. In de Veiligheidsregio Hollands Midden werken hulpverleningsdiensten samen aan de veiligheid. Ze bereiden zich voor op rampen en ernstige ongelukken. Daarnaast nemen ze maatregelen om toenemende risico's beter te beheersen. De Veiligheidsregio Hollands Midden verzorgt namens de deelnemende gemeenten tevens de brandweezorg en is verantwoordelijk voor de gemeenschappelijke meldkamer. Deze is samengevoegd met de meldkamer van Haaglanden.
Realisatie doelstellingen en prestaties 2023	<p>De Veiligheidsregio Hollands Midden heeft in het Regionaal Beleidsplan 2024-2027 'Focus op Veiligheid, vandaag én morgen' twaalf opgaven benoemd:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wij hebben positie in het omgevingsrecht. 2. Wij werken risicogericht. 3. Wij zetten ons in voor de zelfredzaamheid van inwoners. 4. Wij hebben tactieken en technieken die passen bij de nieuwe uitdagingen. 5. Wij hebben vakbekwame brandweercollèga's. 6. Wij zijn en blijven paraat. 7. Wij hebben een moderne crisisorganisatie. 8. Wij kennen onze partners. 9. Wij beschikken over een goede en veilige informatievoorziening. 10. Wij nemen onze maatschappelijke verantwoordelijkheid. 11. Wij investeren in onze collega's. 12. Wij zijn wendbaar. <p>Ook in het jaar 2023 is gebleken dat VRHM er niet alleen is voor de veiligheid van haar inwoners, maar ook een onmisbare motor is voor het openbaar bestuur om invulling te kunnen geven aan hun crisisverantwoordelijkheden. Zo heeft de Veiligheidsregio ook in 2023 een grote taak gehad in de Oekraïne- en migratiecrises. Het jaar 2023 markeerde ook het laatste beleidsplanjaar. In het Regionaal Beleidsplan 2020-2023 waren deze nieuwe, ongekende crisestypen (nog) niet opgenomen. De grote, langdurige inzet van VRHM bij deze crises heeft echter wel gevolgen gehad voor de uitvoering van het beleidsplan in de afgelopen periode. Het werk wat uit deze nieuwe crises voortvloeyde vroeg en vraagt veel van de bestaande capaciteit en middelen van de veiligheidsregio. De ingewikkeldheden van deze nieuwe tijd hebben een belangrijke plaats gehad bij het opstellen van het nieuwe Regionaal Beleidsplan 2024-2027 'Focus op veiligheid, vandaag én morgen'. Het beleidsplan laat daarmee ook een duidelijke ontwikkeling zien van een geregionaliseerde brandweerorganisatie naar een moderne hulpverlenings- en crisisorganisatie.</p> <p>Het resultaat van (afgeronde) onderzoeken zullen ook doorlopen in 2024 zoals het belevingsonderzoek repressief brandweerpersoneel, de compacte visitatie maar ook benchmark veiligheidsregio's. Deze onderzoeken geven inzicht in ontwikkelkansen en knelpunten voor komende beleidsperiode zoals de beschikbaarheid financiële middelen voor nieuwe ontwikkelingen, toekomstbestendige vakbekwaamheid, huisvesting, besturing en bedrijfsvoering op orde.</p>
Belangrijkste bestuurlijke mijlpalen 2023	<ul style="list-style-type: none"> ■ Op 4 juli 2023 heeft de gemeenteraad de Programmabegroting 2024 van de VRHM behandeld. De raad heeft geen wensen en/of bedenkingen meegegeven. De programmabegroting is op 14 september 2023 vastgesteld door het Algemeen Bestuur (AB) van de VRHM. ■ Op 1 februari 2024 heeft de gemeenteraad het Regionaal Beleidsplan 2024-2027 van de VRHM behandeld. Nadat dit stuk in december 2023 door het college was vastgesteld. De raad heeft hierbij 5 wensen uitgesproken. Deze wensen worden door de Veiligheidsregio meegenomen bij de definitieve vaststelling van het Regionaal Beleidsplan en de verdere doorvertaling van het beleidsplan in de jaarplannen. Het Regionaal Beleidsplan is op 7 maart 2024 vastgesteld door het AB.
Bijdrage 2023	€10.833.226,-
Voor eigenaarsrol, zie paragraaf verbonden partijen	

Effectindicatoren bij 2A Veiligheid

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 2A1 Beperken criminaliteit, bewaken democratische rechtsstaat						
2A1.a Aantal incidenten huiselijk geweld dat bekend is bij de politie	112	121	123	82	<180	Politie-eenheid Den Haag

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
2A1.b Aantal geregistreerde incidenten in GIR (Gemeentelijk Incidenten Registratiesysteem)	36	66	50	42	<31	Gemeentelijk Incidenten Registratiesysteem
Doel 2A2 Beperken criminaliteit en overlast in de woonomgeving						
2A2.a Aantal meldingen drugs, burenruzie, geluid, conflictbemiddeling	4.024	4.653	3.492	3.498	<2.900	Politie-eenheid Den Haag
2A2.b Aantal woninginbraken (inclusief pogingen) per 1.000 inw.	1,5	1,0	1,0	1,3	<2,0	CBS (wsjg.nl - BBV)
2A2.c Percentage inwoners dat in de eigen buurt veel overlast ervaart door dronken mensen op straat	-	4%	-	4,5%	<3%	Veiligheidsmonitor
2A2.d Percentage inwoners dat in de eigen buurt veel overlast ervaart van drugsgebruik	-	3%	-	3,7%	<4%	Veiligheidsmonitor
2A2.e Percentage inwoners dat in de eigen buurt veel overlast ervaart van drugshandel	-	4%	-	3,4%	<4%	Veiligheidsmonitor
2A2.e Percentage inwoners dat in de eigen buurt veel overlast ervaart van rondhangende jongeren	-	7%	-	7,6%	<6%	Veiligheidsmonitor
2A2.f Aantal geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	5,4	5,5	5,8	5,0	<5,5	CBS (wsjg.nl - BBV)
2A2.g Aantal (brom)fietsdiefstallen	914	916	1.151	1.370	<1.425	Politie-eenheid Den Haag
2A2.h Overlastmeldingen gerelateerd aan personen met verward gedrag	1.124	1.219	1.355	1.620	<1.000	Politie-eenheid Den Haag
Doel 2A3 Beperken jeugdoverlast en criminaliteit						
2A3.a Aantal incidenten overlast door jeugd	1.630	1.133	1155	980	<950	Politie-eenheid Den Haag
2A3.b Aantal HALT verwijzingen per 1.000 jongeren	24	12	10	12	20	Bureau HALT (wsjg.nl - BBV)
2A3.c Aantal vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte per 1.000 inwoners	5,3	5,7	7,1	6,6	<5,0	CBS (wsjg.nl - BBV)
Doel 2A4 Optimale preventie en aanpak branden, rampen en crises						
2A4.a Aantal brandstichtingen	26	32	43	35	<35	Politie-eenheid Den Haag
Doel 2A5 Veilig ondernemen en veilig uitgaan						
2A5.a Percentage inwoners stadsdeel Midden dat in eigen buurt veel overlast ervaart door horecagelegenheden	-	6%	-	8%	<7%	Veiligheidsmonitor
2A5.b Percentage inwoners dat vaak overlast heeft van evenementen ¹	-	-	-	-	<3%	Veiligheidsmonitor
2A5.c Percentage inwoners van stadsdeel Midden dat vaak overlast heeft van evenementen	-	-	-	7%	<8%	Veiligheidsmonitor
2A5.d Aantal incidenten overlast evenementen ²	5	11	15	-	<21	Politie-eenheid Den Haag
2A5.e Aantal geweldsincidenten in het uitgaansgebied ³	161	166	-	-	<225	Politie-eenheid Den Haag
2A5.f Aantal bedrijfsinbraken	115	91	123	94	<200	Politie-eenheid Den Haag
2A5.g Aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners	2,4	1,8	2,1	3,5	<3,0	CBS (wsjg.nl - BBV)

1 In verband met de coronacrisis zijn in de Veiligheidsmonitor van 2021 geen vragen opgenomen over de overlast van evenementen, aangezien deze niet konden plaatsvinden vanwege geldende coronamaatregelen.

2 De data voor deze effectindicator kan door de politie niet meer worden aangeleverd, deze effectindicator komt te vervallen bij de eerstvolgende programmabegroting.

3 Ibid.

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Kaderstellende beleidsstukken

- In 2023 is het nieuwe Integraal Veiligheidsplan 2023-2026 (rv. 23.0043) vastgesteld.

Programmabudget

Veiligheid bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil 2023
Veiligheid	Lasten	15.069	14.685	1.143	15.828	15.569	259
	Baten	-814	-160	-861	-1.022	-843	-179
Saldo		14.255	14.525	282	14.807	14.726	80
Programma	Lasten	15.069	14.685	1.143	15.828	15.569	259
	Baten	-814	-160	-861	-1.022	-843	-179
Saldo van baten en lasten		14.255	14.525	282	14.807	14.726	80
Reserves	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-383	0	0	0	0	0
Mutaties reserves		-383	0	0	0	0	0
Resultaat		13.872	14.525	282	14.807	14.726	80

Reserves programma 2 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil 2023
Reserve Sociaal Domein P2	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-383	0	0	0	0	0
Saldo		-383	0	0	0	0	0
Totaal	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-383	0	0	0	0	0
Reserves programma 2		-383	0	0	0	0	0

BELEIDSTERREINEN

Toelichting op beleidsterreinen met financiële afwijkingen (op baten en lasten) > € 250.000.

2A Veiligheid

Op Dealbreakers (voorkomen criminaliteit onder jongeren) zijn € 73.000 minder kosten geweest, waardoor de declarabele opbrengsten ook € 73.000 lager zijn. De uitgevoerde activiteiten ter voorkoming van ondermijning hebben niet geleid tot een financiële opbrengst op dit programma waardoor een nadeel is ontstaan van € 131.000. Daartegenover staat dat de kosten ondermijning € 94.000 lager zijn uitgevallen. Daarnaast zijn er diverse meevallers van incidentele aard: veiligheidsprojecten (€ 62.000), crowdmanagement (€ 37.000), veiligheidshuis (€ 29.000) en Veiligheidsregio Hollands Midden (€ 24.000).

RESERVES

Toelichting op afwijkingen Reserves > € 250.000.

Niet van toepassing

INVESTERINGEN

Overschrijdingen op investeringskredieten

Niet van toepassing

Toelichting op investeringskredieten die worden afgesloten met een opvallend overschot

Niet van toepassing

Toelichting op investeringskredieten ouder dan drie jaar die niet afgesloten worden bij de jaarrekening

Niet van toepassing

3

Economie

Economie

<i>Programmanummer</i>	3
<i>Commissie</i>	Werk en Middelen
<i>Portefeuille(s)</i>	Economie, Kennis, Sport & Gezondheid Energie, Werk, Inkomen & Cultuur

De missie van het programma Economie luidt:

"De gemeente Leiden staat voor een vitale en duurzame economische structuur in samenwerking met haar stadspartners en de regio."

Ontwikkelingen in 2023

De Leidse economie toont ook in 2023 haar veerkracht en groeit gestaag door. Daarmee voldoet de Leidse economie aan de verwachtingen die eerder vorig jaar werden geuit qua bestendigheid en groei. Het aantal bedrijven en banen in Leiden is toegenomen evenals de toegevoegde waarde van de economische sectoren in het geheel. Met name de sectoren nijverheid & energie en commerciële dienstverlening laten een stevige stijging zien. Daarmee laat de Leidse economie een sterkere stijging (groei) zien dan de gemiddelde groei van de economie van de Leidse regio, de regio Holland Rijnland en de Provincie Zuid-Holland. Leiden vervult een centrumfunctie voor de regio en dat zien we dus ook op economisch vlak terug.

Een krachtige economie die in dienst staat van brede welvaart zien we terug in de positieve ontwikkeling van onze kennis-, onze binnenstad- en onze verzorgende economie. De Leidse economie steunt op deze driedeling, die elkaar onderling ook weer versterkt. Dat zien we terug in onze aantrekkelijke binnenstad en de samenwerking tussen bedrijven in de stad en Leiden Bio Science Park. De bedrijvigheid in onze stadsverzorgende economie is van onmisbare waarde voor het functioneren van de stad als geheel. Werk vormt een essentiële schakel in het functioneren van de stad. Voldoende en gevarieerd werk biedt alle inwoners van Leiden de mogelijkheid op inkomen en maakt de stad divers, levendig en aantrekkelijk. Het werk is de plek waar mensen elkaar ontmoeten en zorgt ervoor dat iedereen de juiste voorzieningen in de buurt heeft. Daarmee draagt de economie van Leiden bij aan een aantrekkelijke stad en leefbare wijken en meer in het bijzonder, aan brede welvaart. Samenwerking met onze stadspartners, regiogemeenten, kennisinstellingen en hogere overheden is daarbij van groot belang.

Een overzicht van de voortgang op de verschillende thema's:

- **Ruimte voor werken:** met ondernemers en vastgoedeigenaren is gewerkt aan de ontwikkelagenda 'Ruimte voor Werk' met vijf concrete actielijnen voor dit thema. Ook is de ruimtemaker gestart met het opstellen van profielen voor de bedrijventerreinen. De profielen en acties uit de ontwikkelagenda vormen een handelingskader tot 2050, waarmee ondernemers perspectief wordt geboden op de toekomst van werken in Leiden.
- **Actieplan Impuls Leidse Lokale Economie:** met de 20 actiepunten in het actieplan geven we samen met Centrummanagement Leiden en ondernemers een impuls aan de lokale economie. Deze acties zijn in 2023 in gang gezet. In 2024 gaan we hier een vervolg aan geven, met de focus op uitvoering. Via een nieuwsbrief worden stakeholders geïnformeerd.

- **Human Capital Agenda:** de krapte op de arbeidsmarkt en veranderende vraag naar arbeid blijven belangrijke aandachtspunten. In 2023 is de Leidse Human Capital Aanpak verder in beeld gebracht langs de drie pijlers: aantrekken en behouden van talent, de aansluiting arbeidsmarkt en onderwijs en het onbenut arbeidspotentieel. In het Dashboard Human Capital is bovendien het complexe speelveld met de vele partners en stakeholders in beeld gebracht, net als de stimulerende, aanjagende en faciliterende rol van de overheid. Op het Leiden Bio Science Park heeft de gemeente een rol gespeeld in het aantrekken van een programmamanager voor de uitvoering van de in 2022 gepresenteerde Human Capital Agenda LBSP. Verder is met partners, waaronder EBZ en gemeente Den Haag als penvoerder, verkend hoe we gezamenlijk internationaal talent kunnen blijven aantrekken en behouden. Hierbij is ook het Leiden International Centre betrokken, een belangrijke partner van de gemeente bij de uitvoering van de visie internationalisering. Er werd meer aansluiting met de arbeidsmarktregio gezocht, onder andere tijdens een gezamenlijk bezoek aan de regio Zwolle. Vervolgafspraken werden gemaakt en activiteiten in gang gezet.
- **Leiden Bio Science Park:** het onderzoek van 5 maart 2024 (Z/24/3640628) heeft laten zien dat het LBSP indrukwekkende resultaten heeft behaald met een bovengemiddelde groei in werkgelegenheid, productie en toegevoegde waarde. Het feit dat het park zich sterk ontwikkelt en dat het ook praktisch opgeleiden kansen biedt, is zeer positief. Maar liefst 43% van de directe en indirecte banen op/ door het LBSP wordt ingevuld door personen met een mbo-opleiding (niveau 1 tot 4). Naast deze economische motor heeft het LBSP ook een belangrijke maatschappelijke waarde. Op het park worden namelijk medicijnen ontwikkeld en geproduceerd ter bestrijding van ernstige ziekten, het verminderen van allergieën en het voorkomen dat je ziek wordt door middel van leefstijlpreventie. En er vinden ook levensverlengende behandelingen plaats.

Daarnaast zijn er op het LBSP fysieke ontwikkelingen:

In 2023 zijn de eerste twee gebouwen in het Entreegebied (704 zelfstandige studentenwoningen) en nieuwe wooncomplex van DUWO (289 woningen) opgeleverd. Ook is de nieuwbouw van een laboratorium- en kantoorgebouw voor Johnson & Johnson en de uitbreiding van het datacenter van de universiteit gereedgekomen. En er zijn een aantal bouwprojecten gestart zoals die van Batavia.

Op verzoek van de provincie Zuid-Holland, de gemeenten Katwijk, Oegstgeest en Leiden heeft Buck onderzoek gedaan naar de ruimtevraag voor Life Sciences & Health (hierna LSH) en kennisintensieve bedrijvigheid voor in totaal vijf gebieden in Leiden, Katwijk en Oegstgeest. Deze vijf gebieden zijn: Leiden Bio Science Park, Spoorzone, Westerpoort, Zijlhoek/ De Woerd (Katwijk) en De Geesten (Oegstgeest). Het rapport van Buck heeft de conclusies bevestigd dat Leiden de juiste koers heeft voor de ontwikkeling van de Spoorzone, Westerpoort en het Leiden Bio Science Park. De behoefteeraming liet tevens zien dat er op termijn behoefte is aan uitbreiding van het Leiden Bio Science Park. Mogelijke gebieden hiervoor zijn De Geesten in Oegstgeest en Zijlhoek/ De Woerd in Katwijk. Op 28 april 2023 is de raad over het onderzoek geïnformeerd (Z/23/3519835).

- **Binnenstad:** De Leidse binnenstad is volop in ontwikkeling en de leegstand is met 4,6 % heel laag in verhouding met vergelijkbare steden met een gemiddelde van 8,5%. De komst van nieuwe winkel- en horeca-formules als Intimissimi en The Grenare tonen aan dat er in de binnenstad geïnvesteerd wordt. Daarnaast wordt er gewerkt aan het versterken van de beleving in het Nieuwe Rijngebied en krijgen de plannen voor de invulling van strategische locaties zoals Aalmarkt 22 en de Catharinasteeg meer vorm. Met het binnenhalen van de Erfgoed Deal Leiden in 2023 wordt op praktische wijze door diverse Leidse kennisinstellingen en ontwerpers onderzocht hoe de historische binnenstad ook in toekomst leefbaar, gezond en vitaal blijft door het toevoegen van groen. Deze blik op de toekomst past bij de signalen van partners in de binnenstad die behoefte hebben aan een volgend perspectief op de binnenstad. De gemeente is eind 2023 gestart met de evaluatie van de structuurvisie Verder met de Binnenstad en zal in 2024 partners in de binnenstad betrekken bij het opstellen van het volgende perspectief. Daarnaast heeft Vitale Binnenstad op basis van de drie speerpunten het afgelopen jaar de volgende stappen gezet. 1. Verbinding LBSP-Binnenstad. Er is in samenwerking met het platform Vitale Binnenstad een verbindend kunstwerk onthuld dat in mei 2024 geplaatst wordt. 2. Versterking Winkelgebied. In 2023 is gestart met de Stegenaanpak waarbij de betrokken partners in co-creatie een invulling hebben over de wijze waarop de stegen aangepakt kunnen worden. We hopen in 2024 de eerste resultaten te zien. Zo worden er bloembakken ontwikkeld voor de winkelstegen en is de gemeente met CML en de vastgoedeigenaren in de Catharinasteeg in gesprek over het aanleggen van gevelgroen. 3. Platform Vitale Binnenstad. Verbinding en samenwerking tussen de verschillende groepen die onze stad rijk is staat hierin voorop.
- **Kennisstad:** In 2023 hebben we een start gemaakt met de uitvoering van de nieuwe samenwerkingsovereenkomst Leiden Kennisstad (2023-2027). Deze hebben we afgesloten met de Universiteit Leiden, Hogeschool Leiden, mboRijnland en Naturalis Biodiversity Center. De overeenkomst kent drie pijlers waar langs we de samenwerking vormgeven, te weten: gezondheid & welzijn, biodiversiteit & duurzaamheid en cultureel erfgoed. Voor een toelichting op de resultaten zie de paragraaf 'Bijzonder programma Leiden Kennisstad'.
- **Circulair:** In 2023 is de nieuwe strategie 'Circulaire Economie 2024-2027' vastgesteld door de gemeenteraad en het bijbehorende uitvoeringsprogramma door het college. De voortgang en de resultaten van het programma Circulaire Economie in Leiden worden (inter)nationaal opgemerkt. Door het delen van onze aanpak helpen we de algehele transitie naar een circulaire economie versnellen.

In de afgelopen jaren worden de traditionele economische groeicijfers steeds vaker aangevuld en vervangen door “Brede Welvaart”. De meestgenoemde definitie hiervan luidt: “Alles wat van waarde is voor een mens”. In dit begrip wordt onder meer de verhouding tussen economie, welzijn en ecologische aspecten gevangen. Een solide financieel-economische basis en groeimodel blijft een belangrijk aspect maar dit moet in proportie zijn met de andere factoren in brede welvaart, anders verliest het zijn meerwaarde. Een nadere uitwerking hiervan is bijvoorbeeld te zien in de samenwerking in Leiden tussen economie en circulair, waar ondernemers geholpen worden om ook een maatschappelijke business case te formuleren. Een uitgangspunt is daarbij dat circulair werken ook het verdienvermogen van de onderneming kan verhogen.

Een tweede belangrijke ontwikkeling is dat economie steeds meer beoordeeld wordt op veerkracht tijdens en na een crisistijd, zoals bijvoorbeeld na Covid19 en de Russische invasie in Oekraïne. De Leidse economie toont ook in 2023 haar bestendigheid. Het aantal bedrijven en banen in Leiden is toegenomen evenals de toegevoegde waarde van de economische sectoren in het geheel. Met name de sectoren nijverheid & energie en commerciële dienstverlening laten een stevige stijging zien. Daarmee laat de Leidse economie een sterkere stijging (groei) zien dan de gemiddelde groei van de economie van de Leidse regio, de regio Holland Rijnland en de Provincie Zuid-Holland. Leiden vervult een centrumfunctie voor de regio en dat zien we dus ook op economisch vlak terug.

Beleidsterrein 3A Ruimte om te ondernemen

Doelen en prestaties bij 3A Ruimte om te ondernemen

Doel	Prestatie	
3A1 Betere ruimtelijke mogelijkheden voor bedrijven en instellingen	3A1.1 Regionale en lokale beleidsontwikkeling, beleidsuitvoering en advisering	✓
	3A1.2 Doorontwikkeling Leiden Bio Science Park (LBSP)	✓

Toelichting op prestaties

3A1.1 Regionale en lokale beleidsontwikkeling, beleidsuitvoering en advisering

1. Ruimte voor werken in de stad, groen stoplicht

De ontwikkelagenda 'Ruimte voor Werk' wordt begin april 2024 voor wensen en bedelingen aangeboden bij de gemeenteraad. De ontwikkelagenda bevat vijf concrete acties die invulling geven aan dit thema.

2. Bedrijventerreinen-strategie, groen stoplicht

In 2024 wordt de bedrijventerreinenstrategie geëvalueerd en geactualiseerd en vervolgens ter informatie aangeboden worden bij de raad. Na de zomer van 2024 wordt de geëvalueerde versie van de bedrijventerreinenstrategie vastgesteld. Bovendien zijn we in 2023 gestart met het opstellen van profielen voor de Leidse bedrijventerreinen. De profielen moeten investeringszekerheid geven aan ondernemers en een wenkend toekomstperspectief bieden. De profielen worden voor de zomer van 2024 vastgesteld.

3. Regionale kantorenvisie, groen stoplicht

Op een drietal locaties in de spoorzone werkten we met ontwikkelaars samen aan hun plannen voor de realisatie van nieuwbouw van kantoren en de toevoeging van woningen in het gebied.

4. Horeca, retail en warenmarkt, groen stoplicht

In 2023 zijn we gestart met de monitoring van de horecavisie. Ook zijn we gestart met het Actieplan Leidse Lokale economie, dat een uitvoeringsplan is voor de retail en warenmarkt in de binnenstad.

5. Actieplan Leidse lokale economie, groen stoplicht

In het actieplan zijn 20 acties opgenomen. In 2023 hebben we gewerkt aan de uitvoering hiervan. Zo hebben we gewerkt aan het verbeteren van de ondernemersdienstverlening door een nieuwe site en een wegwijzer, hebben we het vergunningsproces geoptimaliseerd, leggen we de focus op economie in de wijken en ondersteunen we ondernemers bij digitalisering.

6. Markten, groen stoplicht

In 2023 hebben we een gebiedsmanager Nieuwe Rijn aangesteld. De gebiedsmanager zorgt ervoor dat het contact en de samenwerking tussen de marktondernemers, de horeca en de gemeente verbeterd. We hebben veel contact gehad met ondernemers over het veiliger en toegankelijker maken van het Nieuwe Rijngebied. We werken samen met de marktondernemers aan een nieuw inrichtingsplan dat in 2024 wordt vastgesteld. Het nieuwe inrichtingsplan zal ervoor zorgen dat de markt kan floreren en steeds aantrekkelijker wordt.

7. Overnachtingen en toeristische verhuur van woonruimten, groen stoplicht

Monitoring Horecavisie

In het najaar van 2023 is gestart met de monitoring van de Horecavisie plaats voor de ontwikkelingen van de cafés, restaurants en hotelvoorzieningen in de stad. Het proces wordt afgerond in het tweede kwartaal van 2024.

Sinds de vaststelling van de Horecavisie is er vanuit marktpartijen veel vraag naar mogelijkheden van ontwikkeling van Short stay verblijfsvoorzieningen in de stad, voor tijdelijke huisvesting van onder meer internationals op het LBSP, universiteit, internationale studenten. Beleid voor deze voorzieningen is echter niet opgenomen in de Horecavisie. Daarom is in 2023 opdracht gegeven voor onderzoek naar gewenste capaciteit voor deze verblijfsvoorziening en ontwikkeling van beleidsregels voor Short stay verblijf, zo mogelijk in combinatie met hotelfunctie. In dit proces, met een doorloop in 2024, is ook de monitoring van het hotelbeleid opgenomen.

In 2023 is het Breathe hotel Leiden geopend. Het hotel is gevestigd aan de Herengracht en heeft een capaciteit van 19 kamers. In 2023 is ook gestart met de bouw van het Steigenberger Intercity hotel, als onderdeel van het project Octagon op de Stationsweg. Het hotel heeft een capaciteit van 115 kamers en wordt in de zomer van 2024 geopend.

Beleid Toeristische verhuur van woonruimte

Sinds oktober 2022 is het bewoners van de stad toegestaan om hun woning tijdelijk aan bezoekers van de stad te verhuren. Voorwaarden zijn onder meer verplichte inschrijving bij het landelijke registratiesysteem en gebruik van het registratienummer op advertenties van de verhuurplatforms, verhuur voor maximaal 30 nachten per kalenderjaar, en ook de afdracht van de geïnde toeristenbelasting. In 2023 zijn contacten gelegd met de verhuurplatforms Booking.com en Airbnb.

8. Ligplaatsenbeleid, oranje stoplicht

Het uitwerken van het beleid heeft geen prioriteit kunnen krijgen en heeft in 2023 niet plaatsgevonden. Per 1 januari 2024 start een team met het uitwerken van stadskeuzes en ambities uit de Omgevingsvisie. Vanuit de verschillende stadsbrede thema's, waaronder het Groen- Blauw Raamwerk en water, zal gekeken worden naar ambities en naar het invullen van het Omgevingsplan. Van het - hierop vooruitlopend - op basis van praktijkervaringen op onderdelen wijzigen van het omgevingsplan heeft nog geen sprake kunnen zijn vanwege het uitstel van de Omgevingswet.

9. Internationalisering, groen stoplicht

In 2023 is ingezet op de uitvoering van de visie internationalisering. Inmiddels heeft 1:7 Leidenaren een buitenlandse nationaliteit. We spelen in op de diversiteit onder de groep internationale Leidenaren, van vluchtelingen en statushouders tot kenniswerkers. In 2023 zijn onder andere het international panel opgericht, is de stads- en wijkenquête tweetalig uitgezet en is de eerste Meet & Mingle XL georganiseerd.

10. Retailvisie071, groen stoplicht

In de Retailmonitor die in opdracht van het samenwerkingsverband Economie071 zijn de ontwikkelingen met betrekking tot retail in de regio in kaart gebracht. De gemeenteraad is geïnformeerd via de raadsinformatiebrief van 11 december 2023.

11. Economie071, groen stoplicht

Bij de verlenging van de uitvoeringsovereenkomst tot en met 2026 is besloten om tussentijds te evalueren. Deze evaluatie is in 2023 gestart en wordt in 2024 afgerond. Verder is onder andere gewerkt aan de MKB-deal digitalisering, de bedrijventereinen-strategie (voor meer informatie over de voortgang van de projecten zie: www.economie071.nl).

3A1.2 Doorontwikkeling Leiden Bio Science Park (LBSP)

LBSP als innovatiedistrict

Het LBSP is voor de Leidse economie een belangrijke economische motor. Samen met partners en bedrijven op het LBSP werken wij aan het grootste Lifesciences & Healthpark van Nederland. In dit onderdeel van de stad staan onderzoek, innovatie, studeren, wonen, werken, ontspannen en ontmoeten centraal.

Ook in 2023 zijn er weer belangrijke resultaten behaald. Mooie voorbeelden zijn het gereedkomen van de eerste twee gebouwen in het Entreegebied (in totaal 704 zelfstandige studentenwoningen) en het nieuwe wooncomplex van DUWO in het LBSP met in totaal 289 zelfstandige studentenwoningen.

In het deelgebied de Kop van Leeuwhoek is de nieuwbouw van een laboratorium- en kantoorgebouw voor Johnson & Johnson gereed gekomen. En voor de Universiteit Leiden is de uitbreiding van het datacenter opgeleverd. Verder is er veel in de openbare ruimte gebeurd. Zo heeft de Hogeschool Leiden aan de achterzijde het parkeerterrein opnieuw ingericht met meer groen en waterpassende verharding. En zijn er langs de Wassenaarseweg ten gunste van de biodiversiteit enkele ingrepen verricht. Ook zijn er een aantal belangrijke bouwprojecten gestart, waaronder die van Batavia in het deelgebied Snellius. In ditzelfde gebied is in 2023 de uitbreiding van het datacenter van de Universiteit gereed gekomen. In 2024 verwachten wij een flink aantal (openbare ruimte) projecten af te ronden, zodat aan het eind van dat jaar het LBSP op een aantal locaties weer een flinke sprong verder is.

In opdracht van de gemeenten Katwijk, Leiden en Oegstgeest en de Provincie Zuid-Holland is een rapport opgesteld over het ruimtevraagstuk van de groeiende bedrijvigheid rondom het Leiden Bio Science Park (LBSP). Op het park is momenteel nog voldoende ruimte voor nieuwe bedrijven. Om te zorgen dat het Leiden Bio Science Park kan blijven floreren, is het van belang om nu te kijken waar uitbreiding in de toekomst mogelijk is. Mogelijke gebieden hiervoor zijn De Geesten in Oegstgeest en Zijlhoek/ De Woerd in Katwijk. Er vindt regelmatig overleg plaats tussen de gemeenten Katwijk, Oegstgeest en Leiden zodat wij het vestigingsklimaat en de agglomeratiekracht van de regio versterken.

Halverwege 2023 heeft de campusorganisatie een nieuwe directeur gekregen. Zij is voortvarend aan de slag gegaan om onder andere haar team op te bouwen (vanwege openstaande vacatures) en de trein rijdend te houden. De werkzaamheden om de positionering/ branding van het LBSP aan te scherpen zijn eind 2023 voortvarend gestart en worden in 2024 afgerond.

Partners zoals onder andere BioPartner en de Ondernemersvereniging Bio Science Park zijn in de bres gesprongen om zoveel mogelijk te helpen met het laten doorgaan van evenementen en bijeenkomsten. Diverse ministeries en andere organisaties hebben het LBSP bezocht. Tijdens deze bezoeken konden wij goed onze lobbypunten naar voren brengen.

Voor het 40 jarig bestaan en de Life Sciences & Health week zijn de werkzaamheden in 2023 gestart. En er is begonnen met de uitvoering van de Human Capital agenda Leiden Bio Science Park. In 2020 heeft de Rekenkamercommissie Leiden-Leiderdorp het Rekenkameronderzoek 'Bio Science Park een waardevol onderdeel van de stad' opgeleverd. We hebben een adviesbureau ingeschakeld om een aantal gegevens te actualiseren. Deze actualisatie is op 5 maart aan de raad aangeboden (Z/24/3640628). Tenslotte is er ook dit jaar weer met de partners van het LBSP en de Binnenstad gewerkt aan de verdere versterking van het LBSP en de binnenstad.

Effectindicatoren bij 3A Ruimte om te ondernemen

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 3A1 Betere ruimtelijke mogelijkheden voor bedrijven en instellingen						
3A1.a Aantal arbeidsplaatsen	72.170	72.389	74.696	nbn	72.500	Bedrijvenregister Zuid-Holland
3A1.b Aantal bedrijfsvestigingen	12.511	13.118	13.981	nbn	13.000	Bedrijvenregister Zuid-Holland
3A1.c Percentage leegstand in kantoren	7,9%	4,0%	4,1%	4,1%	7,0%	Kantorenmonitor Holland Rijnland
3A1.d Aantal arbeidsplaatsen op het Leiden Bio Science Park	19.808	20.379	21.212	nbn	23.400	Bedrijvenregister Zuid-Holland
3A1.e Index Economie071	115	119	122	nbn	117	Economie071
3A1.f Percentage functiemenging	55,0%	55,1%	55,4%	nbn	-	LISA (BBV - via wsjg)
3A1.g Aantal vestigingen van bedrijven per 1.000 inwoners van 15 t/m 64 jaar	139,6	148,1	156,2	nbn	-	LISA (BBV - via wsjg)
3A1.h Percentage demografische druk*	51,1%	51,5%	51,1%	50,8	-	CBS (BBV - via wsjg)

* Het aantal personen van 0-19 jaar én 65 jaar of ouder per honderd personen van 20-64 jaar, ofwel het aantal jongeren en ouderen ten opzichte van de potentiële beroepsbevolking. Hoe hoger het percentage, hoe meer druk op de groep die werkt of kan werken.

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Percentage leegstand in kantoren

Het percentage leegstand in kantoren van Leiden blijft laag omdat de bouw van nieuwe kantoorruimte in Leiden achterblijft bij de verwachting. De behoefte aan kantoorruimte in Leiden en de beschikbare ruimte maken dat Leiden een laag leegstandspercentage heeft, dat onder de frictieleegstand ligt. Juist door nieuwe kantoren toe te voegen zal de dynamiek op de markt toenemen, waardoor het leegstandspercentage iets zal stijgen. Hierdoor ontstaat een gezonde kantorenmarkt, waardoor verhuisbehoefte beter ingevuld kan worden en kantoorgebruikers zich in Leiden kunnen vestigen.

Beleidsterrein 3B Faciliteren/stimuleren van ondernemen

Doelen en prestaties bij 3B Faciliteren/stimuleren van ondernemen

Doel	Prestatie	
3B1 Sterker ondernemersklimaat	3B1.1 Faciliteren bedrijvigheid, starters en ondernemerschap in Leiden	✓
	3B1.2 Verbeteren aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en stimuleren ondernemerschap	✓
3B2 Meer kennisintensieve bedrijvigheid	3B2.1 Stimuleren en acquisitie van kennisintensieve bedrijvigheid en netwerken	✓

Toelichting op prestaties

3B1.1 Faciliteren bedrijvigheid, starters en ondernemerschap in Leiden

In 2023 heeft Economie071 geen regionale startersavond georganiseerd. Er wordt nagedacht deze startersavond eenmaal per twee jaar te organiseren en in het jaar ertussen een innovatiemarkt. PLNT heeft een bruisend jaar achter de rug. Een greep uit de activiteiten:

- Komst Smartbuilding: in dit huis van de toekomst kunnen bedrijven duurzame innovaties en smart technology testen. Ook nieuwe studenten krijgen hierin les.
- Leiden Angelclub gestart; een netwerk van angels investors om financierings- en doorgroeimogelijkheden voor lokale, innovatieve start-ups te vergroten;
- Overgaan van Unlock_ van de stichting LBSP naar PLNT.
- Diverse programma's zoals Venture Academy, Institute for Biomedical Entrepreneurship, startup Booster en Gulliver Startupcompetition; wedstrijd voor startende ondernemers.
- Opening Makerspacement: hightechwerkplaats waar ondernemers volop kunnen experimenteren en aan de slag kunnen met het maken van een prototype van hun product.

Ook SWO is in 2023 erg actief geweest:

- Deze aangestelde community manager speelt een cruciale rol bij het verbinden van ondernemers en het bevorderen van interactie binnen onze broedplaatsen. Ook worden er diverse borrels, podcasts (Annika doet 't gewoon) en andere activiteiten georganiseerd.
- Er is een samenwerking aangegaan met Pangea. Pangea verzorgt een uniek begeleidingsprogramma voor ambitieuze 'Nieuwe Nederlanders' met een sterk bedrijfsidee.
- SWO is een verkenning gestart met Agora college over een mogelijke locatie voor de huisvesting van een (nieuwe) school verbonden of gekoppeld aan een bedrijfsverzamelgebouw
- Het binnenterrein van de Tieleman&Dros is getransformeerd van een grauwe laden- en lossenplek tot een veelzijdige en inspirerende ontmoetingstuin voor ondernemers en creatievelingen. Een kunstenaarscollectief programmeert hier diverse activiteiten om de ondernemers, kunstenaars en de buurt met elkaar te verbinden.
- In 2023 heeft het bedrijfsverzamelgebouw aan de Frambozenweg een ingrijpende transformatie ondergaan voor ondernemers en zzp-ers die op zoek zijn naar een professionele kantooromgeving. Ook is het ondernemerscafé "Fruitig" in het leven geroepen. Dit cafe dient als een centrale ontmoetingsplaats voor de inwoners van de wijk om kennis laten maken met lokale ondernemers.
- Na een succesvolle eerste samenwerking met MBORijnland zijn de gesprekken gestart voor een vervolgproject. SWO heeft het concept Happy Lokaal gefaciliteerd: de intrinsieke motivatie van iedere student wordt ontdekt en verder ontwikkeld.
- Haagweg 4 vormt met 55 ateliers de grootste broedplaats in de regio.

3B1.2 Verbeteren aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en stimuleren ondernemerschap

Duurzame samenwerkingsstructuren onderwijs en bedrijfsleven

De voortzetting van Stagepact071 bevindt zich nog in de verkenningsfase. Onder andere door het nationaal gelanceerde stagepact en veranderende omstandigheden (post-corona), lijkt een Stagepact071 2.0 minder relevant. Wel hebben we in 2023 ingezet op projecten waarbinnen stages een belangrijke rol spelen, zoals de Human Capital Agenda Leiden Bio Science Park. Daarnaast zijn er met verschillende partners, waaronder het mboRijnland, diverse gesprekken gevoerd over stagediscriminatie. De gemeente heeft het initiatief genomen om de onderwijspartners op dit thema bij elkaar te brengen. Deze gesprekken worden in 2024 voortgezet. Het aantrekken, opleiden en vasthouden van breed geschoold (internationaal) talent is belangrijk voor de regionale economie en werkgelegenheid. De communicatiecampagne rondom Leiden aantrekkelijke stad voor leerkrachten is nog niet opgestart in verband met de landelijke ontwikkelingen rondom de vorming van onderwijsregio's. Het thema is onderwerp van gesprek in de Leidse Educatieve Agenda.

Effectindicatoren bij 3B Faciliteren/stimuleren van ondernemen

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 3B1 Sterker ondernemersklimaat						
3B1.a Aantal startende bedrijven in Leiden	2.205	2.139	2.227	nmb	2.200	Bedrijvenregister Zuid-Holland

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Beleidsterrein 3C Marketing en promotie

Doelen en prestaties bij 3C Marketing en promotie

Doel	Prestatie	
3C1 Meer zakelijk en recreatief bezoek aan Leiden	3C1.1 Citymarketing en stimuleren toeristische aantrekkelijkheid	✓
	3C1.2 Faciliteren Centrummanagement Leiden en marketing- en activiteiten campagne binnenstad	✓
	3C1.3 Inspanningen en programmasturing Binnenstad	✓

Effectindicatoren bij 3C Marketing en promotie

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 3C1 Meer zakelijk en recreatief bezoek aan Leiden						
3C1.a Aantal arbeidsplaatsen in de bezoekerseconomie	11.483	11.190	11.422		11.300	Bedrijvenregister Zuid-Holland
3C1.b Aantal arbeidsplaatsen in de Leidse binnenstad	18.703	18.301	18.808		18.100	Bedrijvenregister Zuid-Holland
3C1.c Aantal bezoeken in de binnenstad per week	161.000	125.000	172.000	168.200	220.000	Locatus passantentellingen

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Aantal bezoeken in de binnenstad per week

Het aantal wekelijkse bezoeken in de binnenstad is in 2023 met 2,2% gedaald van 172.000 bezoekers in 2022 naar 168.200 bezoekers per week in 2023. Deze daling past binnen de lange termijn trend van binnensteden dat het aantal bezoekers daalt. Om de ontwikkeling van het aantal passanten in de binnenstad meer inzichtelijk te krijgen werken we aan een nieuwe manier van monitoring.

Beleidsterrein 3D Circulaire economie

Doelen en prestaties bij 3D Circulaire economie

Doel	Prestatie	
3D1 Circulaire economie	3D1.1 Circulaire bouw	✓
	3D1.2 Verwaarden van materiaalstromen	✓
	3D1.3 Circulair inkopen	✓

Toelichting op de prestaties

3D1.1 Circulaire bouw

De gemeentelijke doelstelling om 100% circulair uit te vragen voor bouwprojecten in 2023 is behaald. Hierbij wordt ingezet op de acht circulaire werkprincipes verdeeld over drie thema's: 1) Preventie (niet doen wat niet nodig is), 2) Waardebehoud (hergebruik en levensduurverlenging) en 3) Waardecreatie (wanneer nieuw materiaalgebruik onoverkoombaar is, dit zo duurzaam mogelijk te doen). We monitoren dit met het door ons ontwikkelde monitoringsinstrument de 'Leidse Ladder Circulaire Bouw'. Zowel onze werkwijze en manier van monitoren krijgt veel landelijke aandacht. Zo organiseerden we in samenwerking met City Deal Circulair en Conceptueel Bouwen (ministerie Binnenlandse Zaken) in november 2023 een landelijke dag over dit instrument, waarbij we meer dan 50 verschillende gemeenten en andere overheidsinstanties hebben ontvangen.

Om bouwprojecten van derden meer circulair te maken, is er ingezet op faciliteren, stimuleren en inspireren van onze grootste bouwpartners. Bijvoorbeeld door het ondertekenen van het convenant Toekomstbestendige Woningbouw, projectadviesing en de aanpassing van gemeentelijke documenten. Dit heeft geleid tot een flinke verduurzaming bij de Maretoren aan de Schipholweg, waar meer op gerecyclede en biobased materialen werd ingezet dan in het originele plan opgenomen. Bij het kavelpaspoort voor Stationsplein 107 is circulair bouwen in de vorm van hergebruik en aansporen tot het gebruik van biobased materialen vastgelegd. Verder ligt er nu ook in de tender van Vijfhoven veel nadruk op duurzaam en toekomstbestendig bouwen bij de uitvraag.

Er is ook meer landelijke samenwerking opgezet. Zo werken we nu met de koplopersgroep Circulaire gemeenten om een effectiever signaal af te geven aan het Rijk en duidelijk te maken wat gemeenten nodig hebben om hun rol te pakken in de circulaire transitie. Deze deelname heeft bijgedragen aan circulaire beleids capaciteit bij de VNG en het agenderen van het onderwerp bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, die verantwoordelijk is voor het Nationaal Programma Circulaire Economie. Hierdoor worden we meer meegenomen en delen we onze kennis in de aanloop van het maken van landelijk beleid. Dit heeft geleid tot het vergroten van de slagkracht van onze gemeente.

3D1.2 Verwaarden van materiaalstromen

Om innovatieve bedrijvigheid en onderlinge kennisdeling te stimuleren en ondersteunen, kijken we onder andere terug op twee succesvolle subsidieronden Circulair Verwaarden, de goed bezochte netwerkbijeenkomst Leiden Meets Circulair en de versterkte samenwerking met Circulair West en de Provincie Zuid-Holland. Ook hebben we met het voortzetten van het Leidse KOPlopers project samen met vele ondernemers, sport- en studentenverenigingen het gebruik van herbruikbare bekertjes in Leiden aangejaagd.

We hebben kennis opgedaan over de grootste en meest vervuilende materiaalstromen in Leiden. Deze inzichten vormen de basis van de in 2023 vastgestelde strategie Circulaire Economie 2024-2027 en bijbehorend uitvoeringsprogramma.

3D1.3 Circulair inkopen

Het MVI-Actieplan 2.0 loopt op koers. Inhoudelijke informatie over het MVI-actieplan en de daarin omschreven MVI-doelen staan vermeld in de paragraaf bedrijfsvoering.

Effectindicatoren bij 3D Circulaire economie

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 3D1 Gemeente Leiden wil conform nationale doelen in 2050 een circulaire economie gerealiseerd hebben						
3D1.a Kilogram huishoudelijk restafval per inwoner	-	210	187	n nb	150	CBS
3D1.b Aantal arbeidsplaatsen in de circulaire economie	677	679	710	n nb	687	Werkgelegenheids- en bedrijvenregister Zuid-Holland
3D1.c Aandeel circulaire uitvragen bouw	-	-	-	-	75%	MVI zelfevaluatiETOOL SP71

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [Leiden in Cijfers](#).

Kaderstellende beleidsstukken

In 2023 zijn de volgende kaderstellende beleidsstukken vastgesteld:

- RV 23.0071 Strategie Circulaire Economie (2024-2027)
- RV 23.0002 Verordening tot wijziging van de verordening fysieke leefomgeving, onderdeel markten

Programmabudget

Economie bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Ruimte om te ondernemen	Lasten	1.416	1.447	1.167	2.615	2.299	316
	Baten	-471	-529	148	-381	-555	173
Saldo		946	918	1.315	2.233	1.744	489
Faciliteren/Stimuleren van ondernemen	Lasten	5.284	5.226	-482	4.744	4.688	55
	Baten	-198	-3	-190	-193	-176	-17
Saldo		5.085	5.222	-672	4.550	4.513	38
Marketing en promotie	Lasten	2.572	2.513	655	3.168	3.008	160
	Baten	-1.488	-1.419	0	-1.419	-1.455	36
Saldo		1.085	1.093	655	1.748	1.553	195
Circulaire Economie	Lasten	1.064	1.146	429	1.575	1.447	129
	Baten	0	0	0	0	-1	1
Saldo		1.064	1.146	429	1.575	1.446	129
Programma	Lasten	10.336	10.332	1.769	12.101	11.442	659
	Baten	-2.156	-1.952	-42	-1.994	-2.186	192
Saldo van baten en lasten		8.179	8.380	1.727	10.107	9.256	852
Reserves	Toevoeging	605	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-1.443	-100	-723	-823	-441	-382
Mutaties reserves		-838	-100	-723	-823	-441	-382
Resultaat		7.342	8.280	1.004	9.284	8.815	469

Reserves programma 3 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Reserve programma Binnenstad P3	Toevoeging	605	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-664	0	-460	-460	-253	-207
Saldo		-59	0	-460	-460	-253	-207
Reserve economische impulsen Kennis P3	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-451	0	-150	-150	-94	-56
Saldo		-451	0	-150	-150	-94	-56
reserve grondexploitaties P3	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-50	-50	0	-50	-50	0
Saldo		-50	-50	0	-50	-50	0
Reserve Duurzame Stad P3	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-21	-50	-113	-163	-44	-119
Saldo		-21	-50	-113	-163	-44	-119
Reserve Sociaal Domein P3	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-257	0	0	0	0	0
Saldo		-257	0	0	0	0	0
Totaal	Toevoeging	605	0	0	0	0	0

Reserves programma 3 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil 2023
	Onttrekking	-1.443	-100	-723	-823	-441	-382
Reserves programma 3		-838	-100	-723	-823	-441	-382

BELEIDSTERREINEN

Toelichting op beleidsterreinen met financiële afwijkingen (op de lasten en/of baten) > € 250.000.

3A Ruimte om te ondernemen

Financiële afwijkingen	Saldo	Saldo lasten	Saldo baten
Actieplan Versterking Leidse Economie	187.000	187.000	
Revitalisering werklocaties	104.600	104.600	
Internationaliseren	63.500	63.500	
Gebiedsmanagement Leiden Bio Science Park	-57.200	-102.400	45.200
Overig economisch beleid	191.200	63.000	128.200
	489.100	315.700	173.400

- Voor het Actieplan Versterking Leidse Economie is incidenteel € 250.000 ter beschikking gesteld bij de eerste begrotingswijziging 2023. Hiervan is € 62.000 in 2023 besteed, dit actieplan loopt door in 2024. Via het Actieplan geven we in samenwerking met CML en ondernemers een praktische impuls aan de lokale Leidse economie om hiermee het lokale leef- en verblijfsklimaat van de hele stad te versterken. Via de nieuwsbrief Actieplan Leidse Lokale Impuls worden stakeholders geïnformeerd over de voortgang van deze acties. In 2023 is voor een aantal acties gewerkt aan de planvorming en ontwikkeling zoals het digitaal ondernemersloket en de stegenaanpak. In 2024 zal de focus liggen op uitvoering.
- Voor Ruimte voor werken is een incidenteel budget beschikbaar gesteld voor de periode 2023-2026. In 2023 was er € 270.000 begroot en in de komende jaren € 150.000. Ruimte voor werken is een belangrijk speerpunt in het economisch beleid deze collegeperiode. In 2023 is samen met ondernemers en partners in de stad en regio gewerkt aan de totstandkoming van een Ontwikkelagenda Ruimte voor Werken. Deze agenda wordt in februari 2024 ter besluitvorming aan het college voorgelegd. In de Agenda worden 5 actielijnen benoemd waaraan de komende jaren uitvoering wordt gegeven en waarvoor de beschikbare middelen worden ingezet.
- Voor de opgave Internationaliseren is een budget beschikbaar gesteld voor de periode 2021-2024. In 2023 was er € 181.000 begroot en in 2024 nog € 124.000. Enkele activiteiten zijn verschoven van 2023 naar 2024, waardoor in 2023 een onderschrijding is van € 63.500, zoals bijeenkomsten met international panel, nieuwkomers welkom door een samenwerking van het Leiden International Centre met de gemeente en een buddy systeem opzetten. Verder wordt nog gewerkt aan een nieuwe folder Welcome to Leiden en een vervolg op de interviewreeks Thuis in Leiden.
- Voor het gebiedsmanagement Leiden Bio Science Park was in 2023 € 411.000 begroot. Er is en overbesteding van € 102.000, waartegenover een aanvullende bijdrage staat van € 45.000. Vanaf 2024 is er € 520.000 beschikbaar. Het is en blijf onverminderd druk op het LBSP, ook met ongeplande activiteiten waar wij als gemeente op moeten reageren, zoals afgelopen jaar de netcongestie en de intensivering van de samenwerking met Katwijk. Ook zijn er grotere beheerlasten dan verwacht.

3B Faciliteren en stimuleren van ondernemen

Er zijn geen financiële afwijkingen (op de lasten en/of baten) > € 250.000

3C Marketing en promotie

Er zijn geen financiële afwijkingen (op de lasten en/of baten) > € 250.000

3D Circulaire economie

Er zijn geen financiële afwijkingen (op de lasten en/of baten) > € 250.000

RESERVES

Geen toelichting op afwijkingen Reserves > € 250.000.

INVESTERINGEN

Overschrijdingen op investeringskredieten

Nvt

Toelichting op investeringskredieten die worden afgesloten met een opvallend overschot

Nvt

Toelichting op investeringskredieten ouder dan drie jaar die niet afgesloten worden bij de jaarrekening

7101595 LBSP Biodivers

Het project LBSP Biodivers loopt tot 2027. Nog niet alle geplande maatregelen ter bevordering van de biodiversiteit op het LBSP zijn gereed. Het project is voor een belangrijk deel gebonden aan het plantseizoen om maatregelen te realiseren. Het effect van veranderingen buiten het plantseizoen heeft namelijk gevolgen voor leefbaarheid van de flora en fauna binnen het LBSP. In 2024 staat op de planning het aanpakken van de Leeuwenhoek vijver in het Leeuwenhoekpark, verbeteren groen in deel van het Schilperoortpark en het maken van een gedragen visie voor dit onderwerp in het gebied. Voor 2025 staat de Ehrenfestweg en de onderdoorgangen bij de A44 op de planning om te verbeteren.

7101696 prg binnenstad 2020-2024

Het krediet Binnenstad loopt tot 2024. In 2023 is één openbaar toilet toegevoegd. Er is nog ruimte voor investeringen in openbare toiletten in 2024.

4

Bereikbaarheid

Bereikbaarheid

<i>Programmanummer</i>	4
<i>Commissie</i>	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
<i>Portefeuille(s)</i>	Klimaat, Mobiliteit & Financiën Wonen, Bouwen & Welzijn

De missie van het programma Bereikbaarheid luidt:

"De gemeente Leiden wil goed bereikbaar zijn. De komende jaren wordt ingezet op duurzame mobiliteit, waarbij voetgangers, fietsers en het openbaar vervoer voorrang krijgen. Door de aanleg van een goede hoofdontsluitingsstructuur, het zoeken naar nieuwe vormen van vervoer, het optimaal gebruiken van parkeervoorzieningen en het autoluw maken van de binnenstad wil de gemeente Leiden de leefbaarheid, duurzaamheid en bereikbaarheid verbeteren."

Ontwikkelingen in 2023

In 2023 is weer een goede stap gezet in het uitvoeren van de ambities in de Mobiliteitsnota, de Parkeervisie en de projecten in de programma's Leiden Duurzaam Bereikbaar en Autoluwe Binnenstad.

Verkeersveiligheid infrastructuur

Afgelopen jaar hebben we de verkeersveiligheid op verschillende plekken in de stad verbeterd. Veel verbeteringen worden meegenomen in andere projecten zoals de grootschalige wijkvernieuwingsprojecten. Maar ook bijvoorbeeld bij de projecten voor de Lammenschansweg en de noord-zuid verbindingssas. Zo is het project Vrijheidslaan-Zoeterwoudseweg afgerond en is daar het kruispunt veiliger ingericht en een vrijliggende fietspad aangelegd.

Rondom scholen werken we aan een verkeersveilige inrichting onder andere door de aanleg van schoolzones. In 2023 is er bij 10 schoolomgevingen aandacht geweest voor de schoolomgeving. Drie schoolomgevingen zijn verkeersveilig ingericht. De twee locaties van de Lucas van Leyden in de binnenstad en de omgeving van de Ley/Leimundo. Anderen worden meegenomen met reeds geplande beheermaatregelen in de wijken. Naast het aanbrengen van de schoolzonemarkering en borden zijn er ook enkele verkeersmaatregelen gerealiseerd om fiets, voet en OV te stimuleren en de snelheid van het autoverkeer te remmen.

Per 1 oktober 2023 heeft er een wijziging van de wetgeving plaatsgevonden, wat betreft de mogelijkheden een snelheidslimiet van 30 km/h toe te passen. Voorheen stelde de wetgever dat het instellen van een limiet van 30 km/h alleen toelaatbaar is op wegen die voornamelijk een verblijfsfunctie hebben. Sinds 1 oktober is dit niet meer zo, deze voorwaarde is verwijderd, zie ook de [brief](#) van de minister van Infrastructuur en Waterstaat van 11 mei 2023. Dit biedt vanuit de wet bezien meer ruimte om op wegen met (ook) een verkeersfunctie, zogenaamde gebiedsontsluitingswegen, een lagere snelheidslimiet in te stellen.

Verkeersveiligheid gedragsbeïnvloeding

In 2023 heeft 1801 OnderwijsAdvies op verschillende scholen lessen gegeven over verkeersveiligheid. In het voorjaar zijn er dode hoeklessen georganiseerd op verschillende locaties in de stad en is het verkeersexamen georganiseerd. Veilig Verkeer Nederland heeft MONO lessen en remwegdemo georganiseerd en het campagne team van TeamAlert is op grote Leidse evenementen geweest om aandacht te vragen voor afleiding in het verkeer, alcoholgebruik in het verkeer en fietsverlichting. Voor senioren zijn er in het najaar fietsloketten geweest op locaties in de regio waar veel senioren komen. Daarnaast is er een Doortrappendag georganiseerd.

Fietsroutes

Het kaderbesluit is genomen voor de herinrichting Hoge Rijndijk, waar de fietsroute Hoge Rijndijk onderdeel van is en het uitvoeringsbesluit voor de fietsroute Agaatlaan als onderdeel van de Duurzame wijkvernieuwing Hoge Mors fase 2. Uitgevoerd zijn de fietsstraat / fietspad Schipholweg oostzijde (onderdeel Leidse Ring Noord), fietsroute Nachtegaallaan (onderdeel project wijkvervangings Vogelwijk), fietsroute Zoeterwoudseweg – Vrijheidslaan en het fietspad Ypenburgbocht. In Holland-Rijnland verband is in 2023 verder gewerkt aan het doorfietsrouten netwerk dat een belangrijke plaats inneemt binnen het mobiliteitsbeleid in de regio. Het netwerk is verder uitgewerkt en onderzocht is welke aanpassingen nodig zijn om een goed regionaal netwerk gerealiseerd te krijgen. In Leiden zijn de projecten en aanpassingen van dit doorfietsrouten netwerk opgenomen in het Beleidsprogramma Fiets 2020-2030 en in het uitvoeringsprogramma Leiden Duurzaam Bereikbaar. In 2023 heeft Leiden de City Deal 'Fietsen voor Iedereen' ondertekend, waarmee we onderstrepen dat het belangrijk is dat iedereen in Nederland kan beschikken over een fiets en kan leren fietsen. Samen met Stichting BuZz wordt ingezet op het verbeteren en uitbreiden van fietslessen in wijken. De City Deal loopt 4 jaar van 2024 t/m 2027.

Fietsparkeren

In 2023 is het proces rondom aanvragen van fietsenrekken aangepast. Tijdelijke fietsvlonders worden niet meer geplaatst, er worden meteen vaste fietsenrekken geplaatst. Op deze wijze zijn in 2023 69 nieuwe fietsenrekken gerealiseerd op verzoek van bewoners, wijkverenigingen en ondernemers. Eind 2023 is gestart met de werkzaamheden rondom Leiden Lammenschans, waaronder de realisatie van ruim 1400 fietsparkeerplekken. De omgevingsvergunningaanvraag voor de fietsenstalling Lange Mare achter de Hartebrugkerk is in december 2023 ingediend.

In november 2023 is het Uitvoeringsplan fietsparkeren binnenstad door het college van B&W vastgesteld. Gelijkijdig is gewerkt aan uitvoering van acties uit het uitvoeringsplan. Zo is in december het aanwijzingsbesluit weesfietsen door het college van B&W vastgesteld waardoor het mogelijk is om te handhaven op te lang gestalde fietsen in de openbare ruimte.

Duurzame Mobiliteit

Op 1 januari 2025 voert gemeente Leiden de zero-emissie zone stadsdistributie voor vracht- en bestelverkeer in. In aanloop naar deze zone is in 2023 er zeer veel communicatie inzet geweest om ondernemers te bereiken en scherp te krijgen wat dit voor hun betekent. Naast webinars en persoonlijke mailings is ingezet om ondernemers kennis te laten maken met de zero emissie alternatieven d.m.v. probeertegoeden (voor gebundeld en schoon leveren) en inzet op vervoer over water. Daarbij is in het bijzonder ingezet op zero emissie bouwlogistiek over water voor diverse projecten. Ook is eind 2023 het convenant schoon en emissieloos bouwen door gemeente Leiden ondertekend. In 2023 is ook de ketenregistratiecamera techniek op 3 plekken in de stad beproefd die ingezet gaat worden voor de handhaving van de zero emissie zone. Tenslotte is in 2023 zowel het aantal laadpalen, als het aantal aanbieders (6) van laadpalen in gemeente Leiden fiks gegroeid.

Openbaar vervoer

In het najaar van 2022 heeft het college een brief met wensen en bedenkingen gestuurd naar Gedeputeerde Staten. Vlak voor de zomer van 2023 is de gunning van de OV concessie door GS aan Qbuzz bekend gemaakt. Zoals wij hebben aangegeven, worden alle bussen in de regio vanaf het begin van de nieuwe concessie zero emissie.

Autoluwe binnenstad

Afgelopen jaar is een start gemaakt met het kaderbesluit verkeersafsluitingen bij de Rijnsichtbrug en de Turfmarkt en wordt dit voorjaar aangeboden aan de gemeenteraad. De evaluatie van de kentekenregistratiecamera's is afgerond. Uit de gemeten effecten is gebleken dat in de Pieters – Academiewijk een substantiële vermindering van vervoersbewegingen net als op de Breestraat. Hierdoor is de leefbaarheid en het verblijfsklimaat verbeterd. De ondernemers die nauw betrokken zijn geweest hebben ons gecompliceerd voor de snelle invoering en de evaluatie. Verder is het uitvoeringsbesluit Noordeinde en het uitvoeringsbesluit Jan van Houtkade / Koepoortsbrug vastgesteld door de gemeenteraad. Ook zijn we aan de slag gegaan met diverse locaties waar parkeerplaatsen ruimte maken voor vergroening, fietsen of een andere gewenste voorziening om zo de leefbaarheid en/of het ondernemersklimaat te verbeteren. De participatie van het fietsparkeren rondom het Noordeinde en 2e Binnenvestgracht is online van start gegaan via de DoeMee-webpagina. Het project herinrichting van de Ir Driessenstraat / Oosterkerkstraat is gestart.

RijnlandRoute

De provincie heeft de aanbesteding afgerond en in december 2023 een besluit tot voorlopige gunning genomen voor de N206 Europaweg. De aannemer zal naar verwachting in 2024 de werkzaamheden gaan starten met het aanleggen van een tijdelijke weg langs het tracé van de te verbreden Europaweg.

Autoparkeren

Het uitvoeren van de ambities uit de parkeervisie gaat gestaag verder. Het betaald parkeren gebied is uitgebreid in de wijken Hoge Mors (C1) en Boshuizen en Fortuinwijk (C2). Hieronder valt ook het aanwijzen van locaties waar een rode kapregime geldt (parkeerplaatsen voor kort parkeerders) en locaties waar een goedkoper starttarief geldt. Er is een Europese aanbesteding geweest op basis waarvan nieuwe parkeerautomaten in nieuwe parkeergebieden zijn geplaatst en in gebruik genomen. Om met de uitbreiding van het betaald parkeren gebied ook de handhaving op orde te houden is een tweede scanauto in gebruik genomen. Tevens is de besluitvorming afgerond, waarmee een juridische basis gelegd is om in de binnenstad plafonds vast te kunnen stellen voor de uitgifte van parkeervergunningen en om wachtlijsten te kunnen instellen.

Gevolgen Porthos-uitspraak

De [Porthos-uitspraak](#) van de Raad van State kan leiden tot hogere kosten en strengere duurzaamheidseisen in de woningbouwsector. Het grootste gevolg is dat er voor lopende projecten aanvullende stikstofberekeningen uitgevoerd moeten worden waardoor vergunningstrajecten en besluitvormingstrajecten uitlopen. Dit leidt tot hogere onderzoeks- en plankosten.

Beleidsterrein 4A Fietsers en voetgangers

Doelen en prestaties bij 4A Langzaam verkeer

Doel	Prestatie	
4A1 Meer fietsgebruik	4A1.1 Opstellen en uitvoeren fietsbeleid	✓
	4A1.2 Verbeteren fietsroutes	✓
	4A1.3 Noord-zuid verbindingsas Leiden Bio Science Park	⚠
4A2 Stimuleren lopen	4A2.1 Opstellen en uitvoeren voetgangersbeleid	✓

Toelichting op prestaties

4A1.3 Noord-zuid verbindingsas Leiden Bio Science Park

Het project is in 2022 gestart en opgeknipt in 2 fasen; onderzoek naar de mogelijke maatregelen om met name de verkeersveiligheid te verbeteren op korte termijn, en een vervolgonderzoek naar de effecten op het onderliggende wegennet bij vermindering van doorgaand (auto)verkeer gericht op de lange termijn.

Fase 1 Korte termijn maatregelen verkeersveiligheid

- Onderzoek en aanpak van de verkeersveiligheid op de Noord-zuid verbindingsas (NZVA): dit heeft geresulteerd in maatregelen aan de Posthofrotonde (uitvoering Q1 2024) en de kruising Sandifortdreef (uitvoering Q3 2024). Voor efficiency wordt de uitvoering gekoppeld aan de maatregelen Masterplan Houtkwartier.
- Daarnaast is gekeken worden naar mogelijkheden om de bereikbaarheid te verbeteren voor ambulances van en naar het ziekenhuis, en de bereikbaarheid van de parkeergarage. Dit heeft geresulteerd in de aanleg van een strook in de berm van de Darwinweg zodat de ambulances langs de file kunnen rijden (uitvoering februari 2024).

Fase 2. Lange termijn herinrichting NZVA

Ten behoeve van een herinrichting van de NZVA is nader verkeersonderzoek nodig om te bepalen op welke manier de doorstroming kan worden verbeterd en welke effecten dat heeft voor de functie van de NZVA. Er wordt momenteel een 'leefbaarheidsonderzoek' uitgevoerd voor de corridor Rijnsburg-Leiden waar de Rijnsburgerweg uitmaakt, dat moet leiden tot een gezamenlijke keuze voor de functie(s) die deze verbinding in de toekomst zal vervullen. De oplevering van dit onderzoek is na de zomer (3e kwartaal 2024).

Effectindicatoren bij 4A Langzaam verkeer

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 4A1 Meer fietsgebruik						
4A1.a Aantal fietsritten op werkdagen bij stadspoorten	62.612	69.952	75.388	79.773	85.250*	Afdeling Mobiliteit

*) In de coronajaren 2020 en 2021 is het fietsgebruik gedaald. Dat is zich aan het herstellen maar de groei tussen 2017 en 2023 heeft zich dus niet in een rechte lijn doorgezet. Daarbij wordt er sinds corona ook meer thuisgewerkt. Dat heeft effect op het fietsgebruik. Ook is de toename in het fietsgebruik oa. afhankelijk van de realisatie van woningbouw. De bouw van de grote woningbouwlocatie Valkenhorst is bijvoorbeeld nog niet gestart. Dat scheelt veel fietsers vanuit die richting. Het behalen van de streefwaarde is daarmee afhankelijk van diverse factoren die niet allemaal door de gemeente Leiden te beïnvloeden zijn. In 2030 kan beoordeeld worden of de ingeschatte groei van 40% werkelijkheid is geworden.

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Beleidsterrein 4B Openbaar vervoer

Doelen en prestaties bij 4B Openbaar vervoer

Doel	Prestatie	
4B1 Meer gebruik van het openbaar vervoer	4B1.1 Opstellen en uitvoeren openbaar vervoer beleid	✓
	4B1.2 Realisatie afspraken HOV-overeenkomst Zuid-Holland Noord	✓
	4B1.3 Verbeteren OV infrastructuur	✓
	4B1.4 Knooppunt Leiden Centraal	✓

Effectindicatoren bij 4B Openbaar vervoer

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 4B1 Meer gebruik van het openbaar vervoer						
4B1.a Aantal reizigersritten per bus van/naar Leiden	6.086.765	6.288.893	7.745.699	8.546.345	+1,25%	Arriva
4B1.b Aantal in- en uitstappers treinstations in Leiden gemiddeld per werkdag	39.889	43.897	64.959	*	-	NS

*) Gegevens 2023 zijn nog niet bekend.

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Beleidsterrein 4C Autoverkeer

Doelen en prestaties bij 4C Autoverkeer

Doel	Prestatie	
4C1 Betere doorstroming op het Leidse wegennet	4C1.1 Opstellen en uitvoeren beleid autoverkeer	✓
	4C1.2 Autoluwe binnenstad	✓
	4C1.3 RijnlandRoute	✓
	4C1.4 Leidse Ring Noord	⚠
	4C1.5 Verbeteren knelpunten wegennet	✓
	4C1.6 Herinrichten centrale infrastructuur Leiden Bio Science Park	⚠

Toelichting op prestaties

4C1.4 Leidse Ring Noord

Geluidscherm Willem de Zwijgerbrug

Het project is aanvaard en de overdracht naar afdeling regie Integraal Beheer is nagenoeg afgerond.

Schipholweg oost

Het werk aan de Schipholweg oost is in juni 2023 gestart. De werkzaamheden verlopen tot nu toe volgens planning en zijn naar verwachting uiterlijk augustus 2024 gereed. Tot nu toe is de hinder voor het verkeer en de omgeving als gevolg van de werkzaamheden relatief beperkt gebleven.

Plesmanlaan

Tegen het bestemmingsplan Leidse Ring Noord (LRN), Plesmanlaan zijn begin vorig jaar beroepen ingediend. De zittingsdatum van de Raad van State voor de behandeling van het beroep is nog niet ontvangen. Dit leidt tot vertraging van de start van de uitvoering van het project en leidt dus ook tot een latere oplevering. Als gevolg van de Porthos-uitspraak dienen aanvullende stikstofberekeningen te worden gemaakt voor de uitvoeringsfase en voor de gebruiksfase. De vergunningsaanvraag hiervoor is in voorbereiding en geldt voor de hele LRN. De vergunningsaanvraag staat open voor bezwaar en ook dit vormt een risico voor de start van het project. De eerste versie van het definitief ontwerp is door de aannemer ingediend, vooralsnog wordt uitgegaan dat het definitief ontwerp (versie 2.0) eind april goedgekeurd is. Ook zijn dan de hoofdlijnen van het faseringsplan vastgelegd. Omdat er nog geen zittingsdatum voor de behandeling van het beroep op het bestemmingsplan is vastgesteld en afhankelijk van de behandeling van vergunningsaanvraag Wet natuurbescherming (stikstofberekeningen) wordt op dit moment uitgegaan van een start realisatie begin november 2024. Vanwege bovengenoemde punten kan de startdatum van de uitvoering gaan opschuiven.

Leiderdorp

De aanbesteding van LRN Oude Spoorbaan en Engelendaal (LRN-LD) is eind augustus weer herstart. Bij deze beoordelingen is gebleken dat de inschrijvingen ongeldig zijn. In de aanbestedingspraktijk wordt dit betiteld als 'ongeldige inschrijvingen'. De aanbesteding is nog niet beëindigd. Met de aanbestedingsjuristen wordt gewerkt aan de vervolgstap. Ondertussen wordt met Qirion afgestemd om het raakvlak met de aanleg van het nieuwe en de verwijdering van het bestaande 50kV-kabeltracé zo goed mogelijk te beheersen. Inzet is om het risicoprofiel van de grote uitvoeringsrisico's en de hinder voor de omgeving te beperken. De vergunningsaanvraag Wnb (stikstof) geldt voor het gehele project LRN. Voor de realisatie van van tracédeel Oude Spoorbaan zijn stukken perceel nodig die niet in eigendom van de gemeente zijn. Het Koninklijk Besluit van de onteigening is op 27 juli 2023 gepubliceerd. De zittingsdatum is in april 2024 gepland. Het minnelijke overleg met de eigenaar vindt ook nog steeds plaats.

4C1.6 Herinrichten centrale infrastructuur Leiden Bio Science Park

Door een veelvoud aan factoren is vertraging ontstaan bij het project Duurzame reconstructie openbare ruimte inrichting (DRORI). Aan voorgaande punten is in 2023 hard gewerkt, waardoor er eind 2023 een start is gemaakt met het restant van de werkzaamheden van Fase 1 en de realisatie van het Parkeerterrein Mirai House. In 2024 zal gestart gaan worden met Fase 2 en afronding van Fase 1 en voorbereiding van de andere deelgebieden.

Beleidsterrein 4D Parkeren

Doelen en prestaties bij 4D Parkeren

Doel	Prestatie	
4D1 De juiste parkeerder op de juiste plek	4D1.1 Opstellen en uitvoeren parkeerbeleid	✓
	4D1.2 Parkeermanagement	✓
	4D1.3 Uitvoeren maatregelen autoparkeren	⚠
	4D1.4 Uitvoeren maatregelen fietsparkeren	✓

Toelichting op prestaties

4D1.3 Uitvoeren maatregelen autoparkeren

In 2023 is nog niet aangevangen met het opdelen van de parkeerzones B1 en B2. Het heeft de voorkeur om eerst de invoering van betaald parkeren in de parkeerzones C1 t/m C4 af te ronden, alvorens de parkeerzones B1 en B2 op te delen. De communicatie gaat anders ook door elkaar lopen wat voor onduidelijkheid kan zorgen. De invoering van betaald parkeren in de laatste gebieden is vertraagd door de beperkte capaciteit bij Liander. Afronding vindt medio 2024 plaats. Aansluitend wordt de communicatie over de parkeerzones B1 en B2 opgepakt. Afronding hiervan vindt aansluiting bij het verlengingsmoment van de parkeervergunningen (vanaf half oktober 2024).

In 2023 is de besluitvorming afgerond om in de deelgebieden in parkeerzone A (binnenstad en stationsomgeving) vergunningplafonds in te kunnen voeren voor de uitgifte van parkeervergunningen. Het vergt echter veel tijd en inspanning om de applicaties aan te passen en juist te communiceren naar betrokkenen, waardoor de feitelijke invoering pas dit (voor)jaar kan plaatsvinden.

In 2023 is de aanbesteding voor de optopping van de Haarlemmerstraat wederom niet gelukt. In 2024 zal onderzocht worden of en op welke wijze alsnog deze parkeergarage gerenoveerd en vergroot kan worden.

Effectindicatoren bij 4D Parkeren

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
4D1 Meer parkeerquantiteit en betere parkeer kwaliteit						
4D1.a Percentage inwoners dat zelf veel parkeeroverlast ondervindt	-	17%	-	*	<20%	Veiligheidsmonitor
4D1.b Percentage autobezitters dat parkeermogelijkheden bij huis met 'goed' of 'voldoende' beoordeelt	-	65%	-	77%	>75%	Stads- en wijkenquête
4D1.c Aantal automaatplaatsen in straten met parkeerregulering	22.442	22.442	22.442	31.901	22.442	Team parkeermanagement
4D1.d Aantal automaatplaatsen op parkeerterreinen met parkeerregulering	640	640	640	1.490	640	Team parkeermanagement
4D1.e Aantal parkeerplaatsen in openbaar toegankelijke parkeergarages in gebieden met parkeerregulering	5.302	5.302	5.302	6.655	5.302	Team parkeermanagement
4D1.f Overige parkeerplaatsen voor bezoekers	465	465	465	450	465	Team parkeermanagement

*) Gegevens 2023 zijn nog niet bekend

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [Leiden in Cijfers](#).

Beleidsterrein 4E Leefomgeving

Doelen en prestaties bij 4E Leefomgeving

Doel	Prestatie	
4E1 Beter leefomgeving door verkeersmaatregelen	4E1.1 Verkeersveiligheidsbeleid	✓
	4E1.2 Uitvoeren verkeersmaatregelen op wijkniveau	✓
	4E1.3 Verkeersmanagement	✓
4E2 Verduurzaming mobiliteit	4E2.1 Uitvoeren maatregelen verduurzaming mobiliteitsbeleid	✓

Effectindicatoren bij 4E Leefomgeving

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022*	2023**		
Doel 4E1 Beter leefomgeving door verkeersmaatregelen						
4E1.a Duurzaamheidsscore CROW verkeersveiligheid	voldoende	onvoldoende	onvoldoende		voldoende	CROW
Doel 4E2 Duurzame mobiliteit						
4E2.a Aantal publieke laadpalen voor elektrische voertuigen in de openbare ruimte	230	285	320	440	290	Afdeling Mobiliteit
4E2.b Duurzaamheidsscore CROW	voldoende	voldoende	voldoende	voldoende	voldoende	CROW

*) Omdat er in de periode 2018-2022 meer dodelijke ongevallen zijn geweest per miljard voertuigkilometer dan in 2014-2018 is de gemeente Leiden onder het voldoende gezakt (score 3,82 en een 4 is voldoende). Het rapportcijfers is een indicatie hoe ver we af staan van het ideaal van 0 verkeersdoden (een 10). Bijna elke gemeente in Nederland heeft over deze periode een onvoldoende gescoord.

***) score 2023 is nog niet bekend

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Kaderstellende beleidsstukken

In 2023 zijn de volgende kaderstellende beleidsstukken vastgesteld:

- RV 23.0001 Aanpassingen parkeer- en parkeerbelastingverordening ten behoeve van implementatie nieuwe parkeerzones en wijzigingen parkeerzone A
- RV 23.0009 Kaderbesluit gebiedsontwikkeling Park De Zwijger en aanvullende kaders Leidse Ring Noord Willem de Zwijgerlaan
- RV 23.0029 Aanvullend krediet fietsenstalling de Geus
- RV 23.0037 Kaderbesluit fietsenstalling Hartbrugkerk
- RV 23.0064 Uitvoeringsbesluit Jan van Houtkade/Koepoortsbrug
- RV 23.0066 Agenda Autoluwe Binnenstad - Herinrichting openbare ruimte Noordeinde
- RV 23.0083 Kaderbesluit herinrichting Hoge Rijndijk
- RV 23.0128 Verordening op de heffing en invordering van parkeerbelastingen 2024

Programmabudget

Mobiliteit bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Bereikbaarheid	Lasten	0	0	0	0	7	-7
	Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo		0	0	0	0	7	-7
Fietsers en voetgangers	Lasten	306	453	103	556	409	147
	Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo		306	453	103	556	409	147
Openbaar vervoer	Lasten	1.239	2.241	2.371	4.611	1.589	3.022
	Baten	-529	0	-1.828	-1.828	-1.005	-824
Saldo		710	2.241	542	2.783	585	2.198
Autoverkeer	Lasten	3.915	3.716	3.156	6.872	6.964	-93
	Baten	-1	0	0	0	0	0
Saldo		3.914	3.716	3.156	6.872	6.964	-93
Parkeren	Lasten	13.220	14.737	1.718	16.455	14.937	1.518
	Baten	-16.943	-17.774	-642	-18.417	-19.337	921
Saldo		-3.723	-3.037	1.076	-1.962	-4.400	2.438
Leefomgeving	Lasten	2.551	2.277	1.797	4.074	3.672	403
	Baten	-279	-212	-390	-603	-689	86
Saldo		2.272	2.065	1.407	3.472	2.983	488
Programma	Lasten	21.231	23.424	9.144	32.568	27.578	4.989
	Baten	-17.751	-17.987	-2.861	-20.848	-21.030	183
Saldo van baten en lasten		3.480	5.437	6.283	11.720	6.548	5.172
Reserves	Toevoeging	12.348	999	-1.633	-634	308	-942
	Onttrekking	-12.345	-2.918	-2.199	-5.117	-5.153	36
Mutaties reserves		3	-1.919	-3.832	-5.751	-4.844	-906
Resultaat		3.482	3.518	2.452	5.969	1.704	4.266

Reserves programma 4 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Reserve parkeren P4	Toevoeging	11.566	691	-1.633	-942	0	-942
	Onttrekking	-10.321	-1.001	-28	-1.029	-1.731	702
Saldo		1.246	-310	-1.661	-1.971	-1.731	-239
Reserve bereikbaarheidsprojecten	Toevoeging	680	308	0	308	308	0
	Onttrekking	-1.661	-1.917	-1.510	-3.427	-3.387	-40
Saldo		-982	-1.609	-1.510	-3.119	-3.078	-40
Reserve duurzaamheidsfondsen P4	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-40	0	0	0	0	0
Saldo		-40	0	0	0	0	0
Reserve Duurzame Stad P4	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-323	0	-646	-646	-19	-627

Reserves programma 4 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Saldo		-323	0	-646	-646	-19	-627
Reserve RVMK (reg verkeer en milieukrt)	Toevoeging	101	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	-15	-15	-15	0
Saldo		101	0	-15	-15	-15	0
Totaal	Toevoeging	12.348	999	-1.633	-634	308	-942
	Onttrekking	-12.345	-2.918	-2.199	-5.117	-5.153	36
Reserves programma 4		3	-1.919	-3.832	-5.751	-4.844	-906

BELEIDSTERREINEN

Toelichting op beleidsterreinen met financiële afwijkingen (op de lasten en/of baten) > € 250.000.

Algemeen

Het resultaat op het programma Bereikbaarheid bedraagt € 4,3 miljoen voordelig. Voor dit voordelige saldo zijn voorstellen gemaakt voor bestemming van dit resultaat. Indien conform deze voorstellen wordt besloten is sprake van een gering negatief resultaat.

4B Openbaar Vervoer

Op de lasten is sprake van een voordeel van € 3,0 miljoen. Dit voordeel heeft betrekking op de voorbereidende studiekosten voor het knooppunt Leiden Centraal, conform afspraken met externe partijen die betrokken zijn bij het MIRT-project "Oude Lijn". Verdere besteding van deze studiekosten vindt plaats in 2024.

Op de baten is sprake van een nadeel van € 824.000. Dit heeft betrekking op de bijdragen van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en de Provincie Zuid-Holland die dienen ter dekking voor de voorbereidende studiekosten in dat jaar. Deze bijdragen worden in 2024 ontvangen.

4D Parkeren

Op het beleidsterrein parkeren is sprake van een voordelig saldo van € 2,4 miljoen dat is opgebouwd uit een voordeel op de lasten van € 1,5 miljoen en een voordeel op de baten van € 921.000. Binnen het beleidsterrein autoparkeren wordt onderscheid gemaakt tussen autoparkeren en fietsparkeren. In onderstaande tabel worden de resultaten op beide onderdelen weergegeven.

V=voordeel/N=nadeel	lasten		baten		saldo	
Autoparkeren	€ 659.000	V	€ 911.000	V	€ 1.570.000	V
Fietsparkeren	€ 858.000	V	€ 10.000	V	€ 868.000	V
Totaal	€ 1.518.000	V	€ 921.000	V	€ 2.438.000	V

Het voordeel op de lasten bedraagt € 1,5 miljoen. Binnen autoparkeren wordt dit voor een bedrag van € 659.000 voornamelijk veroorzaakt doordat het structurele budget dat beschikbaar is gesteld voor uitbreiding betaald parkeren nog niet volledig is ingezet. Dat betreft met name budget voor uitbreiding formatie die in 2024 gaat plaatsvinden. Daarnaast is ook het budget voor begeleiding van de uitbreiding betaald parkeren niet volledig ingezet. Binnen het fietsparkeren bedraagt het voordeel € 911.000, voornamelijk veroorzaakt doordat de fietsgarages De Geus en Mosterdsteeg nog niet zijn geopend. In de begroting 2023 is hiervoor wel budget begroot.

Het voordeel op de baten bedraagt € 921.000 en heeft betrekking op hogere parkeeropbrengsten met name bij de naheffingen en de vergunningen. Dit mede als gevolg van uitbreiding betaald parkeren in 2023. De ervaring leert dat bij uitbreiding betaald parkeren de naheffingen, als gevolg van gewinning, in het eerste jaar hoger zijn dan gemiddeld. Dit in combinatie met efficiënte handhaving met twee scanvoertuigen met opvolgers.

Het voordelige saldo van de fiets- en parkeerexploitatie van € 2,2 miljoen wordt bij de bestemming van het resultaat gestort in de reserve parkeren.

4E Leefomgeving

Het voordeel op de lasten bedraagt € 403.000 en heeft betrekking op de vertraging binnen het project zero emissie. Dit als gevolg van vertraging in de landelijke ontwikkelingen op dit gebied zoals de realisatie van een

centraal loket en het ontheffingsbeleid zero emissie. Dat raakt ook het Leidse project bijvoorbeeld ten aanzien van communicatie en invoering danwel uitvoering van maatregelen.

RESERVES

Toelichting op afwijkingen Reserves > € 250.000.

Reserve Duurzame Stad P4

De onttrekking aan de reserve duurzame stad is € 627.000 lager dan begroot. Dit komt door een voordeel op het incidentele budget van de fietsroutes van € 146.000. De rest van het verschil (€ 480.000) heeft betrekking op de lagere besteding voor de voorbereidende studiekosten voor het knooppunt Leiden Centraal in 2023.

INVESTERINGEN

Overschrijdingen op investeringskredieten

7102095 Fietspoort Spanjaardsbrug

Bij het beschikbaar stellen van het krediet was als uitgangspunt gehanteerd dat het kaderbesluit in het 1e kwartaal van 2023 genomen zou worden. Dit is uitgelopen door aanvullend onderzoek naar de gewenste volgorde van de realisatie van de tracédelen van de Leidse Ring Noord in Leiderdorp en de realisatie van de fietspoort Spanjaardsbrug. Daarnaast is er afstemming met Leiderdorp nodig geweest voor het opstellen van een allonge (aanvulling) op de samenwerkingsovereenkomst. In het eerste kwartaal van 2024 is het voorbereidingskrediet tot aan kaderbesluit opgehoogd. Het kaderbesluit wordt in het 2e/3e kwartaal van 2024 genomen.

Toelichting op investeringskredieten die worden afgesloten met een opvallend overschot

7102271 Nieuwstraat Autoluwe binnenstad.

Het project Nieuwstraat is stopgezet. Er is geen draagvlak voor het plan om de Nieuwstraat te verbreden voor tweerichtingsverkeer. Het bijbehorende krediet is vrijgevalen en toegevoegd aan het algemene krediet Leiden Autoluwe Binnenstad.

7100672 Parkeergarage Garenmarkt risicoreservering

Na opening van de garage resteerden er nog enkele risico's. De afwikkeling van deze risico's hebben uiteindelijk minder gekost dan voorzien.

Toelichting op investeringskredieten ouder dan drie jaar die niet afgesloten worden bij de jaarrekening

7100062 Uitvoeringsprogramma verkeersveiligheid scholen

De verbetering van de verkeersveiligheid in de omgeving van scholen blijft continu de aandacht vragen, hiervoor wordt dit budget ingezet.

7100082 Vervanging verkeerslichtinstallaties

Er is een vervangingschema voor de verkeersregelinstallaties. De vervanging is niet elk jaar hetzelfde, maar het jaarlijkse vervangingskrediet wel. Dus als in sommige jaren meer vervangen moet worden dan het krediet, wordt het opgespaard.

7100490 Onderzoek Rijnlandroute

De Rijnlandroute is een langjarig project. De provincie heeft het werk aan de N206 Europaweg-Lammenschansplein eind 2023 gegund. Vermoedelijk worden de laatste werkzaamheden eind 2027 afgerond.

7100761 Laadpalen voor elektrisch vervoer

Dit betreft een doorlopend krediet waaruit laadpalen voor elektrisch vervoer wordt bekostigd.

7100831 Fietsstraat tussen Rijndijken

Er loopt nog een juridische procedure. Afhankelijk van de uitkomst moeten er nog aanvullende werkzaamheden worden uitgevoerd. Naar verwachting kan het project in de 1e helft van 2024 afgesloten worden.

7100865 Verkeerskundige voorzieningen

Dit krediet zal in 2024 worden afgesloten.

7100943 Onderz.spoor Leiden-Utrecht (limeslijn)

Het meerjarige project loopt nog. Leiden is een van de partijen die meedoet in de studie. Het budget blijft nodig voor onderzoek.

7100945 Fiets- en auto bewegwijzering

Er blijven regelmatig aanpassingen/toevoegingen op de bewegwijzering noodzakelijk, het krediet wordt gebruikt om deze aanpassingen de komende jaren te realiseren.

7100968 Haarlemmerweg

In december 2018 is het uitvoeringsbesluit Haarlemmerweg vastgesteld voor de reconstructie van deze weg en aanpak van deze waterkering. Door het wijzigen van de damwand en het participatietraject met bewoners is vertraging opgetreden. De verwachte oplevering van het project is begin 3e kwartaal 2026.

7101038 Leidse Ring Noord Plesmanlaan

In juni 2021 is het uitvoeringsbesluit Leidse Ring Noord - Plesmanlaan vastgesteld voor de reconstructie van deze weg. Als gevolg van de afhandeling van het beroep op het bestemmingsplan en afhankelijk van de behandeling van vergunningsaanvraag Wnb (stikstofberekeningen) wordt op dit moment uitgegaan van een start realisatie begin november 2024. Daarmee verschuift de opleveringsdatum tenminste naar het 4e kwartaal 2027.

7101040 en 7101043 Leidse Ring Noord, Willem de Zwijgerlaan

In april 2023 zijn met het besluit over de gebiedsvisie Park de Zwijger ook aanvullende kaders vastgesteld voor de reconstructie van de Willem de Zwijgerlaan. De verwachting is dat begin 2025 het uitvoeringsbesluit kan worden genomen. De werkzaamheden zouden dan in 2030-2031 afgerond moeten worden.

7101041 en 7101679 Leidse Ring Noord, Engelendaal en Oude Spoorbaan

In 2021 zijn de uitvoeringsbesluiten voor de Leidse Ring Noord Engelendaal en Oude Spoorbaan vastgesteld. Eind oktober 2023 is de aanbestedingsperiode afgesloten. Bij de beoordeling van de inschrijvingen is gebleken dat geen van de inschrijvingen geldig zijn. De aanbesteding is nog niet beëindigd. Met de aanbestedingsjuristen wordt gekeken naar de vervolgstap. Verwacht wordt nu dat in 2024 alsnog aan één van de partijen het werk kan worden gegund. Hierdoor loopt het werk wel vertraging op. Verwacht wordt dat het werk in het 3e kwartaal van 2028 kan worden opgeleverd.

7101073 Aanpassen Vijf Meilaan-Sweelincklaan

Het project is opgeleverd en in gebruik genomen. In verband met de meerwerkfacturen, eindafrekening en de subsidieverantwoording die langer duurt dan verwacht kan het krediet pas in 2024 afgesloten worden.

7101078 Fiets quick wins corridor 3 Katwijk (t.b.v. verbetering Ypenburgbocht)

Dit krediet wordt ingezet voor de verbetering van het fietspad in de Ypenburgbocht. Door het bouwplan van de studentenwoningen aldaar, ontstaat de mogelijkheid om win-win te creëren in de aanpak van het fietspad. Vanwege afrondende technische werkzaamheden (i.v.m. de stroomafsluiting van het gebouw door Liander, waardoor eveneens vertraging is ontstaan bij de beoordeling van geluidsrapporten door de ODWH), is het gebouw en terrein in het eerste kwartaal van 2024 opgeleverd. De verwachte oplevering van het fietspad heeft in het 1e kwartaal van 2024 plaatsgevonden.

7101080 Uitvoeringsprogramma fiets wijkstallingen

Op verzoek van bewoners kunnen fietsrekken geplaatst worden, ook in 2024 loopt dit project door en wordt dit krediet hiervoor ingezet.

7101096 Uitvoeringsprogramma fietspalen

In 2020 werd gekozen voor een nieuw type fietspaal, daarna kon een planning voor de vervanging van de huidige palen worden opgestart. Dit project loopt nog door in 2024.

7101128 Fietscorridor Leiden - Kaag & Braasem

Dit krediet wordt ingezet voor de verbetering van het fietspad in de Ypenburgbocht. Door het bouwplan van de studentenwoningen aldaar, ontstaat de mogelijkheid om win-win te creëren in de aanpak van het fietspad, het fietspad is in het 1e kwartaal van 2024 opgeleverd.

7101169 Fietsparkeren plein station Lammenschans

Dit krediet heeft betrekking op de Leidse bijdrage aan het project dat door ProRail, de Provincie en de gemeente wordt gerealiseerd. ProRail is de penvoerder van het project. De uitvoering is gestart in 2023 en naar verwachting is de openbare ruimte in het eerste kwartaal van 2024 opgeleverd. Vervolgens wordt er nog een proces doorlopen om tot realisatie van de pergola te komen, de verwachting is dat dit tot eind 2024 loopt.

7101212 Uitvoeringsprogramma wijkcirculatie- en veiligheidsplan

In 2024 worden de lopende projecten afgerond en kan het krediet worden afgesloten.

7101299 fietsparkeren binnenstad

Diverse fietsmaatregelen worden hieruit in 2024 gefinancierd.

7101315 toegankelijk maken bushaltes

Het toegankelijk maken van de bushalte vindt plaats in diverse fases over meerdere jaren. De uitvoering van de 1e fase heeft in 2022/2023 plaatsgevonden. Inmiddels is de voorbereiding van de bushaltes in fase 2 begonnen, de uitvoering van deze bushaltes zal naar verwachting plaatsvinden in 2024.

7101411 fietsknelpunten Stevenshof

De uitvoering van de kleine ingrepen (op 12 locaties is ontbrekende bebording en/of markering aangebracht) is afgerond in 2023. Eind 2023 is het eerste grote knelpunt uitgevoerd. Twee andere grote knelpunten worden naar verwachting in 2024 uitgevoerd.

7101415 verkeersmonitoring

In 2024 wordt de aanschaf van de nieuwe verkeerscentrale afgerond en kan het krediet worden afgesloten.

7101574 Verzamelkrediet bereikbaarheidsprojecten autoluwe binnenstad

Op deze kostenplaats wordt het beschikbaar krediet gezet voor het uitvoeren van maatregelen uit de agenda autoluwe binnenstad. Het betreft een meerjarig programma waardoor dit krediet niet kan worden afgesloten.

7101576 Zoeterwoudseweg fietsroute (deels)

Het project Zoeterwoudseweg – herinrichting kruising Vrijheidslaan en fietsroute heeft een lange voorbereidingstijd gehad met een intensief participatietraject. Hierdoor en wegens meerdere personele wisselingen heeft het project in de voorbereidingsfase veel langer geduurd dan aanvankelijk was gepland. Inmiddels is het project in de periode december 2022 – juli 2023 uitgevoerd. In het vierde kwartaal 2023 zijn alle restwerkzaamheden uitgevoerd en is groen aangeplant. Het project is inmiddels grotendeels overgedragen aan de afdeling Beheer en wordt naar verwachting aan het eind van het eerste halfjaar 2024 definitief afgerond.

7101607 Fietsroute Agaatlaan - Christiaan Huygenslaan

Dit krediet wordt ingezet voor het project fietsroute Smaragdlaan. De startopdracht voor dit project is reeds gemaakt, het project zal in 2024 verder opgepakt worden.

7101621 Verplaatsen verkeerscentrale

Dit project is uitgevoerd. Dit krediet kan worden afgesloten in 2024.

7101680 en 7101989 Leidse Ring Noord Schilpholweg-Oost

In januari 2022 is het uitvoeringsbesluit voor de reconstructie van de Schipholweg-Oost (vanaf Stationstunnel tot aan de Oegstgeesterweg) vastgesteld. In 2023 is er gestart met de werkzaamheden, waaronder de aanleg van een nieuw Hemelwaterriool. In 2024 worden de werkzaamheden afgerond.

7101716 Fietsparkeren De Vink

Het project vraagt veel tijd in verband met het overleg met Prorail, de opstalovereenkomst is in 2023 getekend. Op dit moment vindt overleg plaats over de samenwerking en verhoogde kosten. Tevens wordt gewerkt aan een realisatieovereenkomst.

7101717 Fietscorridor 4 Kaag & Braasem

Dit krediet wordt ingezet voor de uitvoering van twee grotere fietsknelpunten in de Stevenshof. De uitvoering van deze twee grotere knelpunten zal in 2024 plaatsvinden.

7101817 Maatregelen Masterplan Houtkwartier

Het project Houtkwartier heeft een zeer lange doorlooptijd gehad, wat is veroorzaakt door de intense mate van participatie met de wijk en hier aanwezige scholen. Rond de zomer van 2023 is eindelijk het ontwerp voor de 1e werkzaamheden vastgesteld en uitgevoerd. Op dit moment wordt hard gewerkt aan het opstellen van het bestek en tekeningen waarmee vervolgens de rest van der werkzaamheden kan worden aanbesteed. Het voornemen is om de meeste werkzaamheden in 2024 te realiseren met eventuele uitloop in 2025.

7101826 Leidse Ring Noord Geluidwerende werkzaamheden Willem de Zwijgerbrug

In december 2020 is het uitvoeringsbesluit voor het realiseren van de geluidwerende maatregelen op de Willem de Zwijgerbrug genomen. De werkzaamheden zijn nu, op de afwikkeling van een klein restpunt na, afgerond en moet er nog een overdracht van de uitgevoerde groenwerkzaamheden plaatsvinden aan beheer. Daarna kan in 2024 het krediet worden afgesloten.

7101986 Herenstraat na fietsrotonde aanpassing

Dit project is afgerond en kan worden afgesloten in 2024.

7101987 Leidse Ring Noord Schipholweg-West

Eind 2019 is het geactualiseerde kaderbesluit vastgesteld. De realisatie van de herinrichting is echter mede afhankelijk van een aantal raakvlakprojecten, waaronder knooppunt Leiden centraal en de ontwikkeling van het Morspoortgebied. Hier moeten woningen, een sociaal pension en een ondergrondse parkeergarage worden gerealiseerd. Daartoe wordt het gebied eerst bouwrijp gemaakt middels het verleggen van de kabels en leidingen en de aanleg van de riolering. Begin 2025 wordt volgens planning gestart met deze werkzaamheden.

7102106 Vergroenen Havenhoofd

Dit krediet kan nog niet worden afgesloten omdat we in afwachting zijn van de rechtszaak die is aangespannen door de rederij van der Hulst tegen het laten vervallen van de overeenkomst van het gebruik van het havenhoofd en zijn eis voor schadevergoeding.

7102204 Verkeersmaatregelen Zijlsingel

De uitvoerende werkzaamheden van het project Verkeersmaatregelen Zijlsingel zijn in november van 2023 afgerond. Naar verwachting zal in het 1e kwartaal van 2024 de overdracht naar Beheer plaatsvinden waarna het krediet wordt afgesloten.

7101622 werkzaamheden De Punt

Bij de decemberwijziging 2019 is beschikbaar gesteld krediet voor Inrichten "De Punt van Trekvaartplein" t.b.v. bouwrijp maken, het verplanten van een boom, het aanplanten van groen en het graven van extra waterberging ter compensatie van de extra verharding als gevolg van de herinrichting. De locatie wordt gebruikt als bouwplaats voor herinrichting Haarlemmerweg en zal na afronding starten inclusief werkzaamheden om de woonwagenlocatie beter te laten aansluiten op de Haarlemmerweg. Dit krediet zal na de aanbesteding van een aannemer worden ingezet.

7100790 voorbereiding fietsparkeren Leiden CS

De realisatie van de opgave fietsparkeren van ca 20.000 plekken tot 2030 in het stationsgebied Leiden Centraal is een van de speerpunten in dit gebied. Speerpunt is momenteel fietsenstalling De Geus dat een eigen krediet inclusief plankostenraming beschikbaar heeft. Dit krediet "voorbereiding fietsparkeren Leiden CS" is de komende jaren bestemd voor Leidse voorbereidende plankosten op komende planstudies en realisatieprojecten.

7101309 Fietsenstalling De Geus

De oplevering van de fietsenstalling De Geus is medio 2026 voorzien, momenteel wordt deze gebouwd. Daarom dient dit krediet tot ten minste eind 2026 nog niet te worden afgesloten.

7101784 Fietsenstalling De Geus Inrichtingskosten

Dit krediet maakt onderdeel uit van project fietsenstalling De Geus. De oplevering van de fietsenstalling De Geus is medio 2026 voorzien, momenteel wordt deze gebouwd. Daarom dient dit krediet tot ten minste eind 2026 nog niet te worden afgesloten.

7101785 Fietsenstalling De Geus installaties

Dit krediet maakt onderdeel uit van project fietsenstalling De Geus. De oplevering van de fietsenstalling De Geus is medio 2026 voorzien, momenteel wordt deze gebouwd. Daarom dient dit krediet tot ten minste eind 2026 nog niet te worden afgesloten.

7101786 Fietsenstalling De Geus parkeerverwijzingen

Dit krediet maakt onderdeel uit van project fietsenstalling De Geus. De oplevering van de fietsenstalling De Geus is medio 2026 voorzien, momenteel wordt deze gebouwd. Daarom dient dit krediet tot ten minste eind 2026 nog niet te worden afgesloten.

7101631 planstudie restopgave fietsparkeren Leiden CS

De realisatie van de opgave fietsparkeren van ca 20.000 plekken tot 2030 in het stationsgebied Leiden Centraal is een van de speerpunten in dit gebied. Dit krediet is bestemd voor advies- en onderzoekskosten aangaande de invulling van de restopgave "fietsparkeerplekken Stationsgebied Leiden CS". Dit krediet moet open blijven staan voor de financiële afronding met ProRail van een openstaande verplichting.

7100898 - 7100901 Hoogwaardig openbaar vervoer Centrumroute en 7101612 Openbare Ruimte Binnenstad Oude Herengracht

De HOV route is eind 2022 opgeleverd en begin 2023 officieel geopend. De werkzaamheden aan het Schuttersveld (incl.rioleringen) en de Oude Herengracht zijn in 2023 uitgevoerd en de financieel afwikkeling loopt nog door in 2024. Er vind nog nazorg plaats aan alle vier de deeltrace's. Naar verwachting kunnen de kredieten eind 2024 afgesloten worden.

7101719 Ophogen parkeergarage Haarlemmerstraat

De aanbesteding voor de renovatie en ophoging van de Haarlemmerstraat Parkeergarage heeft, na het opnieuw uitzetten in de markt, geen inschrijvingen opgeleverd. Een onafhankelijk adviesbureau zal een nieuwe raming opstellen. Mede op basis van deze gegevens zal worden onderzocht of en op welke manier het mogelijk is om de ophoging van de Haarlemmerstraat Parkeergarage te realiseren. De parkeergarage moet sowieso gerenoveerd worden. Voor de zomer van 2024 zal de gemeenteraad geïnformeerd worden en indien nodig een voorstel ontvangen.

5

Omgevingskwaliteit

Omgevingskwaliteit

<i>Programmanummer</i>	5
<i>Commissie</i>	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
<i>Portefeuille(s)</i>	Klimaat, Mobiliteit & Financiën Energie, Werk, Inkomen & Cultuur Bestuur, Veiligheid, Handhaving & Regio Wonen, Bouwen & Welzijn

De missie van het programma Omgevingskwaliteit luidt:

"De gemeente Leiden staat voor een stad met een schone, hele en veilige openbare ruimte, waar het goed vertoeven is voor iedereen. Samen met alle gebruikers zorgen we dat dat ook zo blijft, nu en in de toekomst. Daarom passen we de stad aan, we maken haar klimaatrobuust en vergroten de biodiversiteit om Leiden ook voor toekomstige generaties leefbaar en aantrekkelijk te houden."

Ontwikkelingen in 2023

Met de verstedelijksopgave neemt de druk op de stad toe. Om Leiden leefbaar te houden wordt de openbare ruimte steeds belangrijker. Het beheren van de openbare ruimte, oftewel een schone, hele en veilige openbare ruimte, is hierin belangrijk. Maar daarnaast moeten we de komende jaren ook belangrijke keuzes maken in ruimtegebruik. Klimaatverandering en toenemende extremen in het weer vragen samen met de teruglopende biodiversiteit dat we in diezelfde openbare ruimte vergroenen, verduurzamen en klimaatadaptieve maatregelen doorvoeren.

Aanpassen van de stad aan het veranderende klimaat

Om de stad aan te passen aan het veranderende klimaat is in 2023 het nieuwe Uitvoeringsprogramma "Leiden biodivers en klimaatbestendig 2023-2026" vastgesteld. Hierin staan de inspanningen voor de komende jaren opgenomen. De ambitie is om in 2050 een klimaatbestendige stad te zijn, waarbij Leiden zichtbaar groener is geworden en de biodiversiteit is versterkt. De aanpak is enerzijds verder onderzoek naar de gevolgen van het veranderende klimaat voor Leiden en anderzijds tegelijkertijd ook al concrete resultaten hiervoor in de stad te realiseren. In dit kader is in 2023 ook het Integraal Waterketenprogramma 2024-2028 vastgesteld. Een regionaal plan waarin de waterketenpartners uit de Leidse Regio inclusief Rijnland en Dunea gezamenlijk hebben vastgelegd welke activiteiten de komende 5 jaar worden uitgevoerd.

De Duurzame Wijkvernieuwingen zijn belangrijke projecten om de openbare ruimte aan te passen aan het veranderende klimaat. De werkzaamheden aan het riool combineren we met klimaatadaptieve maatregelen, het toevoegen van meer groen en het versterken van de biodiversiteit. Gelijktijdig maken we de ondergrondse infrastructuur gereed voor de energietransitie. Daarmee vergroten we op korte termijn de leefbaarheid en besparen we straks kosten. De voortgang verloopt voorspoedig. In 2023 zijn de werkzaamheden in de Gasthuiswijk en het Houtkwartier Oost afgerond en is gestart met de werkzaamheden in het Noorderkwartier Oost fase 2, de Professorenwijk-Oost fase 1 en de Vogelwijk. Ook is een flink aantal wijken in voorbereiding of is het aanbestedingstraject in 2023 opgestart. Dit zijn de Raadsherenbuurt, Hoge Mors fase 1 en 2, Professorenwijk-Oost fase 2, Gasthuiswijk-Haagweg-Zuid fase 2,3,4 en Meerburg.

In 2023 zijn ook de richtlijnen Klimaatadaptief Bouwen van de Provincie Zuid Holland in Leiden vastgesteld. Hiermee geven we richtlijnen mee aan initiatiefnemers van bouwprojecten om klimaatadaptatie mee te nemen hun projecten.

Realiseren van een Groen-Blauw Raamwerk

Ook met het realiseren van een robuust Groen-Blauw Raamwerk werken we aan een aantrekkelijke en leefbare stad om in te wonen, te werken, leren en recreëren. In 2023 zijn we gestart met het verder uitwerken van dit stadsbrede thema binnen het kader van de Omgevingswet. Naast het Singelpark (de eerste groene ring) wordt een Tweede Groene Ring gerealiseerd. Groene routes verbinden deze beide ringen met elkaar en met het groen in en buiten de stad. De bedoeling is dat iedereen op korte afstand van de woning een groene route heeft voor ommetjes, om te sporten, of naar een park of naar het buitengebied te gaan.

Voor de uitwerking van de Tweede Groene Ring heeft het college van B&W een procesaanpak vastgesteld. Deze aanpak is in juni 2023 met verschillende partners uit de stad besproken. In 2023 is de Singelparkroute versterkt bij de begraafplaats Zijlpoort en is het uitvoeringsbesluit genomen voor de Jan van Houtkade.

Naast grootschalige vergroening van de stad ondersteunen we juist ook de kleinschalige initiatieven in de buurten. In 2023 is er vanuit de Groene Kansenkaart op een aantal locaties vergroend. Het gaat om de Agrippinastraat (noordelijk deel), Flevoweg, Oostdwarsgracht en tussen Zuster Reichertstraat 42 en 44 (ganzenplek). Via Samen aan de Slag zijn er in 2023 weer 372 nieuwe convenanten voor geveltuintjes en boomspiegels afgesloten. Als onderdeel van Samen aan de Slag is in 2023 ook de Leidse Kweektuin geopend. Hierdoor kunnen we nu eigen gekweekt plantgoed aanplanten in de geveltuintjes.

Bomen zijn belangrijk voor een gezond leefklimaat in de stad en leveren een belangrijke bijdrage aan klimaatadaptatie en schaduw. We planten daarom jaarlijks extra bomen in de stad. In het plantseizoen 2023-2024 zijn circa negentig extra bomen aangeplant, waaronder zeven in de binnenstad. Ook is de Verordening Fysieke Leefomgeving onderdeel houtopstanden (waaronder bomen) herzien en vastgesteld. Het gaat hierbij vooral om het eenvoudiger maken van de procedure en het verbeteren van de regels rond Beheerkap. Het vervangen van zieke en kwarrende bomen gaat daardoor minder tijd kosten en dit komt de kwaliteit van het gehele bomenbestand ten goede.

Om de verbindingen vanuit de stad naar het buitengebied te realiseren en de landschappen rondom Leiden te versterken, werken we samen met de omliggende gemeenten, Provincie Zuid Holland en Rijksoverheid in verschillende verbanden.

Vanuit de Landschapstafel Duin Horst & Weide is bijgedragen aan het Zuid-Hollands Programma Landelijk gebied met als doel middelen te claimen voor het verbeteren van de waterkwaliteit, voor verbetering van de natuur, terugbrengen stikstofuitstoot en klimaatmaatregelen.

De samenwerking met Katwijk en de andere gemeenten op de stedelijke as is voortgezet en heeft geleid tot een gezamenlijke visie op de stedelijke as Katwijk-Leiden met verschillende regionale projecten (het [Blauwe boekje](#)).

Met de gemeenten in Holland Rijnland wordt samengewerkt aan een Regionale Investerings Agenda, waarmee projecten als de Tweede Groene Ring en andere groene, energie-, mobiliteits- en recreatie projecten gerealiseerd kunnen worden.

Versterken van de biodiversiteit

Het versterken van de biodiversiteit en daarmee natuurinclusief inrichten en beheren van de stad zien we als één van onze belangrijke opgaven. We willen de zeven belangrijke leefgebieden (straat- en muurvegetatie, water- en oevermilieu, kruidenrijk grasland, struwelen en zoombegroeiing, bosplantsoen, bebouwing en weidegebied) in de stad versterken. In 2023 zijn we een communicatiecampagne "ZZZoek de zeven soorten" gestart om bewoners meer uit te leggen over de zeven verschillende leefgebieden in de stad en waarom we de biodiversiteit daar willen versterken.

In 2023 is samen met het Hoogheemraadschap van Rijnland gestart met de verdere uitwerking van de strategie voor verbetering van de waterkwaliteit. Hierbij wordt ook gekeken naar *water en bodem sturend*. Bij de Zwartemeerlaan is een natuurvriendelijke oever aangelegd om het leefgebied voor onder andere de Bloedrode Heidelibel te versterken.

Voor het herstel van natuurwaarden in het zuidelijke deel van de Oostvlietpolder (Vogelhoff) zijn middelen beschikbaar gesteld. In 2023 zijn de voorbereidingen gestart. Met de uitvoering van een groot deel van de werkzaamheden kunnen we echter pas starten als de werkzaamheden van WarmtelinQ in hetzelfde deel van de Oostvlietpolder zijn afgerond. Over de planning voeren we gesprekken met de Gasunie. Verder zijn door de provincie voorbereidingen getroffen om een dierenvoedselbos te realiseren in een deel van de Oostvlietpolder dat grenst aan de Europaweg. Dit bos is bedoeld ter compensatie van de werkzaamheden aan de Europaweg. Dit dierenvoedselbos (beheerd door een stichting) sluit aan op de faunapassage die onder de Europaweg wordt aangelegd en op andere groenmaatregelen langs de Europaweg.

Eind 2023 is de onderzoeksaanpak van het (meerjarige) landelijke onderzoek naar de invloed van (straat)verlichting op biodiversiteit vastgesteld. In 2023 is voorbereidend werk verricht voor een nieuw beleidsplan openbare verlichting. Het idee is om naast verkeersveiligheid, sociale veiligheid ook donkerte als belangrijke waarde in het verlichtingsbeleid op te nemen. Hiervoor is een langer traject van testen en onderzoeken noodzakelijk om tot een nieuw gewogen beleid te komen.

Beheren van de openbare ruimte

In 2023 is gewerkt aan een leefbare, schone, groene, goed bereikbare en aantrekkelijke leefomgeving. Zodat deze voldoet aan de vastgestelde kwaliteitsniveaus en functies voor een schone en hele openbare ruimte en bijdraagt aan een inclusieve en toegankelijke stad.

Er zijn verschillende parken gerenoveerd. De renovatie van Polderpark Cronesteyn is in 2023 voortgezet, evenals de werkzaamheden in het Van der Werfpark om het grasveld te verbeteren. Daarnaast zijn er voorbereidingen getroffen voor groot onderhoud in het Bos van Bosman, het Hooghkamerpark en de vervanging van een versleten knuppelpad (houten vlonderpad) in park Matilo.

De historische bruggen in Leiden zijn vanaf medio 2023 weer in hun oorspronkelijke historische kleuren geschilderd. Door de bruggen in historische kleuren te schilderen, winnen de bruggen aan betekenis, identiteit en aan zeggingskracht. Ook leveren zij een zichtbare bijdrage aan de geschiedenis en historische gelaagdheid van Leiden. Dit is budgetneutraal uitgevoerd.

Bij het levensduur verlengend onderhoud van de walmuren in de binnenstad wordt de groeiplaatsverbetering van bomen langs de grachten meegenomen. We gaan na hoe de boomspiegel verruimd kan worden en de groeiplaats verbeterd kan worden. De bomen krijgen zo meer ruimte en kunnen dieper wortelen wat toekomstige schade aan de kade (bij stormen) kan voorkomen. Bijkomend voordeel is dat bomen dan makkelijker kunnen doorgroeien naar een boom met groot kroonvolume. Dit helpt weer om hittestress te beperken. Ook onderzoeken we (pilot) hoe het onderwaterleven te verbeteren. Bijvoorbeeld door het aanbrengen van onderwaterriffen (rifblokken) op de waterlijn en op de waterbodem.

In 2022 werd de vereiste beeldkwaliteit CROW voor straatmeubilair niet gehaald (een C in plaats van een B). In 2023 is daarom als pilot in de 4 slecht scorende wijken extra inzet gepleegd, met als resultaat dat straatmeubilair weer de vereiste beeldkwaliteit B kreeg.

Beheerwerkzaamheden en archeologisch onderzoek gaan soms heel goed samen. Bijvoorbeeld bij de in 2023 uitgevoerde vervanging van de pompput van de Visfontein. Het tegelijkertijd uitgevoerde archeologisch onderzoek van de uitgegraven grond door de Archeologische Vereniging Rijnstreek heeft leuke vondsten opgeleverd.

Dierenwelzijn

Eind 2023 zijn de eerste voorbereidingen getroffen voor de actualisatie van het dierenbeleid in 2024. Verder is in mei in Leidse kranten en op sociale media aandacht besteed aan waarom er een voederverbod voor vogels geldt op specifieke plekken in Leiden. Ook was er aandacht voor de Dierenambulance-Vogelasiel en is het deze organisatie gelukt om financiële ondersteuning te krijgen van de acht gemeenten in de regio. Daarnaast zijn er eind 2023 extra bomen besteld voor verschillende dierenweides en kinderboerderij Merenwijk. Deze bomen kunnen op hete dagen voor extra schaduwplekken voor de dieren zorgen. De bomen worden begin 2024 geplant.

Handhaving gebruik openbare ruimte en openbaar water

In 2023 is vanuit handhaving veel aandacht uitgegaan naar de vier handhavingsprioriteiten, namelijk overlast van afval, jeugdoverlast, overlast van weesfietsen en overlast op het water. Zo is er projectmatig gewerkt aan het terugdringen van het aantal afvalhotspots en zijn een recordaantal wrakfietsen uit de stad verwijderd. Met zo'n 60 vaardiensten was Handhaving in de zomer ook veel op het water te vinden. Handhaving heeft over de hele stad ingezet op jeugd en jeugdboa's zijn zoveel mogelijk op straat geweest in wijken waar de overlast toenam. Behalve de inzet op de prioriteiten heeft Handhaving ook op veel andere terreinen goede resultaten behaald. Een uitgebreid overzicht van de resultaten van Handhaving is terug te vinden in het [Jaarverslag 2023](#).

Geluidsanering

De Omgevingsdienst heeft zich ingezet voor het verkrijgen van subsidie voor het aanbrengen van geluid reducerend wegdek op de Langegracht. De gemeente heeft € 28.800 subsidie ontvangen vanwege de geluidreductie op de daarlangs gelegen saneringswoningen.

Beleidsterrein 5A Verharde openbare ruimte

Doelen en prestaties bij 5A Verharde openbare ruimte

Doel	Prestatie	
5A1 Schoon, heel en veilig	5A1.1 Ontwikkelen beleid openbare ruimte	✓
	5A1.2 Beheren openbare ruimte	✓
	5A1.3 Inzamelen huishoudelijk afval	✓
	5A1.4 Beheren contracten buitenreclame	✓
	5A1.5 Handhaven gebruik openbare ruimte	✓
	5A1.6 Werken voor derden cluster Beheer	✓

Toelichting op prestaties

5A1.2 Beheren openbare ruimte

Zoals ook bij de 2^e voortgangsrapportage is gemeld, is het vervangingsonderhoud aan de Zoeterwoudsesingel niet in uitvoering gebracht. We onderzoeken of het haalbaar is er een Singelparkproject van te maken. Er wordt bekeken welke middelen nodig zijn om de ruimtelijke kwaliteit te vergroten en de openbare ruimte in te richten conform het beeldkwaliteitsplan voor het Singelpark. Deze verkenning loopt tot medio 2024. Groot onderhoud aan met name Binnenstad-Zuid is nog niet gereed en loopt nog door in 2024.

5A1.4 Beheren contracten buitenreclame

De huurovereenkomst van de digitale reclamemast langs de A4 is succesvol aanbesteed en gegund.

Effectindicatoren bij 5A Verharde openbare ruimte

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 5A1 Schoon, heel en veilig						
5A1.a Rapportcijfer onderhoud openbare ruimte	-	7,0	-	7,1	7,1	Stads- en wijkenquête
5A1.b Percentage inwoners dat 'behoorlijk wat' tot 'zeer ernstig' zwerfvuil ervaart	-	45%	-	36%	39%	Stads- en wijkenquête
5A1.c Gemeten kwaliteitsniveau 'zwerfvuil'	B	B	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte
5A1.d Percentage inwoners dat 'behoorlijk wat' tot 'zeer ernstig' hondenpoep ervaart	-	23%	-	18%	30%	Stads- en wijkenquête
5A1.e Gemeten kwaliteitsniveau 'hondenpoep'	B	A	B	A	B	Beleidsmeting openbare ruimte
5A1.f Percentage inwoners dat 'behoorlijk wat' tot 'zeer ernstig' onkruid ervaart	-	17%	-	18%	30%	Stads- en wijkenquête
5A1.g Gemeten kwaliteitsniveau 'onkruid'	B	D	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte
5A1.h Percentage inwoners dat 'behoorlijk wat' tot 'zeer ernstig' drijfvuil ervaart	-	23%	-	19%	30%	Stads- en wijkenquête
5A1.i Gemeten kwaliteitsniveau 'drijfvuil'	B	A	A	A	B	Beleidsmeting openbare ruimte
5A1.j Percentage inwoners dat het onderhoud van straten en wegen als 'uitstekend' of 'goed' beoordeelt	=	69%	-	69%	68%	Stads- en wijkenquête
5A1.k Gemeten kwaliteitsniveau 'verharding'	B	B	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte
5A1.l Percentage inwoners dat het onderhoud van straatmeubilair als 'uitstekend' of 'goed' beoordeelt	-	61%	-	67%	70%	Stads- en wijkenquête
5A1.m Gemeten kwaliteitsniveau 'straatmeubilair'	B	C	C	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [Leiden in Cijfers](#).

Beleidsterrein 5B Openbaar water

Doelen en prestaties bij 5B Openbaar water

Doel	Prestatie	
5B1 Waterkwantiteit op orde en verbeteren waterkwaliteit	5B1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid waterkwantiteit en waterkwaliteit	✓
	5B1.2 Beheren openbaar water en riolering	✓
5B2 Stimuleren van een doelmatig gebruik van het openbaar water	5B2.1 Ontwikkelen beleid gebruik openbaar water	✓
	5B2.2 Exploiteren havens en waterwegen	✓
	5B2.3 Behandelen ligplaatsvergunningen	✓
	5B2.4 Handhaven gebruik openbaar water	✓

Effectindicatoren bij 5B Openbaar water

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 5B1 Waterkwantiteit op orde en verbeteren waterkwaliteit						
5B1.a Percentage inwoners dat het onderhoud van watergangen als 'uitstekend' of 'goed' beoordeelt	-	69%	-	71%	66%	Stads- en wijkenquête
5B2 Stimuleren van een doelmatig gebruik van het openbaar water						
5B2.a Rapportcijfer door Leidenaren voor de recreatieve kwaliteit van groen en water in Leiden	-	7,2	-	7,0	7,3	Stads- en wijkenquête

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Beleidsterrein 5C Openbaar groen

Doelen en prestaties bij 5C Openbaar groen

Doel	Prestatie	
5C1 Ontwikkelen en beheren van het openbaar groen	5C1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid stedelijk en regionaal groen	✓
	5C1.2 Renoveren en herinrichten parken	✓
	5C1.3 Beheren openbaar groen	✓
	5C1.4 Behandelen kapvergunningen	✓
	5C1.5 Aanleggen Singelpark	✓
	5C1.6 Beheren Oostvlietpolder	✓
5C2 Bevorderen biodiversiteit en dierenwelzijn	5C2.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid biodiversiteit	✓
5C3 Bevorderen dierenwelzijn	5C3.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid dierenwelzijn	✓

Toelichting op prestaties

5C1.3 Beheren openbaar groen

Naar aanleiding van gewijzigde Verordening van de fysieke leefomgeving – onderdeel houtopstanden waaronder bomen, wordt er hard gewerkt aan verbeteren van de kwaliteit van het bomenbestand. In 2023 constateerden we dat mede hierdoor de druk op het groenonderhoud steeds groter wordt. Om hier het hoofd aan te bieden, laten we de bomen nu door een aannemer planten. Zo ontstaat meer capaciteit voor de benodigde snoeiwerkzaamheden. De bomen worden daardoor nu in februari/begin maart geplant in plaats van november/december. Dit heeft geen gevolgen voor de groei van de bomen.

5C1.5 Aanleggen Singelpark

In het beleidsakkoord "Samen leven in Leiden" zijn geen nieuwe investeringsmiddelen beschikbaar gesteld voor het Singelpark. Hierdoor is eind 2023 de overkoepelende projectsturing op het Singelpark beëindigd. De gemeentelijke organisatie is aangepast van een proactieve projectorganisatie (gericht op het realiseren van eigen projecten) naar gemeentelijk accountmanagement, gericht op uitvoering van de lopende projecten, kwaliteitsbewaking, samenwerking met de Vrienden van het Singelpark, invulling van het publiek beheer en voor het signaleren van kansen (werk met werk) voor nieuwe projecten.

Effectindicatoren bij 5C Openbaar groen

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 5C1 Behoud van de kwaliteit van het openbaar groen						
5C1.a Percentage inwoners dat het onderhoud van groen als 'uitstekend' of 'goed' beoordeelt	-	72%	-	77%	73%	Stads- en wijkenquête
5C1.b Aantal waargenomen soorten flora en fauna*	2.445	2.329	2.586	2.931**	1.275	Waarneming.nl
5C1.c Aantal hectare groen	483	474	482	483***	474	Geovisia
Doel 5C2 Verbeteren kwaliteit en vergroten recreatieve waarde groen						
5C2.a Rapportcijfer recreatieve kwaliteit van groen en water in de omgeving van Leiden	-	7,9	-	7,8	7,7	Stads- en wijkenquête

* Het betreft niet alleen het aantal waargenomen soorten flora en fauna. Er zitten ook schimmels, wieren, algen en korstmossen tussen, alle niet behorende tot de flora / fauna.

** Gegevens t/m januari 2024, het kan zijn dat er nog waarnemingen over 2023 worden doorgegeven.

*** Zoals toegelicht bij de groenrapportage 2021 wordt voor deze indicator het beheersysteem Geovisia van de gemeente gebruikt. Het betreft het groenareaal in eigendom van de gemeente.

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Beleidsterrein 5D Milieu en duurzaamheid

Doelen en prestaties bij 5D Milieu en duurzaamheid

Doel	Prestatie	
5D1 De stad behouden voor toekomstige generaties door het tegengaan en voorkomen van aantasting van het leefmilieu.	5D1.1 Milieubeheer algemeen	✓
	5D1.2 Uitvoeren geluidsanering	✓
	5D1.3 Uitvoeren bodemsanering	✓
	5D1.4 Uitvoeren duurzaamheidsbeleid	✓

Verbonden partijen

Omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	
Motieven en doelen deelname GR	Motieven en doelen deelname GR Uitvoering van de wettelijke taken zoals de vergunningverlening en handhaving van de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming (m.n. bouwstoffenbesluit), en advisering van de deelnemende gemeenten en de provincie Zuid-Holland bij de uitvoering van hun taken, zoals ruimtelijke planvorming en verkeersbeleid.
Realisatie doelstellingen en prestaties 2023	De gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst West-Holland (ODWH) voerde in 2022 de wettelijke milieutaken uit zoals de vergunningverlening en handhaving van de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming (m.n. bouwstoffenbesluit). De ODWH adviseerde de gemeente bij de uitvoering van haar taken, zoals ruimtelijke planvorming en verkeersbeleid. Voor geluid, luchtkwaliteit, bodem en externe veiligheid voerde de Omgevingsdienst het beleid uit voor de gemeente Leiden.
Belangrijkste bestuurlijke mijlpalen 2022	<ul style="list-style-type: none"> ■ In 2023 is de 13e wijziging van de gemeenschappelijke regeling (GR) van kracht geworden. De GR voldoet nu aan de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr). Naast de aanpassingen vanwege de nieuwe Wgr is de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst West-Holland op verzoek van het algemeen bestuur tevens zodanig aangepast dat het algemeen bestuur voortaan bestaat uit één lid per deelnemer in plaats van twee en dat het dagelijks bestuur uit maximaal 5 leden bestaat. Hiermee wordt de bestuurlijke drukte verminderd en wordt het voor de vergaderingen van het algemeen bestuur benodigde quorum sneller behaald. Tevens heeft in deze ontwerpregeling een grote opschoningsactie plaatsgevonden. Artikelen zijn verduidelijkt, samengevoegd en de nummering is aangepast. Hierdoor wordt de regeling beter leesbaar en overzichtelijker. ■ De ODWH heeft zich in 2023 verder voorbereid op de komst van de Omgevingswet. ■ Interbestuurlijk programma/robustheidsonderzoek omgevingsdiensten. Als vervolg op het advies van de commissie Van Aartsen is het Interbestuurlijk Programma VTH ingesteld. Dit programma heeft ten doel verbeteringen aan te brengen in het stelsel van omgevingsdiensten en in omgevingsdiensten zelf. Het eerste onderwerp dat is aangepakt is de robuustheid van de diensten. Om te bepalen of een dienst (zelfstandig) robuust is, is een set criteria ontwikkeld ter toetsing. De bij de criteria ontwikkelde vragenlijst is ingevuld door de dienst en, na een informatieronde langs u als leden van het algemeen bestuur, vastgesteld door het dagelijks bestuur. ■ De Omgevingsdienst heeft gewerkt aan de verbetering van de opdrachtgeversrelatie tussen deelnemers en dienst, en met de interne huishouding van de dienst. ■ In 2023 is de Omgevingsdienst gestart met het opstellen van een lang(er) werkende strategie. In oktober is hiervoor door de ODWH een bestuurlijke conferentie georganiseerd.
Bijdrage 2023	Bij de Zienswijze op de begroting was uitgangspunt dat de begrote bijdrage voor Leiden in 2023 van €3.273.000 zou passen binnen het budget zoals opgenomen in de begroting van de gemeente Leiden. De indexering van het uurtarief van de ODWH is echter harder gestegen dan de indexering van het budget voor de ODWH. Daarbij heeft de gemeente de taak bodemsanering uitbesteed bij de Omgevingsdienst, hier krijgt de gemeente (deels) een rijksbijdrage voor. Deze rijksbijdrage wordt niet geïndexeerd. De indexering van het uurtarief van de ODWH in combinatie met de niet geïndexeerde rijksbijdrage voor apparaatskosten bodemsanering zorgde voor een tekort van € 126.083. Dit is middels de kaderbrief van 2023 toegekend en opgenomen in de meerjarenbegroting.
Voor eigenaarsrol, zie paragraaf 2.3.6 Verbonden partijen	

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Effectindicatoren bij 5D Milieu en duurzaamheid

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 5D1 Werken aan een duurzame stad						
5D1.a Aantal hoofdwegen met stikstofgehalte > 35 µg/m ³	0	0	1*	1*	0	Ministerie I&W

*) Dit betreft in beide jaren de tunnelmond van de Willem de Zwijgerlaan bij de Kooilaan. Uit de gegevens van de monitoringsronde 2023 volgt dat de gemiddelde waarde rond de tunnelmond 36,3 µg/m³ is. Vanaf de monitoringsronde 2022 zijn de tunnelfactoren opnieuw bepaald en zijn daar waar nodig wegvakken aangepast naar de huidige situatie. Het toepassen van de rekenregels voor tunnels in het rekenmodel is een "worst case" benadering.

Beleidsterrein 5E Klimaatadaptatie

Doelen en prestaties bij 5E Klimaatadaptatie

Doel	Prestatie	
5E1 Beperken van effecten van extreme neerslag, langdurige droogte en hittestress; betrekken bewoners en ondernemers bij klimaatverandering	5E1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid klimaatadaptatie	✓

Kaderstellende beleidsstukken

In 2023 zijn de volgende kaderstellende beleidsstukken vastgesteld:

- RV 22.0086 Aanbevelingen Rekenkamercommissie Leiden Leiderdorp rapport 'Beleid en beheer van de riolering'
- RV 22.0094 Uitvoeringsbesluit Openbare Ruimte Indoor Sportcentrum (ISC)
- RV 23.0003 Wensen en bedenkingen Uitvoeringsprogramma 2023 Handhaving openbare ruimte
- RV 23.0013 Kaderbesluit Duurzame wijkvernieuwing Hart van Meerburg
- RV 23.0019 Uitvoeringsbesluit Duurzame wijkvernieuwing Raadsherenbuurt fase 2
- RV 23.0030 Zienswijze Begroting 2024 en Meerjarenraming 2025-2027 Omgevingsdienst West-Holland
- RV 23.0032 Uitvoeringsbesluit duurzame wijkvernieuwing Hoge Mors (fase 2 en 3)
- RV 23.0040 Uitvoeringsbesluit openbare ruimte Sportpark De Vliet
- RV 23.0042 Aanbevelingen onderzoek 'Overig groen' of stadsnatuur? (Rekenkamercommissie Leiden-Leiderdorp)
- RV 23.0060 Verordening tot wijziging van de Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020 -- najaar 2023 (m.b.t. reclame, overlast fietsen en terrassen)
- RV 23.0064 Uitvoeringsbesluit Jan van Houtkade/Koepoortsbrug
- RV 23.0066 Agenda Autoluwe Binnenstad - Herinrichting openbare ruimte Noordeinde
- RV 23.0076 Uitvoeringsbesluit Professorenwijk-Oost fase 2
- RV 23.0085 Verordening tot wijziging van de Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020 - najaar 2023 (mb.t. houtopstanden - bomen)
- RV 23.0107 Verordening afvoer hemelwater en grondwater Gemeente Leiden 2023
- RV 23.0114 Regionale nota bodembeheer en oplegnotitie
- RV 23.0117 13de wijziging Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst West-Holland
- RV 23.0127 Vaststellen Integraal Waterketenprogramma 2024-2028 Leidse Regio

Programmabudget

Omgevingskwaliteit bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Verharde openbare ruimte	Lasten	39.966	42.814	2.723	45.537	44.164	1.373
	Baten	-22.997	-24.500	-524	-25.024	-24.586	-438
Saldo		16.969	18.314	2.200	20.513	19.578	935
Openbaar water	Lasten	8.913	9.268	244	9.512	8.628	884
	Baten	-12.024	-12.463	0	-12.463	-11.483	-981
Saldo		-3.111	-3.195	244	-2.952	-2.855	-97
Openbaar groen	Lasten	9.795	9.596	1.778	11.374	11.486	-112
	Baten	-283	-55	-502	-556	-1.743	1.186
Saldo		9.512	9.541	1.276	10.818	9.743	1.074
Milieu en duurzaamheid	Lasten	3.963	3.820	429	4.249	3.961	288
	Baten	-418	-20	-74	-94	-160	65
Saldo		3.546	3.800	355	4.155	3.801	354
Klimaatadaptatie	Lasten	276	307	488	796	601	195
	Baten	-12	0	0	0	0	0
Saldo		263	307	488	796	601	195
Programma	Lasten	62.913	65.805	5.663	71.468	68.840	2.628
	Baten	-35.733	-37.038	-1.100	-38.138	-37.971	-167
Saldo van baten en lasten		27.179	28.767	4.563	33.330	30.869	2.461
Reserves	Toevoeging	108	124	312	436	436	0
	Onttrekking	-1.182	-195	-2.430	-2.625	-2.067	-558
Mutaties reserves		-1.074	-71	-2.118	-2.189	-1.631	-558
Resultaat		26.105	28.696	2.445	31.141	29.238	1.903

Reserves programma 5 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Reserve asbestsanering (P5)	Toevoeging	106	106	0	106	106	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		106	106	0	106	106	0
Reserve ontsluiting van groengebieden	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-4	0	-834	-834	-820	-14
Saldo		-4	0	-834	-834	-820	-14
Reserve duurzaamheidsfondsen	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-180	0	0	0	0	0
Saldo		-180	0	0	0	0	0
Res. Leefbaarh.projecten in de wijken P5	Toevoeging	2	2	0	2	2	0
	Onttrekking	-381	0	-889	-889	-840	-48
Saldo		-379	2	-889	-887	-839	-48
Reserve gsb-middelen ISV/EZ P5	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-36	0	-103	-103	-71	-31

Reserves programma 5 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil 2023
Saldo		-36	0	-103	-103	-71	-31
Reserve Duurzame Stad P5	Toevoeging	0	16	-16	0	0	0
	Onttrekking	-289	-195	-151	-346	-157	-189
Saldo		-289	-179	-167	-346	-157	-189
Reserve grondexploitatie P5	Toevoeging	0	0	66	66	66	0
	Onttrekking	-42	0	0	0	0	0
Saldo		-42	0	66	66	66	0
Reserve Leids uitvoeringspr LUBO 2016 P5	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-16	0	0	0	0	0
Saldo		-16	0	0	0	0	0
Reserve Bomenfonds P5	Toevoeging	0	0	262	262	262	0
	Onttrekking	-234	0	-453	-453	-178	-275
Saldo		-234	0	-191	-191	84	-275
Totaal	Toevoeging	108	124	312	436	436	0
	Onttrekking	-1.182	-195	-2.430	-2.625	-2.067	-558
Reserves programma 5		-1.074	-71	-2.118	-2.189	-1.631	-558

BELEIDSTERREINEN

Toelichting op beleidsterreinen met financiële afwijkingen (op de lasten en/of baten) > € 250.000.

5A Verharde openbare ruimte

Binnen beleidsterrein 'Verharde openbare ruimte' is op de lasten sprake van een voordeel van afgerond € 1,4 miljoen. Dit voordeel komt o.a. door:

- Lagere afvalverwerkingskosten (€ 226.000) door het grondstoffenbeleid dat inzet op betere afvalscheiding en meer preventie.
- Minder uitgaven bij herstel sleuven na werkzaamheden voor kabels en Leidingen (€ 152.000). Bij deze werkzaamheden zijn we afhankelijk van nutspartijen waardoor we niet volledig kunnen bijsturen.
- Minder inspectiekosten bij kunstwerken en Wegen (€ 168.000). Bij kunstwerken waren er kosten gereserveerd voor onderzoek die uiteindelijk niet hebben plaatsgevonden (€ 76.000) en bij wegen was er minder noodzaak tot onderzoek (€92.000).
- De gemeentelijke heffingen, zoals OZB, zijn dit jaar niet altijd volledig doorbelast naar de betreffende prestaties door onduidelijkheid over de objectomschrijving op de verzamelfactuur van de BSGR. Hierdoor is bij de openbare verharding een voordeel ontstaan van € 130.000 (in programma 6 betekent dit een nadeel van hetzelfde bedrag).
- Lagere lasten bij het realiseren van een Verticaal Kabels en Leidingensysteem (€ 290.000). Vanuit een aantal gemeenten en een tweetal deelnemende partijen hebben we een bijdrage ontvangen voor het realiseren van een Verticaal Kabels en Leidingensysteem. In 2023 vielen de kosten lager uit omdat de voorbereiding meer tijd heeft gevraagd door een intensieve samenwerking met de stakeholders. De baten in 2023 zijn hierdoor ook lager dan begroot. Op totaal niveau (baten en lasten gesaldeerd) is het resultaat budgetneutraal.

Op de baten is een nadeel van € 438.000. Dit nadeel komt o.a. door:

- Lagere opbrengst papier als gevolg van marktontwikkeling (€ 180.000).
- Minder baten vanuit de afvalstofheffing (€ 230.000) door teruggaven van belasting van voorgaande jaren.
- Minder baten bij het realiseren van een Verticaal Kabels en Leidingensysteem (€ 290.000). Bij de lasten staat dit onderwerp toegelicht.

5B Openbaar water

Binnen het beleidsterrein 'Openbaar water' is er op de lasten sprake van een voordeel van € 884.000. Het voordeel komt o.a. door de Specifieke Uitkering (SPUK) Klimaatadaptatie (€ 662.000). De gemeente Leiden heeft een kassier-functie voor de regiogemeenten voor de SPUK Klimaatadaptatie. In 2022 is € 662.000 betaald en verantwoord als last voor SPUK Klimaatadaptatie aan regiogemeenten. Deze bedragen zijn door de regiogemeenten niet uitgegeven waardoor deze bedragen nu als vooruitbetaalde post op de balans zijn opgenomen, dit resulteert in een voordeel bij de last. Hier staat geen budget tegenover.

Op de baten is een nadeel van € 981.000. Dit nadeel komt o.a. door:

- De SPUK Klimaatadaptatie (€ 662.000). De gemeente Leiden heeft een kassier-functie voor de regiogemeenten voor de SPUK Klimaatadaptatie. Hierdoor vind de correctie bij de lasten ook plaats bij de baten omdat deze per saldo nul is.
- Minder baten rioolheffing (€ 403.000). Dit komt met name door een lager waterverbruik bij bedrijven.

5C Openbaar groen

Binnen beleidsterrein 'openbaar groen' is op de lasten een nadeel van € 120.000. Dit nadeel komt o.a. door:

- Een nadeel bij het kappen van bomen (€ 909.000). Het betreft een storting in het Bomenfonds die nooit wordt begroot. Bij de baten hebben we hierdoor we een voordeel omdat de ontvangen gelden (waarborg) hier binnen komen.
- Een nadeel bij de lasten voor polderpark Cronesteyn (€ 291.000). Door een subsidie vanuit de provincie voor polderpark Cronesteyn van € 291.000, zijn de extra uitgaven hier terecht gekomen. De subsidie is terecht gekomen bij de baten.
- Een voordeel bij diverse lasten bij het beheren van het openbaar groen (€ 488.000). Zoals groenbeheer, beheer openbare speelplaatsen, beheerskosten klimaatadaptieve maatregelen en objecten begraaftplaats Groenesteeg.
- Een voordeel van € 310.000 doordat diverse groenprojecten pas later gerealiseerd konden worden zoals Park Levendaal en diverse boomplant projecten. In 2023 zijn bedragen uit de reserve Bomenfonds gehaald voor diverse projecten zoals de pilot babyboom en extra bomen binnenstad. In 2023 is gebleken dat het niet haalbaar was om voor al deze middelen bomen te planten.
- Een voordeel op investeringen groenvoorziening (€ 104.000). Het betreft de werkzaamheden voor het Masterplan Rhijnhof, die zich bevindt in de afrondende fase. De laatste werkzaamheden worden in 2024 afgerond. Hierdoor is het budget van 2023 niet volledig benut.

Binnen beleidsterrein 'openbaar groen' is op de baten een voordeel van afgerond € 1,2 miljoen. Dit voordeel komt o.a. door:

- De ontvangen gelden (waarborg) vanuit het bomenfonds (€ 841.000). Het betrof de ontvangen gelden die aan de gemeente voldaan zijn voor het kappen van bomen. Deze baten worden nooit begroot waardoor hier een voordeel ontstaat.
- Een subsidie vanuit de provincie voor polderpark Cronesteyn (€ 291.000). Deze subsidie en bijhorende kosten waren niet begroot. De uitgaven voor deze subsidie zijn bij de lasten terechtgekomen.

5D Milieu en duurzaamheid

Binnen beleidsterrein 'Milieu en duurzaamheid' is op de lasten sprake van een voordeel van € 288.000. Dit komt o.a. door de bijdrage aan de Omgevingsdienst West-Holland (ODWH) van 2022 die bij afrekening € 163.000 lager is uitgevallen. Dit bedrag is in 2023 terug ontvangen.

RESERVES

Toelichting op afwijkingen Reserves > € 250.000.

Reserve bomenfonds

De onttrekking is € 275.000 lager dan begroot. Voor de projecten "Groene kanskaart" is € 108.000 minder onttrokken in 2023 en "versterking bomenbestand begraafplaats Rhijnhof" is € 90.000 niet in 2023 onttrokken. Daarnaast is er voor kansrijke locaties, babyboom en binnenstad € 77.000 niet in 2023 onttrokken. Voor deze projecten geldt dat deze momenteel nog in uitvoering zijn. Na afronding zullen deze bedragen alsnog uit de reserve onttrokken worden.

INVESTERINGEN

Overschrijdingen op investeringskredieten

7102209 Singelpark overall 3e fase

De overkoepelende werkzaamheden Singelpark zijn in 2023 overgedragen vanuit het project aan de afdelingen binnen Leiden. Deze overdracht is 2 maanden later dan gepland uitgevoerd waarbij een kleine overschrijding is ontstaan. Het krediet is afgesloten.

7101860 Singelpark – Energiepark

Doordat het krediet niet tijdig is opgehoogd is de huidige overschrijding ontstaan. Met de 2e technische wijziging 2024 wordt uit het meerjarig investeringsplan aanvullend krediet aangevraagd waardoor het tekort wordt opgeheven en er voldoende krediet is om verder te werken aan het project.

Toelichting op investeringskredieten die worden afgesloten met een opvallend overschot

7101714 Schakelsysteem openbare verlichting

Dit krediet was aangevraagd in 2020 voor de aanschaf van een nieuw schakelsysteem voor de eigen openbare verlichtingskasten in verband met het stopzetten van het toonfrequent-signaal signaal van de netbeheerder. Om hier op tijd te anticiperen zijn nu schakelklokken ingebouwd in de openbare verlichtingskasten. Dit functioneert naar behoren en daardoor is de aanschaf van het nieuw systeem niet doorgezet. In totaal gaat het om € 158.000.

Toelichting op investeringskredieten ouder dan drie jaar die niet afgesloten worden bij de jaarrekening

7100122 VK vervanging riolering

Dit krediet betreft een verzamelkrediet, waar jaarlijks toegekende middelen worden bijgeschreven. Vanuit dit krediet worden deelkredieten gemaakt, voor diverse projecten.

7100641 renovatie riolering Noord.str./Oude V/WdZ

Deze projecten worden naar verwachting in het tweede kwartaal 2024 opgeleverd en afgesloten.

7100710 verstr.groene hoofdstr. Bernardkade

Dit krediet moet nog open blijven staan, want de werkzaamheden starten met enkele jaren vertraging in 2024.

7100925 Wijkvervangning riolering Gasthuiswijk Haagweg-zuid fase 1+2 en 7101258 Wijkvervangning wegen Gasthuiswijk Haagweg-zuid fase 1+2

De werkzaamheden voor fase 1 worden afgerond in het eerste kwartaal van 2024, de uitvoeringswerkzaamheden voor fase 2 zullen starten in het 4de kwartaal van 2024 en lopen door tot eind 2025. De kredieten blijven benodigd.

7101247 Vervangning riolering Maresingel

Dit krediet blijft benodigd. De afronding van dit project verwachten wij in 2024.

7101695 Wijkvervangning riolering Gasthuiswijk Haagweg-zuid fase 3+4, 7101446 Wijkvervangning wegen Gasthuiswijk Haagweg-zuid fase 3+4

De wijkvernieuwingsprojecten Gasthuiswijk-Haagweg-Zuid fase 3 en 4 worden momenteel voorbereid. De start van de uitvoering is gepland vanaf het eerste kwartaal van 2025. De kredieten blijven benodigd.

7101424 Vervangning riool Vogelwijk

Voor het project wijkvernieuwing Vogelwijk worden de werkzaamheden afgerond in het vierde kwartaal van 2024. De werkzaamheden van de Raadsherenbuurt staan gepland vanaf het vierde kwartaal 2024. Het krediet blijft benodigd.

7101420 Vervangning riool Meerburg, 7102187 Wijkvervangning wegen Hart van Meerburg

Het wijkvernieuwingsproject Hart van Meerburg is momenteel in voorbereiding. De verwachte aanvang van uitvoering start in het 3e kwartaal van 2025. Het krediet blijft benodigd.

7101421 Vervangning riool Morskwartier

Voor het project wijkvernieuwing Hoge Mors fase 1 en 2 worden de werkzaamheden voor fase 1 afgerond in het vierde kwartaal van 2024. De werkzaamheden van fase 2 staan gepland vanaf het eerste kwartaal 2025. Het krediet blijft benodigd.

7101423 Vervangning riool Professorenwijk Oost

Voor het project wijkvernieuwing professorenwijk fase 1 en 2 worden de werkzaamheden voor fase 1 afgerond in het tweede kwartaal van 2024. De werkzaamheden van fase 2 staan gepland vanaf het derde kwartaal 2024. Het krediet blijft benodigd.

7101697 Wijkvervangning wegen Houtkwartier, 7101526 Wijkvervangning riolering Houtkwartier

Voor het project wijkvernieuwing houtkwartier worden de laatste werkzaamheden afgerond in het eerste kwartaal van 2024. Het krediet blijft benodigd.

7102358 Wijkvervangning riolering Fortuinwijk Noord, 7102357 Wijkvervangning riolering Fortuinwijk Zuid, 7102356 Wijkvervangning riolering Boshuizen, 7101779 riolering Fortuinwijk Boshuizen

De wijkvernieuwingsprojecten Fortuinwijk Noord, Zuid en Boshuizen zijn momenteel in voorbereiding. Verwachte aanvang van uitvoering zal starten medio 2026. De kredieten blijven benodigd.

7101597 Maatregelen Stationspleintunnel

Krediet blijft benodigd, de renovatiewerkzaamheden aan de stationspleintunnel staan gepland in het tweede kwartaal van 2024. Afhankelijk van beschikbaarheid van een uitvoerende partij kan dit verschuiven naar 2025.

7101539 FPDS Kruisp.Hoge Rijndijk-W vd Madeweg

Het krediet is benodigd voor de herinrichting van het kruispunt hoge Rijndijk en de Willem van de Madeweg. De voorbereiden werkzaamheden voor de herinrichting van het kruispunt zijn parallel opgestart met het initiatief van de herontwikkeling van Rhijnvreugd. De definitieve herinrichting is afhankelijk van de voortgang van de ontwikkelingen in Rhijnvreugd en zal volgens huidige inzichten gefaseerd plaatsvinden eind 2026.

7100097 Ontsluiting weg + brug Poelgeest-Trekvaartplein

In 2022 zijn de uitvoeringswerkzaamheden gestart voor de realisatie van Poelgeestbrug. De oplevering van het werk met de aannemer staat gepland in het 2e kwartaal van 2024, waarna nog de onderhoudsperiode 6 maanden en de overdracht naar de beheerder moet worden afgerond. Het krediet blijft benodigd.

7102096 burgerinitiatieven parken

Binnen dit krediet worden "groene" investeringen vanuit burgerinitiatieven gefinancierd. Het project en daarmee gekoppelde krediet "burgerinitiatieven" loopt tot 2025.

7101365 Groene Hoofdstructuur

Krediet komt voort uit de nota Versterken en verbinden groen in Leiden en is gericht op het beschermen en verbeteren van de huidige kwaliteit van de Groene Hoofdstructuur. Betreffende project loopt door tot 2030.

Voor het doen van investeringen die passen binnen de Groene Hoofdstructuur wordt de komende jaren het krediet ingezet.

7100749 Van der Werfpark

De planvorming en ontwerp van het Van der Werfpark is begin 2017 gestart. In 2021 zijn de meeste werkzaamheden uitgevoerd. Er zijn in 2022 enkele nazorgwerkzaamheden verricht en er is advies ingewonnen welke maatregelen we moeten nemen om de gazons te herstellen en beter weerbaar te maken voor het intensieve gebruik. Deze maatregelen worden in 2023 genomen en lopen door tot in 2024.

7100868 Bos van Bosman

Project heeft tijdelijk stil gestaan en inmiddels herstart. Het krediet is in 2022 verhoogd. Bij afronding van het project zal het krediet afgesloten worden. De uitvoeringsfase is in 2023 gestart, naar verwachting kan krediet in 2024 worden afgerond.

7101422 Vervanging riool Noorderkwartier Oost

Dit krediet blijft benodigd. De afronding van deze projecten verwachten wij in 2025.

7101521 riolering Binnenstad Z+N, 7101523 riolering Merenwijk, 7101524 riolering Stationsgebied

Deze kredieten blijven benodigd. De afronding van deze projecten verwachten wij in 2027.

7101522 riolering Stevenshof

Dit krediet blijft benodigd. De afronding van deze projecten verwachten wij in 2025.

7101525 riolering centrumroute Langegracht

Dit krediet blijft benodigd. De afronding van deze projecten verwachten wij in 2024.

7101527 riolering Zeeheldenbuurt

Dit krediet blijft benodigd. De afronding van deze projecten verwachten wij in 2024.

7101603 riolering Leiden Bio Science Park, 7101629 riolering Voorschoterweg

Deze kredieten blijven benodigd. De afronding van deze projecten verwachten wij in 2025.

7102009 riolering Schipholweg

Dit krediet blijft benodigd. De afronding van deze projecten verwachten wij in 2025.

7100079 VK investeringen wegen

Dit krediet betreft een verzamelkrediet, waar jaarlijks toegekende middelen worden bijgeschreven. Vanuit dit krediet worden deelkredieten gemaakt, voor diverse projecten.

7101261 Bachstraat 2016

Deze werkzaamheden zijn in de afrondende fase. Voornamelijk nazorgwerkzaamheden. De verwachte afronding is in het 2e kwartaal van 2024.

7101263 Kort Rapenburg, 7101269 Sandifortdreef, 7101438 Turfmarkt, 7101439 Steenstraat, 7101440 Prinsessekade

Deze kredieten zijn bijdragen aan het programma Autoluwe Binnenstad. De verwachting is dat de projecten waaraan een bijdrage vanuit beheer wordt gedaan pas later worden gerealiseerd. Er is momenteel geen actuele planning, in 2024 wordt wederom bekeken wat met deze kredieten wordt gedaan.

7101444 Haarlemmerweg (tennis gem grens asfalt)

Dit project wordt naar verwachting in 2024 uitgevoerd.

7101479 Domela Nieuwenhuislaan

Dit project wordt in 2024 uitgevoerd.

7102017 Herinrichting Churchillaan

De verwachting is dat de projecten waaraan een bijdrage vanuit beheer wordt gedaan pas later worden gerealiseerd. Er is momenteel geen actuele planning, in 2024 wordt wederom bekeken wat met deze kredieten wordt gedaan.

7102170 Kanaalweg Oost

Dit project gaat in uitvoering in 2024. Het betreft een vervangingsopgave voor de Kanaalweg.

7102203 Zoeterwoudsesingel

Dit jaar wordt bekeken of er een (Singelpark) project van gemaakt kan worden. Dit is bepalend voor het moment van uitvoeren. In 2024 wordt wederom bekeken wat met dit kredieten wordt gedaan (project of vervangingsonderhoud).

7102332 Herinrichting Hoge Rijndijk

De verwachting is dat de projecten waaraan een bijdrage vanuit beheer wordt gedaan pas later worden gerealiseerd. Er is momenteel geen actuele planning, in 2024 wordt wederom bekeken wat met deze kredieten wordt gedaan.

7101181 Noorderkwartier Oost

In 2020 is begonnen met de uitvoering van fase 1 van dit project. De uitvoering van de resterende fase 2 is begin 2023 gestart en zal inclusief groeninrichting naar verwachting worden opgeleverd in het 1e kwartaal van 2025. Overdracht aan Beheer is eind 2025 voorzien.

7101010 walmuur Haarlemmertrekvaart

In december 2018 is het uitvoeringsbesluit Haarlemmerweg vastgesteld voor de reconstructie van deze weg en aanpak van deze waterkering. De verwachte oplevering van het project is medio 2025.

7101442 Noordeinde

In oktober 2023 is het uitvoeringsbesluit genomen. In het 2de kwartaal van 2024 starten eerst de nutsbedrijven met hun werk, de herinrichting volgt daarna in het 3de kwartaal van 2024. De herinrichting wordt naar verwachting begin 2025 opgeleverd. De overdracht aan beheer is in 2025 voorzien.

7101605/7101822 Koepoortsbrug en Jan van Houtkade

Het uitvoeringsbesluit voor de herinrichting Koepoortsbrug en de Jan van Houtkade is in oktober 2023 door uw raad vastgesteld. Naar verwachting is het project begin 2026 gereed. Deze 2 kredieten zijn onderdeel van de voorbereiding naar uitvoering.

7100617 Singelpark Lakenpark, 7101720 Singelpark Lakenpark spelen en 7101821 Singelpark Veerplein

Het deelproject Lakenpark en de Speeltuin binnen het Singelpark zijn door drukte bij de accountant nog niet verantwoord voor de subsidie in 2023. In het voorjaar van 2024 staat dit op de planning. Naar verwachting kunnen deze kredieten eind 2024 afgesloten worden. De werkzaamheden aan het Veerplein worden in 2024 afgerond.

7100120 Milieustraat

Dit krediet blijft benodigd. In 2024 worden de werkzaamheden naar verwachting afgerond.

7100105 Rhijnhof overige werkzaamheden

Het Masterplan Rhijnhof bevindt zich in de afrondende fase. De laatste werkzaamheden zijn nog niet uitgevoerd en opgeleverd.

7100119 JS inzamelmiddelen 2021

Dit krediet wordt ingezet voor de vervanging van m.n. ondergrondse containers. Voor 2024 en 2025 is € 350.000 voorzien. Voor de periode daarna wordt in 2024 een geactualiseerd vervangingsplan opgesteld waarbij ook wordt gekeken naar de mogelijkheden van refurbishment voor een gedeelte van de containers. Dit als duurzaam alternatief t.o.v. van volledige vervanging van de systemen.

7101998 JS vervanging lichtmasten

Dit krediet is bepaald op basis van de levensduur van lichtmasten. In de praktijk wordt het vervangen van lichtmasten gecombineerd met het vervangen van de armaturen per wijk. Dit heeft geleid tot latere uitgaven. In 2024 zullen de kosten gemaakt worden.

6

Stedelijke ontwikkeling

Stedelijke ontwikkeling

<i>Programmanummer</i>	6
<i>Commissie</i>	Stedelijke Ontwikkeling
<i>Portefeuille(s)</i>	Wonen, Bouwen & Welzijn Bestuur, Veiligheid, Handhaving & Regio Energie, Werk, Inkomen & Cultuur

De missie van het programma Stedelijke ontwikkeling luidt:

"De gemeente Leiden staat voor een optimale ruimtelijke ontwikkeling van de beschikbare, schaarse ruimte van stad en regio die gericht is op een kwalitatief hoogwaardige woon-, werk- en leefomgeving."

Ontwikkelingen in 2023

In 2023 is op vele manieren gewerkt aan het bevorderen van de leefomgeving in de stad. Onder andere door te vergroenen, door te verduurzamen en door voor een groeiend aantal mensen een fijne plek om te wonen en werken te creëren. Dit is gebeurd door vele fysieke projecten uit te voeren, maar ook door beleid op te stellen of aan te passen, zoals het opstellen van een pakket woningmarktregulerende maatregelen. Bij al deze projecten en trajecten is veel aandacht geschonken aan zorgvuldig en transparant handelen en goede participatie met de omgeving.

In de begroting 2023 zijn de opgaven en ambities uit het beleidsakkoord genoemd waaraan in 2023 uitvoering is gegeven. Het programma Stedelijke Ontwikkeling 2023 bestaat in totaal uit 18 verschillende prestaties; 16 prestaties krijgen een groen stoplicht en 2 prestaties een oranje stoplicht. Elke prestatie is voorzien van een stoplicht en waar nodig van een toelichting.

Een aantal belangrijke ontwikkelingen en resultaten voor 2023 zijn:

- De doelgroepenverordening is aangepast en er is een breed pakket aan woningmarktregulerende maatregelen vastgesteld, waarmee een flinke impuls is gegeven aan het toegankelijker maken van de Leidse woningmarkt voor doelgroepen die dat het hardst nodig hebben.
- Voor het tweede jaar op rij is sprake van de toevoeging van meer dan 1.000 woonadressen in een jaar: in 2023 zijn 1.250 woonadressen toegevoegd. Dat waren afgelopen jaar vooral studentenwoningen, waarvan 703 in het project Park More kavels 1 & 2 en 289 in het project Kolffpad van DUWO.
- Er zijn veel nieuwe projecten in aanbouw genomen, zoals De Geus (96 woningen + bioscoop), Park More kavel 5 (206 woningen), Sumatrahof (82 woningen), Turkoois (135 woningen) en het nieuwe hoofdkantoor van Batavia Biosciences in het Bio Science Park.
- Door verkrijging van een relatief groot aantal subsidies uit het Mobiliteitspakket BOL, het Gebiedsbudget BOL en de Startbouwimpuls (samen goed voor ca. € 20 mln.) én de optuiging van een gemeentelijk 'krediet prijsstijgingen woningbouw' van € 8,5 mln. staan we goed gesteld om bouwprojecten in een vergevorderd stadium te helpen in aanbouw te gaan, ondanks de actuele, zware economische tegenwind voor vastgoedontwikkeling.
- Er is wederom een enorme inspanning gepleegd op de huisvesting van ontheemde Oekraïners, stathouders en andere bijzondere doelgroepen. Zo zijn afspraken gemaakt over het gebruik van het Best Western hotel aan de Lange Mare voor de huisvesting van Oekraïners en worden daarmee op 5 grotere locaties in de

- stad Oekraïners opgevangen. Vanaf juni 2024 moeten er alternatieve locaties gevonden zijn. In 2023 is een bestuurlijk besluit voorbereid om op de Paardewei een uitbreiding voor het AZC te ontwikkelen.
- De laatste voorbereidingen zijn getroffen voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 januari 2024. Onze dienstverlening is daardoor begin 2024 op een goed peil gebleven, ondanks deze grote transitie in systemen op het gebied van vergunningverlening en ruimtelijke ordening.
 - Tegelijkertijd is er hard gewerkt om nog vóór de inwerkingtreding van de Omgevingswet een groot aantal ontwerp bestemmingsplannen vast te stellen, zodat die projecten kunnen meeliften onder het regime van de Wet ruimtelijke ordening (Wro). Dit geldt onder andere voor de projecten Schipholweg 66-128, Schipholweg 101, Vondel & Zwaan en Rhijnvreugd.
 - De gebiedsvisie Park De Zwijger inclusief het gewijzigd kaderbesluit Leidse Ring Noord (LRN) – Willem de Zwijgerlaan is vastgesteld. Een treffend voorbeeld van meerwaarde door opgaven op het gebied van verstedelijking, mobiliteit en het verbeteren van de leefomgeving integraal te benaderen.
 - In april 2023 is het Leids Isolatieoffensief vastgesteld, van waaruit de grote energiebesparingsprogramma's in de stad worden uitgevoerd. Dit wordt gedaan bovenop de acties die in de aanpak rondom het tegengaan van energie armoede zijn ontplooid.
 - In september is de fase met de inzet van 'wijkambassadeurs' afgesloten. Er was een mooi afscheid van de mensen die deze rol jarenlang met verve vervulden. Door de gemeente werd een nieuwe samenwerking opgetuigd met Energiek Leiden, al jarenlang een betrouwbare partner van de gemeente.
 - De raad heeft besloten om de bestaande samenwerking tussen de gemeenten Leiden, Leiderdorp, Katwijk, Oegstgeest, Voorschoten en Zoeterwoude op grond van de samenwerkingsovereenkomst Warmte Leidse Regio (WLR) voort te zetten voor ten minste de periode tot en met 31 december 2027. WLR heeft als doel om collectieve warmteoplossingen middels een regionale aanpak te helpen realiseren. Dit draagt bij aan betaalbaarheid van de warmtetransitie en zorgt voor de benodigde versnelling van de opgave.
 - Het college heeft in mei 2023 het plan van aanpak voor gebiedsgerichte warmtetransitie vastgesteld. Een van de concrete doelen is het realiseren van 8.000 nieuwe aansluitingen op een warmtenet in 2030. Daarvoor zijn we hard aan de slag in de startwijken Meerburg, Zuidwest, Waardeiland/ de Waard en Merenwijk. We willen bovendien een (groot) deel van de woningen in de Stevenshof kookgasvrij maken. Eind 2023 is de startnotitie Meerburg vastgesteld door het college; het begin van de omschakeling. Het college heeft de ambitie om in 2033 aardgasvrij te zijn in deze wijk.
 - Het Burgerberaad is in 2023 afgerond. Meer dan 100 Leidenaren hebben zich gebogen over de vraag hoe de energietransitie versneld kan worden. Hier zijn ca. 25 adviezen uitgekomen.

Beleidsterrein 6A Ruimtelijke planvorming en plantoetsing

Doelen en prestaties bij 6A Ruimtelijke planvorming en plantoetsing

Doel	Prestatie	
6A1 Toedelen van ruimte	6A1.1 Opstellen kaderstellende visies voor de ruimtelijke ontwikkeling van regio, stad en stadsgebieden	✓
	6A1.2 Stimuleren ruimtelijke initiatieven en ruimtelijke kwaliteit	✓
	6A1.3 Opstellen en actualiseren ruimtelijk instrumentarium	⚠
	6A1.4 Implementatie Omgevingswet	✓
6A2 Ruimtelijke kwaliteit van de bebouwde ruimte	6A2.1 Behandeling verzoeken om omgevingsvergunningen	✓
	6A2.2 Het voeren van vooroverleg	✓
6A3 Veilig bouwen en veilig gebruiken van bebouwde ruimte	6A3.1 Toezicht en handhaving op veilig bouwen en gebruiken	✓

Toelichting op prestaties

6A1.1 Opstellen kaderstellende visies voor de ruimtelijke ontwikkeling van regio, stad en stadsgebieden

In samenwerking met Holland Rijnland en zes buurgemeenten zijn voor de Westflank van de Stedelijke As de toekomstige opgaven voor het gebied verkend. In 2023 is het boekje 'Samenwerken in de Westflank van de Stedelijke As' met daarin de zes benoemde prioriteiten afgerond. De opgaven zoals hierin geformuleerd fungeren tevens als bouwsteen voor de Regionale investeringsagenda die in Holland Rijnland verband worden opgesteld.

6A1.3 Opstellen en actualiseren ruimtelijk instrumentarium

De Omgevingswet was door uitstel naar 1 januari 2024 in 2023 nog niet van kracht. Bovendien werkte ook in 2023 het digitaal stelsel (en bijbehorende plansoftware) niet naar behoren. Hierdoor is een deel van de geplande werkzaamheden (of de technische voorbereiding daarvan) in 2023 niet uitgevoerd. Het gaat hier met name om werkzaamheden in het kader van de ontwikkeling van het Leids Omgevingsplan. Een deel van de voor 2023 gereserveerde incidentele middelen zijn daarom naar 2025 overgeheveld. Voor 2024 zijn

voldoende middelen beschikbaar, maar de werkzaamheden lopen nog door tot in 2025. Ondertussen bleef in 2023 ‘de winkel gewoon open’ door het vastleggen van beleid en het mogelijk maken van (bouw)projecten te faciliteren met behulp van de toen geldende wetgeving en de daarbij behorende beleidsproducten en procedures. Er is hard gewerkt om nog vóór de inwerkingtreding van de Omgevingswet een groot aantal ontwerp bestemmingsplannen vast te stellen, zodat die projecten nog konden meeliften op het regime van de Wro.

6A1.4 Implementatie Omgevingswet

Na jaren voorbereiden is op 1 januari 2024 de Omgevingswet in werking getreden. 2023 stond in het teken van de laatste voorbereidingen op dit moment én de start van de komende transitiefase.

In voorbereiding op de start van de Omgevingswet zijn de laatste werkprocessen rondom vergunningverlening geïmplementeerd en geborgd in de organisatie. Medewerkers zo goed mogelijk voorbereid met o.a. de Dag van de Omgevingswet en inwoners en ondernemers zijn op verschillende wijzen geïnformeerd over de veranderingen in het nieuwe Omgevingsloket.

In de transitiefase is gestart met de ontwikkeling van het Leids Omgevingsplan, het actualiseren van de Omgevingsvisie Leiden 2040 en het opstellen van een Leidraad Omgevingsprogramma. De transitiefase loopt door tot 2032. De projecten en activiteiten in deze fase zijn voor de komende jaren voorzien in de derde tranche die in de begroting 2023-2026 is vastgesteld.

Beleidsterrein 6B Gemeentelijke gronden en gebouwen

Doelen en prestaties bij 6B Gemeentelijke gronden en gebouwen

Doel	Prestatie	
6B1 Optimale exploitatie van gemeentelijke gronden en gebouwen	6B1.1 Voeren van een erfpachtbedrijf	✓
	6B1.2 Opstellen Meerjarenperspectief Grondexploitaties en Vermogensbeheer Grondexploitaties	✓
	6B1.3 Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	✓

Beleidsterrein 6C Wonen

Doelen en prestaties bij 6C Wonen

Doel	Prestatie	
6C1 Hogere kwaliteit en toename van de woningvoorraad	6C1.1 Woonvisie Leiden 2020-2030 en uitvoeringsagenda wonen	✓
	6C1.2 Uitvoering prestatieafspraken 2020-2025	✓
	6C1.3 Regionale woonvisie en woonruimteverdeling	✓
	6C1.4 (Laten) uitvoeren van projecten (inclusief studentenhuysvesting)	⚠
6C2 Opheffen illegale huisvesting	6C2.1 Toezien en handhaven op onrechtmatige bewoning	✓

Toelichting op prestaties

6C1.1 Woonvisie Leiden 2020-2030 en uitvoeringsagenda wonen

In 2023 is de doelgroepenverordening aangepast. Hierdoor blijven sociale en middeldure huurwoningen langer beschikbaar voor de doelgroep. Daarnaast wordt het voor ontwikkelende partijen aantrekkelijker om de woningen over te doen aan corporaties.

De subsidieperiode voor het Huurteam liep tot en met mei 2023. De verwachting was dat gedurende de subsidieperiode steeds 300 woningopnames per jaar zouden worden uitgevoerd. In de praktijk bleek dit aantal iets lager. Daarom heeft het Huurteam de periode van mei tot en met december 2023 gebruikt om de rest van de opdracht te voltooien.

6C1.2 Uitvoering prestatieafspraken 2020-2025

De gewijzigde Woningwet (2022) heeft meer ruimte gegeven voor lokaal maatwerk in de samenwerking met corporaties en huurders. Er is nu afgesproken dat het werken met jaarschijven en jaarlijkse biedingen komt te vervallen. Aan de hand van de jaarlijkse monitor van de prestatieafspraken bekijken partijen hoe de uitvoering verloopt en of er aanleiding is voor bijsturing.

6C1.3 Regionale woonvisie en woonruimteverdeling

In 2023 zijn de Regionale Woonagenda (RWA) en de regionale Huisvestingsverordening vastgesteld. De regionale Huisvestingsverordening is per 1 januari 2024 van kracht.

Met betrekking tot de woningmarktregulering en verkamering kunnen we melden dat naar aanleiding van het voornemen in het beleidsakkoord om met een samenhangend pakket van maatregelen ten behoeve van de woningmarktregulering te komen, de gemeenteraad deze op 21 december 2023 heeft vastgesteld. Het opstellen van dat pakket heeft langer geduurd omdat de wijziging van de Huisvestingswet pas op 1 januari 2024 van kracht werd.

6C1.4 (Laten) Uitvoeren van projecten (inclusief studentenhuysvesting)

Projecten met oranje stoplicht

Westerpoort

Er is onder andere een verkeersonderzoek uitgevoerd naar de effecten van Agenda Autoluwe Binnenstad die gevolgen kunnen hebben voor de haalbaarheid van de gebiedsontwikkeling.

Prioritering van de uitvoering van Agenda Autoluwe Binnenstad heeft een wezenlijke wijziging van de verkeerskundige uitgangspunten voor de gebiedsontwikkeling Westerpoot tot gevolg.

Inmiddels is er een QuickScan uitgevoerd waarmee is verkend of er overeenkomstig de uitgangspunten voor de gebiedsontwikkeling Westerpoot (zie Verstedelijkingsnotitie en Ontwikkelperspectief De Mors) een ander ruimtelijk plan mogelijk is.

De uitkomst van de QuickScan biedt voldoende perspectief om in samenwerking met eigenaar/ ontwikkelaar van de Holiday Inn-locatie (Adriaan van Erk/ Amvest) de ruimtelijk-programmatische en financiële haalbaarheid hiervan nader te onderzoeken en daarmee alsnog tot spoedige afronding van de Gebiedsvisie Westerpoot te komen.

Morspoortterrein

Doordat het Morspoortterrein langer in gebruik is gebleven als opvanglocatie voor het programma opvang statushouders en asielzoekers (OSA), wordt er in het derde kwartaal van 2024 gestart met de sloop van het voormalige belastingkantoor. In de tweede helft 2025 start de bouw van het eerste deel van nieuwe bouwplan.

Entreegebied LBSP

De onderhandelingen over de grondreserveringsovereenkomst van kavels 6 en 7 hebben langer geduurd dan verwacht. De grondexploitatie is daarmee ook vertraagd. Naar verwachting wordt deze medio juli 2024 aan de raad aangeboden voor besluitvorming.

Elders in het gebied verloopt de ontwikkeling voorspoedig en is er in 2023 een nieuw bouwblok (kavel 5) in aanbouw gegaan.

Projecten met groen stoplicht

- Veilingterrein
- Plesmanlaan 100
- JacobsLammenschansdriehoek (voorheen Lammenschanspark)
- Stationsgebied
- De Zwijger
- Vondelkwartier
- Energiepark
- Werninkterrein
- LEAD Groenoord fase 2
- Telderskade e.o.
- Meerburg

Effectindicatoren bij 6C Wonen

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 6C1 Hogere kwaliteit en toename woningvoorraad						
6C1.a Toename aantal huurwoningen (inclusief studentenwoningen)	923	1.152	886	1.312	1.833	Nieuwbouwmonitor
6C1.b Toename aantal koopwoningen	70	57	276	61	264	Nieuwbouwmonitor
6C1.c Aantal vernietigde woningen	227	149	167	123	259	Nieuwbouwmonitor
6C1.d Gemiddelde WOZ waarde	291.000	313.000	345.000	390.000	-	CBS (BBV - via wsjg)
6C1.e Nieuw gebouwde woningen per 1.000 woningen	9,5	16,5	13,1	nbn	-	CBS (BBV - via wsjg)
6C1.f Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	€ 641	€ 683	€ 875	nbn	-	COELO (BBV - via wsjg)
6C1.g Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	€ 877	€ 944	€ 1.172	nbn	-	COELO (BBV - via wsjg)

NB: Zowel aantal toegevoegde als aantal vernietigde woningen is inclusief verbouw en administratieve correcties (dus niet alleen nieuwbouw / sloop, maar ook verbouw en correcties n.a.v. constatering tellen mee).

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Beleidsterrein 6D Energietransitie

Doelen en prestaties bij 6D Energietransitie

Doel	Prestatie	
6D1 Klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050	6D1.1 Energiebesparing	✓
	6D1.2 Opwek duurzame energie	✓
	6D1.3 Warmtetransitie	✓

Effectindicatoren bij 6D Energietransitie

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 6D1 Klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050						
6D1.a Gemiddeld aardgasverbruik per woning in m3 per jaar	820	940	720	nnb	840	CBS
6D1.b Gemiddeld elektriciteitsverbruik per woning in kWh	2.360	2.400	2.240	nnb	2.238	CBS
6D1.c Totale CO2-uitstoot gebouwde omgeving (x 1.000 ton)	280	290	245	nnb	316	Klimaatmonitor
6D1.d Duurzaam opgewekte energie in Terajoule	264	321	nnb	nnb	252	Klimaatmonitor

De realisatiecijfers over 2023 zijn nog niet bekend.

Kaderstellende beleidsstukken

In 2023 zijn de volgende kaderstellende beleidsstukken vastgesteld:

- RV 23.0116 Pakket Woningmarktregulerende Maatregelen
- RV 23.0113 Benoemingsbesluit leden Welstands- en Monumentencommissie Leiden
- RV 23.0112 Afgifte definitieve vvgb Schelpenkade 35A
- RV 23.0084 Voorbereidingsbesluit Energiepark 2023
- RV 23.0082 Aanscherping adviesrecht onder de Omgevingswet
- RV 23.0081 Delegatiebesluit Omgevingsplan Leiden 2023
- RV 23.0080 Vaststelling bestemmingsplan Corantijnstraat
- RV 23.0079 Vaststelling bestemmingsplan, beeldkwaliteitsplan en beleidsregel Energiepark e.o.
- RV 23.0063 Vaststelling bestemmingsplan Willem de Zwijger blok 1 tm 5
- RV 23.0062 Vaststelling bestemmingsplan Morspoortgebied
- RV 23.0055 Voortzetting samenwerking Warmte Leidse Regio
- RV 23.0060 Verordening tot wijziging van de Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020 – najaar 2023 (m.b.t. reclame, overlast fietsen en terrassen)
- RV 23.0056 Vaststelling van de Verordening nadeelcompensatie gemeente Leiden 2023
- RV 23.0051 Vermogensbeheer Grondexploitaties 2023-2027
- RV 23.0050 Meerjaren Perspectief Grondexploitaties Plus 2023 (MPGPlus 2023)
- RV 23.0054 Aanpassen percentages sociaal en middelduur in de Woonvisie 2020-2030 en de Uitvoeringsagenda Wonen 2020-2023 en wijziging Verordening doelgroepenwoningbouw Leiden 2021 (1e wijziging)
- RV 23.0038 Nota van Uitgangspunten woningbouwontwikkeling Lorentzhof Fase 2
- RV 23.0035 Bestemmingsplan Watergeuskade
- RV 23.0036 Beeldkwaliteitsplan Watergeuskade en wijzigen Welstandsnota Leiden 2020
- RV 23.0029 Aanvullend krediet fietsenstalling de Geus
- RV 23.0027 Bestemmingsplan P.J. Blokhof (gecoördineerde besluitvorming)
- RV 23.0028 Uitvoeringskrediet Huis van de Buurt, fase 1, Boshuizerkade 119
- RV 23.0021 Vaststellen stedenbouwkundig plan Humanities Campus
- RV 23.0016 Burgerberaad versnellen energietransitie
- RV 23.0024 Raadsvoorstel Rhijnvreugd openen grondexploitatie met bijbehorend krediet
- RV 23.0009 Kaderbesluit gebiedsontwikkeling Park De Zwijger en aanvullende kaders Leidse Ring Noord Willem de Zwijgerlaan
- RV 23.0008 Wensen en bedenkingen VTH-Uitvoeringsprogramma van 2023
- RV 23.0007 Vaststelling bestemmingsplan 'Lammenschansweg – Zirro en Schouls'
- RV 23.0006 Wensen en bedenkingen op de Regionale Woonagenda en Regionale Huisvestingsverordening
- RV 23.0005 Afgifte ontwerp verklaring van geen bezwaar (vvgb) Schelpenkade 35A
- RV 22.0092 Schrappen kleureneis voor zonnepanelen in zuidelijke schil
- RV 22.0091 Aanvraag gemeentegarantie Stichting Universitaire Woonwijk Boerhaave, nieuwbouw 51 woningen Mariënpoolstraat

Programmabudget

Stedelijke ontwikkeling bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil 2023
Ruimtelijke planvorming en plantoetsing	Lasten	6.764	10.028	-496	9.533	9.109	424
	Baten	-7.127	-4.450	464	-3.986	-5.279	1.292
Saldo		-363	5.578	-32	5.546	3.830	1.717
Gemeentelijk vastgoed	Lasten	25.119	24.145	11.530	35.675	33.921	1.754
	Baten	-23.167	-24.784	-5.785	-30.569	-29.504	-1.065
Saldo		1.952	-639	5.746	5.106	4.417	690
Wonen	Lasten	705	607	87	693	612	82
	Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo		705	607	87	693	612	82
Energietransitie	Lasten	2.901	1.947	6.066	8.013	4.934	3.079
	Baten	-1.246	0	-5.424	-5.424	-3.701	-1.723
Saldo		1.655	1.947	642	2.589	1.233	1.356
Programma	Lasten	35.490	36.728	17.187	53.915	48.576	5.339
	Baten	-31.541	-29.234	-10.745	-39.979	-38.484	-1.495
Saldo van baten en lasten		3.949	7.493	6.442	13.936	10.092	3.844
Reserves	Toevoeging	14.837	3.376	14.761	18.137	19.169	-1.033
	Onttrekking	-11.760	-2.424	-17.552	-19.976	-18.311	-1.664
Mutaties reserves		3.077	951	-2.791	-1.839	858	-2.697
Resultaat		7.026	8.445	3.652	12.097	10.950	1.147

Reserves programma 6 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil 2023
Reserve grondexploitaties P6	Toevoeging	9.059	2.368	9.202	11.570	11.551	19
	Onttrekking	-6.574	-422	-9.682	-10.104	-9.932	-171
Saldo		2.485	1.946	-480	1.466	1.619	-153
Reserve bovenwijkse voorz. Grondbedr. P6	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-40	-40	0	-40	-40	0
Saldo		-40	-40	0	-40	-40	0
Reserve afkoopsommen erfpacht	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-1.508	-1.508	0	-1.508	-1.508	0
Saldo		-1.508	-1.508	0	-1.508	-1.508	0
Reserve afkoop adm.kst. Erfpacht	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-3	-3	0	-3	-3	0
Saldo		-3	-3	0	-3	-3	0
Egalisatiereserve inkomsten bouwleges P6	Toevoeging	4.440	0	0	0	1.088	-1.088
	Onttrekking	-1.230	-325	0	-325	0	-325
Saldo		3.210	-325	0	-325	1.088	-1.413

Reserves programma 6 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Reserve sociale huurwoningen	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-139	0	-146	-146	-130	-16
Saldo		-139	0	-146	-146	-130	-16
Reserve Leids uitvoeringspr LUBO 2016 P6	Toevoeging	140	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-344	0	-298	-298	-298	0
Saldo		-204	0	-298	-298	-298	0
Reserve herstruct.woongebieden SvZ&V	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		0	0	0	0	0	0
Reserve herstruct.woongebieden Ons Doel	Toevoeging	-18	5	21	26	26	0
	Onttrekking	0	0	-3.695	-3.695	-3.695	0
Saldo		-18	5	-3.674	-3.669	-3.669	0
Reserve risico's projecten in uitvoering	Toevoeging	0	0	4.117	4.117	4.117	0
	Onttrekking	-295	0	0	0	0	0
Saldo		-295	0	4.117	4.117	4.117	0
Reserve risico's bijzondere projecten P6	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	-2.300	-2.300	-2.300	0
Saldo		0	0	-2.300	-2.300	-2.300	0
Reserve Stedelijke Ontwikkeling P6	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-90	0	-332	-332	-51	-281
Saldo		-90	0	-332	-332	-51	-281
Reserve gsb-middelen ISV/EZ P6	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-135	0	0	0	0	0
Saldo		-135	0	0	0	0	0
Reserve asbestsanering (P6)	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-209	-100	-55	-155	0	-155
Saldo		-209	-100	-55	-155	0	-155
Reserve herontw. Stationsgebied eo	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-32	0	-10	-10	-10	0
Saldo		-32	0	-10	-10	-10	0
Reserve parkeren P6	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-26	-26	0	-26	-26	0
Saldo		-26	-26	0	-26	-26	0
Reserve economische impulsen Kennisst P6	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-685	0	0	0	0	0
Saldo		-685	0	0	0	0	0
Reserve bedrijfsvoering plankosten P6	Toevoeging	328	0	525	525	488	37
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		328	0	525	525	488	37
Reserve Duurzame Stad P6	Toevoeging	889	1.003	897	1.900	1.900	0

Reserves programma 6 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil 2023
	Onttrekking	-450	0	-1.035	-1.035	-318	-716
Saldo		439	1.003	-138	865	1.581	-716
Totaal	Toevoeging	14.837	3.376	14.761	18.137	19.169	-1.033
	Onttrekking	-11.760	-2.424	-17.552	-19.976	-18.311	-1.664
Reserves programma 6		3.077	951	-2.791	-1.839	858	-2.697

BELEIDSTERREINEN

Toelichting op beleidsterreinen met financiële afwijkingen (op de lasten en/of baten) > € 250.000

Algemeen

Het resultaat van het programma Stedelijke Ontwikkeling is voor bestemming € 3,8 miljoen positief. Dit positief resultaat komt tot stand doordat binnen het beleidsterrein ruimtelijke planvorming en plantoetsing het resultaat € 1,7 miljoen positief is. Het resultaat van het beleidsterrein gemeentelijk vastgoed is € 0,7 miljoen positief. Het beleidsterrein wonen heeft een positief resultaat van € 80.000. En het beleidsterrein energietransitie heeft een positief resultaat van € 1,4 miljoen. Hieronder wordt per beleidsterrein een nadere toelichting gegeven. Voor het voordelig saldo zijn voorstellen gemaakt voor bestemming van dit resultaat. Indien conform deze voorstellen wordt besloten is sprake van een negatief resultaat van € 0,4 miljoen.

6A Ruimtelijke planvorming en plantoetsing

De werkelijke lasten zijn € 0,4 miljoen lager dan begroot. Reden is onder meer dat de leges van gemeentelijke projecten verrekend zijn middels een interne verrekening. Aangezien deze interne verrekeningen niet zijn begroot resulteert dit in een voordeel van € 0,2 miljoen. Voordeel aan de lastenkant ontstaat doordat deze opbrengsten van leges als negatieve last zijn verantwoord. De kosten voor het verlenen van bouwvergunningen zijn in 2023 € 0,1 miljoen lager dan begroot. Dit als gevolg van het minder uitbesteden van werkzaamheden bij derden. Ook zijn de kosten van handhaving op naleven van bouwregelgeving lager (€ 0,1 miljoen) doordat er minder proceskosten zijn gemaakt.

Het voordeel op de baten van € 1,3 miljoen komt grotendeels tot stand door het realiseren van hogere leges op de bouwvergunningen. De inkomsten uit leges zijn voor een groot deel toe te schrijven aan bouwprojecten op het BioScience park, Willem de Zwijgerlaan, Corantijnstraat en Lammenschansweg.

6B Gemeentelijk vastgoed

Het resultaat van het beleidsterrein gemeentelijk vastgoed is € 0,7 miljoen positief. Dit saldo komt tot stand doordat de werkelijke lasten binnen dit beleidsterrein afgerond € 1,7 miljoen lager zijn dan begroot wat resulteert in een voordeel aan de lastenkant. Daarnaast zijn de werkelijke baten afgerond € 1,0 miljoen lager dan begroot wat resulteert in een nadeel aan de batenkant. In onderstaande tabel zijn de voordelen en nadelen van het beleidsterrein *Gemeentelijk vastgoed* per betreffende prestatie opgenomen. Vervolgens wordt per prestatie een toelichting gedaan.

Prestatie (bedragen x € 1.000)		Begroting 2023	Rekening 2023	Vershil 2023	
Prestatie voer erfpachtbedrijf	Lasten	1.721	1.586	135	voordeel
	Baten	-2.147	-2.432	285	voordeel
Prestatie opstellen MPG en Vermogensbeheer Grondexploitaties	Lasten	24.657	21.857	2.800	voordeel
	Baten	-20.232	-17.506	2.726	nadeel
Prestatie exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Lasten	9.297	10.477	1.181	nadeel
	Baten	-8.191	-9.567	1.376	voordeel
Totaal beleidsterrein Gemeentelijk vastgoed	Lasten	35.675	33.921	1.754	voordeel
	Baten	-30.569	-29.504	1.065	nadeel

Prestatie voeren erfpachtbedrijf

De werkelijke lasten zijn € 135.000 lager dan begroot. Dit komt met name door lagere kosten voor ICT (erfpachtsysteem Totallink) en inhuur. De werkelijke baten binnen deze prestatie zijn € 285.000 hoger dan begroot. Deze hogere opbrengst is voornamelijk het gevolg van incidentele opbrengsten door verkoop van erfpachtgronden naar volledige eigendom en canonherzieningen. Daarnaast zijn er suppletievergoedingen

ontvangen van woningbouwvereniging Ons Doel voor het omzetten van erfpachtpercelen met sociale huurwoningen naar erfpachtpercelen met koopwoningen.

Prestatie opstellen Meerjaren Perspectief Grondexploitaties en Vermogensbeheer

Onderdeel van deze prestatie zijn naast de actieve grondexploitaties onder incidentele inkomsten uit verkoop van grondopbrengsten, huren gronden en kosten die gemoeid zijn met de verhuur, de beheerskosten van strategisch vastgoed en het zogenaamde werken voor derden (budgetten waar de gemeente een bijdrage van een derde voor ontvangt zoals intentieovereenkomsten en anterieure overeenkomsten). De werkelijke lasten binnen deze prestatie zijn € 2,8 miljoen lager dan begroot (voordeel). De werkelijke baten binnen deze prestatie zijn € 2,7 miljoen lager dan begroot (nadeel). In onderstaande tabel is de afwijking van de lasten ten opzichte van de begroting opgenomen. Vervolgens wordt per onderdeel een toelichting gegeven.

Prestatie opstellen MPG en Vermogensbeheer grondexploitaties (bedragen x € 1.000)			
a - Lasten actieve grondexploitaties	Lasten	4.200	voordeel
b - Exploitatiebijdrage aan investeringen	Lasten	1.200	voordeel
c - Voorziening negatieve grondexploitaties	Lasten	800	nadeel
d - Afrondende werkzaamheden Aalmarkt	Lasten	200	voordeel
e - Beheerskosten tijdelijk vastgoed	Lasten	500	nadeel
f - Werninkerrein	Lasten	700	voordeel
g - Werken voor derden	Lasten	2.000	nadeel
h - Lasten overige exploitatiebudgetten	Lasten	200	nadeel
	Totaal lasten	2.800	voordeel

a - Lasten actieve grondexploitaties

De gerealiseerde lasten van de grondexploitaties zijn in 2023 € 4,2 miljoen lager dan begroot. De niet gerealiseerde lasten schuiven door naar 2024. Zie voor een nadere toelichting van alle gemeentelijke grondexploitaties paragraaf 2.3.7 Grondbeleid.

b - Exploitatiebijdrage aan investeringen

Het budget exploitatiebijdragen aan investeringen heeft een voordeel van € 1,2 miljoen. Dit betreft verschillende bijdragen vanuit reserves aan kredieten die nog niet volledig zijn uitgegeven en worden doorgeschoven naar 2024.

c - Voorziening negatieve grondexploitaties

De voorziening negatieve grondexploitaties neemt toe met € 1,5 miljoen (nadeel). De grondexploitatie Lammenschansdriehoek wordt € 1,7 miljoen negatiever. De grondexploitatie GEO Noord wordt € 0,3 miljoen negatiever. En de grondexploitatie STEO-Rijnsburgerblok 1-2, 5 wordt € 0,5 miljoen positiever. Dit resulteert per saldo in een toename van de voorziening negatieve grondexploitatie met € 1,5 miljoen (nadeel). Daarnaast wordt aan de voorziening 2% rente toegevoegd. In 2023 betreft dit een toevoeging van € 0,2 miljoen. In de exploitatie is hiervoor € 0,5 miljoen beschikbaar. Dit betekent een voordeel in de exploitatie van € 0,3 miljoen. Voor de grondexploitatie Rhijnvreugd is in 2023 in de exploitatie een budget begroot ter hoogte van € 0,4 miljoen voor dekking tekort resultaat grondexploitatie. Dit budget is in 2023 niet aangesproken aangezien de historische plankosten al verrekend zijn met de reserve Grondexploitaties (vanuit het krediet Initiatieven derden). Dit leidt tot een voordeel van afgerond € 0,4 miljoen.

d - Afrondende werkzaamheden Aalmarkt

Voor het afronden van de werkzaamheden uit de grondexploitatie Aalmarkt is een restkrediet/budget beschikbaar gesteld. In 2023 zijn nog niet alle werkzaamheden uitgevoerd. Per eind 2023 is nog € 0,2 miljoen beschikbaar.

e - Beheerskosten tijdelijk vastgoed

De beheerskosten van het tijdelijk vastgoed (strategisch vastgoed) zijn ten opzichte van het beschikbare budget met € 0,5 miljoen overschreden. Overschrijding komt met name tot stand door hogere energiekosten (€ 0,4 miljoen) als gevolg van een stijging van de energietarieven in 2023. Kanttekening hierbij is dat energiekosten doorbelast worden aan huurders (middels voorschotten en eindafrekening jaar er op), zie ook toelichting k - baten tijdelijk vastgoed. Daarnaast is als gevolg van onderhoud vastgoed en OZB voorgaande jaren een nadeel gerealiseerd van € 0,1 miljoen.

f - Werninkterrein

In de Tweede Voortgangsrapportage 2023 (RV23.0087) is € 1,5 miljoen beschikbaar gesteld voor het afboeken van de kosten en het terugbetalen van de ontvangen WBI subsidie voor het afgesloten project Werninkterrein. Aan de lasten kant is een voordeel van € 0,7 miljoen omdat de terug te betalen subsidie vanuit de batenkant moet worden verantwoord.

g - Lasten werken voor derden (facilitair grondbeleid)

Het werken voor derden budget betreft projecten van derden waarbij de gemeente met een initiatiefnemer een intentieovereenkomst dan wel een anterieure overeenkomst heeft afgesloten. Om deze lasten te kunnen bekostigen ontvangt de gemeente een exploitatiebijdrage van de initiatiefnemer die gelijk is aan de te maken kosten. In 2023 zijn de totaal gerealiseerde lasten € 2,1 miljoen hoger dan begroot. Tegenover deze hogere lasten is in 2023 ook een hogere exploitatiebijdrage ontvangen, zie hiervoor de toelichting bij punt j - werken voor derden.

l - Lasten overige exploitatiebudgetten

Dit betreft met name een overschrijding op het beschikbare budget van gemeentelijke heffing gronden en terreinen. In 2023 is door de BSGR ook nog OZB en waterschapsheffingen uit voorgaande jaren doorbelast (€ 150.000 nadeel). Daarnaast is voor beheerskosten gronden en terreinen een nadeel ontstaan van afgerond € 50.000.

In onderstaande tabel is ten opzichte van de begroting de afwijking van de baten opgenomen (een nadeel van € 2,7 miljoen). Vervolgens wordt per onderdeel een toelichting gegeven.

Prestatie opstellen MPG en Vermogensbeheer grondexploitaties (bedragen x € 1.000)			
i - Baten actieve grondexploitaties	Baten	4.200	nadeel
j - Werken voor derden	Baten	1.900	voordeel
k - Baten tijdelijk vastgoed	Baten	200	voordeel
l - Bijdrage Werninkterrein	Baten	600	nadeel
m - Bijdrage initiatieven derden	Baten	100	voordeel
n - Overige opbrengsten	Baten	100	nadeel
	Totaal baten	2.700	nadeel

i - Baten actieve grondexploitaties

De gerealiseerde baten van de grondexploitaties is in 2023 € 4,2 miljoen lager dan begroot. De niet gerealiseerde opbrengsten in 2023 schuiven door naar 2024. Zie voor een nadere toelichting van alle gemeentelijke grondexploitaties paragraaf 2.3.7 Grondbeleid.

j - Werken voor derden (facilitair grondbeleid)

Zie ook toelichting bij punt g. In 2023 zijn de gerealiseerde opbrengsten in de exploitatie € 1,9 miljoen hoger dan begroot.

k - Baten tijdelijk vastgoed

De baten laten een voordeel zien van € 0,2 miljoen. Dit resultaat is het saldo van een nadeel van € 0,2 miljoen als gevolg van leegstand bij het pand Langegracht 70 en een voordeel van € 0,4 miljoen door hogere doorbelasting van energielasten aan huurders.

l - Bijdrage Werninkterrein

In de Tweede Voortgangsrapportage 2023 (RV23.0087) is € 1,5 miljoen beschikbaar gesteld voor het afboeken van de kosten en het terugbetalen van de ontvangen WBI subsidie voor het afgesloten project Werninkterrein, zie hiervoor toelichting bij f - Werninkterrein. Omdat de terugbetaling van de subsidie vanaf de batenkant geboekt wordt en hier geen begroting tegenover staat ontstaat hier een nadeel van € 0,6 miljoen. Tegenover dit nadeel staat een voordeel van € 0,7 miljoen aan de lastenkant.

m - Bijdrage initiatieven derden

Eind 2023 heeft de gemeente van de initiatiefnemers van de projecten Pesthuislaan en Rooseveltstraat een voorschot voor vergoeding plankosten gekregen (€ 150.000 voordeel).

n - Overige opbrengsten

De grondverkoop van het project Parel Morsweg heeft in 2023 niet plaats gevonden. Deze verkoop schuift door naar 2024 (€ 30.000 nadeel). De reserveringsvergoeding voor het project Einsteinweg is onterecht in de begroting van huur tuingronden opgenomen waardoor deze opbrengst twee keer is begroot (€ 50.000 nadeel).

Prestatie exploiteren van gemeentelijke gebouwen

Onderdeel van deze prestatie zijn onder andere de exploitatiebudgetten van maatschappelijk vastgoed, de facilitaire werkzaamheden van multifunctionele accommodaties (MFA's), het projectbudget Trien Semlerstraat 1-14 (woonwagens). De werkelijke lasten binnen deze prestatie zijn € 1,2 miljoen hoger dan begroot (nadeel). Hier tegen over staat dat de werkelijk baten € 1,4 miljoen hoger zijn dan begroot (voordeel).

Prestatie (bedragen x € 1.000)		Begroting 2023	Rekening 2023	Vershil 2023	
Prestatie exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Lasten	9.300	10.500	1.200	nadeel
	Baten	-8.200	-9.500	1.300	voordeel

Lasten prestatie exploiteren van gemeentelijke gebouwen

De exploitatie van maatschappelijk vastgoed laat met name door de hoge energietarieven een tekort zien van € 0,5 miljoen (nadeel). Dit tekort wordt grotendeels gecompenseerd doordat energiekosten worden doorbelast aan de gebruikers (wordt verantwoord bij de baten). In 2023 zijn niet alle gemeentelijke heffingen zoals OZB doorbelast naar de betreffende prestaties door onduidelijkheid over de objectomschrijving op de verzamel factuur van de BSGR. Hierdoor ontstaat binnen de prestatie exploiteren van gemeentelijke gebouwen (binnen deze prestatie worden de facturen van de BSGR verantwoord om vervolgens intern doorbelast te worden naar de verschillende prestaties) een nadeel van € 0,25 miljoen. Tegenover dit nadeel ontstaat o.a. binnen programma 5 een voordeel. De onderhoudskosten van de panden uit de portefeuille maatschappelijk vastgoed zijn € 0,1 miljoen hoger dan begroot (nadeel). Dit met name als gevolg van meerdere kleinere calamiteiten (dagelijks onderhoud). De facilitaire kosten van MFA's worden doorbelast aan de gebruikers. Zowel de lasten als de baten zijn niet begroot. Aangezien deze lasten niet worden begroot leidt dit tot een nadeel aan de lastenkant van € 0,7 miljoen. Het projectbudget van Trien Semlerstraat 1-14 is in 2023 niet volledig ingezet (€ 0,4 miljoen voordeel). Dit budget schuift door naar 2024.

Baten prestatie exploiteren van gemeentelijke gebouwen

Als gevolg van de stijgende energietarieven worden ook meer energiekosten doorbelast aan de gebruikers. In 2023 is € 0,5 miljoen meer doorbelast aan gebruikers (voordeel). De facilitaire kosten van MFA's worden doorbelast aan de gebruikers. Aangezien deze opbrengsten niet worden begroot leidt dit tot een voordeel van € 0,7 miljoen.

6C Wonen

De afwijkingen binnen dit beleidsterrein zijn in 2023 lager dan € 250.000. Aan de lastenkant is de realisatie € 80.000 lager dan begroot. Aan de batenkant geen afwijking.

6D Energietransitie

De lasten op het beleidsveld energietransitie zijn € 2,5 miljoen lager dan begroot. Dit komt voornamelijk door een lagere realisatie op de budgetten van energiearmoede (€ 1.270.000 voordeel), isolatie (€ 439.000 voordeel), lagere bijdrage aan WLR (€ 291.000 voordeel) en een lagere realisatie voor een toekomstbestendig energiesysteem (€ 123.000 voordeel). De onderbestedingen komen tot stand doordat deze incidentele budgetten beschikbaar zijn voor de periode 2023-2025. Deze zijn echter volledig in 2023 begroot, maar worden vervolgens in de periode 2023-2025 ingezet. In 2023 zijn binnen de energietransitie extra middelen ontvangen voor inrichting en uitvoering organisatie. Hiervan is € 670.000 (voordeel) niet besteed aangezien de organisatie nog niet op volle sterkte is. Aan de andere kant zijn meer kosten gemaakt voor energiebesparing (€ 191.000 nadeel) en het burgerberaad (€ 67.000 nadeel) dan begroot.

Beleidssterrein energietransitie (bedragen x € 1.000)			
Energiearmoede	Lasten	1.300	voordeel
Isolatie	Lasten	400	voordeel
Warmte Leidse regio (WLR)	Lasten	300	voordeel
Toekomstbestendig energiesysteem	Lasten	100	voordeel
Energiebesparing	Lasten	200	nadeel
Burgerberaad	Lasten	100	nadeel
Organisatie	Lasten	700	voordeel
	totaal lasten	2.500	voordeel

De baten op het beleidsveld energietransitie zijn € 1,2 miljoen lager dan begroot. Dit komt voornamelijk door een lagere realisatie op de SPUK energiearmoede (€ 874.000) en de SPUK isolatie (€ 439.000). Beide regelingen hebben een looptijd t/m 2025. Aan de andere kant is een hogere bijdrage derden (o.a. bijdrage WLQ) ontvangen (€ 134.000) dan begroot.

Beleidssterrein energietransitie (bedragen x € 1.000)			
Energiearmoede	baten	900	nadeel
Isolatie	baten	400	nadeel
Organisatie	baten	100	voordeel
	totaal baten	1.200	nadeel

Duurzaamheidsleningen:

De gemeente ondersteunt de inwoners, ondernemers en (maatschappelijke) organisaties in het verduurzamen van hun woningen, bedrijven en andere panden. Hiervoor zijn meerdere typen duurzaamheidsleningen beschikbaar, waarbij de uitvoering bij de Svn ligt. In 2023 is in totaal € 828.000 aan duurzaamheidsleningen particulier verleend. Dit betekent ongeveer een overschrijding van € 500.000 op het budget voor deze lening. Deze overschrijding is gedekt vanuit een onderbesteding op de stimuleringsregeling ondernemers.

RESERVES

Toelichting op afwijkingen Reserves > € 250.000.

Reserve Grondexploitaties

De werkelijke storting in de reserve is € 19.000 lager dan begroot. Het verkopen van de grond (project Parel Morsweg) is in 2023 niet gelukt waardoor ook de storting van het resultaat van deze verkoop niet heeft plaatsgevonden (€ 19.000). Dit schuift door naar 2024.

De werkelijke onttrekking aan de reserve is € 171.000 lager dan begroot. Reden is dat de investeringen die worden gedekt uit deze reserve niet volledig zijn ingezet in 2023 en dus ook niet volledig worden onttrokken aan de reserve (€ 1.561.000 voordeel). Dit betreft de projecten die voorgefinancierd zijn uit het krediet Initiatieven derden, het restplan Aalmarkt, het project Diamantplein en omgeving, het resplan Vollehovenkade, project Ananasweg en herontwikkeling energiepark. De onttrekking aan de voorziening negatieve grondexploitaties neemt toe met € 1.415.000 (nadeel) als gevolg van verslechering resultaat grondexploitaties Lammenschansdriehoek en GEO Noord en verbetering resultaat grondexploitaties STEO-Rijnburgerblok 1-2, 5. In 2023 is vanuit de reserve Grondexploitaties € 25.000 beschikbaar gesteld voor deelname Provada. Deze middelen zijn niet ingezet aangezien het beschikbare budget van voorgaande jaren voor 2023 toereikend is geweest (voordeel).

Reserve Inkomsten bouwleges

Per saldo zijn de bouwleges in 2023 € 1,1 miljoen hoger dan begroot. Zie hiervoor bovenstaande onderbouwing 6A Ruimtelijke planvorming.

Reserve Sociale huurwoningen

De reserve Sociale huurwoningen wordt ingezet voor de uitvoering van de Nota Wonen. In 2023 is hiervoor € 130.000 besteed.

Reserve Stedelijke ontwikkeling P6

De reserve Stedelijke ontwikkeling wordt ingezet voor uitvoering project Wonen boven winkels. In 2023 is hiervoor € 51.000 ingezet.

Reserve Asbestsanering

In 2023 zijn geen gemeentelijke panden gesaneerd op asbest. Hierdoor is het beschikbare budget vanuit deze reserve niet ingezet.

Reserve Bedrijfsvoering plankosten

De plankosten voor het project herinrichting rivierenbuurt Meerburg is € 37.000 lager dan begroot.

Reserve Duurzame stad P6

De onttrekking aan de reserve is € 716.000 lager aangezien het incidentele budget voor energietransitie in 2023 niet volledig is ingezet.

INVESTERINGEN

Overschrijdingen op investeringskredieten

7101474 voorbereiding ontwikkeling entree LBSP

In juni 2024 wordt een grondexploitatie voor het project vastgesteld waarmee de overschrijding wordt opgelost.

Toelichting op investeringskredieten die worden afgesloten met een opvallend overschot

Toelichting op investeringskredieten ouder dan drie jaar die niet afgesloten worden bij de jaarrekening

7100139 Bodemsanering

Dit krediet kan niet worden afgesloten vanwege (doorlopende) verplichtingen van het Leidse Uitvoeringsprogramma Bodem en Ondergrond 2016-2020 (LUBO).

7100152 Gevelsanering woningen

Het krediet is nodig om aan de verplichting vanuit de rijksoverheid te kunnen voldoen om de gevels van de zogenaamde A-lijstwoningen te saneren voor wat betreft het geluid, alsmede voor de verplichte geluidsanering van niet gemelde woningen die wel in de saneringsprojecten moeten worden meegenomen. Prognose is dat de werkzaamheden tot en met 2030 zullen doorlopen.

7100245 muziekcentrum De Nobel

Om (geluid-) technische problemen inzichtelijk te maken is een uitgebreid onderzoek gedaan door TNO en Level-acoustics. De definitieve rapportage is nog niet volledig afgerond en zal naar verwachting leiden tot concrete, op korte termijn, uit te voeren maatregelen. Het krediet kan pas na afronding daarvan afgesloten worden.

7100459 wonen boven winkels

Het project is in 2016 uitgebreid en het budget is hierdoor verhoogd. In 2018 is het project opnieuw verlengd voor de komende jaren. Er is geen strikte termijn aan te hangen aangezien inzet van het krediet afhankelijk is van het aantal aanvragen.

7100788 Multifunctioneel maken Merendroom

De bedoeling is om het pand multifunctioneel te maken zodat het gebruikt kan worden door verschillende instellingen. Om dit mogelijk te maken is een ruimte nodig die nu nog is verhuurd. Het plan kan dus pas worden uitgevoerd na beëindiging huurcontract.

7101058 Voorbereiding STEO - Buskavel 1

Dit krediet is vanaf 2022 tot en met 2025 dichtgezet omdat project STEO – Buskavel een nauwe verbondenheid heeft met project Knooppunt Leiden. Dit komt omdat in overleg met andere overheden en de NS onderzoek nodig is met als belangrijkste thema de combinatie tussen een stedelijk programma, een hoogwaardig busstation en bereikbaarheid. Verwachte afronding van dit onderzoek is 2025. Hierna kan de voorbereiding van een grondexploitatie in 2026 weer hervat worden met een vaststelling van de grondexploitatie in mogelijk 2027. Na heropening van dit krediet in 2026 zullen de voorbereidende plankosten weer op dit krediet worden geboekt en worden opgenomen in de bij uitvoeringsbesluit STEO Buskavel vast te stellen "grondexploitatie STEO - Buskavel 1". Dit krediet kan dus niet worden afgesloten.

7101061 voorbereiding STEO-Openb.geb.+civ.werken

Dit krediet dient beschikbaar te blijven omdat hierop deelgebied overstijgende externe onderzoeken worden verantwoord om vervolgens conform relevantie te worden doorbelast aan deelgebieden einde kalenderjaar.

7101063 voorbereiding STEO - Trafolocatie 1

Dit krediet dient beschikbaar te blijven omdat hierop plankosten worden verantwoord welke, nadat het Uitvoeringsbesluit STEO - Trafolocatie T1 door de gemeenteraad is besloten, zullen worden opgenomen in de vast te stellen 'grondexploitatie STEO - Trafolocatie T1'.

7101068 Verbetering entree minder-validen Oude Vest

Het onderzoek naar huisvesting voor BplusC is nog steeds gaande. Hierover is overleg met BplusC. Afhankelijk van de uitkomst van het huisvestingsonderzoek zal worden besloten of dit krediet gebruikt gaat worden. De verwachting is dat dit in 2024 duidelijk gaat worden.

7101129 Invoering Omgevingswet

Het krediet 7101129 invoering omgevingswet mag nog niet worden afgesloten omdat de transitiefase voor Implementatie van de nieuwe omgevingswet nog niet is afgerond. Met de inwerkingtreding op 1 januari 2024 is de échte transitiefase gestart. Deze loopt tot uiterlijk 2032. Tot die tijd zullen we het krediet gebruiken om de extra kosten die deze transitiefase met zich mee brengt te kunnen dekken.

7101177 Tijdelijke maatregelen Lammenschansdriehoek

Het krediet is bedoeld om te investeren in leefbaarheid in (tijdelijke situaties tijdens) de gebiedsontwikkeling. Gebiedsontwikkeling is een langjarig proces en kent een uitgebreide fasering. De eerste fasestappen in de Lammenschansdriehoek zijn inmiddels gezet, met de oplevering van het Bètaplein en de Leidse Schans. Hierbij waren nog weinig aanvullende maatregelen nodig. Het aantal nog te verwachten maatregelen is inmiddels toegenomen. De noodzaak om te investeren in (tijdelijke) leefbaarheid is daarmee ook gegroeid. De afgelopen periode is het Kanaalpark heringericht waarbij leefbaarheid een belangrijk thema was. Binnenkort worden ook de eerste gebouwen aan de Lammenschansstrip opgeleverd. Verwachting is dat met name rondom de Lammenschansstrip tijdelijke maatregelen nodig zullen zijn. Het krediet kan daarom niet worden afgesloten.

7101300 Krediet Initiatieven derden (inclusief diverse andere PID-kredieten)

Het doorlopende krediet Initiatieven derden is ingesteld om aanloopkosten (zowel gemeentelijke plankosten als onderzoekskosten die overeenkomstig de Wet ruimtelijke ordening verhaald moeten worden op de initiatiefnemer) van projecten waarbij het initiatief bij een marktpartij ligt te kunnen voorfinancieren. Dit betreft de voorfinanciering tot sluiten anterieure overeenkomst. Door het sluiten van een anterieure overeenkomst, afoming van de meeropbrengst bij erfpachtconversie, extra opbrengsten uit grondverkoop of een exploitatieplan worden deze voorgefinancierde middelen van derden door de gemeente terug ontvangen. Dit doorlopende krediet is dus ingericht om initiatieven vanuit de markt te kunnen opstarten en moet hierdoor dus beschikbaar blijven. Echter, voor het opstarten van projecten vanuit de markt is nu het beleid om met de betreffende marktpartij een zogenaamde intentieovereenkomst te sluiten waarbij een eerste voorschot op gemeentelijke plankosten wordt overeengekomen. Hierdoor zal het krediet Initiatieven derden minder of niet worden ingezet voor het voorfinancieren van nieuwe initiatieven vanuit de markt waardoor dit krediet na verloop van tijd afgesloten kan worden.

7101327 klimaatinstallatie Het Gebouw en 7101328 zonwering Het Gebouw

Het krediet is bedoeld om de bestaande klimaatinstallatie en buitenzonwering te verbeteren aangezien deze niet helemaal voldoen waardoor het binnenklimaat niet voldoet aan de minimaal gestelde eisen. De problematiek is deels terug te voeren op het ontwerp en anderzijds bezuinigingen die tijdens de uitvoering zijn genomen. De verwachting is dat de werkzaamheden in 2024 worden afgerond.

7101474 voorbereiding ontwikkeling entree LBSP

Naar verwachting zullen de voorbereidende werkzaamheden aan het LBSP Entreegebied in 2024 worden afgerond en kan dit budget worden afgesloten. Voor de verdere ontwikkeling van het Entreegebied zullen naar verwachting in 2024 twee budgetten beschikbaar worden gesteld die worden gedekt door bijdragen derden en grondopbrengsten.

7101191 LBSP infrastructuur grond

Het project DRORI – Duurzame reconstructie Openbare Ruimte en Infrastructuur LBSP heeft vanaf het begin van het project al veel last van vertraging door diverse omstandigheden. Hierdoor is op dit moment de verwachting dat het project niet eerder als in 2027 zal worden afgerond. De kredieten "7101124 reconstructie openbare ruimte LBSP en "7101191 LBSP infrastructuur grond" kunnen hierdoor niet worden afgesloten.

7101488 Volenhovenkade

Er wordt niet meer actief gewerkt aan de planontwikkeling van deze locatie. Voor enkele afrondende kosten is een krediet aanwezig die wordt gedekt door een onttrekking aan de reserve Grondexploitaties.

7101537 FPDS verduurzaming vastgoed fase 1

In fase 1 worden negen gemeentelijke gebouwen verduurzaamd. Het merendeel van de werkzaamheden bestaan uit het isoleren van gevels, daken, toepassen van dubbel glas en het aanbrengen van zonnepanelen. Van een aantal panden zijn de werkzaamheden inmiddels afgerond. De verwachting is dat alle negen panden in 2024 zijn verduurzaamd.

7101593 FPDS verduurzaming vastgoed fase 2

In fase 2 worden vier gemeentelijke gebouwen verduurzaamd. Het merendeel van de werkzaamheden bestaan uit het isoleren van gevels, daken, toepassen van dubbel glas en het aanbrengen van zonnepanelen. De verwachting is dat alle vier panden in 2024 zijn verduurzaamd.

7101601 Morssingelblok H2-5

In 2024 worden de voorbereidingen getroffen om begin 2025 een grondexploitatie te kunnen openen. Daarom dient dit krediet tot ten minste eind 2025 nog niet te worden afgesloten.

7101609 Herontwikkeling Dolfijn 't Schippertje

Dolfijn 't Schippertje dient in 2024 nog beschikbaar te blijven voor de administratieve en financiële afronding van het project waarna dit krediet in Q1 van 2024 kan worden afgesloten.

7101627 STEO - De Geus

Het gebouw De Geus (o.a. wonen, horeca, bioscoop) wordt medio 2026 opgeleverd. Dit krediet maakt de begeleiding van de bouw door gemeente mogelijk. Daarom dient dit krediet tot ten minste eind 2026 nog niet te worden afgesloten.

7101628 voorbereiding project Diamantlaan

De verwachting is dat deze werkzaamheden in 2024 worden afgerond. De ontwikkeling van de Opaalstraat is nog niet afgerond met een anterieure overeenkomst en heeft vertraging opgelopen i.v.m. gestelde eisen en de (financiële) haalbaarheid daarvan.

7101781 watercompensatie polder Lammenschans

Dit krediet zal vanaf 2024 nog nodig zijn om kosten te maken t.g.v. watercompensatie a.g.v. de ontpolderingsopgave van de Lammenschansdriehoek en het maken van oppervlakte water in afstemming met het Hoogheemraadschap, dus kan het krediet niet worden afgesloten.

7101959 Kooiplein DG 1,2

De ontwikkeling van de deelgebieden 1 en 2 van het kooiplein zijn oorspronkelijk onderdeel van het project Kooiplein e.o. In de gebiedsvisie Park de Zwijger, welke door de raad is vastgesteld in april 2023, is rekening is gehouden met de ontwikkeling van deze twee deelgebieden. Op basis van contractuele afspraken met derden wordt in 2024 nader onderzocht hoe invulling gegeven kan worden aan bestaande rechten en plichten over en weer. Het krediet blijft daarom benodigd.

7

Jeugd en onderwijs

Jeugd en onderwijs

<i>Programmanummer</i>	7
<i>Commissie</i>	Onderwijs en samenleving
<i>Portefeuille(s)</i>	Kanselijkheid, Jeugd en Onderwijs

De missie van het programma Jeugd en onderwijs luidt:

"In Leiden krijgen kinderen en jongeren de kans gezond en veilig op te groeien in een stimulerende omgeving, zodat zij hun talenten kunnen ontwikkelen en volwaardig aan de samenleving kunnen deelnemen."

Ontwikkelingen in 2023

Programma 7 is onderdeel van het sociaal domein, net als programma 8c, 9 en 10. Hierin is de Visie Sociaal Domein leidend: iedereen doet mee en iedereen telt mee. We focussen op het vergroten van kanselijkheid. We willen dat alle kinderen en jongeren gelijke kansen krijgen, gezond en veilig opgroeien en zichzelf zo goed mogelijk kunnen ontplooiën en ontwikkelen. Op het niveau van het stadsklimaat ontwikkelen we een sterke basisinfrastructuur, met goede onderwijsvoorzieningen. Op het collectieve niveau zorgen de Jeugdteams voor extra hulp en ondersteuning. Op het individuele niveau bieden we gerichte individuele hulp en ondersteuning, bijvoorbeeld via specialistische jeugdhulp en het Preventief Interventie Team (PIT-aanpak). Daarnaast is er extra aandacht voor jongvolwassenen in een kwetsbare situatie (groep 16-27 jaar) en huishoudens met multiproblematiek.

Beleidssterrein Jeugd

Buitenspelen

In mei 2023 heeft de gemeente Leiden samen met partners in de stad een SamenSpeelbelofte ondertekend. In de belofte is meer aandacht voor inclusief spelen, inclusief ontwerp, activiteiten en participatie van alle kinderen. Er is gewerkt aan inclusieve speeltuinen, vergroening, meer mogelijkheden voor spelen en bewegen. Vanuit Leren met de Stad hebben studenten van de Hogeschool en Universiteit Leiden onderzoek gedaan naar buiten spelen in Leiden. De uitkomsten gebruiken we bij de evaluatie van het huidige beleid en het opstellen van nieuw beleid voor spelen.

Gezonde Kansrijke Start

Door middel van het programma Gezonde Kansrijke Start is in 2023 samen met de lokale coalitiepartners verder gebouwd aan een kansrijke start voor ieder kind. In 2023 zijn onder andere de workshops rondom slaapproblematiek gestart en is er gewerkt aan een sterkere preventie rondom onbedoelde zwangerschap op het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en voortgezet speciaal onderwijs (VSO). Daarnaast hebben de voorbereidingen voor de Baby Groente Tas en het opzetten van een pool van ervaringsdeskundigen plaatsgevonden. Verder is er in het kader van het Integraal Zorg Akkoord (IZA) en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) bijgedragen aan de vormgeving van de (sub) regionale ketenaanpak rondom Kansrijke Start. Zie voor meer informatie over IZA en GALA ook programma 9.

Multi-probleem-gezinnen

In 2023 is ook specifiek aandacht besteed aan multi-probleem-gezinnen. Er is gewerkt aan een plan van aanpak voor huishoudens met multiproblematiek, dat in het eerste kwartaal van 2024 met de raad is gedeeld. Het plan

van aanpak legt de focus op procesregie, gebruik van nieuwe (doorbraak)methodes en leren van elkaar en van casuïstiek. Daarnaast is gewerkt aan het vormgeven van de inzet van een maatwerkregisseur, die zich specifiek zal bezighouden met huishoudens met multiproblematiek.

Jeugdteams

De werkdruk van de jeugdteams is afgelopen jaar toegenomen ten opzichte van 2022. Dit kwam onder meer door complexiteit van vraagstukken en openstaande vacatures. Hiernaast leveren de jeugdteams nog steeds overbruggingszorg voor jeugdigen op de wachtlijst in de gespecialiseerde jeugdhulp. Om efficiënter te werken, administratieve lasten te verlichten en eenduidige triage voor alle jeugdteams te organiseren is in 2023 het Bureau en Triage team (BenT) gestart. Naast BenT is groepsaanbod ontwikkeld om jeugdigen en ouders tijdig passende hulp te bieden, wachtlijsten in de specialistische zorg te overbruggen en werkdruk voor de medewerkers te verlagen. Ook is er specifieke aandacht voor huishoudens met multiproblematiek, hierbij hebben we met de Jeugdteams ingezet op triage en procesregie.

Praktijkondersteuner Jeugd

Het team van praktijkondersteuners Jeugd (POH-J) bij huisartsen is uitgebreid. Alle huisartsen zijn gekoppeld aan een POH-J die verbonden is aan een jeugdteam in dezelfde wijk. Iedere basisschool in Leiden heeft een vaste contactpersoon vanuit het jeugdteam om vroegtijdig en gezamenlijk bij te dragen aan de hulpvraag van het kind/ouder.

Leerlingenvervoer

Met ingang van het schooljaar 2022-2023 voert een andere exploitant het leerlingenvervoer uit. De kwaliteit van het vervoer is in de loop van het schooljaar toegenomen en verliep afgelopen jaar naar volle tevredenheid. De branche heeft te maken met een aantal uitdagingen, zoals een chronisch chauffeurstekort, maar in de Leidse regio leidt dit niet tot grote problemen.

Gespecialiseerde jeugdhulp

In 2023 hebben we gezien dat er zowel in de regio Holland Rijnland als in Leiden minder kinderen gebruik hebben gemaakt van de inzet van specialistische jeugdhulp, maar dat er tegelijkertijd wel sprake is van een stijging van de kosten. We zien dat behandeltrajecten van jeugdigen langer duren en tarieven bij de aanbieders zijn gestegen. Doordat er veel gecontracteerde aanbieders al vroeg in het jaar hun budgetplafond hebben bereikt is er veel uitgeweken naar niet gecontracteerde aanbieders. Bij de niet gecontracteerde aanbieders zijn de tarieven over het algemeen hoger. Als gevolg van (onder andere) de coronatijd zien we (nog) steeds meer jeugdigen met psychosociale problematiek, mogelijk ten gevolge van uitgestelde zorg.

Beleidsterrein Onderwijs

In 2023 is gewerkt aan een nieuwe beleidsnota Onderwijskansen 2023-2026 die in januari 2024 door de raad is vastgesteld.

Nieuwkomersonderwijs

Met de opening van het AZC op de Haagsche Schouwweg is ook het nieuwkomersonderwijs weer verder uitgebreid. Zo zijn er twee AZC-taalklassen in De Lorentzschool gestart en is Da Vinci ISK verder gegroeid. Daarnaast startte in oktober op het AZC een VVE-groep waarin de 2- tot 4-jarigen worden voorbereid op het Nederlandse onderwijs. In 2023 zijn met het onderwijs gesprekken gevoerd over de doorstroom.

Kindcentrum

In 2023 is hard gewerkt aan de visie op een kindcentrum in de Stevenshof in het kader van de nieuwbouw. Dit is gebeurd in samenwerking met twee schoolbesturen en daarnaast is de visie bestuurlijk afgestemd. Op basis van de visie kan in 2024 verder gewerkt worden aan de vorming van het beoogde kindcentrum.

Leidse Educatieve Agenda

In 2023 is de Leidse Educatieve Agenda 2019-2023 geëvalueerd en is de nieuwe Leidse Educatieve Agenda (LEA) 2024-2028 tot stand gekomen met vier ambities: (1) Kansrijk onderwijs voor alle kinderen en jongeren, (2) Mentaal en fysiek gezond opgroeien, (3) Aantrekkelijke kennis- en onderwijsstad en Divers en (4) duurzaam en toekomstbestendig scholenlandschap. Op al deze ambities zijn gezamenlijke doelen gesteld. De LEA is door vele partijen ondertekend, waaronder peuterspeelzalen, kinderopvang, buitenschools opvang, primair onderwijs, passend primair onderwijs, voortgezet onderwijs, speciaal onderwijs, JES Rijnland en Samenwerkingsverband Passend Onderwijs VO.

Leidse Visie Gelijke Kansen

In 2023 is gewerkt aan de Leidse Visie Gelijke Kansen 2023. De visie is in november door de raad vastgesteld. Leiden wil voor alle kinderen en jongeren tot 27 jaar (en hun omgeving) gelijke kansen om hun talenten te ontwikkelen. Dit vraagt om ongelijk investeren, daar waar voor kinderen en jongeren de achtergrond of situatie talentontwikkeling in de weg staat. De visie is richtinggevend voor onderwijs- en armoedebeleid.

Rijke leerdag

In 2023 is verder gewerkt aan de Rijke leerdag met Bredeschool Merenwijk en de drie basisscholen in Het Gebouw in het kader van het landelijke programma School en Omgeving. Er is een gezamenlijke visie en aanpak opgesteld met de scholen en andere betrokken maatschappelijke en welzijnspartners op het doel van het naschoolse/buitenschoolse aanbod bij deze scholen. Twee projectcoördinatoren hebben de opdracht gekregen om een geschikte programmering van naschoolse/ buitenschoolse activiteiten neer te zetten bij de scholen. Door extra activiteiten aan te bieden tijdens de basisschooltijd wordt hard gewerkt aan het vergroten van de kansengelijkheid onder leerlingen.

Verzuim en voortijdig schoolverlaten

De cijfers over verzuim en voortijdig schoolverlaten lieten na de coronatijd een toename zien. Het grote aantal thuiszitters dat niet staat ingeschreven bij een school (absoluut verzuim) is sterk gestegen en in 2023 grotendeels toe te schrijven aan de komst van Oekraïense vluchtelingen.

Beleidssterrein Onderwijshuisvesting

In 2023 is verder gewerkt aan het programma onderwijshuisvesting. Het programma bestaat uit twee delen, te weten de herwaardering van het Integraal Huisvestingsplan 2023 -2032 Leiden (IHP) en het beleidsrijke Integraal Huisvestingsplan. De herwaardering van het IHP is afgerond, op 28 november 2023 door het college vastgesteld (BW23.0533) en met een brief van het college aan de gemeenteraad aangeboden. Er is in 2023 gewerkt aan het (definitief) ontwerp voor de tijdelijke huisvesting voor de Internationale Schakel Klas (ISK) aan de Noachstraat. In 2024 wordt dit ontwerp verder uitgewerkt en vastgesteld en wordt toegewerkt naar de aanbesteding. Daarnaast is eind 2023 gestart met het beleidsrijke IHP. Bij de planning van het proces naar het nieuwe beleidsrijke IHP is ditmaal gekozen om hierbij ook een inspraakperiode te hanteren. De inhoudelijke behandeling van het beleidsrijke IHP staat gepland in 2025.

In 2023 is de vervangende nieuwbouw van de twee basisscholen aan het Broekplein (Tweemaster en Kwintijn) opgeleverd en in gebruik genomen. Ook de uitbreiding en renovatie van het schoolgebouw van Het Metrum aan de Schubertlaan is klaar en feestelijk geopend. Hiernaast is de samenwerkingsovereenkomst getekend voor het Vlietlandcollege.

Beleidsterrein 7A Jeugd

Doelen en prestaties bij 7A Jeugd

Doel	Prestatie	
7A1 Een krachtige pedagogische samenleving	7A1.1 Betrekken van de jeugd via jeugdparticipatie	✓
	7A1.2 Waarborgen kwaliteit (openbare) speelruimte	⚡
	7A1.3 Ondersteunen spelbevordering	✓
7A2 Goede (gebiedsgerichte) ondersteuning en hulp aan jeugd en gezin	7A2.1 Vanuit het CJG uitvoeren Wet Publieke Gezondheid	✓
	7A2.2 Vanuit het CJG organiseren van informatie en advies en opvoedingsondersteuning	✓
	7A2.3 Vanuit het CJG organiseren van jeugdhulp door middel van jeugdteams	✓
7A3 Goede specialistische hulp beschikbaar	7A3.1 Het organiseren van specialistische hulp	✗

Toelichting op prestaties

7A1.1 Betrekken van de jeugd via jeugdparticipatie

Jongeren worden nu expliciet als doelgroep benoemd in de 'Handreiking Samenwerken met de Stad'. Ook is de toolkit jeugd- en jongerenparticipatie tot stand gekomen.

7A1.2 Waarborgen kwaliteit (openbare) speelruimte

De Speeltuin Vogelenwijk wordt de derde inclusieve speeltuin in Leiden. Bij Speeltuin Ons Eiland is in 2023 het verbouwde speeltuingebouw geopend. In mei 2023 heeft gemeente Leiden de titel van meest speelvriendelijke gemeente overgedragen aan de gemeente Gouda. Met subsidie van Jantje Beton, JOGG en IVN (Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid) is het project Gezonde buurt in de Tuinstadwijk van start gegaan. Vanuit dit project is samen met de buurt een plan gemaakt om de buurt te vergroenen en meer mogelijkheden voor spelen en bewegen te maken. Er wordt een nieuwe speelplek aangelegd en een route van speelaanleidingen en groen aangelegd. Met de aanleg van de speelplek in de Tuinstadwijk en de planning van aanleg van speelaanleidingen in Leiden Noord (Prinsessenbuurt) wordt het Uitvoeringsplan Spelen 2019-2023 in 2024 volledig afgerond. Het project Gezonde Buurt (Tuinstadwijk) wordt in de 2e helft van 2024 afgerond. Het participatie en ontwerp proces heeft meer tijd gevegd en als gevolg van de weersomstandigheden neemt het uitvoeringsproces meer tijd in beslag.

7A3.1 Het doen organiseren van specialistische hulp

In Leiden zien we een toename in vraag naar (1) de inzet individuele begeleiding, (2) dagbesteding, (3) behandeling met verblijf en (4) landelijk transitie arrangement (landelijke ingekochte hoog specialistische zorg). In het afgelopen jaar maakten minder jeugdigen gebruik van de inzet van specialistische jeugdhulp, maar bleven de kosten stijgen. Behandeltrajecten duurden langer en tarieven bij aanbieders zijn gestegen. De stijgende kosten geven noodzaak om interventies voor te bereiden om de kosten structureel terug te dringen. Binnen de regio Holland Rijnland wordt sinds het najaar van 2023 gewerkt met de wachttijdenaanpak om de wachttijden in de jeugdhulpketen te doen verminderen en meer grip te krijgen op de kosten (zie ook 'Ontwikkelingen in 2023' aan het begin van dit hoofdstuk).

Verbonden partijen

Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland (SOZ)	
Motieven en doelen deelname GR	<ul style="list-style-type: none"> De Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland (een gemeenschappelijke regeling) behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van uitvoering van gemeentelijke contractering in het kader van de Jeugdwet: (a) Regionale jeugdhulp in het gedwongen kader en (b) Gespecialiseerde jeugdhulp.
Realisatie doelstellingen en prestaties 2023	<ul style="list-style-type: none"> Uitvoering van gemeentelijke contractering in het kader van de Jeugdwet: (a) Regionale jeugdhulp in het gedwongen kader (b) Gespecialiseerde jeugdhulp. Kwantitatieve en kwalitatieve monitoring van de uitvoering van de jeugdhulpcontracten Afhandeling facturatie van de jeugdhulp cf. contracten via berichtenverkeer Opstellen definitieve prognose, afrekening en rapportage over 2022, prognoses en (tussen-)rapportage over 2023 en begroting 2024 Samenwerking met gemeenten en aanbieders t.b.v. sturing op verwezenlijken actuele inkoop- en beleidsdoelstellingen Per 1-1-2023: Verzelfstandiging van de Serviceorganisatie Zorg Bestuurlijke voorbereiding toetreding gemeente Voorschoten tot de gezamenlijke regeling per 1-1-2024
Belangrijkste bestuurlijke mijlpalen 2024	<ul style="list-style-type: none"> Toetreding gemeente Voorschoten tot de gezamenlijke regeling per 1-1-2024.

Bijdrage 2023	€ 895.000
Voor eigenaarsrol, zie paragraaf verbonden partijen	

Effectindicatoren bij 7A Jeugd

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 7A1 Een krachtige pedagogische samenleving						
7A1.a Percentage inwoners dat het eens of helemaal eens is met de stelling dat er in de buitenruimte voldoende gelegenheid is om te sporten, bewegen of spelen voor kinderen / jongeren	-	65%	-	62%	67%	Stads- en wijkenquête
7A1.b Percentage inwoners dat het eens of helemaal eens is met de stelling dat er in de buitenruimte voldoende gelegenheid is om te sporten, bewegen of spelen voor volwassenen	-	52%	-	55%	57%	Stads- en wijkenquête
7A1.c Percentage inwoners dat vindt dat in de buurt voldoende speelmogelijkheden voor kinderen zijn	-	49%	-	41%	51%	Stads- en wijkenquête
7A1.d Percentage inwoners dat vindt dat de speelmogelijkheden in de buurt veilig zijn	-	50%	-	41%	49%	Stads- en wijkenquête
7A1.e Percentage inwoners dat vindt dat de speelmogelijkheden in de buurt uitdagend zijn	-	20%	-	13%	24%	Stads- en wijkenquête
7A1.f Percentage inwoners dat vindt dat er goede voorzieningen voor jongeren zijn	-	46%	-	44,8%	28%	Veiligheidsmonitor
Doel 7A3 Goede specialistische hulp beschikbaar						
7A3.a Percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp*	15,9%	20,6%	16,1%	14,2%	14,0%	CBS (BBV - via wsjg)
7A3.b Percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdbescherming*	1,2%	1,3%	1,2%	0,9%	1,0%	CBS (BBV - via wsjg)
7A3.c Aantal Leidse gezinnen dat door vrijwilligers wordt ondersteund bij opvoedproblemen**	-	44	-	-	45	Jaarrapportage Homestart
7A3.d Percentage jeugdhulptrajecten met verblijf	2,2%	2,3%	-	1,9%	2,3%	SOZ/Holland Rijnland
7A3.e Aantal jongeren in gesloten jeugdhulp	4	9	-	5	4	SOZ/Holland Rijnland
7A3.f Gemiddelde trajectduur in dagen**	240	269	-	-	230	SOZ/Holland Rijnland
7A3.g Percentage jeugdigen met hoogspecialistische ambulante jeugd-GGZ van het totaal aantal jeugdigen**	50%	50%	-	-	48%	SOZ/Holland Rijnland
7A3.h Aantal trajecten ingezet bij niet-gecontracteerde aanbieders	36	72	-	84	50	SOZ/Holland Rijnland

*) Vanaf 2021 wordt er op een andere manier gemeten, waardoor de cijfers van voor en na 2021 niet tegen elkaar afgezet kunnen worden.

***) De cijfers over 2023 zijn (nog) niet beschikbaar.

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [Leiden in Cijfers](#).

Beleidsterrein 7B Peuterspeelopvang en kinderopvang

Doelen en prestaties bij 7B Peuterspeelzalen en kinderopvang

Doel	Prestatie	
7B1 Kwalitatief goed en toegankelijk aanbod van kindercentra	7B1.1 Zorgdragen voor voldoende aanbod peuterspeelopvang	✓
	7B1.2 Waarborgen kwaliteit kinderopvang / peuterspeelopvang	✓

Toelichting op prestaties

Zie toelichting bij 'Ontwikkelingen in 2023' aan het begin van dit hoofdstuk.

Effectindicatoren bij 7B Peuterspeelopvang en kinderopvang

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 7B1 Kwalitatief goed en toegankelijk aanbod van kindercentra						
7B1.a Percentage kinderen van 0 tot 4 jaar dat deelneemt aan kinderdagopvang*	64%	64,9%	66,7%	-	66%	CBS

*) Het CBS levert de cijfers een jaar later op. Hierdoor is nu de waarde van 2022 zichtbaar. De gegevens over 2023 worden eind 2024 verwacht. Deze indicator moet gelezen worden als een kengetal. De gemeente heeft zeer beperkt invloed op deelname aan kinderopvang, namelijk alleen waar het gaat om doelgroeppeuters binnen het onderwijskansenbeleid. Deelname aan kinderopvang is feitelijk afhankelijk van de economische conjunctuur, aangezien het wordt bepaald door het aantal gezinnen waar beide ouders werken en recht hebben op kinderopvang.

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Beleidsterrein 7C Onderwijsbeleid

Doelen en prestaties bij 7C Onderwijsbeleid

Doel	Prestatie	
7C1 Gelijke kansen voor kinderen en jongeren	7C1.1 Waarborgen van aanbod, kwaliteit en deelname aan voor- en vroegschoolse educatie	✓
	7C1.2 Stimuleren hoogwaardig taalaanbod op onderwijskansenscholen	✓
	7C1.3 Bevorderen ouderbetrokkenheid bij doelgroepkinderen	✓
7C2 Goede onderwijs-ondersteuning en samenwerking in het onderwijs	7C2.1 Ondersteunen zorg voor leerlingen met specifieke behoeften	✓
	7C2.2 Stimuleren samenwerking en voorzieningen in het onderwijs	✓
7C3 Als kennisstad toekomstbestendig onderwijs bevorderen met extra aandacht voor internationalisering en duurzaamheid	7C3.1 Stimuleren van een duurzame rijke leeromgeving waarin leerlingen en onderwijsprofessionals hun eigen talenten kunnen ontwikkelen in een doorlopende leerlijn	✓
	7C3.2 Stimuleren dat leerlingen worden voorbereid op een internationale samenleving	✓
	7C3.3 Bevorderen van toekomstgerichte talentontwikkeling door samenwerking van onderwijs met bedrijven en instellingen	✓
7C4 Zoveel mogelijk leerlingen volgen onderwijs en halen een startkwalificatie of het verwerven van een werkplek	7C4.1 Sturing geven aan projecten die zich richten op het behalen van een startkwalificatie, terugkeer naar het onderwijs (ook voor thuiszitters) of het verwerven van een werkplek	⚠
	7C4.2 Tegengaan verzuim leerplichtigen	⚠

Toelichting op prestaties

7C4.1 Sturing geven aan projecten die zich richten op het behalen van een startkwalificatie, terugkeer naar het onderwijs (ook voor thuiszitters) of het verwerven van een werkplek

In 2022-2023 daalde de uitval tot 2,5% (het niveau van voor de coronatijd, 2018-2019). In het VO daalde de uitval vooral in de onderbouw, in het Mbo daalde de uitval op bijna alle niveaus (behalve op niveau 1). Tijdens de coronatijd schreven mbo's weinig leerlingen uit en scholen adviseerden leerlingen een zo hoog mogelijk onderwijsniveau te volgen.

Na de coronatijd nam het aantal uitschrijvingen weer toe. Op de huidige krappe arbeidsmarkt geven sommige jongeren voorkeur aan betaald werk boven school. De VSV analyse voor Holland Rijnland is te vinden op Programma VSV - Holland Rijnland (rbl-hollandrijnland.nl). In de zomer van 2024 wordt daar de analyse over 2022-2023 geplaatst.

7C4.2 Tegengaan verzuim leerplichtigen

Ook na de coronatijd bleven de verzuimcijfers in 2022- 2023 hoog, zowel voor absoluut als relatief verzuim. Scholen melden verzuim meer en schrijven jongeren vaker en sneller uit bij verzuim. Jongeren geven de voorkeur aan betaald werk op deze krappe arbeidsmarkt boven onderwijs. Meer dan de helft van alle Vsv'ers van 18 t/m 22 jaar is in 2023 aan het werk. Dat is de basis voor gesprekken met de jongeren en ouders over oorzaken (bijvoorbeeld mentale problemen) en maatregelen. Het grote aantal thuiszitters dat niet staat ingeschreven bij een school (absoluut verzuim) is sterk gestegen en in 2023 grotendeels toe te schrijven aan de komst van Oekraïense vluchtelingen. In de regio Holland Rijnland had iets minder dan de helft van de thuiszitters zonder schoolinschrijving de Oekraïense nationaliteit. Voor deze groep was niet altijd direct bij aankomst een onderwijsaanbod, ook volgden sommigen online onderwijs of hadden een vrijstelling van onderwijs. Uiteraard is ook veel aandacht uitgegaan naar jongeren (thuiszitters) die wel staan ingeschreven bij een school. Meer informatie is te vinden in het jaarverslag Jaarverslagen - Holland Rijnland (rbl-hollandrijnland.nl)

Effectindicatoren bij 7C Onderwijsbeleid

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 7C1 Goede onderwijskansen voor kinderen van nul tot dertien jaar						
7C1.a Aantal kinderen van 2,5 - 4 jaar dat heeft deelgenomen aan VE*	414	377	360	347	-	Telgegevens VE-aanbieders
Doel 7C4 Zo veel mogelijk leerlingen worden behouden voor het onderwijs en halen een startkwalificatie						
7C4.a Gemiddelde uitval onderbouw VO**	0,2%	0,3%	0,3%	0,22%	0,1%	VSV Verkenner
7C4.b Gemiddelde uitval bovenbouw VMBO**	2,0%	0,9%	1,59%	1,66%	1,0%	VSV Verkenner

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
7C4.c Gemiddelde uitval bovenbouw HAVO/VWO**	0,1%	0,6%	0,39%	0,86%	0,2%	VSV Verkenner
7C4.d Gemiddelde uitval MBO niveau 1**	23,5%	30,7%	17,8%	29,23%	23,0%	VSV Verkenner
7C4.e Gemiddelde uitval MBO niveau 2**	10,4%	12,9%	15,4%	12,74%	14,0%	VSV Verkenner
7C4.f Gemiddelde uitval MBO niveau 3 **	6,2%	4,6%	7,8%	7,09%	4,4%	VSV Verkenner
7C4.g Gemiddelde uitval MBO niveau 4**	4,8%	4,8%	7,3%	6,38%	4,3%	VSV Verkenner
7C4.h Absoluut verzuim per 1.000 leerlingen (aantal absoluut verzuimers die langer dan 3 maanden niet ingeschreven staan op een school (PO + VO + geen eerdere schoolinschrijving)**	2	4,7	4,4	8,72	2,0	RBL
7C4.i Relatief verzuim per 1.000 leerlingen (aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 inwoners lft 5-18jr)**	15	15	23	22,77	12	RBL
7C4.j Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie VO en MBO**	1,9%	2,2%	2,8%	2,51%	2,3%	RBL

*) Voor de indicator 7C1.a zijn geen streefwaarden opgenomen, omdat deze nog in samenwerking met de betrokken partijen moeten worden bepaald. Dit is een van de acties die voortvloeien uit de beleidsnota 'Een vliegende start' Onderwijskansenbeleid Leiden 2023-2026. Er is een daling van het aantal deelnemende doelgroep-peuters zichtbaar. Dit komt door een afnemend aantal peuters, de coronapandemie en de samenwerking in de keten. De verbetering van de samenwerking is een van de belangrijkste acties in de genoemde nieuwe beleidsnota.

**) De bron van de indicatoren 7C4.a tot en met 7C4.g en 7C4.j is in de programmabegroting aangepast. De vsv cijfers worden ontleend aan de bron: Dashboards vsv en jikp (rijkscloud.nl), waar ook het RBL de analyses op baseert. De meest actuele cijfers over verzuim ontlene we sinds 2021 aan het RBL. Deze worden pas later gepubliceerd op Waarstaatjegemeente.nl. De BBV Realisatiewaarden van voorafgaande jaren zijn terug te vinden op deze website.

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op LeideninCijfers.nl.

Beleidsterrein 7D Onderwijshuisvesting

Doelen en prestaties bij 7D Onderwijshuisvesting

Doel	Prestatie	
7D1 Goede kwantiteit en kwaliteit van onderwijshuisvesting	7D1.1 Realisatie van nieuwbouw, uitbreiding en vervanging van lesgebouwen en gymnastieklokalen	⚠️
	7D1.2 In stand houden van de bestaande gymnastieklokalen door onderhoud en aanpassingen	✅
	7D1.3 Uitvoering van de overige wettelijke taken zoals OZB, schadeherstel en bekostiging gymnastiekonderwijs	✅

Toelichting op de prestaties

7D1.1 Realisatie van nieuwbouw, uitbreiding en vervanging van lesgebouwen en gymnastieklokalen

De nieuwbouw van de gymzaal met twee vloerdelen aan de Oppenheimstraat heeft vertraging opgelopen en kon niet binnen het huidige krediet worden gerealiseerd. In 2024 wordt verder gewerkt aan de uitwerking van de gymzalen en wordt de raad hierover geïnformeerd, naar verwachting in het tweede kwartaal. Daarna wordt toegewerkt naar het starten van de aanbesteding en het proces tot uitvoeringsbesluit. De overige projecten lagen op schema en hiervoor zijn met de Herwaardering 2023-2032 voldoende middelen beschikbaar gekomen.

Effectindicatoren bij 7D Onderwijshuisvesting

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
7D1 Goede kwantiteit en kwaliteit van onderwijshuisvesting						
7D1.a Rapportcijfer inwoners voor de kwaliteit van schoolgebouwen	-	7,5	-	7,4	7,5	Stads- en wijkenquête

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Kaderstellende beleidsstukken

In 2023 zijn de volgende kaderstellende beleidsstukken vastgesteld:

- Leidse Visie Gelijke Kansen 2023 ([RV 23.0106](#))
- Onderwijskansenbeleid Leiden 2023-2024 ([RV 23.0108](#))

Programmabudget

Jeugd en onderwijs bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Jeugd	Lasten	36.276	38.631	883	39.514	40.883	-1.370
	Baten	-543	-324	-1.681	-2.005	-1.926	-79
Saldo		35.732	38.307	-798	37.508	38.957	-1.449
Peuterspeelopvang en kinderopvang	Lasten	1.755	1.860	155	2.015	1.904	111
	Baten	-4	-4	-63	-67	-30	-37
Saldo		1.751	1.856	92	1.948	1.874	73
Onderwijsbeleid	Lasten	10.432	10.916	157	11.073	10.705	368
	Baten	-5.780	-5.440	-938	-6.378	-6.141	-237
Saldo		4.651	5.475	-781	4.694	4.564	131
Onderwijshuisvesting	Lasten	11.681	12.775	782	13.557	12.462	1.095
	Baten	-558	-241	-904	-1.145	-1.328	183
Saldo		11.122	12.534	-122	12.412	11.133	1.278
Programma	Lasten	60.142	64.181	1.977	66.158	65.954	204
	Baten	-6.885	-6.009	-3.587	-9.596	-9.426	-170
Saldo van baten en lasten		53.257	58.172	-1.610	56.562	56.529	34
Reserves	Toevoeging	1.056	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-1.067	-3.128	-237	-3.365	-3.346	-19
Mutaties reserves		-11	-3.128	-237	-3.365	-3.346	-19
Resultaat		53.247	55.044	-1.846	53.198	53.183	15

Reserves programma 7 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Reserve combinatiefuncties	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	-19	0	-19	0	-19
Saldo		0	-19	0	-19	0	-19
Reserve onderwijshuisvesting	Toevoeging	10	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-65	-55	0	-55	-55	0
Saldo		-55	-55	0	-55	-55	0
Reserve soc.-maatsch. En cult. Voorz. P7	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-351	0	0	0	0	0
Saldo		-351	0	0	0	0	0
Reserve Sociaal Domein P7	Toevoeging	1.046	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-651	-3.054	-212	-3.266	-3.266	0
Saldo		395	-3.054	-212	-3.266	-3.266	0
Res. Leefbaarh.projecten in de wijken P7	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	-25	-25	-25	0
Saldo		0	0	-25	-25	-25	0
Totaal	Toevoeging	1.056	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-1.067	-3.128	-237	-3.365	-3.346	-19

Reserves programma 7 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil 2023
Reserves programma 7		-11	-3.128	-237	-3.365	-3.346	-19

BELEIDSTERREINEN

Toelichting op beleidsterreinen met financiële afwijkingen (op de lasten en/of baten) > € 250.000.

7A Jeugd

Er is sprake van een overschrijding van de begrote lasten met circa € 1,37 miljoen, terwijl de begrote baten circa € 0,1 miljoen lager zijn. Per saldo komt dit neer op een negatief resultaat van circa € 1,45 miljoen.

Op het onderdeel regionale Jeugdhulp is ten opzichte van de raming per saldo een nadeel verantwoord van € 1,5 miljoen. Dit is een gevolg van het pas laat bekend worden van enkele regionale tegenvallers, o.a. als gevolg van extra gehonoreerde aanvragen door het Expertteam (het betreft noodzakelijke zorg buiten de reguliere gecontracteerde aanbieders om) en tegenvallers in de kosten voor hoog specialistische hulp op basis van het Landelijk Transitiearrangement. Deze laatste vorm van jeugdhulp is voor de gemeente niet beïnvloedbaar. Verder is er sprake geweest van late facturering door een grote aanbieder, waardoor deze kosten niet eerder in de prognose zijn voorzien. Tegenover deze tegenvallende kosten staat een totaal van ca. € 0,5 miljoen aan onderbestedingen van o.a. regionale uitvoeringskosten Jeugd, PGB's Jeugd en Jeugdparticipatie.

7B Peuterspeelopvang en kinderopvang

Er zijn geen relevante afwijkingen

7C Onderwijsbeleid

Er is sprake van een onderschrijding van de begrote lasten met € 368.000, terwijl de begrote baten circa € 237.000 lager zijn. Per saldo komt dit neer op een positief resultaat van € 131.000.

Op het beleidsonderdeel onderwijskansen beleid is voornamelijk door een aantal terugvorderingen van subsidies over de afgelopen jaren op de lasten € 219.000 minder besteed. Hier staat een lagere rijksbijdrage van € 173.000 tegenover. Verder zijn de kosten van leerlingenvervoer € 210.000 lager. Belangrijke oorzaak hiervan is dat het extra budget voor leerlingenvervoer Oekrainiers van ca. € 152.000 niet besteed is. Op de onderdelen Onderwijsinnovatie en LEA is € 103.000 niet besteed. Tenslotte is er bij het project VRAC (it takes a Village to Raise A Child) sprake van een tegenvaller van ca. € 157.000, waarvan € 111.000 veroorzaakt is door een nagekomen factuur over 2022.

7D Onderwijshuisvesting

Er is sprake van een onderschrijding van de begrote lasten met € 1.095.000, terwijl de begrote baten circa € 183.000 hoger zijn. Per saldo komt dit neer op een positief resultaat van € 1.278.000.

Er is een eenmalige bijdrage van € 796.033 ontvangen van het COA in het kader van de regeling onderwijshuisvesting asielzoekers (OHBA). Deze bijdrage is bedoeld voor de periode 2023 t/m 2026. Dit betreffen middelen voor de huisvestingskosten (investerings, huren, OZB, verzekeringen) voor het basisonderwijs aan asielzoekerskinderen. In 2023 zijn hiervoor nog geen bestedingen gedaan, deze worden verwacht in 2024 en verder. Als gevolg van extra rijksbijdragen in het kader van de SUVIS regeling (specifieke uitkering ventilatie in scholen) is er op de baten sprake van een voordeel van per saldo € 161.000. Daar tegenover staat een nadeel op de lasten van € 161.000 (eindsaldo komt uit op 0). Op de overige huisvestingslasten is per saldo een voordeel ontstaan van ca. € 440.000.

RESERVES

Toelichting op afwijkingen Reserves > € 250.000.

Reserve combinatiefuncties

Begroot is een onttrekking van € 19.000. Gezien het positieve resultaat op de combinatiefuncties is er geen onttrekking nodig.

INVESTERINGEN

Overschrijdingen op investeringskredieten

Niet van toepassing

Toelichting op investeringskredieten die worden afgesloten met een opvallend overschot

7100404 2017.018 Leonardo Telderskade nieuwbouw

Voor deze investering is een budget van ruim € 16 miljoen beschikbaar gesteld. Het schoolbestuur heeft door een gedegen projectorganisatie de investering binnen de hiervoor beschikbaar gestelde middelen gerealiseerd. Hierdoor is een overschot ontstaan van € 136.776.

Toelichting op investeringskredieten ouder dan drie jaar die niet afgesloten worden bij de jaarrekening

7100815 3 basisscholen Broekplein

De nieuwbouw basisscholen Broekplein is vrijwel afgerond. Resteren nog in 2024 de afronding van de aanheling van de openbare ruimte en overige werkzaamheden in verband met de overdracht aan Beheer. Tevens de voltooiing van de inrichting van de schoolpleinen en het bouwrijp opleveren van het resterende grond aan de gemeente Leiden. Dit krediet kan in 2024 worden afgesloten.

7100871 2017.010+011+015 VMBO Boerhaavelaan Nieuwbouw

De financiële afwikkeling van de investering is afhankelijk van de accountant die het project op dit moment financieel controleert. Na een positieve accountantsverklaring kan dit project naar verwachting in 2024 financieel worden afgewikkeld.

7101242 Nota Spelen en bewegen 2017

Het Uitvoeringsplan Spelen 2018-2022 heeft een looptijd van 4 jaar. De laatste projecten worden momenteel afgerond. Daarna kan het krediet naar verwachting in 2024 worden afgesloten.

7101625 faciliteren nieuwbouw Leonardo college

Het Leonardo college heeft in 2021 haar deuren geopend. Daarna is de openbare ruimte aangelegd, deze werkzaamheden zijn half 2022 afgerond. Vervolgens heeft de oplevering van de openbare ruimte vertraging opgelopen en was er na verloop van tijd herstelwerk nodig. Dit is begin 2024 afgerond. Naar verwachting zal de overdracht naar Stedelijk Beheer in het tweede kwartaal van 2024 plaatsvinden en daarna wordt het project afgerond en zal het krediet gesloten worden.

7101780 gymaccommodatie Oppenheimstraat 4

Als gevolg van vertraging kan dit krediet nog niet worden afgesloten. Verwachting is dat de werkzaamheden (na het ontwerptraject en uitvoeringsbesluit) in de loop van 2025 gestart zullen gaan worden (zie voor meer informatie ook prestatie 7D1.1).

8

Cultuur, sport en recreatie

Cultuur, sport en recreatie

<i>Programmanummer</i>	8
<i>Commissie</i>	Onderwijs en Samenleving, Werk en Middelen
<i>Portefeuille(s)</i>	Energie, Werk en Inkomen en Cultuur Economie, Kennis, Sport en Gezondheid Bestuur, Veiligheid en Handhaving Klimaat, Mobiliteit en Financiën.

De missie van het programma Cultuur, sport en recreatie luidt:

"Cultuur, cultuurhistorie, sport en evenementen zijn van grote waarde voor de versterking van de positie van Leiden in de regio Randstad. Bovendien zijn sport, recreatie, evenementen en cultuur, belangrijk voor de sociale structuur van de stad. Het aanbod van voorzieningen zal toegankelijk zijn om de ontwikkeling en ontspanning van inwoners te verzekeren en onderscheidend om de centrumfunctie voor bezoekers te benutten."

Ontwikkelingen in 2023

In deze paragraaf schetsen we de belangrijkste ontwikkelingen van 2023 op het gebied van cultuur, erfgoed, sport en recreatie. Bij de prestaties onder de beleidsterreinen worden vervolgens alleen de prestaties toegelicht die niet op groen staan.

8A Ontwikkelingen Cultuur

Uitvoeringsagenda Cultuur

Begin 2023 is de uitvoeringsagenda Cultuur 2023 en 2024 vastgesteld. Deze agenda is opgesteld door de C6, in overleg met de gemeente. Om de kleinere culturele instellingen en makers hier actief bij te betrekken is in september 2023 een bijeenkomst gehouden met verschillende thematafels. Thema's waren: grote en kleine makers / ruimte voor makers, cultuureducatie, publieksverbreding, samenwerking en huisvesting culturele instellingen. Daarnaast is ook de eerste input opgehaald voor het nieuwe subsidiestelsel cultuur (n.a.v. de motie Beter subsidiesysteem cultuur d.d. 6 juni 2023). Q4 2024 zal de nieuwe subsidieregeling in de inspraak gaan, Q1 2025 moet daarop het nieuwe stelsel in werking treden.

Tijdelijke regeling energiecompensatie

Bij de behandeling van de kaderbrief in juni 2023 zijn middelen beschikbaar gesteld voor de energiecompensatie van culturele instellingen. Hier is door zowel grote als kleine organisaties een beroep op gedaan. Op het beschikbaar gestelde budget is nog een bedrag van € 378.000 over. Een aantal grote culturele organisaties had nog een vast energiecontract, waardoor de financiële schade in 2023 (compensatiejaar 2022) meeviel. Echter in compensatiejaar 2023 zijn deze energiecontracten afgelopen. Het afsluiten van nieuwe energiecontracten zorgt voor hogere energiekosten vanwege de gestegen tarieven. Het voorstel is om het resterende budget 2023 te bestemmen voor 2024 in overeenstemming met de regeling: als het plafond voor 2023 niet is bereikt wordt het resterende budget toegevoegd aan het plafond 2024.

Tijdelijke regeling Impuls Jongerencultuur

In 2023 is via de SPUK Impuls jongerencultuur van OCW voor twee jaar budget beschikbaar gekomen om cultuurparticipatie door jongeren in Leiden te stimuleren. Veel jongeren hebben het moeilijk gehad tijdens de coronaperiode en ondervinden daar nog problemen van. Cultuur kan hier een verbindende en activerende rol in

spelen. Met de subsidieronde in 2023 zijn al uiteenlopende culturele jongerenprojecten mogelijk gemaakt, van o.a. de Wibar, Stichting Je bent nooit alleen, STAD en Studio Moio. In 2024 volgt nog één aanvraagronde.

BplusC

In 2023 is een aantal vervolgstappen gezet in de doorontwikkeling en vernieuwing van BplusC. In maart 2023 is een nieuwe directeur/ bestuurder aangesteld. Hiermee is het vernieuwingsproces voortvarend ingezet. Er zijn goede afspraken gemaakt tussen het college en BplusC over het proces en de te nemen stappen. In oktober 2023 heeft BplusC een nieuw meerjarenbeleidsplan 2024-2027 aangeleverd.

Huisvesting Muziekeducatie- en programmering

In december 2022 heeft het college besloten de definitiefase te starten van het project Herinrichting muziekeducatie en – programmering in één pand aan de Oude Vest/ Hazewindsteeg. Met deze ontwikkeling is meer tijd gemoeid dan eerder werd geraamd. Samen met BplusC en de onderhuurders van het Muziekhuis (Middelstegracht) is in 2023 vormgegeven aan het programma van eisen en vlekkenplan. Besluitvorming hierover wordt verwacht in Q2 2024.

Huisvesting Bibliotheek

Het college heeft op 27 juni 2023 besloten te starten met de ontwikkeling van een moderne, multifunctionele en duurzame bibliotheek op de huidige locatie Nieuwstraat 4. De raad heeft het college verzocht om drie scenario's uit te werken:

1. Vernieuwing van de bibliotheek binnen het beschikbare budget.
2. Een moderne bibliotheek met een standaard en functioneel afwerkingsniveau.
3. Een moderne bibliotheek met een hoogwaardig afwerkingsniveau.

De scenario's zijn in Q4 2023 verder uitgewerkt en op basis van een programma van eisen is een vlekkenplan gemaakt. De planning beoogt besluitvorming over de scenario's in Q2 2024.

Maatwerkoplossingen cultureel vastgoed

De gemeente heeft aan zes culturele instellingen een aanbod gedaan om de huisvestingsafspraken te normaliseren. Er is gewerkt aan privaatrechtelijke overeenkomsten: bespreking van de nieuwe huurcontracten en bijbehorende demarcatielijsten. Voor een drietal instellingen is ook een nieuwe huurprijs aangeboden, om deze in lijn te brengen met het Beleidskader Vastgoed. De bestuurlijke gesprekken hebben in november 2023 plaatsgevonden. In maart 2024 ontvangt de raad een brief over de stand van zaken.

Musea

De rijksmusea Boerhaave, Naturalis en Volkenkunde, lijken zich weer volledig hersteld te hebben van de na-ijl effecten van corona en hebben veel bezoekers getrokken dit jaar. JapanMuseum Sieboldhuis had in 2023 qua bezoekers het beste jaar ooit. Voor een toelichting over Museum de Lakenhal zie onder prestatie 8A1.8.

Museum	2022	2023
Naturalis	412.000	508.471
Rijksmuseum van Oudheden	169.000	206.971
Hortus Botanicus Leiden	208.000	239.552
Wereldmuseum	89.000	106.166
Museum Boerhaave	86.000	102.789
Museum De Lakenhal	55.415	65.225
Japanmuseum Sieboldhuis	34.000	56.447
Stedelijk Molenmuseum De Valk	31.000	33.165
Erfgoed Leiden en Omstreken (Boisotkade)	7.408	8.043
Totaal	1.086.000	1.326.829

Lokale media

In 2023 zijn de stichtingen van de lokale publieke omroepen voor Leiden (Lorelei-Sleutelstad) en de regiogemeenten Oegstgeest, Voorschoten en Zoeterwoude (Holland Centraal-Unity) gefuseerd voor de vorming van een lokale omroep voor de Leidse regio. De fusie-omroep is door het Commissariaat voor de Media aangewezen als de lokale omroep voor de Leidse regio voor de periode van 4 december 2023 tot 4 december 2028. De vorming van de gezamenlijke lokale omroep loopt vooruit op de ontwikkeling tot een streekomroep. Dit past in het beleid van de Rijksoverheid.

8B Ontwikkelingen Erfgoed

Locatie Boisotkade

In 2024 start de verbouwing van de locatie Boisotkade (met onder meer een nieuwe publieksruimte), dus de voorbereidingen waren in de 2023 al in volle gang. Het Voorlopig Ontwerp is gereed, waarmee verder wordt gewerkt aan de uitwerking. De locatie is met 8.043 bezoekers in 2023 nog steeds in trek, naast het reguliere bezoek aan de studiezaal ook voor evenementen en kennisdeling. Voorbeelden zijn de Museumnacht, colleges van de universiteit, uitwisselingen met erfgoedcollega's uit het hele land, of kleine symposia zoals over de opgravingen onder de minicontainers. Vanuit erfgoed is ook in 2023 bijgedragen aan de ambities van Leiden Kennisstad, waarin Erfgoed Leiden een van de samenwerkingspartners is (Paragraaf Bijzonder programma Kennisstad).

Digitaal bereik

Ook digitaal tikkert Erfgoed Leiden aan de weg. Zo werd in 2023 een nieuw collectiebeheersysteem in de gebruik genomen en zijn voorbereidingen getroffen voor een nieuwe website in 2024. Het bezoek aan de huidige website neemt al jaren iets af. Daartegenover staat een groei van ruim 45% bij het aantal bezoeken aan de collecties van Erfgoed Leiden en Omstreken via andere – vaak nog onbekende - websites, omdat Erfgoed Leiden gedigitaliseerde bronnen als open data aanbiedt.

Duurzaamheid

Vanuit erfgoed wordt bijgedragen aan de ambities op het gebied van duurzaamheid (Programma 5 Omgevingskwaliteit / Duurzaamheid). Maatwerk is daarbij van belang. De belangstelling voor het gratis duurzaamheidsadvies voor historische bebouwing blijft onverminderd hoog. Ook grotere verhuurdersorganisaties tonen belangstelling en vragen advies aan. In mei 2023 is in het stadhuis een tentoonstelling georganiseerd over verduurzaming van historische bebouwing met spreekuren voor belangstellenden. Inmiddels bieden de landelijke subsidieregelingen voor verduurzaming van monumentaal vastgoed meer mogelijkheden. Hiervoor heeft ook Leiden zich via landelijke platforms ingezet.

Van Erfgoeddeal tot Jonge Bouwkunst

In 2023 is vanuit erfgoed bijgedragen aan de aanvraag en toekenning van de landelijke Erfgoeddeal voor het op erfgoed-inclusieve wijze vergroenen van de Leidse binnenstad (Paragraaf Bijzonder programma Binnenstad). In 2023 is het budget voor de subsidieregeling historisch stadsbeeld volledig besteed. Diverse resultaten zijn zichtbaar in het stadsbeeld.

Samen met andere erfgoedgemeenten is landelijk aandacht gevraagd voor de subsidieregeling instandhouding rijksmonumenten, met het oog op het religieus erfgoed.

In 2023 is het onderzoek naar de Jonge Bouwkunst (jaren 70-90) in Leiden afgerond. Hiermee kan in een vervolgstap beter gekeken worden naar de gewenste bescherming van de cultuurhistorische waarden.

8C Ontwikkelingen Sport

Sportaccommodaties

De nieuwe sportaccommodaties Combibad-IJshal De Vliet en Sportcomplex 1574 zijn in oktober 2023 feestelijk geopend met een groot spektakel waarin sporters van jong tot oud in het middelpunt stonden. Na een aantal kleine problemen in de opstartfase zijn beide sportaccommodaties nu tot ieders tevredenheid in gebruik.

Versneld verLEDden van gemeentelijke veldverlichting

In het 'Uitvoeringsprogramma Beheer Sport 2022-2026' hebben wij de gemeentelijke ambities op het gebied van duurzaamheid in het beheer van onze gemeentelijke sportvoorzieningen verwerkt. Daarnaast passen we de 'Routekaart Verduurzaming Gemeentelijk Vastgoed' uit 2020 toe op het sportvastgoed en streven we ernaar om in 2050 al het vastgoed CO₂- en energieneutraal te maken. Eén van de maatregelen hiervoor is het stapsgewijs 'verLEDden' van de veldverlichting bij gemeentelijke sportaccommodaties. Hiermee wordt bedoeld dat traditionele halogeen veldverlichting wordt omgezet naar LED-verlichting. Dit doen we sinds 2021 al stapsgewijs, maar daarbovenop heeft het college in januari 2023 besloten om alle gemeentelijke veldverlichting zo snel mogelijk te verLEDden. Versneld betekent dat we dat gedaan hebben vooruitlopend op natuurlijke vervangingsmomenten volgens het Beheerplan (MeerJarenOnderhoudsPlan). Het ging om een groot project: 15 velden/banen, 25 masten en 136 armaturen (de sportveld verlichtingslampen in de masten). Dit project is in januari 2024 afgerond. Voor verenigingen betekent dit een aanzienlijke besparing van energiekosten. Daarnaast draagt het bij aan de gemeentelijke doelstellingen voor duurzaamheid.

Wijk sportpark de Mors

In oktober 2023 heeft de gemeente de kaders vastgesteld voor de herinrichting van sportpark de Mors. De Steenwisselplaats wordt bij het sportpark De Mors betrokken en verliest zijn huidige bestemming. Hiermee wordt gedeeltelijk invulling gegeven aan de compensatieopgave door het bestemmen van sportpark De Vliet tot bedrijventerrein. In sportpark de Mors breiden we ook de rugbycapaciteit uit. Er komt een extra hybride rugbyveld en (dankzij de betrekking van de steenwisselplaats) kan het hoofdveld wordt vergroot naar

internationale maatvoering. Ook wordt er, in overeenstemming met de visie op wijksportparken (RV17.0062), ruimte gecreëerd voor de ongebonden sporter. Onderdeel van het besluit is de aanleg van een urban skatepark. Tot slot wordt ook een kwaliteitsimpuls gegeven aan de voetbalsport door twee bestaande natuurgras voetbalvelden te vervangen door kunstgras. Dit bevordert de speelbaarheid. De velden kunnen hierdoor intensiever gebruikt worden en bij slecht weer kan er aanzienlijk langer doorgespeeld worden.

Sportakkoord

Voor de zomer hebben we Sportakkoord II opgesteld voor 2023 tot en met 2026 en is de raad hierover geïnformeerd. Hoofddoelstelling van het sportakkoord is om meer Leidenaren een leven lang te laten genieten van sport en bewegen. Ambities van het Leidse Sportakkoord II liggen op vier centrale thema's: (1) een sociaal veilige sport, (2) inclusie en diversiteit, (3) vitale sportaanbieders en (4) en maatschappelijke waarde van topsport. Het kernteam is verantwoordelijk voor de realisatie van de doelen van het sportakkoord. Het kernteam bestaat uit afgevaardigden van de Leidse Sportfederatie, Stichting Topsport Leiden, de adviesraad sociaal domein en de gemeente Leiden. Om de uitvoeringskracht van het sportakkoord verder te versterken is een coördinator aangesteld. De coördinator ziet toe op de realisatie van ambities en werkt als verbinder met de werkgroepen op de genoemde thema's. In het najaar van 2023 hebben we bijna twintig mooie initiatieven kunnen ondersteunen. De initiatieven liepen uiteen van het toegankelijker maken van sport voor mensen met een beperking (zoals rolstoelrugbyclinics) tot aan het bevorderen van een gezond prestatieklimaat bij Leidse Rugbyclub DIOK.

Voldoende bewegen

In 2023 waren weer meer Leidenaren aan het sporten en bewegen dan in de jaren ervoor en is er hard gewerkt om deze stijging door te zetten. Schoolsport071 zorgt er samen met sportaanbieders uit Leiden en de regio voor dat Leidenaren heel laagdrempelig kennis kunnen maken met uiteenlopende sporten. Tegen gereduceerd tarief kunnen kinderen én volwassen verschillende sporten proberen. Om financiële drempels weg te nemen voor mensen met een laag inkomen werken we samen met het Jeugdfonds Sport & Cultuur en sinds 2022 ook het Volwassenenfonds. Beide fondsen zetten zich in om kinderen en volwassenen financieel te ondersteunen die, door het ontbreken van geld, niet bij een sportvereniging kunnen sporten. De buurtsportcoaches hebben als opdracht om groepen mensen die minder vaak sporten te bereiken. De buurtsportcoaches zijn in alle wijken actief en organiseren sport- en beweegactiviteiten voor Leidenaren van jong tot oud, zoals vitaliteitsdagen voor senioren, fietslessen voor vrouwen met een migratieachtergrond en sportactiviteiten voor Oekraïense vluchtelingen. De buurtsportcoaches werken samen met Gemiva, ActiVite en andere maatschappelijke organisaties. De inzet van de consultant aangepast sporten is om mensen met een beperking mee te laten doen aan sport. Zij haalt individuele hulpvragen van mensen met een beperking op en koppelt deze mensen aan een sportvereniging. Ze helpt ook sportverenigingen bij het opzetten van sportaanbod voor mensen met een beperking.

8D Ontwikkelingen Recreatie

Leidens Ontzet 2023

Het stadsfeest Leidens Ontzet is in 2023 succesvol verlopen. Ten opzichte van de editie van 2022 mocht er weer als vanouds van alles worden georganiseerd. Het stadsfeest trok veel bezoekers naar de stad. Meer kramen hebben geleid tot een feestelijkere en drukbezochte Warenmarkt. In de pers toonden de Leidenaren en bezoekers uit de regio zich zeer tevreden. Ook vanuit de horeca en de 3 October Vereniging (3OV) is men over het algemeen tevreden over het verloop van het stadsfeest.

Zoals bekend verkeert de viering van Leidens Ontzet al een aantal jaar in een transitiefase. In 2023 is de voorbereiding opgepakt voor een nieuwe organisatiestructuur voor het stadsfeest. Over de mogelijkheden en voorwaarden hiervoor is gesproken met vertegenwoordigers van de horeca en de 3 OV. In gezamenlijk verband is een aantal landelijke stadsfeesten (onder meer de 4-daagse in Nijmegen en de Sneekweek) bezocht, om ervaringen op te doen voor aanpassing van de structuur en organisatievorm van het stadsfeest. Begin 2024 is de raad geïnformeerd over de aanpak en het proces hiervan.

Faciliterend evenementenfonds

In oktober 2023 is de raad geïnformeerd over de ontwikkelingen rondom het in het beleidsakkoord beoogde Revolverend evenementenfonds. Dit is na de verkenning omgezet in een Faciliterend evenementenfonds omdat dit beter aansluit op wat in Leiden nodig is.

Beleidsterrein 8A Cultuur

Doelen en prestaties bij 8A Cultuur

Doel	Prestatie	
8A1 Sterke culturele basisinfrastructuur, voor alle hierbij behorende prestaties kwalitatief hoogstaand, divers en inclusief	8A1.1 Ondersteunen en mogelijk maken voorstellingen en optredens podiumaanbod	⚠️
	8A1.2 Ondersteunen en mogelijk maken museaal aanbod	✅
	8A1.3 Ondersteunen en mogelijk maken educatief aanbod	✅
	8A1.4 Ondersteunen en mogelijk maken beeldende kunst (in de openbare ruimte)	⚠️
	8A1.5 Ondersteunen amateurkunstverenigingen	✅
	8A1.6 Ondersteunen lokale media	✅
	8A1.7 Ondersteunen projecten voor diversiteit, toegankelijkheid, ander publieksbereik, spreiding in de stad	✅
	8A1.8 Exploitatie Stedelijk museum De Lakenhal	⚠️
8A2 Cultuur draagt bij aan maatschappelijke doelen door culturele activiteiten	8A2.1 Stimuleren en ondersteunen netwerkvorming en kennisontwikkeling cultuur- en zorgsector	✅
	8A2.2 Stimuleren en ondersteunen dat cultuur bijdraagt aan integratie nieuwkomers	✅
	8A2.3 Onderzoek en stimuleren grotere toegankelijkheid cultuur voor smalle beurs en jongeren	✅
8A3 Leiden onderscheidt zich (inter)nationaal met kennis en cultuur	8A3.1 Versterken unieke weefsel kennis en cultuur	⚠️
	8A3.2 Cultuureducatie icm natuur en milieueducatie om de hoek	✅

Inleiding

De meeste prestaties staan op groen. In de inleiding zijn enkele ontwikkelingen opgenomen. De (4) prestaties die niet op groen staan worden hieronder nader toegelicht.

Toelichting op prestaties

8A1.1 Ondersteunen en mogelijk maken voorstellingen en optredens podiumaanbod

Het publiek was in 2023 bijna op het oude niveau van voor de coronacrisis (2019). Programmering was geheel 2023 mogelijk. Opvallend is dat er na corona een nieuw jong publiek te vinden is bij de theaters. De gedeeltelijke wisseling van doelgroepen zal zich naar verwachting komend jaar bestendigen en de bezoekersaantallen op niveau brengen.

8A1.4 Ondersteunen en mogelijk maken beeldende kunst (in de openbare ruimte)

De restauratie van de sokkel van het standbeeld van Van der Werff (60.000 euro) en diverse extra uitgaven wegens vandalisme hebben gezamenlijk geleid tot een overschrijding op onderhoud van beeldende kunst in de openbare ruimte van 65.000 euro. Met een meerjarenonderhoudsplan voor kunst in de openbare ruimte wordt geprobeerd de kosten zoveel mogelijk te spreiden. Sommige restauraties zijn echter zo kostbaar dat deze kosten niet kunnen worden opgevangen in het meerjarenplan. Er is jaarlijks 41.000 euro beschikbaar voor onderhoud van kunst in de openbare ruimte.

In 2023 is verder actief aan de slag gegaan met het herplaatsen van kunst voor de openbare ruimte die zich momenteel in de opslag bevindt. In 2024 en 2025 zullen daarom een aantal werken weer opnieuw in Leiden te zien zijn.

8A.1.8 Exploitatie Museum De Lakenhal

Het herstel van de bezoekersaantallen heeft zich in 2023 doorgezet. Dit is echter niet op het niveau zoals gepresenteerd in de business case die opgesteld is vóór de restauratie en uitbreiding (85.000 bezoekers op jaarbasis). In 2023 bezochten in totaal 66.792 bezoekers het museum. Dat is wel ruim 10.000 bezoekers meer dan in 2022. Deze doorontwikkeling in bezoekersaantallen vertaalt zich ook in de resultaten voor de horeca en retail. MDL blijft intussen werken aan het verder opbouwen van de bezoekersaantallen.

De ontwikkeling van de commerciële evenementen is echter achtergebleven. Dit is deels veroorzaakt door capaciteitstekorten vanwege ziekte, maar ook vanwege nog niet geoptimaliseerde processen rond offertes, boekingen, communicatie en facturering. Onderzoek zal moeten aangeven of de in de business case gestelde doelstellingen over bezoekersaantallen en commerciële evenementen realistisch zijn voor de toekomst.

De doelen voor publieksprogramma's en tentoonstellingen zijn gehaald. Museum De Lakenhal maakte in 2023 drie grote tentoonstellingen: David Bailly (Tijd, Dood en IJdelheid) in het voorjaar, en in het najaar de tentoonstellingen rond de Doesjenel prijs voor jonge Leidse kunstenaars en over Anton de Kom en de Surinaamse Studenten Unie (Strijden ga ik!) in samenwerking met de Universiteitsbibliotheken Leiden. Deze tentoonstellingen werden zowel door publiek als de landelijke media zeer positief gewaardeerd. Ook werd weer een nieuwe editie van de Kunstroute gemaakt.

In 2023 werd opnieuw veel aandacht besteed aan de diverse publieksprogramma's om scholen, gezinnen, jongeren, ouderen en andere doelgroepen te betrekken bij de tentoonstellingen en de collectie. Deze trokken veel belangstelling; van het programma voor ouderen met dementie (Memorabel), de creatieve activiteiten in het atelier, de rondleidingen, de gratis openstellingen gedurende het jaar, de avondopening (Lakenhal Laet) tot en met een nieuw programma met een verdiepende blik achter de schermen (College op Zondag).

In 2023 zijn tot slot voorbereidingen getroffen voor het 150 jarig bestaan van het museum en de viering van 450 jaar Leids Ontzet in 2024, waaronder een bijzondere Rembrandtpresentatie.

8A3.1 Versterken unieke weefsel kennis en cultuur door Pilgrimjaar, ECS 2022

De beoogde samenwerking tussen musea, erfgoedinstellingen, gemeente en Universiteit, onder de naam Collectie Leiden, heeft nog niet tot resultaat geleid. Met de musea en de erfgoedinstellingen blijven we in gesprek om te kijken welke zaken er in kleiner verband wel kunnen worden opgepakt (relatie met Kennisstad). Daarnaast zijn er vanuit de subsidieregeling Cultuur, onderdeel Cultuur en Kennis, diverse projecten gefinancierd waarbij cultuur en kennis elkaar versterken.

Effectindicatoren bij 8A Cultuur

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 8A1 Cultuur heeft een breed en divers aanbod met meer kwaliteit en vernieuwing; musea en podia zetten Leiden nationaal en regionaal op de kaart						
8A1.a Percentage inwoners dat per jaar een culturele voorstelling of voorziening bezoekt	-	37%	-	82%	60%	Stads- en wijkenquête
8A1.b Aantal bezoeken aan gemeentelijke en/of gesubsidieerde kunst- en cultuurinstellingen (x 1.000)	45	50	194	238	210	Jaaropgave culturele instellingen
Doel 8A3 Cultuur (ver)bindt en ontwikkelt talenten en activiteiten die passen bij Leiden, Stad van ontdekkingen						
8A3.a Percentage inwoners dat actief participeert in kunst en cultuur	-	47%	-	48%	45%	Stads- en wijkenquête

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#). Er was geen Stadsenquête in 2022, deze vindt om het jaar plaats.

Beleidsterrein 8B Cultureel erfgoed

Doelen en prestaties bij 8B Cultureel erfgoed

Doel	Prestatie	
8B.1 Het Leids verleden wordt duurzaam ingezet als onderscheidende kracht: kennis en collecties op het gebied van cultureel erfgoed zijn bruikbaar voor diverse groepen en het cultureel erfgoed wordt behouden voor toekomstige generaties. Ambities Leidse Erfgoednota: Ambitie 1 Leiden staat met al haar erfgoedkennis en -collecties nationaal en internationaal aan de top; Ambitie 2 Leiden wil haar historische omgevingskwaliteit behouden, benutten en versterken voor een aantrekkelijke, vitale en toekomstbestendige stad; Ambitie 3 Leiden bruist van erfgoedbeleving voor en door bewoners en bezoekers.	8B1.1 Exploitatie en beheer Erfgoed Leiden en Omstreken	✓
	8B1.2 Exploitatie en beheer Molen de Valk	✓
	8B1.3 Toezicht en handhaven op monumenten	✓
	8B1.4 Uitvoeren erfgoedbeleid met partners	✓

De prestaties staan op groen. In de inleiding zijn enkele ontwikkelingen toegelicht.

Indicatoren

Bij de indicatoren zijn de streefwaarden gehaald behalve bij 8.B1.b t.a.v. het aantal bezoeken eigen website van Erfgoed Leiden. Het bezoek aan de huidige website neemt al jaren iets af. Daartegenover staat een groei van ruim 45% bij het aantal bezoeken aan de collecties van Erfgoed Leiden en Omstreken via andere – vaak nog onbekende - websites, omdat Erfgoed Leiden gedigitaliseerde bronnen als open data aanbiedt.

Effectindicatoren bij 8B Cultureel erfgoed

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 8B1 Het Leids verleden wordt duurzaam ingezet als onderscheidende kracht: kennis en collecties op het gebied van cultureel erfgoed zijn bruikbaar voor diverse groepen en het cultureel erfgoed wordt behouden voor toekomstige generaties						
8B1.a Percentage Leidenaren met belangstelling voor cultureel erfgoed	-	90%	-	89%	90%	Stads- en wijkenquête
8B1.b Aantal bezoeken eigen websites (x1.000)	1.276	1.069	1.048	987	1.200	Erfgoed Leiden en Omstreken
8B1.c Aantal bezoeken collecties via andere websites (gebruik digitale bronnen via Open Data) (x1.000)	5.186	4.612	5.548	8.058	5.000	Erfgoed Leiden en Omstreken
8B1.d Aantal bezoekers Boisotkade	2.991	7.147	7.408	8.043	6.000	Erfgoed Leiden en Omstreken
8B1.e Aantal bezoekers Molen de Valk	9.731	8.423	31.000	33.165	25.000	Erfgoed Leiden en Omstreken

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Beleidsterrein 8C Sport

Doel	Prestatie	
8C1 Leiden heeft aantrekkelijke, duurzame en multifunctionele sportvoorzieningen	8C1.1 Exploiteren, beheren en onderhouden van de gemeentelijke sportaccommodaties	✓
	8C1.2 Uitvoering geven aan het sportaccommodatieplan	✓
8C2 Iedere Leidenaar heeft een gezonde en actieve leefstijl	8C2.1 Leidenaars bewegen voldoende	✓
	8C2.2 Leiden heeft sterke toekomstbestendige sportverenigingen	✓
8C3. De fysieke leefomgeving bevordert sporten, spelen en bewegen	8C3.1 De openbare ruimte is beweegvriendelijk	✓

Toelichting op prestaties

Zie toelichting bij 'Ontwikkelingen in 2023' aan het begin van dit hoofdstuk.

Effectindicatoren bij 8C Sport

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 8C1 Leiden zorgt voor voldoende en kwalitatief goede sportvoorzieningen						
8C1.a Rapportcijfer van inwoners voor de hoeveelheid sportaccommodaties	-	7,3	-	7,2	7,4	Stads- en wijkenquête
8C1.b Rapportcijfer van inwoners voor de kwaliteit van de sportaccommodaties	-	7,2	-	7,0	7,4	Stads- en wijkenquête
8C1.c Aantal bezoekers zwembaden	193.000	183.000	370.000	371.000	400.000	Sportbedrijf Leiden
Doel 8C3 Leiden stimuleert dat alle inwoners meer sporten en bewegen						
8C3.a Percentage inwoners dat niet wekelijks sport *	42%	-	38%	-	-	RIVM (BBV - via wsjg)
8C3.b Percentage volwassen Leidenaren dat voldoet aan de norm gezond bewegen*	-	58%	-	-	80%	Stads- en wijkenquête

*) De cijfers over 2023 zijn (nog) niet beschikbaar.

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Beleidsterrein 8D Recreatie

Doelen en prestaties bij 8D Recreatie

Doel	Prestaties	
8D1 Voldoende recreatieve mogelijkheden voor Leidenaren	8D1.1 Beheer en exploitatie van Jeugdorp Zuid-west	✓
	8D1.2 Beheer en exploitatie van volkstuinen	✓
	8D1.3 Verstrekken van subsidie aan amateurtuinders	✓
8D2 Voldoende onderscheidende evenementen ter versterking van de levendigheid in de stad, het aantrekken van extra bezoekers en versterking van de lokale economie	8D2.1 Evenementencoördinatie	✓
	8D2.2 Be-/Afhandelen van aanvragen evenementenvergunning	✓
	8D2.3 Ondersteunen van de drie grootschalige en overige evenementen	✓
	8D2.4 Verstrekken van evenementensubsidie	✓
	8D2.5 Meerjarige resultaatafspraken met organisatoren van identiteitversterkende evenementen	✓

Toelichting op de prestaties

De prestaties staan op groen. In de inleiding zijn enkele ontwikkelingen toegelicht.

Kaderstellende beleidsstukken

In 2023 zijn de volgende kaderstellende beleidsstukken vastgesteld:

- RV 22.0093 Intrekken Deelverordening cultuur 2013
- RV 23.0014 Wensen en bedenkingen huisvesting moderne bibliotheek
- RV 23.0073 Advies gemeenteraad aan het Commissariaat voor de Media inzake de representativiteit van de lokale omroep voor Leiden voor de periode 2023-2028

Programmabudget

Cultuur, sport en recreatie bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil 2023
Cultuur	Lasten	18.921	18.602	1.943	20.546	20.114	432
	Baten	-979	-938	-563	-1.501	-1.408	-93
Saldo		17.941	17.664	1.380	19.044	18.706	338
Cultureel erfgoed	Lasten	5.080	5.751	527	6.279	6.289	-10
	Baten	-915	-754	-181	-935	-1.000	65
Saldo		4.165	4.998	346	5.344	5.289	55
Sport	Lasten	11.843	12.320	2.379	14.699	16.143	-1.444
	Baten	-5.158	-3.703	-3.210	-6.913	-8.887	1.974
Saldo		6.685	8.618	-831	7.786	7.256	530
Recreatie	Lasten	1.686	1.206	416	1.622	1.548	73
	Baten	-151	-195	-1	-195	-209	13
Saldo		1.536	1.011	415	1.426	1.340	86
Programma	Lasten	37.530	37.880	5.265	43.145	44.094	-949
	Baten	-7.203	-5.589	-3.955	-9.544	-11.503	1.959
Saldo van baten en lasten		30.327	32.290	1.310	33.601	32.591	1.010
Reserves	Toevoeging	608	0	253	253	417	-164
	Onttrekking	-260	-132	-1.411	-1.543	-1.368	-175
Mutaties reserves		348	-132	-1.158	-1.290	-951	-339
Resultaat		30.676	32.158	153	32.311	31.639	671

Reserves programma 8 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil 2023
Reserve publicaties Erfgoed Leiden e.o.	Toevoeging	0	0	18	18	18	0
	Onttrekking	-6	0	0	0	0	0
Saldo		-6	0	18	18	18	0
Reserve aankopen kunst De Lakenhal	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	-23	-23	-23	0
Saldo		0	0	-23	-23	-23	0
Bedrijfsreserve Museum De Lakenhal	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-60	0	0	0	-111	111
Saldo		-60	0	0	0	-111	111
Reserve exploitatie De Nobel	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-9	-9	0	-9	0	-9
Saldo		-9	-9	0	-9	0	-9
Reserve bedrijfsvoering ELO	Toevoeging	166	0	0	0	364	-364
	Onttrekking	0	-12	0	-12	0	-12
Saldo		166	-12	0	-12	364	-376
Reserve sportstimuleringsfonds	Toevoeging	29	0	15	15	15	0
	Onttrekking	0	-50	0	-50	0	-50

Reserves programma 8 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Saldo		29	-50	15	-35	15	-50
Reserve economische impulsen Kennist P8	Toevoeging	300	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-108	0	-372	-372	-342	-30
Saldo		192	0	-372	-372	-342	-30
Reserve restauratie collectie Lakenhal	Toevoeging	0	0	19	19	19	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		0	0	19	19	19	0
Reserve Molen de Valk / Erfgoed Leiden	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	-35	0	-35	0	-35
Saldo		0	-35	0	-35	0	-35
Reserve Lucas van Leydenfonds	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-50	0	0	0	0	0
Saldo		-50	0	0	0	0	0
Reserve grondexploitaties P8	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-26	-26	-578	-604	-604	0
Saldo		-26	-26	-578	-604	-604	0
Reserve projecten en tentoonstelling MDL	Toevoeging	112	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	-198	-198	-198	0
Saldo		112	0	-198	-198	-198	0
Reserve sportstimulering schaatsen	Toevoeging	0	0	200	200	0	200
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		0	0	200	200	0	200
Bedrijfsvoeringsreserve concern P8	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	-240	-240	-90	-150
Saldo		0	0	-240	-240	-90	-150
Totaal	Toevoeging	608	0	253	253	417	-164
	Onttrekking	-260	-132	-1.411	-1.543	-1.368	-175
Reserves programma 8		348	-132	-1.158	-1.290	-951	-339

BELEIDSTERREINEN

Toelichting op beleidsterreinen met financiële afwijkingen (op de lasten en/of baten) > € 250.000.

8A Cultuur

Er is sprake van een onderschrijding van de begrote lasten met circa € 432.000, terwijl de gerealiseerde baten € 93.000 lager zijn dan begroot. Per saldo een positief resultaat van € 338.000. De afwijking van de lasten wordt veroorzaakt door een voordeel op de energiecompensatie subsidie en een voordeel op de plankosten huisvesting bibliotheek en de maatwerk culturele instellingen.

De gemeente wil met de subsidie energiecompensatie Leidse culturele organisaties en makers voorkomen dat culturele organisaties hun activiteiten en culturele aanbod niet op peil kunnen houden door de gestegen energiekosten in 2022 en 2023 (uitvoering regeling is in begrotingsjaar 2023 en 2024). Om de culturele instellingen te compenseren is in 2023 door de gemeenteraad bij de kaderbrief een budget van € 555.000 voor 2023 beschikbaar gesteld. Hiervan is € 177.000 aangevraagd en uitgekeerd in 2023. De verwachting is dat de culturele instelling aanspraak zullen maken op het resterende budget in 2024.

De gemeenteraad heeft in 2023 een budget beschikbaar gesteld voor de plankosten van de huisvesting van de bibliotheek. Het onderzoek naar de scenario's voor de vernieuwing van de bibliotheek loopt door in 2024, hierdoor is een onderschrijding van het budget van € 169.000.

De gemeenteraad heeft in 2023 een budget beschikbaar gesteld voor maatwerk van culturele instellingen. De werkzaamheden zijn nog niet afgerond, het onderzoek en de uitvoering van de maatwerkoplossingen lopen door in 2024. Ook niet alle gemaakte afspraken zijn administratief in 2023 afgerond. Hierdoor is er een onderschrijding van € 179.000.

Museum de Lakenhal heeft op de lasten een tekort van € 81.000 en op de baten een tekort van € 257.000. Het tekort op de lasten wordt voornamelijk veroorzaakt door een verkeerde inschatting van energiekosten, waardoor deze niet volledig zijn gecompenseerd (€ 65.000). Het tekort op de baten is veroorzaakt door tegenvallende opbrengsten van commerciële evenementen € 113.000 en tegenvallende inkomsten met betrekking tot entreegelden € 144.000. Het laatste kan worden verklaard doordat de bezoekerscijfers (nog) niet op het niveau van de oorspronkelijke Business Case zijn. Verder is er een tekort op projecten en tentoonstellingen (ten laste van de bijbehorende reserve) van € 129.000. Dit wordt volledig verklaard vanwege het feit dat tentoonstellingen veelal over meerdere jaren lopen en dat kosten op voorhand worden gemaakt en opbrengsten na afloop (soms veel later) worden ontvangen. Tenslotte zijn er overschotten op restauratie en aankopen van kunstwerken (ten bate van de bijbehorende reserve) van in totaal € 70.000. Deze zullen worden aangewend voor meer omvangrijke aankopen/restauraties in de toekomst.

8B Cultureel erfgoed

Er zijn geen relevante afwijkingen.

8C Sport

Er is sprake van een overschrijding van de begrote lasten met circa € 1.400.000, terwijl de gerealiseerde baten € 1.974.000 hoger zijn dan begroot. Per saldo komt dit neer op een positief resultaat van € 530.000.

De hogere energiekosten bij de zwembaden De Zijl, De Vliet, het Vijf Meibad en de Vijf Meihal zijn de hoofdoorzaak van de hogere lasten, met een overschrijding van circa € 1.150.000. Deze toename wordt veroorzaakt door het aflopen van het energiecontract van de gemeente eind 2022, wat resulteerde in minder voordelige tarieven in 2023. Een deel van deze extra lasten worden gecompenseerd door een subsidie van € 840.000 van het Rijk, specifiek bestemd voor de Meerkosten Energie Openbare Zwembaden (MEOZ). Deze subsidie was niet opgenomen in de begroting van 2023, waardoor de baten € 840.000 hoger uitvielen dan gepland. Daarnaast werd bij de IJshal aan de Vliet een overschrijding van ongeveer € 150.000 aan zowel inkomsten als uitgaven vastgesteld. Deze discrepantie ontstaat doordat de gemeente de opbrengsten voor Stichting De IJshal int en vervolgens doorstort naar genoemde stichting. Tot slot zijn de kosten voor combinatiefunctionarissen hoger dan begroot, namelijk € 70.500, vanwege nieuwe cao-afspraken.

Zoals eerder beschreven heeft de gemeente circa € 1.900.000 meer aan inkomsten gerealiseerd dan oorspronkelijk begroot. Een deel hiervan (€ 840.000) is toe te schrijven aan de eerder genoemde subsidie voor Meerkosten Energie Openbare Zwembaden, terwijl een ander deel (€ 150.000) voortkomt uit de inkomsten die de gemeente int voor Stichting De IJshal, zoals hierboven benoemd. Verder zijn de inkomsten bij Sportcomplex 1574 en Binnenbad De Vliet hoger dan begroot, wat samen goed is voor circa € 500.000. Dit komt doordat de opening van deze faciliteiten in het laatste kwartaal van 2023 plaatsvond en in dit laatste kwartaal is meer gerealiseerd aan baten dan verwacht. Vanaf 2024 is hier rekening mee gehouden in de begroting. Ook bij de gymnastieklokalen is er € 100.000 meer aan inkomsten dan begroot, waarbij dit wordt gecompenseerd door externe huur van een zaal. Verder is er een voordeel van € 100.000 behaald op de Subsidie Specifieke Uitkering Stimulering Sport (SPUK). Oorspronkelijk waren de verwachte subsidie-inkomsten voor sportinvesteringen meerjarig en centraal begroot. In de praktijk bleek dit echter onwenselijk vanwege de noodzaak om de begroting voortdurend aan te passen vanwege verschuivingen in subsidies naar andere jaren dan verwacht. De compensatie die het Rijk heeft verstrekt, was daarom hoger dan voorzien. Tot slot zijn de baten van de brede regeling combinatiefunctionarissen € 250.000 hoger dan begroot. Dit komt omdat de combinatiefunctionarissen zijn gefinancierd vanuit andere onderdelen die elders geraamd staan, maar hier worden geboekt.

8D Recreatie

Er zijn geen relevante afwijkingen.

RESERVES

Toelichting op afwijkingen Reserves > € 250.000

Bedrijfsvoeringsreserve Museum De Lakenhal

De exploitatie van Museum De Lakenhal heeft een tekort gerealiseerd. Het tekort is met name veroorzaakt door achterblijven van culturele commerciële evenementen, de winkel, fondsenwervingen lagere bezoekersaantallen.

De onttrekking van € 111.000 is nodig om een deel van het exploitatietekort te kunnen dekken. Na de onttrekking uit deze reserve is het saldo nihil

Reserve bedrijfsvoering Erfgoed Leiden en omstreken

De exploitatie van Erfgoed Leiden heeft een plus gerealiseerd. De toevoeging aan de reserve bedrijfsvoering betreft het positieve bedrijfsresultaat van € 364.000.

INVESTERINGEN

Overschrijdingen op investeringskredieten

Er zijn geen relevante afwijkingen.

Toelichting op investeringskredieten die worden afgesloten met een opvallend overschot

Er zijn geen relevante afwijkingen.

Toelichting op investeringskredieten ouder dan drie jaar die niet afgesloten worden bij de jaarrekening

7100714 verv. Toplaag wetraveld Sportpark Noord

Dit krediet blijft benodigd. Dit project gaat medio zomer 2024 in uitvoering.

7100673, 7101127, 7101453, 7101478 en 7101510 Combibad de Vliet / IJshal

Het sportcomplex Combibad de Vliet / IJshal is in 2023 opgeleverd en in gebruik genomen. Het krediet blijft benodigd in 2024 voor de afronding van de financiën van het project. De aanleg van de openbare ruimte Sportpark de Vliet wordt in 2024 afgerond.

7101046, 7101245 en 7101610 Indoorsportcentrum 1574 en openbare ruimte

Het sportcomplex 1574 is in 2023 opgeleverd en in gebruik genomen. Het krediet blijft benodigd in 2024 voor de afronding van de financiën van het project. De aanleg van de openbare ruimte bij het sportcomplex 1574 wordt in 2024 afgerond.

7101110 MDL R&U overig

Hierop worden de nagekomen kosten die uit het project Restauratie en Uitbreiding voortvloeiën geboekt. Het betreft de post onvoorzien waar met name opleverpunten uit betaald worden. Zo wordt onder andere de huur van de elektriciteitsraaf betaald totdat deze volgens plan opgenomen wordt in het Filmhuis. Verder zijn in 2023 nog een 20-tal opleverpunten besproken met de architect en aannemer, die in 2024 en 2025 worden opgepakt. Hierdoor dient het krediet nog beschikbaar te blijven.

7101843 MDL Publiekvoorzieningen

Hieruit worden de voorziene uitgaven voor de publieke toegankelijkheid en programmering bekostigd, zowel digitaal als fysiek. Deze activiteiten zijn in 2023 verder vertraagd door verminderde managementcapaciteit. Bovendien wordt een herijking van event-programmering in 2024 uitgevoerd. De verwachting is dat extra uitgaven met name in 2024 en begin 2025 zullen vallen. Het krediet dient daarom beschikbaar te blijven.

7101842 VVI MDL Online

Deze investering betreft het digitaal toegankelijk maken van het museum en de collectie. Een samenwerkingsproject met partners is vanwege verminderde capaciteit tijdelijk in de wacht gezet. De verwachting is dat in 2024 weer aansluiting wordt gezocht, waarbij aanvullende financiering benodigd is om het museum op een efficiënte manier digitaal toegankelijk te maken en hierbij de afdeling marketing en communicatie optimaal te kunnen ondersteunen. Om deze reden dient het krediet beschikbaar te blijven.

7100300 VVI kunstinstanties/accommodaties

Dit betreft een verzamelkrediet voor vervangingsinvesteringen (VVI) kunstinstanties. Dit is een krediet voor het vervangen van bezittingen in verband met economische veroudering of slijtage bij culturele instanties.

7101848 VK VVI Stadspodia

Eén van de onderdelen van de verzelfstandiging van de Leidse Schouwburg was trekkingsrechten op de gelden Vervangingsinvesteringen kunstinstanties (VVI). Deze zijn in het krediet VVI Stadspodia beschikbaar gesteld. De regeling voor de trekkingsrechten van LSSGZ op de gelden beschikbaar voor de Vervangingsinvesteringen kunstinstanties (VVI) liep af in 2022. In dit krediet is de nog resterende investeringsruimte voor LSSGZ.

9

Maatschappelijke ondersteuning

Maatschappelijke ondersteuning

<i>Programmanummer</i>	9
<i>Commissie</i>	Onderwijs en Samenleving
<i>Portefeuille(s)</i>	Economie, Kennis, Sport en Gezondheid Kanselijkheid, Jeugd en Onderwijs Wonen, Bouwen en Welzijn

De missie van het programma Maatschappelijke ondersteuning luidt:

'De gemeente Leiden wil een stad zijn waarin alle mensen, inclusief die met een zorgbehoefte, actief kunnen participeren en zelf de regie in handen hebben bij de wijze waarop hun zorgbehoefte wordt vervuld. Het gemeentelijke beleid is gericht op het activeren van mensen om hen in staat te stellen zelf deel te nemen aan de samenleving. Daarnaast organiseren we een vangnet voor de ondersteuning van zeer kwetsbare burgers die onvoldoende in staat zijn om voor zichzelf te zorgen.'

Ontwikkelingen in 2023

Programma 9 is onderdeel van het sociaal domein, net als de programma's 7, 8C en 10. Op het niveau van het stadsklimaat hebben we ingezet op het vergroten van de gezondheid van onze inwoners. Op het collectieve niveau hebben we, via onze partners in de stad, een breed toegankelijk palet aan voorzieningen aangeboden. Als er gerichte hulp nodig was konden inwoners terecht bij de sociaal wijkteams. Voor alle inwoners die daar behoefte aan hadden zijn laagdrempelige activiteiten in de wijk aangeboden. Dit is gebeurd via de activiteiten van de Sterke Sociale Basis (SSB) partners SOL, Inluzio en BuZz, via 'Een goede buur', via Huizen van de Buurt, mantelzorgondersteuning of ondersteuning van maatschappelijke initiatieven in wijk en buurt. Met deze partners is in 2023 de samenwerking versterkt en hebben we aandacht gehad voor eenzaamheid, zowel bij jongeren als bij ouderen. Op het individuele niveau bieden we maatwerkvoorzieningen en bescherming aan kwetsbare inwoners. In 2023 is gestart met de inkoop van Wmo maatwerkvoorzieningen via arrangementen en zijn we gestart met het programma Maatschappelijke zorg Leidse regio. Daarnaast is er specifieke aandacht geweest voor studentenwelzijn en huishoudens met multiproblematiek (zie hiervoor ook 'Ontwikkelingen in 2023' van hoofdstuk Jeugd en Onderwijs).

Beleidssterrein Sociale binding en participatie

Sterke Sociale Basis

In de Sterke Sociale Basis (SSB) bieden de partners Stichting SOL, Inluzio en BuZz Leiden vraaggericht, overzichtelijk en toegankelijk een samenhangend geheel aan activiteiten en voorzieningen op stedelijk en wijkniveau aan, dat bijdraagt aan het welzijn van de Leidse inwoners. De gemeente investeert hiermee in een solide basisinfrastructuur. De opdracht voor de SSB is ingedeeld in drie thema's: 'Samen meedoen', 'Basiskracht' en 'Opgroeien'. In 2023 hebben de drie partijen van de SSB de samenwerking met externe partijen verder versterkt. Regelmatig vindt overleg plaats met het Sociale Wijk Team (SWT), Jeugd en Gezin Team (JGT) en Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) om signalen uit de wijken te bespreken.

Beleidssterrein Preventie

Gezondheid

In 2023 hebben we een start gemaakt met de uitvoering van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). Het doel van dit akkoord is een gezonde generatie in 2040. Bij de uitvoering van het GALA behoort ook een specifieke uitkering (SPUK). Voor een gedeelte is dit een doorzetting van al bestaande financiering en voor een gedeelte is er nieuwe financiering beschikbaar. Een nieuwe ontwikkeling hierin is de lokale uitvoering van vijf ketenaanpakken. Een ketenaanpak is een samenwerkingsverband tussen alle partijen die als schakel in het geheel betrokken zijn (van A tot Z) bij een specifiek onderwerp. De vijf ketenaanpakken zijn: Welzijn op Recept, Gezonde Kansrijke Start, de gecombineerde leefstijlinterventie voor Volwassenen, Kind naar Gezond Gewicht en Valpreventie. Voortkomend uit het GALA wordt er ook gewerkt aan een brede aanpak op mentale gezondheid. Hieronder valt ook de aanpak studentenwelzijn (zie hiervoor ook paragraaf 2.3.14 Bijzonder programma Kennisstad).

In 2023 is verder gewerkt aan de uitvoering van het Integraal Zorg Akkoord (IZA). In tegenstelling tot het GALA, waarvan de uitvoering uitsluitend lokaal plaatsvindt, wordt er regionaal gewerkt aan de uitvoering van het IZA. Dit gebeurt gezamenlijk met de gemeenten van Holland Rijnland, de zorgverzekeraar Zorg & Zekerheid en een vertegenwoordiging van de zorgaanbieders en welzijnspartijen in de regio. Eind 2023 is het Regioplan, samen met de begroting 'SPUK IZA 2024-2026' (de specifieke uitkering verbonden aan het IZA), ingediend bij het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Hierin komen ook de vijf ketenaanpakken terug. De hoofddoelen van het regioplan zijn Gezond en betekenisvol leven, Beter oud worden en Versterken mentale gezondheid. De sturing blijft georganiseerd via de regionale werkgroepen Geestelijke gezondheidszorg (GGZ), Ouderen en Preventie met een overkoepelende bestuurlijke stuurgroep. Het IZA en het GALA betreffen beide de beweging van zorg naar gezondheid waar de VNG, gemeenten, zorgsector en politiek samen aan werken. In het bijzonder is er aandacht voor het verbeteren van de situatie van mensen met gezondheidsachterstanden en mensen in een kwetsbare situatie.

Kennis en gezondheid zijn hoofdthema's in het Leidse beleidsakkoord. In 2023 is stevig verder gewerkt aan de verbinding tussen de twee thema's. Het Leiden Healthy Society Center (LHSC) is op uitnodiging van de gemeente en universiteit uitgebreid met de Hogeschool Leiden en het mbo Rijnland. De gezamenlijke visie en kernboodschap zijn aangescherpt en er is een activiteitenkalender voor 2024 gemaakt. Hier zijn diverse kenniscafés met thema's (peuters, studenten en ouderen) in opgenomen alsook een publieksevenement (Leids Kennisfestival) in de stad. In Leiden is er ontzettend veel kennis over gezondheid. Deze kennis wordt binnen het LHSC gebundeld en uitgewisseld en komt uiteindelijk onze eigen inwoners ten goede doordat de opgedane kennis wordt toegepast door professionals in de wijken, zoals in het Kenniscentrum voor Angst en Expertise (KAS). Het KAS helpt jonge kinderen om te gaan met stress en angst en ondersteunt tegelijkertijd onderzoekers in het vergaren van informatie hierover.

Beleidssterrein Ondersteuning

Ondersteuning vanuit de Wmo

In 2023 is door Inclusio hard gewerkt aan de implementatie van de daginvulling. Tot nu toe weten vooral ouderen de voorziening te vinden. De instroom van GGZ cliënten bij deze voorziening (en de gelijktijdige uitstroom bij geïndiceerde daginvulling voor deze doelgroep) blijft nog achter bij de gestelde doelen. In 2024 gaan we met betrokken partijen (waaronder Inclusio en aanbieders van geïndiceerde daginvulling) verder in gesprek over deze achterblijvende instroom en onderzoeken we de oorzaken en opties om de knelpunten te verhelpen.

Maatwerkarrangementen

Per 1 januari 2023 zijn de nieuwe overeenkomsten voor de maatwerkarrangementen (wonen met ondersteuning en ambulante ondersteuning) ingegaan. Het eerste halfjaar van 2023 heeft voor de toegang, backoffice en de gecontracteerde aanbieders vooral in het teken gestaan van de verlengde implementatie.

Rechtmatigheidstoezicht Wmo / Jeugd

In Leiden zijn toezichthouders binnen de gemeente Leiden aangewezen om namens de Leidse regio toezicht te houden op de rechtmatigheid binnen de Wmo en de Jeugdwet. Daarnaast houdt de GGD Hollands Midden in opdracht van de Leidse regio toezicht op de kwaliteit van ondersteuning welke verstrekt wordt op grond van de Wmo 2015. In 2023 is een begin gemaakt met integraal toezicht door meer samenwerking tussen de toezichthouders rechtmatigheid en kwaliteit in de onderzoeken te creëren. Daarnaast is een start gemaakt met het vormgeven van een uitvoeringskader toezicht Wmo en Jeugdwet in samenwerking met de betreffende ketenpartners. Het uitvoeringskader richt zich op de Leidse visie op toezicht en handhaving, de inrichting van toezicht, de wettelijke kaders, handhavingsbeleid en de bevoegdheden van de toezichthouders.

Beleidssterrein kwetsbare groepen

Programma Maatschappelijke zorg Leidse regio

Per 1 januari 2023 is elke gemeente in Holland Rijnland zelf verantwoordelijk voor de huisvesting van kwetsbare groepen. In 2023 is de samenwerkingsovereenkomst Leidse regio vastgesteld. Hierin is afgesproken dat de Leidse regio gezamenlijk verantwoordelijk is voor de Maatschappelijke zorg van de inwoners. In de Leidse regio wordt dit vormgegeven in het programma Maatschappelijke Zorg. Binnen het programma wordt crisisopvang geboden aan dakloze inwoners. Dit betreft opvang voor daklozen die geen 24/7 toezicht en begeleiding nodig hebben. Zij worden opgevangen in de wijk. Door de verschuiving van verantwoordelijkheid voor de maatschappelijke zorg naar alle gemeenten (de beweging van regionaal naar lokaal), heeft Leiden een afbouwopgave voor deze crisisopvangplekken.

Specialistische zorg Holland Rijnland

Voor inwoners met meervoudig complexe problematiek worden voorzieningen sinds 1 januari 2023 op het niveau van Holland Rijnland georganiseerd. Dit noemen we de 'specialistische maatschappelijke zorg'. Vanwege de complexe zorgbehoefte, het kleine aantal inwoners dat hierop aangewezen is en de benodigde specialistische inzet kunnen de sub-regio's deze voorzieningen niet zelfstandig organiseren.

Beschermd wonen

In 2023 is het Zorg zwaarte pakket (ZZP) vervangen door het arrangementenmodel. Hierbij zijn alle inwoners die wonen met ondersteuning (beschermd wonen) geherindiceerd. Door de bijbehorende overgang naar een nieuw klantvolgsysteem in de backoffice zijn hierin achterstanden ontstaan. Inwoners hebben hier zo min mogelijk last van gehad, de ondersteuning is als overbruggingszorg voortgezet. Aanbieders hebben wel aangegeven door de overgang naar het arrangementenmodel minder inkomsten te hebben dan voorheen, onder de ZZP. Met aanbieders zijn afspraken gemaakt voor een compensatieregeling die in 2024 op maat kan worden uitgewerkt.

Programma huisvesting Oekraïense ontheemden, Statushouders en Asielzoekers

Er is wederom een enorme inspanning gepleegd op de huisvesting van ontheemde Oekraïners, statushouders en andere bijzondere doelgroepen. Zo zijn afspraken gemaakt over het gebruik van het Best Western hotel aan de Lange Mare voor de huisvesting van Oekraïners en worden daarmee op 5 grotere locaties in de stad Oekraïners opgevangen. Vanaf juni 2024 zullen alternatieve locaties gevonden moeten zijn. In 2023 is een bestuurlijk besluit voorbereid om op de Paardewei een uitbreiding voor het AZC te ontwikkelen.

Adviesraad sociaal domein

De Adviesraad Sociaal Domein heeft ook in 2023 het college op verschillende thema's geadviseerd. Zo heeft de Adviesraad adviezen uitgebracht op het vernieuwde Beleidsplan armoedebeleid, de Visie gelijke kansen, de Verordening Re-integratie Participatiewet en op de Minima effectrapportage. Daarnaast is de Adviesraad onder andere betrokken geweest bij de opzet van het onderzoek naar schuldhulpverlening, de Toekomstvisie DZB en de scenario's voor de monitor sociaal domein. Tot slot zijn door de Adviesraad ook in 2023 twee bijeenkomsten met het brede werkveld georganiseerd en neemt de Adviesraad sinds 2023 deel aan de Taskforce armoede.

Leiden Inclusief

In 2023 is er verder gewerkt aan het Programma Leiden Inclusief. De herijking van het programma is door het college vastgesteld en inmiddels, in 2024, door de raad vastgesteld. Ook het uitvoeringsplan 2023-2025 is in het tweede kwartaal van 2024 door het college vastgesteld. Er is in 2023 onder andere een schouw op toegankelijkheid van het stadhuis gedaan. In dit jaar is Leiden ook als eerste gemeente aangesloten bij de Hidden Disability Sunflower waarmee mensen kunnen aangeven dat ze een niet zichtbare beperking hebben en onze medewerkers daar rekening mee kunnen houden. Daarnaast is een stadsgesprek georganiseerd over racisme en discriminatie in de stad. Met dit gesprek is input opgehaald die wordt verwerkt in een plan van aanpak tegengaan racisme. Ook is er een verkennend onderzoek uitgevoerd naar de veiligheid en het welzijn van de LHBTIQ+-gemeenschap. Naar aanleiding van dit onderzoek wordt een actieplan opgesteld. Binnen de interne organisatie is er onder andere gestart met een leiderschapstraject en zijn afdelingen aan de slag gegaan met het thema.

In 2023 was het 160 jaar geleden dat de slavernij in Suriname en de voormalige Nederlandse Antillen officieel werd afgeschaft. Er is bij dit bijzondere jaar stil gestaan door een uitgebreide herdenking en viering van Keti Koti. Daarnaast zijn er diverse andere initiatieven in de stad ontstaan gerelateerd aan dit thema. In oktober is de universiteit gestart met een verkennend vooronderzoek naar het koloniaal- en slavernijverleden, hierbij wordt ook de rol van het stadsbestuur onderzocht.

Social Impact

Het programma Social impact heeft een goede basis gelegd voor domein overstijgende samenwerking in het sociaal domein rondom gelijke kansen, voorkomen van geldzorgen, (mentale) gezondheid en taal- en digitale vaardigheden. Het programma is volgens opzet uitgevoerd en eind 2023 afgerond, de doorlopende activiteiten zijn hierbij in de reguliere werkzaamheden geborgd. Het programma is dan wel afgerond, maar in de lijn blijft de focus op het doorzetten van de ingeslagen weg van slagvaardig inspelen op wat er leeft onder de inwoners. Voorbeelden hiervan zijn de uitwerking van de Leidse Visie Gelijke Kansen, de gerichte inzet van NPO-middelen tot en met schooljaar 2024-2025, doorontwikkeling van studentenwelzijn, aandacht voor digitale geletterdheid en voor eerste hulp bij geldzorgen. In 2024 wordt de raad door middel van een rapportage geïnformeerd over (de afronding van) het programma.

Beleidsterrein 9A Sociale binding en participatie

Doelen en prestaties bij 9A Sociale binding en participatie

Doel	Prestatie	
9A1 Sociale binding en participatie van inwoners is hoog	9A1.1 Organiseren van een passend voorzieningenaanbod dat aansluit op de sociale situatie van de wijk	✓
	9A1.2 Organiseren van activiteiten die maatschappelijke participatie bevorderen en sociaal isolement voorkomen	✓
	9A1.3 Bevorderen van cliëntbetrokkenheid en participatie op het gebied van maatschappelijke ondersteuning	✓
	9A1.4 Opdracht geven voor het uitvoeren van de vijf basisfuncties voor lokale ondersteuning van vrijwilligerswerk	✓

Toelichting op prestaties

9A1.1 Organiseren van een passend voorzieningenaanbod dat aansluit op de sociale situatie van de wijk

De opdracht voor de SSB is ingedeeld in drie thema's: 'Samen meedoen', 'Basiskracht' en 'Opgroeien'.

SOL (Opgroeien)

Het jaar 2023 stond voor SOL in het teken van versterken van de organisatie en aanpassen van focus. SOL staat voor verbinden en de kracht van de wijk. De Lerende Wijkaanpak is een gestructureerde werkwijze, waarbij niet alleen de bewoners, maar ook de samenwerkingspartners betrokken worden om doel- en resultaatgericht aan de slag te gaan met opgaves die relevant zijn voor de wijk. Eén van de successen is het bereik onder jongeren van 14 jaar en ouder. De samenwerking met de openbare orde en veiligheidspartners was hierbij van essentieel belang. Ook heeft SOL extra aandacht gehad voor de (her)positionering en profilering van haar Jongeren Informatie Punt (JIP). Het JIP in Leiden is een plek waar Leidse jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 27 jaar gratis en anoniem terecht kunnen voor informatie, hulp en advies.

Daarnaast heeft SOL haar jaarlijks terugkerende zomeractiviteitenprogramma aangeboden tijdens de zomervakantie. Tot slot heeft SOL in het Bos- Gasthuishuisdistrict voorbereidingen getroffen voor een nieuwe locatie waar zij vóór en mét de jongeren, in samenwerking met Skill School, dagbestedingsactiviteiten ontwikkelt en uitvoert. Bij Skill School kunnen jongeren gaan werken aan hun talenten, een netwerk opbouwen en meewerken aan maatschappelijke projecten. Inmiddels is de locatie in 2024 geopend.

Incluzio (Samen Meedoen)

Incluzio heeft de stad en hun inwoners in 2023 weer optimaal kunnen faciliteren in hun ondersteuningsvraag. Het Leidse Signaalpunt Eenzaamheid is in 2023 gestart. Door middel van dit signaalpunt kunnen ondernemers, professionals en inwoners een signaal afgeven over personen die mogelijk kampen met eenzaamheid. Dit signaal wordt vervolgens opgevolgd door Incluzio.

Daarnaast heeft Incluzio een start gemaakt met het uitvoeren van de ketenaanpak valpreventie (zie ook GALA) en is gestart met Social Creators Leiden. Dit is voor jongvolwassenen (18 tot 35 jaar) uit Leiden die nieuwe mensen willen leren kennen, nieuwe dingen willen ondernemen en impact willen maken door middel van vrijwilligerswerk. Incluzio heeft zich aangesloten bij de taskforce Armoede, een samenwerking tussen verschillende organisaties met als doel het bestrijden van armoede. De Energiekaravaan is hier een mooi voorbeeld van.

In vijf van de zeven Huizen van de Buurt is Incluzio, in opdracht van de gemeente, meer gestructureerde vormen van dagactiviteiten gaan inzetten. Deze inzet moet (een deel van) de Wmo maatwerkvoorzieningen vervangen en bijdragen aan het voorkomen van instroom in de Wmo maatwerkvoorzieningen.

BuZz (Basiskracht)

De doelgroep weet BuZz jaar na jaar beter te vinden. Bij deze doelgroep is te merken dat de gevolgen en de impact van corona, de oorlogen en spanningen in de wereld, de stijgende energieprijzen en de inflatie grote impact hebben. Rekeningen kunnen niet meer worden betaald, schulden lopen op, zorgen om henzelf en hun naasten nemen toe. Daarom blijft armoede een belangrijk thema en heeft BuZz in 2023 samen met de Stadsbank, DZB, Incluzio en de vele onmisbare vrijwilligersorganisaties het drukbezochte geldfestival georganiseerd. Daarnaast is er een focus geweest op veiligheid (voor deelnemers, inwoners en werknemers), samenwerking met huisartsen, taal en digitale vaardigheden en gezondheid. In overleg hebben BuZz en de gemeente ervoor gekozen om te concentreren op de wijken waar het grootste deel van de doelgroep woont: Leiden Noord, Morsdistrict en Leiden Zuidwest. In deze wijken zijn de buurtontmoetingspunten (BOP's) elke dag open voor inloop en activiteiten. In de andere buurten worden (in samenwerking met partners) ook activiteiten en gesprekken georganiseerd, maar niet dagelijks.

Effectindicatoren bij 9A Sociale binding en participatie

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 9A1 Sociale binding en participatie van inwoners is hoog						
9A1.a Schaalscore sociale cohesie (op een schaal van 1 tot 10)	-	6,1	-	6	6,1	Veiligheidsmonitor
9A1.b Percentage inwoners dat het eens is met de stelling 'Ik woon in een gezellige buurt waar mensen elkaar helpen en dingen samen doen'	-	52%	-	51%	39%	Veiligheidsmonitor
9A1.c Percentage Leidenaren dat vrijwilligerswerk doet	-	33%	-	38%	34%	Stads- en wijkenquête
9A1.d Percentage inwoners dat kan terugvallen op mensen in de buurt als men hulp nodig heeft	-	77%	-	79%	71%	Stads- en wijkenquête
9A1.e Percentage inwoners - heb ik gedaan of ben ik toe bereid: 'het ondersteunen van buurtgenoten die hulp nodig hebben'	-	56%	-	51%	52%	Stads- en wijkenquête
9A1.f Percentage inwoners dat mantelzorg verleent	-	14%	-	17%	20%	Stads- en wijkenquête

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Beleidsterrein 9B Preventie

Doel	Prestatie	
9B1 Burgers zijn zo zelfredzaam mogelijk	9B1.1 Organiseren van een samenhangend aanbod van informatieverstrekking, advies en cliëntondersteuning	✓
9B2 Gezondheidsproblemen worden voorkomen	9B2.1 Uitvoeren van wettelijke taken basisgezondheidszorg	✓
9B3 Iedere Leidenaar heeft een gezonde en actieve leefstijl	9B3.1 Leidenaars hebben kennis van een gezonde en actieve leefstijl	✓
	9B3.2 Leidenaars gaan verantwoord om met genotmiddelen	✓
	9B3.3 Leidenaars hebben een gezond gewicht	✓

Toelichting op prestaties

Zie toelichting bij 'Ontwikkelingen in 2023' aan het begin van dit programma.

Verbonden partijen

Hecht	
Motieven en doelen deelname GR	<ul style="list-style-type: none"> Hecht heeft als doel uitvoering te geven aan taken voor de aan de regeling deelnemende gemeenten op het terrein van de openbare gezondheidszorg, de volksgezondheid, zorg- en veiligheidshuis, ambulancevervoer en de coördinatie en regie van de geneeskundige hulpverlening bij rampen en crisis. Onder Hecht vallen een viertal Resultaat verantwoordelijke eenheden (RVE'S): de GGD, de Regionale Ambulancevoorziening (RAV), het Zorg- en veiligheidshuis en de GHOR.
Realisatie doelstellingen en prestaties 2023	<ul style="list-style-type: none"> Hecht heeft in 2023 gewerkt aan het ontwikkelprogramma Hecht24. Met dit programma wordt er gewerkt aan een wendbare en toekomstbestendige organisatie. Hecht richt zich hierbij op 3 onderdelen: bedrijfsvoering, wendbare strategie en uitvoering & datagedreven organisatie. Hecht ondersteunt gemeenten bij het uitvoeren van het Gezond en Actief Leven Akkoord en ondersteunt de regionale uitvoering van het Integraal Zorg Akkoord. Hecht werkt aan een verbetering van de Pandemische paraatheid. Door middel van deze landelijke ontwikkeling worden alle GGD's voldoende geëquipeerd om hun taak voor het bestrijden van infectieziekten goed uit te voeren. Hecht vervulde in 2023 een belangrijke rol in de opvang van Oekraïense vluchtelingen. Verder heeft Hecht in 2023 ook hun reguliere taken uitgevoerd, verdeeld over de 4 organisatieonderdelen: GGD, Het zorg- en veiligheidshuis, De Regionale Ambulancevoorziening (RAV) & de GHOR.
Belangrijkste bestuurlijke mijlpalen 2024	<ul style="list-style-type: none"> Conform art. 26 van de Gemeenschappelijke Regeling RDOG Hollands Midden is de ontwerpbegroting voor een zienswijze voorgelegd aan de afzonderlijke gemeenteraden. Uitwerken financiële kaders voor het jaar 2025 e.v. en voorleggen aan bestuur, colleges en gemeenteraden; Het vormgeven van een taken- en schillendiscussie waar, vooruitlopend op het gemeentelijke ravijnjaar 2026 kritisch gekeken wordt naar de taken van Hecht.
Bijdrage 2023	€ 7,573 miljoen
Voor eigenaarsrol, zie paragraaf verbonden partijen	

Effectindicatoren bij 9B Preventie

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 9B1 Burgers zijn zo zelfredzaam mogelijk						
9B1.a Percentage inwoners dat zich kan redden in het dagelijks leven	-	89%	-	86%	97%	Stads- en wijkenquête
9B1.b Percentage mantelzorgers dat zich tamelijk/heel zwaar belast voelt	-	22%	-	28%	25%	Stads- en wijkenquête

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [Leiden in Cijfers](#).

Beleidsterrein 9C Ondersteuning

Doelen en prestaties bij 9C Ondersteuning

Doel	Prestatie	
9C1 Integraal zorg en ondersteuning op maat	9C1.1 Organiseren toegang zorg en welzijn door middel van Sociale Wijkteams	✓
9C2 Mensen met een beperking zijn in staat zelfstandig te leven	9C2.1 Organiseren van een samenhangend en passend aanbod van algemene Wmo-voorzieningen	⚡
	9C2.2 Organiseren van een samenhangend en passend aanbod van maatwerk Wmo-voorzieningen	✓

Toelichting op prestaties

9C2.1 Organiseren van een samenhangend en passend aanbod van algemene Wmo-voorzieningen

De instroom van GGZ cliënten bij de daginvulling van Inluzio (en de gelijktijdige uitstroom bij geïndiceerde daginvulling voor de doelgroep) is achtergebleven bij de gestelde doelen. Zie ook de inleiding van dit programma: Ondersteuning vanuit de Wmo.

9C2.2 Organiseren van een samenhangend en passend aanbod van maatwerk Wmo-voorzieningen

Per 1 januari 2023 zijn de nieuwe overeenkomsten voor de maatwerkarrangementen (wonen met ondersteuning en ambulante ondersteuning) ingegaan. Het eerste halfjaar van 2023 heeft voor de toegang, backoffice en de gecontracteerde aanbieders vooral in het teken gestaan van de verlengde implementatie. Voor een klein gedeelte van de cliënten was een overstap naar een gecontracteerde aanbieder noodzakelijk. Hiervoor is vooraf een overbruggingsperiode bedacht en is waar nodig zo veel mogelijk gezocht naar een passende oplossing. Tegelijk is ook de nieuwe overeenkomst voor huishoudelijke ondersteuning ingegaan. Deze overgang van de oude naar de nieuwe overeenkomst is zonder problemen verlopen. Het personeelstekort bleef in 2023 wel bestaan, waardoor gekozen is om met een prioritering te gaan werken. Dat houdt in dat cliënten met de hoogste urgentie als eerste aan de beurt zijn. We hebben sub-regionale afspraken gemaakt over welke cliënten welke prioriteit toegewezen krijgt. De cliënten die als gevolg van een acute situatie het minst lang kunnen wachten, krijgen prioriteit 1 toegewezen door de toegangsmedewerker. Prioriteit 2 is voor overige urgente situaties, zoals cliënten die veel ondersteuning nodig hebben. De derde prioriteit is voor alle overige cliënten. Deze maatregel heeft geen gevolgen voor de lengte van de wachtlijst, maar hierdoor zijn de inwoners die het, volgens onze criteria, het hardst nodig hebben als eerste aan de beurt en hebben zij voorrang op andere cliënten van de wachtlijst.

Effectindicatoren bij 9C Ondersteuning

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 9C1 Integraal zorg en ondersteuning op maat						
9C1.a Percentage inwoners dat het eens is met de stelling: 'Ik wist waar ik moest zijn met mijn hulpvraag'*	76%	75%	76%	-	90%	CEO Wmo
9C1.b Percentage inwoners dat het eens is met de stelling: 'De medewerker nam mij serieus'*	87%	91%	93%	-	95%	CEO Wmo
9C1.c Percentage inwoners dat het eens is met de stelling: 'Ik werd snel geholpen'*	79%	81%	81%	-	76%	CEO Wmo
9C1.c Percentage inwoners dat het eens is met de stelling: 'Er in het gesprek samen naar een oplossing gezocht'*	77%	84%	83%	-	81%	CEO Wmo
Doel 9C2 Mensen met een beperking zijn in staat zelfstandig te leven						
9C2.a Percentage inwoners dat zich beter kan redden door de ondersteuning*	86%	86%	84%	-	86%	CEO Wmo
9C2.b Aantal cliënten met een maatwerkarrangement WMO per 1.000 inwoners*	69	69	68	-	63	GMSD (BBV - via wsjg)

*De cijfers over 2023 zijn (nog) niet beschikbaar.

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Beleidsterrein 9D Kwetsbare groepen

Doelen en prestaties bij 9D Kwetsbare groepen

Doel	Prestatie	
9D1 Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen	9D1.1 Uitvoering geven aan preventie en herstel t.a.v. verslaving en dak- en thuisloosheid	✓
	9D1.2 Uitvoering geven aan toeleiding naar zorg van mensen met verslavings- en psychiatrische problematiek en begeleiding van ex-gedetineerden en vreemdelingen in nood	✓
	9D1.3 Uitvoering geven aan opvang en huisvesting van kwetsbare groepen	✓
	9D1.4 Uitvoering geven aan beschermd wonen	⚠
9D2 Verminderen van (de gevolgen van) huiselijk geweld	9D2.1 Uitvoering geven aan maatregelen die het voorkomen van geweld in huiselijke kring, het stoppen van geweld en het herstel van veiligheid in het huishouden of gezin bevorderen	✓
	9D2.2 Uitvoering geven aan opvang van slachtoffers van geweld in huiselijke kring	✓

Toelichting op de prestaties

9D1.1 Uitvoering geven aan preventie en herstel t.a.v. verslaving en dak- en thuisloosheid

De gemeente Leiden heeft samen met de gemeenten uit de Leidse regio een programma maatschappelijke zorg opgezet. Hierin zijn in samenhang en integraal doelen geformuleerd, met onderliggende resultaten en bijbehorende acties, die als doel hebben dakloosheid te voorkomen. De op-, af- en ombouw van huisvesting van kwetsbare groepen zijn doorlopende opgaven. Op basis van eerder onderzoek weten we dat er onvoldoende voorzieningen beschikbaar zijn (o.a. (tijdelijke) woonplekken) voor Leidenaren die behoren tot de brede doelgroep van dak- en thuisloze inwoners. Om hier beleid op te kunnen formuleren wordt in 2024 aanvullend onderzoek gedaan. Om uitstroom uit zowel de maatschappelijke opvang als de zorginstellingen te bevorderen zijn contingent-plekken beschikbaar. Inwoners kunnen worden aangemeld bij Holland Rijnland Wonen, zodat zij met voorrang een woning krijgen aangeboden. Dit betreft plaatsingen met een drie-partijenovereenkomst tussen huurder, woningbouwcorporatie en zorgpartij. In 2023 werden in heel Holland Rijnland 226 plekken beschikbaar gesteld. In Leiden is er een prestatieafspraken met de woningcorporaties om bij nieuwbouwprojecten tien procent van de sociale huurwoningen in te zetten voor de huisvesting van de bijzondere doelgroepen (Prestatieafspraken 2020 - 2025). Ook in 2023 is bij toewijzing vooraf in goed overleg onderzocht of (en zo ja, hoe) hier invulling aan wordt gegeven.

De Specialistische Maatschappelijke Zorg wordt regionaal georganiseerd voor inwoners die vanwege de ernst of grilligheid van de problematiek aangewezen zijn op 24 uren aanwezige ondersteuning. De ondersteuning kan vanwege het specialistische karakter in combinatie met het volume van het aantal cliënten niet sub-regionaal worden georganiseerd. Naast GGZ problematiek is er sprake van één of meerdere bijkomende problemen, namelijk verslaving, gedrag (agressie, grensoverschrijdend gedrag), (lichte) verstandelijke handicap (LVB) en/of somatiek. Het kan hierbij gaan om Beschermd Wonen of Maatschappelijke Opvang. Inwoners die 24 uren ondersteuning nodig hebben én dak- en thuisloos zijn, worden opgevangen in de Nieuwe Energie. Voor dakloze jongeren (16-27) met complexe problematiek is in 2023 besloten een opvanglocatie aan het Maansteenpad te realiseren, die in maart 2024 geopend is.

9D1.2 Uitvoering geven aan toeleiding naar zorg van mensen met verslavings- en psychiatrische problematiek en begeleiding van ex-gedetineerden en vreemdelingen in nood

In 2023 is in Leiden (opnieuw) een toeleidings-team ingericht, in samenwerking met bemoeizorgpartijen, voor het toeleiden naar zorg van inwoners met verslavings- en psychiatrische problematiek. Er zijn nieuwe werkafspraken gemaakt tussen de procesregisseur (Zorg- en veiligheidshuis) en de bemoeizorgpartners. De ketenaanpak assertieve zorg in de Leidse Regio is ingericht. Verschillende organisaties vervullen verschillende rollen in deze keten. De keten is echter nog niet helemaal sluitend, in de praktijk blijkt dat een kleine groep inwoners tussen wal en schip valt. De keten behoeft verdere aanscherping van afspraken, uitwisseling van gegevens en betere onderlinge samenwerking.

9D1.3 Uitvoering geven aan opvang en huisvesting van kwetsbare groepen

Vluchtelingen uit Oekraïne

In 2023 heeft gemeente Leiden bijna 600 Oekraïense ontheemden opgevangen op verschillende locaties in de stad. In niet-gemeentelijke opvang vonden nog eens ruim 150 mensen huisvesting. Er is dit jaar hard gewerkt aan het zoeken en realiseren van vervangende opvanglocaties voor ontheemden uit Oekraïne als gevolg van het tijdelijke karakter van de huidige opvanglocaties. Er is een infrastructuur met een meldpunt gerealiseerd voor deze groep. Ook ontplooiën vele partners in de stad activiteiten om deze ontheemden zich thuis te laten voelen in onze stad. Samen met onze SSB partners zijn vrijwilligers actief in het ondersteunen van deze groep

bij taallessen en het organiseren van activiteiten. Onderwijs, (jeugd)gezondheidszorg, werk en een eerste ondersteuning in leefgeld is in 2023 georganiseerd. De tijdelijke beschermingsmaatregel zal in ieder geval voortgezet worden tot maart 2025. We verwachten dat de oorlog langer zal duren en bereiden ons dan ook voor om ook de komende periode Oekraïense ontheemden een goede ondersteuning en noodzakelijke zorg te kunnen bieden. We volgen de ontwikkelingen vanuit het Rijk wat betreft de tijdelijke beschermingsmaatregel en het perspectief na 4 maart 2025.

Statushouders

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de huisvesting van statushouders. Voor 2023 was de taakstelling verhoogd. We hebben als gemeente een taakstelling gekregen van 275 statushouders. We zoeken continu naar mogelijkheden voor het huisvesten van statushouders. De taakstelling is in 2023 net niet gehaald. Drie woningen (totaal 15 personen) werden wel op tijd gerealiseerd maar niet op tijd aangeboden om in de taakstellingsperiode mee te tellen. Naast de bestaande afspraken met de corporaties, zijn we in 2023 in gesprek gegaan met particuliere verhuurders over beschikbaar aanbod voor statushouders. We hebben ook ingezet op tijdelijke locaties die langer beschikbaar zijn. De pilot waarbij minderjarige statushouders gezamenlijk worden gehuisvest is in 2023 van start gegaan. Jeugdformaat begeleidt deze minderjarige statushouders.

Asielzoekers

Met het oog op de grote vraag naar opvangplekken voor asielzoekers is in Leiden in 2023 een opvanglocatie voor 340 mensen geopend aan de Haagse Schouwweg. Ter voorbereiding op de komst van de Spreidingswet (februari 2024) is Leiden alvast op zoek gegaan naar een mogelijkheid om aanvullende plekken te realiseren voor de opvang van asielzoekers. Op basis van de Spreidingswet zal Leiden een opgave krijgen om 619 plekken te realiseren. In 2023 is een, in 2024 te nemen, bestuurlijk besluit voorbereid om op de Paardewei (naast de huidige opvang) nog eens 300 plekken te ontwikkelen. Hiervan zijn 50 plekken bestemd voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV'ers). Met de opvangplekken aan de Haagse Schouwweg en de aanvullende plekken kan Leiden aan de taakstelling van de Spreidingswet voldoen. Naast deze langdurige opvangplekken werd in 2023 ook tijdelijke crisisopvang en/of noodopvang geboden aan 120 asielzoekers. Deze noodopvang vindt nog tot en met eind juni 2024 plaats in de 30Oktoberhal.

9D1.4 Uitvoering geven aan beschermd wonen

Op het regionale budget van de specialistische Maatschappelijke zorg is in 2023 een tekort ontstaan. Dit is onder andere ontstaan door de implementatie van de doordecentralisatie. Bij het berekenen van het budget is uitgegaan van de kosten voor deze doelgroep uit 2021, in de praktijk bleken de kosten hoger uit te vallen. Daarnaast hadden de aanbieders, in verband met de achterstanden aan gemeentezijde, de mogelijkheid om declaraties over 2023 tot en met februari 2024 in te dienen. Hierdoor ontstond pas laat een goed beeld over de kosten. Het ontstane tekort wordt (conform regionale afspraken) gedekt uit de regionale egaliseringsreserve die hiervoor was ingesteld. Hierdoor ontstaat per saldo geen overschrijding.

9D2.1 Uitvoering geven aan maatregelen die het voorkómen van geweld in huiselijke kring, het stoppen van geweld en het herstel van veiligheid in het huishouden of gezin bevorderen

In 2023 is gewerkt aan een nieuwe Regiovisie Geweld Thuis Samen Aanpakken, Huiselijk Geweld, aanpak huiselijk geweld Hollands Midden 2024 – 2028. De visie wordt, na inspraak, in 2024 voor vaststelling voorgelegd aan de raad. Er is een startfoto en een plan van aanpak voor het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming opgeleverd. De startfoto geeft aan de hand van interviews (o.a. met wijkteams, GGZ, Veilig Thuis, Jeugdbeschermingsorganisaties, ervaringsdeskundigen, vrouwenopvang en wethouders) een beeld van de huidige situatie in de aanpak van huiselijk geweld. Er is veel aandacht voor het verbeteren van de bestaande samenwerking met aandacht voor het oplossen van knelpunten uit de startnotitie. Verbetering van samenwerking is er ook op het proces van de Wet tijdelijk huisverbod. Het traject 'Huisverbod - Terug naar de tekentafel' heeft geleid tot nieuwe uitgangspunten die nu in een pilot in praktijk worden uitgetoet. Ook is er ingezet op bewustwording en deskundigheidsbevordering van verschillende groepen professionals. Zo is er scholing georganiseerd voor medewerkers van wijkteams op het werken volgens de visie 'gefaseerd samenwerken aan veiligheid'. Thuiszorgorganisaties, welzijnsorganisaties en organisaties huishoudelijke hulp zijn geschoold en getraind op het signaleren van ouderenmishandeling. En gemeentelijke medewerkers van Werk & Inkomen en Schuldhulpverlening hebben een training gevolgd in het signaleren van huiselijk geweld.

Effectindicatoren bij 9D Kwetsbare groepen

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 9D1 Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen						
9D1.a Aantal feitelijk daklozen*	-	326	-	-	-	GGD
9D1.b Aantal huisuitzettingen (uit corporatiewoningen) Leiden*	-	12	-	-	12	GGD
9D1.c Gemiddelde verblijfsduur in nachtopvang in dagen*	76	84	75	-	50	Binnenvest

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
9D1.d Gemiddelde verblijfsduur in crisisopvang in dagen*	-	-	-	-	90	Binnenvest
9D1.e Gemiddelde verblijfsduur in vrouwenopvang in maanden*	6	6	9	-	6	Rosa Manus
9D1.f Gemiddelde wachttijd in maanden na uitstroom van wachtlijst beschermd wonen cliënten Leidse regio**	-	-	-	-	-	-
9D1.g Aantal gehuisveste statushouders in Leiden***	88	180	-	260	-	COA

*) De cijfers over 2023 zijn (nog) niet beschikbaar.

**) Ten opzichte van de Programmabegroting 2022 is indicator 9D1.e 'Percentage mensen met beschermd wonen indicatie op wachtlijst (overbruggingszorg) ten opzichte van het totaal aantal unieke personen met een indicatie BW' vervangen door 9D1.e 'Gemiddelde wachttijd in aantal maanden na uitstroom van de wachtlijst beschermd wonen cliënten Leidse regio'. Let op: uitstroom van de wachtlijst betekent hierin dus instroom in een voorziening óf een andere reden (verhuizing, toch niet willen, overlijden, etc.). De nieuwe indicator geeft een beter beeld van de huidige stand van zaken van de wachttijden. De streefwaarden en realisatiewaarden voor deze indicator zijn nog niet vastgesteld.

***) Voor indicator 9D1.f zijn geen streefwaardes voor aankomende jaren opgenomen omdat het Rijk deze per half jaar bepaalt.

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [Leiden in Cijfers](#).

Kaderstellende beleidsstukken

In 2023 zijn de volgende kaderstellende beleidsstukken vastgesteld:

- 7 maart 2023 Bruikleenovereenkomst ten behoeve van de tijdelijke inzet van locatie Best Western, Lange Mare 43, als opvanglocatie voor Oekraïense ontheemden (23.0100 d.d. 07-03-2023)
- Bestuursovereenkomst COA Haagse Schouwweg voor de periode van maximaal 5 jaar een reguliere opvanglocatie voor maximaal 340 mensen geopend aan de Haagse Schouwweg 8 a-n (23.0059 d.d. 07-02-2023).
- 11 mei heeft de raad het voorstel 'Duurzame opvang vluchtelingen' vastgesteld samen met andere raden van gemeenten in de regio's Holland Rijnland en Midden-Holland (RV 23.0017 (B&W: 23.0107 d.d. 07-03-2023).
- Programmarapportage januari, juni en november;
 - o Programmarapportage Q1 2023: 23.0069 d.d. 14-02-2023
 - o Programmarapportage Q2 2023: 23.0316 d.d. 27-06-2023
 - o Programmarapportage Q3+Q4 2023: 23.0535 d.d. 28-11-2023
- Convenant statushouders en studenten voor de zorg: op 6 juli 2023 ondertekend door Julius Terpstra, Ivo van der Klei (Alrijne Zorggroep), Judith Geraedts (mboRijnland) en Edwin Leenhouts (VluchtelingenWerk Nederland) (23.0257 d.d. 13-06-2023).
- Leidse Visie Gelijke Kansen 2023 (RV 23.0106)
- RV 23.0091 Herijking programma Leiden Inclusief 2023-2025

Programmabudget

Maatschappelijke ondersteuning bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Sociale binding en participatie	Lasten	11.420	12.093	1.256	13.349	12.385	964
	Baten	-11	-11	-499	-510	-441	-69
Saldo		11.409	12.082	757	12.839	11.944	895
Preventie	Lasten	7.364	8.035	5.114	13.149	8.832	4.317
	Baten	-162	-137	-4.852	-4.989	-1.343	-3.647
Saldo		7.201	7.898	262	8.160	7.490	670
Ondersteuning	Lasten	33.894	38.616	-1.531	37.084	38.294	-1.210
	Baten	-1.091	-1.492	267	-1.225	-1.064	-161
Saldo		32.803	37.124	-1.264	35.860	37.230	-1.371
Kwetsbare groepen	Lasten	61.087	58.796	3.158	61.955	59.405	2.550
	Baten	-18.713	-8.456	-11.231	-19.687	-19.675	-12
Saldo		42.374	50.341	-8.073	42.268	39.729	2.538
Programma	Lasten	113.765	117.540	7.997	125.537	118.916	6.621
	Baten	-19.977	-10.096	-16.315	-26.411	-22.523	-3.889
Saldo van baten en lasten		93.788	107.444	-8.318	99.126	96.393	2.732
Reserves	Toevoeging	16.666	1.783	19.051	20.834	20.834	0
	Onttrekking	-11.816	-4.385	-5.257	-9.642	-8.778	-864
Mutaties reserves		4.850	-2.602	13.794	11.192	12.056	-864
Resultaat		98.638	104.842	5.476	110.317	108.449	1.868

Reserves programma 9 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Reserve soc.-maatsch. En cult. Voorz P9	Toevoeging	0	0	40	40	40	0
	Onttrekking	-9	0	-298	-298	-60	-238
Saldo		-9	0	-258	-258	-20	-238
Res. Leefbaarh.projecten in de wijken P9	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-308	0	-255	-255	-158	-97
Saldo		-308	0	-255	-255	-158	-97
Reserve Sociaal Domein P9	Toevoeging	15.802	1.783	5.211	6.994	6.994	0
	Onttrekking	-11.500	-4.385	-3.633	-8.018	-7.489	-529
Saldo		4.302	-2.602	1.578	-1.024	-496	-529
Res. Spec voorz maatsch zorg P9	Toevoeging	0	0	1.200	1.200	1.200	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		0	0	1.200	1.200	1.200	0
Res. Oekraïne asielzoekers statushouder	Toevoeging	864	0	12.077	12.077	12.077	0
	Onttrekking	0	0	-1.071	-1.071	-1.071	0
Saldo		864	0	11.006	11.006	11.006	0
Res. Maatschappelijke Zorg Leidse regio	Toevoeging	0	0	523	523	523	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0

Reserves programma 9 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil 2023
Saldo		0	0	523	523	523	0
Totaal	Toevoeging	16.666	1.783	19.051	20.834	20.834	0
	Onttrekking	-11.816	-4.385	-5.257	-9.642	-8.778	-864
Reserves programma 9		4.850	-2.602	13.794	11.192	12.056	-864

BELEIDSTERREINEN

Toelichting op beleidsterreinen met financiële afwijkingen (op de lasten en/of baten) > € 250.000.

9A Sociale binding en participatie

Op het beleidsterrein is per saldo sprake van een voordeel van € 900.000.

Bestaande uitgaven konden worden verantwoord onder de specifieke uitkering GALA (Gezond en Actief Leven Akkoord), die loopt van 2023 t/m 2026. Op de reguliere budgetten is daardoor een voordeel ontstaan van € 0,5 miljoen. Op de wijkvisie Roomburg Meerburg is een onderbesteding ontstaan van € 97.000 doordat de visie pas in 2024 kan worden afgerond. Daarnaast zijn er diverse kleinere onderbestedingen, waarvan Sociaal cultureel werk (€ 58.000), Opgroeien (€ 47.000), Stimuleren wijkinitiatieven (€ 46.000) en algemeen maatschappelijk werk (€ 44.000) de grootste zijn.

9B Preventie

Op het beleidsterrein is per saldo sprake van een voordeel van € 700.000.

Via de slotwijziging zijn de regionale lasten en baten (€ 4,2 miljoen) van het Integraal Zorg Akkoord toegevoegd aan de begroting. Deze middelen zijn eind september ontvangen van het Rijk en geparkeerd op de balans. Er is € 0,9 miljoen aan kosten verantwoord in de exploitatie en daarom is ook € 0,9 miljoen aan baten vrijgevallen van de balans ten gunste van de exploitatie. De lasten en baten zijn daardoor € 3,3 miljoen lager dan begroot. Er is geen meeneemregeling door het Rijk ingesteld voor deze specifieke uitkering. Dat heeft tot gevolg dat de € 3,3 miljoen die nog op de balans staat, moet worden terugbetaald aan het Rijk.

Er zijn onderbestedingen op de budgetten versterking dienstverlening (€ 176.000), collectieve preventie volksgezondheid (€ 95.000) en Leidse Healthy Society Center (€ 48.000). Deze onderbestedingen vallen binnen het hek van het sociaal domein en worden verrekend met de reserve sociaal domein. De onderbestedingen zijn onder andere ontstaan doordat de geplande bestedingen niet op tijd konden worden uitgevoerd.

9C Ondersteuning

Op het beleidsterrein is per saldo sprake van een nadeel van € 1,4 miljoen.

Het nadeel wordt voor € 360.000 veroorzaakt door de Wmo-voorzieningen Leidse regio (ambulant plus). Het budget hiervoor staat op het beleidsterrein Kwetsbare groepen. Daarnaast zijn er extra kosten ontstaan rondom de suite sociaal domein, waardoor er een nadeel van € 180.000 is ontstaan. Dit komt met name doordat het implementatietraject langer duurde dan geraamd. Het overige nadeel van € 0,65 miljoen wordt veroorzaakt door de diverse Wmo-maatwerkvoorzieningen, met name door de hogere kosten voor de arrangementen ambulant. Het nadeel op de baten wordt veroorzaakt doordat er € 0,2 miljoen minder is ontvangen aan eigen bijdragen huishoudelijke ondersteuning/begeleiding.

9D Kwetsbare groepen

Op het beleidsterrein is per saldo sprake van een voordeel van € 2,1 miljoen.

Per 2023 is de Maatschappelijke zorg (MZ) binnen Holland Rijnland doorgedecentraliseerd naar de regiogemeenten. De middelen voor de Specialistische MZ (Holland Rijnland regio) en de MZ Leidse regio zijn ondergebracht bij Leiden. De doordecentralisatie is in 2022 berekend door AEF (extern adviesbureau), de budgetten zijn destijds gebaseerd op de uitgaven voor MZ uit 2021 van Leiden als centrumgemeente. De werkelijke uitgaven voor de Specialistische MZ lopen uit de pas met de toen opgestelde begroting. Ten opzichte van 2021 zijn de kosten voor Beschermd wonen - specialistische zorg (per plek, per jaar) gestegen en de ontvangen eigen bijdragen verminderd. Daarnaast zijn ook de uitvoeringskosten toegenomen. Binnen het beleidsterrein Kwetsbare groepen heeft dit geleid tot een tekort op de Specialistische MZ van circa € 0,9 miljoen. Dit tekort wordt verrekend met de egaliseringsreserve voor Specialistische MZ.

Op de MZ voor de Leidse regio is een voordeel ontstaan van circa € 1,2 miljoen (€ 1,5 miljoen voordeel in programma 9D en € 400.000 nadeel uit een deel van programma 9C). Dit overschot is vooral ontstaan doordat nog niet de gehele opbouwopgave is gerealiseerd binnen de Leidse regio.

De doorbelasting van de overhead voor regionale en Leidse regio MZ leidde tot een voordeel van € 215.000.

Op het Investeringsfonds Leidse regio was een onderbesteding van € 325.000, doordat een aantal huisvestingsprojecten nog niet gerealiseerd zijn.

Op het budget voor Projectorganisatie uitvoeringsprogramma MZ (regionaal) is een onderbesteding van € 91.000 ontstaan. Dit komt doordat het uitwerken van een innovatie- en huisvestingsproject is verschoven naar 2024.

Op het budget ten behoeve van de Jongerenopvang aan het Maansteenpad (regionale middelen - gedekt door het geormerkt deel van de reserve Sociaal domein voor Beschermd wonen) is een onderbesteding van € 292.000 ontstaan door vertraging in de verbouwing van het pand. De geplande uitgaven zijn doorgeschoven naar 2024.

Op de budgetten voor Vrouwenopvang is er een onderbesteding van € 353.000 (regionale middelen), het overschot wordt gestort in de reserve Sociaal domein, geormerkt deel voor de Vrouwenopvang.

Ten slotte is er een voordeel van circa € 750.000 op diverse Leidse budgetten binnen Kwetsbare groepen. De grootste voordelen betreffen de budgetten Ondersteunende begeleiding psycho sociaal (€ 100.000), Maatschappelijk Steun systeem (€ 85.000), Breed bemoeizorgteam (€ 80.000), Licht verstandelijk beperkten (€ 110.000) en Meldpunt zorg- en overlast (€ 250.000). Deze budgetten vallen binnen het hek sociaal domein en worden verrekend met de reserve Sociaal domein.

RESERVES

Toelichting op afwijkingen Reserves > € 250.000.

Reserve sociaal domein programma 9

Er is € 202.503 minder onttrokken aan de reserve Sociaal domein, geormerkt deel voor Beschermd wonen.

Circa € 91.000 heeft betrekking op de onderbesteding voor Projectorganisatie Maatschappelijke zorg door vertraging in een innovatie- en huisvestingsproject. Het overige deel heeft betrekking op de onderbesteding voor het Maansteenpad in verband met vertraging in de verbouwing.

Vanuit het Investeringsfonds is € 326.253 minder onttrokken dan geraamd vanwege een onderbesteding op Investeringsfonds Maatschappelijke zorg Leidse regio. Dit is veroorzaakt doordat verschillende (huisvesting-) projecten nog niet tot realisatie zijn gekomen, maar zijn doorgeschoven naar 2024.

INVESTERINGEN

Overschrijdingen op investeringskredieten

Niet van toepassing

Toelichting op investeringskredieten die worden afgesloten met een opvallend overschot

Niet van toepassing

Toelichting op investeringskredieten ouder dan drie jaar die niet afgesloten worden bij de jaarrekening

7101782 Trix Terwindtstraat mfa (multifunctionele accommodatie)

De verbouwing loopt door tot in 2024. De verwachting is dat het krediet eind 2024 kan worden afgesloten.

10

Werk en Inkomen

Werk en Inkomen

<i>Programmanummer</i>	10
<i>Commissie</i>	Werk en Middelen
<i>Portefeuille(s)</i>	Energie, Werk en Inkomen en Cultuur Kansgelijkheid, Jeugd en Onderwijs

De missie van het programma Werk en Inkomen luidt:

"De gemeente Leiden stimuleert haar inwoners om door werk zelfstandig in het bestaan te voorzien, bevordert maatschappelijke participatie en biedt waar nodig een financieel vangnet."

Ontwikkelingen in 2023

Programma 10 is onderdeel van het sociaal domein, net als de programma's 7, 8C en 9. We zetten in op bestaanszekerheid voor elke Leidenaar. De focus ligt op het hebben van werk, voldoende inkomen, deelname aan de samenleving en het voorkomen van schulden. Alle inwoners moeten een dak boven hun hoofd hebben en voldoende financiële middelen hebben om rond te komen, bij voorkeur via werk. Hiervoor is een arbeidsmarkt nodig waar voor iedereen een plek is. We bieden een sociaal vangnet voor inwoners die geen werk hebben of te maken hebben met ziekte. Op die manier kunnen alle Leidenaars meedoen, op een manier die past bij hun eigen situatie.

Arbeidsparticipatie

Door een verbeterde integrale aanpak zijn in 2023 40 procent meer mensen bij DZB aangemeld voor een traject naar werk of een andere vorm van activering dan in 2022. Het gaat daarbij zowel om mensen die korte als langere tijd een uitkering hebben. Gelijk met deze toename is ook het aantal mensen dat op een beschutte werkplek of met loonkostensubsidie werkt toegenomen. Het wijkleren is een vervolg op de pilot Wijkleerbedrijf die in 2022 succesvol is afgerond. In het wijkleren kunnen mensen in de eigen wijk de eerste stap naar werk of activering zetten. Vanaf september 2023 is het wijkleren uitgebreid naar de andere wijken in Leiden. DZB werkt in de wijken samen met de andere stadspartners die hier actief zijn.

Volwasseneneducatie

Het aantal trajecten bij taalaanbieder NL Training is in 2023 verdubbeld ten opzichte van 2022. Ook het aantal deelnemers bij het programma Taal & Participatie (taal- en participatietrajecten voor inwoners met een uitkering) is sinds 2022 met 50 procent gestegen. Een deel van de toename komt door taaltrajecten aan Oekraïners die we vanuit de gemeente hebben gefaciliteerd, maar de rest van de groei is te danken aan aandacht en inzet van partners en gemeente (o.a. in het Taalpact, taalnetwerk, Leiden Leiderdorp) voor basisvaardigheden en Taalvaardigheden. Ook is het aantal taalgroepen NT1 verdrievoudigd. Dit komt voort uit een samenwerking van de taalaanbieder en partners in de wijk, zoals BuZz.

Inburgering

In 2023 heeft de gemeente te maken gekregen met een structureel verhoogde taakstelling om asielstatushouders te huisvesten. Ten opzichte van 2022 is de taakstelling verhoogd met 67% (275 personen in 2023 ten opzichte van 165 personen in 2022). Daarnaast is er een toename van alleenstaande minderjarige vreemdelingen en een nieuwe doelgroep gezinsmigranten. Hierdoor staat de Leidse inburgering voor een grote opgave. Het afgelopen jaar is het team Leidse inburgering dan ook verdubbeld in werknemers. Ook

hebben we te maken met toenemende wachttijden voor het inburgeringsonderwijs door een tekort aan taaldocenten. De onderwijsroute, het taalschakeltraject Leiden-Den Haag, is door de onderwijsinspectie officieel geaccrediteerd op zowel HBO- als WO-niveau. In de regio Holland Rijnland en de regio Haaglanden vervult het Taalschakeltraject een belangrijke schakel in de weg naar het hoger onderwijs voor jonge, getalenteerde inburgeraars.

Daarnaast is in 2023 het Alrijne-project 'Op je plek in de Zorg' van start gegaan. Leidse Inburgering is een samenwerkingsverband aangegaan met partners (Alrijne, MBORijnland, Vluchtelingenwerk, Gemeente Leiden) om vluchtelingen een voortraject te laten volgen. Zo kunnen zij instromen in een opleidingstraject tot helpende in een verpleeghuis.

Ook is een samenwerkingsverband aangegaan met de Welcome App. Zowel inburgeraars als Oekraïners krijgen hiermee een warm welkom in de Leidse regio. De app promoot sociale cohesie door middel van de publicatie van activiteiten en het organiseren van evenementen voor nieuwkomers. Ook biedt het een platform voor lokale inwoners om laagdrempelig in contact te komen met nieuwkomers."

Maatschappelijke participatie en ondersteuning vanuit minimaregelingen

In 2023 is input opgehaald voor het nieuwe Beleidsplan Armoede 2024-2026 "Samen Sterker". Dit hebben we onder andere gedaan door middel van een bijeenkomst met inwoners en maatschappelijke organisaties en onderzoek naar de landelijke en lokale regelingen. Daarnaast vormde de minima-effect-rapportage van het NIBUD-onderzoek belangrijke input voor het beleidsplan. Het beleidsplan is eind 2023 aangeboden aan de raad en begin 2024 vastgesteld. Ook is, op verzoek van de raad, een regeling opgezet om inwoners met een laag inkomen te helpen in het betalen van hun dierenartskosten. Daarnaast is er onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor de Sleutelpas. In 2024 wordt dit gevolgd door een financieel haalbaarheidsonderzoek.

Inkomensvoorzieningen

In december is de energietoeslag 2023 uitgekeerd aan inwoners die al in beeld waren bij de gemeente met een inkomen tot 130 procent van het sociaal minimum. Daarnaast hebben inwoners een aanvraag kunnen doen voor de Individuele Bijzondere Bijstand (IBB) energiekosten. Vanaf januari 2024 kan de energietoeslag individueel worden aangevraagd, dit geldt voor alle inwoners die aan de voorwaarden voldoen en de energietoeslag in december niet hadden ontvangen. De regeling loopt tot en met mei 2024.

Arbeidsmarktregio

De komende jaren wordt de arbeidsmarktdienstverlening doorontwikkeld: in elke arbeidsmarktregio komt één (fysiek en digitaal) loket dat toegang biedt tot dienstverlening op het gebied van werk en scholing. Het kabinet reikt hiervoor de kaders aan. In de arbeidsmarktregio Holland Rijnland werken we hier al naar toe met het werkcafé dat in juni 2023 is gestart in het stadskantoor op de Bargelaan. Inwoners kunnen op dinsdagochtend zonder afspraak terecht voor gratis advies over werk of scholing. In september 2023 is het werkcafé ook in Alphen aan den Rijn en De Kust-, Duin- en Bollenstreek gestart. Hiermee helpen we mensen die graag willen werken, ander werk willen of willen omscholen: met en zonder uitkering, werkend en niet-werkend. Tot en met februari 2024 hebben in totaal 673 mensen het werkcafé bezocht, waarvan 285 in Leiden. Het overgrote deel heeft geen uitkering of is werkend. Hiermee weten we dus ook 'onbekend arbeidspotentieel' aan te boren voor werkgevers.

Schuldhulpverlening

In Leiden is het percentage huishoudens met problematische schulden in 2023 gestegen naar 6,8 procent, waar dit landelijk 8,8 procent is. Deze stijging is voor een deel te verklaren doordat de belastingdienst de invordering van coronaschulden en de invordering van de toeslagen en inkomstenbelasting weer is gaan opstarten. Bij de Stadsbank en bij Eerste Hulp Bij Geldzorgen (EHBG) zagen we in 2023 een lichte stijging van het aantal aanvragen schuldhulpverlening en het aantal meldingen vanuit vaste lasten partners in het kader van de vroegsignalering.

Eerste hulp bij Geldzorgen

Zowel in 2022 als in 2023 is vanuit de Social Impact middelen EHBG uitgebreid. Hierdoor is voor iedere wijk in Leiden een vaste sociaal werker en schuldhulpverlener beschikbaar gekomen om in contact te komen met de inwoner. Daarnaast is extra capaciteit ingezet om jongeren met schulden te helpen, onder andere door vroegsignalering. In 2023 zijn dan ook meer inwoners bereikt dan in 2022, 21 procent in 2023 ten opzichte van 18 procent in 2022. Het percentage inwoners in Leiden dat hulp accepteert is door de extra inzet en door een combinatie van verschillende contacten bijna verdubbeld, van 7 procent in 2022 naar 13 procent in 2023. Naast dat inwoners hulp hebben geaccepteerd, zijn er ook nog inwoners geweest die zelf actie hebben ondernomen om betaalachterstand op te lossen nadat zij een brief vanuit EHBG hebben ontvangen. Dit was 3 procent in 2023.

Schuldsanering

In juli 2023 is door de wetswijziging in de Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen (WSNP) het traject verkort van 36 naar 18 maanden. Dit geldt ook voor de Minnelijke Schuldsanering Natuurlijke Personen (MSNP). Het ministerie heeft besloten om geen overgangsrecht toe te passen voor inwoners die al in een MSNP-traject zaten waarbij de looptijd 36 maanden is. In de raadsvergadering van 21 december 2023 is besloten om dit overgangsrecht wel toe te passen voor inwoners in Leiden. Daarnaast is ook besloten om de schuldregelsregistratie bij het BKR (Bureau Krediet Registratie) na afloop van een schuldregeling te verwijderen na 6 maanden in plaats van na 5 jaar. Hierdoor kunnen Leidenaren hun leven sneller weer op orde krijgen. Hiermee sluiten we aan bij de aanpak van andere gemeenten zoals Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht.

Toeslagenaffaire

Gedupeerden van de Toeslagenaffaire worden geholpen via het herstelprogramma van het rijk. Dit bestaat uit financiële compensatie, een schuldenaanpak en brede ondersteuning. De financiële compensatie en de schuldenaanpak worden door het rijk uitgevoerd, de brede ondersteuning via de gemeente. De Stadsbank heeft het afgelopen jaar gedupeerden en kindgedupeerden geholpen via de brede ondersteuning. Het is voor de gemeente moeilijk om kindgedupeerden hulp aan te bieden omdat vanuit de Belastingdienst geen namen van kindgedupeerden worden doorgegeven in verband met privacy. Via de gemeentelijke communicatiekanalen proberen we de kindgedupeerden te bereiken. De brede ondersteuning wordt gegeven op vijf leefgebieden: financiën, wonen, zorg, gezin en werk. Het is de bedoeling dat door de brede ondersteuning de gedupeerde het leven weer zelfstandig of via reguliere hulpverlening verder aan kan. De doelen (en eventuele voorzieningen die nodig zijn om de doelen te bereiken) worden in samenspraak met de gedupeerde opgesteld en opgenomen in een plan van aanpak. Hulp die we verlenen gaat van het verstrekken van woninginrichting tot aan het verstrekken van tandheelkundige hulp. Op de website van de gemeente is een speciale pagina waar informatie is te vinden over de brede ondersteuning. Daarnaast is er een rechtstreeks mailadres waar gedupeerden zich kunnen melden voor hulp.

Beleidsterrein 10A Arbeidsparticipatie

Doelen en prestaties bij 10A Arbeidsparticipatie

Doel	Prestatie	
10A1 Leidenaren hebben werk en zijn daardoor minder uitkeringsafhankelijk	10A1.1 Inzetten re-integratie en participatievoorzieningen	✓
	10A1.2 Aanbieden volwasseneneducatie	✓
	10A1.3 Inzetten dienstverlening voor jongeren, statushouders en migranten	✓
10A2 Mensen met loonwaarde onder het wettelijk minimumloon werken zo regulier mogelijk	10A2.1 Inzetten sociale werkvoorziening	✓
	10A2.2 Inzetten beschut werk	✓
	10A2.3 Inzetten loonkostensubsidie	✓

Toelichting op prestaties

10A1.2 Aanbieden volwasseneneducatie

Volwasseneneducatie valt onder de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB), hierbij hoort ook het WEB-budget (educatiebudget om trainingen en opleidingen te financieren). Hoewel het WEB-budget voor 2023 volledig is besteed en een grote groep mensen heeft deelgenomen aan verschillende trajecten, is er door de flinke toename aan deelnemers (zie ook de inleiding van dit programma), personele wisselingen en organisatieproblemen daarnaast ook een wachtlijst van 300 mensen ontstaan bij de aanbieder. Deze wachtlijst wordt in de eerste helft van 2024 verwerkt.

Effectindicatoren bij 10A Arbeidsparticipatie

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 10A1 Leidenaren hebben werk en zijn daardoor minder uitkeringsafhankelijk						
10A1.a Netto arbeidsparticipatie (% werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking)	69%	71%	73%	74%	70%	CBS (BBV - via wsjg)
10A1.b Aantal banen per 1.000 inwoners van 15 t/m 65 jaar*	812	832	853	-	820	LISA (BBV - via wsjg)
10A1.c Werkloze jongeren, percentage 16- tot en met 22-jarigen*	1%	1%	1%	-	0,8%	Verwey Jonker Instituut/ Kinderen in Tel (BBV - via wsjg)
10A1.d Aantal lopende re-integratievoorzieningen per 10.000 inwoners van 15-64 jaar*	158	129	117	-	160	CBS (BBV - via wsjg)
Doel 10A2 Mensen met loonwaarde onder het minimumloon werken zo regulier mogelijk						
10A2.a Aantal volledige banen in de WSW uitgedrukt in standardeenheden (SE)**	680	631	565	582	563	DZB
10A2.b Aantal loonkostensubsidie banenafpraak (via DZB)	160	180	219	236	225	DZB
10A2.c Aantal nieuw beschut werk ***	27	37	43	56	51	DZB
10A2.d Aantal opstapsubsidies eerste jaar****	18	13	8	8	40	DZB

*) De cijfers van 2023 zijn (nog) niet beschikbaar.

**) In de programmabegroting van 2023 is deze indicator gewijzigd. In voorgaande jaren werd het aantal volledige banen in de Wsw (uitgedrukt in Standaard Eenheden) bij DZB in dienst weergegeven. Mensen die met een Wsw indicatie in het kader van Begeleid Werken bij een reguliere werkgever in dienst zijn werden daar niet in meegenomen. Deze mensen worden voortaan wel meegeteld. De realisatiecijfers voor de jaren 2020, 2021, en 2022 en de streefcijfers vanaf 2023 tot en met 2027 zijn in de programmabegroting 2024 hierop aangepast. De huidige cijfers zijn gebaseerd op de nieuwe telling.

***) In de realisatiewaarde van 2022 stond een fout. Het gerealiseerd aantal nieuw beschut in 2022 had 43 moeten zijn en niet 49.

****) Sinds 2020 is het aantal gerealiseerde banen met opstapsubsidie lager dan 20. Dit terwijl er voor 40 opstapbanen budget wordt gereserveerd. Dit budget wordt grotendeels niet ingezet. DZB bemiddelt mensen bij voorkeur zonder inzet van opstapsubsidie naar werk. Opstapsubsidie wordt alleen ingezet als dat nodig is. Daarom wordt vanaf 2024 de streefwaarde voor indicator 10A2.d verlaagd van 40 naar 20,

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Beleidsterrein 10B Maatschappelijke participatie en ondersteuning minima

Doelen en prestaties bij 10B Maatschappelijke participatie en ondersteuning minima

Doel	Prestatie	
10B1 Minima doen mee in de samenleving en raken niet in een sociaal isolement	10B1.1 Ondersteunen van mensen die gebruik maken van een bijstandsuitkering om actief te zijn in de samenleving en niet in een sociaal isolement te raken	✓
10B2 Armoedebestrijding	10B2.1 Behandelen aanvragen individuele bijzondere bijstand en individuele inkomensvoetstuk	✓
	10B2.2 Verstrekken (bijdrage in) premie Collectieve Ziektekostenverzekering Minima	✓
	10B2.3 Verstrekken tegemoetkoming kinderopvang op Sociaal medische Indicatie	✓
	10B2.4 Kwijtschelding gemeentelijke heffingen	✓
	10B2.5 Subsidies minimabeleid	✓

Toelichting op prestaties

Zie toelichting bij 'Ontwikkelingen in 2023' aan het begin van dit programma.

Participatieladder

Positie op de participatieladder	Aantal personen op 31-12-2022, minimaal 2 jaar in de uitkering	Aantal personen op 31-12-2023, minimaal 2 jaar in de uitkering
1. Geïsoleerd	220	55
2. Sociale contacten buitenshuis	942	217
3. Deelname georganiseerde activiteiten	467	917
4. Onbetaald werk	341	450
5. Betaald werk met ondersteuning	208	344
6. Betaald werk	35	189
Nog niet ingedeeld	45	23
Totaal	2258	2195

Beleidsterrein 10C Inkomensvoorzieningen

Doelen en prestaties bij 10C Inkomensvoorzieningen

Doel	Prestatie	
10C1 Leidenaren (18 t/m AOW-leeftijd) voor wie een financieel vangnet nodig is, ontvangen inkomensondersteuning	10C1.1 Behandelen aanvragen en beheer uitkeringen Participatiewet, loaw, loaz, Bbz- inkomensvoorzieningen	✓
	10C1.2 Uitvoeren fraudepreventie en opsporen uitkeringsfraude	✓
	10C1.3 Uitvoeren terugvordering en verhaal	✓

Toelichting op prestaties

Zie toelichting bij 'Ontwikkelingen in 2023' aan het begin van dit programma.

Effectindicatoren bij 10C Inkomensvoorzieningen

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 10C1 Leidenaren (18 t/m AOW-leeftijd) voor wie een financieel vangnet nodig is, ontvangen inkomensondersteuning						
10C1.a Personen met een bijstanduitkering, aantal per 10.000 inwoners	426,1	454,6	-	363	420,0	CBS (via wsjg-BBV)
10C1.b Percentage ontvangen bedrag van het totaalsaldo vorderingen (incassoquote)	14%	12%	14%	14%	15%	Team Werk & Inkomen
10C1.c Percentage personen met schuld, inclusief fraude, met wie nog geen afspraak tot aflossing is gemaakt*	18%	18%	18%	-	15%	Team Werk & Inkomen
10C1.d Percentage huishoudens dat ten minste één jaar een inkomen heeft tot 120% van het sociaal minimum*	14,3%	13,7%	13,3%	-	14,0%	CBS
10C1.e Aantal Leidenaars dat langdurig in armoede leeft*	4.600	4.500	4400	-	4.550	CBS

*) De cijfers van 2023 zijn (nog) niet beschikbaar.

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Beleidsterrein 10D Schuldhulpverlening

Doelen en prestaties bij 10D Schuldhulpverlening

Doel	Prestatie	
10D1 Het ontstaan dan wel escalatie van problematische schuldensituaties is voorkomen	10D1.1 Uitvoeren van vroegsignalering, preventieve maatregelen, stabilisatietrajecten en budgetbeheer	✓
10D2 Problematische schuldensituaties zijn beheersbaar gemaakt en (zo mogelijk) opgelost	10D2.1 Uitvoeren schuldhulpverlening	✓

Toelichting op prestaties

Zie toelichting bij 'Ontwikkelingen in 2023' aan het begin van dit programma.

Effectindicatoren bij 10D Schuldhulpverlening

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2023	Bron
	2020	2021	2022	2023		
Doel 10D1 Het ontstaan dan wel escalatie van problematische schuldensituaties is voorkomen						
10D1.a Het gemiddelde schuldbedrag van mensen die zich bij de schuldhulpverlening hebben gemeld*	€ 33.134	€ 37.837	€ 44.368	€ 31.980	€ 30.000	Stadsbank
10D1.b Het gemiddeld aantal schuldeisers van mensen die zich bij de schuldhulpverlening hebben gemeld	12	12	13	16*	8	Stadsbank
10D1.c Percentage aanvragers voor schulphulpverlening dat eerder (binnen een periode van 3 jaar voorafgaand aan de aanvraag) een minnelijk of wettelijk traject hebben doorlopen	1%	1%	2%	2%	7%	Stadsbank
10D1.d Aantal ex-zzp-ers dat zich meldt bij de Stadsbank**	43	10	-	-	90	Stadsbank
Doel 10D2 Problematische schuldensituaties zijn beheersbaar gemaakt en (zo mogelijk) opgelost						
10D2.a Aantal gestarte schuldbemiddelingstrajecten en saneringskredieten	122	161	98	116	165	Stadsbank
10D2.b Aantal geslaagde schuldbemiddelingstrajecten en saneringskredieten***	141	137	165	100	125	Stadsbank

*) Door de huidige inrichting van het registratiesysteem is op dit moment geen onderscheid te maken tussen particuliere schuldenaren, ex ondernemers en ondernemers. In het nieuwe registratiesysteem wordt dit wel mogelijk.

**) Het aantal ex-zzpers wordt op dit moment niet geregistreerd. Dit wordt in het registratiesysteem aangepast zodat zowel ex-ondernemers als ondernemers geregistreerd kunnen worden.

***) Doordat in de afgelopen jaren relatief minder schuldhulpverleningstrajecten zijn gestart wordt het aantal geslaagde trajecten ook lager.

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [Leiden in Cijfers](#).

Kaderstellende beleidsstukken

In 2023 zijn de volgende kaderstellende beleidsstukken vastgesteld:

- RV 23.0093 RV Samen Sterker (armoedebeleid) (vastgesteld 1-2-2024)
- Leidse Visie Gelijke Kansen 2023 (RV 23.0106)
- RV 23.0091 Herijking programma Leiden Inclusief 2023-2025
- RV 23.0061 Verkorten aflosperiode van minnelijke schuldregelingen in het beleidsplan schuldhulpverlening Eerder. beter. sneller 2021 -2024

Programmabudget

Werk en inkomens bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Arbeidsparticipatie	Lasten	38.155	37.343	8.240	45.583	42.364	3.218
	Baten	-16.832	-14.165	-3.063	-17.227	-16.488	-740
Saldo		21.323	23.178	5.177	28.355	25.876	2.479
Maatsch. participatie en onderst. minima	Lasten	21.462	12.338	7.976	20.315	19.709	605
	Baten	-1.664	-873	-10	-882	-1.258	376
Saldo		19.798	11.466	7.967	19.432	18.451	981
Inkomensvoorzieningen	Lasten	59.539	61.244	2.197	63.441	63.518	-77
	Baten	-53.266	-54.129	-2.469	-56.598	-57.612	1.014
Saldo		6.273	7.115	-273	6.843	5.906	937
Schuldhulpverlening	Lasten	3.036	3.794	656	4.449	4.661	-212
	Baten	-452	-647	9	-638	-813	175
Saldo		2.584	3.147	665	3.811	3.848	-36
Programma	Lasten	122.192	114.719	19.068	133.788	130.253	3.535
	Baten	-72.214	-69.814	-5.533	-75.346	-76.171	825
Saldo van baten en lasten		49.978	44.906	13.536	58.441	54.081	4.360
Reserves	Toevoeging	11.988	0	6.582	6.582	6.582	0
	Onttrekking	-2.529	-1.236	-7.802	-9.037	-8.750	-287
Mutaties reserves		9.459	-1.236	-1.220	-2.455	-2.168	-287
Resultaat		59.437	43.670	12.316	55.986	51.913	4.073

Reserves programma 10 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
DZB Bedrijfsreserve dzb-Leiden wsw	Toevoeging	1.749	0	104	104	104	0
	Onttrekking	-1.595	0	-1.372	-1.372	-1.372	0
Saldo		153	0	-1.268	-1.268	-1.268	0
DZB Reserve zachte landing rijksbez. Wsw	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-158	-237	54	-183	-158	-25
Saldo		-158	-237	54	-183	-158	-25
DZB Reserve frictiekosten ID/WIW DZB	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-29	-29	0	-29	-29	0
Saldo		-29	-29	0	-29	-29	0
Reserve Sociaal Domeins P10	Toevoeging	10.240	0	6.478	6.478	6.478	0
	Onttrekking	-748	-970	-6.330	-7.300	-7.038	-262
Saldo		9.491	-970	148	-822	-560	-262
Reserve Fonds Debt? to no Debt!	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	-154	-154	-154	0
Saldo		0	0	-154	-154	-154	0
Totaal	Toevoeging	11.988	0	6.582	6.582	6.582	0

Reserves programma 10 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
	Onttrekking	-2.529	-1.236	-7.802	-9.037	-8.750	-287
Reserves programma 10		9.459	-1.236	-1.220	-2.455	-2.168	-287

BELEIDSTERREINEN

Toelichting op beleidsterreinen met financiële afwijkingen (op de lasten en/of baten) > € 250.000.

10A Arbeidsparticipatie Werk en Inkomen

Op het totale beleidsterrein is per saldo sprake van een voordeel van € 2,5 miljoen.

Op de regionale budgetten Laaggeletterdheid en Volwasseneneducatie zijn onderbestedingen ontstaan van respectievelijk € 172.000 en € 481.000. Er waren incidentele intensiveringen gepland in 2023, die gedekt waren uit onderbestedingen uit de coronajaren, maar dat is maar beperkt gelukt door de taalaanbieders. De reguliere jaarbudgetten zijn volledig besteed.

De uitvoeringskosten bij Inburgering worden gedekt door een vaste rijksbijdrage plus bijdragen van Leidse regiogemeenten. De kosten van de inburgeringsvoorzieningen zijn declarabel bij het Rijk. De inburgering is pas laat op gang gekomen waardoor de uitvoeringskosten lager zijn uitgekomen dan verwacht. Daarnaast is eind 2023 gebleken dat een deel van de uitvoeringskosten bij nader inzien onder inburgeringsvoorzieningen bij het Rijk gedeclareerd kunnen worden. Dit heeft geleid tot € 0,2 miljoen hogere rijksbaten.

Er is medio 2023 een budget van het Rijk ontvangen van € 120.000 voor Taalonthemden uit de Oekraïne. Dit zal pas worden besteed in 2024. Diverse Oekraïense vluchtelingen hebben wel taallessen gehad via het regionale budget Volwasseneneducatie (Wet Educatie Beroepsonderwijs).

Op het regionale budget voor arbeidsparticipatie is een onderbesteding ontstaan van € 379.000. De onderbesteding is voornamelijk ontstaan doordat er pas laat in het jaar regionaal besloten is hoe de middelen aangewend gaan worden (in 2024). Daarnaast is via de slotwijziging 2023 een incidenteel budget van € 68.000 toegevoegd aan de begroting voor een specifieke aanpak van regionale doelgroepen (statushouders en andere kwetsbare doelgroepen), maar zijn er nog geen uitgaven gedaan.

10A Arbeidsparticipatie DZB

Er is een voordeel ontstaan van €1.445.000. Dit is opgebouwd uit een voordeel van € 1.259.000 bij de re-integratie activiteiten, een nadeel van € 141.000 bij de WSW, een voordeel van € 352.000 op de Overhead (zie programma Overhead) en een nadeel van € 25.000 op de reserves.

Het voordeel op het budget Re-integratieactiviteiten is €1.259.000. In het budget van Re-integratie zijn een aantal projecten van de arbeidsmarktregio Holland Rijnland opgenomen. De onderbesteding op het regionaal budget betreft € 1.106.000, dit bedrag is nodig voor de afronding van de projecten in de komende jaren en moet worden overgeheveld.

Bij de overige re-integratieactiviteiten is minder opleidingsbudget aangewend als gevolg van minder instroom en is meer personeel ingezet ten behoeve van de regionale projecten (beide voordelen). Uiteindelijk resulteert dit in een voordeel van € 153.000 op de overige re-integratieactiviteiten.

Het nadeel op het budget WSW is €141.000 en wordt grotendeels veroorzaakt door het realiseren van een lagere omzet (nadeel). Daarnaast zijn de loonkosten lager, omdat er minder mensen uit de nieuwe doelgroep zijn ingestroomd (voordeel). Lagere loonkosten van de nieuwe doelgroep betekent echter ook lagere ontvangsten van loonkostensubsidies (nadeel). Uiteindelijk resulteert dit in een nadeel van €141.000 op de WSW.

10B Maatschappelijke participatie en ondersteuning minima

Op het beleidsterrein is per saldo sprake van een voordeel van € 0,8 miljoen.

De afrekening van de subsidie aan het Volwassenenfonds over 2022 heeft tot een voordeel van € 153.000 geleid. Het fonds heeft eind 2023 aangegeven dat op de verstrekte subsidie over 2023 een onderbesteding is ontstaan van € 113.000. De stichting Leergeld heeft € 107.000 overgehouden doordat ze meer externe middelen (Rijk, fondsen) hebben verkregen dan verwacht. Op de inkomsten leenbijstand is een voordeel ontstaan van € 136.000. Deze vier voordelen vallen binnen het hek van het sociaal domein.

Op de kosten leefgeld Oekraïne (gemeentelijke opvang) is een voordeel ontstaan van € 166.000. Dat komt deels omdat er meer Oekraïners zijn gaan werken. Dit voordeel zal worden verrekend met de reserve OSA.

Op de kosten kwijtscheldingen gemeentelijke heffingen is een voordeel ontstaan van € 41.000. Daarnaast is een niet-geraamde bate ontvangen van het Rijk van € 44.000 inzake verleende kwijtschelding aan gedupeerden van de toeslagenaffaire. Beide voordelen zullen worden verrekend met de concernreserve.

Er is een incidenteel voordeel van € 170.000 ontstaan doordat een deel van de voorziening oninbaar is vrijgevallen. Voorheen werd 60% van de openstaande leenbijstandsvorderingen als oninbaar beschouwd. Na analyse van de openstaande vorderingen is gebleken dat het percentage naar 58% kan worden bijgesteld.

10C Inkomensvoorzieningen

Er is een incidenteel voordeel van € 1,0 miljoen aan baten ontstaan doordat een deel van de voorziening oninbaar is vrijgevallen. Voorheen werd 60% van de openstaande bijstandsvorderingen als oninbaar beschouwd. Na analyse van de openstaande vorderingen is gebleken dat het percentage naar 58% kan worden bijgesteld.

10D Schuldhulpverlening

De hogere kosten worden veroorzaakt doordat bepaalde kosten vergoed worden aan gedupeerden van de kindertoeslagaffaire. Deze kosten kunnen volledig worden gedeclareerd bij het Rijk en daardoor is de hogere opbrengst ontstaan.

RESERVES

Toelichting op afwijkingen Reserves > € 250.000

Reserve DZB zachte landing rijksbezuinigingen WSW

Het nadeel op de reserve is € 25.000. Begroot was een onttrekking van € 183.000, echter zijn er minder kosten gemaakt waardoor uiteindelijk een onttrekking van € 158.000 is gerealiseerd.

Reserve social domein programma 10

Er is € 172.095 minder onttrokken doordat de geplande intensivering bij Laaggeletterdheid maar deels gelukt is. Daarnaast is het budget voor de vervanging van Polydoc (software) via de slotwijziging overgeheveld naar 2024. Dat is per abuis via de reserve budgetoverheveling verlopen, maar het had via de reserve sociaal domein moeten verlopen. Voorgesteld zal worden om de geraamde onttrekking van € 90.000 alsnog over te hevelen naar 2024.

INVESTERINGEN

Overschrijdingen op investeringskredieten

Niet van toepassing.

Toelichting op investeringskredieten die worden afgesloten met een opvallend overschot

Niet van toepassing.

Toelichting op investeringskredieten ouder dan drie jaar die niet afgesloten worden bij de jaarrekening

Niet van toepassing.

2.2.11 Algemene middelen

Inleiding

In de begroting en rekening maken we onderscheid tussen specifieke en algemene dekkingsmiddelen. Specifieke dekkingsmiddelen zijn bijvoorbeeld opbrengsten voor het ophalen van afval, het verstrekken van vergunningen, het onderhouden van het riool en het vertrekken van reisdocumenten. Zij hangen samen met een concreet beleidsveld en staan opgenomen in de betreffende programma's. Deze dekkingsmiddelen verlagen het saldo van lasten en baten op de betreffende programma's in de begroting.

Anders dan de specifieke dekkingsmiddelen, zijn de algemene dekkingsmiddelen vrij te besteden. Dit is niet aan een bepaald programma of doel gebonden. De algemene dekkingsmiddelen leveren de financiële dekking van de bestedingen van de programma's 1 tot en met 10 en zijn ingedeeld naar de voorgeschreven categorieën en onvoorzien.

Lokale heffingen

In de paragraaf Lokale heffingen is een toelichting gegeven op de opbrengst van belastingen en is aangegeven welk beleid we voor de verschillende belastingen voeren. De kosten van invordering van de belastingen en de waardebeoordeling van de onroerende zaken zijn geraamd in programma 1 Bestuur en dienstverlening.

Algemene uitkering uit het gemeentefonds

Jaarlijks ontvangt elke gemeente volgens het in de Financiële verhoudingswet opgenomen verdeelstelsel een uitkering uit het gemeentefonds. Het verdeelstelsel houdt rekening met onderlinge verschillen in de kosten waar de gemeenten voor staan en met verschil in draagkracht van de gemeenten (de belastingcapaciteit). De algemene uitkering is bestemd voor de bekostiging van autonome taken van de gemeente. Dat zijn taken die veelal dicht bij de burger liggen. De grootte van het gemeentelijk aandeel is voor de gemeenten een gegeven, maar zij is vrij in het besteden daarvan.

De groei of krimp van het gemeentefonds hangt af van de ontwikkeling van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven. Eenvoudig gezegd: als het Rijk meer uitgeeft, dan groeit het gemeentefonds navenant mee, en andersom. De ontwikkeling van de algemene uitkering staat verder toegelicht in de financiële rekening.

Dividend

De belangrijkste deelnemingen van Leiden zijn netwerkbedrijf Alliander NV, Duinwaterbedrijf Zuid-Holland (DUNEA) en NV Bank voor Nederlandse Gemeenten. De ontvangen dividenden worden bij de prestatie van deze deelnemingen verantwoord.

Financiële functie

In de paragraaf Financiering gaan we in op de financiering van de gemeente en de ontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt. Voor een uitgebreide toelichting op de ontwikkeling van het resultaat op geldleningen verwijzen wij naar die paragraaf.

Overige algemene dekkingsmiddelen

De overige algemene dekkingsmiddelen zijn de stelposten concern, oninbare vorderingen, saldi kostenplaatsen bedrijfsvoering en plankosten.

- **Op stelposten concern** zijn de budgetten en taakstellingen opgenomen die nog niet direct aan een specifieke prestatie kunnen worden toebedeeld. Leiden streeft er naar (conform een eis van de provincie) om zo min mogelijk en zo kort mogelijk stelposten in de begroting op te nemen. Als een stelpost niet concreet en realiseerbaar is, dan kan de toezichhoudende provincie oordelen dat deze niet bijdraagt aan een structureel sluitende begroting en meerjarenraming. Wij voeren regelmatig overleg met de provincie over de voortgang en invulling van de stelposten.
- **Oninbare vorderingen** is de mutatie op de voorziening oninbare vorderingen voor de vorderingen op reguliere debiteuren en de vorderingen op (ex-)bijstandsgerechtigden.
- **Op saldi kostenplaatsen bedrijfsvoering** staan de lasten en baten die volgens de systematiek niet rechtstreeks ten gunste of ten laste van prestaties binnen de programma's kunnen worden gebracht. Een eenduidige en integrale kostenverdeelssystematiek deelt zo lasten en baten van (ondersteunende) afdelingen toe aan de prestaties en dus aan de programma's.
- Het budget voor de **plankosten definitiefase** komt voort uit de Uitvoeringsregels financien college B&W, artikel 5.

Onvoorzien

Het budget onvoorzien wordt ingezet voor uitgaven die als onuitstelbaar en onvermijdbaar worden aangemerkt en waarvoor in de begroting geen raming is opgenomen. Als de uitgave een structureel karakter heeft, dan worden de meerjarige consequenties als autonome ontwikkeling in de volgende begroting verwerkt.

Budget

Algemene middelen bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil 2023
Lokale heffingen besteding niet gebonden	Lasten	0	0	0	0	0	0
	Baten	-59.754	-62.087	-579	-62.666	-64.718	2.052
Saldo		-59.754	-62.087	-579	-62.666	-64.718	2.052
Algemene uitkering	Lasten	0	588	-418	170	0	170
	Baten	-332.900	-322.985	-18.635	-341.620	-343.166	1.546
Saldo		-332.900	-322.397	-19.053	-341.450	-343.166	1.716
Dividend	Lasten	54	90	-27	63	63	0
	Baten	-3.089	-2.630	-239	-2.869	-2.729	-140
Saldo		-3.035	-2.540	-266	-2.806	-2.666	-140
Saldo financieringsfunctie	Lasten	128	-1.162	1.473	311	592	-281
	Baten	-452	-391	19	-373	-687	314
Saldo		-323	-1.554	1.492	-62	-95	34
Overige alg.dekkingsmiddelen	Lasten	197	994	811	1.805	1.788	17
	Baten	0	-161	0	-161	0	-161
Saldo		197	833	811	1.644	1.788	-144
Programma	Lasten	379	510	1.839	2.349	2.443	-93
	Baten	-396.194	-388.255	-19.435	-407.689	-411.299	3.610
Saldo van baten en lasten		-395.815	-387.745	-17.595	-405.340	-408.857	3.517
Reserves	Toevoeging	30.010	5.239	21.225	26.464	27.668	-1.204
	Onttrekking	-34.497	-1.356	-37.521	-38.877	-38.141	-735
Mutaties reserves		-4.487	3.884	-16.296	-12.413	-10.474	-1.939
Resultaat		-400.303	-383.861	-33.891	-417.752	-419.330	1.578

Reserves AD en Overhead bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil 2023
Reserve flankerend beleid AD	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-20	-100	0	-100	-18	-82
Saldo		-20	-100	0	-100	-18	-82
Bedrijfsvoeringsreserve concern	Toevoeging	4.702	0	0	0	1.209	-1.209
	Onttrekking	-834	0	-2.099	-2.099	-2.133	34
Saldo		3.867	0	-2.099	-2.099	-924	-1.175
Concernreserve	Toevoeging	0	1.321	0	1.321	1.321	0
	Onttrekking	-15.299	0	-19.159	-19.159	-19.159	0
Saldo		-15.299	1.321	-19.159	-17.838	-17.838	0
Reserve bedrijfsvoering plankosten	Toevoeging	1.416	469	-128	341	341	0
	Onttrekking	-1.802	0	-2.357	-2.357	-1.777	-580
Saldo		-386	469	-2.485	-2.016	-1.436	-580
Reserve Sociaal Domein AD	Toevoeging	8.221	1.832	0	1.832	1.832	0
	Onttrekking	-2.171	0	-30	-30	-30	0

Reserves AD en Overhead bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Saldo		6.050	1.832	-30	1.802	1.802	0
Reserve afschrijvingen investeringen	Toevoeging	4.519	1.617	5.947	7.564	7.564	0
	Onttrekking	-1.793	-493	-3.302	-3.796	-3.796	0
Saldo		2.725	1.124	2.645	3.769	3.769	0
Reserve budgetoverheveling	Toevoeging	11.152	0	13.817	13.817	13.817	0
	Onttrekking	-12.570	-762	-9.813	-10.575	-10.575	0
Saldo		-1.418	-762	4.004	3.242	3.242	0
Reserve bedrijfsvoering concern OH	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-6	0	-40	-40	-40	0
Saldo		-6	0	-40	-40	-40	0
CR Reserve egalisatie kapitaallasten	Toevoeging	0	0	689	689	684	5
	Onttrekking	0	0	-721	-721	-614	-107
Saldo		0	0	-32	-32	70	-102
CR Reserve risicobijdrage	Toevoeging	0	0	355	355	355	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		0	0	355	355	355	0
CR Reserve bedrijfsvoering Centrumregel.	Toevoeging	0	0	544	544	544	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		0	0	544	544	544	0
Totaal	Toevoeging	30.010	5.239	21.225	26.464	27.668	-1.204
	Onttrekking	-34.497	-1.356	-37.521	-38.877	-38.141	-735
Reserves AD en Overhead		-4.487	3.884	-16.296	-12.413	-10.474	-1.939

ALGEMENE MIDDELEN

Toelichting op financiële afwijkingen (op de lasten en/of baten) > € 250.000.

Belastingopbrengsten

De OZB valt € 2,6 miljoen hoger uit dan begroot. De belangrijkste oorzaak is een hogere opbrengst voor de OZB niet-woningen van € 2,8 miljoen. De OZB voor eigenaren niet-woningen stijgt door een hogere waarde van de nieuwe vastgoedobjecten in de stad, totaal € 1,1 miljoen. Het structurele effect is afgerond € 0,8 miljoen. Het overige voordeel bestaat uit een hogere opbrengst uit voorgaande jaren 2022 en 2021.

De hogere opbrengst voor gebruikers niet-woningen wordt veroorzaakt door:

- een hogere waarde van nieuwe vastgoedobjecten, € 0,7 miljoen structureel
- Intensivering van de controle door de BSGR op panden waarvan geen gebruiker geregistreerd staat. Het gaat om een structureel voordeel van € 0,6 miljoen en een incidenteel voordeel over 2022 van € 0,5 miljoen.

De precariobelasting is € 0,5 miljoen lager dan begroot.

Algemene uitkeringen gemeentefonds

De algemene uitkering valt € 1,5 miljoen hoger uit dan geraamd. Belangrijkste oorzaak is de aanpassing van een aantal decentralisatieuitkeringen in de decembercirculaire 2023. Deze konden niet meer worden opgenomen in de slotwijziging. Het gaat om:

Faciliteitenbesluit opvangcentra (DU)	€ 232.340
Maatschappelijke begeleiding statushouders (DU)	€ 54.510
Einde lening inburgeringsplichtig (DU)	€ 5.179
Meerkosten Oekraïne sociaal domein (DU)	€ 166.513
Totaal	€ 458.542

Het netto voordeel bedraagt afgerond € 1,0 miljoen.

Belangrijkste oorzaak is de bijstelling van de hoeveelheden van een aantal verdeelmaatstaven.

Bij de herijking van het gemeentefonds die peer 2023 is ingevoerd zijn een aantal nieuwe verdeelmaatstaven geïntroduceerd. Van een aantal van deze nieuwe maatstaven wijkt het werkelijke aantal sterk af van de raming in 2022. De grootste afwijking wordt veroorzaakt door de maatstaf "Huishoudens met laag inkomen boven drempel". Dit aantal is 400 hoger dan geraamd. de uitkering per huishouden is € 5.000. Hierdoor valt de algemene uitkering € 2,0 miljoen hoger uit. Het netto voordeel voor Leiden bedraagt € 0,5 miljoen. Dit komt omdat het uitkeringspercentage met 7 punten wordt verlaagd. Voor Leiden is 7 uitkeringspunten € 1,5 miljoen. Andere grotere afwijkingen in de aantallen worden veroorzaakt door een daling van het aantal bijstandontvangers, nadeel € 0,5 miljoen.

Stijging van het aantal inwoners met een migratieachtergrond, voordeel € 1,0 miljoen.

Daling inwoners tot 18 jaar, nadeel € 0,8 miljoen

Stijging regionale klanten, voordeel € 0,4 miljoen

Taakmutatie invoering omgevingswet, voordeel € 0,5 miljoen.

De uitgaven voor de omgevingswet van € 2,0 miljoen zijn al eerder in de begroting geraamd, zonder dat daar inkomsten uit het gemeentefonds tegenover stonden. De uitkering in het gemeentefonds is nu en voordeel.

Saldo financieringsfunctie

Ten opzichte van begroting is sprake van een nadelig resultaat op de (kortlopende) rentelasten. Echter, dit werd gedekt door de renteopbrengsten via het schatkistbankieren.

RESERVES

Toelichting op afwijkingen reserves > € 250.000

Bedrijfsvoeringsreserve concern

De afwijking van € 34.000 op de onttrekkingen uit de reserve is gebruikt voor het project "Refurbishen oude Surfaces". Dit is het gebruiksklaar maken van de oude Surfaces voor hergebruik. Op basis van de financiële verordening is in de reserve een storting gedaan van € 1.209.000. Het gestorte bedrag is bepaald volgens de daarvoor gehanteerde berekeningsmethode.

Reserve bedrijfsvoering plankosten

De jaarlijkse onttrekking aan de reserve is afhankelijk van de gemaakte kosten in de definitiefase van de ruimtelijke projecten. De onderschrijding van de begrote onttrekking met € 580.000 is het bedrag dat de projectleiders eind 2023 nog aan plankosten verwachten te moeten maken voor projecten in definitiefase.

INVESTERINGEN

Overschrijdingen op investeringskredieten

Niet van toepassing.

Toelichting op investeringskredieten die worden afgesloten met een opvallend overschot

Niet van toepassing.

Toelichting op investeringskredieten ouder dan drie jaar die niet afgesloten worden bij de jaarrekening

7102177 PDF Haalbaarheidsstudie autogarage M-kavels

Op 8 november 2022 is via een Collegebesluit ingestemd met het starten van de definitiefase van het project 'haalbaarheidsstudie garage M kavels'. Hiervoor is krediet beschikbaar gesteld gedekt door de reserve bedrijfsvoering plankosten tot en met het kaderbesluit. Dit krediet kan niet worden afgesloten omdat het kaderbesluit naar verwachting in Q3 van 2024 aan de gemeenteraad zal worden voorgelegd.

2.2.12 Overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien

Budget

Overhead bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Overhead	Lasten	68.149	80.921	7.494	88.415	84.934	3.481
	Baten	-3.068	-14.831	-735	-15.565	-15.064	-502
Saldo		65.081	66.090	6.759	72.849	69.870	2.979
Programma	Lasten	68.149	80.921	7.494	88.415	84.934	3.481
	Baten	-3.068	-14.831	-735	-15.565	-15.064	-502
Saldo van baten en lasten		65.081	66.090	6.759	72.849	69.870	2.979

Vennootschapsbelasting bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Vennootschapsbelasting	Lasten	141	109	0	109	195	-87
	Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo		141	109	0	109	195	-87
Programma	Lasten	141	109	0	109	195	-87
	Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten		141	109	0	109	195	-87

Onvoorzien bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Onvoorzien	Lasten	0	263	-255	8	0	8
	Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo		0	263	-255	8	0	8
Programma	Lasten	0	263	-255	8	0	8
	Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten		0	263	-255	8	0	8

OVERHEAD, VPB en ONVOORZIEN

Toelichting op financiële afwijkingen (op de lasten en/of baten) > € 250.000.

OVERHEAD

Lasten

Binnen de lasten is er sprake van een voordeel van € 3,5 mln. Dit voordeel is als volgt opgebouwd:

- Er zijn meer uren naar projecten geschreven (conform de plankostensystematiek). Hierdoor is ook meer overhead doorbelast aan de die projecten. In totaal levert dit een voordeel op van € 1,3 mln.
- Binnen de Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse Regio zijn de lasten lager dan begroot. Dit levert een voordeel op van € 1,0 mln.
- De overhead van de DZB valt lager uit dan geraamd met € 0,3 mln.
- Het incidenteel budget ten behoeve van de verbouwing van het stadhuis is niet volledig besteed in 2023. Dit levert een voordeel op van € 0,2 mln.
- De budgetten ten behoeve van mobiele telefonie zijn nagenoeg niet besteed in 2023. Deze budgetten vallen ook buiten de Centrumregeling. Dit levert een voordeel op van ruim € 0,2 mln.
- Lagere lasten door minder kosten dan begroot voor voormalig personeel binnen de gemeente Leiden € 0,2 mln.
- Het incidenteel werkbudget ten behoeve van Langer Vitaal is niet volledig besteed in 2023. Dit levert een voordeel op van € 0,1 mln.
- Het resterende voordeel bestaat voornamelijk uit overige kleine verschillen (€ 0,2 mln.)

Baten

Binnen de baten is er sprake van een nadeel van € 0,5 mln. Dit nadeel is als volgt opgebouwd:

- Binnen de Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse Regio zijn de baten lager dan geraamd. Dit levert een nadeel op van € 0,3 mln.
- Overige kleine nadelen € 0,2 mln.

VENNOOTSCHAPSBELASTING

De Belastingdienst stelt zich op het standpunt dat over het voordelig saldo woonboten en reclameopbrengsten vennootschapsbelasting (Vpb) moet worden betaald. Dat wordt door ons en andere gemeenten nog betwist. Voorzichtigheidshalve heeft de gemeente het standpunt van de Belastingdienst gevolgd. De gemeente tekent tegen de Vpb-aanslag bezwaar aan. Tevens heeft de gemeente ten aanzien van de activiteit verkoop restafval de zogenoemde Nederlandse Vereniging van Reinigingsdiensten (NVRD)-brancheafspraken met de Belastingdienst. De overige activiteiten zijn niet Vpb-plichtig c.q. wordt een vrijstelling op de resultaten toegepast. Dit mede op basis van het in het verleden met de Belastingdienst gevoerde vooroverleg.

ONVOORZIEN

In de Programmabegroting 2023 was € 263.000 voor onvoorzien geraamd. Bij de 2e Voortgangsrapportage 2023 werd dit bedrag verhoogd met € 70.000 ten behoeve van de Centrale stemopneming (RV23.0364). In totaal bedroeg de post onvoorzien € 333.000 in 2023.

In 2023 werd de post onvoorzien aangewend voor:

- de gemeentelijke bijdrage aan de noodhulp Syrië en Turkije € 127.000
- de gemeentelijke bijdrage aan de noodhulp aardbeving Marokko € 128.000
- Centraal stemmen € 70.000

RESERVES

Toelichting op afwijkingen Reserves > € 250.000.

Bedrijfsvoeringsreserve concern

De afwijking van € 34.000 op de onttrekkingen uit de reserve is gebruikt voor het project "Refurbishen oude Surfaces". Dit is het gebruiksklaar maken van de oude Surfaces voor hergebruik. Op basis van de financiële verordening is in de reserve een storting gedaan van € 1.209.000. Het gestorte bedrag is bepaald volgens de daarvoor gehanteerde berekeningsmethode.

Reserve bedrijfsvoering Plankosten

De jaarlijkse onttrekking aan de reserve is afhankelijk van de gemaakte kosten in de definitiefase van de ruimtelijke projecten. De overschrijding van de begrote onttrekking met € 580.000 is het bedrag dat de projectleiders eind 2023 nog aan plankosten verwachten te moeten maken voor projecten in definitiefase.

INVESTERINGEN

Overschrijdingen op investeringskredieten

7102124 CR fat clients 2022

Binnen het krediet zijn voor de testfase van fat clients meer benodigdheden aangeschaft dan vooraf ingeschat. Hierdoor is het totaal beschikbare krediet van € 11.450 met € 4.124 overschreden.

Toelichting op investeringskredieten die worden afgesloten met een opvallend overschot

7102166 en 7102167 Self service zuilen Level

De kredieten voor de self service zuilen kunnen worden afgesloten. Deze kredieten waren beschikbaar gesteld voor de verhuizing naar het stadskantoor. De investering heeft niet plaats gevonden omdat er een nieuwe visie op dienstverlening is ontwikkeld. Inmiddels is er een nieuw vervangingskrediet waarbij dit is meegenomen.

7102139 CR telefooninstallatie-centrale 2021

Het krediet is conform raadsbesluit RV23.0049 Kaderbrief 2023-2027 afgesloten.

Toelichting op investeringskredieten ouder dan drie jaar die niet afgesloten worden bij de jaarrekening

7101433 Meubilair Stoelen en 7101435 Meubilair Overig

Deze twee kredieten zijn in 2021 beschikbaar gesteld. Aanschaf van stoelen en overige meubilair gebeurt op moment dat vervanging nodig is op de diverse locaties van de gemeente Leiden. De komende jaren zullen nog diverse investeringen gedaan worden voor verschillende locaties waaronder de Admiraal Banckertweg. Om deze reden is het noodzakelijk dat deze kredieten beschikbaar blijven.

7101032 hefbrug

Dit krediet blijft benodigd. In 2024 zullen we nader bezien of de werkzaamheden nog uitgevoerd gaan worden.

7101156, 7101483 en 7101484 Ambtelijke herhuisvesting Stadhuis

Na een verbouwing van enkele jaren moet nog enkele kleine restpunten worden afgewikkeld waarna van de slottermijn ook de nog openstaande restbetaling kan worden gedaan. Verwacht wordt dat dit in 2024 kan worden afgewikkeld waarna de kredieten worden afgesloten.

7101980 Zaakgericht werken 2e fase

Uit onderzoek blijkt dat het resterende krediet niet meer nodig is. Dit krediet sluiten we af met een overschot van € 400.000.

7101326 renovatie gevel Stadhuis

Het krediet voor de renovatie van de gevel van het Stadhuis kan nog niet worden afgesloten. Reden om deze

nog niet af te sluiten is gelegen in het feit dat aan de linkerkzijde de komende periode zettingsmetingen plaats gaan vinden. In dat deel is beweging van de gevel geconstateerd. Als metingen aangeven dat teveel zetting/beweging in het geveldeel optreedt zullen acute constructieve ingrepen plaats moeten vinden.

Verbonden Partijen
Niet van toepassing.

Beleidsindicatoren

Volgens de voorschriften in het BBV moeten 39 beleidsindicatoren verplicht bij de programma's worden opgenomen. Met deze beleidsindicatoren is het via '[waarstaatjegemeente.nl](https://www.waarstaatjegemeente.nl)' beter mogelijk de resultaten van de gemeenten onderling te vergelijken. Van deze indicatoren vallen er 5 onder het hoofdtakveld 0 Bestuur en Organisatie. Omdat het voornamelijk overhead gerelateerde indicatoren betreft, worden ze in deze paragraaf opgenomen.

Het kengetal voor bezetting is inclusief De Zijl Bedrijven. In de paragraaf bedrijfsvoering wordt De Zijl Bedrijven buiten de aantallen gehouden.

Indicator	Eenheid	Periode	Leiden begroting 2023	Leiden werkelijk 2023	Bron
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2023	13,77	14,58	Begroting 2023
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2023	13.21	14,77	Begroting 2023
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2023	1.399	1.565	Begroting 2023
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2023	18,5% ¹	19,5%	Begroting 2023
Overhead	% van totale lasten	2023	11%	10,8%	Begroting 2023

¹ Betreft het streefcijfer zoals opgenomen in de paragraaf bedrijfsvoering

2.3 Paragrafen

2.3.1 Lokale heffingen

1. Inleiding

In deze paragraaf staan de opbrengsten en het beleid voor de diverse gemeentelijke belastingen en heffingen in 2023. Eerst worden heffingen behandeld die deel uitmaken van de woonlasten, te weten de onroerende-zaakbelasting voor woningen, de rioolheffing en de afvalstoffenheffing. Daarbij geven we een overzicht van de lokale lastendruk. Vervolgens gaan we in op de onroerende-zaakbelastingen voor niet-woningen, de toeristenbelasting, de precariobelasting, de parkeerbelasting, rechten en het kwijtscheldingsbeleid.

In 2023 is de gehele uitvoering van de onroerende-zaakbelastingen, rioolheffing, afvalstoffenheffing, toeristenbelasting en precariobelasting gedaan door de Belasting samenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR).

Geraamde en werkelijke belastingopbrengsten 2023

Heffing (Bedragen * € 1.000) -/- = nadeel	Rekening 2022	Primitieve begr, 2023	Wijz 2023	Begroting 2023	Rekening 2023	Begroting 2023- Rekening 2023	Rekening 2023- Rekening 2022
Ozb eigenaren woningen	24.799	26.346	0	26.346	26.085	-261	1.286
Ozb eigenaren niet woningen	18.004	18.158	342	18.500	19.672	1.171	1.667
Ozb gebruikers niet-woningen	16.301	16.787	316	17.103	18.866	1.763	2.565
Precariobelasting	650	796	0	796	280	-516	-370
Afvalstoffenheffing	18.325	19.926	0	19.926	19.695	-230	1.371
Rioolheffing	10.494	11.795	0	11.795	11.199	-596	705
Parkeerbelastingen	12.057	12.302	432	12.734	13.474	740	1.418
Toeristenbelasting	1.387	1.419	0	1.419	1.435	16	48
Totaal	102.016	107.529	1.091	108.620	110.706	2.086	8.690

2. Heffingen die deel uitmaken van de woonlasten

2.1. Onroerende-zaakbelastingen (OZB)

De OZB voor woningen is iets lager dan geraamd. Oorzaak is een een lager aantal nieuwe woningen per 1-1-2023.

2.2. Rioolheffing

De rioolheffing komt lager uit dan geraamd door een lager aantal nieuwe woningen, een daling van het aantal meerpersoonshuishoudens en een stijging van het aantal één- en tweepersoonshuishoudens.

De rioolheffing voor niet-woningen is lager door daling van het waterverbruik.

2.3. Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing komt lager uit dan geraamd door een lager aantal nieuwe woningen, een daling van het aantal meerpersoonshuishoudens en een stijging van het aantal één- en tweepersoonshuishoudens.

2.4. Aanduiding van de lokale lastendruk

In de tabel hieronder is de lokale lastendruk in de jaren 2022 en 2023 aangegeven. De lasten zijn weergegeven voor een huurwoning en een koopwoning en opgesplitst in de huishoudengrootten waarvoor Leiden verschillende (afgeronde) tarieven kent. Het gaat om de tarieven voor een eenpersoons- (1PH); een tweepersoons- (2PH) en een drie- of meerpersoonshuishouden (MPH).

Bij een huurwoning bestaan de lasten uit rioolheffing (RIO) en afvalstoffenheffing (ASH). Bij een koopwoning bestaan de lasten uit rioolheffing, afvalstoffenheffing en de door eigenaren verschuldigde onroerende-zaakbelasting (OZB).

De gemiddelde WOZ-waarde van een woning in Leiden was voor het belastingjaar 2023 circa € 390.000 (bron: CBS).

Woningsoort	Belastingsoort	2022 1PH	2023 1PH	2022 2PH	2023 2PH	2022 MPH	2023 MPH
Huurwoning	OZB	-	-	-	-	-	-
	RIO	114	120	163	171	212	223
	ASH	226	239	325	344	424	449
	totaal	340	359	488	515	636	672
Koopwoning	OZB	394	416	394	416	394	416
	RIO	114	120	163	171	212	223
	ASH	226	239	325	344	424	449
	totaal	734	775	882	931	1.030	1.088

3. Heffingen die geen deel uitmaken van de woonlasten

3.1. Onroerende-zaakbelastingen niet-woningen (OZB)

De OZB voor eigenaren niet-woningen stijgt door een hogere waarde van de nieuwe vastgoedobjecten in de stad. Het structurele effect is afgerond € 0,8 miljoen. Het overige voordeel bestaat uit een hogere opbrengst uit voorgaande jaren 2022 en 2021.

De hogere opbrengst voor gebruikers niet-woningen wordt veroorzaakt door:

- een hogere waarde van nieuwe vastgoedobjecten, € 0,7 miljoen structureel
- Intensivering van de controle door de BSGR op panden waarvan geen gebruiker geregistreerd staat. Het gaat om een structureel voordeel van € 0,6 miljoen en een incidenteel voordeel over 2022 van € 0,5 miljoen.

3.2. Toeristenbelasting

De toeristenbelasting komt iets hoger uit dan begroot. Er zijn meer overnachtingen dan begroot.

3.3. Precariobelasting

De precariobelasting valt fors lager uit door daling van het te belasten objecten in de stad en een te positieve raming.

3.4. Parkeerbelastingen

Op het beleidsterrein parkeren is sprake van een voordelig saldo op de baten. Binnen het beleidsterrein parkeren wordt een onderscheid gemaakt tussen autoparkeren en fietsparkeren. In het bovenstaande schema staat de opbrengst van het autoparkeren in de openbare ruimte weergegeven.

3.5. Rechten

Op grond van verschillende verordeningen worden rechten geheven ter bestrijding van de kosten van gebruik van gemeentevoorzieningen en diensten. Voorbeelden hiervan zijn leges voor vergunningen en andere producten, binnenhavengeld en markt- en staangelden.

4. Kwijtscheldingsbeleid

In Leiden komen in beginsel de volgende heffingen in aanmerking voor kwijtschelding:

- Onroerende-zaakbelastingen;
- Rioolheffing;
- Afvalstoffenheffing;
- Precariobelasting voor woonboten als de belastingplichtige de woonboot als permanente woning gebruikt;
- Binnenhavengeld voor woonboten als de belastingplichtige de woonboot als permanente woning gebruikt.

De mogelijkheden tot kwijtschelding zijn wettelijk geregeld. Het is gemeenten niet toegestaan een ruimer kwijtscheldingsbeleid te hanteren. Wel is toegestaan om in het geheel geen dan wel gedeeltelijk kwijtschelding te verlenen. Leiden heeft gekozen voor het ruimst mogelijke kwijtscheldingsbeleid.

Kwijtschelding kan worden verleend als een belastingplichtige de aanslag slechts met buitengewoon bezwaar kan voldoen.

De kwijtscheldingen in 2023 zijn op basis van dit beleid verleend. Uiteindelijk zal naar verwachting over 2023 iets minder dan het verhoogde geraamde bedrag van € 2.401.413 worden kwijtgescholden.

5. Kostendekking Lokale heffingen

Voor gemeentelijke heffingen geldt de wettelijke eis van maximaal kostendekkende tarieven. Bij de berekening van de tarieven van de heffingen mogen de geraamde opbrengsten de geraamde kosten niet overschrijden. In onderstaande is op basis van de realisatie 2023 de kostendekking van de belangrijkste gemeentelijke heffingen van 2023 inzichtelijk gemaakt.

Omdat de overhead met ingang van 2017 niet langer wordt doorgerekend aan de programma's heeft de wetgever bepaald dat in de paragraaf lokale heffingen volgens een voorgeschreven model inzicht wordt gegeven in de mate van kostendekkendheid van de heffingen. Die kostendekkendheid moet buiten de boekhouding om worden berekend. Voor de toerekening van de overhead zijn daartoe twee verdeelsleutels toegestaan, te weten de loonkosten per taakveld of de omvang per taakveld. Beide sleutels mogen worden toegepast, maar is eenmaal een keuze gemaakt, dan moet die sleutel ook consequent worden gehanteerd. Deze sleutels moeten in de financiële verordening door de Raad worden bevestigd. Op basis van de opgestelde berekening kiezen wij ervoor om standaard te kiezen voor de verdeelsleutel van de loonsom per taakveld. Loonkosten bepalen in de meeste gevallen immers een groot deel van het tarief. Die sleutel ligt dan ook het meest voor de hand. De uitkomsten laten zien dat via deze sleutel verhoudingsgewijs een hoger deel van de overhead mag worden toegerekend aan de betreffende exploitatie respectievelijk in het tarief mag worden betrokken.

Rioolheffing Kosten		Bedrag
2.1	Verkeer en vervoer	€ 1.219.357
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	€ 433.952
6.3	Inkomensregelingen	€ 769.575
7.2	Riolering	€ 7.423.089
7.4	Milieubeheer	€ 35.752
	Overhead	€ 1.741.764
	BTW	€ 977.252
Totaal Kosten		€ 12.600.741
Opbrengsten		Bedrag
1.1	Woningen	€ 9.813.415
1.2	Niet-woningen	€ 1.385.366
Totaal Opbrengsten		€ 11.198.781
Totaaloverzicht		Bedrag
Totaal kosten		€ 12.600.741
Totaal opbrengsten		€ 11.198.781
Kostendekkendheidspercentage		88,87%

Afvalstoffenheffing Kosten		Bedrag
2.1	Verkeer en wegen	€ 1.347.681
6.3	Inkomensregelingen (kijtschelding)	€ 1.587.618
7.3	Afval	€ 13.381.450
	Overhead	€ 2.425.990
	BTW	€ 1.682.142
Totaal Kosten		€ 20.424.881
Opbrengsten		Bedrag
1.1	Afvalstoffenheffing	€ 19.695.484

Afvalstoffenheffing Kosten	Bedrag
Totaal Opbrengsten	€ 19.695.484
Totaaloverzicht	Bedrag
Totaal kosten	€ 20.424.881
Totaal opbrengsten	€ 19.695.484
Kostendekkendheidspercentage	96.43%

Berekening kostendekkendheid van de leges	
Titel 1 Burgerzaken leges	
Kosten taakveld(en) incl. (omslag)rente	1.545.991
Overhead	399.509
BCF - btw	
Totaal lasten	1.945.500
Legesopbrengsten	2.247.826
Titel 2 Bouw leges (wabo)	
Kosten taakveld(en) incl. (omslag)rente	3.261.802
Overhead	1.584.588
BCF - btw	
Totaal lasten	4.486.390
Baten	5.014.619
Titel 3 Overige leges (evenementen en horeca)	
Kosten taakveld(en) incl. (omslag)rente	205.449
Overhead	109.574
BCF - btw	
Totaal lasten	315.023
Baten	159.114
Kostendekkendheid	
Titel 1 burgerzaken	115.54%
Titel 2 bouw leges	103.47%
Titel 3 overige leges	50,51%
Totaal	104.43%

De afzonderlijke onderdelen van de legesverordening mag per titel en per hoofdstuk een kostendekkendheid hebben van meer dan 100%. De legesverordening mag in zijn geheel op begrotingsbasis niet boven de 100% kostendekkendheid uit komen. In de realisatie treden afwijkingen op.

De belangrijkste oorzaak voor de hogere kostendekking is de leges die ontvangen is voor de vergunningen o.b.v. telecommunicatie- en leidingenverordening.

6. Lokale lastendruk

Vergelijking lastendruk met gemeente over jaar 2023

In de tabel hieronder staan, op alfabetische volgorde, de woonlasten 2023 weergegeven van de aan Leiden grenzende gemeenten. De cijfers zijn overgenomen uit de Atlas lokale lasten 2023 van het Coelo. Daarin staan de lasten voor eenpersoonshuishoudens en meerpersoonshuishoudens in koopwoningen. Voor Leiden wordt voor de woonlasten van meerpersoonshuishoudens het tarief voor 3- of meerpersoonshuishoudens gehanteerd.

Gemeente	woonlasten eenpersoons- huishoudens	woonlasten meerspoons- huishoudens	gem. Woz waarde koopwoning x 1.000
Katwijk	859	975	483
Leiden	913	1.226	515
Leiderdorp	956	1.140	479
Leidschendam-Voorburg	860	927	466
Oegstgeest	1.158	1.333	641
Teylingen	814	884	530
Voorschoten	1.340	1.430	579
Wassenaar	1.352	1.573	919
Zoeterwoude	1.050	1.071	502

De woonlasten in Leiden liggen voor eenpersoonshuishoudens boven het gemiddelde in de regio. Voor meerpersoonshuishoudens liggen de woonlasten in Leiden ook boven het gemiddelde in de regio. Meer informatie is beschikbaar op de website <http://leiden.woonlastenmeters.nl/>

2.3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Uit deze paragraaf blijkt dat het weerstandsvermogen van de gemeente Leiden eind 2023 - vóór resultaatbestemming - uitstekend is. De kengetallen laten zien dat de schuldpositie is afgenomen ten opzichte van eind 2022. Dit komt doordat uitgaven minder snel zijn gedaan dan geraamd. Ook zijn de totale baten hoger dan eerder begroot. Deze daling van de schuldpositie is een tussenstand: de schuldpositie zal in de nabije toekomst verder stijgen door lopende investeringen en inzet van reserves. Met de gestegen rente op de kapitaalmarkt is de betaalbaarheid van de schuld een aandachtspunt.

1. Risicoprofiel

Een risico is een mogelijke gebeurtenis met een negatief gevolg voor de gemeentelijke doelstellingen. Met behulp van een risicomangementinformatiesysteem prioriteert, analyseert en beoordeelt de gemeentelijke organisatie risico's op systematische wijze. Door een goed systeem van risicomangement kunnen bestuurders en managers passende beheersmaatregelen nemen. Op basis van de inventarisatie is een risicoprofiel voor 2024 opgesteld waarmee de per eind 2023 beschikbare buffers kunnen worden geconfronteerd. Conform de [Financiële verordening 2023 \(RV 23.0072\)](#) toont het onderstaande overzicht de tien grootste risico's met de hoogste bijdrage aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit nadat een beheersmaatregel is getroffen. Onderaan de tabel is het totaalbedrag voor de overige risico's opgenomen.

Tabel 1: Belangrijkste financiële risico's

Tabel 1: Belangrijkste financiële risico's						
Prgr.	Risico	Gevolgen	Maatregelen	Kans	Maximale impact (€)	Invoerd
Alle	Door krapte arbeidsmarkt / gestegen personeelsprijzen en hogere energieprijzen (doorwerkend in materiaal) stijgen kosten.	a. Overschrijdingen door hogere kosten; b. Lager kwaliteitsniveau door noodzaak bijsturing.	a. In alle fasen van het Leidse planproces kostenraming zo goed mogelijk actualiseren op basis van de marktontwikkelingen b. Bijsturen op het kwaliteitsniveau / fasering c. Ramen aanvullend budget om eventuele prijsstijgingen op te vangen	50%	4.200.000	16,29%
Alle	De gemeente Leiden staat begin 2024 garant voor de rente en aflossing van leningen tot een totaalbedrag van € 84,4 miljoen. Het risico is dat de partij aan wie een garantstelling is verstrekt zijn betalingsverplichting niet kan nakomen.	Gemeente moet gegarandeerde geldsom voldoen aan de bank of de exploitatie van de geldnemer ondersteunen. Dit zorgt voor een tegenvaller in de begroting.	a. Zorgvuldige toets op de haalbaarheid van de exploitatie bij een garantie-aanvraag o.b.v. Verordening gemeentegaranties; b. Eisen van aanvullende zekerheden als de garantie wordt aangesproken o.b.v. Verordening gemeentegaranties; c. Jaarlijkse toets van de Jaarrekeningen van de partijen waaraan een garantstelling is verstrekt; d. Wettelijke zorgplicht van de banken tegenover de borgsteller.	10%	14.806.734	11,57%
AD	Schommelingen in accres en ontwikkeling maatstaven zorgen voor lagere Algemene uitkering	Tegenvaller op de algemene dekkingsmiddelen.	a. Tijdig vertalen circulaire Gemeentefonds in besluitvorming zodat financiële consequenties goed kunnen worden verwerkt. Risico kan niet worden voorkomen b. Monitoren ontwikkeling van de belangrijkste maatstaven in verhouding tot de gehanteerde uitgangspunten Gemeentefonds	50%	2.000.000	7,79%
Alle	De energielasten van de gemeente vallen in 2024 en verder hoger uit.	Overschrijdingen door hogere kosten.	a. Lopend programma verduurzaming vastgoed; b. Doorbelasten hogere energieprijzen aan huurders; c. Bij extreem scenario: drastische besparingsmaatregelen die dienstverlening raken.	50%	1.500.000	5,81%

Tabel 1: Belangrijkste financiële risico's						
4	Herinrichting Grote Vink: hogere kosten door prijsstijgingen, ontwerpkeuzes en hoge kosten kabels en leidingen.	Meerkosten in projectdelen Grote Vink en verkeersontsluiting Leiden-Voorschoten	Sturen op kosten en ontwerp optimaliseren.	50%	1.100.850	4,30%
AD	Renterisico: de rente op nieuwe geldleningen is hoger dan waarmee in de begroting rekening is gehouden.	Structurele tegenvaller op de rentelasten.	a. Gezien de investeringen in (school)gebouwen (40 jaar afschrijving) en wegen / bruggen (veelal 60 jaar afschrijving) en de huidige omgekeerde rentecurve (lang lenen is goedkoper dan kort) lang vastzetten van de looptijd van leningen b. Jaarlijks bij de Kaderbrief / Begroting afwegen van de renteverwachting.	50%	900.000	3,50%
4	LBSP - Duurzame reconstructie openbare ruimte en infrastructuur: De grootste risico's hebben betrekking op het overschrijden van het uitvoeringsbudget door prijsstijgingen en vertraging in de uitvoering vanwege onduidelijkheid in de ontwikkelvolgorde.	Hogere (plan)kosten	a. Verwachtingen managen richting ontwerp en beheer / versoberen, b. contractbesprekingen fase 2 aannemer (rest fase 1 vooralsnog tijdens fase 3)	50%	766.500	2,98%
6	Netcongestie (onvoldoende transportcapaciteit op elektriciteitsstations en/of kabels om uitbreidingen of nieuwe grootverbruikaansluitingen te realiseren binnen Leiden).	Onzekerheid als het gaat om de beschikbare capaciteit voor elektriciteit voor bedrijven en maatschappelijke instellingen met een grootverbruik aansluiting.	a. Deelname aan projectorganisatie, regieteam netcongestie en Leidse regisseur bodem en ondergrond; b. Convenant netbeheerders en procesafspraken met Liander over wederzijdse informatievoorziening; c. In beeld brengen drukte in de ondergrond / resterende ruimte en intern onderzoek organisatie rondom elektriciteitssysteem.	50%	500.000	2,93%
Oh	Leiden moet een schadevergoeding betalen aan een partnergemeente of de verzekeraar van een partnergemeente als gevolg van deze toerekenbare IDA fout of ogv een toerekenbare IDA wanprestatie.	De maximale vergoeding is in de DVO al gemaximaliseerd op 25% van de bijdrage van de partnergemeente.	a. Vergroten risicobewustzijn bij alle IDA collega's, b. herijken en realistischer maken van wederzijdse verplichtingen bij binnenkort te starten actualisatie PDC, (die nu modules heten) en sturen op nakomen gemaakte afspraken. Bij afloop DVO en bij het overeenkomen van nieuwe DVO dan een vrijwaringsclausule opnemen.	10%	3.300.000	2,54%
Oh.	ICT-systemen zijn door cybercrime (o.a. ransomware) niet beschikbaar.	a. Discontinuïteit van bedrijfsvoering als gevolg van niet beschikbaar zijn systemen. b. Kosten bij aanbieders / gemeente Leiden om systemen weer werkend te krijgen.	Actief - Projecten lopen om verouderde applicaties te vervangen. ; Actief - Aandacht bij management voor informatieveiligheid in de teams.	10%	2.500.000	1,97%
			Totale impact top 10 risico's		31.574.084	59,68%
			Impact overige risico's		36.357.700	40,32%
			Totale impact risico's		67.931.784	

Ten opzichte van de meest recente risico-inventarisatie bij de [Programmabegroting 2024](#) is het risicoprofiel van de gemeente toegenomen van € 65,2 miljoen naar € 67,9 miljoen. Dit nieuwe risicoprofiel kan ten opzichte van de inschatting bij de Programmabegroting 2024 als volgt worden geduid:

- De inflatie is in de afgelopen periode gedaald. Bij de actualisatie van de ramingen van de verschillende investeringsprojecten moet blijken in hoeverre de hoge loon- en prijsontwikkeling van de afgelopen periode vanuit de reguliere indexering kan worden opgevangen. Door de grote investeringsambities is de Leidse begroting hiervoor extra gevoelig. Ook voor de rente geldt iets vergelijkbaars: hoewel het risico op verdere renteverhoging door de ECB met de gedaalde inflatie is afgenomen, blijft de begroting vanwege de grote financieringsbehoefte vanuit de investeringsagenda kwetsbaar voor rente-ontwikkeling. We handhaven

daarom de risico's voor loon- en prijsontwikkeling (nr. 1) en rente (nr. 6) ongewijzigd ten opzichte van de Programmabegroting 2024.

- De geschatte impact van het risico op de geborgde geldleningen (nr. 2) neemt iets af van € 15,2 miljoen naar € 14,8 miljoen door de reguliere aflossingen op deze leningen.
- In de raming van de Algemene uitkering uit het Gemeentefonds is rekening gehouden met een groeiend aantal woningen. Als de woningbouw achterblijft ten opzichte van deze raming, is de Algemene uitkering uit het Gemeentefonds ook lager dan begroot. Dit geldt ook voor verdeelmaatstaven zoals het inwoneraantal. Mede door netcongestie en stikstofproblematiek schatten we dit risico groter in. Impact en kans zijn hierdoor verhoogd (nr. 3). Bij de Kaderbrief 2024-2028 wordt mede op basis van de woningbouwmonitor een nieuwe raming van de Algemene uitkering opgesteld.
- De energietarieven (nr. 4) zijn na de hoge tarieven van 2022 en 2023 weer gedaald, al blijven deze tarieven hoger dan de prijzen van voor de Russische invasie in Oekraïne. We schatten de impact van het risico voor 2024 hierdoor lager in dan bij de Programmabegroting 2024. De impact is hierdoor bijgesteld van € 3,3 miljoen naar € 1,5 miljoen.
- Wat betreft de risico's van de lopende investeringsprojecten is de impact van het project Herinrichting Grote Vink (nr. 5) sterk verhoogd naar een kans van 50% op een impact van € 1,1 miljoen. Dit is vooral het gevolg van mogelijke kosten van het verleggen van kabels en leidingen. De impact van het risico op het project Duurzame reconstructie openbare ruimte en infrastructuur van het Leiden Bio Sciencepark (LBSP) (nr. 7) is ten opzichte van de inschatting bij de Programmabegroting 2024 met € 70.000 verlaagd.
- Het risico vanuit netcongestie (nr. 8) is voorzien van een hogere impact van € 0,5 miljoen vanuit de kans dat de gemeente extra kosten zal moeten maken om de aansluiting van woningen en instellingen mogelijk te blijven maken in Leiden. De risico's voor eventuele vertraging van projecten zijn als projectrisico's meegenomen.
- De risico's vanuit de aansprakelijkheid voor de centrumregeling IDA (nr. 9) en beschikbaarheid van ICT-systemen door cybercrime (nr. 10) zijn ongewijzigd ten opzichte van de Programmabegroting 2024.

Het risicoprofiel bij de Jaarstukken 2023 richt zich op de risicogebeurtenissen die in 2024 kunnen optreden. Bij de Programmabegroting 2025 worden de risicogebeurtenissen die in 2025 kunnen optreden weer meegewogen. Risico's die nu worden afgedekt door bijvoorbeeld bestemmingsreserves (reserve sociaal domein, risicoreserve grondexploitaties, bedrijfsreserves) komen dan mogelijk weer in beeld. Hiermee kan het risicoprofiel dan weer toenemen en ook de omvang van het benodigd weerstandsvermogen.

2. Benodigde weerstandscapaciteit

Als alle risico's zich gelijktijdig in hun volle omvang zouden voordoen zou in 2023 een nadeel optreden van € 67,9 miljoen. Het reserveren van een dergelijk groot bedrag als buffer voor alle risico's is echter ongewenst. Het is immers niet waarschijnlijk is dat alle risico's zich in 2023 gelijktijdig en in hun maximale omvang voordoen. Daarom is op basis van de ingevoerde risico's een risicosimulatie uitgevoerd. Bij deze simulatie is gerekend met een zekerheidspercentage van 90%. Het resultaat is dat met een benodigde weerstandscapaciteit van **€ 9.827.780** het voor 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt. De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door alle risico's waarvoor geen of onvoldoende beheersmaatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

Onderstaande tabel bevat een overzicht van de meest relevante percentages en de daarmee corresponderende benodigde weerstandscapaciteit.

Tabel 2: Benodigde weerstandscapaciteit bij verschillende zekerheidspercentages

Benodigde weerstandscapaciteit bij verschillende zekerheidspercentages	Bedrag (€)
75%	7.519.871
80%	8.047.602
85%	8.715.223
90%	9.827.780
95%	13.497.326

3 . Beschikbare weerstandscapaciteit

In theorie beschikt een gemeente over incidentele en structurele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit de concernreserve, de bestemmingsreserves, de langlopende voorzieningen, de begrotingspost onvoorzien en aanwezige stille reserves. De structurele weerstandscapaciteit wordt bepaald door de omvang van toekomstige bezuinigingsmogelijkheden en het onbenutte deel van de belastingcapaciteit. Het is een politieke afweging om te bepalen welke delen van de incidentele en structurele componenten men tot de weerstandscapaciteit wil rekenen.

De raad heeft in de Financiële verordening 2023 (RV 23.0072) de concernreserve aangemerkt als enige component van de weerstandscapaciteit. De stand van de concernreserve per 1 januari 2024 is € 27.073.160.

Beschikbare weerstandscapaciteit	Startcapaciteit (€)
Concernreserve	27.073.160
Totale weerstandscapaciteit	27.073.160

4. Weerstandsvermogen

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, moet de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij horende benodigde weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De relatie tussen beide componenten wordt in onderstaande figuur weergegeven.

Ratio weerstandsvermogen =	Beschikbare weerstandscapaciteit	=	27.073.160	= 2,75
	Benodigde weerstandscapaciteit		9.827.780	

De gemeenteraad heeft in de financiële verordening vastgelegd dat de beschikbare weerstandscapaciteit tenminste gelijk moet zijn aan de uitkomst van de risicosimulatie (= ratio weerstandsvermogen dat gelijk is of hoger is dan 1). Op grond van de onderstaande normen is het weerstandsvermogen per eind 2023 'uitstekend'. Hierbij geldt wel dat dit het verhoudingsgetal is vóór resultaatbestemming en zonder rekening te houden met toekomstige onttrekkingen aan de concernreserve. De inleiding op de Kaderbrief 2024-2028 geeft een meerjarige analyse van het verloop van de concernreserve ten opzichte van de norm voor het weerstandsvermogen.

Tabel 3: Weerstandsnorm

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

5. Relatie met Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG)

Naast de gemeentebrede risico-inventarisatie en het daaruit voortvloeiende risicoprofiel en de benodigde weerstandscapaciteit, wordt in het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG) verantwoording afgelegd over de grondexploitatieprojecten. Het risicomanagement van deze projecten en het zorg dragen voor een toereikend weerstandsvermogen voor deze projecten maken deel uit van het MPG. Pas als risico's binnen het MPG niet meer afgedekt kunnen worden, ontstaat er een risico dat betrokken moet worden in de gemeentebrede inventarisatie.

6. Ratio's kengetallen

Tabel 4: Financiële kengetallen

Kengetallen:	Verslag JR 2022	Verslag 2022 incl SP71	Begr.2023	Verslag 2023
Netto schuldquote	99,7%	99,4%	143,1%	97,7%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	96,4%	96,2%	139,9%	94,7%
Solvabiliteitsratio	31,2%	31,6%	20,4%	29,5%
Structurele exploitatieruimte	5,7%	5,7%	1,7%	1,7%
Grondexploitatie ruimte	1,6%	1,6%	-0,7%	1,8%
Belastingscapaciteit	127,1%	127,1%	135,6%	135,6%

Onderlinge verhouding tussen kengetallen

Eén enkel kengetal zegt weinig over de financiële positie. Zo hoeft een hoge schuld geen nadelig effect te hebben op de financiële positie. Dit is afhankelijk van hoeveel eigen vermogen en baten er tegenover die schuld staat. De kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden gezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een beeld kunnen geven van de financiële positie.

Ontwikkeling schuldpositie

De eerste drie kengetallen hebben betrekking op de schulden die de gemeente aangaat.

De netto schuldquote zet de netto schuld (= gemeentelijke schuld min de schuld van anderen aan de gemeente) af tegen de totale baten (= inkomsten) van de gemeente. Dit verhoudingsgetal komt 46%-punt lager uit dan de verwachting in de Programmabegroting 2023 en is 18%-punt lager dan de bijgestelde prognose voor eind 2023 in de Programmabegroting 2024.

Ten opzichte van 2022 is de netto schuldquote met 2%-punt gedaald. Dit heeft de volgende oorzaken:

- De netto schuld eind 2023 is € 202,1 miljoen lager dan waarvan was uitgegaan bij het opstellen van de Programmabegroting 2023. Bij de Kaderbrief 2023-2027 en de Programmabegroting 2024 is de prognose van de cashflow van investeringen voor eind 2023 aangescherpt. Ten opzichte van deze prognose is de netto schuldpositie eind 2023 € 90,3 miljoen lager. Dit is het gevolg van langzamere uitgaven binnen de investeringen, een lagere uitputting van reserves en voorzieningen en een voordelig resultaat op de baten en lasten dan de eerdere prognoses. Deze afwijkingen zijn toegelicht in de begrotingsprogramma's en de duiding van het financieel resultaat 2023. Ten opzichte van de situatie eind 2022 is de netto schuld in 2023 met € 40,9 miljoen toegenomen.
- De totale baten waartegen de netto schuld is afgezet zijn € 68 miljoen hoger dan waarvan bij het opstellen van de Programmabegroting 2023 was uitgegaan.

Deze daling van de schuldpositie is een *tussenstand*: met het lopende investeringsprogramma en de geplande inzet van reserves neemt de schuldpositie naar verwachting in de komende jaren toe en vermindert de solvabiliteit.

Wat is het risico van een hoge schuld?

Een hogere schuld maakt de gemeente kwetsbaarder voor rentestijgingen. In de periode van juli 2022 tot en met september 2023 besloot de Europese Centrale Bank (ECB) in verschillende stappen tot het verhogen van de beleidsrente. De financiële nadelen door deze hogere rente heeft gemeente Leiden in de tussenliggende kaderbrieven en begrotingen genomen. De ECB lijkt het huidige niveau voor langere tijd vast te houden, al verwacht de kapitaalmarkt dat de rente op termijn weer zal gaan dalen. Macro-economische ontwikkelingen en wijzigingen in het ECB-beleid kunnen de rente echter ook weer verder opstuwten. Door de grote financieringsbehoefte de komende jaren blijft de Leidse begroting kwetsbaar voor dergelijke ontwikkelingen. Bij komende kaderbrieven en begrotingen zal steeds moeten worden afgewogen hoe de kapitaalmarkt zich ontwikkelt, wat dit betekent voor de rente waartegen de gemeente kan lenen en met welke maatregelen de schuld betaalbaar blijft. Gezien de relatief hoge schuldpositie is dit voor komende jaren een belangrijk aandachtspunt. Dit alles op basis van een zo goed mogelijke raming van de uitgaven. Zie voor meer informatie ook de paragraaf financiering.

Flexibiliteit van de begroting

De structureel sluitende begroting geeft de gemeente Leiden een goede uitgangspositie om bij te sturen. Wel speelt een aantal factoren waardoor de flexibiliteit om bij te sturen vermindert. Een hoge schuldpositie maakt de begroting minder flexibel doordat een groter deel vastligt in kapitaallasten.

Aan de inkomstenkant is de ruimte om op lokale heffingen bij te sturen relatief beperkt. De woonlasten voor een gezin met een eigen woning liggen 37% boven het landelijk gemiddelde. Hierbij hoort de nuance dat het percentage van de onroerendezaakbelasting voor niet-woningen (inclusief een ophoging voor het ondernemersfonds) één van de hoogste is in Nederland. Ook zijn de afvalstoffenheffing en rioolheffing kostendekkend. Omdat deze heffingen niet hoger mogen zijn dan de begrote kosten voor het ophalen

en verwerken huishoudelijk afval en riolering, kunnen deze heffingen niet worden verhoogd om bredere tegenvallers op te vangen. Zie ook de paragraaf lokale heffingen.

Grondexploitaties

Het kengetal 'grondexploitatie ruimte' laat zien dat de omvang van de bouwgrond in exploitatie ten opzichte van de totale baten beperkt in omvang is. Bij gemeenten waar dit verhoudingspercentage fors hoger is, kan dit duiden op een forse grondvoorraad waarover de gemeente een risico kan lopen. Zie voor inzicht in de Leidse grondexploitaties de paragraaf grondbeleid.

2.3.3 Onderhoud kapitaalgoederen

In deze paragraaf wordt aangegeven hoe kapitaalgoederen in gemeentelijk eigendom worden beheerd. In de Financiële verordening ex artikel 212 van de Gemeentewet (RV 13.0017), staat in artikel 13 dat er een actueel beleidskader onderhoud kapitaalgoederen is.

Voor de vervangingsinvesteringen wordt u verwezen naar Bijlage 5.4 Staat van Investeringskredieten. Het verloop van de voorzieningen wordt toegelicht in de balans/financiële positie.

Beleidskader

De Beleidsnota Onderhoud kapitaalgoederen vormt het beleidskader voor de uitvoering van het onderhoud en het beoogde onderhoudsniveau. Uitvoering van dit beleidskader leidt tot een bestendige situatie waarin de kapitaalgoederen worden onderhouden conform vastgestelde functionaliteit en kwaliteitsniveau (ambities bijvoorbeeld schoon en veilig) waarbij de totale kosten worden geoptimaliseerd.

De beleidskaders en de bijbehorende beheerplannen van de kapitaalgoederen bevatten per kapitaalgoed:

- de werkzaamheden die in het kader van de instandhouding van het kapitaalgoed gedaan worden;
- het onderhoudsniveau;
- de grootte van het areaal;
- de kosten voor de instandhouding van het kapitaalgoed zoals klein- en groot onderhoud en vervangingskosten;
- de huidige staat van onderhoud zoals een technische beoordeling en schouw van de kwaliteit van het kapitaalgoed;
- een scenario voor het onderhoud van kapitaalgoederen.

Binnen Leiden is in 2023 sprake van de volgende kapitaalgoederen:

1. Water (o.a. baggeren)
2. Openbare verlichting
3. Groen (inclusief bomen)
4. Kunstwerken
5. Walmuren, beschoeiingen en natuurvriendelijke oevers
6. Straatmeubilair
7. Spelen
8. Wegen
9. Riolering
10. Vastgoed
11. Sportaccommodaties

Overzicht beheerplannen

In 2021 zijn de nieuwe Uitvoeringsprogramma's Beheer (verder beheerplan genoemd) 2022-2026 voor de kapitaalgoederen vastgesteld. In 2023 is het nieuwe Integraal Waterketenplan 2024-2028 vastgesteld. De volgende beheerplannen worden per programma opgenomen.

Programma	Omschrijving beheerplan	Vastgesteld door de raad	Frequentie actualisatie	Volgende actualisatie	Voorziening	Financiële vertaling in de begroting	Achterstallig onderhoud
5	Beheerplan Water	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Openbare Verlichting	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Nee	Ja	Nee
5	Beheerplan Groen	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Nee	Ja	Nee
5	Beheerplan Kunstwerken	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Walmuren	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Straatmeubilair	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Nee	Ja	Nee
5	Beheerplan Spelen	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Nee	Ja	Nee
5	IWKp 2024-2028	2023	Een keer per 5 jaar	2029	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Wegen	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Ja	Ja	Nee
6	MJOP Gemeentelijk Vastgoed	2021	Een keer per 5 jaar	2026	Ja	Ja	Nee
8	Beheerplan Sport	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Ja	Ja	Nee

Onderstaand wordt per kapitaalgoed ingegaan op: *Gewenst kwaliteitsniveau* (beleid en doelen) en *Wat hebben we ervoor gedaan?* (prestaties). Gegevens over financiën en enkele kerngegevens zijn aan het eind van deze paragraaf opgenomen.

Water

Gewenst kwaliteitsniveau.

De gemeente onderhoudt de watergangen op het niveau van beeldkwaliteitsniveau B CROW. En we doen dit om de waterkwaliteit te borgen en de waterkwaliteit te verbeteren. Het reguliere onderhoud en het groot onderhoud van watergangen wordt uitgevoerd volgens het Uitvoeringsprogramma Water 2022-2026, conform de "Legger" en de gedragscode "Wet Natuurbescherming voor waterschappen".

Wat hebben we er voor gedaan?

- Het regulier onderhoud van de van de fontein.
- De beheerstrategie en waterkwaliteit van de van de fontein is verbeterd.
- De pompkelder en de installatie van de historisch Visfontein is geheel vernieuwd.
- Het risicogestuurd 'vissen van bladafval' en het verwijderen van vuil uit waaihoeken is uitgevoerd.
- In de maanden september, oktober en november vindt de jaarlijkse "Schouw Rijnland" plaats, hierbij wordt circa 110 km watergang geschoond van vegetatie.
- Het regulier onderhoud is uitgevoerd aan de zes waterspeelplaatsen en negentien fontein.
- Er is circa 5.000 m3 aan baggerwerkzaamheden uitgevoerd en de naastgelegen duikers zijn doorgespoten.

Openbare Verlichting

Gewenst kwaliteitsniveau.

Voor nieuw aan te brengen openbare verlichting past de gemeente Leiden de landelijk geaccepteerde Richtlijn Openbare Verlichting (ROVL-2011) toe. Het garanderen van veiligheid van iedereen die zich in de buurt van elektrische installaties bevindt of er arbeid aan verricht, wordt geregeld door het toepassen van de normen NEN 1010 (voor de aanleg van installaties) en NEN 3140 (voor de bedrijfsvoering van bestaande installaties). Voor lichtmasten streven we visueel naar beeldkwaliteitsniveau B conform CROW.

Wat hebben we er voor gedaan?

- Wijkgerichte vervanging uitgevoerd van masten en armaturen op basis van levensduur (waar mogelijk in combinatie met andere domeinen/projecten).
- Wijkgericht conservering van lichtmasten.
- De geplande vervangingen conform het Beheerplan OVL zijn uitgevoerd.
- De reguliere werkzaamheden (dagelijks en grootonderhoud) zijn verspreid over het gehele gebied van de gemeente uitgevoerd.

- Bij vervanging van illuminatieverlichting van bijzondere gebouwen en objecten blijft de doelstelling om bij vervanging in een eigen aan/uitschakeling in de installatie te voorzien. In de praktijk wordt per geval bekeken of dit haalbaar is tegen acceptabele kosten. In 2023 zijn vijf schakelingen vervangen.
- De energielevering van elektriciteit (2023) is contractueel geregeld. Leiden kocht en koopt haar elektriciteit 100% duurzaam in.

Groen

Gewenst kwaliteitsniveau.

Voor groen geldt de onderhoudsambitie "beeldkwaliteitsniveau B CROW". Daarnaast zijn er in 2023 werkzaamheden uitgevoerd om de kwaliteit van het groen te verbeteren en te vergroten.

Wat hebben we er voor gedaan?

- Ook in 2023 zijn locaties in Leiden vergroend. Naast de vele geveltuinen en boomspiegels zijn de versteende locaties Agrippinastraat Noord, Snelliusplaats, Sophiastraat, Oostdwarsgracht, Zuster Reicherstraat (ganzenplek) en Flevoweg omgezet naar een groenere plek.
- De biodiversiteit verbetert door ecologischere te maaien; diverse gazons zijn omgevormd naar bermen of sommige bermen maaien we inmiddels met een andere maaifrequentie. Er is het afgelopen jaar ca 73.542 m² (7,4 ha) aan oppervlakte berm bijgekomen in plaats van verharding, plantvakken, weide en/of gazon. Hierdoor krijgen kruiden meer kans en ontstaan voedselcorridors voor insecten.
- Het sinusbeheer (maaien in sinusvormige patronen) is in 2023 overgezet naar mozaïek maaien. Met mozaïek maaien wordt er in delen gemaaid. Hierdoor ontstaat er een variatie in de berm. Zo is er op elk moment van het jaar voor insectensoorten wat wils: van nectarplanten tot overwinteringsplekken.
- Op diverse locaties in de stad is gewerkt aan groeiplaatsverbetering van bomen. Hierbij wordt een afweging gemaakt op basis van doelmatigheid. Bij een klein aantal bomen met een lage levensverwachting wordt de groeiplaats niet meer verbeterd en is het vertrekpunt beter om in een later stadium goed opnieuw te beginnen. Over het algemeen worden de bomen die wortelproblemen geven, voorzien van voeding om wortelopdruk in de toekomst te voorkomen.
- Er is uitvoering gegeven aan het beheerbewust inrichten. Vanuit groenbeheer houdt dit in dat bij reconstructievakken gestreefd wordt naar een inrichting die zowel extensief in beheer is, als vormgegeven wordt met soorten die de biodiversiteit bevorderen.
- In 2023 zijn er 90 extra bomen geplant waarbij altijd gekeken is wat ecologisch waardevol is voor die locatie zonder daarmee punten te vergeten zoals juiste standplaats, gebruiksdruk, schaduw, vruchtvallen en functie van de boom voor die locatie.
- Ook in Leiden zien we de laatste jaren een toename van (ongewenste) exotische planten. Hierbij moet onder andere gedacht worden aan de reuzeberenklauw en de Japanse duizendknoop. Niet alleen andere planten en diersoorten ervaren hier hinder van maar ook privébezittingen kunnen hierdoor aangetast worden. In 2023 zijn locaties waar de Japanse Duizendknoop groeit aangepakt om verdere verspreiding te voorkomen.

Kunstwerken

Gewenst kwaliteitsniveau.

De bruggen, tunnels en viaducten worden beheerd en onderhouden op het vastgestelde onderhoudsniveau B CROW. De specifieke NEN-normen staan in het beheerplan Kunstwerken 2022-2026.

Wat hebben we er voor gedaan?

- Cyclisch onderhoud conserveren, metselwerk en remmingswerken. Er is een begin gemaakt met het schilderen van de poppenleuningen van de historische poppenleuningen in de originele zwarte kleur. Dat wordt in 2024 afgemaakt.
- Het groot onderhoud van de Karnemelksebrug en de Schrijversbrug is uitgevoerd.
- De vervanging van de drie grote parkbruggen Klein Cronestein is uitgevoerd.
- De voorbereiding van de vier verkeersbruggen in de Vlietweg is uitgevoerd. Waarbij in overleg met stakeholders, drie in 2024 worden gerealiseerd, en één in 2026.
- De vernieuwing en het groot onderhoud van de JC Brug is in samenwerking met de Provincie Zuid-Holland voorbereid. De aanbesteding is in 2023 afgerond.
- De werkzaamheden aan de Joop Walenkamptunnel zijn uitgevoerd. De werkzaamheden voor het Zwartepad viaduct en Plesmanlaan (onder spoor) zijn voorbereid.
- Vernieuwing heugels, cilinders en panamawielen (conform machinerichtlijn) Admiraalsbrug uitgevoerd.;
- Start werkvoorbereiding machinerichtlijn Rijnzichtbrug en Singelparkbrug en Grote Havenbrug.
- Werkvoorbereiding brandvertragende beplating, overgang naar ledverlichting en vernieuwing elektronica Stationspleintunnel.

Walmuren, beschoeiingen en Natuurvriendelijke oevers

Gewenst kwaliteitsniveau.

De gemeente onderhoudt de walmuren op beeldkwaliteitsniveau B CROW.

Wat hebben we er voor gedaan?

- Het meerjarige programma voor beschoeiingen en damwanden (groot onderhoud en vervanging) is in uitvoering. Dit programma loopt tot 2025.
- De voorbereiding van de damwand Cronesteinkade is afgerond.
- De voorbereiding van de vervanging van de damwand Schelpenkade in samenwerking met riolering en wegen is uitgevoerd.
- De meerjarige uitvoeringsplanning en de aanbesteding herstel achterschotten L-wanden kademuren is uitgevoerd.
- Klimaatadaptatie, bijvoorbeeld het ondersteunen van het grondwaterregulerend systeem en groeiplaatsverbetering in de vorm van verdubbeling van de boomspiegel, het aanbrengen van bomengrond en het aanbrengen van bomengranulaat onder de parkeerplaatsen wordt onderdeel deze werkzaamheden. Dit alles in samenwerking met de domeinen riolering, wegen, groen, en samen aan de slag.

Straatmeubilair

Gewenst kwaliteitsniveau.

Het straatmeubilair in de openbare ruimte wordt onderhouden op beeldkwaliteitsniveau B CROW, conform het beleidskader openbare Ruimte, Straatmeubilair.

Wat hebben we er voor gedaan?

- Het straatmeubilair wordt cyclisch onderhouden.
- Er zijn verbeteringen doorgevoerd voor de uitvoering van het dagelijks onderhoud. Een aantal beeldmeetlatten van straatmeubilair voldeed niet aan beeldkwaliteit B CROW. In 2023 is daarmee voor Straatmeubilair Leiden breed weer voldaan aan beeldkwaliteit B.

Spelen

Gewenst kwaliteitsniveau.

Voor Spelen geldt beeldkwaliteitsniveau B CROW. Daarnaast dienen speeltoestellen te voldoen aan de Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen.

Wat hebben we er voor gedaan?

- Het onderhoud aan de speeltuinen en openbare speelplekken is uitgevoerd conform het beheerplan spelen 2022-2026.
- In 2023 zijn 19 speelplekken vervangen, of deels vernieuwd/gerenoveerd. De betrokkenheid vanuit de wijk bij deze vervangingen is toegenomen. Extra aandacht wordt gevraagd en is geleverd op het participatieproces;
- Er is veel aandacht geweest (nog steeds) voor duurzaamheid en het circulair gebruik materialen en toestellen. Dit doen we door verouderde toestellen compleet te renoveren en te herplaatsen.
- Er is extra aandacht besteed aan het onderhoud van de valondergronden waarmee de levensduur wordt verlengd en het gebruik van materiaal verminderd.

Wegen

Gewenst kwaliteitsniveau

Het kapitaalgoed wegen wordt onderhouden en in stand gehouden op beeldkwaliteitsniveau B CROW.

Wat hebben we er voor gedaan?

- De achterstand in het onderhoud van elementenverharding door vertraging in de aanbesteding in 2022 is deels ingehaald. Eind 2024 zullen we helemaal bij zijn.
- De verharding van de Kanaalweg is nog niet uitgevoerd. Deze is doorgeschoven naar 2024.
- In de wijken Merenwijk en Leiden Noord is groot onderhoud uitgevoerd.
- In de wijken Binnenstad Zuid en Stevenshof is groot onderhoud uitgevoerd. Binnenstad Zuid loopt nog door in 2024.
- Er zijn diverse deklaagvervangingen verspreid door de stad uitgevoerd vanuit asfaltonderhoud;
- Tegelijk met de onderhoudswerkzaamheden is groeiplaatsverbetering voor bomen die wortelopdruk veroorzaken toegepast.
- Tijdens de onderhoudswerkzaamheden zijn waar mogelijk (kleine) verkeerskundige verbeteringen uitgevoerd.
- De Groene Kansenkaart is een integraal onderdeel van de werkzaamheden.

Riolering

Gewenst kwaliteitsniveau

De rioolreinigingen en rioolinspecties worden uitgevoerd op basis van de hiervoor geldende landelijke beoordelingsrichtlijnen (BRL) en de NEN 3399 en NEN 13508.

Wat hebben we ervoor gedaan?

- Reiniging en inspectie van circa 50 km lengte aan riolering in de Stevenshof en Merenwijk.
- Het renoveren van 11 gemalen.
- Reinigen kolkafvoerleidingen.
- Onderhoud zinker- en gemaalschuiven.
- Reinigen circa 43.000 kolken.
- De rioolvervangingsprojecten zijn integraal aangepakt waarbij in de ondergrond de energietransitie een plaats krijgt door ruimtereservering en tegelijkertijd een klimaatrobuust gescheiden systeem wordt aangelegd. Bovengronds wordt de openbare ruimte klimaatadaptief, biodivers en groener ingericht.
- Het regulier onderhoud alsmede het groot onderhoud van het rioolsysteem is volledig uitgevoerd.
- Na enige vertraging in het wijkvernieuwingsproject Vogelwijk loopt dit momenteel conform planning.

Vastgoed

Het niveau waarop het vastgoed (maatschappelijk vastgoed en ambtelijke huisvesting) in stand gehouden wordt, is vastgesteld aan de hand van een objectief meetinstrument voor het inspecteren en onderhouden van vastgoed. Een instrument dat is gebaseerd op de Condiitiemetingmethodiek volgens NEN 2767. Het niveau waarop het vastgoed onderhouden wordt is vastgesteld op conditieniveau 3. Voor de in stand houding van Rijksmonumenten wordt naast de NEN 2767 methodiek een specifieke methode toegepast voor het behouden van cultureel erfgoed. Deze systematiek wordt gehanteerd om een inschatting te kunnen maken van de kosten van het planmatig onderhoud. In deze systematiek wordt geen rekening gehouden met benodigde investeringen in het vastgoed zoals bijvoorbeeld verduurzaming van het vastgoed, vervangingsinvesteringen of voor het doorvoeren van verbeteringen in het vastgoed. Ook het huurdersonderhoud is niet meegenomen in het MJOP omdat dit een taak is van de huurders.

In 2021 is het meerjaren onderhoudsplan (hierna: MJOP) opgesteld voor het gemeentelijk vastgoed. Middels het MJOP wordt inzichtelijk gemaakt hoe het beheer en onderhoud voor de periode 2022-2031 wordt vormgegeven en hoe de hiervoor benodigde structurele middelen zich verhouden tot de beschikbare structurele middelen. Iedere 5 jaar wordt het MJOP geactualiseerd zodat een goede aansluiting met marktontwikkelingen gemaakt kan worden. Dit draagt bij aan goed inzicht in de lange termijn ontwikkeling van de gemeentefinanciën, met name de lange termijn kosten voor het onderhoud van het gemeentelijk vastgoed. Uit de analyse van het MJOP is gebleken dat extra budget nodig is om het vastgoed te onderhouden.

Daarnaast wordt gewerkt aan het verduurzamen van het vastgoed conform de routekaart verduurzaming vastgoed. Er is gekozen voor een gefaseerde aanpak omdat niet alle panden tegelijkertijd verduurzaamd kunnen worden en hierdoor de financiering ook gefaseerd kan worden geregeld. Tijdens de vorige coalitie (2018-2022) is voor de verduurzaming van het vastgoed een krediet beschikbaar gesteld van circa € 4,3 miljoen voor de verduurzaming van ongeveer 15 panden. We verwachten dat deze werkzaamheden in 2024 zijn afgerond. Voor de verduurzaming van de volgende fase is een krediet beschikbaar gesteld van € 2.198.214. Dit is opgenomen in het bestuursakkoord 2022-2026. In de kaderbrief 2023-2027 is een krediet van € 2.586.186 beschikbaar gesteld.

Er is bepaald welke panden worden verduurzaamd en er wordt in 2024 gestart met de werkzaamheden.

Sportaccommodaties

Gewenst kwaliteitsniveau

De te handhaven kwaliteitsnormen zijn conditie score 3 van de NEN2767 voor gebouwen. Voor de sportvelden gelden de vastgestelde kwaliteitseisen van NOC-NSF en het voldoen aan de richtlijnen en de functionele eisen van de betreffende sportbonden voor het beoefenen van hun sport op de sportvelden. Voor de omliggende buitenterrein is dit volgens de CROW-beheersystematiek, beeldkwaliteitsniveau B.

Wat hebben we ervoor gedaan?

- De verduurzamingsmaatregelen die in ons Duurzame MeerjarenOnderhoudsplan zijn opgenomen zijn uitgevoerd. Dit sluit aan op de doelen die zijn opgenomen in de routekaart en onze ambities voor een klimaat-neutrale en klimaat-ingerichte stad in 2050;
 - Dakbedekking op sportcomplex De Zijl is vervangen en ook geschikt gemaakt voor zonnepanelen en er is een aantal circulatiepompen vervangen (structureel minder energieverbruik).
 - Op de buitensportaccommodaties in beheer van de gemeente is de veldverlichting versneld vervangen naar led veldverlichting.

- Bij TC Roomburg is de (lucht)verwarming installatie vervangen door een regelbare airco installatie.
- Er is witte (warmtewerende) dakafwerking op het kleedgebouw en de kantine van Pernix aangebracht;
- Er is HR++ glas geplaatst in kleedgebouw Docos voetbal.
- Op kunstgrasvelden Boshuizerkade is SBR-infill vervangen door toplagen met natuurlijke infill.
- Verder gewerkt aan opdrachten Zwembad en IJshal de Vliet, het Indoor Sportcentrum, wijk sportpark De Mors, tennis gravel en velden Merenwijk, toplaag vervanging kunstgrasvelden op meerdere buitensport accommodaties en meedenken naar het zoeken van een locatie voor een 4e veld voor hockey.
- Voorbereiding renovaties van kleedvoorzieningen op sportpark Kikkerpolder 1, 2 en Noord om te voldoen aan nieuwe normering en eisen.
- Voor hockey is bij Sporting Trigon op Cronesteinkade een half hockeyveld gecombineerd met korfbal gerealiseerd.

Financieel overzicht x € 1.000

Financieel overzicht x € 1.000				
Beheerplan		Begroting 2023 na wijziging	Jaarrekening 2023	Vershil
Water (baggeren)	Onderhoudsbudget	681	579	-102
	Voorziening	274	274	0
	Kapitaallasten	88	88	0
Openbare verlichting	Onderhoudsbudget	421	465	44
	Voorziening	3	0	-3
	Kapitaallasten	407	397	-11
Groen	Onderhoudsbudget	3.673	3.957	284
	Voorziening	0	909	909
	Kapitaallasten	1.214	1.212	-3
Kunstwerken	Onderhoudsbudget	1.098	1.115	17
	Voorziening	1.443	1.443	0
	Kapitaallasten	1.070	1.069	-1
Walmuren	Onderhoudsbudget	228	208	-21
	Voorziening	375	375	0
	Kapitaallasten	91	91	0
Straatmeubilair	Onderhoudsbudget	1.343	994	-348
	Voorziening	0	0	0
	Kapitaallasten	939	939	0
Spelen	Onderhoudsbudget	312	245	-66
	Voorziening	0	0	0
	Kapitaallasten	344	344	0
Wegen	Onderhoudsbudget	1.419	908	-511
	Voorziening	2.727	2.727	0
	Kapitaallasten	3.447	3.445	-2
Riolering	Onderhoudsbudget	1.709	1.799	90
	Voorziening	962	747	-215
	Kapitaallasten	866	866	-1
Vastgoed	Onderhoudsbudget	3.544	2.558	-986
	Voorziening	3.031	3.031	0
	Kapitaallasten	11.868	11.867	-1
Sportaccommodaties	Onderhoudsbudget	1.375	1.631	256
	Voorziening	1.150	1.150	0
	Kapitaallasten	1.938	1.937	-1

Overzicht Kerngegevens	Eenheid	Waarde
Water		
Oppervlakte Water in Leiden	m2	2.499.260
Fontein eigendom Leiden	st.	19
Waterspeelplaatsen in beheer Leiden	st.	6
Duikers	m1	860
Openbare verlichting		
Lichtmasten, inclusief wandarmaturen, grondspots en overspanningen in beheer	st.	20.775
Armaturen	st.	21.739
Lichtbronnen LED (onderdeel armatuur)	st.	12.021
Lampen (conventionele armaturen)	st.	9.787
Kasten	st.	86
Groen		
Areaal Groen (totaal)	ha	780,9
Groen Beheer Leiden	ha	483
Gras Beheer Leiden	ha	372
Natuurlijke beplanting Beheer Leiden	ha	64
Cultuur beplanting Beheer Leiden	ha	45
Bomen totaal in Leiden	st.	82.953
Bomen eigendom Leiden	st.	72.009
Kunstwerken		
Vaste bruggen binnen Leiden	st.	257
Beweegbare bruggen binnen Leiden	st.	41
Fiets- / voetbruggen binnen Leiden	st.	206
Tunnels binnen Leiden	st.	29
Viaducten binnen Leiden	st.	19
Steigers	st.	75
Walmuren, beschoeiingen en natuurlijke oevers		
Beschoeiingen eigendom Leiden	m1	72.617
Kademuren eigendom Leiden	m1	21.163
Damwanden eigendom Leiden	m1	32.739
Natuurlijke oevers eigendom Leiden	m1	142.964
Straatmeubilair		
Banken/picknicktafels	st.	2.549
Fietsvoorzieningen	st.	12.423
Hekwerken	m1	11.141
Palen	st.	10.477
Verkeersvoorzieningen Borden c.a.	st.	13.362

Overzicht Kerngegevens	Eenheid	Waarde
Laadpalen verkeer	st.	168
Parkeerobject	st.	230
Spelen		
Speeltuinen	st.	14
Speelplekken	st.	337
Speeltoestellen	st.	2.906
Speeltoestellen/Sportvoorzieningen	st.	284
Wegen		
Asfalt (Dicht asfaltbeton)	m2	1.131.828
Elementen	m2	3.182.334
Cement	m2	19.843
Overige	m2	301.357
Riolering		
Vrijverval riool Vuilwater	km1	333,2
Vrijverval riool Hemelwater	km1	49,7
Drukriolering	km1	34,6
Nooduitlaten	st.	176
HWA uitlaten	st.	81
Gemaal objecten	st.	329
Kolken	st.	43.716
Sportaccommodaties en velden		
Zwembaden	st.	3
Sportparken met:		
Voetbalvelden	st.	22,5
Korfbalvelden	st.	10
Hockeyvelden	st.	3,5
Atletiekbaan	st.	1
Tennisbanen	st.	21
Diverse sportaccommodaties (Sporthallen, Sportzalen, Turnhallen en Tafeltennisshal)	st.	10
Overige velden voor andere takken van sport	st.	8
Buitengebied Jeugddorp	m2	14.771
Gebouwen in eigendom		
Ambtelijke huisvesting en Maatschappelijk vastgoed	st.	100
Strategisch vastgoed	st.	32
Af te stoten vastgoed	st.	23
Complexen volkstuinen	st.	6
Areaal Jeugddorp (clubruimten)	st.	5

2.3.4 Financiering

Inleiding

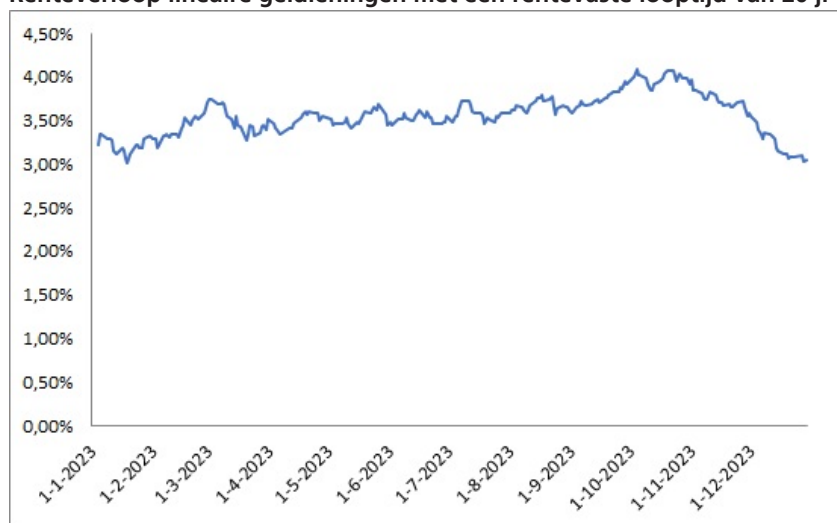
In de paragraaf financiering lichten we de ontwikkelingen en beleidskeuzes toe voor 2023 in een onderdeel "algemene ontwikkelingen" en een onderdeel "ontwikkelingen gemeente Leiden". Onder de "algemene ontwikkelingen" komen de renteontwikkelingen en eventuele ontwikkelingen van de wet- en regelgeving aan de orde. De "ontwikkelingen gemeente Leiden" richten zich specifiek op de renterisiconorm, de kasgeldlimiet en de financiering van de gemeente Leiden.

Algemene ontwikkelingen

Renteontwikkelingen

De gemiddelde kapitaalmarktrente (= langlopende financiering) voor rentevaste en lineaire leningen met een looptijd van twintig jaar is over 2023 uitgekomen op 3,56 %. In 2022 was de gemiddelde rente 2,25%. De rente was over het gehele jaar stabiel, met een lichte daling tegen het einde van het jaar.

Renteverloop lineaire geldleningen met een rentevaste looptijd van 20 jr

De geld- en kapitaalmarkt is in 2023 sterk beïnvloed door de hoge inflatie.

De rente op de geldmarkt (= kortlopende financiering) wordt voornamelijk bepaald door het rentebeleid van de Europese Centrale Bank (ECB). De ECB gebruikt de rentestand om te sturen op de inflatie. Het belangrijkste tarief van de ECB is de herfinancieringsrente. Onder druk van de hoge inflatie is de herfinancieringsrente in 2023 zes maal verhoogd, van 2,5% naar 4,5%. De depositorente die de ECB hanteert is voor de geldmarkt de ondergrens. De depositorente is in 2023 eveneens zes keer verhoogd, naar 4,0 %, met als gevolg fors hogere rentetarieven op (kas)geldleningen met een korte looptijd.

De rente op de kapitaalmarkt (= langlopende financiering) is, ondanks het ECB beleid, redelijk stabiel gebleven. Dit is een signaal dat de marktpartijen verwachten dat de hoge rente die de ECB nu hanteert, van relatief korte duur zal zijn. Het is de verwachting dat de rente binnen een aantal jaar weer zal gaan dalen. Dat is terug te zien in de rentetarieven op langlopende leningen.

Ontwikkelingen gemeente Leiden

Beleidsverantwoording treasury

In de financiële verordening (RV 23.0072) zijn de kaders voor de treasuryfunctie door de Raad bepaald.

Met als doel het renterisico te beperken, was gedurende 2023 het beleid erop gericht om zoveel mogelijk de kortlopende schuld om te zetten naar een langlopende schuld. Door de het ECB beleid en de onzekerheid in de markt, was het risico op rentestijging het gehele jaar aanwezig. Als er een financieringsbehoefte ontstond, dan werd deze ingevuld met langlopende financiering.

Kasgeldlimiet

De gemiddelde vlottende schuld, over drie maanden gezien, is voor een gemeente gelimiteerd op 8,5% van het begrotingstotaal. In onderstaande tabel is de ontwikkeling van deze kasgeldlimiet in 2023 weergegeven:

Omschrijving	Gemiddelde netto vlottende schuld	Kasgeldlimiet	Ruimte (=+) of Overschrijding
eerste kwartaal 2023	25.919	51.142	25.223
tweede kwartaal 2023	33.288	51.142	17.854
derde kwartaal 2023	34.207	51.142	16.935
vierde kwartaal 2023	44.691	51.142	6.451

Bedragen x € 1.000,-

De kasgeldlimiet is gedurende 2023 niet overschreden.

Renterisiconorm

Over de langlopende schuld mogen de jaarlijkse aflossingen en renteherzieningen niet meer bedragen dan 20% van het begrotingstotaal. In onderstaande tabel is de ontwikkeling van deze renterisiconorm in 2023 weergegeven:

Omschrijving	2022	2023
Begrotingstotaal (primitief)	576.891	601.670
Wettelijk percentage	20%	20%
Renterisiconorm	115.378	120.334
Bedrag waarover renterisico wordt gelopen (aflossingen)	32.553	30.060
Ruimte onder renterisiconorm	82.825	90.274

Bedragen x € 1.000,-

Het bedrag aan langlopende leningen, waarover de gemeente Leiden een renterisico liep, blijft ruimschoots binnen de wettelijke norm (volgens de wet FIDO), zoals blijkt uit de tabel.

Financiering

De ontwikkeling van de leningenportefeuille is in onderstaande tabel weergegeven. De stand van de leningenportefeuille is ook terug te vinden bij de toelichting op de balans.

Ontwikkeling leningenportefeuille	Bedrag
Stand per 1 januari 2022	553.332
Nieuwe leningen	110.000
Reguliere aflossingen	-30.060
Vervroegde aflossingen	0
Stand per 31 december 2022	633.272

Bedragen x € 1.000,-

In 2023 zijn twee langlopende geldleningen aangetrokken, met gezamenlijke hoofdsom van € 110 miljoen. Het aantrekken van nieuwe langlopende financiering was noodzakelijk gezien de uitgaven aan de investeringen die in 2023 hebben plaatsgevonden.

Instelling	Bedrag	Periode	Rente
Provincie Noord-Brabant	30.000.000	1-2-2023 t/m 1-2-2053	2,850%
Bank Nederlandse Gemeenten	80.000.000	5-12-2023 t/m 5-12-2053	3,319%

Rentemethodiek en renteresultaat

Voor de toerekening van de rentelasten maakt de gemeente Leiden gebruik van de rente-omslagmethode. Het totaal van de rentelasten wordt 'omgeslagen' over het geheel van de investeringen. De rentelasten betreffen het totaal van de rentelasten op de langlopende geldleningen en de kortlopende financiering minus de renteopbrengsten van overtollige middelen en verstrekte geldleningen.

Door toepassing van de rente-omslagmethode worden de rentelasten aan de hand van de stand van de investeringen toegerekend aan de prestaties in de programmabegroting. De achterliggende gedachte is hierbij dat de gehanteerde omslagrente een reëel percentage is. Zodra de afwijking tussen de gehanteerde omslagrente en de werkelijke rentelast te groot wordt, dan dient de gehanteerde omslagrente aangepast te worden.

Hieronder een overzicht van het renteresultaat:

Renteresultaat			2023
a	De externe rentelasten	7.131	
b	De externe rentebaten	-560	
Saldo rentelasten en rentebaten			6.571
c	De rente doorberekend aan de grondexploitatie	-112	
c	De rente van projectfinanciering richting het taakveld	-	
c	De rentebaat van doorverstrekte leningen richting het taakveld	-	
Saldo aan taakvelden toe te rekenen externe rente			-112
d	Rente over eigen vermogen	-	
d	Rente over voorzieningen	-	
Saldo rente over het eigen vermogen en de voorzieningen			0
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente			6.459
Totaal aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)			-6.540
Renteresultaat op het taakveld Treasury (-/- = voordeel)			-81

Doordat er een verschil is tussen het gehanteerde omslagpercentage en het werkelijke percentage ontstaat er een renteresultaat. Omdat het renteresultaat over 2023 hoger zou uitkomen dan de wettelijke norm (Besluit Begroting en Verantwoording) is bij de eerste voortgangsrapportage de omslagrente voor 2023 verlaagd van 1,00% naar 0,70%.

Het gerealiseerde renteresultaat (na wijziging van de omslagrente) van € 81.000 voordelig betekent dat de gehanteerde omslagrente van 0,70% hoger is dan het werkelijke percentage. Er wordt € 81.000 meer rente doorberekend naar de activa, dan dat er daadwerkelijk aan rente wordt betaald aan de geldverstrekkers. Het verschil bevindt zich ruim binnen de toegestane bandbreedte van 25%. Dat betekent dat een reëel rentepercentage wordt toegerekend aan de activa.

Begrotingsaanpassingen

In de Kaderbrief 2023 - 2027 is voor 2023 een voordeel gemeld op Treasury van € 1.702.000. De begroting is hierop aangepast. In de 2e voortgangsrapportage 2023 is een aanvullend voordeel gemeld van € 580.000. De begroting is hierop eveneens aangepast. Het gemelde voordeel is hoofdzakelijk het gevolg van een gewijzigde financieringsbehoefte ten opzichte van de begroting. Het verschil in financieringsbehoefte wordt vooral veroorzaakt doordat uitgaven die verwacht werden voor 2023, zijn doorgeschoven naar latere jaren. Bij de jaarrekening 2023 heeft het taakveld Treasury, ten opzichte van de gewijzigde begroting, een negatief resultaat van € 19.000.

Schatkistbankieren

Gedurende 2023 was het een korte periode nodig om geld af te storten in 's Rijks schatkist om binnen de gestelde doelmatigheidsdrempel te blijven. Conform de vereisten in het BBV (art 52c) is in de toelichting op de balans het drempelbedrag vermeld en, per kwartaal, het bedrag aan middelen dat de gemeente Leiden buiten 's Rijks schatkist heeft aangehouden.

Overig

Complexe financiële producten

De gemeente Leiden maakt geen gebruik van complexe financiële producten zoals derivaten.

Geldstromenbeheer

De betalingen van de gemeente vinden zo veel mogelijk via de BNG plaats omdat door de BNG de kortlopende financieringsbehoefte voor de gemeente Leiden wordt afgedekt. Met de BNG is daartoe een ruime kredietfaciliteit van € 75 miljoen overeengekomen. Via de ING wordt een aantal bulkmutaties afgehandeld.

2.3.5 Bedrijfsvoering

Inleiding

Deze paragraaf gaat over de bedrijfsvoering van de gemeente Leiden. Bedrijfsvoering vormt een beperkt onderdeel van de totale begroting, maar raakt de hele organisatie en het functioneren daarvan. Onder bedrijfsvoering verstaan we alle activiteiten die het primaire proces ondersteunen: informatievoorziening, data en privacy, inkoop en contractmanagement, financiën, HRM, juridische zaken en facilitaire zaken.

In 2023 is aan twee grote trajecten gewerkt:

1. transitie van de bedrijfsvoering;
2. de organisatieontwikkeling.

In deze paragraaf worden deze twee trajecten toegelicht. Daarna beschrijven we de ontwikkeling van de volgende disciplines: HRM, Informatievoorziening, informatiebeveiliging & gegevensbescherming, Financiën en control, Maatschappelijk Verantwoord Inkopen en Juridische zaken.

Transitie van de bedrijfsvoering

2023 was een bijzonder jaar waar erg naar uit werd gekeken. Op 1 januari 2023 is namelijk de gemeenschappelijke regeling Servicepunt71 opgeheven en de Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse regio in werking getreden. De overgang van Servicepunt71 naar Leiden is door een goede voorbereiding in goede banen geleid en succesvol verlopen.

Vanaf dat moment is Leiden verantwoordelijk voor de dienstverlening op de bedrijfsvoering voor de gemeenten Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude. Deze nieuwe samenwerkingsvorm zorgt voor een betere aansluiting van de bedrijfsvoering op de primaire processen. Zo kunnen we beter inspelen op de maatschappelijke opgaven die op ons afkomen. En we kunnen de kwaliteit van de bedrijfsvoering verhogen.

Opheffing Servicepunt71

Het bestuur van Servicepunt71 heeft een liquidatieplan vastgesteld waarin de gevolgen van de opheffing geregeld werden. In het liquidatieplan staan bijvoorbeeld duidelijke afspraken over het verdelen van de boedel.

Alle acties uit het liquidatieplan zijn in 2023 opgestart en waar mogelijk afgerond. Hieronder vallen onder andere het afrekenen van het financiële resultaat van Servicepunt71 2022 met de regiogemeenten. En het integreren van de financiële administratie van Servicepunt71 in de bedrijfsvoering van Leiden. Deze laatste actie wordt met het vaststellen van deze jaarrekening afgerond.

Vormgeven van de nieuwe samenwerking

De bedrijfsvoering van Servicepunt 71 is op 1 januari 2023 'as is' overgegaan naar Leiden en samengevoegd met de Leidse concernstaf tot het nieuwe cluster Interne Dienstverlening en Advisering (IDA). Er startte een transitieperiode die twee jaar duurt en waarin de nieuwe samenwerking met de regio vormgegeven wordt. De afspraken in de Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse regio en de onderliggende dienstverleningsovereenkomsten zijn daarbij leidend.

De transitie loopt langs drie sporen:

1. interne organisatie;
2. ontwikkeling en professionalisering;
3. Strategisch Plan Bedrijfsvoering Leidse regio.

Spoor 1 (interne organisatie) is in 2023 afgerond. Er is een organisatieplan voor cluster IDA opgesteld en uitgevoerd. Met de nieuwe organisatiestructuur van het cluster willen we de bestuurbaarheid, slagvaardigheid en ketengerichte samenwerking versterken. Daarom is het aantal afdelingen teruggebracht van 14 naar 7. Elke nieuwe afdeling is verantwoordelijk geworden voor de hele keten van beleidsontwikkeling tot uitvoering. Daarnaast zijn er meer posities voor teamleidinggevenden gecreëerd. Dit zorgt voor een betere span of control (het aantal medewerkers waaraan leiding gegeven wordt). De plaatsingsprocedure voor de leidinggevenden van de nieuwe afdelingen en onderliggende teams is afgerond.

Spoor 2 (ontwikkeling en professionalisering) heeft zowel een interne als externe focus. Binnen IDA zijn leer- en ontwikkelplannen opgesteld voor de nieuwe afdelingen. Deze helpen de afdelingen zich te ontwikkelen in hun rol van faciliterend naar faciliterend én regisserend bedrijfsvoeringspartner.

Een belangrijk ontwikkelpunt is het verder versterken van de nabijheid en zichtbaarheid van IDA. Hiervoor is vanuit het relatiemanagement nagedacht hoe we dit vanaf 2024 gaan inrichten en welke overlegvormen daarbij horen. Het gaat zowel om relatiebeheer binnen Leiden (naar de andere clusters en de instellingen) als relatiebeheer richting de partnergemeenten, Holland Rijnland en de Serviceorganisatie Zorg. Met de regiogemeenten is ook nagedacht hoe de nieuwe manier van samenwerken vorm krijgt bij gezamenlijke besluitvorming.

Ook binnen spoor 3 (Strategisch Plan Bedrijfsvoering Leidse regio) zijn het afgelopen jaar stappen gezet. In 2023 is met twee bijeenkomsten het samenspel tussen IDA en zijn business partners (met vertegenwoordigers uit alle clusters, instellingen en partnergemeenten) verkend. De strategische thema's zijn geïdentificeerd. Deze worden uitgewerkt in de strategische bedrijfsvoeringsagenda. De strategische bedrijfsvoeringsagenda vormt straks, samen met de verbeter- en ontwikkelagenda, de inhoud van het strategisch plan.

Meer dan voorheen is gehandeld vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid en vanuit het besef dat bedrijfsvoering onlosmakelijk verbonden is met de inhoudelijke opgaven die we hebben. Voor deze samenwerking zijn ook gezamenlijke uitgangspunten opgesteld en omarmd. Met de eerder benoemde agenda's wordt beoogd tot een verbeterde kwaliteit van de bedrijfsvoering te komen. Het doel van dit plan is de strategische richting voor de komende jaren aan te geven. Aan de partnergemeenten wordt ruimte gegeven om tot individuele keuzes te komen.

Wij zijn er als college trots op dat de 'winkel open gebleven is tijdens de verbouwing' zonder dat dit ten koste ging van de bestaande dienstverlening.

Organisatieontwikkeling

In 2023 stond de uitvoering van het organisatie-ontwikkelplan Leiden in Verbinding centraal. In dit ontwikkelplan staat onze ambitie om op een slagvaardige, wendbare manier (samen) te werken aan Leidse opgaven centraal.

Er is gewerkt langs drie sporen:

1. Versterken verbindend Leiderschap. Daarmee zorgen we ervoor dat leidinggevend en ondersteund worden in hun rol passend bij de ambitie van Leiden om medewerkers slagvaardig, wendbaar en professioneel samen te laten werken.
2. Professionaliseren planmatig werken (project-, proces- en programmamanagement). Daardoor kunnen zij de complexe ontwikkelopgaven van de stad beter oppakken.
3. Praktijkspoor Integraal en ketengericht samenwerken. We willen samenwerking over teams en clusters heen verbeteren, makkelijker maken en stimuleren.

Ontwikkelingen per vakgebied

Hieronder volgen de belangrijkste ontwikkelingen voor de vakgebieden HRM, Informatievoorziening, informatiebeveiliging & gegevensbescherming, Financiën en control, Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen en juridische zaken.

HRM

Alle cijfers zijn voor het eerste jaar inclusief 'voormalig SP71'.

Werkdruk

Het terugdringen van werkdruk was en is één van de prioriteiten die het directieteam heeft op gebied van HRM. In 2023 werd bij het medewerkersonderzoek beter gescoord op de stellingen over werkdruk dan in 2021. Dit betekent dat er iets minder werkdruk ervaren werd dan twee jaar eerder. Toch blijft dit een punt van aandacht. In 2023 zijn verschillende acties ondernomen om als organisatie de ervaren werkdruk (nog verder) te verminderen.

Diversiteit, Inclusiviteit en gelijkwaardigheid

In 2023 is het programma Leiden Inclusief herijkt (RV 23.0091). Het programma heeft nu een duidelijke ambitie en doelen. Er zijn vijf programmaliijnen waarbinnen de inspanningen worden uitgevoerd. Naast een duidelijke ambitie en doelen is ook de rol van het programmateam verduidelijkt, namelijk aanjagen, adviseren, bewustwording vergroten en netwerken versterken. De uitvoering ligt voornamelijk in de lijnorganisatie. De bedoeling is dat aan het einde van het programma de lijnorganisatie het thema zelf toepast op beleid en uitvoering.

In 2023 heeft onze organisatie een reeks bijeenkomsten en activiteiten geïnitieerd, gericht op het verhogen van bewustzijn en kennis op het gebied van inclusie, met een expliciete focus op het activeren van verandering

binnen de organisatie. 39% van onze medewerkers heeft actief deelgenomen aan deze inclusie bevorderende initiatieven.

Binnen de Aanpak Leids Beleid is het thema Diversiteit, Inclusiviteit en Gelijkwaardigheid opgenomen als een onderdeel van de beleidscyclusvorming.

In oktober 2023 zijn er zes activiteiten georganiseerd, waarbij er, waar mogelijk, samenwerking met regiogemeenten is gezocht om het thema digitale toegankelijkheid gezamenlijk aan te pakken.

Er is daarnaast geïnvesteerd in het versterken van inclusieve participatie. Er is een adviesgroep en jongerenpanel op het thema tegengaan racisme opgezet. Over dit thema is ook een stadsgesprek georganiseerd waar 200 mensen aanwezig waren. Tijdens dit gesprek is er samen met de aanwezigen bepaald op welke punten het plan van aanpak tegengaan racisme gericht moet zijn.

Het netwerk LHBTIQ+ is meerdere keren samengekomen en er is een onderzoek gedaan naar welzijn en veiligheid van deze doelgroep in de stad. Er hebben 66 respondenten meegedaan, waaronder medewerkers van onze organisatie. Naar aanleiding van de resultaten van het onderzoek wordt een actieplan opgesteld.

Ontwikkeling & Leiderschap

Er is vanaf 2020 een ontwikkeling ingezet om een aantrekkelijk concernbreed aanbod aan te bieden dat aansluit bij de organisatie wensen om medewerkers professioneel, wendbaar, flexibel en goed te laten samenwerken. Van dit aanbod is ook dit jaar goed en effectief gebruik gemaakt.

2023 stond voor wat betreft concernbrede opleiding en ontwikkeling in het teken van de belangrijkste organisatiebrede opgaven uit het Concernwerkplan en de sporen uit Leiden in Verbinding (LiV), te weten:

- Dienstverlening
- Duurzaamheid
- Leiden Inclusief 2021-2023 / Diversiteit & Inclusie)
- Omgevingswet: programma Leiden 2040
- Open en Toegankelijke Overheidsinformatie
- Participatie
- LiV: integrale en ketengerichte samenwerking
- LiV: Verbindend leiderschap

Daarnaast hebben medewerkers en leidinggevenden van alle afdelingen en instellingen het afgelopen jaar wederom veel functiegerichte- en kennistrainingen gevolgd met als doel het vakmanschap te vergroten.

Er is in 2023 ook flink geïnvesteerd in de nodige coaching, begeleiding en training van nieuwe medewerkers. De Ontwikkelpool, het Leidse traineeship voor jong talent, is afgerond in 2023. Mede hierdoor hebben we een aantal goede medewerkers kunnen behouden en laten doorstromen naar specialistische of leidinggevende functies.

HRM Kengetallen

Alle kengetallen zijn inclusief Lakenhal en Erfgoed Leiden en Omstreken, maar exclusief DZB.

Ziekteverzuim

	2022	2023	Streefwaarde 2023*
Ziekteverzuimpercentage	7,8%	6,7%	5,4%

* De streefwaarde 2023 was gebaseerd op de Personeelsmonitor 2021 voor 100.000+ gemeenten

Het verzuimpercentage in vergelijkbare 100.000+ gemeenten lag in 2023 op 6,3% en was heel licht afgenomen ten opzichte van 2022 (6,4%). Bij dit landelijke cijfer moet wel worden opgemerkt dat niet alle 100.000+ gemeenten 'beheer openbare ruimte' in eigen hand hebben. Hierdoor is het vergelijken van het landelijke en Leidse verzuimcijfer niet helemaal zuiver.

Het verzuimpercentage binnen de gemeente Leiden is in 2023 sterk afgenomen. Er is vooral ingezet op het terugdringen van langdurig verzuim (tussen 42 en 365 dagen). Daarnaast is er sinds 2022 een sterke focus op preventie. Zo is de gemeente Leiden gestart met het vitaliteitsprogramma Sterk in je Werk voor medewerkers, een leergang ziekteverzuim voor leidinggevenden en is ingezet op een goed partnerschap met de arbodienst in Sociaal Medische Teams en met een frequente rapportage van en aandachtspunten voor het verzuim per cluster. Deze aanpak lijkt zijn vruchten afgeworpen te hebben.

Bezetting (peildatum 25/04/2024)

Contractvorm	2022	2023
	Fte	Fte
Vast	1111	1517
Tijdelijk	111	183
Minder werken	22	10
Totaal	1244	1710

De totale formatie is toegenomen met 466 fte t.o.v. 31 december 2022. Deze toename is grotendeels te verklaren door de overname van het personeel van voormalig Servicepunt71. De formatie binnen diverse clusters is gegroeid door de behoefte aan expertise en uitbreiding van (nieuwe en/of tijdelijke) functies bij specifieke uitdagingen en projecten, waaronder de omgevingswet en de paspoortpiek.

Mobiliteit

2023	In dienst		Uit dienst	
	Aantal Leiden	Aantal DZB	Aantal Leiden	Aantal DZB
35 jaar of jonger	140	5	33	4
36 – 59 jaar	115	17	66	14
60 jaar en ouder	16	2	57	1
Totaal	271	24	189	19

Soort vacature	2022	2023
Vacature	258	358
Flexature	268	162

Het aantal vacatures is gestegen door de naderende intrede van de Omgevingswet en de ambities van Leiden op het gebied van bijvoorbeeld energietransitie, opvang statushouders en woningbouw. Daarnaast speelt ook de overgang van Servicepunt 71 naar Leiden een rol.

De daling van het aantal flexatures heeft een administratieve reden. Tot en met 2022 werden hierin de cijfers van externe inhuur meegerekend. Vanaf 2023 tellen deze cijfers niet meer mee omdat deze data sindsdien door een andere afdeling en op een andere wijze worden bijgehouden. Dit geeft in deze Jaarstukken een vertekend beeld.

Stages

Stages	2021					2022				
	Overig	MBO	HBO	WO	Totaal	Overig	MBO	HBO	WO	Totaal
Onbetaald	1	1	1	1	4	1	2	0	1	4
Betaald	4	25	36	39	104	6	33	33	35	107
Stage nieuw stijl/ Werkervaringsplaats	5	0	0	10	5	7	0	0	2	9
Totaal	10	26	37	40	113	14	35	33	38	120

Het aantal gestarte stages is in 2023 iets toegenomen ten opzichte van 2022. Dat zijn de stagiaires van afdelingen die eerder onderdeel waren van Servicepunt71.

Banenaafspraak

Banenaafspraak	2022*	2023
Quotum banenaafspraak	54	54
Aantal fte nieuwe plaatsingen	3	2
Aantal fte	51	48

* De cijfers van 2022 zijn een optelsom van de cijfers van Leiden en toenmalig Servicepunt71. Hiermee zijn de cijfers vergelijkbaar met 2023 toen Servicepunt71 is opgeheven en het personeel bij Leiden is ondergebracht.

Het quotum is in 2023 niet behaald. Dit komt vooral door uitbesteding van werk dat op detachingsbasis door DZB-collega's voor Leiden werd verricht. Deze mensen zijn nog wel aan het werk voor de gemeente Leiden, maar in een contractvorm die voor de banenafpraak niet 'meetelt'. In 2023 zijn acties ingezet om het quotum vanaf 2024 wel te halen.

Personele lasten en externe inhuur

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de ontwikkeling van de externe inhuur ten opzichte van de totale personele lasten. In de begroting van 2023 is een streefpercentage externe inhuur van 18,5% opgenomen. Dit percentage inhuur is gebaseerd op het gemiddelde van de 100.000+ gemeenten volgens gegevens uit de Personeelsmonitor 2021 van de VNG. Dit is bij het opstellen van de begroting het laatst bekende percentage.

Hoe berekenen we het percentage?

Bij de berekening van dit percentage worden, conform de methode gehanteerd in de Personeelsmonitor, de uitgaven van de externe inhuur berekend als percentage van de totale uitgaven voor personele lasten en externe inhuur.

Externe inhuur is de inhuur van andere dan de eigen of andere ambtelijke organisatie. De interne inhuur van medewerkers wordt niet meegeteld. Dit omdat de interne inhuur van de ambtelijke organisaties als kosten en inkomsten voor de overheid tegen elkaar wegvallen.

Wat zijn de resultaten over 2023?

Hieronder het resultaat personele lasten en lasten van de externe inhuur voor 2023.

- Totaal uitgaven personele lasten: € 139.394.082
- Totaal uitgaven externe inhuur: € 31.615.351
- Percentage externe inhuur: 18,5%

De totale personele lasten en uitgaven aan externe inhuur zijn hoger dan bij de prognose was verwacht. Voor de kosten van eigen personeel wordt dit voor een groot deel veroorzaakt doordat de formatie is gestegen met 0,9% per 31 december ten opzichte van 31 juli. Daarnaast is de bezetting gestegen van 98,5% naar 99,5%. Voor de uitgaven van interne personele lasten zijn voldoende budgetten beschikbaar. De kosten van externe inhuur worden gedekt door beschikbare bedrijfsvoeringbudgetten en projectbudgetten.

Waarom huren we externen in?

Het percentage externe inhuur is lager dan vorig jaar (2022: 18,7%), hoger dan bij de prognose verwacht (18,2%) maar blijft gelijk aan het streefpercentage van 18,5%.

De meeste organisatieonderdelen blijven ruim onder het streefpercentage. De belangrijkste redenen om in te huren zijn: het realiseren van (tijdelijke) projecten, er is specialistische kennis nodig, vervanging bij ziekte en krapte op de arbeidsmarkt waardoor een vacature moeilijk in te vullen is.

Informatievoorziening, informatiebeveiliging en gegevensbescherming

De IV-organisatie ontwikkelt zich continu. In 2023 heeft de focus gelegen op het beter op orde brengen van de basis ten behoeve van verbeterde dienstverlening aan de organisatie en daarmee de inwoner van Leiden. We hebben geïnvesteerd in een stabielere en vereenvoudigde ICT-omgeving. We zijn hiermee nog niet klaar, ook in 2024 vraagt dit onze aandacht. Een stabiele en vereenvoudigde ICT-omgeving is het fundament onder de IV-organisatie en drijft de digitalisering van de gehele gemeente.

Vervanging en/of vernieuwing van ICT-applicaties is een doorlopende activiteit van onze IV-organisatie. Om te bepalen welke applicatie-veranderingen prioriteit krijgen, werken we met een strategisch portfolio. Onder begeleiding van een extern adviesbureau hebben we dit portfolio doorontwikkeld in opmaat naar een doorlopend meerjarig portfolio.

In 2023 zijn we doorgegaan met de uitvoering van de Strategie Digitale Veiligheid 2021-2024 (BW 22.0157). In deze strategie zijn vier doelstellingen geformuleerd waar we in 2023 aan gewerkt hebben:

1. Cyberweerbaarheid en privacy bewustzijn vergroten. In 2023 zijn verschillende sessies vanuit security en privacy georganiseerd rondom privacy bewustwording. Daarnaast zijn er meerdere phishing tests uitgevoerd.
2. Voldoen aan de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) en Algemene verordening gegevensbescherming (AVG).
3. Beveiliging van systemen op orde. In 2023 is extra software aangeschaft om onze systemen op locatie en in de cloud te beveiligen en we zijn gestart met het vernieuwen van onze beveiligingssystemen. De nieuwe systemen moeten ons beter in staat stellen om meer cyberdreiging te detecteren en adequaat daarop te reageren en op die manier de impact zo klein mogelijk te houden.
4. Snel herstel bij calamiteiten. In 2023 zijn we gestart met project BCM (Business Continuity Management) met als doel continuïteitsplannen te maken voor de meeste kritische processen binnen de gemeente.

In 2023 zijn er een flink aantal IV-projecten afgerond en opgestart. Drie voorbeelden:

- de digitale ondersteuning bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer en de Provinciale Staten;
- invoering van een nieuw raadsinformatiesysteem (Ris / Parlaeus) ;
- de digitale component van de Omgevingswet: het Omgevingsloket.

Daarnaast doen we ook projecten waar de organisatie niks van merkt, maar die er wel voor zorgen dat we met ons allen kunnen blijven werken. Denk hierbij aan projecten die ervoor zorgen dat onze apparatuur en software wordt vervangen of ge-upgrade. Tevens zorgt dit ervoor dat we blijven voldoen aan de privacy wetgeving en de AVG en dat we minder vatbaar zijn voor digitale aanvallen van buitenaf.

Indicatoren	Toelichting
Aantal datalekken gerelateerd aan ICT;	45 stuks (2 stuks gerelateerd aan ICT)
Aantal IT Beveiligings-incidenten en inbreuken in ICT-systemen;	411 (ongeveer 100 meer dan voorgaande jaren)
Aantal oude legacy ICT-systemen;	61
Investerings-percentages in cybersecurity van het ICT-budget	3%
Aantal opgelegde boetes door de Autoriteit Persoonsgegevens (AP), inclusief waarde van de boetes;	Er zijn geen boetes opgelegd door de Autoriteit persoonsgegevens.

Doorontwikkeling IV: moderne dienstverlening geborgd door een stabiele ICT-omgeving

We moeten zorgen dat de dienstverlening aan de Leidenaar op orde is. Een goede dienstverlening is niet meer los te zien van een goede ICT-omgeving en digitale kanalen waarmee inwoners contact met de gemeente kunnen opnemen of hun zaken kunnen regelen (zie hiervoor ook programma 1B dienstverlening). Daar zijn een aantal randvoorwaarden bij noodzakelijk. In het afgelopen jaar zijn we hier mee aan de slag gegaan. Een aantal voorbeelden van zaken die zijn opgepakt:

- In 2023 is de strategische koers archivering vastgesteld. Deze wordt vertaald naar een visie op archivering en zaakgericht werken. Hier is al een voorschot op genomen met de start van een project om het huidige e-mail-archief te vervangen.
- De 'Datastrategie 2024-2026 voor de gemeente Leiden' is opgesteld en zal in januari 2024 worden vastgesteld. In de Kaderbrief 2023-2027 is, ten behoeve van de verankering van datagedreven werken en uitvoering van de Datastrategie, tijdelijk geld beschikbaar gesteld voor benodigde formatie en het realiseren van een dataplatform. Voor het realiseren van het Dataplatform is extern advies ingewonnen.
- Met Common Ground willen gemeenten informatievoorziening eenvoudiger, sneller en slimmer inrichten. Vanuit de VNG zijn zogenaamde 'componenten' ontwikkeld en beschikbaar gesteld die gemeenten hiervoor kunnen gebruiken. In 2023 hebben wij drie van zulke componenten geïnstalleerd.

Financiën en control

In 2023 is de gehele financiële administratie van Servicepunt71 opgenomen in die van Leiden. Dat is geruisloos en zonder grote knelpunten tot stand gebracht. De planning & control cyclus is in 2023 volgens planning uitgevoerd. De rapportages van de interne en externe accountant zijn op de daarvoor geplande data verschenen en besproken in de Commissie voor de Rekeningen. Deze rapportages gaan over het dagelijks werk van het college, waarover verantwoording wordt afgelegd aan de gemeenteraad. Sluitstuk daarvan zijn de jaarstukken met daarin de rechtmatigheidsverantwoording van het college, met de aanvulling dat Leiden een lerende organisatie wil zijn, die fouten en verbeterpunten in bedrijfsprocessen zelf constateert, oppakt en bewaakt. Hierbij ligt de focus op de rechtmatigheid en getrouwheid van processen met een forse financiële impact. Een toelichting op de rechtmatigheidsverantwoording is hieronder opgenomen. Voor de rechtmatigheidsverantwoording zelf wordt verwezen naar hoofdstuk 3.7 van deze jaarrekening.

Hieronder wordt ingegaan op:

- Rechtmatigheidsverantwoording
- Financieel Systeem
- Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken
- Opvolging aanbevelingen Rekenkamercommissie

Rechtmatigheidsverantwoording

Toetsing van de rechtmatigheid is met de komst van de rechtmatigheidsverantwoording vanaf 2023 niet meer de verantwoordelijkheid van de externe accountant, maar van het college van burgemeester en wethouders (hierna: het college). Het college doet voortaan jaarlijks de uitspraak in hoeverre de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen binnen de daarvoor gestelde grens. De externe accountant geeft naar aanleiding van zijn jaarrekeningcontrole vanaf 2023 alleen maar een

oordeel over de getrouwheid en niet meer over de rechtmatigheid van de baten, lasten en balansmutaties. De externe accountant beoordeelt nog wel of de informatie van het college in de rechtmatigheidsverantwoording juist, toereikend en volledig (getrouw) is. Getrouwheidsfouten tellen mee in het oordeel van de accountant maar worden niet in de rechtmatigheidsverantwoording gerapporteerd.

In het controleprotocol voor de accountantscontrole 2023 (artikel 3c) heeft de gemeenteraad ook aanwijzingen gegeven over zaken waarover de gemeenteraad in het kader van de financiële rechtmatigheid geïnformeerd wil worden in de paragraaf bedrijfsvoering, namelijk:

- A. de wijze waarop de rechtmatigheidsverantwoording tot stand is gekomen;
- B. nadere toelichtingen op bevindingen die zijn opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording;
- C. bewuste afwijkingen van wet- en regelgeving door bijzondere omstandigheden binnen de gemeente;
- D. bevindingen boven de rapporteringsgrens die niet in de rechtmatigheidsverantwoording zelf zijn opgenomen;
- E. beheersmaatregelen ten aanzien van geconstateerde fouten en onduidelijkheden (de leer- en verbeterpunten) om dit in de toekomst te voorkomen.

Hieronder volgt een verdere toelichting.

A. Wijze waarop de rechtmatigheidsverantwoording tot stand is gekomen

Het college geeft in de rechtmatigheidsverantwoording aan in hoeverre de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen en het voorwaarden-, begrotings- en misbruik en oneigenlijk gebruik criterium zijn nageleefd. Dit houdt in dat de verantwoorde baten, lasten en balansmutaties in overeenstemming zijn met door de gemeenteraad vastgestelde kaders zoals de begroting en gemeentelijke verordeningen en met bepalingen in de relevante wet- en regelgeving, oftewel in overeenstemming zijn met:

- de Financiële verordening 2023 (RV 23.0072 van 29 augustus 2023) van de gemeente Leiden waarin de uitgangspunten zijn vastgelegd voor het financieel beleid, voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie. Ook zijn hierin nadere regels over het voorwaarden-, begrotings- en misbruik en oneigenlijk gebruik criterium opgenomen.
- het Normenkader rechtmatigheid 2023 (RV 24.0025 van 16 mei 2024) van de gemeente Leiden waarin de relevante wet- en regelgeving zijn opgenomen voor de jaarlijks rechtmatigheidscontrole door het college. Het normenkader is op 16 mei 2024 met terugwerkende kracht door de gemeenteraad vastgesteld. Het normenkader gaat in op de operationalisatie van het voorwaarden-, begrotings- en misbruik en oneigenlijk gebruik criterium en is het begrotingscriterium nader toegelicht in het kader van het 'tijdig melden van overschrijdingen van lasten of investeringskredieten en/of onder- of overschrijdingen van baten).
- het Controleprotocol voor de accountantscontrole jaarrekening 2023 (RV 23.0025 van 11 april 2023) van de gemeente Leiden waarin de gemeenteraad de verantwoordingsgrens en rapporteringsgrens bepaald heeft. De verantwoordingsgrens voor de rechtmatigheidsverantwoording is door de gemeenteraad vastgesteld op 1% van de begrote lasten (inclusief dotaties aan reserves) en de rapporteringstolerantie voor het toelichten van geconstateerde onrechtmatigheden is gesteld op € 826.500 (RV 21.0010).

B. Nadere toelichting op bevindingen die zijn opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording en beheersmaatregelen om dit in de toekomst te voorkomen

Niet van toepassing (geen bevindingen opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording). Uit de rechtmatigheidsverantwoording blijkt dat het college van mening is dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen binnen de daarvoor gestelde verantwoordingsgrens. Dit houdt dat het totaal van onrechtmatigheden (afwijkingen) lager zijn dan de door de gemeenteraad bepaalde verantwoordingsgrens. Alleen als het totaal van de onrechtmatigheden (afwijkingen) hoger zijn dan de verantwoordingsgrens worden deze opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording en is een nadere toelichting noodzakelijk.

C. Bewuste afwijkingen van wet- en regelgeving door bijzondere omstandigheden

Niet van toepassing (geen bewuste afwijkingen door bijzondere omstandigheden).

D/E. Bevindingen boven de rapporteringsgrens die niet in de rechtmatigheidsverantwoording zelf zijn opgenomen en beheersmaatregelen om dit in de toekomst te voorkomen

De bevindingen boven de rapportagegrens van € 826.500 (die niet in de rechtmatigheidsverantwoording zelf zijn opgenomen) worden toegelicht in deze paragraaf. Hierbij gaat het om bevindingen waarbij het voorwaarden-, begrotings- en misbruik en oneigenlijk gebruik criterium niet zijn nageleefd en zijn hieronder toegelicht.

Voorwaarden criterium

Het voorwaarden criterium heeft betrekking op de eisen die worden gesteld bij de uitvoering van financiële beheershandelingen. De voorwaarden (eisen) zijn afkomstig uit diverse wet- en regelgeving en hebben

betrekking op aspecten als doelgroep, termijn, grondslag, administratieve bepalingen, normbedrag, bevoegdheden, bewijsstukken, recht, hoogte en duur. Het niet naleven van deze voorwaarden kan ook van invloed zijn op het getrouwe beeld van de jaarrekening. Deze bevindingen maken dan geen onderdeel uit van de rechtmatigheidsverantwoording maar vallen onder de reikwijdte van de accountantscontrole (gericht op de getrouwheid van de jaarrekening).

- **Bevinding aanbestedingswet:** in het proces van aanbesteden zijn 12 opdrachten als onrechtmatig aangemerkt met € 1.455.021 aan onrechtmatige bestedingen in 2023. De oorzaak van de fouten ligt voornamelijk bij opdrachten die niet Europees zijn aanbesteed maar wel de EU-drempel overschrijden en dus Europees aanbesteed hadden moeten worden en bij niet rechtmatige verlenging van opdrachten.
- **Beheersingsmaatregel aanbestedingswet:** de huidige beheersmaatregelen zijn op dit moment toereikend. Team inkoopadvies en aanbestedingen monitort samen met de lijnorganisatie (en interne controle via de periodiek spendanalyse) de bestedingen van opdrachten en onderneemt waar mogelijk de nodige acties om de onrechtmatige opdrachten op te lossen. De meeste onrechtmatige opdrachten zijn (op korte termijn) opgelost door herstelacties (het contract is opgezegd of de opdracht is opnieuw en juist aanbesteed).

Er zijn verder geen bevindingen ten aanzien van het voorwaardencriterium.

Begrotingscriterium

Financiële beheershandelingen, die ten grondslag liggen aan de baten, lasten en balansmutaties, moeten tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en hiermee samenhangende programma's (de gemeenteraad autoriseert de begroting op programmaniveau). Een overschrijding van lasten ten opzichte van de begroting is altijd onrechtmatig (op basis van artikel 189, lid 3 van de gemeentewet). In artikel 35c, lid 4 van de Financiële verordening 2023 van de gemeente Leiden zijn wel een aantal situaties opgenomen wanneer onrechtmatige overschrijdingen van lasten ten opzichte van de begroting als acceptabel worden aangemerkt.

- **Bevinding - overschrijding lasten t.o.v. de begroting:** bij programma 8 Cultuur, sport en recreatie is een bedrag van € 949.000 aan onrechtmatige overschrijding van lasten ten opzichte van de begroting vastgesteld. Hiervan is € 565.500 onrechtmatig maar acceptabel omdat direct gerelateerde inkomsten de overschrijding van lasten compenseren (dit is een van de situaties die is opgenomen in artikel 35c, lid 4 sub a van de financiële verordening). Het restant van de afwijking € 383.500 is onrechtmatig.
- **Beheersingsmaatregel - overschrijding lasten t.o.v. de begroting:** in de planning- en controlcyclus wordt bij de voortgangsrapportages en slotwijziging meer aandacht gevraagd voor het toelichten/melden van afwijkingen en het aanpassen van de begroting.

In 2023 is de Kadernota rechtmatigheid (de commissie BBV geeft via de Kadernota rechtmatigheid haar visie over de invulling van het begrip rechtmatigheid) gewijzigd en is een nadere toelichting gegeven op het begrip begrotingsonrechtmatigheid. Vanaf 2023 kunnen ook onderschrijdingen van lasten of onder- of overschrijdingen van baten onrechtmatig zijn. Dat is het geval als deze niet tijdig tot een begrotingswijziging hebben geleid of niet tijdig aan de gemeenteraad zijn gemeld. In de Financiële verordening 2023 van de gemeente Leiden, in 2023 aangepast op basis van de modelverordening van de VNG, is het begrip tijdig (nog) niet expliciet benoemd. De financiële verordening biedt wel voldoende richtlijnen voor het (tijdig) informeren van de gemeenteraad over afwijkingen van de begroting.

Kort gezegd komt het er op neer dat onderschrijdingen van lasten of onder- of overschrijdingen van baten tijdig (en dus rechtmatig) zijn gemeld als deze zijn toegelicht in één van de producten van de planning-en-controlcyclus van de gemeente Leiden. En daarbij de regels in de financiële verordening en het Normenkader rechtmatigheid 2023 van de gemeente Leiden zijn gevolgd. Met de aanvullende opmerking dat afwijkingen ten opzichte van de laatst gewijzigde begroting dienen te worden gemeld en toereikend te worden toegelicht in de jaarrekening. Besluitvorming over de inzet van ontstane financiële ruimte of het oplossen van tekorten vindt dan plaats bij de eerstvolgende kaderbrief (artikel 7b lid 2 van de financiële verordening).

- **Bevinding (1) - onderschrijdingen van lasten of onder- of overschrijdingen van baten:** op elk programma (naast de hierboven beschreven overschrijding van de lasten op programma 8) is sprake van onderschrijdingen van lasten en/of onder- of overschrijdingen van baten. Deze bestaan uit hogere baten (overschrijdingen) van € 6.466.000, lagere baten (onderschrijdingen) van € 5.899.000 en onderschrijdingen van (lagere) lasten van € 28.018.000. Deze afwijkingen zijn juist en volledig (en dus tijdig) toegelicht in de jaarrekening. Via bestemmingsvoorstellen besluit de raad wat hiermee gebeurt in het nieuwe jaar.
- **Bevinding (2) - onderschrijdingen van lasten of onder- of overschrijdingen van baten:** artikel 7 lid 3 van de financiële verordening geeft aan dat het college de gemeenteraad informeert als het verwacht dat de lasten, baten of investeringsuitgaven de begroting met meer dan € 100.000 gaan onder- of overschrijden. De huidige werkwijze binnen de gemeente sluit hierop aan: verwachte mee- en tegenvallers leiden tot een

toelichting in één van de voortgangsrapportages. Die worden ook vertaald in een begrotingswijziging. Desalniettemin is ook bij deze jaarrekening sprake van onder- en overschrijdingen die mogelijk al eerder in beeld waren of in beeld hadden moeten zijn. En die dus in een van de voortgangsrapportages hadden kunnen worden opgenomen. Dat is achteraf echter moeilijk vast te stellen. Dit is een aandachtspunt.

Dit vraagt om twee beheersingsmaatregelen:

- Bij de aanmelding van over- en onderschrijdingen van de begroting goed kijken naar de volledigheid van de meldingen. Ook bijvoorbeeld de onderschrijdingen die volledig conform afspraak met de raad worden verrekend met reserves.
- Goede afspraken met de raad vastleggen wat we verstaan onder het 'tijdig' informeren van de raad over afwijkingen van de begroting en hiervoor zo nodig de financiële verordening aanpassen.

Er zijn verder geen bevindingen ten aanzien van het begrotingscriterium. Er zijn afwijkingen (overschrijdingen) van kredieten (investeringsbudgetten) van € 289.500 maar dit is kleiner dan de rapporteringstolerantie van € 826.500 en hoeft daarom verder niet toegelicht te worden in de paragraaf bedrijfsvoering.

Hieronder is een nadere toelichting op de begrotingsrechtmatigheid opgenomen:

Programma (Bedragen x € 1.000)	Begroting 2023 na wijziging			Realisatie 2023			Begrotingsafwijking		
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
Programma 1 Bestuur en dienstverlening	3.247	-24.796	-21.548	3.446	-24.321	-20.875	199	475	674
Programma 2 Veiligheid	1.022	-15.828	-14.807	843	-15.569	-14.726	-179	259	80
Programma 3 Economie	1.994	-12.101	-10.107	2.186	-11.442	-9.256	192	659	851
Programma 4 Bereikbaarheid	20.848	-32.568	-11.720	21.030	-27.578	-6.548	182	4.990	5.172
Programma 5 Omgevingskwaliteit	38.138	-71.468	-33.330	37.971	-68.840	-30.869	-167	2.628	2.461
Programma 6 Stedelijke ontwikkeling	39.979	-53.915	-13.936	38.484	-48.576	-10.092	-1.495	5.339	3.844
Programma 7 Jeugd en onderwijs	9.596	-66.158	-56.562	9.426	-65.954	-56.528	-170	204	34
Programma 8 Cultuur, sport en recreatie	9.544	-43.145	-33.601	11.503	-44.094	-32.591	1.959	-949	1.010
Programma 9 Maatschappelijke ondersteun.	26.411	-125.537	-99.126	22.523	-118.916	-96.393	-3.888	6.621	2.733
Programma 10 Werk en inkomen	75.346	-133.788	-58.441	76.171	-130.253	-54.082	825	3.535	4.360
Algemene middelen, onvoorzien, overhead en vpb	423.254	-90.881	332.373	426.363	-87.573	338.790	3.109	3.308	6.417

Programma	Is er prake van een begrotingsonrechtmatigheid?	Voldaan aan bepalingen van de financiële verordening?	Totaal onrechtmatig?	Onrechtmatigheden acceptabel of niet acceptabel?	
				Acceptabel	Niet acceptabel
	(Bedragen x € 1)		€ 949.000	€ 565.500	€ 383.500
Programma 1 Bestuur en dienstverlening	Lagere (onderschrijding) lasten € 475.000 en hogere (overschrijding) baten € 199.000. De afwijkingen zijn voornamelijk ontstaan binnen beleidsterrein 1A Bestuur en toereikend toegelicht in de jaarrekening (hoofdstuk 2.2.1)	Ja	Rechtmatige afwijking door toereikende toelichting in jaarrekening.	N.v.t.	N.v.t.
Programma 2 Veiligheid	Lagere (onderschrijding) lasten € 259.000 en lagere (onderschrijding) baten € 179.000. De afwijkingen zijn voornamelijk ontstaan binnen beleidsterrein 2A Veiligheid en toereikend toegelicht in de jaarrekening (hoofdstuk 2.2.2):				
Programma 3 Economie	Lagere (onderschrijding) lasten € 659.000 en lagere (onderschrijding) baten € 192.000. De afwijkingen zijn voornamelijk ontstaan binnen het beleidsterrein 3A ruimte om te ondernemen en toereikend toegelicht in de jaarrekening (hoofdstuk 2.2.3).				
Programma 4 Bereikbaarheid	Lagere (onderschrijding) lasten € 4.990.000 en hogere (overschrijding) baten € 182.000. De afwijkingen zijn voornamelijk ontstaan binnen meerdere beleidsterreinen en toereikend toegelicht in de jaarrekening (hoofdstuk 2.2.4).				
Programma 5 Omgevingskwaliteit	Lagere (onderschrijding) baten -/- € 167.000 en lagere (onderschrijding) lasten € 2.628.000. De afwijkingen zijn voornamelijk ontstaan binnen meerdere beleidsterreinen en toereikend toegelicht in de jaarrekening (hoofdstuk 2.2.5).				
Programma 6 Stedelijke ontwikkeling	Lagere (onderschrijding) lasten € 5.339.000 en lagere (onderschrijding) baten € 1.495.000. De afwijking is voornamelijk ontstaan binnen meerdere beleidsterreinen en toereikend toegelicht in de jaarrekening (hoofdstuk 2.2.6).				
Programma 7 Jeugd en onderwijs	Lagere (onderschrijding) lasten € 204.000 en lagere (onderschrijding) baten € 170.000. De afwijking is voornamelijk ontstaan binnen meerdere beleidsterreinen en toereikend toegelicht in de jaarrekening (hoofdstuk 2.2.7).				
Programma 9 Maatschappelijk ondersteuning	Lagere (onderschrijding) lasten € 6.621.000 en lagere (onderschrijding) baten € 3.888.000. De afwijking is voornamelijk ontstaan binnen onderstaande beleidsterreinen en toereikend toegelicht in de jaarrekening (hoofdstuk 2.2.9).				
Programma 8 Cultuur, sport en recreatie	<i>Zie hieronder (na conclusie progrogramma 1 t/m 7, 9, 10 en algemene middelen/ onvoorzien/ overhead/ vpb.</i>				
Programma 10 Werk en inkomen	Lagere (onderschrijding) lasten € 3.535.000 en lagere (onderschrijding) baten € 825.000. De afwijking is voornamelijk ontstaan binnen onderstaande beleidsterreinen en toereikend toegelicht in de jaarrekening (hoofdstuk 2.2.10).				
Algemene middelen, onvoorzien, overhead en vpb	Lagere (onderschrijding) lasten € 3.308.000 en hogere (overschrijding) baten € 3.109.000. De afwijking is ontstaan binnen onderstaande "beleidsterreinen" en toereikend toegelicht in de jaarrekening (hoofdstuk 2.2.11 + 2.2.12)				
Conclusie: Programma 1 t/m 7, 9, 10 en algemene middelen/ onvoorzien/ overhead/vpb	Conclusie: Rechtmatig. De overschrijdingen van baten en/ of onderschrijdingen van lasten en baten zijn conform de financiële verordening in de voortgangsrapportages of in de jaarrekening (> € 250.000) toereikend toegelicht en daarmee tijdig a(en dus rechtmatig) an de raad gemeld . Er kan (mogelijke) sprake zijn van een overschrijding van lasten op een onderliggend beleidsterrein, maar niet op programmaniveau (het niveau waarop de raad de begroting goedkeurd) kan nooit onrechtmatig zijn.				

Programma	Is er prake van een begrotingsonrechtmatigheid?	Voldaan aan bepalingen van de financiële verordening?	Totaal onrechtmatig?	Onrechtmatigheden acceptabel of niet acceptabel?	
Programma 8 Cultuur, sport en recreatie	<p>Hogere (overschrijding) lasten € 949.000 en hogere (onderschrijding) baten € 1.959.000. De afwijking is voornamelijk ontstaan binnen onderstaande beleidsterreinen en toereikend toegelicht in de jaarrekening (hoofdstuk 2.2.8):</p> <ul style="list-style-type: none"> - 8A Cultuur: lagere lasten € 432.000 en lagere baten € 93.000. De lagere lasten zijn vooral het gevolg van het niet volledig besteden van de subsidie energiecompensatie Leidse culturele organisaties (was bij de kaderbrief beschikbaar gesteld) en een onderschrijding op incidenteel budget in 2023 voor de vernieuwing van de bibliotheek en maatwerk culturele instellingen. - 8C Sport: hogere lasten € 1.444.000 en hogere baten € 1.974.000. De hogere lasten zijn het gevolg van (1) een overschrijding van energiekosten (zwembaden) van € 1.150.000 welke deels gecompenseerd worden met een subsidie van het Rijk, de Meerkosten Energie Openbare Zwembaden (MEOZ) ad. € 840.000. De hogere lasten zijn onrechtmatig boven het bedrag van de compenserende direct gerelateerde inkomsten cf. financiële verordening artikel 35c lid 4 sub a. De overschrijding op energiekosten ad € 1.150.000 is onrechtmatig maar € 840.000 als acceptabel aan te merken door de compenserende inkomsten en € 310.000 is daarmee niet acceptabel. (2) overschrijding bij de IJshal aan de Vliet van € 150.000 waar voor een zelfde bedrag aan compenserende direct gerelateerde inkomsten staan (gemeente int en stort de opbrengsten door naar Stichting De IJshal). De overschrijding van € 150.000 is onrechtmatig maar acceptabel door de compenserende gerelateerde inkomsten. (3) overschrijding van kosten van € 144.000 (hogere lasten combinatiefunctionarissen van € 70.500 en overige € 73.500). Binnen het programma zijn € 250.000 hogere baten voor de brede regeling combinatiefunctionarissen. De overschrijding van € 140.000 is onrechtmatig maar voor een bedrag van € 70.500 als acceptabel aan te merken door de compenserende inkomsten en € 73.500 is niet acceptabel. De hogere baten zijn vooral het gevolg van de ontvangen subsidie MEOZ € 840.000 en de geïnde inkomsten IJshal aan de vliet € 150.000, voor beide zie (2) hierboven. Daarnaast diverse overige hogere inkomsten. <p>De overige afwijkingen binnen dit programma zijn < € 250.000 en cf. de financiële verordening niet toegelicht.</p> <p>Conclusie: onrechtmatig door een overschrijding van lasten voor een bedrag van € 949.000. De maximale onrechtmatigheid kan niet groter zijn dan de som van de overschrijding van de lasten. De totale onrechtmatigheid op dit programma bedraagt daarmee € 949.000, waarvan € 383.500 (€ 310.000 energiekosten en € 73.500 overige) niet acceptabel (er zijn verder geen situaties van toepassing genoemd in de FV gemeente Leiden 2023 artikel 35c lid 4). Het verschil tussen € 949.000 en € 383.500 = € 565.500 is onrechtmatig maar acceptabel.</p>	Nee	€ 949.000	€ 565.500	€ 383.500

Misbruik en oneigenlijk gebruik

In 2023 is voor een bedrag van € 806.133 aan (uitkerings)vorderingen opgenomen (2022: € 734.975). Deze (uitkerings)vorderingen zijn het gevolg van het overtreden van de inlichtingenplicht door de burger en daarmee aangemerkt als 'misbruik en oneigenlijk gebruik' van gemeentelijke regelgeving.

Fraude

In 2023 is geen fraude geconstateerd door eigen medewerkers.

Financieel Systeem

Nadat eind 2022 het besluit is genomen om de implementatie van het nieuwe financieel systeem stop te zetten, stond 2023 in het teken van zorgvuldig afhechten van dit besluit en het toewerken naar een nieuwe aanbesteding. Hiervoor heeft een marktconsultatie plaatsgevonden en is de aanbesteding en gunning in 2024 voorbereid.

Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken

Op grond van artikel 213a van de Gemeentewet onderzoekt het college periodiek de doelmatigheid en doeltreffendheid van het door hem gevoerde bestuur en deelt de resultaten hiervan met uw raad. Conform

artikel 37 van de financiële verordening rapporteren wij hierover in de paragraaf bedrijfsvoering. In 2023 waren de onderstaande doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken uitgevoerd:

Programma	Besluit	Titel	Toelichting
2	Raadsinformatiebrief d.d. 15-02-2023	Evaluatie Leidens Ontzet 2022	Op 15 februari 2023 is de raad geïnformeerd over de uitkomsten van de evaluatie van het viering van Leidens ontzet in 2022.
6	RV 23.0055	Evaluatie en vervolg samenwerking Warmte Leidse Regio	In februari 2023 is er een externe evaluatie uitgevoerd. Hieruit bleek dat deze samenwerking een toegevoegde waarde heeft voor de samenwerkende gemeenten. Eind 2023 is een nieuwe samenwerkingsovereenkomst opgesteld en besproken in de raad. Deze is vastgesteld voor de periode van 2024 tot 2027.
8	Wethoudersbrief d.d. 08-05-2023	Evaluatie Cultuurfonds Leiden	Op 8 mei 2023 is de raad geïnformeerd over de uitkomsten van de evaluatie van het Cultuurfonds Leiden.
10	RV 23.0093	Minima-effectrapportage gemeente Leiden	Nibud heeft onderzoek gedaan naar de effecten van landelijke en lokale regelingen op de inkomenspositie van inwoners met een laag inkomen. De resultaten zijn omschreven in een Minima Effect Rapportage. Deze rapportage is op 7 juni 2023 met een collegebrief naar de raad gestuurd, en als input meegenomen bij het beleidsplan Armoede 2024-2026.
10	Collegebrief d.d. 19-12-23	Evaluatie Beleidsplan Werk en Participatie 2019-2023	Op 19 december 2023 is de raad via een collegebrief geïnformeerd over de uitkomsten van de evaluatie van het Beleidsplan Werk en Participatie.

Opvolging aanbevelingen Rekenkamercommissie

De Rekenkamercommissie Leiden-Leiderdorp voert jaarlijks een of meer onderzoeken uit. In de Jaarstukken geven wij een stand van zaken van de aanbevelingen uit de rapporten van de afgelopen drie kalenderjaren. Deze informatie vindt u in de bijlage 'Opvolging aanbevelingen Rekenkamercommissie'.

Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI)

Eind 2022 heeft Leiden het 'Manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI) 2022-2025' ondertekend (BW 22.0397). Dit manifest kent de volgende thema's: Circulair, Klimaat (CO2 reductie), Internationale sociale voorwaarden (Ketenverantwoordelijkheid), Diversiteit & Inclusie, Social Return on Investment (SROI) en Milieu (biodiversiteit). Met de inzet op de door ons gekozen thema's: CO2-reductie, Circulair en Social Return On Investment (SROI), dragen we bij om via opdrachtgeverschap en inkopen de maatschappelijke ambities uit het eerder vastgestelde MVI-Actieplan 2.0 (BW 22.0105) verder te realiseren.

In 2023 hebben we gericht invulling gegeven aan de omschreven MVOI-doelen in dit MVI-Actieplan 2.0. Dit gebeurde op verschillende manieren, bijvoorbeeld:

- er zijn 25 inkooptrajecten uitgekozen waarin MVOI bewust is toegepast. Ook denken we mee in huidige contracten of in ander soort MVOI-vraagstukken (zoals Social Return beleid en verduurzamen wagenpark) hoe we MVOI goed kunnen toepassen.
- we hebben "als gemeentelijk koploper" de circulaire mok ingevoerd.
- we hebben intern en extern gecommuniceerd over MVOI, bijvoorbeeld via een afvalcampagne en over ons succesverhaal over de circulaire mok.
- we werken mee aan verschillende initiatieven zoals donatie van oude, geschoonde laptops aan kwetsbare doelgroepen in de stad zoals (kansarme) jongeren.

Juridische Zaken

In maart 2023 is het jaarplan Juridische kwaliteitszorg 2023 vastgesteld. Hierin staan diverse speerpunten waaraan we het afgelopen jaar gewerkt hebben. Een aantal voorbeelden:

- De Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) is op 1 juli 2022 gewijzigd. Deze wetwijziging zegt dat we voor 1 juli 2024 bestaande gemeenschappelijke regelingen moeten aanpassen aan de nieuwe Wgr. In 2023 zijn daarom veel gemeenschappelijke regelingen aangepast of in kaart gebracht om op tijd aan te passen.
- Open en Toegankelijke Overheidsinformatie (OTO). Dit regionale project betreft de implementatie van de Wet open overheid (Woo), de Wet elektronische publicaties (Wep), de Wet digitale overheid (Wdo) en de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv). Deze wetten hebben met elkaar gemeen dat zij zorgen voor een transparante en toegankelijke overheid. In 2023 is een uitvoeringsplan vastgesteld en zijn de eerste acties daaruit opgestart.
- Integriteit. De gemeente Leiden voldoet al aan de wettelijke voorschriften die bestaan op het gebied van integriteit. In 2022 is gekeken welke verbeteringen nog mogelijk zijn in het integriteitsbeleid en de uitvoering daarvan. Dat heeft in 2023 geleid tot het maken van regionaal integriteitsbeleid met mogelijkheid tot lokale inkleuring. Er zijn een 'visie op integriteit', integriteitsbeleid en een regeling

'Melding misstand, integriteitsschending en onregelmatigheid' opgesteld om begin 2024 vast te laten stellen.
Tot slot is een regionale integriteitscoördinator aangesteld.

2.3.6 Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn samenwerkingspartners van de gemeente waarin zij een bestuurlijk en een financieel belang heeft en waarin zij daardoor medeverantwoordelijkheid draagt ('mede-eigenaarschap'). Van een financieel belang is sprake indien Leiden risico loopt over de aan deze partij beschikbaar gestelde middelen of als Leiden aangesproken kan worden als de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Van bestuurlijk belang is sprake als Leiden zeggenschap heeft, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur, hetzij uit hoofde van stemrecht. Verbonden partijen kunnen zowel publiekrechtelijke (Gemeenschappelijke regelingen) als privaatrechtelijke (stichtingen, verenigingen, NV's en BV's) organisaties zijn. Op basis van het [beleidskader verbonden partijen \(RV17.0101\)](#) is de grondhouding voor het aangaan van publiekrechtelijke samenwerking in een verbonden partij positief, mits aan een aantal voorwaarden is voldaan. De grondhouding voor samenwerking met een privaatrechtelijke verbonden partij is 'nee, tenzij' er bijzondere redenen zijn voor de privaatrechtelijke samenwerkingsvorm. Voor het participeren in een verbonden partij is altijd een risicoanalyse vereist. De risicoanalyse vormt een deel van de input bij de opstelling van het toezichtsregime per verbonden partij.

Bij de verschillende begrotingsprogramma's staat toegelicht welke bijdragen de Verbonden Partijen leveren aan de beleidsdoelen van de gemeente. Voor de gemeenschappelijke regelingen wordt hiervoor gebruik gemaakt van een format dat is ontleend aan het [rekenkamerrapport 'Binding met verbonden partijen'](#) uit 2017. De paragraaf Verbonden partijen bevat aanvullende informatie die als mede-eigenaar van belang is. In de onderstaande overzichten zijn de cijfers over 2023 opgenomen voor zover deze al bekend zijn. In de overige gevallen staan de cijfers 2022 in het overzicht.

Totaal overzicht Leiden van de bijdragen aan verbonden partijen

Verbonden partij	Werkelijk 2023	Begroot 2023
x € 1.000		
Holland Rijnland	1.370	1.370
Belastingssamenwerking Gouwe-Rijnland	2.145	2.145
Service-organisatie Zorg Holland Rijnland	895	895
Veiligheidsregio Hollands Midden	10.833	10.833
Omgevingsdienst West-Holland	3.239	3.240
RDOG Hollands Midden	7.573	7.573
Coöperatieve Zakelijke Post Nederland UA	7	5

Gemeenschappelijke Regelingen

Bij de gemeenschappelijke regelingen zijn de deelnemende overheden onbeperkt aansprakelijk voor eventuele tekorten. Daarom is hier sprake van het zwaarste toezichtsregime waarbij bestuurders deelnemen aan het bestuur en de Leidse gemeenteraad ook een zienswijze geeft op de begroting.

Prog. 1	Holland Rijnland		
Vestigingsplaats	Leiden	Wettelijk verplicht	Nee
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	Overgedragen bevoegdheden	Nee
Raads- of collegeregelgeling	Raad	Portefeuillehouders	Van der Velden en Van Delft zijn lid van het DB. Van der Velden is voorzitter en Van Delft is portefeuillehouder Duurzaamheid, Energie en Groen.
Doelstelling/Publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor dertien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.		
Aard van de samenwerking	Regionale afstemming van de beleidsuitvoering op onderdelen.		
Lokale beleidsruimte	Volledig, er zijn geen beleidsbevoegdheden overgedragen.		
Zeggenschap / bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. Het Algemeen Bestuur bestaat uit 33 leden waarvan 4 leden afkomstig uit de gemeente Leiden. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 2 leden waarvan 2 leden afkomstig uit de gemeente Leiden.		
Samenwerkingspartners	Dertien gemeenten waaronder Alphen aan den Rijn, Hillegom, Kaag en Braassem, Leiden etc.		

Prog. 1	Holland Rijnland		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Risico's / weerstandsvermogen	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Kerncijfers	Bedragen * € 1.000	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	1.609	1.377
	Vreemd Vermogen	43.820	34.576
	Resultaat		-/- 387
			(conceptcijfers)
Overige informatie / website	https://hollandrijnland.nl		
Voor opdrachtgeversrol, zie toelichting programma 1 Bestuur en Dienstverlening, beleidsterrein A Bestuur.			

Prog. 2	Veiligheidsregio Holland Midden		
Vestigingsplaats	Leiden	Wettelijk verplicht	Ja
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	Overgedragen bevoegdheden	Nee
Raads- of collegeregeling	Raad	Portefeuillehouder	Van der Velden
Doelstelling / publiek belang	In de Veiligheidsregio Hollands Midden werken hulpverleningsdiensten en gemeenten samen aan de veiligheid. Ze bereiden zich voor op rampen en ernstige ongelukken. Daarnaast nemen ze maatregelen om toenemende risico's beter te beheersen		
Aard van de samenwerking	Uitvoeren van en adviseren over rampen - en crisisbestrijding en -preventie		
Lokale beleidsruimte	Beperkt. De gemeenten hebben de wettelijke plicht om doelen voor brandweerzorg vast te stellen, maar het grootste deel van de beleidsruimte ligt bij het AB van de Veiligheidsregio.		
Zeggenschap / bestuurlijk belang	De achttien burgemeesters uit de regio Hollands Midden vormen samen het Algemeen Bestuur van Veiligheidsregio Hollands Midden. Peter van der Velde, waarnemend burgemeester in Leiden, is 1e plaatsvervangend voorzitter van het Algemeen Bestuur (AB) van VRHM. Het Dagelijks Bestuur van VRHM bestaat uit een vertegenwoordiging van het Algemeen Bestuur, aangevuld met de 1e plaatsvervangend voorzitter van de veiligheidsregio. Het Dagelijks Bestuur is verantwoordelijk voor de uitvoering en verdere uitwerking van strategische beslissingen die worden genomen door het Algemeen Bestuur.		
Samenwerkingspartners	Alphen aan den Rijn, Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Hillegom, Kaag en Braassem, Katwijk, Krimpenerwaard, Leiden, Leiderdorp, Lisse, Nieuwkoop, Noordwijk, Oegstgeest, Teylingen, Voorschoten, Waddinxveen, Zoeterwoude, Zuidplas.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten. Leiden heeft op basis van de uitkering uit het gemeentefonds voor crisisbeheersing en rampenbestrijding hierin een aandeel van ongeveer 20%.		
Risico's / weerstandsvermogen	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Kerncijfers	Bedragen * € 1.000	1-1-2023	31-12-23
	Eigen vermogen	5.725	(conceptcijfers)
	Vreemd Vermogen	68.319	2.498
	Resultaat (voorlopig resultaat 2020)		14.140
			753
Overige informatie / website	www.vrhm.nl		
Voor opdrachtgeversrol, zie programma 2 Veiligheid, beleidsterrein A Fysieke veiligheid			

Prog. 5	Omgevingsdienst West-Holland		
Vestigingsplaats	Leiden	Wettelijk verplicht	Ja
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	Overgedragen bevoegdheden	Ja
Raads- of collegeregeling	Raad	Portefeuillehouder	North
Doelstelling / publiek belang	Uitvoering van de wettelijke taken zoals de vergunningverlening en handhaving van de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming (m.n. bouwstoffenbesluit), en advisering van de deelnemende gemeenten en de provincie Zuid-Holland bij de uitvoering van hun taken, zoals ruimtelijke planvorming en verkeersbeleid.		
Aard van samenwerking	Uitvoering van de wettelijke milieutaken en advisering van de deelnemende gemeenten en de provincie bij de uitvoering van hun milieutaken.		

Prog. 5	Omgevingsdienst West-Holland		
Lokale beleidsruimte	Voor geluid, luchtkwaliteit, bodem en externe veiligheid voert de Omgevingsdienst het beleid uit voor de gemeente Leiden. Voor een beleidswijziging is evenwel een Leids college- of raadsbesluit nodig.		
Zeggenschap / bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. De stemverhouding wordt jaarlijks vastgesteld door het AB en is afhankelijk van de gemeente bijdrage in versus totale begroting. Het dagelijks bestuur bestaat uit 5 leden waarvan 1 bestuurslid afkomstig uit de gemeente Leiden. Het algemeen bestuur bestaat uit 25 leden waarvan 2 bestuursleden afkomstig uit de gemeenten Leiden.		
Samenwerkingspartners	De ODWH werkt voor de gemeenten Hillegom, Kaag en Braassem, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Lisse, Nieuwkoop, Noordwijk, Oegstgeest, Teylingen, Voorschoten, Zoeterwoude en de provincie Zuid-Holland. Daarnaast voert de Omgevingsdienst de regionale milieutaken uit voor de regio Holland Rijnland.		
Financieel belang	De deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten .		
Risico's / weerstandsvermogen	Op dit moment heeft de Omgevingsdienst West-Holland onvoldoende eigen reserves om eventuele risico's of tegenvallers op te vangen. Op het moment dat deze optreden, kan een aanvullende bijdrage van de deelnemers gevraagd worden.		
Kerncijfers	Bedragen * € 1.000	1-1-2023	31-12-2023 (conceptcijfers)
	Eigen vermogen	1.940	2.498
	Vreemd Vermogen	13.340	14.140
	Resultaat		753
Overige informatie / website	www.odwh.nl		
Voor opdrachtgeversrol, zie programma 5 Omgevingskwaliteit, beleidsterrein D Milieu en Duurzaamheid			

Prog. 9	Hecht (voorheen Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg Hollands Midden)		
Vestigingsplaats	Leiden	Wettelijk verplicht	Ja
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	Overgedragen bevoegdheden	Ja
Raads- of collegeregeling	Raad	Portefeuillehouder	Spijker
Doelstelling / publiek belang	Een beter leven in Hollands Midden. Alles wat Hecht doet moet leiden tot verbetering van de kwaliteit van het leven in de regio, waarvoor we samen verantwoordelijk zijn. Dit moet leiden tot meer positief ervaren gezondheid, meer veiligheid en meer kansen.		
Aard van samenwerking	Uitvoeren van de wettelijke (GGD-)taken die gemeenten in Hollands Midden gezamenlijk bij Hecht hebben belegd.		
Lokale beleidsruimte	Binnen de begrotingscyclus van Hecht wordt de gemeenteraad gevraagd een zienswijze in te dienen. Deze zienswijze wordt meegenomen in de programmabegroting van Hecht voor het volgende kalenderjaar.		
Zeggenschap / bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling. Het Algemeen Bestuur bestaat uit één collegelid uit ieder van de 18 gemeenten in de regio Hollands Midden die deelneemt aan de regeling. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 7 leden, waaronder een uit Leiden. Beide functies worden vanuit Leiden vervuld door wethouder Spijker.		
Samenwerkingspartners	Alphen aan den Rijn, Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Hillegom, Kaag en Braassem, Katwijk, Krimpenerwaard, Leiden, Leiderdorp, Lisse, Nieuwkoop, Noordwijk, Oegstgeest, Teylingen, Voorschoten, Waddinxveen, Zoeterwoude, Zuidplas.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Risico's / weerstandsvermogen	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Kerncijfers	Bedragen * € 1.000	1-1-2023	31-12-2023 (conceptcijfers)
	Eigen vermogen	5.889	631
	Vreemd Vermogen	33.780	38.346
	Resultaat		-3.919
Overige informatie / website	www.wijzijnhecht.nl		
Voor opdrachtgeversrol, zie programma 9 Maatschappelijke ondersteuning , beleidsterrein B Preventie			

Prog. 1	Belastingensamenwerking Gouwe-Rijnland		
Vestigingsplaats	Leiden	Wettelijk verplicht	Nee
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	Overgedragen bevoegdheden	Ja
Raads- of collegeregeling	Raad	Portefeuillehouder	Dirkse

Prog. 1	Belastingssamenwerking Gouwe-Rijnland		
Doelstelling / publiek belang	De Belastingssamenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR) is een samenwerkingsverband op het gebied van belastingen. De BSGR voert namens de deelnemers de heffing en invordering van lokale belastingen uit. Ook bepaalt de BSGR de hoogte van de WOZ-waarde voor alle onroerende zaken in deze gemeenten.		
Aard van de samenwerking	Gezamenlijke uitvoering van heffing en inning.		
Lokale beleidsruimte	De gemeente Leiden bepaalt zelf de tarieven en het beleid rondom kwijtschelding etc.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de gemeenschappelijke regeling. Het Algemeen Bestuur bestaat uit 12 leden waarvan 1 lid afkomstig van de gemeente Leiden. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 4 leden waarvan geen bestuursleden afkomstig van de gemeente Leiden.		
Samenwerkingspartners	Hoogheemraadschap van Rijnland en de gemeenten Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest, Velsen, Voorschoten, Waddinxveen, Wassenaar en Zoeterwoude.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Risico's / weerstandsvermogen	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Kerncijfers	Bedragen * € 1.000	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	781	1.446
	Vreemd Vermogen	16.205	11.196
	Resultaat		-665
Overige informatie / website	www.bsgr.nl		
Voor opdrachtgeversrol, zie programma 1 Bestuur en dienstverlening, beleidsterrein B Dienstverlening			

Prog. 7	Service-organisatie Zorg Holland Rijnland (SOZ) (nieuw)		
Vestigingsplaats	Leiden	Wettelijk verplicht	Ja
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	Overgedragen bevoegdheden	Ja
Raads- of collegeregeling	Raad	Portefeuillehouder	Jermoumi
Doelstelling / publiek belang	De regeling behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van uitvoering van gemeentelijke contractering in het kader van de Jeugdwet: (a) Regionale jeugdhulp in het gedwongen kader (b) Gespecialiseerde jeugdhulp		
Aard van samenwerking	Belangenbehartiging van de gemeenten op het terrein van de uitvoering van de gemeentelijke contractering in het kader van de Jeugdwet.		
Lokale beleidsruimte	Volledig, er zijn geen beleidsbevoegdheden overgedragen		
Zeggenschap / bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit zoveel leden als er deelnemende gemeenten zijn. De portefeuillehouder Jeugd neemt deel aan het bestuur.		
Samenwerkingspartners	12 gemeenten waaronder Alphen aan den Rijn, Hillegom, Kaag en Braassem, Leiden etc.		
Financieel belang	De SOZ wordt gefinancierd door de 12 deelnemende gemeenten. De verdeling van de kosten vindt plaats naar rato van verbruik in de jeugdhulp van een gemeente in het jaar voorafgaande aan het jaar waarin de begroting wordt opgesteld voor het begrotingsjaar erop (T-2 financiering). De bijdragen van deelnemende gemeenten over 2023 bedragen € 3.175.000 (structureel). Daarnaast heeft de SO Zorg € 176.000 (incidenteel) ontvangen van de gemeenten Voorschoten en Kaag en Braassem voor de aansluiting van de dienstverlening in de regio Holland Rijnland. In totaal heeft de SO Zorg € 3.352.000 aan baten ontvangen in 2023.		
Risico's	Risico's zijn opgenomen in de begroting van de SOZ zelf en hebben vooral betrekking op continuïteit van de dienstverlening, efficiency/kosten en misbruik van regelingen.		
Kerncijfers	Bedragen * 1.000	1-1-2023	31-12-2023 (conceptcijfers)
	Eigen vermogen	0	163
	Vreemd vermogen	12.725	7.047
	Resultaat		163
Overige informatie / website	De jaarstukken 2023 zijn de eerste jaarstukken van deze gemeenschappelijke regeling, deze GR is ontstaan uit de GR Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland per 1 januari 2023. De gemeenschappelijke regeling is voor onbepaalde tijd aangegaan. Het bestuur is ingericht naar een enkelvoudig bestuursmodel geënt op de bedrijfsvoeringsorganisatie. www.jeugdhulphollandrijnland.nl		
Voor opdrachtgeversrol, zie toelichting programma 7 Jeugd en onderwijs, beleidsterrein 7A Jeugd			

Vennootschappen

Van de vennootschappen vallen de verbonden partijen Innovation Quarter, Uniiq en Alliander binnen het zwaarste toezichtregiem 'E'. Hier nemen portefeuillehouders deel aan de jaarlijkse Algemene vergadering van aandeelhouders en de ALV en vindt actieve participatie plaats in besluitvorming over bijvoorbeeld beleidsstrategie en begrotingen (bijvoorbeeld via 'Raad van Participanten' Innovation Quarter). Bij Dunea en de BNG beperkt de gemeentelijke betrokkenheid zich over het algemeen tot het jaarlijks kennis nemen van de jaarstukken.

Prog. 3	Innovation Quarter		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap met beperkte aansprakelijkheid		
Doelstelling/Publiek Belang	De vennootschap heeft ten doel het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en hiermee het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland (ZH) en Nederland door o.a. : - het positioneren en profileren van de regio ZH en het uitvoeren van marktstrategieën; - het bevorderen van het vestigingsklimaat in de regio ZH door het op enigerlei wijze deelnemen in, financieren, besturen, toezicht houden op, advisering en begeleiden van ondernemingen; - het stimuleren en faciliteren van innovatie en het verbinden van partijen voor economische structuurversterking; - het structureren en organiseren van toegang tot financiering voor startende en snel groeiende ondernemingen die zich bezig houden met technologische innovatie		
Bestuurlijk belang	Gemeente Leiden (2,94%) heeft samen met diverse andere gemeenten, de provincie Zuid-Holland, Ministerie van Economische Zaken en enkele universiteiten deze BV opgericht. Er is een bestuurslid (niet afkomstig uit Leiden).		
Jaarlijkse bijdrage	Naast het gestorte aandelenkapitaal geeft de gemeente Leiden een aanvullende financiële exploitatiebijdrage van ongeveer € 200.000 voor de bijdrage aan de economische structuur van Leiden en de regio Zuid Holland.		
Financieel belang	De Gemeente Leiden is in het bezit van 3.700.000 aandelen op naam à € 1,00.		
Kerncijfers	Bedragen * € 1.000	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	95.264	n.n.b.
	Vreemd Vermogen	21.278	n.n.b.
	Resultaat		n.n.b.
Risico's	Leiden loopt als aandeelhouder risico over het ingebrachte kapitaal. Het is mogelijk dat investeringen die IQ doet in startups en snelgroeiende ondernemers niet terug kunnen worden betaald. De strenge selectieprocedures en strakke begeleiding van Innovation Quarter zijn er zo op gericht dit zoveel mogelijk te voorkomen en ervoor te zorgen dat de investeringen juist renderen en banen opleveren. Als dit toch niet lukt, neemt het vermogen van Innovation Quarter af en moet de gemeente bij de Jaarrekening ook een deel van de waarde van de Leidse deelneming afwaarderen. Voor dit risico wordt een verliesvoorziening gevormd ter hoogte van € 690.000. Naar verwachting is dit voldoende om de gemaakte (en toekomstige) aanloopverliezen op te vangen.		
Overige informatie	www.innovationquarter.nl		

Prog. 3	Uniiq BV		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap met beperkte aansprakelijkheid		
Doelstelling/Publiek Belang	Economische structuurversterking in Zuid Holland via het verstrekken van financieringen aan startende bedrijven en of innovatieve vernieuwingen in bestaande bedrijven.		
Bestuurlijk belang	UNIIQ is medio 2016 is opgericht door een consortium van InnovationQuarter (de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij van Zuid-Holland) en de (Technology Transfer Offices van de) Technische Universiteit Delft, de Universiteit Leiden en het Erasmus Medisch Centrum. UNIIQ heeft zes aandeelhouders: InnovationQuarter, Universiteit Leiden, TU Delft, Erasmus MC (ieder € 20.000), gemeente Leiden (€ 1 mln.), Stichting HEID (=Holdingfonds gemeente Den Haag, € 2 mln.). Sinds 2021 is ook Erasmus Enterprises een aandeelhouder. De financiering van UNIIQ wordt verder opgebracht door een bredere groep: Provincie Zuid-Holland (€ 10 mln. (zijnde EFRO + eigen middelen + Rijkscofinanciering) en Rotterdam (€ 3 mln., zijnde EFRO).		
Jaarlijkse bijdrage	Naast het gestorte aandelenkapitaal geeft de gemeente Leiden geen aanvullende financiële bijdrage.		
Financieel belang	Gemeente Leiden heeft voor € 1 miljoen aan aandelenkapitaal in Uniiq ingebracht.		
Kerncijfers	Bedragen * € 1.000	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	1.914	n.n.b.
	Vreemd Vermogen	8.392	n.n.b.
	Resultaat		n.n.b.

Prog. 3	Uniiq BV
Risico's	Uniiq BV investeert in de vroege productontwikkeling van startups. Omdat dit een zeer risicovolle fase is, heeft de gemeente Leiden op voorhand een verliesvoorziening getroffen voor de helft van het ingebrachte aandelenkapitaal (€ 500.000).
Overige informatie	www.uniiq.nl

Prog. 10	DZB Partycatering BV															
Vestigingsplaats	Leiden															
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap															
Doelstelling/Publiek Belang	De BV had ten doel om cateringactiviteiten uit te voeren in nauwe samenwerking met DZB. In 2017 zijn de cateringactiviteiten gestopt. De BV blijft bestaan als lege BV.															
Bestuurlijk belang	Gemeente Leiden is voor 100% aandeelhouder. Het bestuur bestaat uit 1 lid afkomstig van de gemeente Leiden.															
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.															
Financieel belang	Aandelenkapitaal ad € 18.000. De aandeelhouder is niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de BV.															
Kerncijfers	<table border="1"> <tr> <td>Bedragen * € 1.000</td> <td>1-1-2023</td> <td>31-12-2023</td> </tr> <tr> <td>Eigen vermogen</td> <td>146</td> <td>(conceptcijfers)</td> </tr> <tr> <td>Vreemd Vermogen</td> <td>0</td> <td>145</td> </tr> <tr> <td>Resultaat</td> <td></td> <td>0</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>-1</td> </tr> </table>	Bedragen * € 1.000	1-1-2023	31-12-2023	Eigen vermogen	146	(conceptcijfers)	Vreemd Vermogen	0	145	Resultaat		0			-1
Bedragen * € 1.000	1-1-2023	31-12-2023														
Eigen vermogen	146	(conceptcijfers)														
Vreemd Vermogen	0	145														
Resultaat		0														
		-1														
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.															
Overige informatie	www.dzb.nl															

Prog. 11	Alliander N.V.												
Vestigingsplaats	Arnhem												
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap												
Doelstelling/Publiek Belang	Via energienetwerken zorgt Alliander voor de distributie van gas en elektriciteit in een groot deel van Nederland. Alliander brengt een open en duurzame energiemarkt dichterbij.												
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. De raad van bestuur bestaat uit 3 leden waarvan geen bestuursleden afkomstig uit de gemeente Leiden.												
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.												
Financieel belang	Jaarlijks keert Alliander 45% van het resultaat uit in dividend aan de aandeelhouders. De gemeente Leiden heeft 3.106.811 aandelen in Alliander. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de N.V.												
Kerncijfers	<table border="1"> <tr> <td>Bedragen * € 1.000</td> <td>1-1-2023</td> <td>31-12-2023</td> </tr> <tr> <td>Eigen vermogen</td> <td>4.570.000</td> <td>4.749.000</td> </tr> <tr> <td>Vreemd Vermogen</td> <td>6.122.000</td> <td>6.897.000</td> </tr> <tr> <td>Resultaat</td> <td></td> <td>267.000</td> </tr> </table>	Bedragen * € 1.000	1-1-2023	31-12-2023	Eigen vermogen	4.570.000	4.749.000	Vreemd Vermogen	6.122.000	6.897.000	Resultaat		267.000
Bedragen * € 1.000	1-1-2023	31-12-2023											
Eigen vermogen	4.570.000	4.749.000											
Vreemd Vermogen	6.122.000	6.897.000											
Resultaat		267.000											
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.												
Overige informatie	www.alliander.com												

Prog. 11	Dunea N.V.
Vestigingsplaats	Zoetermeer
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Doelstelling/Publiek Belang	Dunea produceert en levert aan circa 1,2 miljoen klanten lekker en betrouwbaar drinkwater in het westelijk deel van Zuid-Holland.
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. Het bestuur bestaat uit 1 lid welke niet afkomstig uit de gemeente Leiden.
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden
Financieel belang	De gemeente heeft 383.881 aandelen tegen een nominale waarde van € 5. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de NV. Dunea keert geen dividend uit.

Prog. 11	Dunea N.V.		
Kerncijfers	Bedragen * € 1.000	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	251.601	n.n.b.
	Vreemd Vermogen	371.196	n.n.b.
	Resultaat		n.n.b.
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.dunea.nl		

Prog. 11	N.V. Bank Nederlandse Gemeenten		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doelstelling/Publiek Belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		
Bestuurlijk belang	De raad van bestuur en de directie bestaan beiden uit 3 leden waarvan geen leden afkomstig uit de gemeenten. De gemeenten zijn aandeelhouders, de gemeente Leiden is voor 0,62% aandeelhouder. De gemeente Leiden heeft 347.646 aandelen (€ 441.510,42) in de BNG. Jaarlijks wordt dividend verstrekt over de in het bezit zijnde aandelen. De BNG is een NV. De aandeelhouders zijn niet aansprakelijk voor eventuele tekorten bij de BNG.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks wordt dividend verstrekt over de in het bezit zijnde aandelen. De BNG is een NV. De aandeelhouders zijn niet aansprakelijk voor eventuele tekorten bij de BNG.		
Kerncijfers	Bedragen * € 1.000	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	4.615.000	4.721.000
	Vreemd Vermogen	107.459.000	110.819
	Resultaat		254.000
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.bng.nl		

Stichtingen en verenigingen

De onderstaande stichtingen en verenigingen vallen onder het lichtste toezichtsregiem: jaarlijks neemt het college kennis van de Jaarrekening van deze partijen. Verdere sturing vindt eventueel plaats vanuit de opdrachtgeversrol.

Prog. 3	Coöperatief Leids Startersfonds		
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Coöperatieve vereniging		
Doelstelling/Publiek Belang	Een aantal vooraanstaande Leidse ondernemers heeft in december 2014 het Coöperatief Leids Startersfonds opgericht. Deze coöperatie heeft als doel het bestrijden van winkelleegstand en het bevorderen van (jong) ondernemerschap.		
Bestuurlijk belang	Gemeente Leiden neemt deel in het coöperatief Startersfonds als B-lid, dat wil zeggen als mede-geldschieter van de Coöperatie. In de Algemene Vergadering heeft een B-lid vijfentwintig (25) stemmen.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Gemeente Leiden neemt deel in de Coöperatie met een eenmalige kapitaalsinbreng van bij de start van € 100.000, welke in 2019, 2021 en 2023 op verzoek van de stichting is verlaagd, waardoor kapitaalsinbreng nu nog € 10.000 is.		
Kerncijfers	Bedragen * € 1.000	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	86	n.n.b.
	Vreemd Vermogen	23	n.n.b.
	Resultaat		n.n.b.
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.leidsstartersfonds.nl		

Prog. 6	Boerhaave		
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Stichting		
Doelstelling/Publiek Belang	Het bevorderen van de huisvesting voor promovendi die verbonden zijn aan de Universiteit Leiden. Dit doet de stichting door het bouwen en verhuren van daartoe geschikte wooneenheden.		
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit 5 leden waarvan 3 namens de gemeente Leiden.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Gemeente Leiden staat garant voor een bedrag van € 15.000.000 voor de financiering van 156 woningen in het Gebouw Anatomie aan de Wassenaarseweg in Leiden.		
Kerncijfers	Bedragen * € 1.000	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	8.016	n.n.b.
	Vreemd Vermogen	38.131	n.n.b.
	Resultaat		n.n.b.
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	Gezamenlijk met de Universiteit en de gemeente actualiseert de stichting in 2018 haar governance.		

Prog. 6	Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten		
Vestigingsplaats	Hoevelaken		
Rechtsvorm	Stichting zonder winstoogmerk		
Doelstelling/Publiek Belang	Het stimuleren van kwaliteitsverbetering in de volkshuisvesting door het verstrekken van laagrentende leningen via het SVN aan door de gemeente Leiden aangewezen instellingen.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers bestuur. Het bestuur wordt door de deelnemende gemeenten benoemd en bestaat uit 5 leden, de directie bestaat uit 2 leden. Geen van de bestuursleden zijn afkomstig van de gemeente Leiden.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Leiden heeft ongeveer € 3,9 miljoen op de Gemeentelijke rekening in dit fonds gestort. Via het SVN is het mogelijk een lening aan te vragen voor diverse initiatieven die zouden bijdragen aan een beter woon- en leefklimaat in Leiden. Leiden beslist zelf aan wie de leningen via het SVN worden verstrekt.		
Kerncijfers	Bedragen * € 1.000	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	62.868	n.n.b.
	Vreemd Vermogen	1.702.986	n.n.b.
	Resultaat		n.n.b.
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.svn.nl		

Prog. 10	Coöperatieve Zakelijke Post Nederland UA		
Vestigingsplaats	Alkmaar		
Rechtsvorm	Coöperatieve vereniging		
Doelstelling/Publiek Belang	Kennissuitwisseling ter ondersteuning van de exploitatie van post activiteiten door DZB.		
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit 3 leden waarvan geen bestuursleden afkomstig van de gemeente Leiden. Door haar lidmaatschap kan de gemeente haar stem uitbrengen tijdens de ledenvergadering van de coöperatie.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijks betaalt de gemeente een contributie.		
Financieel belang	De gemeente heeft een belang van 4% in de vorm van inleggeld ad € 20.000.		
Kerncijfers	Bedragen * € 1.000	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	224	n.n.b.
	Vreemd Vermogen	15	n.n.b.
	Resultaat		n.n.b.
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.businesspost.nu		

Prog. 10	Stichting Participatiewerk Regio Leiden		
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Stichting		
Doelstelling/Publiek Belang	Deze stichting is opgericht zodat medewerkers die aangewezen zijn op a) Beschut Werk b) werk in DZB-Diensten of c) gedetacheerd zijn bij reguliere bedrijven voor maximaal 23 maanden door middel van een eigen arbeidsvoorwaardenpakket aan het werk kunnen zonder ambtenaar te worden.		
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit 1 lid afkomstig van de gemeente Leiden.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Omdat de Stichting een niet commerciële organisatie is, hoeft er géén stichtingskapitaal gestort te worden, het financieel belang voor gemeente Leiden is nihil.		
Kerncijfers	Bedragen * € 1.000	1-1-2023	31-12-2023 (conceptcijfers)
	Eigen vermogen	0	0
	Vreemd Vermogen	70	323
	Resultaat		0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.dzb.nl		

2.3.7 Grondbeleid

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht gemeenten om in de begroting en jaarrekening een paragraaf over het grondbeleid op te nemen (artikel 9 lid 2). In artikel 16 van het BBV is bepaald waaruit de verplichte paragraaf grondbeleid ten minste dient te bestaan. Kortgezegd geeft de gemeenteraad in de paragraaf grondbeleid een visie op het grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de begroting, met daarbij een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie.

Algemeen

Om te zorgen dat er aan de ambities en doelstellingen van de gemeente Leiden gewerkt wordt, kiest de gemeente voor een situationeel grondbeleid: per locatie en situatie maken we een afweging wat de beste aanpak is. Deze keuze heeft de gemeente in november 2021 vastgelegd in de omgevingsvisie. Bepalende factoren in de keuze voor het grondbeleid zijn beschikbare middelen: de (organisatorische) capaciteit; risico's en meer in het algemeen de vraag of de specifieke ambitie en/of doelstelling ook door de markt opgepakt zal worden. De uiteindelijke keuze voor het grondbeleid verschilt per situatie en locatie en wordt afgewogen voorgelegd aan de raad.

Realisatie doelstellingen programma's

In 2023 is voor het realiseren van de doelstellingen van programma's zoals opgenomen in de begroting vooral faciliterend grondbeleid toegepast. Met toepassing van het juridische instrumentarium voor kostenverhaal zijn een aantal overeenkomsten met private initiatiefnemers van bouwplannen gesloten. Op basis van gesprekken met andere private initiatiefnemers van bouwplannen is de verwachting dat ook in de komende jaren weer grotendeels met toepassing van het faciliterende grondbeleid invulling zal worden gegeven aan de doelstellingen van programma's die in de begroting zijn opgenomen. Ook zullen er de komende jaren gebiedsontwikkelingen zijn waar de gemeente een meer actieve rol pakt. De actieve rol kan, maar hoeft niet te betekenen dat er (strategische) verwervingen plaatsvinden maar kan ook een meer regisserende en uitnodigende rol betekenen.

Gronduitgifteprijs

De grondprijzen zijn evenals voorgaande jaren vastgelegd in een aparte notitie: de Grondprijzenbrief 2024. Aan de grondprijzenbrief is wederom een hoofdstuk parameters toegevoegd, eveneens relevant in het toepassen van grondbeleid. De Grondprijzen- en parameterbrief 2024 is 23 januari 2024 door het college van B&W vastgesteld.

Gehanteerde parameters

In de grondexploitatie-ramingen (EW en NCW) wordt gerekend met de gemeentelijke rekenrente van 1,07%, een disconteringsvoet van 2% (conform voorschrift BBV) alsook met parameters voor kosten en opbrengstenstijging. Voor de kostenstijging in de grondexploitaties is met name gekeken naar de ontwikkeling van de GWW (Grond- Weg en Waterbouw) kosten aangezien deze categorie vrijwel volledig de hoogte van de kostenramingen voor bouw- en woonrijpmaken van elke grondexploitatie bepalen. Over jaarschijf 2024 wordt rekening gehouden met een kostenstijging van 3%, over 2025 en de jaren daarna 2% per jaar. Voor de opbrengstenstijging wordt voor 2024 en verder een gemiddelde grondwaarde stijging van 2% per jaar aangehouden.

Actuele prognose van de te verwachten resultaten van de grondexploitaties (BIE)

De jaarlijkse actualisatie van de grondexploitaties resulteert in een nieuw saldo per 1-1-2024. Onderstaand een overzicht van de resultaten van de vastgestelde grondexploitaties op Eindwaarde en Netto Contante Waarde (NCW).

Bouwgrond in exploitatie (BIE)	MPG 2023	MPG 2024	Vershil
Projectnaam	Eindwaarde	Eindwaarde	
Rhijnvreugd	n.v.t.	-66.889	-66.889
Oude Rijnlocatie	-979.675	afgesloten	979.675
Lammenschansdriehoek	-4.564.289	-6.758.973	-2.194.684
Groenordhallen eo			
- Groenordhallenterrein	240.056	-25.913	-265.969
- Groenord bedrijventerrein	-839.234	-887.426	-48.192
- Groenord noord	-1.162.616	afgesloten	1.162.616
Stationsgebied			
- Stationsgebied – Rijnsburgerblok K1,2,5	-4.187.385	-4.315.109	-127.724
- Stationsgebied – Rijnsburgerblok K3,4	-1.763.309	-1.549.107	214.202
- M-kavels – Morspoortterrein	2.310.036	2.703.239	393.203

Bouwgrond in exploitatie (BIE)	MPG 2023 NCW per 1-1-'24	MPG 2024 NCW per 1-1-'24	Vershil MPG 2023-2024
Projectnaam			
Rhijnvreugd	n.v.t.	-61.796	-61.796
Oude Rijnlocatie	-979.675	afgesloten	960.466
Lammenschansdriehoek	-4.216.699	-5.884.093	-1.667.394
Groenordhallen eo			
- Groenordhallenterrein	240.056	-25.405	-265.461
- Groenord bedrijventerrein	-822.779	-852.966	-30.187
- Groenord noord	-1.139.819	afgesloten	1.139.819
Stationsgebied			
- Stationsgebied – Rijnsburgerblok K1,2,5	-4.024.783	-4.066.224	-41.441
- Stationsgebied – Rijnsburgerblok K3,4	-1.728.736	-1.518.732	210.004
- M-kavels – Morspoortterrein	1.971.596	2.307.188	335.592
Totaal BIE	-10.700.840	-10.102.028	598.812

Het resultaat van de gezamenlijke grondexploitaties van de gemeente Leiden is € 10,1 miljoen (tekort) op netto contante waarde (NCW) per 1-1-2024. Bij het MPG 2023 was dit tekort hoger, ruim € 10,7 miljoen.

Doordat de deelgrondexploitaties Groenord Noord en Oude Rijnlocatie zijn afgesloten en het negatieve exploitatieresultaat is afgeboekt is het totaal van de netto contante waarde van de Bouwgronden in exploitatie resultaat in vergelijking met het jaar daarvoor minder negatief.

Het tekort op de grondexploitatie Lammenschansdriehoek is met € 1,6 miljoen toegenomen. Dit wordt veroorzaakt door de toegenomen kosten voor het inrichten van de openbare ruimte. Hiervoor is WBI-subsidie verkregen en zijn er gemeentelijke middelen ter cofinanciering beschikbaar. Deze laatste zitten niet in de grondexploitatie aangezien dat volgens de BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) niet mag.

In het Stationsgebied wordt een jaar extra op het in te brengen vastgoed afgeschreven, ook is de aanbesteding gunstig uitgevallen. Dit resulteert in een minder negatief totaalresultaat.

Voorziening negatieve grondexploitaties

Voor grondexploitaties met een tekort op de exploitatie dient een voorziening te worden getroffen. De benodigde voorziening per 31-12-2023 bedraagt € 10,1 miljoen. Dit bedrag is ca. € 600.000 lager dan de benodigde verliesvoorziening per 31-12-2023. De voorziening voor grondexploitaties (BIE) met een negatief resultaat heeft tot doel dat het geprognosticeerde tekort wordt afgedekt. Hierdoor is het eindresultaat voor

de betreffende projecten sluitend en dus (financieel) gegarandeerd. Het feitelijk verwachte eindresultaat van de BIE wordt mede bepaald door de projecten met een positief eindresultaat. Binnen de gemeente Leiden kent de deel-grondexploitatie M-Kavels weliswaar een positief resultaat, maar het totaalplan heeft een negatief grondexploitatie saldo.

Voor een gedetailleerde analyse van de verschillen per grondexploitatie wordt verwezen naar de rapportage Meerjaren Perspectief Grondexploitaties 2024.

Af te sluiten grondexploitaties Meerjaren Perspectief Grondexploitaties 2024

In 2024 zijn de (deel-)grondexploitaties Oude Rijnlocatie en Groenordhallen Noord afgesloten. In het MPG 2023 is een prognose gemaakt van de betreffende eindwaarde per project. Deze projecten zijn nagenoeg conform prognose afgesloten. Zie onderstaand tabel.

		boekwaarde	eindwaarde	resultaat bij	verschil
Nr.	Projectnaam	per 31-12-2023	MPG 2023	afsluiten	
4	Oude Rijnlocatie	-68.030	-979.675	-941.073	38.603
19	Groenordhallen e.o., Groenord-Noord	-1.162.438	-1.162.616	-1.134.904	27.712

De grondexploitatie Oude Rijnlocatie is ultimo 2023 afgesloten met een saldo van -€ 941.073. Er zullen echter nog afrondende werkzaamheden plaatsvinden in 2024. Deze kosten betreffen plankosten voor de evaluatie en voor overdracht naar beheer en de eindafrekening en meerwerk voor het woonrijpmaken. De totale kosten worden geraamd op € 40.000. Om de grondexploitatie af te sluiten en het project af te ronden wordt daarom voorgesteld om een restkrediet beschikbaar te stellen voor de Oude Rijn locatie.

Beleidsuitgangspunten reserves grondzaken in relatie tot de risico's van de grondexploitatie

In de Nota Grondbeleid 2015 staat hoe het vermogensbeheer is ingericht in aansluiting op de ruimtelijke en stedenbouwkundige projecten. De bestemmingsreserve voor het kunnen opvangen van risico's is de reserve risico's projecten in uitvoering;

In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing wordt nader ingegaan op het weerstandsvermogen, ook het weerstandsvermogen betreffende grondzaken.

2.3.8 Openbaarheidsparagraaf Wet open overheid (Woo)

Het programma 'Open en toegankelijke overheidsinformatie' omvat drie wettelijke verplichtingen:

1. De Wet Open Overheid (Woo).
2. De Wet Elektronische Publicaties (Wep).
3. De Wet Digitale Overheid (Wdo) / Het Besluit Digitale Toegankelijkheid Overheid (BDTO).

1. Wet Open Overheid

De Woo beoogt een transparante en actief openbaar makende overheid. Met dit doel kan het belang van openbaarheid van publieke informatie voor de democratische rechtsstaat, de burger, het bestuur en economische ontwikkeling beter worden gediend.

De Woo omvat:

- Het actief openbaar maken van documenten in elf verplichte informatiecategorieën;
- Het passief openbaar maken van documenten n.a.v. een Woo-verzoek
- Een inspanningsverplichting om uit eigen beweging zoveel mogelijk de bij de gemeente berustende informatie neergelegd in documenten voor eenieder openbaar te maken;
- Het op orde brengen van de informatiehuishouding.

2. Wet elektronische Publicaties

De Wet elektronische publicaties schrijft voor alle officiële publicaties via één centraal digitaal platform (www.officielebekendmakingen.nl) openbaar te maken. Op deze website kunnen burgers en ondernemers alle officiële publicaties vinden en kosteloos raadplegen. Tevens kunnen burgers op deze website aangeven om per e-mail te worden geattendeerd op algemene bekendmakingen, mededelingen en kennisgevingen uit die publicatiebladen die voor hen van belang zijn, bijvoorbeeld omdat deze betrekking hebben op de directe woonomgeving.

3. Wet digitale overheid / Besluit Digitale Toegankelijkheid Overheid

De Wet digitale overheid is op 1 juli 2023 in werking getreden. Een onderdeel van de Wet is het Besluit digitale toegankelijkheid overheid dat al vanaf 1 juli 2018 geldt. De Wet verplicht de overheid tot het toegankelijk maken en houden van alle websites en apps die de overheid gebruikt. Dit betekent dat digitale informatie en diensten even bruikbaar zijn voor mensen met een functiebeperking als voor mensen zonder functiebeperking. Daarnaast verplicht de Wet tot het opstellen en publiceren van toegankelijkheidsverklaringen voor al deze websites en apps. Voor websites of apps die niet voldoen aan de toegankelijkheidseisen moet aangegeven worden hoe dat verbeterd gaat worden. Op die manier legt de overheid verantwoording af over het voldoen aan de Wet.

Impact op de organisatie

Er is sprake van meerdere wettelijke verplichtingen die grote impact hebben op alle onderdelen van de organisatie. De verplichting om steeds meer documenten actief openbaar (en voor iedereen toegankelijk) te maken past binnen een tijd waarin de overheid transparant dient te zijn. Door het actief openbaar maken van documenten krijgen burgers en overheid een gelijkwaardigere informatiepositie. De verwachting is dat het actief openbaar maken van stukken er uiteindelijk ook toe leidt dat minder verzoeken om informatie worden ingediend. Om stukken actief openbaar te kunnen maken dient de informatiehuishouding op orde te zijn.

2023

De invoering van deze wetten zijn veelomvattend en langdurig van aard. De implementatie van die wetten wordt regionaal gecoördineerd en opgepakt. Om de beheersbaarheid te vergroten is het project in 2023 omgevormd naar een programma. Onder het programma vallen nu (deel)projecten en strategische initiatieven die de transparantie en openheid moeten vergroten. Het oorspronkelijke plan van aanpak is omgevormd naar een programmaplan met bijbehorend uitvoeringsplan. De verrekening van de kosten tussen de gemeenten sluit aan bij de nieuwe afspraken over (extra) modulaire dienstverlening nadat SP71 is overgegaan naar gemeente Leiden, cluster IDA.

Er zijn in 2023 diverse informatiebijeenkomsten gehouden waarin medewerkers, college en raad zijn geïnformeerd over de wijzigingen die de nieuwe wetten met zich meebrengen.

Aan de hand van het uitvoeringsplan zijn de wettelijke verplichtingen die in 2023 van kracht werden geïmplementeerd: stukken die ter inzage worden gelegd zijn nu geanonimiseerd digitaal raadpleegbaar. Op het gebied van digitale toegankelijkheid kennen alle overheden een achterstand. Ook Leiden. Voor een aantal van onze websites en apps is een toegankelijkheidsverklaring opgesteld waardoor de achterstand is verkleind. Voor het voldoen aan wettelijke verplichtingen die in 2024 actief worden zoals de aansluiting op de landelijke Woo-index en het publiceren van documenten uit een aantal van de 11 informatiecategorieën is de voorbereiding gestart.

2.3.9 Subsidies

Subsidiëring is één van de middelen die de gemeente heeft om de beleidsdoelen uit te voeren. Als er gebruik wordt gemaakt van het middel subsidiëring geldt de Algemene Wet Bestuursrecht en de Algemene Subsidieverordening gemeente Leiden (ASV). Daarnaast zijn er extra afzonderlijke subsidieregelingen met aanvullende regels op verschillende beleidsterreinen. Zie ook www.leiden.nl/subsidies.

In 2023 is voor een totaalbedrag van € 50.543.647 aan subsidies verstrekt exclusief de subsidie-uitgaven op investeringskredieten. Dat is € 4.426.247 minder dan het begrote bedrag aan subsidies inclusief begrotingswijzigingen. Zie tabel 1. In tabel 2 is een overzicht opgenomen van subsidie-uitgaven op investeringskredieten in 2023. De subsidie-uitgaven worden dan gedekt binnen het investeringskrediet. In tabel 3 is een overzicht van de verstrekte subsidies opgenomen, gespecificeerd naar prestatie en project.

Tabel 1: Subsidies per programma en beleidsterrein

Programma	Beleidssterrein	Begroting 2023	Rekening 2023	Resultaat 2023
1 Bestuur en dienstverlening		40.173	9.935	30.238
	Bestuur	40.173	9.935	30.238
3 Economie		2.379.416	2.334.214	45.203
	Circulaire Economie	95.000	112.410	-17.410
	Faciliteren/Stimuleren van ondernemen	848.686	938.024	-89.338
	Marketing en promotie	1.303.687	1.224.761	78.926
	Ruimte om te ondernemen	132.043	59.018	73.025
4. Mobiliteit		75.000	-	75.000
	Parkeren	75.000	-	75.000
5 Omgevingskwaliteit		133.205	102.322	30.883
	Klimaatadaptatie	75.000	35.753	39.247
	Openbaar groen	58.205	66.569	-8.364
6 Stedelijke ontwikkeling		3.046.033	2.178.669	867.365
	Energietransitie	2.185.314	1.292.797	892.518
	Gemeentelijk vastgoed	729.500	819.500	-90.000
	Ruimtelijke planvorming en plantoetsing	42.655	41.372	1.283
	Wonen	88.564	25.000	63.564
7 Jeugd en onderwijs		9.240.771	9.046.514	194.257
	Jeugd	1.724.739	1.642.538	82.201
	Onderwijsbeleid	5.923.233	5.918.288	4.945
	Peuterspeelopvang en kinderopvang	1.592.799	1.485.688	107.111
8 Cultuur, sport en recreatie		13.936.570	13.626.628	309.942
	Cultureel erfgoed	317.958	365.935	-47.977
	Cultuur	12.899.472	12.697.579	201.893
	Recreatie	63.518	33.518	30.000
	Sport	655.622	529.595	126.027
9 Maatschappelijke ondersteuning		24.042.590	21.188.249	2.854.341
	Kwetsbare groepen	15.829.900	14.627.682	1.202.218
	Ondersteuning	4.855.448	4.777.970	77.478
	Preventie	1.327.599	514.890	812.709
	Sociale binding en participatie	2.029.643	1.267.706	761.937
10 Werk en inkomen		2.076.136	2.057.118	19.018
	Arbeidsparticipatie	487.853	676.339	-188.486
	Maatsch. participatie en onderst. minima	1.176.073	968.569	207.504
	Schuldhelpverlening	412.210	412.210	-
Eindtotaal		54.969.894	50.543.647	4.426.247

De belangrijkste afwijkingen (groter dan € 100.000 per beleidsterrein) worden hierna verklaard:

Programma Stedelijke ontwikkeling

Energietransitie

De gemeente heeft vanuit het Rijk budgetten ontvangen voor energiearmoede en isolatie middels een Specifieke Uitkering (SPUK). Een deel hiervan wordt ingezet middels subsidies. Hierop is in 2023 een onderbesteding van € 890.000, deze aanpak loopt door in 2024 en 2025.

Programma Jeugd en Onderwijs

Peuterspeelopvang en kinderopvang

Ten opzichte van de raming is er voor peuterspeelzalen en voorschoolse educatie € 107.000 minder aan subsidies beschikt. Voor een deel (€ 41.000) wordt dit veroorzaakt doordat er een heel jaar subsidie is geraamd voor de peutergroep in het AZC, terwijl er voor een half jaar subsidie is beschikbaar. Voor het overige is de subsidie aan de Stichting Peuterpeelzalen Leiden (SPL) lager dan geraamd uitgevallen.

Programma Cultuur, sport en recreatie

Cultuur

De onderuitputting op de subsidies wordt veroorzaakt door de subsidie voor energiecompensatie. De gemeente wil met de subsidie energiecompensatie Leidse culturele organisaties en makers voorkomen dat culturele organisaties hun cultureel aanbod of activiteiten niet op peil kunnen houden wegens de gestegen energiekosten in 2022 en 2023 (uitvoering regeling is in begrotingsjaar 2023 en 2024). Om de culturele instellingen te compenseren is in 2023 door de gemeenteraad bij de kaderbrief een budget van € 555.000 voor 2023 beschikbaar gesteld. Hiervan is € 177.000 aangevraagd en uitgekeerd in 2023.

Sport

De oorzaak van de lagere subsidies bij sport ligt met name bij de deelverordening sportstimulering Leiden en de deelverordening Incidentele sportevenementen. Er is in 2023 weinig gebruik gemaakt van deze twee subsidieregelingen waar deze budgetten aan zijn gekoppeld. De subsidieregelingen zijn geëvalueerd. Bij het formuleren van het nieuw beleid op het gebied van sporten en bewegen (voor de periode 2025 en verder) wordt een nieuw voorstel gedaan voor invulling van de budgetten die aansluiten bij de ambities van het nieuwe beleid. Veel verenigingen hebben gebruik gemaakt van subsidiemogelijkheden in het kader van het Leidse sportakkoord. Op die manier hebben we sportverenigingen aanvullend ondersteund.

Programma Maatschappelijke ondersteuning

Kwetsbare groepen

De onderuitputting van de subsidiebudgetten van beleidsterrein kwetsbare groepen wordt veroorzaakt door een aantal factoren. Een gedeelte wordt veroorzaakt door de terugvordering van een aantal niet bestede subsidiegelden. Het grootste deel hiervan valt onder de subsidies die vanuit de Leidse Regio worden verstrekt. Verder is er een voordeel op subsidiebudgetten voor de Aanvullende Diensten van Hecht. Een aantal Aanvullende Diensten zijn opgenomen in de BPI (bedrag per inwoner) wat tot een voordeel leidt op de subsidiebudgetten. Daarnaast is het subsidiebudget voor preventie dakloosheid niet besteed, dit wordt overgeheveld naar 2024.

Preventie

Een groot deel van de beschikbare subsidiebudgetten op beleidsterrein Preventie valt onder Spuk Gala (Gezond en Actief Leven Akkoord - H30). Een deel van de Spukgelden is niet als subsidie besteed, maar als andersoortige kosten. Een kleiner deel van deze Spukgelden is niet besteed in 2023. Het grootste deel hiervan wordt overgeheveld naar 2024.

Sociale binding en participatie

Een groot deel van de beschikbare subsidiebudgetten op dit beleidsterrein valt onder Spuk Gala (Gezond en Actief Leven Akkoord - H30). Veel van de Spukgelden is niet als subsidie besteed, maar als andersoortige kosten. Een kleiner deel van deze Spukgelden is niet besteed in 2023. Het grootste deel hiervan wordt overgeheveld naar 2024.

Programma Werk en inkomen

Arbeidsparticipatie

Er is een overschrijding op de WEB-gelden (volwassenenonderwijs). Deze overschrijding is ontstaan omdat de Spukgelden voor de WEB (Wet Educatie en Beroepsonderwijs) gedurende 2023 verhoogd zijn. Als gevolg hiervan is er extra subsidie beschikbaar aan de bibliotheken, wat tot een overschrijding op het subsidiebudget geleid heeft. Deze overschrijding wordt gedekt door de extra inkomsten uit de Spuk.

Maatschappelijke participatie en ondersteuning minima

De onderuitputting op dit beleidsterrein wordt veroorzaakt door een voordelige subsidie-afrekening van € 112.000 van het Volwassenenfonds Sport & Cultuur. Dit bedrag wordt teruggevorderd omdat er onvoldoende

aanvragen bij het fonds zijn ontvangen. Daarnaast is er een voordelige subsidie-afrekening van € 107.000 van de stichting Leergeld. De stichting heeft meer externe inkomsten verkregen, waardoor minder gemeentelijke middelen nodig waren.

Tabel 2: overzicht van de subsidie-uitgaven op kredieten in 2023

Programma	Beleidssterrein	Rekening 2023
Omgevingskwaliteit	Verharde openbare ruimte	33.408
Stedelijke ontwikkeling	Gemeentelijk vastgoed	40.000
Eindtotaal		73.408

Tabel 3: Overzicht verstrekte subsidies 2023 per prestatie

Programma/ Beleidssterrein	Prestatie	Project	Rekening 2023
1 Bestuur en dienstverlening			
Bestuur	01A205 Adviseren bestuur over communicatie	917100 overige subsidies niet overheid	9.935
2 Economie			
Circulaire Economie	03D102 Verwaarden van materiaalstromen	919264 circulaire economie	112.410
Faciliteren/Stimuleren van ondernemen	03B101 Fac. bedrijvigheid, starters, ondernemer	918117 Social Impact	-150.000
	03B102 Verbet. Ansl. onderwijs-arbeidsmarkt	914536 PLNT Leiden Centrum voor Innovatie	75.000
		917258 Gulliver	5.000
	03B201 Stim. en acquis kennisintens. bedrijvig	910955 Ondernemersvereniging Bio Science Park	279.726
		913375 Cultureel erfgoed	69.000
		913376 Biodiversiteit	8.750
		917042 Innovation Quarter	201.789
		917100 overige subsidies niet overheid	56.000
		917282 Medical Delta	10.000
		917283 Science meets business	5.000
		917285 Subsidieregeling Cultuur	26.500
		917840 ESOF / ECS 2022	48.500
		918217 Kennisstad algemeen	271.928
		918219 Onderwijs en onderzoek	-26.676
		918221 Stad als lab	-11.193
		918222 Pkvv – Student en Stad	68.700
Marketing en promotie	03C101 Citymarket stim. toerist. aantrekkelijk	917100 overige subsidies niet overheid	26.000
		917120 Leiden en Partners	306.360
	03C102 Faciliteren Centrummanagement Leiden	917041 Centrummanagement	206.962
	03C103 Programmasturing Binnenstad	913870 7100740/7101696 Prg. Binnenstad	3.150
		917100 overige subsidies niet overheid	489.500
		917280 SR vitale binnenstad	194.965
		919952 200 jaar Naturalis	-2.176
Ruimte om te ondernemen	03A102 Ontwikkelen Leiden Bio Science Park	913826 St. Ruimte Onderzoek Nederland (SRON)	59.018
5 Omgevingskwaliteit			

Programma/ Beleidsterrein	Prestatie	Project	Rekening 2023	
Klimaatadaptatie	05E101 Ontwikk en uitv beleid waterkwantit-kwal	918232 SR Groene daken - klein	11.755	
		918233 SR Groene daken - middel	14.301	
		918234 SR Groene daken - groot	12.956	
		919263 klimaatadaptatie en vergroening	-3.260	
Openbaar groen	05C101 Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	910300 overige kosten/onvoorzien	-8.000	
		917284 Subsidie Groentepark Bontekoe	22.240	
		919958 Singelpark in bedrijf	16.364	
		05C301 Ontwikk en uitv beleid dierenwelzijn	917271 Dierenambulance	35.965
6 Stedelijke ontwikkeling				
Energietransitie	06D101 Energiebesparing	913381 Algemeen energiearmoede	390.000	
		918244 Uitvoeringskosten overig	6.927	
		919240 meer energie besparen	570.000	
		919262 energietransitie	325.869	
Gemeentelijk vastgoed	06B102 Opstellen MPG en Vermogensbeheer	914271 SISA VROM C209 RHA 2022 M Zeldenrustw 18	112.000	
		914284 PZH Soc Woningb HR Sumatrastr 195 (194)	250.000	
		917100 overige subsidies niet overheid	90.000	
		917275 Subsidie sterke S&D Turkois	367.500	
Ruimtelijke planvorming en plantoetsing	06A103 Opst. en act. ruimtelijk instrumentarium	917226 Regionaal architectuur platform	41.372	
Wonen	06C102 Uitvoering prestatieafspraken 2020-2026	917100 overige subsidies niet overheid	25.000	
7 Jeugd en onderwijs				
Jeugd	07A102 Waarborgen kwal (openbare) speelruimte	917118 Leidse bond van speeltuinver.	83.363	
		07A202 Vanuit CJG org. informatie en opvoeding	914225 ZonMW Onbedoeld Zwanger (175)	86.660
		917022 GGZ Rivierduinen	30.308	
		917025 Stichting 1801 - Onderwijsadvies	21.725	
		917036 Hecht	441.733	
		917043 JES	20.000	
		917100 overige subsidies niet overheid	-1.000	
		917293 Coöperatie Verloskunde Praktijk Leiden	16.027	
		917299 Baby Groente Tas	54.450	
		919980 Z/20/1596353 St Hogeschool Leiden	15.000	
		07A301 Doen organiseren specialistische hulp	917100 overige subsidies niet overheid	874.272
		Onderwijsbeleid	07C101 Waarborg aanbod, kwaliteit, deelname VVE	917025 Stichting 1801 - Onderwijsadvies
917035 Kinderopvangorganisaties	129.743			
917036 Hecht	-21.383			
917043 JES	584.303			
		917100 overige subsidies niet overheid	232.786	

Programma/ Beleidsterrein	Prestatie	Project	Rekening 2023
		917147 SR Peuterspeelopvang en VE	1.512.883
	07C102 Stim. Hoogwaardig taalaanbod	917002 Schoolbesturen bao	761.449
		917100 overige subsidies niet overheid	69.150
	07C103 Bevord. ouderbetrokkenheid doelgroepkind	917043 JES	-1.088
		917100 overige subsidies niet overheid	252.585
		918117 Social Impact	-43.065
		918252 NPOnderwijs	738.037
	07C201 Onderst. zorg leerlingen spec. behoeften	917002 Schoolbesturen bao	24.500
		917003 Schoolbesturen vo	124.140
		917025 Stichting 1801 - Onderwijsadvies	151.863
	07C202 Stim. samenwerking voorzieningen onderw	914519 Z/21/3223901 St Openbaar Primair en Sp	27.778
		917000 overige subsidies overheid	83.478
		917002 Schoolbesturen bao	225.704
		917061 SR Onderwijsinnovatie	11.000
		917100 overige subsidies niet overheid	75.566
	07C301 Stimul. aanbod leerlingen eigen talenten	917005 Bright Kids (hoogbegaafden)	27.245
		917100 overige subsidies niet overheid	52.119
		917262 Technolab	98.300
	07C303 Bevorderen toekomstgerichte talentontwik	917169 Vereniging Natuurbeleving	16.628
		917170 Vereniging Leidse Schooltuinen	35.815
		917262 Technolab	31.456
		917263 Stichting naar buiten	31.456
		917264 Naturalis Verwonderpaspoort	31.456
	07C401 Sturing geven op uitvalcijfers met RMC	914244 ZonMW MDT UniverCity (183)	265.998
		917043 JES	70.000
		917048 Holland Rijnland RBL	19.501
		917100 overige subsidies niet overheid	-3.411
		917290 St Maatsch Ondernemen Onderwijs	105.000
		917291 Jinc Jongeren Leiden	42.000
		917292 Stichting Stadslink	23.201
Peuterspeelopvang en kinderopvang	07B101 Zorgdr. Vold. aanbod peuterspeelopvang	917147 SR Peuterspeelopvang en VE	1.403.700
	07B102 Waarborg kwali.kinderopv/ peuterspeelopv.	917100 overige subsidies niet overheid	81.988
8 Cultuur, sport en recreatie			
Cultureel erfgoed	08B104 Uitvoeren erfgoedbeleid met partners	917100 overige subsidies niet overheid	30.500
		917113 Pieterskerk	87.316
		917141 SR Hist. stadsbeeld - winkelpuien	126.583
		917142 SR Hist. stadsbeeld - kleuren	84.463

Programma/ Beleidsterrein	Prestatie	Project	Rekening 2023
		917143 SR Hist. stadsbeeld - gevelreclame	-1.152
		917144 SR Hist. stadsbeeld - openb. ruimte	18.000
		917268 Open Monumentendagen	20.225
Cultuur	08A101 Ondersteunen voorstellingen-podiumaanbod	917044 Leids Internationaal Film Festival LIFF	23.882
		917100 overige subsidies niet overheid	173.747
		917101 Culturele subsidies overig	31.983
		917106 Gebr. de Nobel	822.684
		917107 LSSGZ (Schouwburg en Stadsgehoorzaal)	2.646.475
		917108 Cultureel centrum de x	14.718
		917109 Jazz-zolder hot house	8.182
		917110 Imperium theater	3.614
		917112 Muziekhuis BplusC	59.707
		917113 Pieterskerk	56.044
		917127 Veenfabriek	106.792
		917129 Werfpop	73.882
		917131 Schemerstad	17.156
		917133 Muziek in de Hofjes	10.000
		917136 Gouden Pet festival	4.613
		917137 Museumnacht	5.767
		917149 SR Cultuur	111.824
		917180 Ins Blau	351.889
		917183 Wevershuisje	4.478
		917231 Biggg	3.767
		917232 Fields of Wonder	19.322
		917233 Jazzweek	898
		917234 Kerst Taptoe	8.071
		917237 Leiden Shorts	5.379
		917238 Nieuwplaat	68.713
		917239 Popronde	4.843
		917241 PS theater	127.163
		917242 PSAS	11.190
		917243 Wavelength	9.598
		917260 Waterlelieconcerten Leidsehout	5.291
		917261 Scholieren Film Festival	5.291
		917267 De Generator	38.342
		917269 LSSGZ huisvesting Leidse Schouwburg	197.187
		917270 Gluren bij de Buren	5.202
		917276 Korendagen	2.500
		917277 Nobel Award	2.000
		917279 Festival Andere Theater - Ins Blau	20.708

Programma/ Beleidsterrein	Prestatie	Project	Rekening 2023
		917281 Impuls jongerencultuur	373.578
		917285 Subsidieregeling Cultuur	68.305
		917289 SR Energiecompensatie cult. instelling	162.404
		917298 Leids Literair Landschap	2.500
		917778 Programmering OLT Leidse Hout	16.963
		918197 Stichting Cultuurkwartier – Cultuurple	16.880
		919920 Corona wel geleverd	-3.966
	08A102 Ondersteunen museaal aanbod	917039 SieboldHuis	163.771
		917149 SR Cultuur	11.200
	08A103 Ondersteunen educatief aanbod	917004 BplusC	5.684.409
		917114 Ars aemula naturale	49.306
		917245 Ars Talentclass	6.511
		917272 Theatergroep Hardt	6.511
		917273 Jeugdtheaterhuis	64.970
		917274 Jeugdtheaterschool	39.484
	08A104 Ondersteunen beeldende kunst (in de OR)	917184 Stichting Beelden in Leiden	5.291
		917248 Stichting Tegenbeeld	5.379
	08A105 Ondersteunen amateurkunstverenigingen	917004 BplusC	21.961
		917150 DV amateurkunstsubsidie	138.115
		917256 Amateurs manifestaties	10.397
	08A106 Ondersteunen lokale media	917100 overige subsidies niet overheid	200.000
		917167 Wettelijke bijdrage lokale omroep	107.840
		917227 Mediafonds	89.241
	08A202 Stim. cultuur bijdragen integr. nieuwkom	917285 Subsidieregeling Cultuur	70.000
		918225 Culturele projecten t.b.v. integratie	12.200
	08A301 Versterken kennis en cultuur Pilgrimjaar	917162 St. Cultuurfonds Leiden	237.477
	08A302 Cultuureducatie icm natuur- en milieuedu	917999 StCultuureducatiegr–Verwonder om de ho	73.950
Recreatie	08D102 Beheer en exploitatie volkstuinten	914674 Recreatief tuinieren	33.518
Sport	08C201 Leidenaars bewegen voldoende	914301 SISA H30 Brede Spuk combin.functies	448.540
		914302 SISA H30 Brede Spuk lok.uitv.sport.akk.	63.227
		917001 Schoolsportcie Leiden	35.845
		917100 overige subsidies niet overheid	-99
		917103 leidse sportfederatie	8.500
		917104 Stichting marathon	-27.311
		917151 DV incidentele subsidies sportevenement	10.915
		917152 DV Subsidiëring Jeugdsport.	59.279

Programma/ Beleidsterrein	Prestatie	Project	Rekening 2023
		917156 Stichting ijsshal leiden	-225.000
		917157 Stichting topsport Leiden	127.635
		917177 DV Sportstimulering	28.064
9 Maatschappelijke ondersteuning			
Kwetsbare groepen	09D101 Preventie verslaving, dak- en thuisloosh	917021 Brijder Verslavingsgroep	508.361
		917036 Hecht	96.089
		917037 Platform Kocon Katwijk	-5.479
		917060 PROO	19.717
		917214 St. Vluchtelingenwerk ZWN	72.220
	09D102 Toel. zorg verslavings- en psychia. prob	917022 GGZ Rivierduinen	269.219
		917100 overige subsidies niet overheid	-6.711
		917214 St. Vluchtelingenwerk ZWN	391.387
		917297 Diaconie Protestantse Gem.	129.326
	09D103 Uitv. opvang en huisvesting kwetsbare gr	910189 bijdrage aan Portaal	60.000
		914600 Brede aanpak dak- en thuisloosheid (DU)	6.372
		917012 Binnenvest	6.955.483
		917021 Brijder Verslavingsgroep	8.559
		917036 Hecht	58.660
		917100 overige subsidies niet overheid	-2.225
		917894 Stichting Lumen	307.531
	09D104 Uitv. geven aan beschermd wonen	910049 zorgwoningen De Haardstee	51.836
		917012 Binnenvest	181.327
		917100 overige subsidies niet overheid	-10.622
		917220 Coöperatie SWT	248.624
		917296 St. Kamers met Aandacht	60.016
		917894 Stichting Lumen	-83.886
		918254 Limor	132.366
	09D201 Voorkomen geweld in huiselijke kring	917011 Rosa manus	3.714.821
		917022 GGZ Rivierduinen	85.269
		917036 Hecht	1.245.301
		917100 overige subsidies niet overheid	3.014
		917208 Reclassering Nederland	131.109
Ondersteuning	09C101 Organiseren toegang sociale wijkteams	917220 Coöperatie SWT	4.456.694
	09C202 Organiseren aanbod maatwerk WMO voorz.	917220 Coöperatie SWT	321.276
Preventie	09B101 Organiseren samenhangend aanbd mtsch.wrk	912060 St MEE	163.033
		917100 overige subsidies niet overheid	1.750
		917894 Stichting Lumen	-7.926

Programma/ Beleidsterrein	Prestatie	Project	Rekening 2023
	09B201 Uitm. wettelijke tkn basisgezondheidszorg	917022 GGZ Rivierduinen	186.480
		917894 Stichting Lumen	171.553
Sociale binding en participatie	09A101 Organiseren voorzieningenaanbod	917009 St. Kwadraad	101.109
		918117 Social Impact	66.357
		918228 Vrijwilligersorganisaties Opgroeien	180.742
		918229 Vrijwilligersorganisaties Samen Meedoen	80.500
	09A102 Organiseren act. maatschappelijke partic	917100 overige subsidies niet overheid	169.558
		917153 SR Maatschappelijke Initiatieven	160.930
		917154 DV Subsidiëring Bejaardensociëteiten	600
		917155 DV Subs. Wijk- en Buurtverenigingen	74.079
		917199 COC Leiden	9.500
		917251 Scarabee	10.664
		917294 St Songs of Freedom	24.000
		917513 vri K117 park.garage Molenw.-Lam.mrkt	-1.897
		918198 Integratiegelden	12.500
		918230 Vrijwilligersorganisaties Basiskracht	190.647
	09A103 Bevorderen cliëntbetrokkenheid	917018 St. Platform gehandicapten	39.720
		917026 Platform vluchtelingen	19.000
		917027 HTIB	11.900
		917028 Radius	69.346
		917100 overige subsidies niet overheid	900
		917153 SR Maatschappelijke Initiatieven	-449
		917197 Adviesraad WMO Leiden	32.000
		917247 Vrouwenennetwerk	5.000
	09A104 Uitm. Basisfuncties onderst vrijw.werk	910928 subsidie hospice Issoria	6.000
		917219 St. Vrienden van Xenia Hospice	5.000
10 Werk en inkomen			
Arbeidsparticipatie	10A101 Inz. re-integratie en participatievoorz.	917192 Dressed for Succes	5.000
		917193 JobOn (Voorheen de Broekriem)	16.879
		917195 VLS Ekklesia	5.000
		917214 St. Vluchtelingenwerk ZWN	107.548
	10A102 Aanbieden volwasseneneducatie	910069 bijdrage Zoeterwoude	56.966
		910373 bibliotheek	322.165
		913648 Z/20/1596534 Oegstgeesterweg 4B	27.781
		917004 BplusC	135.000
Maatsch. participatie en onderst. minima	10B201 Behandelen aanvragen bijzondere bijstand	917191 Leergeld Leiden	-139.478

Programma/ Beleidsterrein	Prestatie	Project	Rekening 2023
	10B205 Subsidies minimabeleid	917100 overige subsidies niet overheid	-112.526
		917188 Urgente Noden Leiden	76.900
		917189 Voedselbank Leiden e.o.	50.020
		917191 Leergeld Leiden	518.000
		917220 Coöperatie SWT	70.555
		917284 Subsidie Groentepark Bontekoe	29.600
		917826 Jeugd sportfonds Zuid-Holland	341.481
		918117 Social Impact	134.017
Schuldhelpverlening	10D201 Uitvoeren schuldhelpverlening	917220 Coöperatie SWT	242.210
		918117 Social Impact	170.000
Eindtotaal			50.543.647

Toelichting: bij subsidies met een gerealiseerd '- ' bedrag is met name sprake van terugbetaling of afrekening

Overzicht subsidies boven € 100.000

Aanvrager	Toegekend 2023
Academisch Ziekenhuis Leiden	150.000
Academisch Ziekenhuis Leiden	886.001
Coöperatie Energiek Leiden U.A.	170.835
Coöperatie SWT Leiden en omgeving U.A.	5.574.830
Diaconie van de Protestantse gemeente te Leiden	140.000
Groupcard Commercial B.V.	390.000
HUMANITAS, Nederlandse vereniging voor maatschappelijke dienstverlening en samenlevingsopbouw	112.295
Indigo i-psy PsyQ Brijder B.V.	516.920
Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg Hollands Midden	1.335.550
Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg Hollands Midden	527.020
Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter B.V.	201.789
Smallsteps B.V.	176.422
Stichting 1801	269.415
Stichting Bibliotheek Bollenstreek	120.000
Stichting Bibliotheek plus Centrum voor Kunst en Cultuur	5.957.760
Stichting Bibliotheek plus Centrum voor Kunst en Cultuur	291.316
Stichting Bibliotheek Rijn en Venen	120.000
Stichting Centrummanagement Leiden (CML)	206.962
Stichting Confessioneel Onderwijs Leiden	237.450
Stichting Cultuureducatiegroep	125.000
Stichting Cultuurfonds Leiden	249.360
Stichting De Binnenvest	141.147
Stichting De Binnenvest	4.814.770
Stichting De Binnenvest	1.999.570
Stichting De Veenfabriek	106.792
Stichting Gebr. de Nobel	822.684
Stichting Hogeschool Leiden	200.000
Stichting Hogeschool Leiden	165.000

Aanvrager	Toegekend 2023
Stichting Hogeschool Leiden	126.676
Stichting Ins Blau	170.747
Stichting Ins Blau	140.745
Stichting Japanmuseum Sieboldhuis	163.771
Stichting Jeugd en Samenleving Rijnland	981.222
Stichting Jeugdfonds Sport & Cultuur Zuid-Holland	363.868
Stichting Kwadraad	101.109
Stichting Landelijke Instelling voor Maatschappelijke Ondersteuning en Rehabilitatie	132.366
Stichting Leergeld Leiden en Omstreken	518.000
Stichting Leiden Bio Science Park	244.726
Stichting Leids Stimuleringsfonds Lokale Journalistiek	100.000
Stichting Leidse Schouwburg en Stadsgehoorzaal	2.843.660
Stichting Lokale Omroep Regio Leiden	207.840
Stichting Lumen Holland Rijnland	479.084
Stichting MEE Zuid-Holland Noord	158.341
Stichting Openbaar Primair en Speciaal Onderwijs Leiden-Leiderdorp	144.540
Stichting Openbaar Primair en Speciaal Onderwijs Leiden-Leiderdorp	286.792
Stichting Openbaar Primair en Speciaal Onderwijs Leiden-Leiderdorp	156.378
Stichting Peuterspeelzalen Leiden e.o.	2.865.690
Stichting Pieterskerk Leiden	138.459
Stichting Reclassering Nederland	110.700
Stichting Rivierduinen	402.761
Stichting Rivierduinen	217.945
Stichting Stadspartners Leiden Stad van Ontdekkingen	306.360
Stichting Technolab Leiden	129.756
Stichting Topsport Leiden	127.635
Stichting VluchtelingenWerk Nederland	434.550
Stichting Volwassenenfonds Sport & Cultuur	287.050
Stichting Vrouwenopvang Rosa Manus	3.775.000
Universiteit Leiden	176.186
Woningbouwvereniging de Sleutels	112.000
Woningbouwvereniging de Sleutels	250.000
Woningstichting Ons Doel	250.000

2.3.10 Taakstellingen en reserveringen

Inleiding

De raad wordt via de planning- en controlcyclus geïnformeerd over de voortgang van de realisatie van de taakstellingen. Omdat de invulling van taakstellingen gedurende het jaar op elk moment kan plaatsvinden biedt een overzicht van taakstellingen een momentopname. In deze paragraaf geven wij het actuele informatie over de taakstellingen per 31 december 2023.

Voor het begrotingsjaar 2023 waren er geen taakstellingen open die moesten worden ingevuld.

2.3.11 Demografische ontwikkelingen

In deze paragraaf kijken we terug op een aantal ontwikkelingen in de demografie in Leiden in 2023 die invloed hebben op de gemeentelijke taken en kosten.

Ontwikkeling van het aantal inwoners in 2023

De Leidse bevolking steeg in 2023 met 2.988 personen: op 1 januari 2023 had Leiden 127.079 inwoners, aan het eind van het jaar waren dat er 130.067. Een stijging met 2,4%.

De stijging deed zich niet voor in alle leeftijdsgroepen. Het aantal inwoners van 0-17 jaar en van 40-54 jaar daalde licht. De grootste stijging deed zich voor in de leeftijdsgroep 18-26 jaar. Daar kwamen in 2023 per saldo 2.094 mensen bij, een stijging van 8,3%. Een mogelijke oorzaak hiervoor is dat het vanaf het studiejaar 2023/2024 voor een uitwonenden-beurs nodig was om je in te schrijven op het daadwerkelijke woonadres.

Omvang Leidse bevolking begin en eind 2023

	1-1-2023	31-12-2023	verschil (aantal)	verschil (%)
0-17 jaar	18.802	18.607	-195	-1,0%
18-26 jaar	25.169	27.263	+2.094	+8,3%
27-39 jaar	25.885	26.663	+778	+3,0%
40-54 jaar	21.695	21.493	-202	-0,9%
55-64 jaar	15.011	15.061	+50	+0,3%
65+ jaar	20.517	20.980	+463	+2,3%
Totaal	127.079	130.067	+2.988	+2,4%

Bron: BRP

Er werden in 2023 in Leiden 985 kinderen geboren en er overleden 1.040 Leidenaren. Voor het tweede jaar achter elkaar was het aantal sterfgevallen hoger dan het aantal geboortes. Het saldo van de natuurlijke aanwas blijft echter klein.

Het aantal verhuizingen heeft meer impact. Er vertrokken in 2023 11.232 inwoners uit Leiden (in het jaar daarvoor waren dat er 10.547). Daarvan bleef het grootste deel (8.653) in Nederland en 2.579 vertrokken naar het buitenland. Daarnaast waren er in 2023 14.311 mensen die in Leiden kwamen wonen, 10.285 vanuit een andere gemeente in Nederland en 4.026 vanuit het buitenland. Het hoge aantal binnenlandse vestigers heeft mogelijk ook te maken met de inviering van de basisbeurs. In veel gevallen zal het zo zijn dat de studenten eigenlijk al in Leiden woonden, maar zich hier nog niet hadden ingeschreven.

Veranderingen in de bevolking, 2020, 2021 en 2022

	2020	2021	2022	2023
Aantal inwoners geboren	1.094	1.087	995	985
Aantal inwoners gestorven	1.008	1.054	1.020	1.040
Aantal verhuisd uit Leiden naar elders in Nederland	9.181	8.553	8.190	8.653
Aantal verhuisd uit Leiden naar buitenland	2.687	1.914	2.357	2.579
Aantal verhuisd naar Leiden vanuit elders in Nederland	8.177	8.376	8.099	10.285
Aantal verhuisd naar Leiden vanuit buitenland	2.595	3.065	4.509	4.026

Bron: BRP

2.3.12 Duurzaamheid

In de begroting 2024-2027 is een paragraaf duurzaamheid opgenomen. In deze jaarrekening 2023 geven we alvast een eerst inzicht in de resultaten van de overkoepelende duurzaamheidsopgave.

We pakken de grotere opgave duurzaamheid op door middel van 5 aparte opgaven, die hieronder zijn weergegeven. Daarbij is per opgave aangegeven welke indicator(en) van die opgave het meest bijdraagt aan het realiseren van de opgave en aan de CO2-reductie. Dit geeft inzicht in de mate waarin Leiden op koers ligt voor de brede opgave duurzaamheid en de (landelijk) afgesproken doelstellingen voor 2030 en 2050.

Duurzaamheid					
Beleidsakkoord	Een leefbare stad is een duurzame stad. Met voldoende groen, met een prettig klimaat. Een stad waar je 's zomers verkoeling vindt en 's winters iedereen er behaaglijk bij zit zonder zich zorgen te hoeven maken over hoge energierekeningen, voor een leefbare en bereikbare stad moeten we ook slimmer en efficiënter omgaan met mobiliteit. [Beleidsakkoord 2022-2026 Samen leven in Leiden]				
Definitie	Duurzaamheid is het bestendig omgaan met de hulpbronnen waarmee de welvaart wordt voortgebracht. Grondstoffen kunnen opraken, en zowel de opnamecapaciteit van de atmosfeer als de natuur zelf kent haar grenzen. [definitie duurzaamheid]				
Opgaven gemeente Leiden en hoofdindicatoren	Duurzaamheid organisatie	Circulaire economie	Duurzame mobiliteit	Klimaatadaptatie & biodiversiteit	Energietransitie gebouwde omgeving
	<ul style="list-style-type: none"> MVOI Indicator: aantal inkooptrajecten waar MVOI is toegepast (waarbij thermaklimaat bijdraagt aan CO2 reductie) 	Conform nationale doelen In 2050 een circulaire economie gerealiseerd hebben <ul style="list-style-type: none"> Kilogram huishoudelijk restafval per Inwoner Aantal arbeidsplaatsen in de circulaire economie 	<ul style="list-style-type: none"> Aantal publieke leerpalen voor elektrische voor tuigen (schonere lucht, minder geluid, betere leefbaarheid) Reductie uitstoot CO2 binnenstedelijk wegverkeer per inwoner in ton CO2 (conform nationaal beleid) 	Percentage <ul style="list-style-type: none"> Inwoners dat vindt dat groen belangrijk is voor klimaatadaptatie gemeten dieren met een stabiele of positieve trend sinds 2004 ★	<ul style="list-style-type: none"> Totale CO2-uitstoot gebouwde omgeving naar 0 in 2050 Percentage bewoners energiearme naar 0 in 2030
Beleids-terrein P&C	3D1.3	3D	4E2	5E	6D

★ Aansluiting van indicatoren wordt onderzocht

2.3.13 Bijzonder programma Binnenstad

Vitale Binnenstad

Leiden Vitale Binnenstad heeft als uitgangspunt een toekomstbestendige binnenstad die inspeelt op maatschappelijke ontwikkelingen, een aantrekkelijk vestigingsklimaat heeft en waar een balans is tussen levendigheid en leefbaarheid. Dit uitgangspunt staat onder andere centraal in de drie speerpunten, subsidieregeling Vitale Binnenstad en doorlopende projecten voor een sterke binnenstad.

Speerpunten

In 2023 zijn voor Vitale Binnenstad drie speerpunten opgesteld en geconcretiseerd:

1. Verbinding Leiden Bio Science Park (LBSP) – Binnenstad
2. Platform Leiden Vitale Binnenstad
3. Versterking/vergroening winkelgebieden

Verbinding Leiden Bio Science Park-Binnenstad

Leiden Vitale Binnenstad zet zich in voor een hechtere programmatische, maatschappelijke en fysieke verbinding tussen het LBSP en de binnenstad, wat essentieel is voor een goed vestigingsklimaat in de binnenstad. Om de verbinding tussen Leiden als Kennisstad en Leiden als cultuurstad te visualiseren, is in 2023 een kunstwerk ontworpen dat in de Rijnsburgertunnel geplaatst wordt. Het kunstwerk is een collage van inzendingen van bewoners, ondernemers en culturele makers met als thema de verbinding. Dit kunstwerk wordt in 2024 geplaatst.

Een ander voorbeeld is de Expeditie LBSP-Binnenstad, die in 2023 is georganiseerd om stadspartners uit beide gebieden te verbinden. Tijdens de expeditie leidden stadspartners elkaar rond door het Leiden Bio Science Park, het Stationsgebied, Cultuurkwartier en andere delen van de binnenstad.

Platform Vitale Binnenstad

Platform Vitale Binnenstad bestaat uit alle stadspartners van Vitale Binnenstad, van jongvolwassenen tot senior en ondernemer tot student. Gedurende het jaar organiseren we meerdere bijeenkomsten, in grote of kleinere samenstelling. Deze bijeenkomsten stimuleren het gesprek tussen stadspartners, onderling en met de gemeente, om de balans tussen leefbaarheid en levendigheid in de binnenstad te borgen. Deze balans zorgt voor een binnenstad met kwalitatief hoogwaardige economische en culturele functies, en tegelijkertijd een aangenaam leefklimaat voor bewoners.

In 2023 zijn de volgende bijeenkomsten georganiseerd: de jurering van de publiekswedstrijd voor het kunstwerk in de Rijnsburgertunnel, de expeditie LBSP-binnenstad en een wandelbijeenkomst door de wijken van de binnenstad met als thema "gezondheid".

Versterking/vergroening winkelgebieden

Het versterken van het Leidse winkelgebied is cruciaal voor een toekomstbestendige binnenstad die aantrekkelijk is voor zowel de Leidenaar en regiobezoeker. Daarbij is het uitgangspunt om de balans tussen leefbaarheid en levendigheid te waarborgen.

Afgelopen jaar is de Stegenaanpak opgestart, met als doel om de stegen in het kernwinkelgebied levendiger en leefbaarder te maken. Zo worden er bloembakken ontwikkeld voor ondernemers en wordt er, samen met Centrummanagement, meer gevelgroen geplaatst. Daarnaast stimuleren we meer seizoensdecoratie en muurkunst in de winkelgebieden. Ons samenwerkingsverband met vastgoedeigenaren en ondernemers, stelt ons in staat om in co-creatie te werken aan een sterk en vitaal winkelgebied.

Erfgoed Deal

Met trots kunnen we uw raad informeren over het realiseren van de Erfgoed Deal. We hebben € 900.000 ontvangen van het ministerie van Cultuur via een decentrale uitkering voor het toekomstbestendig maken van de binnenstad met meer groen en blauw.

Subsidieregeling Vitale Binnenstad

In 2023 is er via de subsidieregeling Vitale Binnenstad wederom een aantal impulsen gegeven aan nieuwe projecten. Waaronder de Historische Trekvaartdag, laagdrempelige programmering in Café Caat, Leids Cabaretfestival en het Hofjesfestival.

De subsidieregeling is in 2023 geëvalueerd. Op basis van deze uitkomsten wordt de subsidieregeling in 2024 door het college aangepast, waarbij het doel van de regeling onveranderd blijft.

Openbare toiletten

In 2023 is het toilet in Speeltuinenvereniging De Doorbraak opengesteld. Het beheer hiervan wordt betaald door Vitale Binnenstad. We blijven werken aan het creëren van meer openbare toiletten. Daarnaast stimuleert Vitale Binnenstad, samen met Centrummanagement, het openstellen en promoten van toiletten via de HogeNood app.

2.3.14 Bijzonder programma Kennisstad

Leiden, internationale kennisstad

Inleiding

Al eeuwenlang vormen kennis en cultuur het dna van onze internationale stad Leiden. We bouwen voort op een lange traditie van grote nationale en internationale wetenschappers en kunstenaars die hier baanbrekend werk hebben verricht. Vandaag de dag is dat onverminderd het geval en trekt Leiden nog steeds nieuwsgierige en innovatieve talenten en creatievelingen aan. Dit talent werkt aan de grote complexe maatschappelijke vraagstukken van vandaag en morgen. Met als doel om zowel onze welvaart als ons welzijn te vergroten. Hier in de stad als ook in de rest van wereld. In het zoeken naar oplossingen voor de grote maatschappelijke vraagstukken, zien we dat samenwerking steeds meer en breder plaatsvindt om recht te doen aan de complexiteit van de vraagstukken. Het gaat dan lang niet alleen meer om samenwerking tussen verschillende (wetenschappelijke) disciplines binnen de eigen organisatie, maar ook om samenwerking met andere kennispartners, professionals uit de praktijk en burgers. Het samenwerken, bundelen en benutten van deze kennis en talenten in de stad is ook een belangrijk uitgangspunt van de samenwerking Leiden Kennisstad. Een samenwerking die we in november 2022 opnieuw hebben bekrachtigd samen met de Universiteit Leiden, de Hogeschool Leiden, Naturalis Biodiversity Center en sindsdien ook met mboRijnland.

In 2023 hebben we als gemeente Leiden langs de intensieve samenwerking met de kennisinstellingen voortgezet en gezamenlijk mooie stappen gezet die als bouwstenen dienen voor de toekomst. Zowel in concrete resultaten met zichtbare opbrengsten voor de stad, zoals de toekenning van de Erfgoed Deal en het verwerven van vervolfinanciering voor 'Leren met de Stad'. Als ook minder direct zichtbare opbrengsten ten aanzien van het samenwerkingsproces. Hieronder volgt een korte verantwoording ten aanzien van de gekozen uitvoeringsstrategie die we gehanteerd hebben en een greep uit de resultaten die we hebben gerealiseerd.

Uitvoeringsstrategie

De samenwerking Leiden Kennisstad kent twee hoofddoelen, te weten:

- Kennisinstituten en kennisbedrijven floreren optimaal in Leiden;
- Leiden (de stad, de regio en haar inwoners) heeft maximaal voordeel van de kennisinstellingen.

De basis voor het bereiken van de beschreven doelen ligt in de nauwe en hechte samenwerking die we zoeken met onze kennispartners. De inzet van de gemeente richt zich daarbij onder andere op het bevorderen van een sterk en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor de stad, het vergroten van de zichtbaarheid van Leiden op (inter-)nationale schaal en het stimuleren en bevorderen van samenwerking in de stad, innovatie (in het onderwijs en onderzoek) en kennisbenutting. Waarbij we ook steeds nadrukkelijker collega's aansporen om in beleidvorming en -uitvoering de samenwerking te zoeken met onze kennispartners en 'kennisgedreven te werken'. De samenwerkingsovereenkomst geeft daarnaast ook gezamenlijk kaders en aandachtspunten mee. Zo hebben we drie inhoudelijke thema's benoemd ('Gezondheid & Welzijn', 'Biodiversiteit & Duurzaamheid' en 'Cultureel Erfgoed') waarop we samenwerking in de stad steviger willen vormgeven. Zijn er een aantal succesvolle initiatieven benoemd tot vlaggenscheppen ('Leren met de Stad', 'Leiden Education Fieldlab', 'Leiden Bio Science Park', 'de nalatenschap van European City of Science') waarop we onze inzet continueren. Kiezen we voor een aantal 'werkwijzen' ('het verbinden van beleidsagenda's aan onderzoeks- en onderwijsagenda's', 'de stad inzetten als 'lab' voor studenten en onderzoekers rondom maatschappelijk opgaven', 'het benutten van de stad als rijke leeromgeving voor alle Leidenaren') die we gezamenlijk voorstaan en aansluiten bij het zijn van een kennisstad. En, besteden we specifiek aandacht aan het welzijn van studenten, bevordering van gelijkwaardigheid van het mbo, en inclusie van (internationaal) talent.

Resultaten

Hieronder volgt een greep uit de resultaten die we gezamenlijk in 2023 hebben gerealiseerd.

Leiden Healthy Society Center

In 2023 hebben de Hogeschool Leiden en mboRijnland zich aangesloten bij de Universiteit Leiden en de gemeente in het Leiden Healthy Society Center. Het Leiden Healthy Society Center (LHSC) is een samenwerkingsverband dat kennis, initiatieven en vraagstukken op het gebied van gezondheid en welzijn in Leiden met elkaar verbindt en nieuwe samenwerkingen stimuleert en faciliteert. Dit met als doel om een bijdrage te leveren aan het bevorderen van de gezondheid en het welzijn van de inwoners van Leiden tijdens alle levensjaren. De partijen hebben in gezamenlijkheid de visie, ambities en focus richting de toekomst met elkaar vastgesteld en een actieplan voor 2024 ontwikkeld. Daarnaast zijn tegelijkertijd ook eerste kenniscafés georganiseerd voor rondom de thema's als 'Tegengaan van overgewicht bij peuters' en 'Vitaal ouder worden'. Hier kwamen vertegenwoordigers van de kennisinstellingen, de gemeente, zorg- en welzijnsorganisaties en

(zelfstandige zorg) professionals bij elkaar om praktische kennis en ervaringen te delen en verdere samen te zoeken.

Studentenwelzijn

In 2023 hebben we gezamenlijk zowel lokaal als nationaal acties ondernomen om het welzijn van studenten te versterken en de noodzakelijke aandacht hiervoor zichtbaar te maken. Zo hebben de mbo instellingen in de stad (mboRijland, LiS en ROC Mondriaan) zich aangesloten bij de Leidse 'verklaring studentenwelzijn'. Zijn er diverse bijeenkomsten geweest waarin studenten, studenten-vertegenwoordigers, kennisinstellingen, hulpverleners en anderen bij elkaar kwamen om kennis en ervaringen uit te wisselen rondom verschillende thematieken. Bijvoorbeeld de COKE Show, die in het teken stond van 'alcohol en middelen'. En is ook de website Young in Leiden gelanceerd. Een platform tot stand met hulp van een groep Leidse geneeskundestudenten met een overzichtelijk aanbod van hulpverleners, informatie en adviezen en doorverwijzingen naar relevante instanties. Ook landelijk zijn er stappen gezet via het Netwerk Kennissteden Nederland (NKN). Tijdens het Bestuurlijk Overleg van het NKN, dat in het teken stond van studentenwelzijn, heeft Leiden zich formeel als trekker opgeworpen van de landelijke alliantie studentenwelzijn. Dit om zodoende ook nadrukkelijker met andere kennissteden kennis en ervaringen uit te wisselen op dit thema.

Leiden Biodiversity Network

De Universiteit Leiden, Naturalis, Hogeschool Leiden en de gemeente hebben in 2023 de handen ineen geslagen in het Leiden Biodiversity Network. Dit met als doel om de aanwezig kennis en expertise op het gebied van biodiversiteit in Leiden te bundelen en zichtbaar te maken. En te benutten in onze stedelijke context zodat we hier als stad voordeel uit halen. Dit door de nauwe koppeling aan de nieuwe gemeentelijke uitvoerings- en communicatiestrategie voor de opgave 'klimaatadaptatie en vergroenen'. Inmiddels zijn er diverse netwerkbijeenkomsten geweest om kennis te maken en de gezamenlijke focus, boodschap en ambities van het netwerk scherp te stellen. Eerste concepten van een log en een 'biodiversiteitsverhaal' voor Leiden zijn in de maak en voorbereidingen worden op dit moment getroffen voor vervolgbijeenkomsten om gezamenlijke subsidiekansen te verkennen en andere regionale en landelijke samenwerkingspartners te binden.

Energieloket

mboRijnland en de gemeente Leiden hebben in 2023 een start gemaakt met het Energieloket in Leiden. Op de locatie van mboRijnland aan het Betâplein kunnen inwoners onafhankelijk en gratis advies krijgen van studenten en docenten installatietechniek over duurzame aanpassingen in huis. Ze worden daarbij ondersteunt door adviseurs met bouwtechnische kennis zodat inwoners advies op maat krijgen om zelf aan de slag te gaan met het verduurzamen van het huis. Ook heeft het loket een technieklokaal waar bezoekers de nieuwe technologie die beschikbaar is, zoals warmtepompen en zonnepanelen, kunnen bekijken. Met deze samenwerking slaan we twee vliegen in één klap. Zo helpen we enerzijds Leidenaars stappen maken met de energietransitie en is anderzijds het Energieloket voor de studenten een prachtige leeromgeving. Het is daarom dat in 2023 ook al eerste verkenningen zijn gestart om het Energieloket van mboRijnland op te schalen tot een breder initiatief met meerdere partners die ook actief zijn in de energietransitie.

Erfgoed Deal Leiden

In 2023 heeft de gemeente (inclusief Erfgoed Leiden) een aanvraag gedaan en gehonoreerd gekregen, voor een Erfgoed Deal bij de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. Centraal in de Leidse Erfgoed deal staat de vraag hoe we hoe de historische binnenstad kunnen vergroenen zodanig dat we ook de historische kwaliteit van de stad behouden of zelfs versterken. Het doel van het project is daarmee het ontwikkelen van ontwerpprincipes (c.q. ruimtelijke kaders) waarmee we kunnen komen tot een erfgoed-inclusief en klimaatadaptief ontwerp voor de binnenstad. Waarmee we verdere vergroening van de binnenstad kunnen beoordelen en realiseren vanuit historisch perspectief. En waarmee we inwoners kunnen inspireren en ondersteunen om zelf ook vergroeningsmaatregelen te treffen. Als echte kennisstad zoeken we hierin ook de samenwerking met de kennisinstellingen in de stad. Zo zullen Universiteit Leiden en Naturalis onderzoek doen naar de historische groenstructuren van de binnenstad om te kijken waar deze als inspiratie kan dienen voor toekomstige ontwerpen. Waarbij de effectiviteit op het tegengaan van hittestress, het versterken van de biodiversiteit en de bijdragen aan een prettig verblijf ook worden beoordeeld. Studenten van de opleiding mediavormgeving van mboRijnland zullen ook worden betrokken bij het vastleggen van de ontwikkelingen en opbrengsten in de digitale leeromgeving.

Leren met de Stad

Het is de hogeschool, universiteit en gemeente gelukt om in 2023 een nieuwe en voorlopig laatste subsidie te verkrijgen voor Leren met de Stad vanuit de City Deal Kennis Maken. Dit maakt dat vanaf 2023 de partners drie jaar de tijd krijgen om Leren met de Stad van onderwijsinnovatie initiatief te laten doorontwikkelen naar een duurzaam programma dat geborgd is binnen de organisaties. Hier zijn eerste stappen toe gezet in 2023 onder andere door te starten met het opzetten van kennisallianties, het organiseren van intervisie en ondersteuningsaanbod voor docenten en het inrichten van een coördinatiegroep en onderwijs adviesraad. De ambities is om uiteindelijke meer opleidingen aan te haken op deze vorm van onderwijs, en daarmee zoveel mogelijk studenten de kans te geven om onderzoek te doen naar concrete vraagstukken uit de stad. Het is

daarom ook dat we blij zijn dat in 2023 ook mboRijnland zich als partner heeft toegevoegd aan het consortium. De opbrengsten zijn dit jaar kenbaar gemaakt via 'Presenteren met de Stad' en door middel van interactieve digitale kaart die ontwikkeld is en te vinden is op de website.

Leiden Education Fieldlab

Binnen het Leiden Education Fieldlab (LEF), het fysieke en online samenwerkings- en onderwijsinnovatieplatform voor het Leidse onderwijs, hebben in 2023 weer heel veel activiteiten plaatsgevonden. Zo zijn stappen gezet om het Leidse speelveld overzichtelijker te organiseren door de thema's van de Leidse onderwijstafel te verbinden aan de zichtlijnen van het LEF, de Leidse Educatie Agenda (LEA) en de agenda van Leiden Kennisstad. Voor elk van de thematafels zijn bijeenkomsten georganiseerd vanuit een sectoroverstijgende samenwerking. Wat ook de rode draad was in de programmering van de 'Nacht van de Leraar'. Het jaarlijks terugkerend evenement waar het prachtige beroep van leraar wordt gevierd wat dit jaar het thema 'Laat je verleiden' had. Ook is het gelukt om het LEF en de samenwerking in onderwijsstad Leiden over de Bühne te krijgen in de Leidse regio en op nationaal niveau. Onder meer in meetings met het ministerie van OCW, tijdens de landelijke community van Operation Education en via RadioLEF en het online platform www.onderwijsindeleidseregio.nl

Profileren Leiden als kennisstad: Stad van ontdekkingen

In 2023 hebben we ook weer verschillende initiatieven vanuit de stad ondersteunt die het unieke DNA van Leiden (de mix van kennis en cultuur) zichtbaar en beleefbaar maken. En daarmee het profiel van Leiden als kennisstad, de 'stad van ontdekkingen', op de kaart zetten. Zo was er in juni de Leidse Life Science & Health Week en in september de 'Days of Arts & Science' met onder andere Brave New World en de Nacht van Ontdekkingen. Hadden we in november en december het letterenfestival 'Letterlijk Leiden' en zagen we door het jaar heen allerlei lezingen o.a. van het Science Café Leiden. En via de specifieke subsidieregeling voor 'kennis en cultuur' konden ook initiatieven als het Taalmuseum en Things That Talk worden ondersteunt. Ook hebben we samen met de Universiteit Leiden het initiatief van Postbus71, dat ontstaan is tijdens het Leiden European City of Science jaar, voortgezet en doorontwikkelt in het platform 'Vraag het Leiden'. Een videoplatform waarop de kennis die in Leiden aanwezig is ingezet om vragen van Leidenaars te beantwoorden op een aantrekkelijke en laagdrempelige manier.

Aansluiting mbo bij Leiden Kennisstad

Mede door de toetreding van mboRijnland in Leiden Kennisstad zijn er in het eerste jaar al een aantal mooie doelstellingen behaald om het mbo beter aan te laten sluiten in onze kennisstad. Naast de voorbeelden die hierboven zijn genoemd willen we hier nog twee zaken uitlichten. Allereerst de pilot die gedraaid is met de EL CID commissie, waardoor mbo-studenten nu ook voor het eerst mee konden lopen in de introductieweek. Een mooie eerste mijlpaal waarbij de wens is dit te continueren. Daarnaast hebben we als gemeente in november het pijlerplan mbo vastgesteld in het college van burgemeester en wethouders. Hierin laten we zien op welke manier de samenwerking met en positie van het mbo en de mbo-student verbeterd kan worden.

Tot slot

De notie dat Leiden een echte kennisstad is en wil blijven, en de overtuiging dat hiervoor blijvende inzet nodig is, maakte dat we als gemeente in 2022 de samenwerking met onze kennispartners hebben gecontinueerd. En dat we toen structureel financiering hebben georganiseerd om nieuwe samenwerkingsinitiatieven te blijven aanjagen en Leiden als Kennisstad te blijven profileren. Daarmee is tevens besloten om de inspanningen vanaf 2024 niet meer als bijzonder programma te bezien. Voortaan zullen daarom de financiële inzet en inspanningen in de begroting en jaarstukken terug te vinden zijn in programma 3: Economie.

2.3.15 Bijzonder programma Doorontwikkeling Sociaal Domein

Inleiding

Leiden is en blijft een sociale stad waarin iedereen mee telt en mee doet. In 2023 voerden we onverminderd de Visie Sociaal Domein uit voor alle inwoners. Als gevolg van de oorlog in Oekraïne bleven in 2023 de inflatie en energiecrisis een uitdaging. De krapte op de arbeidsmarkt zorgde ervoor dat zorg en ondersteuning soms minder kon worden verleend en leidde tot lange wachtlijsten. Daarnaast blijft de financiële beheersbaarheid van het sociaal domein een uitdaging. In 2023 zijn maatregelen voorbereid voor het invullen van de taakstelling sociaal domein van € 2,3 mln per 2027. Deze maatregelen worden bij de Kaderbrief 2024 gepresenteerd. We zien daarnaast echter nog steeds oplopende tekorten. Voor meer informatie over de inhoudelijke doorontwikkeling van het sociaal domein en de uitvoering van de Visie Sociaal Domein wordt verwezen naar programma 7 Jeugd & Onderwijs, beleidsterrein 8C Sport van Programma 8 Cultuur, Sport en Recreatie, programma 9 Maatschappelijke Ondersteuning en programma 10 Werk & Inkomen. In deze paragraaf gaan we in op de financiële resultaten van 2023 binnen het hek en laten we de ontwikkelingen in de reserve sociaal domein zien.

Sociaal domein als gesloten systeem / hek rond het sociaal domein

In de Programmabegroting 2019 is besloten om van het grootste deel van het sociaal domein een financieel gesloten systeem te maken. Dit betekent dat effecten van beleid, maar ook autonome ontwikkelingen, nieuw beleid en financiële mee- en tegenvallers binnen dit systeem blijven. Dit is het zogenoemde 'hek' rond het sociaal domein. De verwachting is dat positieve effecten van beleid direct terecht komen bij het sociaal domein. Een voorbeeld hiervan is de Sterke Sociale Basis. Door een sterke sociale basisinfrastructuur te realiseren verwachten we dat minder mensen een beroep doen op individuele voorzieningen in het kader van de Wmo, jeugdhulp of participatie. Die basisinfrastructuur bestaat ook uit goede en toegankelijke voorzieningen op het terrein van sport, cultuur en onderwijs(kansen). Evenals investeringen op het terrein van een groene en gezonde stad. Naast deze inhoudelijke keuze leidt het hek er ook toe dat er een financieel gesloten systeem ontstaat

Definitie financiële hek rond sociaal domein

Bij de Programmabegroting 2019 is het financiële hek rond het sociaal domein gedefinieerd:

- Programma 7 Jeugd & Onderwijs: de prestaties 7A2.1 tot en met 7A3.1, betreffende CJG en jeugdzorg.
- Programma 9 Maatschappelijke ondersteuning. Alle beleidsterreinen, behoudens de prestatie 'Bevorderen cliëntbetrokkenheid'. Deze prestatie bestaat uit *Stimuleren wijkinitiatieven* en de diverse *Wijkvisies*
- Programma 10 Werk en Inkomen. De beleidsterreinen 10A Arbeidsparticipatie (inclusief DZB), 10D Schuldhulpverlening en 10B Maatschappelijke participatie en Minimabeleid behoudens de prestatie 'Kwijtschelding gemeentelijke heffingen.

Financiële resultaat 2023

We sluiten het jaar 2023 met een positief resultaat af (zie tabel hieronder) van afgerond € 4,7 miljoen, dat grotendeels incidenteel van aard is. Ondanks het positieve resultaat blijft de beheersbaarheid van de financiën van het sociaal domein een uitdaging omdat er vanaf 2027 nog een structureel in te vullen taakstelling staat van afgerond € 3,4 miljoen.

Grootste afwijkingen binnen het hek

Op het beleidsterrein Kwetsbare groepen is er een onderbesteding van € 2,1 miljoen. Dit betreft voornamelijk onderbestedingen op de regionale budgetten Beschermd wonen en Maatschappelijke opvang.

Op de regionale jeugdzorg is er nadeel van € 1,5 miljoen veroorzaakt door a) meer gehonoreerde aanvragen door het expertteam en b) extra kosten hoog gespecialiseerde jeugdzorg.

Het positieve resultaat op Arbeidsparticipatie/DZB bedraagt € 1,1 miljoen. Bij de kaderbrief 2023-2027 verwachtte DZB een forse kostenstijging als gevolg van de sterk gestegen prijzen en is de begroting voor 2023 verhoogd met € 1,7 miljoen ten laste van de algemene middelen. De werkelijke kostenstijging is lager uitgevallen en daarom zal het positieve resultaat verrekend worden met de concernreserve behoudens de onderbesteding op de regionale middelen.

Door meer opbrengsten uit terugvordering leenbijstand en voordelige subsidie-afrekeningen van subsidies inzake armoedebeleid is een voordeel ontstaan van € 0,7 miljoen.

Bestaande uitgaven konden worden verantwoord onder de specifieke uitkering GALA (gezond en actief leven akkoord), die loopt van 2023 t/m 2026. Op de reguliere budgetten is daardoor een incidenteel voordeel ontstaan van € 0,5 miljoen.

De bedragen in onderstaande tabel zijn een deelverzameling van de bedragen zoals opgenomen in programma 7, 9 en 10. In de programmaverantwoordingen, onderdeel programmabudget, zijn toelichtingen opgenomen over de relevante financiële afwijkingen.

Sociaal domein (hek)		begroting	rekening	verschil
uit programma 7 Jeugd en Onderwijs:	lasten	38.651.147	40.118.163	-1.467.016
	baten	-1.963.851	-1.861.039	-102.812
uit programma 9 Maatschappelijke ondersteuning	lasten	124.986.095	118.478.339	6.507.756
	baten	-26.407.535	-22.516.296	-3.891.239
uit programma 10 Werk en Inkomen exclusief DZB	lasten	31.006.037	29.333.433	1.672.604
	baten	-6.286.624	-6.670.397	551.870
uit programma 10 Werk en inkomen, onderdeel DZB	lasten	36.939.171	35.040.916	1.898.255
	baten	-12.461.442	-11.676.953	-784.489
	saldo	184.462.998	180.078.069	4.384.929
	totaal lasten	231.582.450	222.970.851	8.611.599
	totaal baten	-47.119.452	-42.892.782	-4.226.670
	saldo	184.462.998	180.078.069	4.384.929

mutaties reserve Sociaal domein		begroting	rekening	verschil
storting	lasten	15.303.639	15.303.639	0
onttrekking	baten	-18.613.048	-17.822.197	-790.851

toelichting verschil:

2) Ontwikkeling Reserve sociaal domein

	rekening
reserve per 31-12-2023	50.717.273
begrote stortingen/onttrekkingen 2024 t/m 2027	-24.863.094
reserve per 31-12-2027	25.854.179
waarvan Vrouwenopvang (t.b.v. regio)	5.444.823
waarvan Beschermd Wonen (t.b.v. regio)	6.087.344
waarvan Investeringsfondsen (t.b.v. regio)	326.253
waarvan Laaggeletterdheid (t.b.v. regio)	202.116
waarvan Sociaal domein lokaal	13.793.643
Sociaal domein lokaal	13.793.643
reservering voor risico's	1.500.000
beschikbare bestedingsruimte per 31-12-2023	12.293.643
nog te bestemmen resultaat sociaal domein lokaal 2023	189.550
beschikbare bestedingsruimte lokaal na nog te bestemmen resultaat 2023	12.482.863

2.4 Rapportage interbestuurlijk toezicht (IBT)

In oktober 2012 is een nieuwe wet in werking getreden: de Wet Revitalisering Generiek Toezicht. De essentie hiervan is minder toezicht door het rijk, meer toezicht door de provincie en de gemeenteraad op de naleving van wet- en regelgeving. Het betreft de volgende onderwerpen:

Ruimtelijke ordening, Omgevingsrecht, Monumentenzorg & archeologie, Archief- & informatiebeheer en Huisvesting vergunninghouders.

#

In Zuid Holland is aan de gemeenten een Bestuursovereenkomst voorgelegd, die ook de gemeente Leiden heeft getekend. Inmiddels is er eind 2021 een nieuwe Bestuursovereenkomst getekend. Vanaf 2022 vindt de verantwoording plaats via een continu bijgewerkt dashboard in plaats van een jaarlijkse verantwoording in de Jaarstukken. U benadert het dashboard via deze link: [Interbestuurlijk toezicht Zuid-Holland \(arcgis.com\)](https://arcgis.com)

Hoofdstuk 3

3 Jaarrekening

3.1 Beginbalans per 1-1-2023

Het samenwerkingsorgaan Servicepunt71 is per 31-12-2022 opgeheven. Alle bezittingen en schulden zijn vanaf 2023 onderdeel van de balans van Leiden. De eindbalans uit de jaarrekening 2022 wijkt daardoor af van de beginbalans per 31-12-2022. Met behulp van onderstaande tabellen kan die aansluiting alsnog gemaakt worden.

ACTIVA (bedragen x € 1.000)	Leiden 31-12-2022	Servicepunt71 31-12-2022	Onderlinge vorderingen en schulden	Leiden 1-1-2023
Vaste activa				
<i>Immateriële vaste activa</i>	6.288			6.288
- Kosten van onderzoek en ontwikkeling	1.275			1.275
- Bijdragen aan activa in eigendom van derden	5.013			5.013
<i>Materiële vaste activa</i>	910.789	5.535		916.324
- Investerings met economisch nut	642.981	5.535		648.516
- Inv. met econ.nut, waarvoor een heffing kan worden geheven	55.640			55.640
- Investerings in openbare ruimte met maatschappelijk nut	212.168			212.168
<i>Financiële vaste activa</i>				
<i>Kapitaalverstrekingen aan:</i>	30.150			30.150
- Deelnemingen	10.934			10.934
- Overige verbonden partijen	20			20
<i>Leningen aan:</i>				
- Woningbouwcorporaties	995			995
- Deelnemingen	13.649			13.649
Overige langlopende leningen	4.552			4.552
Totaal vaste activa	947.227	5.535		952.762
Vlottende activa				
<i>Vorraden</i>	12.269			12.269
- Grond- en hulpstoffen	50			50
- Onderhanden werk inclusief bouwgronden in exploitatie	9.582			9.582
- Gereed product en handelsgoederen	2.637			2.637
<i>Uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar</i>	72.149	6.177		73.985
- Vorderingen op openbare lichamen	45.618	6.069	-4.339	47.347
- Rekening-courant verhoudingen met het Rijk	17			17
- Rekening-courant verhoudingen met niet fin. Instellingen	367			367
- Overige vorderingen	26.147	107		26.254
<i>Liquide middelen</i>	316	1.514		1.830
- Kassaldi	41			41
- Banksaldi	275	1.514		1.789
Overlopende activa				
<i>Voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, nog te ontvangen van:</i>	22.838	1.275		24.113
- Europese overheidslichamen	37			37
- het Rijk	9.408			9.408
- Overige Nederlandse overheidslichamen	10.722			10.722
Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	2.671	1.275		3.946
Totaal vlottende activa	107.571	8.966		112.197
TOTAAL ACTIVA	1.054.799	14.501		1.064.960

PASSIVA (bedragen x € 1.000)	Leiden 31-12-2022		Servicepunt71 31-12-2022		Onderlinge vorderingen en schulden	Leiden 1-1-2023	
Vaste passiva							
<i>Eigen vermogen</i>		329.322		6.912			336.233
Reserves							
- Algemene reserve	20.304		3.747			24.051	
- Bestemmingsreserves	288.972		2.350			291.322	
Gerealiseerd resultaat	20.045		815			20.860	
<i>Voorzieningen</i>		36.049					36.049
- Voorzieningen ter egalisering van kosten	18.748					18.748	
- Voorzieningen gelden van derden, met gebonden bestemming	3.283					3.283	
- Voorzieningen toekomstige verplichtingen	13.761					13.761	
- Voorzieningen ter dekking van risico's	257					257	
- Voorzieningen bijdrage toekomstige vervangingsinvesteringen							
Vaste schulden met een rentetypische looptijd ≥ één jaar							
<i>Onderhandse leningen van:</i>		554.198					554.198
- Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	404.495					404.495	
- Binnenlandse bedrijven	3					3	
- Openbare lichamen	85.500					85.500	
- Binnenl.pens./verz.inst.	63.333					63.333	
Door derden belegde gelden	113					113	
Waarborgsommen	754					754	
Totaal vaste passiva		919.568		6.912			926.480
Vlottende passiva							
<i>Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar</i>		81.547		5.094			82.302
- Banksaldi	29.675					29.675	
- Overige schulden	51.872		5.094		-4.339	52.627	
<i>Overlopende passiva</i>		53.685		2.494			56.179
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen	10.625		2.375			13.000	
Voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, ontvangen van:							
- het Rijk	32.262					32.262	
- Overige Nederlandse overheidslichamen	5.160					5.160	
Overige vooruitontvangen bedragen	5.638		119			5.757	
Totaal vlottende passiva		135.232		7.588			138.481
TOTAAL PASSIVA		1.054.799		14.501			1.064.960

3.2 Balans per 31 december 2023

ACTIVA (bedragen x € 1.000)	31-12-2022	31-12-2023
Vaste activa		
Immateriële vaste activa	6.288	3.420
- Kosten van onderzoek en ontwikkeling	1.275	1.632
- Bijdragen aan activa in eigendom van derden	5.013	1.788
Materiële vaste activa	916.324	963.259
- Investerings met economisch nut	648.516	664.734
- Inv. met econ.nut, waarvoor een heffing kan worden geheven	55.640	68.190
- Investerings in openbare ruimte met maatschappelijk nut	212.168	230.335
Financiële vaste activa	30.150	31.719
Kapitaalverstrekkings aan:		
- Deelnemingen	10.934	12.629
- Overige verbonden partijen	20	20
Leningen aan:		
- Woningbouwcorporaties	995	942
- Deelnemingen	13.649	13.634
Overige langlopende leningen	4.552	4.494
Totaal vaste activa	952.762	998.398
Vlottende activa		
Voorraden	12.269	14.633
- Grond- en hulpstoffen	50	70
- Onderhanden werk inclusief bouwgronden in exploitatie	9.582	11.926
- Gereed product en handelsgoederen	2.637	2.637
Uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar	73.985	108.744
- Vorderingen op openbare lichamen	47.347	34.292
- Rekening-courant verhoudingen met het Rijk	17	33.527
- Rekening-courant verhoudingen met niet fin. Instellingen	367	381
- Overige vorderingen	26.254	40.543
Liquide middelen	1.830	2.927
- Kassaldi	41	57
- Banksaldi	1.789	2.870
Overlopende activa	24.113	37.151
Voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, nog te ontvangen van:		
- Europese overheidslichamen	37	
- het Rijk	9.408	21.616
- Overige Nederlandse overheidslichamen	10.722	9.968
Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	3.946	5.567
Totaal vlottende activa	112.197	163.454
TOTAAL ACTIVA	1.064.960	1.161.853

PASSIVA (bedragen x € 1.000)		31-12-2022		31-12-2023
Vaste passiva				
Eigen vermogen		336.233		343.066
Reserves				
- Algemene reserve	24.051		27.073	
- Bestemmingsreserves	291.322		296.386	
Gerealiseerd resultaat	20.860		19.607	
Voorzieningen		36.049		35.211
- Voorzieningen ter egalisering van kosten	18.748		18.240	
- Voorzieningen gelden van derden, met gebonden bestemming	3.283		4.160	
- Voorzieningen toekomstige verplichtingen	13.761		12.296	
- Voorzieningen ter dekking van risico's	257		515	
Vaste schulden met een rentetypische looptijd ≥ één jaar		554.198		634.179
Onderhandse leningen van:				
- Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	404.495		461.102	
- Binnenlandse bedrijven	3		3	
- Openbare lichamen	85.500		111.750	
- Binnenl.pens./verz.inst.	63.333		60.417	
Door derden belegde gelden	113		117	
Waarborgsommen	754		790	
Totaal vaste passiva		926.480		1.012.456
Vlottende passiva				
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar		82.302		63.792
- Banksaldi	29.675		7.142	
- Overige schulden	52.627		56.650	
Overlopende passiva		56.179		85.606
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen	13.000		14.472	
Voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, ontvangen van:				
- het Rijk	32.262		56.195	
- Overige Nederlandse overheidslichamen	5.160		9.037	
Overige vooruitontvangen bedragen	5.757		5.902	
Totaal vlottende passiva		138.480		149.397
TOTAAL PASSIVA		1.064.960		1.161.853
Borg-en garantstellingen		78.597		82.045

3.3 Overzicht van baten en lasten

Programma bedragen x € 1.000,-	L/B	Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil 2023
Bestuur en dienstverlening	Lasten	20.865	23.054	1.742	24.796	24.321	475
	Baten	-2.652	-2.933	-315	-3.247	-3.446	199
Saldo		18.213	20.121	1.427	21.548	20.874	674
Veiligheid	Lasten	15.069	14.685	1.143	15.828	15.569	259
	Baten	-814	-160	-861	-1.022	-843	-179
Saldo		14.255	14.525	282	14.807	14.726	80
Economie	Lasten	10.336	10.332	1.769	12.101	11.442	659
	Baten	-2.156	-1.952	-42	-1.994	-2.186	192
Saldo		8.179	8.380	1.727	10.107	9.256	852
Mobiliteit	Lasten	21.231	23.424	9.144	32.568	27.578	4.989
	Baten	-17.751	-17.987	-2.861	-20.848	-21.030	183
Saldo		3.480	5.437	6.283	11.720	6.548	5.172
Omgevingskwaliteit	Lasten	62.913	65.805	5.663	71.468	68.840	2.628
	Baten	-35.733	-37.038	-1.100	-38.138	-37.971	-167
Saldo		27.179	28.767	4.563	33.330	30.869	2.461
Stedelijke ontwikkeling	Lasten	35.490	36.728	17.187	53.915	48.576	5.339
	Baten	-31.541	-29.234	-10.745	-39.979	-38.484	-1.495
Saldo		3.949	7.493	6.442	13.936	10.092	3.844
Jeugd en onderwijs	Lasten	60.142	64.181	1.977	66.158	65.954	204
	Baten	-6.885	-6.009	-3.587	-9.596	-9.426	-170
Saldo		53.257	58.172	-1.610	56.562	56.529	34
Cultuur, sport en recreatie	Lasten	37.530	37.880	5.265	43.145	44.094	-949
	Baten	-7.203	-5.589	-3.955	-9.544	-11.503	1.959
Saldo		30.327	32.290	1.310	33.601	32.591	1.010
Maatschappelijke ondersteuning	Lasten	113.765	117.540	7.997	125.537	118.916	6.621
	Baten	-19.977	-10.096	-16.315	-26.411	-22.523	-3.889
Saldo		93.788	107.444	-8.318	99.126	96.393	2.732
Werk en inkomen	Lasten	122.192	114.719	19.068	133.788	130.253	3.535
	Baten	-72.214	-69.814	-5.533	-75.346	-76.171	825
Saldo		49.978	44.906	13.536	58.441	54.081	4.360
Algemene middelen	Lasten	379	510	1.839	2.349	2.443	-93
	Baten	-396.194	-388.255	-19.435	-407.689	-411.299	3.610
Saldo		-395.815	-387.745	-17.595	-405.340	-408.857	3.517
Overhead	Lasten	68.149	80.921	7.494	88.415	84.934	3.481
	Baten	-3.068	-14.831	-735	-15.565	-15.064	-502
Saldo		65.081	66.090	6.759	72.849	69.870	2.979
Onvoorzien	Lasten	0	263	-255	8	0	8
	Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo		0	263	-255	8	0	8
Vennootschapsbelasting	Lasten	141	109	0	109	195	-87

Programma bedragen x € 1.000,-	L/B	Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
	Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo		141	109	0	109	195	-87
Totaal	Lasten	568.202	590.150	80.035	670.184	643.115	27.070
Totaal	Baten	-596.190	-583.897	-65.483	-649.380	-649.946	566
TOTAAL SALDO VAN BATEN EN LASTEN		-27.988	6.253	14.552	20.805	-6.832	27.636
RESERVES Bestuur en dienstverlening	Toevoeging	199	0	118	118	118	0
	Onttrekking	-3.200	-1.900	-90	-1.989	-1.952	-38
Saldo		-3.001	-1.900	28	-1.871	-1.834	-38
RESERVES Veiligheid	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-383	0	0	0	0	0
Saldo		-383	0	0	0	0	0
RESERVES Economie	Toevoeging	605	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-1.443	-100	-723	-823	-441	-382
Saldo		-838	-100	-723	-823	-441	-382
RESERVES Mobiliteit	Toevoeging	12.348	999	-1.633	-634	308	-942
	Onttrekking	-12.345	-2.918	-2.199	-5.117	-5.153	36
Saldo		3	-1.919	-3.832	-5.751	-4.844	-906
RESERVES Omgevingskwaliteit	Toevoeging	108	124	312	436	436	0
	Onttrekking	-1.182	-195	-2.430	-2.625	-2.067	-558
Saldo		-1.074	-71	-2.118	-2.189	-1.631	-558
RESERVES Stedelijke ontwikkeling	Toevoeging	14.837	3.376	14.761	18.137	19.169	-1.033
	Onttrekking	-11.760	-2.424	-17.552	-19.976	-18.311	-1.664
Saldo		3.077	951	-2.791	-1.839	858	-2.697
RESERVES Jeugd en onderwijs	Toevoeging	1.056	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-1.067	-3.128	-237	-3.365	-3.346	-19
Saldo		-11	-3.128	-237	-3.365	-3.346	-19
RESERVES Cultuur, sport en recreatie	Toevoeging	608	0	253	253	417	-164
	Onttrekking	-260	-132	-1.411	-1.543	-1.368	-175
Saldo		348	-132	-1.158	-1.290	-951	-339
RESERVES Maatschappelijke ondersteuning	Toevoeging	16.666	1.783	19.051	20.834	20.834	0
	Onttrekking	-11.816	-4.385	-5.257	-9.642	-8.778	-864
Saldo		4.850	-2.602	13.794	11.192	12.056	-864
RESERVES Werk en inkomen	Toevoeging	11.988	0	6.582	6.582	6.582	0
	Onttrekking	-2.529	-1.236	-7.802	-9.037	-8.750	-287
Saldo		9.459	-1.236	-1.220	-2.455	-2.168	-287
RESERVES Algemene middelen	Toevoeging	30.010	5.239	21.225	26.464	27.668	-1.204
	Onttrekking	-34.497	-1.356	-37.521	-38.877	-38.141	-735
Saldo		-4.487	3.884	-16.296	-12.413	-10.474	-1.939
RESERVES Resultaat	Toevoeging	20.045	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		20.045	0	0	0	0	0

Programma bedragen x € 1.000,-	L/B	Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil 2023
Totaal	Toevoeging	108.469	11.520	60.670	72.190	75.533	-3.342
Totaal	Onttrekking	-80.481	-17.773	-75.222	-92.995	-88.308	-4.687
TOTAAL MUTATIE IN RESERVES		27.988	-6.253	-14.552	-20.805	-12.775	-8.029
	Lasten/Toev.	676.671	601.670	140.705	742.375	718.647	23.728
	Baten/Ontr.	-676.671	-601.670	-140.705	-742.375	-738.254	-4.120
RESULTAAT		0	0	0	0	-19.607	19.607

Een gespecificeerd overzicht van de algemene dekkingsmiddelen is terug te vinden in paragraaf 3.6.2 Gerealiseerde dekkingsmiddelen.

3.4 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Inleiding

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van het 'Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeente' (BBV) en de verordening ex artikel 212 Gemeentewet, waarin door de gemeenteraad de uitgangspunten voor het financiële beleid, alsmede de regels voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie zijn vastgesteld. In 2023 is de Financiële verordening 2023 door de gemeenteraad vastgesteld. (RB23.0072).

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

Voor zover niet anders vermeld, zijn de activa en passiva gewaardeerd tegen nominale waarden. De verkrijgingprijs omvat de inkoopprijs en de bijkomende kosten. De vervaardigingprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten, die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. In de vervaardigingsprijs kunnen verder worden opgenomen een redelijk deel van de indirecte kosten.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben, onverschillig of zij tot inkomsten of uitgaven in dat jaar hebben geleid.

Alle bedragen in de jaarrekening staan weergegeven in duizenden euro's, tenzij anders vermeld.

Grondslagen voor waardering

ACTIVA

Immateriële vaste activa

Kosten die worden gemaakt in de periode vóórdat een grondexploitatie wordt vastgesteld door de gemeenteraad, worden als voorbereidingskosten geactiveerd onder de balanspost 'Kosten van onderzoek en ontwikkeling'. Na maximaal 5 jaar moeten de kosten hebben geleid tot een actieve grondexploitatie, dan wel worden afgeboekt ten laste van het jaarresultaat. Deze kosten zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs en worden alleen geactiveerd als ze passend zijn binnen artikel 6.2.4 van het Besluit ruimtelijke ordening (Bro).

Bijdragen aan activa in eigendom van derden kunnen worden geactiveerd, indien:

- a. er sprake is van een investering door een derde;
- b. de investering bijdraagt aan de publieke taak;
- c. de derde zich heeft verplicht tot het daadwerkelijk investeren, op een wijze zoals is overeengekomen en;
- d. de bijdrage kan worden teruggevorderd, indien de derde in gebreke blijft of de gemeente anders recht kan doen gelden op de activa die samenhangen met de investering.

De afschrijvingsduur voor deze bijdragen is maximaal gelijk aan die van de activa waarvoor de bijdrage aan derden wordt verstrekt.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen verkrijging- of vervaardigingprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden zijn op de desbetreffende investering in mindering gebracht. Materiële vaste activa worden geactiveerd bij een aanschafwaarde groter dan € 25.000 en een minimale gebruiksduur van drie jaar. Uitzondering hierop zijn Gronden en terreinen, deze worden altijd geactiveerd. Op gronden wordt niet afgeschreven. Bij de waardering is in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere vermindering van de waarde indien deze naar verwachting duurzaam is. Dit geldt voor alle activa met uitzondering van activa met maatschappelijk nut.

Op vaste activa met een beperkte gebruiksduur wordt jaarlijks afgeschreven volgens een stelsel dat is afgestemd op de verwachte toekomstige gebruiksduur. De afschrijving van een activum start op de eerste dag van het jaar volgend op het jaar waarin het object bedrijfsvaardig is opgeleverd. Afschrijvingen zijn onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar. Bijdragen uit reserves ten behoeve van investeringen worden ingezet ter dekking van de kapitaallasten.

Voor maatschappelijke investeringen zijn bijdragen van reserves aan activeerbare investeringen naar aanleiding van de vernieuwing BBV, met ingang van 2017 niet meer toegestaan.

De in erfpacht uitgegeven gronden zijn gewaardeerd tegen uitgifteprijs van eerste uitgifte. De in eeuwigdurende erfpacht uitgegeven gronden zijn gewaardeerd tegen registratiewaarde.

Maximale afschrijvingstermijnen voor materiële vaste activa

Maximale levensduur	Soort activa
60 jaar	Aanleg en vervanging riolering. Aanleg en vervanging grote civiele technische kunstwerken (bruggen, tunnels, viaducten en walmuren).
40 jaar	Nieuwbouw woonruimten en bedrijfsgebouwen. Aanleg en reconstructie van wegen. Renovatie riolering. Openbare verlichting (masten). Natuurgrasveld. Volkstuinen. Zwembaden.
30 jaar	Betonput en plaatsingskosten t.b.v. ondergrondse containers. Onderbouw sportveld: Kunstgrasveld hockey waterveld, Atletiekbaan met volkunststof toplaag.
25 jaar	Renovatie, restauratie en aankoop woonruimten en bedrijfsgebouwen. Aanleg, reconstructie of levensduurverlengende maatregelen houten bruggen Aanleg, reconstructie of levensduurverlengende maatregelen parken.
24 jaar	Onderbouw sportveld (WETRA voetbalveld, kunstgrasveld (voetbal, hockey, korfbal) met rubber, TPE of zand ingestrooid). Tennisbaan gravel en gravel plus ; Handbalveld asfalt ; Diverse investeringen sportaccommodaties (hekwerken, bestrating, lichtmasten)
20 jaar	Stenen bergplaatsen en loodsen. Openbare verlichting (armaturen).
15 jaar	Centrale verwarming. Aanleg en vervanging van speelplekken en speeltoestellen. Bewegwijzering. Atletiekbaan met volkunststof toplaag.
12 jaar	Toplaag sportveld: WETRA voetbalveld, Kunstgrasveld (voetbal, hockey, korfbal) met rubber, TPE of zand ingestrooid
10 jaar	Aanleg en vervanging technische installaties. Houten bergplaatsen en loodsen. Technische- en veiligheidsvoorzieningen bedrijfsgebouwen. Telefooninstallaties. Kantoormeubilair. Schoolmeubilair. Verkeerslichteninstallaties. Machines. Waterrechten. Afvalcontainers inclusief plaatsingskosten. Toplaag sportveld: Kunstgrasveld hockey waterveld. Digitale basiskaarten, kasten kadasterkaarten, reader archief, kabelkrant
8 jaar	Toplaag sportveld: Kunstgrasveld korfbal zand ingestrooid nieuwe veld afmeting 40x20. Zware transportmiddelen. Personenauto's. Lichte motorvoertuigen. Schuiten. Aanhangwagens.
6 jaar	Veegwagens
5 jaar	Automatiseringsapparatuur. Kosten voor onderzoek en ontwikkeling. ICT software .

Als afschrijvingsmethode is gekozen voor de lineaire afschrijvingsberekening. Een uitzondering kan worden gemaakt indien de investering wordt verwerkt in een tarief dat in rekening wordt gebracht bij derden. In dat geval kan de afschrijving worden bepaald op basis van de annuïtaire systematiek.

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen, leningen, overige langlopende leningen en overige uitzettingen worden gewaardeerd tegen verkrijgingprijs onder aftrek van eventuele aflossingen en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Deelnemingen worden in afwijking hiervan gewaardeerd tegen marktwaarde indien deze waarde lager is dan de verkrijgingprijs.

Onder overige uitzettingen worden aandelen, obligaties, maar ook leningen en vorderingen verstaan. Uitzettingen met een looptijd korter dan één jaar worden opgenomen onder de vlottende activa. Uitzettingen met een oorspronkelijke looptijd van langer dan één jaar worden gedurende de gehele looptijd onder de financiële vaste activa opgenomen.

Voorzieningen wegens oninbaarheid van leningen worden in mindering gebracht op de nominale waarde van de leningen.

Voorraden

De bouwgronden in exploitatie zijn opgenomen tegen de daaraan bestede kosten (limitatief opgesomd in de kostensoortenlijst, zoals opgenomen in artikel 6.2.4 van het Besluit ruimtelijke ordening), inclusief de bijgeschreven rente (gebaseerd op de werkelijke in het boekjaar betaalde rente over het vreemd vermogen) en verminderd met de opbrengst wegens gerealiseerde grondverkoop en/of andere opbrengsten. De rente is toegerekend over de boekwaarde per 1 januari van het betreffende boekjaar. Winstneming vindt plaats op het moment dat de exploitatie van een complex wordt beëindigd of wanneer tussentijds met redelijke zekerheid vast te stellen is, dat er winst gerealiseerd wordt. Voor het bepalen van de hoogte van tussentijdse winstneming wordt de Percentage of completion (POC) methode gehanteerd. Deze methode wordt voorgeschreven door het BBV. Door gebruik te maken van de POC methode wordt naar rato van de voortgang van het project tussentijds winst genomen.

Voor de bouwgronden in exploitatie en een geprognosticeerd negatief eindresultaat wordt een voorziening getroffen die in mindering wordt gebracht op de post Bouwgrond in exploitatie tot maximaal de hoogte van de boekwaarde van een individuele grondexploitatie. Indien de getroffen voorziening hoger is dan de boekwaarde van een individuele grondexploitatie wordt het meerdere gepresenteerd onder de post voorzieningen.

De disconteringsvoet die is gehanteerd in de berekening van de contante waarde ten behoeve van het treffen van deze verliesvoorziening is voor alle gemeenten gelijk gesteld aan het maximale meerjarig streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor de inflatie binnen de Eurozone (voor 2023: 2%).

De gehanteerde parameters voor kosten, opbrengsten en rente zijn terug te vinden in de toelichting op de balanspost voorraden.

Om de risico's die samenhangen met zeer lang lopende projecten te beperken mag de looptijd van een grondexploitatiecomplex maximaal 10 jaar bedragen.

Deze 10 jaar dient te worden gehanteerd als richttermijn, die voortschrijdend moet worden gezien en waar alleen gemotiveerd van kan worden afgeweken. Een gemotiveerde afwijking houdt in dat deze motivatie is geautoriseerd door de raad en verantwoord in de begroting en de jaarstukken. De motivatie moet tevens zijn voorzien van risico-beperkende beheersmaatregelen die de gemeente heeft genomen om de onzekerheden en risico's die gepaard gaan met de langere looptijd te mitigeren.

De overige voorraden, inclusief de vooruitbetalingen op onderhanden werk zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs of de lagere marktwaarde.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de nominale waarde van de vorderingen. Deze voorziening wordt statisch bepaald.

PASSIVA

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de reserves en het nog te bestemmen resultaat volgend uit het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening.

Afkoopsommen erfpacht

Van derden ontvangen afkoopsommen voor erfpachtcanons worden gestort in de reserve afkoopsommen erfpacht. Een deel komt conform raadsbesluit (RV 22.0056) ten gunste van de exploitatie.

Voorzieningen

In het BBV worden vijf mogelijkheden aangereikt waarvoor voorzieningen gecreëerd kunnen worden :

1. Verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, maar redelijkerwijs is in te schatten.
2. Op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten;
3. Kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.
4. De bijdragen aan toekomstige vervangingsinvesteringen, waarvoor een heffing wordt geheven als bedoeld in artikel 35, eerste lid, onder b.
5. De van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden. Een uitzondering hierop zijn de van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren. Conform Artikel 49 BBV worden deze sinds 2008 onder de overlopende passiva opgenomen.

Voorzieningen worden niet gevormd voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume. Aan voorzieningen wordt geen rente toegevoegd. De gemeente Leiden kent één voorziening die tegen de 'netto contante waarde' is gewaardeerd. De voorziening pensioenen wethouders is contant gemaakt tegen een rekenrente van 3,16% voor toekomstige pensioenaanspraken en tegen een rekenrente van ook 3,16% voor lopende aanspraken van gepensioneerden. Dit percentage is conform de circulaire van het Ministerie van Binnenlandse Zaken over de aanpassing pensioenen en inhoudingen Appa.

Eigen bijdrage op grond van de Wmo

Een aanvrager van een voorziening, zoals hulp in de huishouding, ondersteuning of een financiële tegemoetkoming (persoonsgebonden budget) is op grond van de Wmo een eigen bijdrage verschuldigd. Het CAK is het publiekrechtelijk zelfstandig bestuursorgaan (zbo) dat door de wetgever is belast met de berekening, oplegging en incasso van de eigen bijdrage.

Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen op grond van de Wmo geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dit betekent dat de gemeente bij de verantwoording van deze eigen bijdragen steunt op de informatie van het CAK en niet zelfstandig geheel sluitend de juistheid, volledigheid en rechtmatigheid van de eigen bijdragen hoeft te controleren.

Grondslagen voor resultaatbepaling

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Onder baten worden verstaan de baten die rechtstreeks aan het jaar zijn toe te rekenen en die in het jaar als gerealiseerd kunnen worden beschouwd. Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment van besluitvorming door de AvA (Algemene Vergadering van Aandeelhouders) van de betreffende deelneming. De lasten worden bepaald met inachtneming van de hierboven vermelde grondslagen voor waardering en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. Verliezen worden in aanmerking genomen in het jaar waarin deze voorzienbaar zijn. Conform het BBV worden de mutaties in reserves, zowel bij de begroting als bij de rekening, separaat verantwoord. Zowel het totaal van saldo van baten en lasten als het resultaat zijn hierdoor inzichtelijk.

3.5 Toelichting op de balans

3.5.1 Toelichting op de activa

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa bestaan uit de volgende onderdelen:

Immateriële vaste activa	Boekwaarde 31-12-2022	Investeringsen	Des-investeringsen	Afschrijvingen	Bijdragen van derden	Afwaarderinge	Boekwaarde 31-12-2023
Kosten van onderzoek en ontwikkeling	1.275	744	198		189		1.632
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	5.013	275	3.341	59	100		1.788
Totaal immateriele vaste activa	6.288	1.019	3.539	59	289		3.420

Kosten van onderzoek en ontwikkeling

Kosten die worden gemaakt in de periode vóórdát een grondexploitatie wordt vastgesteld door de gemeenteraad, worden als voorbereidingskosten geactiveerd onder de balanspost 'Kosten van onderzoek en ontwikkeling'. Na maximaal 5 jaar moeten de kosten hebben geleid tot een actieve grondexploitatie, dan wel worden afgeboekt ten laste van het jaarresultaat. In de tabel hieronder wordt de ouderdom van de voorbereidingskosten in beeld gebracht.

Het moment waarop kadervormende besluitvorming met betrekking tot Stationsgebied en omstreken (STEO), onderdeel Trafolocatie, wordt verwacht is een jaar naar achteren bijgesteld. Dit heeft tot gevolg dat de in 2019 gemaakte kosten ad € 198.000 afgeboekt moesten worden.

Op 7 juli 2022 heeft de raad besloten om kosten voor Stationsgebied en omstreken (STEO), onderdeel Morssingelblok M 1-5, tijdelijk te activeren onder deze balanspost. (RB22.0042) In 2023 zijn de eerste kosten gemaakt die hier tijdelijk geactiveerd zijn.

Bij de Tweede voortgangsrapportage 2023 heeft de raad besloten om ook de voorbereidingskosten voor het Entreegebied Leiden Bio Science Park (LBSP) tijdelijk te activeren onder deze balanspost. (RB23.0087)

Project	2019	2020	2021	2022	2023	TOTAAL
Voorbereiding STEO-Trafolocatie 1		229	87	131	5	452
Morssingelblok H2-5					133	133
Voorbereiding Entreegebied LBSP					53	53
Telderskade gebied			295	335	364	994
Totaal geactiveerd per jaar		229	382	466	555	1.632

Bijdragen aan activa in eigendom van derden

De boekwaarde van de opgenomen bijdragen aan activa in eigendom van derden bevat als grootste posten de gemaakte kosten voor de Leidse Ring Noord-tracé Oude Spoorlaan (grondgebied van de gemeente Leiderdorp) (2021) (€ 1,2 mln), Stoelenplan Leidse Schouwburg (2022) (€ 300.000) en de realisatie van de fietsenstalling bij het voormalige pand van V&D van € 221.000 (2013).

Specificatie investeringen met bijdrage aan activa in eigendom van derden

Omschrijving investering	Bedrag
<i>Bijdragen aan activa in eigendom van derden</i>	
LRN Opdrachtgeverskosten Oude Spoorlaan	173
LRN Opdrachtgeverskosten Engelenhaal	94
Overig	7
TOTAAL INVESTERINGEN	275

De desinvestering onder activa in eigendom van derden betreft het afboeken van de boekwaarde van de verdiepte ligging fietspad N206-Plesmanlaan. (€ 3.341.000) Bij de 1e Technische wijziging 2023 heeft de raad besloten om deze boekwaarde ten laste van de reserve afschrijvingen investeringen te brengen. (RB23.0015)

Vaste activa

Materiële vaste activa

Het samenwerkingsorgaan Servicepunt71 is per 31-12-2022 opgeheven. Alle bezittingen en schulden zijn vanaf 2023 onderdeel van de balans van Leiden. De eindbalans uit de jaarrekening 2022 wijkt daardoor af van de beginbalans per 31-12-2022. Met behulp van onderstaande tabel kan die aansluiting alsnog gemaakt worden.

	Leiden 31-12-2022	Servicepunt71 31-12-2022	Leiden 1-1-2023
In erfpacht uitgegeven grond	176.148		176.148
Investerings met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	55.640		55.640
Overige investeringen met een economisch nut	466.833	5.535	472.368
Totaal investeringen economisch nut	698.621		704.156
Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut	212.168		212.168
Totaal	910.789		916.324

De materiële vaste activa bestaan uit de volgende onderdelen:

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2023
In erfpacht uitgegeven gronden	176.148	176.087
Investerings met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	55.640	68.190
Overige investeringen met een economisch nut	472.368	488.647
Totaal investeringen economisch nut	704.156	732.924
Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut	212.168	230.335
Totaal	916.324	963.259

Het onderstaande overzicht geeft het verloop van de boekwaarden van de investeringen met economisch nut weer waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven:

Investerings met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	Boekwaarde 31-12-2022	Investerings	Des- investerings	Afschrijvingen	Bijdragen Af van derden	Afwaardering Reclassificatie	Boekwaarde 31-12-2023
Grond -, weg - en waterbouwkundige werken	47.467	14.346		449	281		61.084
Vervoermiddelen	1.430			488			943
Machines, apparaten en installaties	5.572	450		798			5.224
Overige materiele vaste activa	1.171			232			939
Totaal investeringen met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	55.640	14.796		1.967	281		68.190

Conform artikel 63 lid 3 van het BBV moet melding worden gemaakt van investeringen waaraan rente wordt toegevoegd. Deze situatie doet zich niet voor.

Specificatie investeringen met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven

Omschrijving investering	Bedrag
<i>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</i>	
Riool vervanging Noorderkwartier Oost	3.010
wv Riolering Professorenwijk oost	1.957
wv rio Gasthuiswijk Haagweg-zuid fase 1+2	1.774
wv Riolering Vogelwijk	1.389
Riolering Schipholweg	1.231
Overig	4.986
Totaal Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	14.346
<i>Machines, apparaten en installaties</i>	
Gemalen	182
Inzamelmiddelen	268
Overig	-
Totaal Machines, apparaten en installaties	450
TOTAAL INVESTERINGEN	14.796

Specificatie bijdragen van derden in investeringen met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven

Omschrijving investering	Bedrag
<i>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</i>	
wv FPDS KLIMA Gasthuiswijk fase 1+2	120
FPDS KLIMA Professorenwijk-Oost fase 1	63
wv KLIMA Vogelwijk raadsherenbuurt	42
Riool vervanging Noorderkwartier Oost	38
WV Riolering Houtkwartier-Oost	10
Overig	8
Totaal Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	281
TOTAAL BIJDAGEN VAN DERDEN	281

In de jaarrekening 2022 van Servicepunt71 was € 5.535.000 activa opgenomen onder de investeringen met economisch nut. Dit bedrag is als volgt in de beginbalans van Leiden verwerkt:

Investerings met economisch nut	Leiden 31-12-2022	Servicepunt71 31-12-2022	Leiden 1-1-2023
In erfpacht uitgegeven gronden	176.148		176.148
Subtotaal in erfpacht uitgegeven gronden	176.148		176.148
Gronden en terreinen (excl. in erfpacht uitgegeven)	27.831		27.831
Gronden en terreinen gebiedsontwikkeling	14.704		14.704
Woonruimten	521		521
Bedrijfsgebouwen	376.203	550	376.753
Grond - ,weg - en waterbouwkundige werken	3.966		3.966
Vervoermiddelen	4.116		4.116
Machines, apparaten en installaties	24.466	4.298	28.764
Overige materiele vaste activa	15.024	687	15.711
Subtotaal overige investeringen met economisch nut	466.833		472.368
Totaal overige investeringen met economisch nut	642.981	5.535	648.516

Het onderstaande overzicht geeft het verloop van de boekwaarden van de overige investeringen met economisch nut weer:

Investerings met economisch nut	Boekwaarde 31-12-2022	Investerings	Des- investerings	Afschrijvingen	Bijdragen van derden	Afwaardering Reclassificatie	Boekwaarde 31-12-2023
In erfpacht uitgegeven gronden	176.148		60				176.087
Subtotaal in erfpacht uitgegeven gronden	176.148		60				176.087
Gronden en terreinen (excl. in erfpacht uitgegeven)	27.831	73					27.904
Gronden en terreinen gebiedsontwikkeling	14.704						14.704
Woonruimten	521			37			484
Bedrijfsgebouwen	376.753	23.586	435	14.090	66		385.748
Grond - ,weg - en waterbouwkundige werken	3.966	955		367	149		4.405
Vervoermiddelen	4.116	345		904			3.557
Machines, apparaten en installaties	28.764	11.850		3.366	24		37.224
Overige materiele vaste activa	15.711	1.825	5	2.493	417		14.621
Subtotaal overige investeringen met economisch nut	472.368	38.634	440	21.258	656		488.647
Totaal overige investeringen met economisch nut	648.516	38.634	500	21.258	656		664.734

Conform artikel 63 lid 3 van de BBV moet melding worden gemaakt van investeringen waaraan rente wordt toegevoegd. Deze situatie doet zich niet voor.

Specificatie overige investeringen materiële vaste activa met economisch nut

Omschrijving investering	Bedrag
<i>Gronden en terreinen (excl. in erfpacht uitgegeven)</i>	
<i>LBSP infrastructuur grond</i>	73
Overig	-
Totaal Gronden en terreinen (excl. in erfpacht uitgegeven)	73
<i>Bedrijfsgebouwen</i>	
Topsportthal Boshuizerlaan	5.529
Nieuwbouw ijshal	5.385
Combibad gebouw binnenbad De Vliet	4.267
Metrum Schubertlaan 131 ren.en uitbr.	2.693
3 Basisscholen Broekplein	2.450
Overig	3.264
Totaal Bedrijfsgebouwen	23.586
<i>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</i>	
Boshuizerkade toplaag kunstgras 2 velden	710
Cronesteijkade Kunstgras korfbal toplg	142
Overig	103
Totaal Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	955
<i>Vervoermiddelen</i>	
Voertuigen handhaving beheer en onderh	143
Mercedes-Benz Sprinter riolering +gemalen	115
Vrachtwagen voor weesfietsenacties	59
Overig	28
Totaal Vervoermiddelen	345
<i>Machines, apparaten en installaties</i>	
Installaties Combibad de Vliet	2.825
Indoor Sportcentrum (15 jaar)	2.629
Ijshal Installaties	1.997
IJsdweilmachines	635
Overig	3.764
Totaal Machines, apparaten en installaties	11.850
<i>Overige materiële vaste activa</i>	
CR Surfaces + toebehoren 2023	872
Fietsparkeren station Lammenschans	678
Meubilair Overig 2021	51
Fietsenstalling taxistandplaats	46
Overig	178
Totaal Overige materiële vaste activa	1.825
TOTAAL INVESTERINGEN	38.634

Specificatie des-investeringen in overige investeringen met economisch nut

Omschrijving investering	Bedrag
<i>In erfpacht uitgegeven gronden</i>	
Erfpachtbedrijf	60
Totaal In erfpacht uitgegeven gronden	60
<i>Bedrijfsgebouwen</i>	
Boekwaarde oude Basisscholen Broekplein	426
Overig	9
Totaal Bedrijfsgebouwen	435
<i>Overige materiële vaste activa</i>	
Overig	5
Totaal Overige materiële vaste activa	5
TOTAAL DES-INVESTERINGEN	500

Specificatie bijdragen van derden m.b.t. overige investeringen met economisch nut

Omschrijving investering	Bedrag
<i>Bedrijfsgebouwen</i>	
Topsportal Boshuizerlaan	49
Overig	18
Totaal Bedrijfsgebouwen	66
<i>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</i>	
SPUK Boshuizerkade toplaag kunstgras 2 velden	124
SPUK Cronesteijkade Kunstgras korfbal toplg	25
Overig	-
Totaal Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	149
<i>Machines, apparaten en installaties</i>	
Verslimmen stroomvoorz evenem en markten	21
Overig	3
Totaal Machines, apparaten en installaties	24
<i>Overige materiële vaste activa</i>	
Fietsparkeren station Lammenschans	408
Overig	9
Totaal Overige materiële vaste activa	417
TOTAAL BIJDRAGEN VAN DERDEN	656

De boekwaarde van de investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut had het volgende verloop:

Investerings met maatschappelijk nut	Boekwaarde 31-12-2022	Investerings	Des-investeringen	Afschrijvingen	Bijdragen van derden	Afwaardering Re classificatie	Boekwaarde 31-12-2023
Grond -,weg - en waterbouwkundige werken (Tot en met 2016)	72.919			2.720			70.199
Grond -,weg - en waterbouwkundige werken (vanaf 2017)	118.250	26.475		2.627	4.420		137.678
Machines, apparaten en installaties (tot en met 2016)	2.315			320			1.995
Machines, apparaten en installaties (vanaf 2017)	15.729	2.662		866			17.525
Overige materiele vaste activa (tot en met 2016)	106			11			95
Overige materiele vaste activa (Vanaf 2017)	2.847	16		20			2.843
Totaal	212.168	29.153		6.564	4.420		230.335

Specificatie investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut

Omschrijving investering	Bedrag
<i>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</i>	
LRN Opdrachtgeverskn Schipholweg oost	1.766
Combibad openbare ruimte de Vliet	1.634
LRN Opdrachtgeverskosten Plesmanlaan	1.159
FPDS Zoeterwoudseweg fietsroute (deels)	1.060
Overig	20.855
Totaal Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	26.475
<i>Machines, apparaten en installaties</i>	
Armatuuren Openbare Verlichting	908
Verkeerslichtinstallaties	350
LRN Schipholweg-Oost VRI's 10 jaar	534
Vervanging lichtmasten	141
Overig	729
Totaal Machines, apparaten en installaties	2.662
<i>Overige materiële vaste activa</i>	
Jongerenontmoetingsplek (JOP) Stevenshof	11
Overig	5
Totaal Overige materiële vaste activa	16
TOTAAL INVESTERINGEN	29.153

Specificatie bijdragen van derden m.b.t. investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut

Omschrijving investering	Bedrag
<i>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</i>	
Ontsl.weg+brug Poelgeest-Trekvaartplein	2.006
LRN Opdrachtgeverskosten Plesmanlaan	1.208
LRN Plesmanlaan Bouwkosten 40 jaar	368
STEO - De Geus	227
Overig	611
Totaal Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	4.420
TOTAAL BIJDAGEN VAN DERDEN	4.420

Financiële vaste activa

Het verloop van de financiële vaste activa gedurende 2023 is in onderstaand overzicht weergegeven:

Financiële vaste activa	Boekwaarde 31-12-2022	Toename	Aflossingen/vermindering	Afschrijvingen	Doorgevoerde waardevermindering	Boekwaarde 31-12-2023
Kapitaalverstrekkingen aan:						
- deelnemingen	12.124	1.700	5			13.819
- voorziening deelnemingen	-1.190					-1.190
- overige verbonden partijen	20					20
Leningen aan:						
- woningbouwcorporaties	995		53			942
- deelnemingen	13.649		15			13.634
Overige langlopende leningen	4.552	762	820			4.494
Totaal	30.150	2.462	893			31.719

Deelnemingen	31-12-2022	31-12-2023	Afwaardering duurzame waardevermindering	Balanswaarde per 31-12-2023
B.V. Exploitatie en Beheer Stadsgehoorzaal/de Waag	18	18		18
DZB Partycatering BV Leiden	135	135		135
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	789	789		789
N.V. Alliander	8.175	8.175		8.175
Innovation Quarter	2.000	3.700		3.700
Voorziening Innovation Quarter	-690	-690		-690
UNIIQ	1.000	1.000		1.000
Voorziening UNIIQ	-500	-500		-500
Coöperatief Leids Startersfonds	7	2		2
Totaal deelnemingen	10.934	12.629		12.629

Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen

Het participatiefonds van Innovation Quarter (IQ) is onderdeel van de kapitaalverstrekking aan deelnemingen. De vennootschap heeft ten doel het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en hiermee het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland (ZH) en Nederland. De deelneming is in 2023 uitgebreid met € 1,7 miljoen. Voor de deelneming in het participatiefonds van Innovation Quarter (IQ) is een verliesvoorziening gevormd en deze is over 2023 ongewijzigd gebleven. Uit de jaarcijfers van IQ blijkt dat in de aanloopfase alleen kosten worden gemaakt en dat op dit moment niet hard kan worden aangetoond wanneer het revolverend karakter van het fonds geëffectueerd gaat worden. De verliesvoorziening kan worden ingezet om eventuele tekorten in de aanloopfase van het fonds op te vangen.

Verder heeft de gemeente Leiden een deelneming € 1.000.000 in het Proof of Concept fonds UNIIQ. Uniiq BV investeert in de vroege productontwikkeling van startups. Voor de deelneming in UNIIQ is een verliesvoorziening gevormd van € 500.000.

Kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen

De opgenomen kapitaalverstrekking aan overige verbonden partijen voor een bedrag van € 20.000 betreft een belang in Coöperatieve Zakelijke Post Nederland UA. Doel van deze deelname is kennisuitwisseling ter ondersteuning van de exploitatie van post activiteiten door de DZB.

Leningen aan woningbouwcorporaties

Een groot deel van de geldleningen is verstrekt aan woningbouwcorporaties en instellingen of bedrijven met een bepaald gemeentelijk belang. Het actief (door)verstrekken van leningen voor woningbouw is bij RB 04.0018 beëindigd. De nu nog lopende leningen zijn gemeentelijke voorschotten met looptijden van 50 tot 75 jaar uit

de jaren 1948 tot 1969 en financiering van sociale woningen. Hierbij zijn leningen onder dezelfde condities doorverstrekkt aan corporaties in de jaren 1982 tot en met 1992. Als gevolg van reguliere of vervroegde aflossing door de woningbouwcorporaties neemt de omvang van de opgenomen en doorverstrekte geldleningen af.

Lening aan deelnemingen

Dit betreft een lening verstrekt van € 75.000 aan het Coöperatief Leids Startersfonds. Deze coöperatie heeft als doel het bestrijden van winkelleegstand en het bevorderen van (jong) ondernemerschap. Per ultimo 2023 resteert een leningbedrag van € 7.500.

Op 23 november 2021 BW21.0597 heeft het college besloten een Hybride converteerbare lening te verstrekken aan Alliander van € 13.626.866. De lening dient ter versterking van het eigen vermogen van Alliander om voldoende financiering op de kapitaalmarkt aan te trekken om de energietransitie te kunnen financieren. De hybride lening wordt op een nader te bepalen moment omgezet in aandelen.

Overige langlopende leningen

De mutaties in de overige langlopende leningen bestaan vooral uit verstrekkingen van en aflossingen op relatief kleine leningen die lopen via de Stadsbank en het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederland (SVN).

Vlottende activa

Voorraden

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2023
Grond- en hulpstoffen, gespecificeerd naar:		
- overige grond- en hulpstoffen	50	70
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	9.582	11.926
Gereed product en handelsgoederen	2.637	2.637
Totaal	12.269	14.633

Overige grond- en hulpstoffen

De boekwaarde heeft voornamelijk betrekking op de voorraad grond- en hulpstoffen bij DZB.

Onderhanden werk inclusief bouwgronden in exploitatie

Specificatie onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie.

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2023
DZB onderhanden werk	118	174
Bouwgronden in exploitatie incl. voorziening negatieve grondexploitaties	9.464	11.752
Totaal	9.582	11.926

	Boekwaarde 31-12-2023
Balanswaarde bouwgronden per 31-12-2023	11.752
Correctie voorziening negatieve grondexploitaties	4.278
Balanswaarde bouwgronden per 31-12-2023 onder de voorraden	7.474

In 2023 is de grondexploitatie Rhijnvreugd geopend. ([RB23.0024](#))

Voor Lammenschansdriehoek wordt een negatief resultaat verwacht ad € 5.884.000. Hier is een voorziening voor getroffen. De boekwaarde van deze grondexploitatie bedraagt per 31-12-2023 € 1.668.000. Dit bedrag wordt met de voorziening verrekend tot € 0. Het restant van de voorziening wordt onder de voorzieningen voor toekomstige verplichtingen gepresenteerd.

Ook voor Rhijnvreugd wordt een negatief resultaat verwacht waar een voorziening voor is getroffen. (€ 62.000) Deze grondexploitatie heeft een negatieve boekwaarde per 31-12-2023. Het gevolg is dat de gehele voorziening voor deze grondexploitatie wordt gepresenteerd onder de voorzieningen voor toekomstige verplichtingen.

Totaal wordt € 4.278.000 per 31-12-2023 onder de voorzieningen voor toekomstige verplichtingen gepresenteerd. (per 31-12-2022 was dit € 5.100.000)

Van de bouwgronden in exploitatie kan van het verloop het volgende overzicht worden weergegeven:

	Boekwaarde 31-12-2022	Vermeerde- ringen	Verminde- ringen	Winst- uitname	Boekwaarde 31-12-2023	Voorziening verlieslatend complex	Balanswaard 31-12-2023
Groenordhallen e.o.	2.171	387	-2	-1.135	1.425	878	547
Oude Rijnlocatie	-68	1.009		-941			
Lammenschansdriehoek	-753	3.481	1.060		1.668	5.884	-4.216
Rhijnvreugd		89	102		-13	62	-75
Stationsgebied e.o.	13.511	1.638	653		14.496	3.278	11.218
Totaal	14.861	6.604	1.813	-2.076	17.576	10.102	7.474
Voorziening verlieslatend complex	10.491						
Balanswaarde 31-12-2022	4.370						

De voorziening negatieve grondexploitaties is per 31-12-2023 € 389.000 lager dan per 31-12-2022.

In 2023 is de grondexploitatie Oude Rijnlocatie afgesloten met een nadeel ad € 941.000. Er was een nadeel voorzien ad € 980.000. Met dit laatste bedrag is de voorziening verlaagd.

Binnen de grondexploitatie Groenordhallen en omstreken (GEO) is het deelplan Groenord Noord afgesloten. Dit deelplan is afgesloten met een nadeel ad € 1.135.000. In de voorziening was rekening gehouden met een nadeel ad € 1.140.000.

Tegenover de vrijval van deze 2 bedragen uit de voorziening staat een toename ad € 1.700.000 ten behoeve van de grondexploitatie Lammenschansdriehoek.

De vermeerderingen van Lammenschansdriehoek hebben vooral betrekking op kosten voor woonrijpmaken. De verminderingen van deze grondexploitatie zijn voornamelijk bijdragen van projectontwikkelaars.

Project	Boekwaarde 31-12-2023	Nog te maken kosten	Nog te verwachten opbrengsten	Rente	Verwacht exploitatie- resultaat op eindwaarde	Netto contante waarde verwacht exploitatie- resultaat
Groenordhallen e.o.	1.425	1.463	2.000	25	913	878
Lammenschansdriehoek	1.668	17.113	12.138	116	6.759	5.884
Rhijnvreugd	-13	2.730	2.651		66	62
Stationsgebied e.o.	14.496	27.693	39.518	490	3.161	3.278
Totaal	17.576	48.999	56.307	631	10.899	10.102

In de presentatie hierboven betekent een negatief exploitatiesaldo dat er meer opbrengsten zijn dan kosten en dat er dus feitelijk sprake is van een project met een voordelig saldo. Projecten die hierboven met een positief exploitatiesaldo worden gepresenteerd zijn projecten waarvan de kosten hoger zijn dan de opbrengsten. Dit zijn dus projecten waarvan de verwachting is dat die met een verlies afgesloten zullen worden. Dat verlies is al genomen op grond van de BBV-voorschriften.

Voor een nadere toelichting op de grondexploitaties wordt verwezen naar de toelichting op programma 6 en de paragraaf grondbeleid.

Er zijn geen projecten met een verwacht positief resultaat, waardoor er ook geen sprake is van tussentijds winst nemen.

De waardering van de bouwgronden in exploitatie per 31 december 2023 is gebaseerd op geactualiseerde berekeningen en uitkomsten van de door de gemeente uitgevoerde risicoanalyses. Dit is de beste schatting op dit moment die omgeven is door de nodige risico's, aannames en veronderstellingen die jaarlijks worden herzien. Deze herziening kan, mede gezien de huidige onzekere marktomstandigheden, leiden tot een aangepaste waardering van de gronden in exploitatie en de hiermee samenhangende voorziening voor negatieve exploitaties. Dat geldt zowel voor de nog te maken kosten als voor de fasering en de raming van de opbrengsten.

De volgende algemene uitgangspunten ten aanzien van de schattingen zijn gehanteerd:

- Rentepercentage: 1,07%
- Kostenindexatie: 2024 3%, vanaf 2025 2,0%
- Opbrengstenindexatie: 2% of op basis van contractuele afspraken.
- De geplande afzet is gebaseerd op afspraken met ontwikkelende partijen, deels vastgelegd in contracten en deels mondeling overeengekomen.
- Disconteringsvoet: 2% (conform BBV - wordt gebruikt voor de berekening van het netto contante resultaat)

Er zijn geen projecten met een looptijd langer dan de voorgeschreven maximale looptijd van 10 jaar.

Gereed product en handelsgoederen

De boekwaarde betreft te verkopen activa. In de notitie Materiële vaste activa van de commissie BBV staat dat indien een actief daadwerkelijk wordt bestemd voor verkoop, de boekwaarde van dit actief over moet worden geboekt naar de voorraden. Er zijn in 2023 geen nieuwe boekwaarden overgeboekt naar de voorraden. Er is ook geen activa verkocht.

Het grootste gedeelte van deze boekwaarde betreft Rhijnvreugd 1 tm 6. (€ 1.698.000) Deze boekwaarde zal in 2025 in de grondexploitatie Rhijnvreugd ingebracht worden. In datzelfde jaar is de verkoop in deze grondexploitatie geraamd.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Het samenwerkingsorgaan Servicepunt71 is per 31-12-2022 opgeheven. Alle bezittingen en schulden zijn vanaf 2023 onderdeel van de balans van Leiden. De eindbalans uit de jaarrekening 2022 wijkt daardoor af van de beginbalans per 31-12-2022. Met behulp van onderstaande tabel kan die aansluiting alsnog gemaakt worden.

	Leiden 31-12-2022	Servicepunt71 31-12-2022	Onderlinge vorderingen	Leiden 1-1-2023
Vorderingen op openbare lichamen	45.618	6.069	-/ 4.339	47.347
Rekening-courant verhoudingen met het Rijk	17			17
Rekening-courant verhoudingen met niet-financiële instellingen	367			367
Overige vorderingen	26.147	107		26.254
Totaal	72.149	6.177	-/ 4.339	73.985

De onderlinge vorderingen betreffen vorderingen op Leiden die bij Servicepunt71 per 31-12-2022 op de balans stonden.

De in de balans opgenomen uitzettingen met een looptijd van één jaar of minder kunnen als volgt worden gespecificeerd :

	Balanswaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2023	Voorziening oninbaarheid	Balanswaarde per 31-12-2023
Vorderingen op openbare lichamen	47.347	34.292		34.292
Rekening-courant verhoudingen met het Rijk	17	33.527		33.527
Rekening-courant verhoudingen met niet-financiële instellingen	367	381		381
Overige vorderingen	26.254	54.842	14.299	40.543
Totaal	73.985	123.043	14.299	108.744

De mutatie op de **vorderingen op openbare lichamen** wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- **Algemene uitkering - € 5,4 mln lager**
In de decembercirculaire 2022 was € 4,5 mln toegevoegd aan de algemene uitkering. Dit bedrag was samen met een aantal andere verrekeningen in januari 2023 uitbetaald aan de gemeente Leiden.
In 2023 heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) juist te veel aan Leiden uitgekeerd, omdat de WOZ waarde te laag is in de bevoorschotting van het gemeentefonds. Daarnaast is in januari 2024 een bedrag ad € 2,1 mln verrekend over 2023. Dit bedrag is grotendeels het resultaat van het verlagen van het uitkeringspercentage in de decembercirculaire met 7 punten, doordat het aantal huishoudens met een laag inkomen in de bevoorschotting van december 2023 flink hoger was.
- **Ondernemers-BTW € 7,9 mln lager**
SPUK (Specifieke Uitkering Sport) (4,9 mln lager) - Dit was een eenmalige vordering met terugwerkende kracht op de belastingdienst in het kader van de overgangsregeling btw op de grote sportprojecten. Dit bedrag stond per 31-12-2022 op de balans als vordering. In 2023 is deze vordering betaald.
Daarnaast is in het 4de kwartaal van 2023 een perceel grond verkocht aan LEAD. De BTW over deze grond moest per 31-12-2023 nog afgedragen worden. (€ 1 mln).
Vanaf 2023 voert Leiden de bedrijfsvoering voor een aantal buurgemeenten uit. Zij betalen daar per kwartaal een bijdrage voor. Die bijdrage is belast met BTW. De BTW over het 4de kwartaal 2023 moet per 31-12-2023 nog afgedragen worden aan de Belastingdienst. (€ 0,7 mln lager)

De **rekening-courant verhoudingen met het Rijk** betreft een rekening-courant verhouding met het Ministerie van Financiën in het kader van het verplicht Schakistbankieren. Op 5 december 2023 is een lening aangetrokken met een hoofdsom van € 80.000.000. De lening is deels aangetrokken voor de invulling van de financieringsbehoefte op dat moment. Vanwege de doelmatigheid is ook een deel van lening bestemd voor de invulling van de toekomstige financieringsbehoefte. Dit deel van de lening bedraagt op 31-12-2023 € 33.527.000 en is geplaatst in de 's Rijks schatkist.

De **rekening-courant verhouding met niet-financiële instellingen** betreft een rekening-courant verhouding met het Nationaal RestauratieFonds (NRF).

De balanswaarde van de **overige vorderingen** is per 31-12-2023 € 15,2 mln hoger dan per 31-12-2022. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- **Debiteuren € 6,9 mln hoger**
Eind 2023 zijn nog een facturen verzonden met betrekking tot leges voor omgevingsvergunningen voor grote projecten. (€ 3,5 mln)
NTO Leiden Door de hoge energiekosten in 2023 zijn de voorschotten die bij de gebruikers in rekening zijn gebracht niet hoog genoeg geweest. Daar komt nog bij dat de nieuwe IJshal in gebruik is genomen. De energiekosten daarvan worden gedeeltelijk doorbelast aan de stichting IJshal. (€ 1,2 mln)
- **Belastingdebiteuren € 6,5 mln hoger**
Door het grote aantal WOZ bezwaren zijn de aanslagen gemiddeld later opgelegd dan normaal. De betaaltermijnen lopen daardoor over het jaareinde heen. Ook zijn de aanslagen gemiddeld hoger, doordat de tarieven zijn gestegen.
- **Vorderingen in het kader van parkeren € 1,4 mln hoger**
De parkeeropbrengsten worden door P1 geïnd. Per 31-12-2023 is het bedrag wat P1 nog aan de gemeente moet afdragen fors hoger dan per 31-12-2022.
- **Voorziening oninbaarheid is € 0,9 mln lager (er wordt minder oninbaarheid voorzien, waardoor het balanssaldo stijgt)**

Schatkistbankieren

Conform de wet FIDO is de gemeente Leiden verplicht om overtollige middelen, boven de doelmatigheidsdrempel, aan te houden in 's Rijks Schatkist. Voor 2023 bedraagt de doelmatigheidsdrempel € 10.203.340 (Regeling schatkistbankieren decentrale overheden).

De middelen die, in het kader van het drempelbedrag, buiten 's Rijks Schatkist zijn gehouden zijn:

Middelen buiten 's Rijks Schatkist	2023
Kwartaal 1	0
Kwartaal 2	0
Kwartaal 3	0
Kwartaal 4	1.120
Bedragen x € 1.000,-	

Geconcludeerd kan worden dat over 2023 de doelmatigheidsdrempel niet is overschreden.

Liquide middelen

Het samenwerkingsorgaan Servicepunt71 is per 31-12-2022 opgeheven. Alle bezittingen en schulden zijn vanaf 2023 onderdeel van de balans van Leiden. De eindbalans uit de jaarrekening 2022 wijkt daardoor af van de beginbalans per 31-12-2022. Met behulp van onderstaande tabel kan die aansluiting alsnog gemaakt worden.

	Leiden 31-12-2022	Servicepunt71 31-12-2022	Leiden 1-1-2023
Kassaldi	41		41
Banksaldi	275	1.514	1.789
Totaal	316	1.514	1.830

Het saldo van de liquide middelen bestaat uit de volgende componenten:

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2023
Kassaldi	41	57
Banksaldi	1.789	2.870
Totaal	1.830	2.927

Overlopende activa

Het samenwerkingsorgaan Servicepunt71 is per 31-12-2022 opgeheven. Alle bezittingen en schulden zijn vanaf 2023 onderdeel van de balans van Leiden. De eindbalans uit de jaarrekening 2022 wijkt daardoor af van de beginbalans per 31-12-2022. Met behulp van onderstaande tabel kan die aansluiting alsnog gemaakt worden.

	Leiden 31-12-2022	Servicepunt71 31-12-2022	Leiden 1-1-2023
Van Europese overheidslichamen nog te ontvangen uitkeringen	37		37
Van het Rijk nog te ontvangen uitkeringen	9.408		9.408
Van overige Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen uitkeringen	10.722		10.722
Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	2.671	1.275	3.946
Totaal	22.838	1.275	24.113

De post overlopende activa kan als volgt onderscheiden worden:

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2023
Van Europese overheidslichamen nog te ontvangen uitkeringen	37	
Van het Rijk nog te ontvangen uitkeringen	9.408	21.616
Van overige Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen uitkeringen	10.722	9.968
Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	3.946	5.567
Totaal	24.113	37.151

Voor verschillende projecten is een subsidiebeschikking ontvangen van overheidsorganen. Voor zover er al subsidiabele kosten zijn gemaakt, is een deel van de toegezegde subsidie als opbrengst verantwoord. Het deel van die opbrengst wat hoger is dan een eventueel voorschot wat is ontvangen, is opgenomen onder de overlopende activa.

De in de balans opgenomen van EU, Rijk en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Uitsplitsing Overlopende Activa	Saldo 31-12-2022	Terugbetalingen	Bestedingen	Ontvangen bedragen	Saldo 31-12-2023
Interreg subsidie project VRAC	37			37	
Totaal Europese overheidslichamen	37			37	
ZonMw pilots Leidse regio GGZ infrastructuur	25			25	
MvF Regeling gemeentelijke hulp gedupeerden toeslagenproblematiek	7		239	7	239
SZW Gebundelde uitkering Pw, IOAW, IOAZ en loonkostensubsidies Gebundelde uitkering Pw, IOAW, IOAZ en loonkostensubsidies	19		26		45
SZW Bijzondere bijstand zelfstandigen (bbz) 2019-0000140458	12	2	50	10	54
RCE BRIM Pieterskerkgracht 9	6			6	
ZonMW MDT UniverCity	3		15	3	15
SZW REACT EU AMR Gemeenten 2020-2022	3.020			3.020	
SZW Kwijtschelding Kinderopvang	46		10		56

Uitsplitsing Overlopende Activa	Saldo 31-12-2022	Terugbetalingen	Bestedingen	Ontvangen bedragen	Saldo 31-12-2023
BZK C62 Kwijtschelding toeslagenaff	130		44	78	96
SZW REACT EU PRO VSO 2021EUSF202105	411			411	
J&V opvang ontheemden Oekraïne	5.617		19.273	5.617	19.273
SISA OCW D21 SPUK impuls jongerencultuur			105		105
SZW PRO/VSO 2022ESFp20220 HR Scholen	103		144		247
SZW AMR 2022ESFp20253			692		692
SWZ PRO VSO 2023ESFp20253			94		94
PHV Veiligheidshuis	9			9	
SISA VWS xxx SPUK NBKJ			700		700
Totaal ministeries	9.408	2	21.392	9.186	21.616
PZH Brugverbinding Poelgeest	500		60		560
PZH Herinrichting HOV corridors binnenstad (spaarproject) DOS-2014-0001933	1.965				1.965
PZH R-net Centrumroute Leiden-Leiden Lammenschans DOS-2019-0000452	3.000				3.000
PZH Verbeteren fietsroute door Zeeheldenbuurt DOS-2018-0009204	400				400
PZH Duurzaam veilig inrichten Boshuizerkade DOS-2019-0001357	145			145	
PZH Fietscorridor Zoeterwoude Leiden DOS-2015-0008385	300		-28	272	
PZH Fietsstraat Haagweg Zuid	376		-4	372	
PZH D18006 Herinrichting Houtkwartier	159				159
PZH Subsidie R-net centrumroute fase 3-4	2.450				2.450
PZH Toegankelijkheid 97 bushaltelocaties DOS-2019-0003320	89		8		96
PZH Veilige schoolomgeving SRM DV 2020 projectnr. D20004	42		17		59
PZH G20007 FietscorrNoorwdwNachtegl			159		159
PZH G18015 SRM fietsvoorz Lammensch			239		239
PZH S809 Fietsenstalling De Geus	7				8
PZH Economie071 MKB-deal			1		1
PZH Turkoois sociale huurwoning			74		74
PZH T201 Toegankelijkheid Bushaltelocaties - Haltes Sumatrastraat DOS-2021-004134	20			20	
PZH LRN R-net Leiden-Katwijk	627			627	
PZH SRM-subsidie Aanpassen vijf Meilaan-Sweelincklaan	273				273
PZH D22007/V21004 verkeervhHoutwk			46		46
PZH Project Leids Media Fonds				30	-30
PZH Beheer Cronesteyn			58		58
PZH G23001 Ypenburgbocht			82		82
Totaal Provincie Zuid-Holland	10.353		712	1.466	9.599
HR RGLOL Singelpark Lakenpark	263				263
HR RGLOL Singelpark Veerplein	106				106

Uitsplitsing Overlopende Activa	Saldo 31-12-2022	Terugbetalingen	Bestedingen	Ontvangen bedragen	Saldo 31-12-2023
Totaal overige Nederlandse overheidslichamen	369				369
Totaal provincie Zuid-Holland en overige Nederlandse overheidslichamen	10.722		712	1.466	9.968

Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen

Het grootste gedeelte van deze post (€ 1,2 mln) betreft verhaalbare kosten in het kader van faciliterende grondbeleid. De overige € 4,4 mln betreft vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen. Dat is een stijging ad € 2,2 mln tov 31-12-2022.

- Subsidie sterke steden Turkoois (€ 367.500 hoger) - Deze subsidie is in 2023 afgerekend met Woningbouwcoöperatie Portaal. Op basis van het activiteitenverslag heeft de Provincie Zuid-Holland vastgesteld dat aan de subsidievoorwaarde is voldaan.
- Integraal Zorg Akkoord (€ 1.137.000 hoger) - De gemeente Leiden is centrumgemeente voor het uitvoeren van het Integraal Zorg Akkoord.
Eén van de doelen daarvan is 'Gezond Ouder worden'. Voor dit doel is Leyden Academy gevraagd dit traject te ondersteunen. Het project loopt van 1 maart 2024 tot en met 31 augustus 2025. In 2023 is € 537.000 als voorschot overgemaakt aan Leyden Academy.
Daarnaast is € 600.000 vooruitbetaald aan Stichting Participe voor sociaal werk in Zuid Holland Noord. Ook deze werkzaamheden komen voort uit het Intergraal Zorg Akkoord en lopen van 1 januari 2024 tot en met 31-12-2026.
- MIW Impulsregeling klimaatadaptatie (DPRA Deltaprogramma Ruimtelijke adaptatie) - Voor deze subsidieregeling is voor de jaren 2022 en 2023 in totaal € 1.407.000 vooruitbetaald aan de regiogemeenten.
- Alle overige verschillen zijn kleiner dan € 200.000.

De verhaalbare kosten in het kader van faciliterend grondbeleid ad € 1,2 mln bestaat uit:

- € 574.000 Lammenschans
- € 134.000 Watergeuskade
- € 110.000 Corantijnstraat
- € 207.000 Plesmanlaan 100
- € 224.000 Diverse andere projecten (per project < € 100.000)

Het saldo per 31-12-2023 is € 479.000 lager dan het saldo per 31-12-2022. De mutaties in de individuele projecten zijn:

- Lammenschans € 234.000 hoger
- Monuta € 822.000 lager
- Watergeuskade € 134.000 hoger
- Corantijnstraat € 110.000 hoger
- Plesmanlaan 100 € 207.000 hoger
- De Geus € 317.000 lager
- Overige projecten samen € 26.000 lager (mutaties per individueel project kleiner dan € 100.000)

3.5.2 Toelichting op de passiva

Vaste passiva

Eigen vermogen

Het samenwerkingsorgaan Servicepunt71 is per 31-12-2022 opgeheven. Alle bezittingen en schulden zijn vanaf 2023 onderdeel van de balans van Leiden. De eindbalans uit de jaarrekening 2022 wijkt daardoor af van de beginbalans per 31-12-2022. Met behulp van onderstaande tabel kan die aansluiting alsnog gemaakt worden.

	Leiden 31-12-2022	Servicepunt71 31-12-2022	Leiden 1-1-2023
Algemene reserve	20.304	3.747	24.051
Bestemmingsreserve	288.972	2.350	291.322
Gerealiseerd resultaat	20.045	815	20.860
Totaal	329.322	6.912	336.233

Het in de balans opgenomen eigen vermogen bestaat uit de volgende posten:

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2023
Algemene reserve	24.051	27.073
Bestemmingsreserves	291.322	296.386
Gerealiseerd resultaat	20.860	19.607
Totaal	336.233	343.066

Het verloop in 2023 wordt in onderstaand overzicht per reserve weergegeven. Zoals gebruikelijk zijn hierin de bestemmingsvoorstellen bij de jaarrekening 2023 nog niet verwerkt.

Toelichting op de mutaties van en over de aard en reden van de reserves:

Omschrijving	Boekwaarde 1-1-2023	Toevoeging	Onttrekking	Vermindering ivm afschrijving op activa	Bestemming resultaat vorig boekjaar	Boekwaarde 31-12-2023	Functie, doel en minimale/maximale omvang
Algemene reserve							
Algemene reserve	24.051	1.321	19.159		20.860	27.073	Functie: Bufferfunctie Doel: De concernreserve dient als buffer voor de afdekking van niet-kwalificeerbare risico's en de egalisatie van het exploitatieresultaat. Minimale omvang: gelijk aan benodigd weerstandsvermogen
Totaal Algemene Reserve	24.051	1.321	19.159	-	20.860	27.073	
Bestemmingsreserve							
Reserve publicaties Erfgoed Leiden e.o.	220	18	-			238	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van initiatieven voor publicaties.
Reserve raad	68	103	-			171	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het bekostigen van uitgaven van de Raad voor verkiezingen, opleiding/ begeleiding van nieuwe raadsleden en technische apparatuur voor commissie- en raadsvergaderingen. Maximale omvang: € 150.000
Reserve Holland Rijnland	4.057	-	1.883			2.174	Functie: Financieringsfunctie Doel: Het financieren van de gemeentelijke bijdrage aan het regionaal investeringsfonds Holland Rijnland.
Reserve flankerend beleid	1.605	-	18			1.587	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van het flankerend beleid bij de taken- en efficiëncydiscussie; dekken van kosten voor maatregelen die de verlaging van de formatie moeten realiseren en de bijbehorende personeelsomvang.
Bedrijfsvoeringsreserve concern	4.949	1.209	2.263			3.895	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het egaliseren van resultaten op de bedrijfsvoering ten opzichte van de begroting over meerdere jaren en het oplossen van incidentele knelpunten in de bedrijfsvoering. Maximale omvang: 3,5% van de personele lasten van de ambtelijke organisatie Minimale omvang: 1,0% van de personele lasten van de ambtelijke organisatie
Egalisatiereserve verkiezingen	219	-	68			151	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van verkiezingen.
Reserve parkeren	18.981	-	1.757			17.224	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van parkeervoorzieningen en egaliseren van de exploitatieresultaten over meerdere jaren.
Reserve bereikbaarheids- projecten	9.573	309	3.387			6.495	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de bereikbaarheidsprojecten.
Reserve asbestsanering	70	106	-			176	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de sanering van asbest in gemeentelijk vastgoed

Omschrijving	Boekwaarde 1-1-2023	Toevoeging	Onttrekking	Vermindering ivm afschrijving op activa	Bestemming resultaat vorig boekjaar	Boekwaarde 31-12-2023	Functie, doel en minimale/maximale omvang
Reserve ontsluiting van groengebieden	847	-	820			27	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van een ecologisch en recreatief netwerk vanuit de stad richting kust en landgoederen en richting Duinhorst en Weide.
Reserve Leefbaarheidsprojecten in de wijken	2.405	2	1.024			1.383	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van onderhoud van kapitaalgoederen en noodzakelijke investeringen in de Nieuwe Beestenmarkt, herinrichting van de Breestraat en de begraafplaats Groenesteeg.
Reserve grondexploitaties	5.849	11.617	10.554	32		6.880	Functie: Bestedingsfunctie Doel: De reserve Grondexploitaties wordt gevoed met positieve saldi bij afsluiten of tussentijds winstnemen van grondexploitaties, het exploitatieresultaat van het erfpachtbedrijf en verkoopbrengsten van vastgoed en gronden. De reserve Grondexploitaties is de overkoepelende reserve van Grondzaken van waaruit de onderliggende voorzieningen en bestemmingsreserves gevoed kunnen worden. Tevens worden vrijvallende gelden uit de onderliggende voorzieningen en reserves teruggestort in deze reserve om herbestemd te worden.
Reserve bovenwijkse voorzieningen grondbedrijf	334	-	40			294	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van een extra kwaliteitsimpuls aan de openbare ruimte, aangepast aan het monumentale karakter van de stad (kunstobjecten, e.d.). Jaarlijks wordt bij Vermogensbeheer Grondexploitaties een voorstel meegenomen voor de te honoreren objecten.
Reserve afkoopsommen erfpacht	104.494	-	1.508			102.986	Functie: Inkomensfunctie Doel: Het financieren van de waarde van de in erfpacht uitgegeven gronden door jaarlijkse vrijval van een deel van de afkoopsommen als dekking van de rentelasten over de onderliggende grondwaarde.
Reserve afkoop administratiekosten Erfpacht	183	-	3			180	Functie: Inkomensfunctie Doel: Het financieren van de administratiekosten van de in erfpacht uitgegeven gronden door jaarlijkse vrijval van een deel van de betaalde afkoopsommen voor administratiekosten.
Egalisatiereserve inkomsten bouwleges	8.077	1.089	-			9.166	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het bekostigen van niet geraamde incidentele uitgaven voor de optimalisatie van de omgevingsvergunningverlening (onderdeel bouwactiviteiten) en het tegengaan van fluctuaties in de tariefstelling.
Reserve sociale huurwoningen	146	-	130			16	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de uitvoeringsagenda van Nota Wonen.

Omschrijving	Boekwaarde 1-1-2023	Toevoeging	Onttrekking	Vermindering ivm afschrijving op activa	Bestemming resultaat vorig boekjaar	Boekwaarde 31-12-2023	Functie, doel en minimale/maximale omvang
Reserve Leids Uitvoeringsprogramma Bodem en Ondergrond	3.336	-	298			3.038	<p>Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van sanering bij projecten waarbij bodemverontreiniging wordt aangetroffen.</p>
Reserve herstructurering woongebieden De Sleutels van Zijl en Vliet	16	-	-			16	<p>Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het verrekenen van tekorten op de grondexploitatie bij herstructureringsplannen van woongebieden van De Sleutels van Zijl en Vliet waarbij de corporatie zelf de grondexploitatie voert (conform Raamovereenkomst Stedelijke Herstructurering met De Sleutels van Zijl en Vliet).</p>
Reserve herstructurering woongebieden Ons Doel	3.669	26	3.695			0	<p>Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het verrekenen van tekorten op de grondexploitatie bij herstructureringsplannen van woongebieden van Ons Doel waarbij de corporatie zelf de grondexploitatie voert (conform Raamovereenkomst Stedelijke Herstructurering met Ons Doel).</p>
Reserve risico's projecten in uitvoering	211	4.117	-			4.328	<p>Functie: Bufferfunctie Doel: Het dekken van algemene- en projectspecifieke risico's binnen grondexploitaties in uitvoering (BIE).</p>
Reserve risico's bijzondere projecten	2.300	-	2.300			0	<p>Functie: Bufferfunctie Doel: Het dekken van risico's bij bijzondere projecten (Leiden Centraal Project, Oostvlietpolder en Lammenschansdriehoek (inclusief Betaplein)).</p>
Reserve combinatiefuncties	169	-	-			169	<p>Functie: Egalisatiefunctie Doel: In het kader van de rijksregeling Impuls Brede Scholen Sport en Cultuur ontvangt de gemeente een bijdrage voor het realiseren van combinatiefuncties in het onderwijs en de sectoren sport en cultuur.</p>
Reserve onderwijsinvesting	570	-	55			515	<p>Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van beleid en uitvoering van onderwijsinvesting</p>
Reserve aankopen kunst Museum de Lakenhal	75	-	23			52	<p>Functie: Bestedingsfunctie Doel: Aankopen kunst voor museum De Lakenhal middels door de gemeente beschikbaar gestelde gelden.</p>
Bedrijfsreserve Museum De Lakenhal	111	-	111			0	<p>Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het egaliseren van resultaten op de bedrijfsvoering en afgesloten projecten over meerdere jaren en oplossen van incidentele knelpunten in de bedrijfsvoering. Maximale omvang: 15% van de totale exploitatielasten voor de periode 2019-2026.</p>
Reserve exploitatie De Nobel	181	-	-			181	<p>Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de jaarlijkse bijdrage aan de exploitatie van muziekcentrum De Nobel.</p>

Omschrijving	Boekwaarde 1-1-2023	Toevoeging	Onttrekking	Vermindering ivm afschrijving op activa	Bestemming resultaat vorig boekjaar	Boekwaarde 31-12-2023	Functie, doel en minimale/maximale omvang
Reserve sociaal- maatschappelijke en culturele voorzieningen	1.677	40	60			1.657	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van aanvullingen op de beschikbare sociaal-maatschappelijke voorzieningen.
Bedrijfsreserve DZB- Leiden WSW	5.717	104	1.373			4.448	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het egaliseren van de jaarlijkse schommelingen in de bedrijfsvoeringskosten van de DZB en oplossen van knelpunten in de exploitatie.
Reserve GSB-middelen ISV/EZ	1.299	-	72			1.227	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het realiseren van prestatieafspraken in het kader van het grotestedenbeleid (GSB) met het Rijk. De volgende projecten worden bekostigd: verbeterplan bomen, gebiedsvisies en gevelsanering.
Reserve zachte landing WSW/DZB	1.147	-	158			989	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de herstructurering DZB.
Reserve bedrijfsvoering plankosten	3.453	828	1.777			2.504	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het dekken van de plankosten van projecten in de definitiefase en het egaliseren van fluctuaties in de exploitatie als gevolg van de plankostensystematiek.
Reserve exploitatie Oppenheimstraat	152	-	-			152	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het bekostigen van de jaarlijkse bijdrage aan de exploitatie van de Oppenheimstraat.
Reserve rekenkamer	117	16	-			133	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het financieren van de uitgaven voor onderzoek en de mogelijkheid tot extra onderzoek. Maximale omvang: nader te bepalen.
Reserve bedrijfsvoering Erfgoed Leiden en omstreken	538	364	-			902	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het egaliseren van jaarlijkse schommelingen in de bedrijfsvoeringskosten van Erfgoed Leiden en omstreken. Maximale omvang: 10% van de begrote exploitatielasten
Reserve Sociaal Domein	53.236	15.303	17.822			50.717	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het dekken van bijstuuringsmaatregelen die (op termijn) leiden tot kostenreductie en opvangen van tekorten en overschotten in het sociaal domein.
Reserve Informatisering	68	-	-			68	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de digitalisering van werkprocessen, ontwikkelen van informatiebeleid en vernieuwen van de gemeentelijke website.
Reserve programma binnenstad	595	-	253			342	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van projecten voor een economisch vitale binnenstad

Omschrijving	Boekwaarde 1-1-2023	Toevoeging	Onttrekking	Vermindering ivm afschrijving op activa	Bestemming resultaat vorig boekjaar	Boekwaarde 31-12-2023	Functie, doel en minimale/maximale omvang
Reserve stedelijke ontwikkeling	561	-	51			510	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van investeringsinitiatieven in de stad.
Reserve afschrijvingen investeringen	24.127	7.564	3.586	210		27.895	Functie: Financieringsfunctie Doel: Het dekken van de jaarlijkse kapitaallasten vanuit incidentele middelen.
Reserve economische impulsen en Kennisstad	792	-	436			356	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van impulsen voor duurzame, economische ontwikkelingen en initiatieven in de stad.
Reserve budgetoverheveling	11.503	13.817	10.575			14.745	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het faciliteren van budgetoverhevelingen.
Bestemmingsreserve frietiekosten ID/WIW- banen	236	-	29			207	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het dekken van kosten die gemeoid zijn met een raadsbesluit dat geleid heeft tot 'geen gedwongen ontslagen WIWmedewerkers'
Reserve sportstimulering	211	15	-			226	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van een sportstimuleringsfonds voor een betere uitvoering van de Leidse sportvisie onder nader vast te stellen voorwaarden van cofinanciering met inzet private middelen.
Reserve Fonds Debt? to no Debt!	154	-	154			0	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het dekken van projectkosten en eventuele oninbare vorderingen.
Reserve herontwikkeling Stationsgebied eo	3.499	-	9			3.490	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de uitvoering masterplan Stationsgebied
Reserve restauratie collectie De Lakenhal	0	19	-			19	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de restauratie van collectie van Museum De Lakenhal.
Reserve Molen de Valk / Erfgoed Leiden	293	-	-			293	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de salarislasten van een derde molenaar bij molen de Valk
Reserve Duurzame Stad	4.991	1.901	539			6.353	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van investeringen en uitgaven die om doelstellingen te realiseren op het gebied van verstedelijking, duurzame mobiliteit, energietransitie, klimaatadaptatie en biodiversiteitsvergroening en circulaire economie en afval.
Reserve projecten en tentoonstelling Museum de Lakenhal	406	-	198			208	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Meerjarig beschikbaar houden van gemeentelijke middelen voor meerjarige projecten en tentoonstellingen van Museum de Lakenhal Maximale omvang: € 600.000
Reserve regionale verkeers- en milieukaart	289	-	15			274	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Alle regionale verkeers- en milieukaart (RVMK) taken zijn belegd bij de gemeente Leiden. Zoals afgesproken met de regio's in de dienstverleningsovereenkomst wordt een reserve RVMK gevormd. Hiermee kunnen eventuele risico's worden gedekt.
Reserve Bomenfonds	332	263	178			417	Functie: Bestedingsfunctie Doel: De versterking van het bomenbestand van Leiden.

Omschrijving	Boekwaarde 1-1-2023	Toevoeging	Onttrekking	Vermindering ivm afschrijving op activa	Bestemming resultaat vorig boekjaar	Boekwaarde 31-12-2023	Functie, doel en minimale/maximale omvang
Reserve beheerkosten	0	-	-			0	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Instellen centraal budget (reserve) voor stijging van beheerkosten als gevolg van klimaatadaptieve maatregelen en vergroening bij projecten.
Reserve specialistische voorzieningen maatschappelijke zorg	0	1.200	-			1.200	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Egaliseren van verschillen tussen begrote en gerealiseerde lasten voor specialistische voorzieningen Maatschappelijke Zorg die in afzonderlijke boekjaren ontstaan, conform de Samenwerkingsovereenkomst Maatschappelijke zorg (MZ) 2023 Holland Maximale omvang: 10% van het jaarlijkse budget voor de specialistische voorzieningen en de uitvoeringskosten.
Reserve Oekraïne asielzoekers statushouders	864	12.077	1.071			11.870	Functie: Egalisatie- en bestedings-/bestemmingsfunctie Doel: Het egaliseren van verschillen tussen de lasten en de (rijks)baten
Reserve maatschappelijke zorg Leidse Regio	0	523	-			523	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Egaliseren van verschillen tussen het Leidse aandeel van de begrote en gerealiseerde lasten voor Maatschappelijke Zorg binnen de Leidse Regio die in afzonderlijke boekjaren ontstaan, conform de Samenwerkingsovereenkomst Maatschappelijke Zorg 2023 Leidse regio.
Reserve OV Knoop Leiden CS	0	-	-			0	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Dekking van de investeringsambities OV knoop Leiden Centraal station.
Reserve egalisatie kapitaallasten centrumregeling	2.350	684	614			2.420	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Egaliseren van verschillen tussen begrote en gerealiseerde kapitaallasten die in afzonderlijke boekjaren ontstaan binnen de centrumregeling bedrijfsvoering.
Reserve risicobijdrage centrumregeling	0	355	-			355	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het beschikbaar houden van het in een boekjaar niet bestede deel van de risicobijdrage van partnergemeenten voor de continuïteit en kwaliteit van de dienstverlening aan deze partnergemeenten.
Reserve sportstimulering schaatsen	0	-	-			0	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het continueren van de schaatsport
Reserve bedrijfsvoering centrumregeling	0	544	-			544	Functie: Egalisatie- en bestedingsfunctie De Bedrijfsvoeringsreserve Centrumregeling heeft als functie het opvangen van jaarlijkse fluctuaties (egalisatiefunctie) en knelpunten in de bedrijfsvoering voor de werkzaamheden die binnen de centrumregeling vallen. Daarnaast kan de reserve worden ingezet voor het ontwikkelen van innovaties en aanpassingen in de bedrijfsvoering, voor zover die ten goede komen aan de dienstverlening in het kader van de centrumregeling.
Totaal Bestemmingsreserves	291.322	74.213	68.907	242	-	296.386	
Totaal Reserves	315.373	75.534	88.066	242	20.860	323.459	

Voor de reserve raad is de maximale omvang € 150.000, de stand van de reserve op 31-12-2023 is € 171.000. In 2023 is het amendement "Raad op Social Media" aangenomen, in 2024 zal er € 21.000 onttrokken worden aan de reserve voor de uitvoering hiervan. Na deze onttrekking voldoet de reserve weer aan de gestelde maximering.

Vorzieningen

Het verloop van de voorzieningen in 2023 wordt in onderstaand overzicht weergegeven:

Toelichting op de mutaties binnen, en over de aard en reden van de voorzieningen:

Prg.	Naam Voorziening	Boekwaarde 1-1-2023	Toevoeging	Aanwending	Vrijgevallen bedragen	Boekwaarde 31-12-2023	Doel
Egalisatievoorzieningen							
5	Voorziening groot onderhoud riolering	603	663	421		845	Spaarvoorziening voor toekomstige vervangingsinvesteringen rioleringen, overeenkomstig regelgeving in het BBV.
5	Voorziening waterkwaliteit	747	274	185		836	Egalisatie van de kosten van onderhoudsachterstand en voor het op orde houden van de waterkwaliteit voor die onderdelen die groot onderhoud nodig hebben, waarvan de omvang jaarlijks niet gelijk is.
5	Voorziening groot onderhoud kunstwerken	1.169	1.443	858		1.754	Egalisatie van de kosten van onderhoudsachterstand en voor het op orde houden van de kunstwerken voor die onderdelen die groot onderhoud nodig hebben, waarvan de omvang jaarlijks niet gelijk is.
5	Voorziening groot onderhoud walmuuren en beschoeiing	503	375	304		574	Egalisatie van de kosten van onderhoudsachterstand en voor het op orde houden van walmuuren en beschoeiingen voor die onderdelen die groot onderhoud nodig hebben, waarvan de omvang jaarlijks niet gelijk is.
5	Voorziening groot onderhoud wegen	1.974	2.582	2.382		2.174	Egalisatie van de kosten van onderhoudsachterstand en voor het op orde houden van de wegen voor die onderdelen die groot onderhoud nodig hebben, waarvan de omvang jaarlijks niet gelijk is.
5	Voorziening groot onderhoud gemalen	44	84	95		33	Egalisatie van de kosten voor het groot onderhoud van de gemalen
5	Egalisatievoorziening riolering	0	0	0		0	Egaliseren van de saldi van de exploitatie van de gemeentelijke riolering zodat de middels de rioolheffing ontvangen middelen beschikbaar blijven voor het in stand houden van de gemeentelijke riolering.
6	Voorziening onderhoud gemeentelijk vastgoed	8.164	2.952	3.552		7.564	Egalisatie van de kosten voor (groot)onderhoud van gemeentelijk vastgoed
8	Voorziening groot onderhoud lakenhal	587	79	64		602	Egalisatie van de kosten voor onderhoud van Museum de Lakenhal en voorzien in dekking voor meerjarige uitgaven in beveiligingssysteem en -apparatuur.
8	Voorziening groot onderhoud sportaccommodaties	4.271	1.150	1.129	1.161	3.131	Egalisatie van de kosten van het groot onderhoud aan de sportaccommodaties die in het eigendom zijn van de gemeente Leiden.
AD	Voorziening onderhoud gebouwen DZB	685	42	0		727	Egalisatie van de kosten voor groot onderhoud gebruikersdeel van de bedrijfspanden aan Le Pooleweg 6 en 11 en Nachtegaallaan 41-43.
	Totaal Egalisatievoorzieningen	18.748	9.644	8.990	1.161	18.240	
	Voorzieningen van derden verkregen middelen						
5	Voorziening boomregeling wijk	2.306	909	51	32	3.132	Egalisatie van de kosten voor het duurzaam in stand houden van bepaalde monumentale, bijzondere of waardevolle bomen, boomgroepen of houtopstand en dergelijke.
8	Voorziening bijdrage derden Museum De Lakenhal	913	17	53		877	Het uitvoeren van geoormerkte activiteiten in Museum De Lakenhal middels door derden beschikbaar gestelde gelden.
AD	Voorziening van derden verkregen middelen	64	145	55	3	151	Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden en die nog niet als opbrengst verantwoord kunnen worden, moeten conform artikel 44 lid 2 van de BBV in een voorziening worden gestort.
	Totaal Voorzieningen van derden verkregen middelen	3.283	1.071	159	35	4.160	

Prg.	Naam Voorziening	Boekwaarde 1-1-2023	Toevoeging	Aanwending	Vrijgevallen bedragen	Boekwaarde 31-12-2023	Doel
Voorzieningen toekomstige verplichtingen							
1	Voorziening pensioenen wethouders	6.196	39	178	205	5.852	Voorziening om de toekomstige pensioen verplichtingen van (oud)-wethouders af te dekken.
1	Voorziening wachtgeld oud wethouders	241	0	42	199	0	Voorziening om de toekomstige wachtgeldverplichtingen van (oud)wethouders af te dekken.
2	Voorziening veiligheidsbeleid	72	0	10	50	12	Egalisatie van kosten programma veiligheid, camera toezicht en tussentijdse evaluatie veiligheidsprogramma.
6	Voorziening negatieve grondexploitaties	5.094	62	878	0	4.278	Voorziening om verwachte verliezen van grondexploitaties op te vangen.
9	Voorziening huisvesting statushouders	2.065	0	4		2.061	Het bekostigen van extra (tijdelijke) woningen voor vergunninghouders en/of bijzondere doelgroepen.
AD	Voorziening loga-gelden	93	0	0		93	Egalisatie van de kosten die voortvloeiën uit spaarcontracten met personeel voor verlofrecht en dergelijke (voorheen M&B).
Totaal voorzieningen toekomstige verplichtingen		13.761	101	1.112	454	12.296	
Voorzieningen ter dekking van risico's							
3	Voorziening Garantstelling Biotech Training Facility	257	0	0		257	Afdekken risico garantstelling Biotech Training Facility
	Voorziening Stadsbank Schuldbemiddeling	0	258	0		258	Voorziening van de Stadsbank voor het bekorten van de Schuldbemiddelingstrajecten
Totaal voorzieningen ter dekking van risico's		257	258	0	0	515	
Totaal voorzieningen		36.049	11.074	10.261	1.650	35.211	

Voorziening negatieve grondexploitaties

Voor Lammenschansdriehoek wordt een negatief resultaat verwacht ad € 5.884.000. Hier is een voorziening voor getroffen. De boekwaarde van deze grondexploitatie bedraagt per 31-12-2023 € 1.668.000. Dit bedrag wordt met de voorziening verrekend tot € 0. Het restant van de voorziening wordt onder de voorzieningen voor toekomstige verplichtingen gepresenteerd.

Ook voor Rhijnvreugd wordt een negatief resultaat verwacht waar een voorziening voor is getroffen. (€ 62.000) Deze grondexploitatie heeft een negatieve boekwaarde per 31-12-2023. Het gevolg is dat de gehele voorziening voor deze grondexploitatie wordt gepresenteerd onder de voorzieningen voor toekomstige verplichtingen.

Totaal wordt € 4.278.000 per 31-12-2023 onder de voorzieningen voor toekomstige verplichtingen gepresenteerd. (per 31-12-2022 was dit € 5.094.000)

Voorziening groot onderhoud sportaccommodaties

Bij de kaderbrief 2023-2027 is besloten om de kleedkamergebouwen op Sportpark Kikkerpolder I, Kikkerpolder II en Sportpark Noord te vervangen. Het bedrag dat daarvoor binnen de voorziening groot onderhoud sportaccommodaties beschikbaar was kon daardoor vrijvallen.

Vaste schulden met een rentetypische looptijd langer dan één jaar

De onderverdeling van de in de balans opgenomen vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar is als volgt (de stand van de leningenportefeuille is nader gespecificeerd in de paragraaf Financiering):

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2023
Onderhandse leningen		
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	404.495	461.102
- binnenlandse bedrijven	3	3
- openbare lichamen	85.500	111.750
- binnenl.pens./verz.inst.	63.333	60.417
	553.331	633.272
Door derden belegde gelden	113	117
Waarborgsommen	754	790
Totaal	554.198	634.179

In onderstaand overzicht wordt het verloop weergegeven van de vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar over het jaar 2023:

	Saldo 31-12-2022	Vermeer - deringen	Aflossingen	Saldo 31-12-2023	Rentelast 2023
Onderhandse leningen	553.331	110.000	30.059	633.272	6.047
Door derden belegde gelden	113	4		117	4
Waarborgsommen	754	36		790	
Totaal	554.198	110.040	30.059	634.179	6.051

Toelichting

In 2023 zijn 2 langlopende geldleningen aangetrokken met een totale hoofdsom van € 110 miljoen. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de financieringsparagraaf. Daar wordt ook meer inzicht gegeven in de rentelasten van de vaste schulden.

Vlottende passiva

Onder de vlottende passiva zijn opgenomen:

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2023
Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	82.302	63.792
Overlopende passiva	56.179	85.607
Totaal	138.481	149.399

Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Het samenwerkingsorgaan Servicepunt71 is per 31-12-2022 opgeheven. Alle bezittingen en schulden zijn vanaf 2023 onderdeel van de balans van Leiden. De eindbalans uit de jaarrekening 2022 wijkt daardoor af van de beginbalans per 31-12-2022. Met behulp van onderstaande tabel kan die aansluiting alsnog gemaakt worden.

	Leiden 31-12-2022	Servicepunt71 31-12-2022	Onderlinge schulden	Leiden 1-1-2023
Banksaldi	29.675			29.675
Overige schulden	51.872	5.094	-/ 4.339	52.627
Totaal	81.547	5.094	-/ 4.339	82.302

De in de balans opgenomen netto-vlottende schulden kunnen als volgt worden gespecificeerd :

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2023
Bank- en girosaldi	29.675	7.142
Overige schulden	52.627	56.650
Totaal	82.302	63.792

De post 'Overige schulden' bestaat uit:

- Crediteuren € 24 mln
- Nog te betalen kosten € 33 mln

Ten opzichte van 2022 is de post crediteuren met ongeveer € 2,7mln gestegen. De post nog te betalen posten is met ongeveer € 1,0 mln gestegen.

De post crediteuren bevat als belangrijkste posten:

- Bijdrage in het kader van Gezond Ouder worden (€ 650.000)
- Bijdrage voor Sociaal werk in Zuid Holland Noord in het kader van het Intergraal Zorg Akkoord (€ 600.000)
- Diverse facturen van AVR Afvalverwerking BV (€ 609.000)

De rest van het saldo op de post crediteuren betreft posten die individueel lager zijn dan € 0,5 mln.

De post 'nog te betalen kosten' bevat als belangrijkste posten:

- Wet Maatschappelijke Opvang (WMO) € 5.5 mln (per 31-12-2022 € 1,8 mln)
Met ingang van september 2023 is overgegaan op een nieuw subsysteem voor de WMO. TCare is vervangen door CSam. Daarnaast is overgegaan op het zogenaamde "Arrangementenmodel" voor de WMO. Hierdoor zijn achterstanden opgelopen in de verwerking van WMO declaraties over 2023. Veel van deze achterstanden zijn ingehaald in januari en februari 2024. Als gevolg hiervan was het saldo van de NTB boekingen over 2023, die betaald en dus tegen geboekt zijn in januari en februari 2024 (op 14329 Crediteuren WMO) zeer hoog.
- Rente langlopende geldleningen € 3,6 mln (per 31-12-2022 € 2,8 mln)
- Onderwijshuisvesting € 1,7 mln (vorig jaar € 2,0 mln)
- Doorbetalen subsidies project 'REACT EU Holland Rijnland Gemeenten' € 1,5 mln (gelijk aan per 31-12-2022)
- Algemene uitkering € 5,7 mln (vorig jaar nog een vordering) (zie ook de toelichting bij vorderingen op openbare lichamen)
- Diverse uitgaande subsidies (Easy Funders) € 4,0 mln (per 31-12-2022 € 4,4 mln)
- Compensatie zorgaanbieders Leidse Regio 2023 (€ 1,3 mln)
In de loop van 2023 is gebleken dat de nieuwe indiceringen voor Beschermd wonen Leidse regio lager uitvielen t.o.v. de oude beschikkingen. Aangezien er achterstand was in het her-indiceren van cliënten hebben zorgaanbieders hogere kosten gemaakt op basis van oude beschikkingen, die ze vervolgens niet vergoed konden krijgen op basis van de nieuwe indiceringen. Met de zorgaanbieders is afgesproken dat zij mogelijk gecompenseerd zullen worden voor dit "verlies". Spelregels, hoe een eventuele compensatie wordt berekend zijn opgesteld in het MO Sociaal domein Leidse regio (= ambtelijk opdrachtgever), in overleg met de zorgaanbieders. Onderdeel van deze afspraken is dat de zorgaanbieders maximaal gecompenseerd worden tot de hoogte van de zorgkosten over 2022.
- Jeugdzorg (€ 2,2 mln) (vorig jaar € 0,1 mln)
Jeugdzorg wordt voor de gemeente Leiden uitgevoerd door Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland (SOZ). Gedurende het jaar zijn voorschotbedragen aan SOZ betaald. Begin juni 2024 is de afrekening van de kosten

over 2023 van SOZ ontvangen. Daaruit is gebleken dat over 2023 nog € 2,2 mln aan SOZ betaald moet worden. Vorig jaar was de prognose ongeveer gelijk aan de betaalde voorschotten.

Overlopende passiva

Het samenwerkingsorgaan Servicepunt71 is per 31-12-2022 opgeheven. Alle bezittingen en schulden zijn vanaf 2023 onderdeel van de balans van Leiden. De eindbalans uit de jaarrekening 2022 wijkt daardoor af van de beginbalans per 31-12-2022. Met behulp van onderstaande tabel kan die aansluiting alsnog gemaakt worden.

	Leiden 31-12-2022	Servicepunt71 31-12-2022	Leiden 1-1-2023
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen	10.625	2.375	13.000
Voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, ontvangen van:			
- het Rijk	32.262		32.262
- Overige Nederlandse overheidslichamen	5.160		5.160
Overige vooruitontvangen bedragen	5.638	119	5.757
Totaal	53.685	2.494	56.179

De specificatie van de post overlopende passiva is als volgt:

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2023
- Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	13.000	14.472
- De in de balans opgenomen van EU, Rijk en provincies ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel.	37.422	65.232
- Overige vooruitontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaar komen	5.757	5.902
Totaal	56.179	85.606

De in de balans opgenomen verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen bevat als grootste posten:

Omschrijving	Saldo 31-12-2022	Saldo 31-12-2023
Nog te betalen ingehouden loonheffing	9.654	10.648
Gelden van derden in beheer bij de stadsbank in het kader van budgetbeheer	826	1.044
Nog te betalen pensioenpremies	1.932	1.983
Overige posten	588	797
Totaal	13.000	14.472

De in de balans opgenomen van EU, Rijk en provincies ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	Saldo 31-12-2022	Terugbetalingen	Bestedingen	Ontvangen bedragen	Saldo 31-12-2023
Ontvangen voorschotten overige overheden	258	30	825	924	327
Vooruitontvangen Subsidies Provincie:	2.819	20	3.089	8.590	8.300
Vooruitontvangen van diverse ministeries	32.261	4.517	73.210	101.661	56.195
Vooruitontvangen van overige overheidsinstanties	2.084		1.947	273	410
Totaal	37.422	4.567	79.071	111.448	65.232

De in de balans opgenomen vooruit ontvangen voorschotbedragen van diverse Ministeries en Provincie kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	Saldo 31-12-2022	Terugbetalingen	Bestedingen	Ontvangen bedragen	Saldo 31-12-2023
J&V ondermijning dealbrekers 2021-2022	228		206	85	107
Mondriaan fonds, aanvraagnr 107600091, Compensatieregeling Coronacrisis Musea Vijfde Molen de Valk Steunmaatregel	30	30			
HR Polderlab Vennepolder			500	500	
J&V ondermijning dealbrekers 2023-2024			119	339	220
Ontvangen voorschotten overige overheden	258	30	825	924	327
PZH Onderhoud Molen De Valk (incl. draaipremie) 2020-2025 DOS-2019-0009001	4		5	4	3
PZH Toegankelijkheid bushaltelocaties Vrijheidslaan DOS-2020-0004400	20	20	20	20	
MKB deal Economie 071 DOS-2021-0004591	49		49		
PZH Economie071 Rhijnvreugd DOS-2021-0002872	209				209
PZH Verkeerskundige expertise Werninkterrein	93				93
PZH 6 projecten Vliegende brigade	45				45
PZH Turkoois sociale huurwoning DOS-2021-0005026	294		294		
PZH Sportbox DOS-2021-0003960	7		7		
PZH Knelpuntenpost Bizetpad	100			100	200
PZH Leidse Ring Noord DOS-2021-0007963	1.998		867	2.907	4.038
PZH LRN R-net Leiden-Katwijk			1.308	4.720	3.412
PZH Soc woningbouw HR Sumatrastraat 195			250	250	
PZH Actieplan toegankelijke winkelstegen			20	20	
PZH project Leids Media Fonds				8	8
PZH Woonblokken W. de Zwijgerlaan				100	100
PZH Laat digitalisering voor je werken				53	53
PZH Biodiversiteit LBSP			33	80	47
PZH Beheer Cronesteyn			234	234	
PZH Toegankelijkheid 14 haltes			2	70	68
PZH Verticaal Kabels en Leidingen Syst				24	24
Vooruitontvangen Subsidies Provincie:	2.819	20	3.089	8.590	8.300
VWS SpUK BTW	7.867	3.004	1.610	1.768	5.021
MOCW Onderwijsachterstandenbeleid	443		3.112	3.311	642
MJV JenV VR-training veiligheidshuizen	6	3	3		
MSZ Tijdelijke Overbruggingsregeling Zelfstandige Ondernemers (TOZO)	706	448	-16		274
VWS Regeling specifieke uitkering stimulering sport (SPUK)	164	53	112		

	Saldo 31-12-2022	Terugbetalingen	Bestedingen	Ontvangen bedragen	Saldo 31-12-2023
RCI Instandhoudingssubsidie Molen De Valk Subsidieregeling instandhouding monumenten (SIM)	5		7	8	6
BZK Besluit en regeling Woningbouwimpuls 2020 Woningbouwimpuls Lammenschansstrip	6.655				6.655
BZK Besluit en regeling Woningbouwimpuls 2020 Woningbouwimpuls Werninkterrein	2.173		-826		2.999
OCW Regionale meld- en coördinatiefunctie 2021-2024			1.073	1.073	
OCW Regionale aanpak voortijdig schoolverlaten 2021-2024			520	520	
I&W E20 Stim. Verkeersveilig 20-21	267				267
OCW D11 extra fin RMC-functie 20-21	103		51		52
SZW Gebundelde uitkering Pw, IOAW, IOAZ en loonkostensubsidies Gebundelde uitkering Pw, IOAW, IOAZ en loonkostensubsidies			53.216	53.216	
MJV Versterkingsgelden	111				111
RCE BRIM Woonhuis Rapenburg 22,	13				13
RON Regeling Ventilatie in scholen, Metrum, Schubertlaan	30		30		
RON Regeling Ventilatie in scholen, De Delta, Da Costastraat	150		150		
BZK Woningbouwimpuls 2020 Campus Stationsgeb	3.142		602		2.540
RON Regeling Ventilatie in scholen, Anne Frank school, Meijboomstraat 00796210	100		100		
RON Regeling Ventilatie in scholen, Dukdalf, Regenboogpad, 00795574	80		80		
RON Regeling Ventilatie in scholen, Apollo, Strausspad, 00795861	80		80		
RON Regeling Ventilatie in scholen, Merenwijkschool, Valkenpad, 00798654	34		34		
RON Regeling Ventilatie in scholen - De Pionier 00798649	22		22		
RON Regeling Ventilatie in scholen - Lucas van Leyden, Vliet, 00796206	31		31		
RON Regeling Ventilatie in scholen - PI De Brug 00798634	70		70		
RON Regeling Ventilatie in scholen - Woutertje Pieterse 00798716	88		88		
RON Regeling Ventilatie in scholen - Lucas van Leyden, Ursulasteeg 00799420	41		41		
RON Regeling Ventilatie in scholen - Da Vinci college 00796165 de morskring	37		37		
ZONMW Onbedoeld zwanger			87	87	
RON Regeling Schone Lucht Akkoord (SLA) SPUKSLA-21-01264551	133		21	18	130
VWS Lokale Preventieaanpakken - Preventieakkoorden	20		11	60	69
MIW Impulsregeling klimaatadaptatie (DPRA Deltaprogramma Ruimtelijke adaptatie)	463		-398	2.549	3.410
OCW NPOnderwijs	958		1.065	729	622
ZonMW MDT UniverCity			251	470	219
BZKWoningbouwimpuls De Zwijger	3.693				3.693

	Saldo 31-12-2022	Terugbetalingen	Bestedingen	Ontvangen bedragen	Saldo 31-12-2023
SISA RON C56 Huisv. aandachtsg. Energiepa	250				250
SISA RON C56 Huisv. aandachtsg. Gooimrln	400		183		217
SZW Wet inburgering 2021	392		709	1.378	1.061
SZW Kwijtschelding kinderopvang			22	22	
BZK Energiearmoede	1.929		995	984	1.918
J&V A16 Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne		1.008	17	1.025	
MIW Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem 2022	231		24		207
OCW Implus jongerencultuur			295	295	
SZW Voorlopige uitkering Onderwijsroute 2022	55		119	300	236
VROM RHA 2022 Gooimeerlaan 25	160				160
VROM RHA 2022 M Zeldenrustw 18	112		112		
RON SUVIS 2021 2 Da Vinci	6		6		
RON SUVIS 2021 2 Korte Vlie	21		21		
OCW Tijdelijk onderwijshuisvesting ontheemden	75		104	75	46
VROM RHA 2022 TrienSemlerstraat	35				35
SISA J&V A20 aanpak radicalisering 2023-2026			102	139	37
SISA BZK XXX Infopunt digitale overheid			115	115	
J&V Dealbreakers			83	160	77
SISA VWS H26 Randvoorwaarden jeugdhulp			886	886	
EZK CDOKE F28			2.280	2.280	
EZK CDOKE F28 ZES			387	387	
VWS Voorschoolse educatie peuter			26	63	37
VWS Spuk Breed			1.467	1.820	353
SISA VROM C94 Lokale Aanpak Isolatie			7	1.101	1.094
SISA VWS H32 SPUK MEOZ			849	1.157	308
SISA OCW D23 SPUK LBV				220	220
SISA VWS H35 SPUK IZA			904	4.214	3.310
SISA VROM C209 RHA Houtlaan				680	680
SISA BZK C106.1 Stationsplein				1.669	1.669
SISA BZK C106.2 Groene Hartlijn fase 2				1.677	1.677
SISA BZK C105 Start bouwimpuls				10.142	10.142
SISA IenW E104 SPUK WKTBI				4.856	4.856
CDOKE (SPUK)					
CDOKE ZES (SPUK)					
Roc	625		2.045	2.095	675
MJV Versterking aanpak ondermijning	285		188		97
PHV Veiligheidshuis				113	113
Vooruitontvangen van diverse ministeries	32.261	4.517	73.210	101.661	56.195
Gemeente Oegstgeest - Bijdrage brugverbinding Poelgeest PZH-2009-525083 / DOS-2009-0014053	1.860		1.947	150	63

	Saldo 31-12-2022	Terugbetalingen	Bestedingen	Ontvangen bedragen	Saldo 31-12-2023
HR Capaciteit Beleidsagenda Jeugd	224				224
Kopgroep Beheer (regionale samenwerking)				123	123
Vooruitontvangen van overige overheden	2.084		1.947	273	410

Specificatie overige vooruitontvangen bedragen

Omschrijving	Saldo 31-12-2022	Saldo 31-12-2023
Vooruitontvangen bedragen in het kader van facilitair grondbeleid	2.646	2.524
Parkeervergunningen	1.616	2.016
Vooruitgefactureerde erfpachtcanons	843	854
Overige posten	652	508
Totaal	5.757	5.902

In 2019 is de notitie 'Grondbeleid in begroting en jaarverslaglegging juli 2019' door de commissie BBV uitgebracht. Daarin staat dat de vooruitontvangen bedragen in het kader van facilitair grondbeleid moeten worden opgenomen onder de overige vooruitontvangen bedragen. Hieronder wordt dit bedrag naar locatie gespecificeerd, waarbij bedragen kleiner dan € 100.000 onder de overige posten zijn opgenomen.

Omschrijving	Saldo 31-12-2022	Saldo 31-12-2023
Schipholweg 130 (Brandpunt Leiden B.V.)	107	104
Verbouw en uitbreiding museum Naturalis (Stg Naturalis Biodiversity Center)	341	272
Motorhuislocatie (Spuigroep)	28	109
Hoge Rijndijk 5 (GCCF)		165
STEO - De Geus		205
Lammenschansstrip	1.916	1.447
Overige posten	254	222
Totaal	2.646	2.524

3.5.3 Aan natuurlijke en rechtspersonen verstrekte borgstellingen en garantstellingen

Het onder de balans opgenomen bedrag voor verstrekte borgstellingen bestaat uit de volgende borgstellingen:

Geldnemer	Hoofdsom	%	Schuldrestant 1-1-2023	Schuldrestant 31-12-2023
Directe borgstellingen				
Stichting Diogenes	231	100%	13	0
Verstrekte leningen NRF	3.910	100%	938	855
Stichting Confessioneel Onderwijs Leiden	1.134	100%	394	337
Stichting Leiden Bio Science Park foundation	267	100%	257	257
Denksportcentrum Leiden	427	100%	61	52
Stichting Sportpark Haarlemmerweg Leiden	153	29%	92	77
DUWO	6.040	100%	3.743	1.047
Stichting Huisvesting Werkende Jongeren	39.034	100%	25.587	24.043
Stichting Portaal	526	100%	526	526
Stichting Universitaire Woonwijk Boerhaave	53.586	100%	37.242	45.752
Stichting Werk en Onderneming	2.212	100%	1.195	1.110
Marente	1.014	100%	421	340
Stichting RK Zorgcentrum Roomburgh	6.580	100%	2.662	2.420
Stichting St. Jacobshof	7.130	100%	5.466	5.229
Totaal directe borgstellingen	122.244		78.597	82.045
Waarborgfonds Sociale Woningbouw				
DUWO	220.442	Achtervang	62.547	93.114
Stichting Portaal	735.279	Achtervang	394.945	415.712
Woningbouwvereniging De Sleutels	280.091	Achtervang	209.829	225.008
Woningstichting Ons Doel	106.252	Achtervang	89.760	90.636
Woonzorg Nederland	359.725	Achtervang	581	317
Totaal Waarborgfonds Sociale Woningbouw	1.701.789	Achtervang	757.662	824.787
Totaal Waarborgfonds Eigen Woning (NHG)	297.000	Achtervang	297.000	279.000
Totaal dir. borgstellingen + Waarborgfondsen	2.121.033		1.133.259	1.185.832
Bedragen x € 1.000,-				

Rechtstreekse borgstelling door de gemeente (per 31 december 2023: € 82.045.000):

De gemeente heeft de mogelijkheid om borg te staan voor de betaling van rente en aflossing van geldleningen van instellingen die binnen het grondgebied van de gemeente actief zijn. De gemeenteraad heeft hierin echter een terughoudend beleid vastgesteld in de Verordening gemeentegaranties (RV18.0081), deze verordening was geheel 2023 van toepassing. In 2024 is de Verordening gemeentegaranties herzien.

Woningcorporaties, die hiertoe zijn toegelaten, organiseren hun garantstelling via het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Vanuit het verleden heeft de gemeente Leiden echter nog een aantal leningen direct gewaarborgd. Sinds 2007 moeten deze leningen worden geherfinancierd door het WSW. Als gevolg hiervan loopt deze borging door de gemeente Leiden geleidelijk af. Op termijn blijven hierdoor alleen borgstellingen over ten behoeve van het gemeentelijk publiek belang, van instellingen die niet via een waarborgfonds borging kunnen krijgen.

In 2023 heeft de gemeente geen betalingen hoeven te doen voor de rente en aflossingen waarvoor zij borg staat.

In 2023 is één positief besluit genomen over een nieuwe borgstellingen. Het betreft een borgstelling aan de Stichting Universitaire Woonwijk Boerhaave voor een bedrag van € 9.974.136.

In 2013 heeft het College van Burgemeester en Wethouders een positief besluit genomen op het verstrekken van een borgstelling ten gunste van De Meelfabriek CV (renovatie en verbouw van het meelmagazijn), voor een bedrag van € 500.000. De akte van borgstelling is nog niet ondertekend omdat het deelproject waarvoor de borging is afgegeven in een latere fase van het totale project wordt uitgevoerd.

Garantstelling via het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (per 31 december 2023: € 824.787.000):

Binnen het grondgebied van de gemeente Leiden is een aantal toegelaten instellingen actief dat vanaf december 2007 borging van leningen laat lopen via het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Het WSW biedt corporaties de mogelijkheid om leningen aan te trekken tegen een lagere rente. Borgstelling door het WSW is echter alleen mogelijk als de Rijksoverheid en de gemeenten een minimaal garantieniveau van het WSW garanderen. Dit heet de achtervang. De achtervang biedt financiers zekerheid, waardoor het rendement voor de financiers volledig gegarandeerd is. De zekerheidsstructuur van het WSW bestaat uit drie lagen:

- **Primaire zekerheid: de financiële middelen van de corporatie-**
De financiële positie van de corporatie vormt de eerste zekerheid. Het WSW stelt eisen aan de kredietwaardigheid van (aspirant-) deelnemers.
- **Secundaire zekerheid: het garantievermogen van het WSW-**
Als corporaties hun rente- en aflossingsverplichtingen niet nakomen, dan kan de financier het WSW aanspreken. Hiertoe beschikt het WSW over een borgstellingsreserve. Als de borgstellingsreserve van het WSW onder een bepaald garantieniveau komt of dreigt te komen, dan heeft het WSW de plicht obligo's op te vragen bij de corporaties. De obligo is een financiële bijdrage die de corporatie verschuldigd is op basis van een overeenkomst tussen de corporatie en het WSW. Het garantievermogen bestaat dus uit de borgstellingsreserve van het WSW plus de obligoverplichting. Als een financier het WSW aanspreekt, en het WSW betaalt voor een corporatie, dan krijgt het WSW een vordering op de desbetreffende deelnemer (regresrecht). De deelnemende corporatie heeft onroerende zaken in onderpand gegeven bij het WSW. De corporatie heeft zich verplicht deze onroerende zaken vrij van hypotheek te houden, en er op eerste verzoek van het WSW een hypotheekrecht op te vestigen voor het WSW. Daarnaast kan het WSW ook een aanspraak doen op het overige bezit. Zo wordt de schade bij het WSW zo veel mogelijk beperkt.
- **Tertiaire zekerheid: Rijksoverheid en gemeenten-**
De achtervangpositie van Rijk en gemeenten vormt de derde zekerheid. Indien, na het opvragen van de obligo's en het uitoefenen van het regresrecht, het WSW nog steeds niet kan voldoen aan de verplichting, dan moeten de Rijksoverheid en de gemeenten renteloze leningen aan het WSW verstrekken. Dit is geregeld in de achtervangovereenkomsten die het WSW heeft met de gemeenten en de Rijksoverheid. In het geval dat de achtervangers op hun achtervangpositie worden aangesproken, neemt de Rijksoverheid 50% voor haar rekening neemt en de overige 50% van de leningen moet door gemeenten worden verstrekt. De tertiaire zekerheid is voor de gemeente Leiden nog nooit ingeroepen.
- **Wijziging achtervangovereenkomst WSW: medio 2021 is de achtervangovereenkomst, die het WSW afsluit met de gemeenten, substantieel gewijzigd. In 2024 was het nodig om een aantal kleine wijzigingen door te voeren. Hiermee zijn een aantal onvolkomenheden in de gewijzigde achtervangovereenkomst gecorrigeerd. De grootste wijziging is dat de het risico evenwichtiger wordt verdeeld over de gemeenten, indien een corporatie werkzaam is binnen verschillende gemeenten. Het College van de gemeente Leiden is akkoord gegaan met de nieuwe achtervangovereenkomst.**

Garantstelling via het Waarborgfonds Eigen Woningen (per 31 december 2023: € 279.000.000)

Naast de 100% garantstellingen en de achtervang bij de door het WSW verstrekte garantstellingen, heeft de gemeente Leiden ook een achtervangfunctie bij het Waarborgfonds Eigen Woning (WEW), beter bekend als Nationale Hypotheekgarantie.

De achtervangfunctie bij het WEW bestaat voor verstrekte garanties tot en met 2010 uit een achtervangovereenkomst tussen het WEW en de Rijksoverheid en (standaard) achtervangovereenkomsten tussen het WEW en alle gemeenten. Op basis van deze overeenkomsten kan het WEW bij dreigende liquiditeitstekorten een beroep doen op achtergestelde, renteloze leningen door het Rijk (50%) en door de gemeenten (50%). Deze achtervangfunctie kan door het WEW worden aangesproken indien het fondsvermogen kleiner is dan anderhalf maal het gemiddeld verliesniveau. Per 1 januari 2011 is deze achtervangfunctie van de gemeenten voor nieuw af te geven hypotheekgaranties vervallen en is sprake van een volledige achtervang door het Rijk. Gemeenten kunnen dus niet worden aangesproken op de risico's die voortvloeien uit hypotheekgaranties die zijn verstrekt na 31 december 2010.

Jaarlijks verstrekt het WEW een liquiditeitsprognose over de voorliggende jaren. Op basis meest recente liquiditeitsprognose is de verwachting dat geen aanspraken worden gedaan op de achtervangfunctie van gemeenten en Rijk (bron:liquiditeitsprognose WEW 2023-2028). Jaarlijks verstrekt het WEW tevens een opgave van de nominale gegarandeerde bedrag per gemeente. Het nominaal door de gemeente Leiden gegarandeerde bedrag bedraagt € 279.000.000 (hoofdsom van de verstrekte NHG hypothekeken tot 2011).

3.5.4 Niet in de balans opgenomen belangrijke financiële verplichtingen

Omschrijving van de verplichtingen	Laatste jaar van de verplichting	Verplichting (x 1000)
Resterende verlofdagen per 31-12-2023	n.v.t.	8.903
Uitstaande WW-verplichtingen per 31-12-2023	2025	612
Opgebouwd vakantiegeld WSW en WIW medewerkers per 31-12-2023	2024	1.136
Investeringsfonds Holland Rijnland	2024	2.016
TOTAAL		12.667

In aanvulling op de balans wordt een overzicht van niet in de balans opgenomen belangrijke financiële verplichtingen opgemaakt. Zo ontstaat inzicht in de meerjarige verplichtingen waaraan de gemeente voor toekomstige jaren gebonden is. Een gedetailleerd overzicht is hierboven opgenomen. Het totaal van deze verplichtingen bedraagt € 12,7 miljoen.

Het saldo van de verlofuren berekenen we met de openstaande verlofuren per 31-12-2023 per medewerker van Leiden maal het bruto uurloon tarief plus werkgeverslasten van de betreffende medewerker. Dit geeft een bedrag van € 8.903.207

Bij ontslag van een medewerker is de gemeente verplicht om voor een bepaalde periode de WW-uitkering te betalen en/of aan te vullen. De verplichting is afhankelijk van de duur van het voormalig werkverband en de leeftijd van de medewerker. De uitstaande WW-verplichtingen ad € 611.625 bestaan uit de maximale totale verplichting in dit kader. Als een voormalige medewerker een nieuwe baan vindt vervalt de verplichting.

De WSW, WIW en CAD hebben een eigen CAO regeling. Volgens die regeling wordt er vakantiegeld opgebouwd gedurende de periode van juni tot en met mei het volgende jaar. Het in dit overzicht opgenomen tegoed á € 1.136.267 van de periode juni tot en met december 2023 wordt in mei 2024 uitbetaald.

Investeringsfonds Holland Rijnland: Bij de instelling in 2006 is besloten om van 2008 tot en met 2022 jaarlijks € 3.077.000 bij te dragen. In 2010 is besloten t.b.v. de Rijnlandroute nog eens € 20.423.000 bij te dragen. Hiervan is € 16.373.000 in 2017 betaald. In 2023 is € 2.034.000 betaald. Overigens is de dekking van deze verplichting volledig voorzien in de reserve Holland Rijnland.

Meerjarige inkoopverplichtingen

Onderstaand zijn de inkoopverplichtingen ultimo 2023 opgenomen. Het gaat om de verplichtingen met een restwaarde van meer dan € 250.000, inclusief de maximale verlengingsopties voor 2024 en verder, ongeacht of de verleningsoptie wel of niet wordt uitgevoerd.

Omschrijving	Verplichting (x 1000)
Verplichtingen van voor 2023	31.471
Nieuwe verplichtingen 2023	106.352
Verplichtingen Sociaal Domein	257.739
Totaal	395.563

We onderscheiden drie verschillende groepen verplichtingen. De oude verplichtingen van voor 2023, de nieuwe verplichtingen aangegaan in 2023 en de verplichtingen Sociaal Domein.

Niet uit de balans blijvende rechten

Bijdrage HOV-net

In verband met de in 2014 toegepaste balansverkorting is de bijdrage HOV-net van € 19 miljoen (bijdrage aan activa in eigendom van derden) versneld afgeschreven. Het project is echter nog niet door de derde partij afgerond waardoor de gemeente Leiden op grond van de bestuursovereenkomst HOV-NET Zuid Holland Noord Leiden, 17-5-2013, formeel nog wel het recht heeft om deze gelden terug te vorderen als de afgesproken prestatie niet gerealiseerd wordt. In 2021 is door de PZH € 4 mln terugbetaald. Het restant van dit recht ad € 15 mln blijft bestaan totdat de Rijnlandroute gereed is. Conform huidige planning is de Rijnlandroute gereed in 2026.

3.5.5 EMU-saldo

Het EMU-saldo geeft het saldo van de inkomende en uitgaande geldstromen die daadwerkelijk in het kalenderjaar 2023 hebben plaatsgevonden minus deelname aan bedrijven en inkomsten uit kredietverstrekking. Dit is de wijze waarop de landen in de Euro-zone hun EMU-saldo berekenen en waarover ook begrotingsafspraken zijn gemaakt. In het bestuurlijk overleg tussen het ministerie van Binnenlandse Zaken, VNG (Vereniging van Nederlandse Gemeenten) en IPO (Interprovinciaal Overleg) is afgesproken dat het Rijk en de lokale overheden gezamenlijk werken aan het beheersen van het EMU-tekort. De EMU-tekortnorm decentrale overheden voor 2023 bedraagt -0,4 van het bruto binnenlands product. (Deze norm is vastgesteld voor de periode 2019-2023.) Er is geen onderverdeling naar gemeenten, provincies en waterschappen vastgesteld. Daarom worden er ook geen referentiewaarden per gemeente bekend gemaakt.

Omschrijving	2023
Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	6.832
-/- Mutatie (im)materiële vaste activa	44.066
+/+ Mutatie voorzieningen	-838
-/- Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	2.364
-/- Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	0
Berekend EMU-saldo	-40.436

Bedragen * € 1.000

Het EMU-saldo kan gezien worden als een extra financieel kengetal, naast de andere vijf verplichte financiële kengetallen zoals de solvabiliteit en de (netto) schuldquote. Het EMU-saldo heeft een vergelijkbare functie als het kasstroomoverzicht in het bedrijfsleven. Het negatieve EMU-saldo over 2023 geeft aan dat we als gemeente via reële transacties afgelopen jaar meer uitgegeven hebben dan dat we hebben ontvangen. Het is echter wel van belang om het EMU-saldo in de juiste context te zien. Gemeenten maken voor hun boekhouding gebruik van het 'gemodificeerde stelsel van baten en lasten'. Hierdoor zegt het EMU-saldo van één jaar relatief weinig, omdat de uitgaven voor investeringen bijvoorbeeld in één jaar leiden tot een uitgave, maar in de exploitatie via de kapitaallasten leiden tot meerjarige lasten. Of dat toevoegingen aan voorzieningen ten laste van het resultaat gaan, maar pas bij besteding van de voorziening leiden tot een uitgave.

3.6 Toelichting op het overzicht van baten en lasten

3.6.1 Toelichting financiële afwijkingen programma's

Inleiding

De raad stelt de begroting vast. Begrotingsafwijkingen en -overschrijdingen (beleidsmatig en/of financieel) behoeven autorisatie door de raad. In de regel zullen begrotingswijzigingen vooraf door het college aan de raad worden voorgelegd ter autorisatie. Hiermee wordt toestemming gevraagd voor het te realiseren beleid en voor de besteding van het benodigde bedrag. Begrotingswijzigingen moeten volgens de Gemeentewet tijdens het jaar zelf nog door de raad worden vastgesteld.

Rechtmatigheid, hoe zat het ook al weer?

De begrotingsrechtmatigheid wordt beoordeeld op programmaniveau omdat de Raad op dat niveau de begroting vaststelt. Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en de lasten binnen de begroting blijven en dat wijzigingen tijdig worden voorgelegd aan de gemeenteraad. Indien een wijziging niet meer in het jaar zelf is vastgesteld zijn bestedingen boven het begrotingsbedrag strikt genomen onrechtmatig. Wanneer kostenoverschrijdingen worden gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten valt dit binnen de kaders van rechtmatigheid. Voorwaarde is wel dat deze kostenoverschrijdingen goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen. Extra kosten die worden gemaakt omdat (extra) opbrengsten daarvoor de ruimte bieden, zijn onrechtmatig wanneer deze lasten niet direct zijn gerelateerd aan de extra opbrengsten of de raad over de aanwending van deze opbrengsten nog geen besluit heeft genomen.

Toevoegingen en onttrekkingen aan de bestemmingsreserves mogen alleen worden verwerkt tot maximaal het bedrag dat via de begroting (swijzigingen) door de raad is goedgekeurd. Bij reserves met een egalisatie- of inkomensfunctie mag een positief- of negatief exploitatiesaldo bij de jaarrekening vóór bestemming worden verrekend met de corresponderende reserve. In deze gevallen maakt het betreffende exploitatiesaldo geen onderdeel uit van het bestemmingsvoorstel bij de jaarrekening. Daarnaast mag de mutatie in de voorziening negatieve grondexploitaties direct met de reserve grondexploitaties worden verrekend.

Begrotingsonrechtmatigheden in 2023

Cultuur sport en recreatie (overschrijding lasten € 949.000)

Primair zijn de hogere energiekosten bij de zwembaden De Zijl, De Vliet, het Vijf Meibad en de Vijf Meihal de hoofdoorzaak van de hogere lasten, met een overschrijding van circa € 1.150.000. Deze toename wordt veroorzaakt door het aflopen van het energiecontract van de gemeente eind 2022, wat resulteerde in minder voordelige tarieven in 2023. Gelukkig kon een deel van deze extra lasten worden gecompenseerd door een subsidie van € 840.000 van het Rijk, specifiek bestemd voor de Meerkosten Energie Openbare Zwembaden (MEOZ). Het is belangrijk op te merken dat deze subsidie niet was opgenomen in de begroting van 2023, waardoor de baten € 840.000 hoger uitvielen dan gepland. Daarnaast werd bij de IJshal aan de Vliet een overschrijding van ongeveer € 150.000 aan zowel inkomsten als uitgaven vastgesteld. Deze discrepantie ontstaat doordat de gemeente de opbrengsten voor Stichting De IJshal int en vervolgens doorstort naar genoemde stichting.

Toelichting op financiële afwijkingen ten opzichte van de begroting

Hieronder wordt op beleidsterreinniveau bij afwijkingen op de baten en/of lasten tussen begroting en rekening > € 250.000 een toelichting gegeven.

Bestuur en dienstverlening

Bestuur en dienstverlening bedragen x € 1.000,-	Begroting 2023	Rekening 2023	Vershil	Afwijking %
Lasten	24.796	24.321	475	1,91
Baten	-3.247	-3.446	199	-6,13
Saldo	21.548	20.874	674	3,13

bedragen x € 1.000,-	Afwijking Begroting - Rekening (- is nadeel)		
	Lasten	Baten	Saldo
Bestuur	583	-17	566
Dienstverlening	-108	216	108
Totaal	475	199	674

Bestuur

1A Bestuur

De Raad en Commissies realiseren een voordeel van € 32.000. Dit voordeel bestaat hoofdzakelijk uit lager uitgevallen accountantskosten.

De Griffie realiseert een voordeel van € 74.000. Deze onderbesteding komt doordat een aantal medewerkers nog in de aanloop schalen zitten en doordat het beschikbare inhuurbudget niet is ingezet vanwege een volledige bezetting in de formatie. Het budget voor de Griffierskring is € 35.000 voordelig doordat er in 2023 slechts één bijeenkomst is georganiseerd.

De rekenkamer heeft een voordeel van € 49.000, doordat verstrekte opdrachten voor onderzoeken in 2023 gefaseerd worden uitgevoerd en grotendeels in 2024 vallen. Vanwege het positieve resultaat van de rekenkamer is besloten om de geraamde onttrekking van € 27.340 niet te realiseren. Het positieve resultaat komt daarmee op € 21.876.

Het Dagelijks Bestuur heeft een voordeel van € 788.000. De kosten voor de burgemeester en wethouders zijn lager uitgevallen. Vanuit de voorziening wethouderpensioenen is € 205.000 vrijgevallen. Dit werd veroorzaakt door een stijging van de rekenrente. Het budget voor de wachtgelden wethouders heeft een voordeel van € 378.000. Daarnaast is € 199.000 vrijgevallen uit de voorziening wachtgelden wethouders. De vrijval is ontstaat omdat de oud-bestuurders die recht hebben op een wachtgelduitkering een andere bezoldigde functie bekleeden.

Voor het organiseren verkiezingen zijn de kosten € 55.000 hoger uitgevallen dan begroot. Voor het Strategisch beleidsadvies is er € 108.000 nadeel. Dit is veroorzaakt door: hogere verzekeringskosten € 72.000, veiligheidsmonitor € 15.000, bijdrage kenniscentra € 10.000 en voor de stadsenquête € 14.000. Binnen deze prestatie zijn nog andere kleine voor- en nadelen gerealiseerd.

Advisering bestuur en communicatie heeft een nadeel van € 105.000. Dit werd veroorzaakt door hogere kosten voor publicaties en voor representatie. Voor Holland Rijnland is er een nadeel van € 149.000. Er is € 150.000 te weinig onttrokken uit de reserve Holland Rijnland voor de dekking bijdrage Regionaal Investeringsfonds (RIF). In het bestemmingsvoorstel bij de jaarrekening 2023 is een voorstel opgenomen om € 150.000 te onttrekken uit de reserve Holland Rijnland.

1B Dienstverlening

Geen relevante afwijkingen.

Veiligheid

Veiligheid bedragen x € 1.000,-	Begroting 2023	Rekening 2023	Verschil	Afwijking %
Lasten	15.828	15.569	259	1,64
Baten	-1.022	-843	-179	17,49
Saldo	14.807	14.726	80	0,54

bedragen x € 1.000,-	Afwijking Begroting - Rekening (- is nadeel)		
	Lasten	Baten	Saldo
Veiligheid	259	-179	80
Totaal	259	-179	80

2A Veiligheid

Op Dealbreakers (voorkomen criminaliteit onder jongeren) zijn € 73.000 minder kosten geweest, waardoor de declarabele opbrengsten ook € 73.000 lager zijn. De uitgevoerde activiteiten ter voorkoming van ondermijning hebben niet geleid tot een financiële opbrengst op dit programma waardoor een nadeel is ontstaan van € 131.000. Daartegenover staat dat de kosten ondermijning € 94.000 lager zijn uitgevallen. Daarnaast zijn er diverse meevallers van incidentele aard: veiligheidsprojecten (€ 62.000), crowdmanagement (€ 37.000), Veiligheidshuis (€ 29.000) en Veiligheidsregio Hollands Midden (€ 24.000).

Economie

Economie bedragen x € 1.000,-	Begroting 2023	Rekening 2023	Vershil	Afwijking %
Lasten	12.101	11.442	659	5,45
Baten	-1.994	-2.186	192	-9,65
Saldo	10.107	9.256	852	8,43

bedragen x € 1.000,-	Afwijking Begroting - Rekening (- is nadeel)		
	Lasten	Baten	Saldo
Ruimte om te ondernemen	316	173	489
Faciliteren/Stimuleren van ondernemen	55	-17	38
Marketing en promotie	160	36	195
Circulaire Economie	129	1	129
Totaal	659	192	852

3A Ruimte om te ondernemen

Financiële afwijkingen	Saldo	Saldo lasten	Saldo baten
Actieplan Versterking Leidse Economie	187.000	187.000	
Revitalisering werklocaties	104.600	104.600	
Internationaliseren	63.500	63.500	
Gebiedsmanagement Leiden Bio Science Park	-57.200	-102.400	45.200
Overig economisch beleid	191.200	63.000	128.200
	489.100	315.700	173.400

- Voor het Actieplan Versterking Leidse Economie is incidenteel € 250.000 ter beschikking gesteld bij de eerste begrotingswijziging 2023. Hiervan is € 62.000 in 2023 besteed, dit actieplan loopt door in 2024. Via het Actieplan geven we in samenwerking met CML en ondernemers een praktische impuls aan de lokale Leidse economie om hiermee het lokale leef- en verblijfsklimaat van de hele stad te versterken. Via de nieuwsbrief Actieplan Leidse Lokale Impuls worden stakeholders geïnformeerd over de voortgang van deze acties. In 2023 is voor een aantal acties gewerkt aan de planvorming en ontwikkeling zoals het digitaal ondernemersloket en de stegenaanpak. In 2024 zal de focus liggen op uitvoering.
- Voor Ruimte voor werken is een incidenteel budget beschikbaar gesteld voor de periode 2023-2026. In 2023 was er € 270.000 begroot en in de komende jaren € 150.000. Ruimte voor werken is een belangrijk speerpunt in het economisch beleid deze collegeperiode. In 2023 is samen met ondernemers en partners in de stad en regio gewerkt aan de totstandkoming van een Ontwikkelagenda Ruimte voor Werken. Deze agenda wordt in februari 2024 ter besluitvorming aan het college voorgelegd. In de Agenda worden 5 actielijnen benoemd waaraan de komende jaren uitvoering wordt gegeven en waarvoor de beschikbare middelen worden ingezet.
- Voor de opgave Internationaliseren is een budget beschikbaar gesteld voor de periode 2021-2024. In 2023 was er € 181.000 begroot en in 2024 nog € 124.000. Enkele activiteiten zijn verschoven van 2023 naar 2024, waardoor in 2023 een onderschrijding is van € 63.500, zoals bijeenkomsten met international panel, nieuwkomers welkom door een samenwerking van het Leiden International Centre met de gemeente en een buddy systeem opzetten. Verder wordt nog gewerkt aan een nieuwe folder Welcome to Leiden en een vervolg op de interviewreeks Thuis in Leiden.
- Voor het gebiedsmanagement Leiden Bio Science Park was in 2023 € 411.000 begroot. Er is en overbesteding van € 102.000, waartegenover een aanvullende bijdrage staat van € 45.000. Vanaf 2024 is er € 520.000 beschikbaar. Het is en blijf onverminderd druk op het LBSP, ook met ongeplande activiteiten waar wij als gemeente op moeten reageren, zoals afgelopen jaar de netcongestie en de intensivering van de samenwerking met Katwijk. Ook zijn er grotere beheerlasten dan verwacht.

3B Faciliteren en stimuleren van ondernemen

Er zijn geen financiële afwijkingen (op de lasten en/of baten) > € 250.000

3C Marketing en promotie

Er zijn geen financiële afwijkingen (op de lasten en/of baten) > € 250.000

3D Circulaire economie

Er zijn geen financiële afwijkingen (op de lasten en/of baten) > € 250.000

Bereikbaarheid

Mobiliteit bedragen x € 1.000,-	Begroting 2023	Rekening 2023	Verschil	Afwijking %
Lasten	32.568	27.578	4.989	15,32
Baten	-20.848	-21.030	183	-0,88
Saldo	11.720	6.548	5.172	44,13

bedragen x € 1.000,-	Afwijking Begroting - Rekening (- is nadeel)		
	Lasten	Baten	Saldo
Bereikbaarheid	-7	0	-7
Fietsers en voetgangers	147	0	147
Openbaar vervoer	3.022	-824	2.198
Autoverkeer	-93	0	-93
Parkeren	1.518	921	2.438
Leefomgeving	403	86	488
Totaal	4.989	183	5.172

4B Openbaar vervoer

Op de lasten is sprake van een voordeel van € 3,0 mln. Dit voordeel heeft betrekking op de voorbereidende studiekosten voor het knooppunt Leiden Centraal, conform afspraken met externe partijen die betrokken zijn bij het MIRT-project "Oude Lijn". Verdere besteding van deze studiekosten vindt plaats in 2024.

Op de baten is sprake van een nadeel van € 824.000. Dit heeft betrekking op de bijdragen van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en de Provincie Zuid-Holland die dienen ter dekking voor de voorbereidende studiekosten in dat jaar. Deze bijdragen worden in 2024 ontvangen.

4D Parkeren

Op het beleidsterrein parkeren is sprake van een voordelig saldo van € 2,4 mln. dat is opgebouwd uit een voordeel op de lasten van € 1,5 mln. en een voordeel op de baten van € 921.000. Binnen het beleidsterrein autoparkeren wordt onderscheid gemaakt tussen autoparkeren en fietsparkeren. In onderstaande tabel worden de resultaten op beide onderdelen weergegeven.

V=voordeel/N=nadeel	lasten		baten		saldo	
autoparkeren	€ 659.000	V	€ 911.000	V	€ 1.570.000	V
fietsparkeren	€ 858.000	V	€ 10.000	V	€ 868.000	V
	€ 1.518.000	V	€ 921.000	V	€ 2.438.000	V

Het voordeel op de lasten bedraagt € 1,5 mln. Binnen autoparkeren wordt dit voor een bedrag van € 659.000 voornamelijk veroorzaakt doordat het structurele budget dat beschikbaar is gesteld voor uitbreiding betaald parkeren nog niet volledig is ingezet. Dat betreft met name budget voor uitbreiding formatie die in 2024 gaat plaatsvinden. Daarnaast is ook het budget voor begeleiding van de uitbreiding betaald parkeren niet volledig ingezet. Binnen het fietsparkeren bedraagt het voordeel € 911.000, voornamelijk veroorzaakt doordat de fietsgarages De Geus en Mosterdsteeg nog niet zijn geopend. In de begroting 2023 is hiervoor wel budget begroot.

Het voordeel op de baten bedraagt € 921.000 en heeft betrekking op hogere parkeeropbrengsten met name bij de naheffingen en de vergunningen. Dit mede als gevolg van uitbreiding betaald parkeren in 2023. De ervaring leert dat bij uitbreiding betaald parkeren de naheffingen, als gevolg van gewinning, in het eerste jaar hoger zijn dan gemiddeld. Dit in combinatie met efficiënte handhaving met twee scanvoertuigen met opvolgers.

Het voordelige saldo van de fiets- en parkeerexploitatie van € 2,2 mln. wordt bij de bestemming van het resultaat gestort in de reserve parkeren.

4E Leefomgeving

Het voordeel op de lasten bedraagt € 403.000 en heeft betrekking op de vertraging binnen het project zero emissie. Dit als gevolg van vertraging in de landelijke ontwikkelingen op dit gebied zoals de realisatie van een centraal loket en het ontheffingsbeleid zero emissie. Dat raakt ook het Leidse project bijvoorbeeld ten aanzien van communicatie en invoering danwel uitvoering van maatregelen.

Omgevingskwaliteit

Omgevingskwaliteit bedragen x € 1.000,-	Begroting 2023	Rekening 2023	Vershil	Afwijking %
Lasten	71.468	68.840	2.628	3,68
Baten	-38.138	-37.971	-167	0,44
Saldo	33.330	30.869	2.461	7,38

bedragen x € 1.000,-	Afwijking Begroting - Rekening (- is nadeel)		
	Lasten	Baten	Saldo
Verharde openbare ruimte	1.373	-438	935
Openbaar water	884	-981	-97
Openbaar groen	-112	1.186	1.074
Milieu en duurzaamheid	288	65	354
Klimaatadaptatie	195	0	195
Totaal	2.628	-167	2.461

5A Verharde openbare ruimte

In 2023 hebben we bij de lasten een voordeel van € 1.373.000. Het voordeel komt o.a. door de volgende lasten:

- Minder afvalverwerkingskosten (€ 226.000) door het grondstoffenbeleid dat inzet op betere afvalscheiding en meer preventie.
- Minder lasten bij herstel sleuven na werkzaamheden voor kabels en Leidingen (€ 152.000). Bij deze werkzaamheden zijn we afhankelijk van nutspartijen waardoor we niet volledig kunnen bijsturen.
- Minder inspectiekosten bij kunstwerken en Wegen (€ 168.000). Bij kunstwerken waren er kosten gereserveerd voor onderzoek die uiteindelijk niet hebben plaatsgevonden (€ 76.000) en bij wegen was er minder noodzaak tot onderzoek (€92.000).
- De gemeentelijke heffingen, zoals OZB, zijn dit jaar niet altijd doorbelast naar de betreffende prestaties. Hierdoor is bij de openbare verharding een voordeel ontstaan van € 130.000.
- Minder lasten bij het realiseren van een Verticaal Kabels en Leidingensysteem (€ 290.000). Vanuit een aantal gemeenten en een tweetal deelnemende partijen hebben we een bijdragen ontvangen voor het realiseren van een Verticaal Kabels en Leidingensysteem. In 2023 vielen de kosten lager uit doordat de voorbereiding meer tijd vraagt door een intensieve samenwerking met de stakeholders. De baten in 2023 zijn hierdoor ook lager dan begroot. Op totaal niveau (baten en lasten bij elkaar) is het resultaat budgetneutraal.

In 2023 hebben we bij de baten een nadeel van € 438.000. Dit komt o.a. door:

- Minder opbrengst papier als gevolg van marktontwikkeling (€ 180.000).
- Minder baten vanuit de afvalstofheffing (€ 230.000) door teruggaven van belasting van voorgaande jaren.
- Minder baten bij het realiseren van een Verticaal Kabels en Leidingensysteem (€ 290.000). Dit staat gelijk aan de lagere lasten. Op totaal niveau (baten en lasten bij elkaar) is het resultaat budgetneutraal.

5B Openbaar water

Binnen het beleidsterrein 'Openbaar water' is er op de lasten sprake van een voordeel van € 884.000. Het voordeel komt o.a. door de Specifieke Uitkering (SPUK) Klimaatadaptatie (€ 662.000). De gemeente Leiden heeft een kassier-functie voor de regiogemeenten voor de SPUK Klimaatadaptatie. In 2022 is € 662.000 betaald en verantwoord als last voor SPUK Klimaatadaptatie aan regiogemeenten. Deze bedragen zijn door de regiogemeenten niet uitgegeven waardoor deze bedragen nu als vooruitbetaalde post op de balans zijn opgenomen, dit resulteert in een voordeel bij de last. Hier staat geen budget tegenover.

Op de baten is een nadeel van € 981.000. Dit nadeel komt o.a. door:

- De SPUK Klimaatadaptatie (€ 662.000). De gemeente Leiden heeft een kassier-functie voor de regiogemeenten voor de SPUK Klimaatadaptatie. Hierdoor vind de correctie bij de lasten ook plaats bij de baten omdat deze per saldo nul is.
- Minder baten rioolheffing (€ 403.000). Dit komt met name door een lager waterverbruik bij bedrijven.

5C Openbaar groen

Binnen beleidsterrein 'openbaar groen' is op de lasten een nadeel van € 120.000. Dit nadeel komt o.a. door:

- Een nadeel bij het kappen van bomen (€ 909.000). Het betreft een storting in het Bomenfonds die nooit wordt begroot. Bij de baten hebben we hierdoor een voordeel omdat de ontvangen gelden (waarborg) hier binnen komen.
- Een nadeel bij de lasten voor polderpark Cronesteyn (€ 291.000). Door een subsidie vanuit de provincie voor polderpark Cronesteyn van € 291.000, zijn de extra uitgaven hier terecht gekomen. De subsidie is terecht gekomen bij de baten.
- Een voordeel bij diverse lasten bij het beheren van het openbaar groen (€ 488.000). Zoals groenbeheer, beheer openbare speelplaatsen, beheerskosten klimaatadaptieve maatregelen en objecten begraafplaats Groenesteeg.
- Een voordeel van € 310.000 doordat diverse groenprojecten pas later gerealiseerd konden worden zoals Park Levendaal en diverse boomplant projecten. In 2023 zijn bedragen uit de reserve Bomenfonds gehaald voor diverse projecten zoals de pilot babyboom en extra bomen binnenstad. In 2023 is gebleken dat het niet haalbaar was om voor al deze middelen bomen te planten.
- Een voordeel op investeringen groenvoorziening (€ 104.000). Het betreft de werkzaamheden voor het Masterplan Rhijnhof, die zich bevindt in de afrondende fase. De laatste werkzaamheden worden in 2024 afgerond. Hierdoor is het budget van 2023 niet volledig benut.

Binnen beleidsterrein 'openbaar groen' is op de baten een voordeel van afgerond € 1,2 miljoen. Dit voordeel komt o.a. door:

- De ontvangen gelden (waarborg) vanuit het bomenfonds (€ 841.000). Het betrof de ontvangen gelden die aan de gemeente voldaan zijn voor het kappen van bomen. Deze baten worden nooit begroot waardoor hier een voordeel ontstaat.
- Een subsidie vanuit de provincie voor polderpark Cronesteyn (€ 291.000). Deze subsidie en bijhorende kosten waren niet begroot. De uitgaven voor deze subsidie zijn bij de lasten terechtgekomen.

5D Milieu en duurzaamheid

In 2023 hebben we bij de lasten een voordeel van € 288.000. Het voordeel komt o.a. door de bijdrage aan de Omgevingsdienst West-Holland (ODWH) van 2022. Deze viel lager uit (€ 163.000). In 2023 heeft er daarom een teruggave plaatsgevonden n.a.v. de afrekening over de bijdrage 2022.

Stedelijke ontwikkeling

Stedelijke ontwikkeling bedragen x € 1.000,-	Begroting 2023	Rekening 2023	Vershil	Afwijking %
Lasten	53.915	48.576	5.339	9,90
Baten	-39.979	-38.484	-1.495	3,74
Saldo	13.936	10.092	3.844	27,58

bedragen x € 1.000,-	Afwijking Begroting - Rekening (- is nadeel)		
	Lasten	Baten	Saldo
Ruimtelijke planvorming en plantoetsing	424	1.292	1.717
Gemeentelijk vastgoed	1.754	-1.065	690
Wonen	82	0	82
Energietransitie	3.079	-1.723	1.356
Totaal	5.339	-1.495	3.844

Toelichting op beleidsterreinen met financiële afwijkingen (op de lasten en/of baten) > € 250.000

Het resultaat van het programma Stedelijke Ontwikkeling is voor bestemming € 3,8 miljoen positief.

6A Ruimtelijke planvorming en plantoetsing

De werkelijke lasten zijn € 0,4 miljoen lager dan begroot. Reden is onder meer dat de leges van gemeentelijke projecten verrekend zijn middels een interne verrekening. Aangezien deze interne verrekeningen niet zijn begroot resulteert dit in een voordeel van € 0,2 miljoen. Voordeel aan de lastenkant ontstaat doordat deze opbrengsten van leges als negatieve last zijn verantwoord. De kosten voor verlenen van bouwvergunningen zijn in 2023 € 0,1 miljoen lager dan begroot. Dit als gevolg van het minder uitbesteden van werkzaamheden bij derden. Ook zijn de kosten van handhaving op naleven van bouwregelgeving lager (€ 0,1 miljoen) doordat er minder proceskosten zijn gemaakt.

Het voordeel op de baten van € 1,3 miljoen komt grotendeels tot stand door het realiseren van hogere leges op de bouwvergunningen. De inkomsten uit leges zijn voor een groot deel toe te schrijven aan bouwprojecten op het BioScience park, Willem de Zwijgerlaan, Corantijnstraat en Lammenschansweg.

6B Gemeentelijk vastgoed

Het resultaat van het beleidsterrein gemeentelijk vastgoed is € 0,7 miljoen positief. Resultaat komt tot stand doordat de werkelijke lasten binnen dit beleidsterrein afgerond € 1,7 miljoen lager zijn dan begroot wat resulteert in een voordeel aan de lastenkant. Daarnaast zijn de werkelijke baten afgerond € 1,0 miljoen lager dan begroot wat resulteert in een nadeel aan de batenkant. In onderstaande tabel zijn de voordelen en nadelen van het beleidsterrein *Gemeentelijk vastgoed* per betreffende prestatie opgenomen. Vervolgens wordt per prestatie een toelichting gedaan.

Prestatie (bedragen x € 1.000)		Begroting 2023	Rekening 2023	Vershil 2023	
Prestatie voer erfpachtbedrijf	Lasten	1.721	1.586	135	voordeel
	Baten	-2.147	-2.432	285	voordeel
Prestatie opstellen MPG en Vermogensbeheer Grondexploitaties	Lasten	24.657	21.857	2.800	voordeel
	Baten	-20.232	-17.506	2.726	nadeel
Prestatie exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Lasten	9.297	10.477	1.181	nadeel
	Baten	-8.191	-9.567	1.376	voordeel
Totaal beleidsterrein Gemeentelijk vastgoed	Lasten	35.675	33.921	1.754	voordeel
	Baten	-30.569	-29.504	1.065	nadeel

Prestatie voeren erfpachtbedrijf

De werkelijke lasten zijn € 135.000 lager dan begroot. Dit komt met name door lagere kosten voor ICT (erfpachtsysteem Totallink) en inhuur. De werkelijke baten binnen deze prestatie zijn € 285.000 hoger dan begroot. Deze hogere opbrengst is voornamelijk het gevolg van incidentele opbrengsten door verkoop van erfpachtgronden naar volledige eigendom en canonherzieningen. Daarnaast zijn er suppletievergoedingen ontvangen van woningbouwvereniging Ons Doel voor het omzetten van erfpachtpercelen met sociale huurwoningen naar erfpachtpercelen met koopwoningen.

Prestatie opstellen Meerjaren Perspectief Grondexploitaties en Vermogensbeheer

Onderdeel van deze prestatie zijn naast de actieve grondexploitaties onder incidentele inkomsten uit verkoop van grondopbrengsten, huren gronden en kosten die gemoeid zijn met de verhuur, de beheerskosten van strategisch vastgoed en het zogenaamde werken voor derden (budgetten waar de gemeente een bijdrage van een derde voor ontvangt zoals intentieovereenkomsten en anterieure overeenkomsten). De werkelijke lasten binnen deze prestatie zijn € 2,8 miljoen lager dan begroot (voordeel). De werkelijke baten binnen deze prestatie zijn € 2,7 miljoen lager dan begroot (nadeel). In onderstaande tabel is de afwijking van de lasten ten opzichte van de begroting opgenomen. Vervolgens wordt per onderdeel een toelichting gegeven.

Prestatie opstellen MPG en Vermogensbeheer grondexploitaties (bedragen x € 1.000)			
a - Lasten actieve grondexploitaties	Lasten	4.200	voordeel
b - Exploitatiebijdrage aan investeringen	Lasten	1.200	voordeel
c - Voorziening negatieve grondexploitaties	Lasten	800	nadeel
d - Afrondende werkzaamheden Aalmarkt	Lasten	200	voordeel
e - Beheerskosten tijdelijk vastgoed	Lasten	500	nadeel
f - Werninkterrein	Lasten	700	voordeel
g - Werken voor derden	Lasten	2.000	nadeel
h - Lasten overige exploitatiebudgetten	Lasten	200	nadeel
	Totaal lasten	2.800	voordeel

a - Lasten actieve grondexploitaties

De gerealiseerde lasten van de grondexploitaties zijn in 2023 € 4,2 miljoen lager dan begroot. De niet gerealiseerde lasten schuiven door naar 2024. Zie voor een nadere toelichting van alle gemeentelijke grondexploitaties paragraaf 2.3.7 Grondbeleid.

b - Exploitatiebijdrage aan investeringen

Het budget exploitatiebijdragen aan investeringen heeft een voordeel van € 1,2 miljoen. Dit betreft verschillende bijdragen vanuit reserves aan kredieten die nog niet volledig zijn uitgegeven en worden doorgeschoven naar 2024.

c - Voorziening negatieve grondexploitaties

De voorziening negatieve grondexploitaties neemt toe met € 1,5 miljoen (nadeel). De grondexploitatie Lammenschansdriehoek wordt € 1,7 miljoen negatiever. De grondexploitatie GEO Noord wordt € 0,3 miljoen negatiever. En de grondexploitatie STEO-Rijnsburgerblok 1-2, 5 wordt € 0,5 miljoen positiever. Dit resulteert in een toename van de voorziening negatieve grondexploitatie met € 1,5 miljoen (nadeel). Daarnaast wordt aan de voorziening 2% rente toegevoegd. In 2023 betreft dit een toevoeging van € 0,2 miljoen. In de exploitatie is hiervoor € 0,5 miljoen beschikbaar. Dit betekent een voordeel in de exploitatie van € 0,3 miljoen (voordeel). Voor de grondexploitatie Rhijnvreugd is in 2023 in de exploitatie een budget begroot ter hoogte van € 0,4 miljoen voor dekking tekort resultaat grondexploitatie. Dit budget is in 2023 niet aangesproken aangezien de historische plankosten al verrekend zijn met de reserve Grondexploitaties (vanuit het krediet Initiatieven derden). Dit leidt tot een voordeel van afgerond € 0,4 miljoen (voordeel).

d - Afrondende werkzaamheden Aalmarkt

Voor het afronden van de werkzaamheden uit de grondexploitatie Aalmarkt is een restkrediet/budget beschikbaar gesteld. In 2023 zijn nog niet alle werkzaamheden uitgevoerd. Per eind 2023 is nog € 0,2 miljoen beschikbaar.

e - Beheerskosten tijdelijk vastgoed

De beheerskosten van het tijdelijk vastgoed (strategisch vastgoed) zijn ten opzichte van het beschikbare budget met € 0,5 miljoen overschreden. Overschrijding komt met name tot stand door hogere energiekosten (€ 0,4 miljoen) als gevolg van een stijging van de energietarieven in 2023. Kanttekening hierbij is dat energiekosten doorbelast worden aan huurders (middels voorschotten en eindafrekening jaar er op), zie ook toelichting k - baten tijdelijk vastgoed. Daarnaast is als gevolg van onderhoud vastgoed en OZB voorgaande jaren een nadeel gerealiseerd van € 0,1 miljoen.

f - Werninkterrein

In de 2e voortgangsrapportage 2023 (RB23.0087) is € 1,5 miljoen beschikbaar gesteld voor het afboeken van de kosten en het terugbetalen van de ontvangen WBI subsidie voor het afgesloten project Werninkterrein. Aan de lasten kant is een voordeel van € 0,7 miljoen omdat de terug te betalen subsidie vanuit de batenkant moet worden verantwoord.

g - Lasten werken voor derden (facilitair grondbeleid)

Het werken voor derden budget betreft projecten van derden waarbij de gemeente met een initiatiefnemer een intentieovereenkomst dan wel een anterieure overeenkomst heeft afgesloten. Om deze lasten te kunnen bekostigen ontvangt de gemeente een exploitatiebijdrage van de initiatiefnemer die gelijk is aan de te maken kosten. In 2023 zijn de totaal gerealiseerde lasten € 2,1 miljoen hoger dan begroot. Tegenover deze hogere lasten is in 2023 ook een hogere exploitatiebijdrage ontvangen, zie hiervoor de toelichting bij punt j - werken voor derden.

l - Lasten overige exploitatiebudgetten

Dit betreft met name een overschrijding op het beschikbare budget van gemeentelijke heffing gronden en terreinen. In 2023 is door de BSGR ook nog OZB en waterschapsheffingen uit voorgaande jaren doorbelast (€ 150.000 nadeel). Daarnaast is voor beheerskosten gronden en terreinen een nadeel ontstaan van afgerond € 50.000.

In onderstaande tabel is ten opzichte van de begroting de afwijking van de baten opgenomen (een nadeel van € 2,7 miljoen). Vervolgens wordt per onderdeel een toelichting gegeven.

Prestatie opstellen MPG en Vermogensbeheer grondexploitaties (bedragen x € 1.000)			
i - Baten actieve grondexploitaties	Baten	4.200	nadeel
j - Werken voor derden	Baten	1.900	voordeel
k - Baten tijdelijk vastgoed	Baten	200	voordeel
l - Bijdrage Werninkterrein	Baten	600	nadeel
m - Bijdrage initiatieven derden	Baten	100	voordeel
n - Overige opbrengsten	Baten	100	nadeel
	Totaal baten	2.700	nadeel

i - Baten actieve grondexploitaties

De gerealiseerde baten van de grondexploitaties is in 2023 € 4,2 miljoen lager dan begroot. De niet gerealiseerde opbrengsten in 2023 schuiven door naar 2024. Zie voor een nadere toelichting van alle gemeentelijke grondexploitaties paragraaf 2.3.7 Grondbeleid.

j - Werken voor derden (facilitair grondbeleid)

Zie ook toelichting bij punt g. In 2023 zijn de gerealiseerde opbrengsten in de exploitatie € 1,9 miljoen hoger dan begroot.

k - Baten tijdelijk vastgoed

De baten laten een voordeel zien van € 0,2 miljoen. Reden hiervan is dat bij het pand Langegracht 70 de huurder in 2023 is vertrokken waardoor het pand een periode leeg heeft gestaan (€ 0,2 miljoen nadeel). Als gevolg van hogere energielasten zijn er ook meer energielasten doorbelast aan huurders (€ 0,4 miljoen voordeel).

l - Bijdrage Werninkterrein

In de 2e voortgangsrapportage 2023 (RB23.0087) is € 1,5 miljoen beschikbaar gesteld voor het afboeken van de kosten en het terugbetalen van de ontvangen WBI subsidie voor het afgesloten project Werninkterrein, zie hiervoor toelichting bij f - Werninkterrein. Omdat de terugbetaling van de subsidie vanaf de batenkant geboekt wordt en hier geen begroting tegenover staat ontstaat hier een nadeel van € 0,6 miljoen. Tegenover deze nadeel staat een voordeel van € 0,7 miljoen aan de lastenkant.

m - Bijdrage initiatieven derden

Eind 2023 heeft de gemeente van de initiatiefnemers van de projecten Pesthuislaan en Rooseveltstraat een voorschot voor vergoeding plankosten gekregen (€ 150.000 voordeel).

n - Overige opbrengsten

De grondverkoop van het project Parel Morsweg heeft in 2023 niet plaats gevonden. Deze verkoop schuift door naar 2024 (€ 30.000 nadeel). De reserveringsvergoeding voor het project Einsteinweg is onterecht in de begroting van huur tuingronden opgenomen waardoor deze opbrengst twee keer is begroot (€ 50.000 nadeel).

Prestatie exploiteren van gemeentelijke gebouwen

Onderdeel van deze prestatie zijn onder andere de exploitatiebudgetten van maatschappelijk vastgoed, de facilitaire werkzaamheden van Multifunctionele accommodaties, het projectbudget Trien Semlerstraat 1-14 (woonwagens). De werkelijke lasten binnen deze prestatie zijn € 1,2 miljoen hoger dan begroot (nadeel). Hier tegen over staat dat de werkelijk baten € 1,4 miljoen hoger zijn dan begroot (voordeel).

Prestatie (bedragen x € 1.000)		Begroting 2023	Rekening 2023	Verschil 2023	
Prestatie exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Lasten	9.300	10.500	1.200	nadeel
	Baten	-8.200	-9.500	1.300	voordeel

Lasten prestatie exploiteren van gemeentelijke gebouwen

De exploitatie van maatschappelijk vastgoed laat met name door de hoge energietarieven een tekort zien van € 0,5 miljoen (nadeel). Dit tekort wordt grotendeels gecompenseerd doordat energiekosten worden doorbelast aan de gebruikers (wordt verantwoord bij de baten). In 2023 zijn niet alle gemeentelijke heffingen zoals OZB doorbelast naar de betreffende prestaties. Hierdoor ontstaat binnen de prestatie exploiteren van gemeentelijke gebouwen (binnen deze prestatie worden de facturen van de BSGR verantwoord om vervolgens intern doorbelast te worden naar de verschillende prestaties) een nadeel van € 0,25 miljoen (nadeel). Tegenover dit nadeel ontstaat binnen een ander programma van de gemeentelijke begroting een voordeel. De onderhoudskosten van de panden uit de portefeuille maatschappelijk vastgoed zijn € 0,1 miljoen hoger dan begroot (nadeel). Dit met name als gevolg van meerdere kleinere calamiteiten (dagelijks onderhoud). De facilitaire kosten van MFA's worden doorbelast aan de gebruikers. Zowel de lasten als de baten zijn niet begroot. Aangezien deze lasten niet worden begroot leidt dit tot een nadeel aan de lastenkant van € 0,7 miljoen. Het projectbudget van Trien Semlerstraat 1-14 is in 2023 niet volledig ingezet (€ 0,4 miljoen voordeel). Dit budget schuift door naar 2024.

Baten prestatie exploiteren van gemeentelijke gebouwen

Als gevolg van de stijgende energietarieven worden ook meer energiekosten doorbelast aan de gebruikers. In 2023 is € 0,5 miljoen meer doorbelast aan gebruikers (voordeel). De facilitaire kosten van MFA's worden doorbelast aan de gebruikers. Aangezien deze opbrengsten niet worden begroot leidt dit tot een voordeel van € 0,7 miljoen.

6C Wonen

De afwijkingen binnen dit beleidsterrein zijn in 2023 lager dan € 250.000. Aan de lastenkant is de realisatie € 80.000 lager dan begroot. Aan de batenkant geen afwijking.

6D Energietransitie

De lasten op het beleidsveld energietransitie zijn € 2,5 miljoen lager dan begroot. Dit komt voornamelijk door een lagere realisatie op de budgetten van energiearmoede (€ 1.270.000 voordeel), isolatie (€ 439.000 voordeel), lagere bijdrage aan WLR (€ 291.000 voordeel) en een lagere realisatie voor een toekomstbestendig

energiesysteem (€ 123.000 voordeel). De onderbestedingen komen tot stand doordat deze incidentele budgetten beschikbaar zijn voor de periode 2023-2025. Deze zijn echter volledig in 2023 begroot, maar worden vervolgens in de periode 2023-2025 ingezet. In 2023 zijn binnen de energietransitie extra middelen ontvangen voor inrichting en uitvoering organisatie. Hiervan is € 670.000 (voordeel) niet besteed aangezien de organisatie nog niet op volle sterkte is. Aan de andere kant zijn meer kosten gemaakt voor energiebesparing (€ 191.000 nadeel) en het burgerberaad (€ 67.000 nadeel) dan begroot.

Beleidsterrein energietransitie (bedragen x € 1.000)			
Energiearmoede	Lasten	1.300	voordeel
Isolatie	Lasten	400	voordeel
Warmte Leidse regio (WLR)	Lasten	300	voordeel
Toekomstbestendig energiesysteem	Lasten	100	voordeel
Energiebesparing	Lasten	200	nadeel
Burgerberaad	Lasten	100	nadeel
Organisatie	Lasten	700	voordeel
	totaal lasten	2.500	voordeel

De baten op het beleidsveld energietransitie zijn € 1,2 miljoen lager dan begroot. Dit komt voornamelijk door een lagere realisatie op de SPUK energiearmoede (€ 874.000) en de SPUK isolatie (€ 439.000). Beide regelingen hebben een looptijd t/m 2025. Aan de andere kant is een hogere bijdrage derden (o.a. bijdrage WLQ) ontvangen (€ 134.000) dan begroot.

Beleidsterrein energietransitie (bedragen x € 1.000)			
Energiearmoede	baten	900	nadeel
Isolatie	baten	400	nadeel
Organisatie	baten	100	voordeel
	totaal baten	1.200	nadeel

Jeugd en onderwijs

Jeugd en onderwijs bedragen x € 1.000,-	Begroting 2023	Rekening 2023	Vershil	Afwijking %
Lasten	66.158	65.954	204	0,31
Baten	-9.596	-9.426	-170	1,77
Saldo	56.562	56.529	34	0,06

bedragen x € 1.000,-	Afwijking Begroting - Rekening (- is nadeel)		
	Lasten	Baten	Saldo
Jeugd	-1.370	-79	-1.449
Peuterspeelopvang en kinderopvang	111	-37	73
Onderwijsbeleid	368	-237	131
Onderwijshuisvesting	1.095	183	1.278
Totaal	204	-170	34

7A Jeugd

Er is sprake van een overschrijding van de begrote lasten met circa € 1,37 miljoen, terwijl de begrote baten circa € 0,1 miljoen lager zijn. Per saldo komt dit neer op een negatief resultaat van circa € 1,45 miljoen.

Op het onderdeel regionale Jeugdhulp is ten opzichte van de raming per saldo een nadeel verantwoord van € 1,5 miljoen. Dit is een gevolg van het pas laat bekend worden van enkele regionale tegenvallers, o.a. als gevolg van extra gehonoreerde aanvragen door het Expertteam en tegenvallers in de kosten voor hoog specialistische hulp op basis van het Landelijk Transitiearrangement. Deze laatste vorm van jeugdhulp is voor de gemeente onbeïnvloedbaar. Verder is er sprake geweest van late facturering door een grote aanbieder, waardoor deze kosten niet eerder in de prognose zijn voorzien. Tegenover deze tegenvallende kosten staat een totaal van ca. € 0,5 miljoen aan onderbestedingen van o.a. regionale uitvoeringskosten Jeugd, PGB's Jeugd en Jeugdparticipatie.

7B Peuterspeelopvang en kinderopvang

Er zijn geen relevante afwijkingen

7C Onderwijsbeleid

Er is sprake van een onderschrijding van de begrote lasten met € 368.000, terwijl de begrote baten circa € 237.000 lager zijn. Per saldo komt dit neer op een positief resultaat van € 131.000.

Op het beleidsonderdeel onderwijskansen beleid is voornamelijk door een aantal terugvorderingen van subsidies over de afgelopen jaren op de lasten € 219.000 minder besteed. Hier staat een lagere rijksbijdrage van € 173.000 tegenover. Verder zijn de kosten van leerlingenvervoer € 210.000 lager. Belangrijke oorzaak hiervan is dat van het extra budget voor leerlingenvervoer Oekrainiers ca. € 152.000 niet tot besteding is gekomen. Op de onderdelen Onderwijsinnovatie en LEA is € 103.000 niet besteed. Tenslotte is er bij het project VRAC (it takes a Village to Raise A Child) sprake van een tegenvaller van ca. € 157.000, waarvan € 111.000 veroorzaakt is door een nagekomen factuur over 2022.

7D Onderwijshuisvesting

Er is sprake van een onderschrijding van de begrote lasten met € 1.095.000, terwijl de begrote baten circa € 183.000 hoger zijn. Per saldo komt dit neer op een positief resultaat van € 1.278.000.

Er is een eenmalige bijdrage van € 796.033 ontvangen van het COA in het kader van de regeling onderwijshuisvesting asielzoekers (OHBA). Deze bijdrage is bedoeld voor de periode 2023 t/m 2026. Dit betreffen middelen voor de huisvestingskosten (investerings, huren, OZB, verzekeringen) voor het basisonderwijs aan asielzoekerskinderen. In 2023 zijn hiervoor nog geen bestedingen gedaan, deze worden verwacht in 2024 en verder. Als gevolg van extra rijksbijdragen in het kader van de SUVIS regeling (specifieke uitkering ventilatie in scholen) is er op de baten sprake van een voordeel van per saldo € 161.000. Daar tegenover staat een nadeel op de lasten van € 161.000. Op de overige huisvestingslasten is per saldo een voordeel ontstaan van ca. € 440.000.

Cultuur, sport en recreatie

Cultuur, sport en recreatie bedragen x € 1.000,-	Begroting 2023	Rekening 2023	Vershil	Afwijking %
Lasten	43.145	44.094	-949	-2,20
Baten	-9.544	-11.503	1.959	-20,53
Saldo	33.601	32.591	1.010	3,01

bedragen x € 1.000,-	Afwijking Begroting - Rekening (- is nadeel)		
	Lasten	Baten	Saldo
Cultuur	432	-93	338
Cultureel erfgoed	-10	65	55
Sport	-1.444	1.974	530
Recreatie	73	13	86
Totaal	-949	1.959	1.010

8A Cultuur

Er is sprake van een onderschrijding van de begrote lasten met circa € 432.000, terwijl de gerealiseerde baten €93.000 lager zijn dan begroot. Per saldo een positief resultaat van € 338.000. De afwijking van de lasten wordt veroorzaakt door een voordeel op de energiecompensatie subsidie en een voordeel op de plankosten huisvesting bibliotheek en de maatwerk culturele instellingen.

De gemeente wil met de subsidie energiecompensatie Leidse culturele organisaties en makers voorkomen dat culturele organisaties hun activiteiten en culturele aanbod niet op peil kunnen houden door de gestegen energiekosten in 2022 en 2023 (uitvoering regeling is in begrotingsjaar 2023 en 2024). Om de culturele instellingen te compenseren is in 2023 door de gemeenteraad bij de kaderbrief een budget van € 555.000 voor 2023 beschikbaar gesteld. Hiervan is € 177.000 aangevraagd en uitgekeerd in 2023. De verwachting is dat de culturele instelling aanspraak zullen maken op het resterende budget in 2024.

De gemeenteraad heeft in 2023 een budget beschikbaar gesteld voor de plankosten van de huisvesting van de bibliotheek. Het onderzoek naar de scenario's voor de vernieuwing van de bibliotheek loopt door in 2024, hierdoor is een onderschrijding van het budget van € 169.000.

De gemeenteraad heeft in 2023 een budget beschikbaar gesteld voor maatwerk van culturele instellingen. De werkzaamheden zijn nog niet afgerond, het onderzoek en de uitvoering van de maatwerkoplossingen lopen door in 2024. Ook niet alle gemaakte afspraken zijn administratief in 2023 afgerond. Hierdoor is er een onderschrijding van € 179.000.

Museum de Lakenhal heeft op de lasten een tekort van € 81.000 en op de baten een tekort van € 257.000. Het tekort op de lasten wordt voornamelijk veroorzaakt door een verkeerde inschatting van energiekosten, waardoor deze niet volledig zijn gecompenseerd (€ 65.000). Het tekort op de baten is veroorzaakt door tegenvallende opbrengsten van commerciële evenementen € 113.000 en tegenvallende inkomsten met betrekking tot entreegelden € 144.000. Het laatste kan worden verklaard doordat de bezoekerscijfers (nog) niet op het niveau van de oorspronkelijke Business Case zijn. Voor 2023 is er daarom ingeteerd op de reserve van MDL, die hiermee op 0,- staat. Museum De Lakenhal werkt in 2024 aan een toekomstplan met een voorstel voor een realistische businesscase voor de bedrijfsvoering na de Restauratie & Uitbreiding en de coronajaren.

Verder is er een tekort op projecten en tentoonstellingen (ten laste van de bijbehorende reserve) van € 129.000. Dit wordt volledig verklaard vanwege het feit dat tentoonstellingen veelal over meerdere jaren lopen en dat kosten op voorhand worden gemaakt en opbrengsten na afloop (soms veel later) worden ontvangen. Tenslotte zijn er overschotten op restauratie en aankopen van kunstwerken (ten bate van de bijbehorende reserve) van in totaal € 70.000. Deze zullen worden aangewend voor meer omvangrijke aankopen/restauraties in de toekomst.

8B Cultureel erfgoed

Er zijn geen relevante afwijkingen.

8C Sport

Er is sprake van een overschrijding van de begrote lasten met circa € 1.400.000, terwijl de gerealiseerde baten € 1.974.000 hoger zijn dan begroot. Per saldo een positief resultaat van € 530.000.

De hogere energiekosten bij de zwembaden De Zijl, De Vliet, het Vijf Meibad en de Vijf Meihal zijn de hoofdoorzaak van de hogere lasten, met een overschrijding van circa € 1.150.000. Deze toename wordt veroorzaakt door het aflopen van het energiecontract van de gemeente eind 2022, wat resulteerde in minder voordelige tarieven in 2023. Een deel van deze extra lasten worden gecompenseerd door een subsidie van € 840.000 van het Rijk, specifiek bestemd voor de Meerkosten Energie Openbare Zwembaden (MEOZ). Deze subsidie niet was opgenomen in de begroting van 2023, waardoor de baten € 840.000 hoger uitvielen dan gepland. Daarnaast werd bij de IJshal aan de Vliet een overschrijding van ongeveer € 150.000 aan zowel inkomsten als uitgaven vastgesteld. Deze discrepantie ontstaat doordat de gemeente de opbrengsten voor Stichting De IJshal int en vervolgens doorstort naar genoemde stichting. Tot slot zijn de kosten voor combinatiefunctionarissen hoger dan begroot, namelijk € 70.500, vanwege nieuwe cao-afspraken.

Zoals eerder beschreven heeft de gemeente circa € 1.900.000 meer aan inkomsten gerealiseerd dan oorspronkelijk begroot. Een deel hiervan (€ 840.000) is toe te schrijven aan de eerder genoemde subsidie voor Meerkosten Energie Openbare Zwembaden, terwijl een ander deel (€ 150.000) voortkomt uit de inkomsten die de gemeente int voor Stichting De IJshal. Verder zijn de inkomsten bij Sportcomplex 1574 en Binnenbad De Vliet hoger dan begroot, wat samen goed is voor circa € 500.000. Dit komt doordat de opening van deze faciliteiten in het laatste kwartaal van 2023 plaatsvond en de gemeente dus met drie maanden rekening heeft gehouden in de begroting. In dit laatste kwartaal is meer gerealiseerd aan baten dan verwacht. Vanaf 2024 is hier rekening mee gehouden in de begroting. Ook bij de gymnastieklokalen is er € 100.000 meer aan inkomsten dan begroot, waarbij dit wordt gecompenseerd door externe huur van een zaal. Verder is er een voordeel van €100.000 behaald op de Subsidie Specifieke Uitkering Stimulering Sport (SPUK). Oorspronkelijk waren de verwachte subsidie-inkomsten voor sportinvesteringen meerjarig en centraal begroot. In de praktijk bleek dit echter onwenselijk vanwege de noodzaak om de begroting voortdurend aan te passen vanwege verschuivingen in subsidies naar andere jaren dan verwacht. De compensatie die het Rijk heeft verstrekt, was daarom hoger dan voorzien. Tot slot zijn de baten van de brede regeling combinatiefunctionarissen € 250.000 hoger dan begroot. Dit komt omdat de combinatiefunctionarissen zijn gefinancierd vanuit andere onderdelen die elders geraamd staan, maar hier worden geboekt.

8D Recreatie

Er zijn geen relevante afwijkingen.

Maatschappelijke ondersteuning

Maatschappelijke ondersteuning bedragen x € 1.000,-	Begroting 2023	Rekening 2023	Vershil	Afwijking %
Lasten	125.537	118.916	6.621	5,27
Baten	-26.411	-22.523	-3.889	14,72
Saldo	99.126	96.393	2.732	2,76

bedragen x € 1.000,-	Afwijking Begroting - Rekening (- is nadeel)		
	Lasten	Baten	Saldo
Sociale binding en participatie	964	-69	895
Preventie	4.317	-3.647	670
Ondersteuning	-1.210	-161	-1.371
Kwetsbare groepen	2.550	-12	2.538
Totaal	6.621	-3.889	2.732

9A Sociale binding en participatie

Bestaande uitgaven konden worden verantwoord onder de specifieke uitkering GALA (Gezond en Actief Leven Akkoord), die loopt van 2023 t/m 2026. Op de reguliere budgetten is daardoor een voordeel ontstaan van € 0,5 miljoen. Op de wijkvisie Roomburg Meerburg is een onderbesteding ontstaan van € 97.000 doordat de visie pas in 2024 kan worden afgerond. Daarnaast zijn er diverse kleinere onderbestedingen, waarvan Sociaal cultureel werk (€ 58.000), Opgroeien (€ 47.000), Stimuleren wijkinitiatieven (€ 46.000) en algemeen maatschappelijk werk (€ 44.000) de grootste zijn.

9B Preventie

Via de slotwijziging zijn de regionale lasten en baten (€ 4,2 miljoen) van het Integraal Zorg Akkoord toegevoegd. Deze middelen zijn eind september ontvangen van het Rijk. Er is € 0,9 miljoen aan kosten verantwoord en daardoor bedragen de baten ook € 0,9 miljoen. De lasten en baten zijn daardoor € 3,3 miljoen lager. Er is geen meeneemregeling door het Rijk ingesteld voor deze specifieke uitkering. Dat heeft tot gevolg dat € 3,3 miljoen moet worden terugbetaald aan het Rijk.

Er zijn onderbestedingen op de budgetten versterking dienstverlening (€ 176.000), collectieve preventie volksgezondheid (€ 95.000) en Leidse Healthy Society Center (€ 48.000).

9C Ondersteuning

Het nadeel wordt voor € 360.000 veroorzaakt door de Wmo-voorzieningen Leidse regio (ambulant plus). Het budget hiervoor staat op het beleidsterrein Kwetsbare groepen. Daarnaast zijn er extra kosten ontstaan rondom de suite sociaal domein, waardoor er een nadeel van € 180.000 is ontstaan. Dit komt met name doordat het implementatietraject langer duurde dan geraamd. Het overige nadeel van € 0,65 miljoen wordt veroorzaakt door de diverse Wmo-maatwerkvoorzieningen, met name door de hogere kosten voor de arrangementen ambulant. Het nadeel op de baten wordt veroorzaakt doordat er € 0,2 miljoen minder is ontvangen aan eigen bijdragen huishoudelijke ondersteuning/begeleiding.

9D Kwetsbare groepen

Per 2023 is de Maatschappelijke zorg (MZ) binnen Holland Rijnland doorgedecentraliseerd naar de regiogemeenten. De middelen voor de Specialistische MZ (Holland Rijnland regio) en de MZ Leidse regio zijn ondergebracht bij Leiden. De doordecentralisatie is in 2022 berekend door AEF (extern adviesbureau), de budgetten zijn destijds gebaseerd op de uitgaven voor MZ uit 2021 van Leiden als centrumgemeente. De werkelijke uitgaven voor de Specialistische MZ lopen uit de pas met de toen opgestelde begroting. Ten opzichte van 2021 zijn de kosten voor Beschermd wonen - specialistische zorg (per plek, per jaar) gestegen en de ontvangen eigen bijdragen verminderd. Daarnaast zijn ook de uitvoeringskosten toegenomen. Binnen het beleidsterrein Kwetsbare groepen heeft dit geleid tot een tekort op de Specialistische MZ van circa € 0,9 miljoen. Dit tekort wordt verrekend met de egaliseringsreserve voor Specialistische MZ.

Op de MZ voor de Leidse regio is een voordeel ontstaan van circa € 1,2 miljoen (€ 1,5 miljoen voordeel in programma 9D en € 400.000 nadeel uit een deel van programma 9C). Dit overschot is vooral ontstaan doordat nog niet de gehele opbouwopgave is gerealiseerd binnen de Leidse regio.

De doorbelasting van de overhead voor regionale en Leidse regio MZ leidde tot een voordeel van € 215.000. Op het Investeringsfonds Leidse regio was een onderbesteding van € 325.000, doordat een aantal huisvestingsprojecten nog niet gerealiseerd zijn.

Op het budget voor Projectorganisatie uitvoeringsprogramma MZ (regionaal) is een onderbesteding van € 91.000 ontstaan. Dit komt doordat het uitwerken van een innovatie- en huisvestingsproject is verschoven naar 2024.

Op het budget ten behoeve van de Jongerenopvang aan het Maansteenpad (regionale middelen - gedekt door het geoormerkt deel van de reserve Sociaal domein voor Beschermd wonen) is een onderbesteding van € 292.000 ontstaan door vertraging in de verbouwing van het pand. De geplande uitgaven zijn doorgeschoven naar 2024.

Op de budgetten voor Vrouwenopvang is er een onderbesteding van € 353.000 (regionale middelen), het overschot wordt gestort in de reserve Sociaal domein, geoormerkt deel voor de Vrouwenopvang.

Ten slotte is er een voordeel van circa € 750.000 op diverse Leidse budgetten binnen Kwetsbare groepen. De grootste voordelen betreffen de budgetten Ondersteunende begeleiding psycho sociaal (€ 100.000), Maatschappelijk Steun systeem (€ 85.000), Breed bemoeizorgteam (€ 80.000), Licht verstandelijk beperkten (€ 110.000) en Meldpunt zorg- en overlast (€ 250.000). Deze budgetten vallen binnen het hek sociaal domein en worden verrekend met de reserve Sociaal domein.

Werk en inkomen

Werk en inkomen bedragen x € 1.000,-	Begroting 2023	Rekening 2023	Vershil	Afwijking %
Lasten	133.788	130.253	3.535	2,64
Baten	-75.346	-76.171	825	-1,09
Saldo	58.441	54.081	4.360	7,46

bedragen x € 1.000,-	Afwijking Begroting - Rekening (- is nadeel)		
	Lasten	Baten	Saldo
Arbeidsparticipatie	3.218	-740	2.479
Maatsch. participatie en onderst. minima	605	376	981
Inkomensvoorzieningen	-77	1.014	937
Schuldhelpverlening	-212	175	-36
Totaal	3.535	825	4.360

10A Arbeidsparticipatie Werk en Inkomen

Op de regionale budgetten Laaggeletterdheid en Volwasseneneducatie zijn onderbestedingen ontstaan van respectievelijk € 172.000 en € 481.000. Er waren incidentele intensiveringen gepland in 2023, die gedekt waren uit onderbestedingen uit de coronajaren, maar dat is maar beperkt gelukt door de taalaanbieders. De reguliere jaarbudgetten zijn volledig besteed.

De uitvoeringskosten bij Inburgering worden gedekt door een vaste rijksbijdrage plus bijdragen van Leidse regiogemeenten. De kosten van de inburgeringsvoorzieningen zijn declarabel bij het Rijk. De inburgering is pas laat op gang gekomen waardoor de uitvoeringskosten lager zijn uitgekomen dan verwacht. Daarnaast is eind 2023 gebleken dat een deel van de uitvoeringskosten bij nader inzien onder inburgeringsvoorzieningen bij het Rijk gedeclareerd kunnen worden. Dit heeft geleid tot € 0,2 miljoen hogere rijksbaten.

Er is medio 2023 een budget van het Rijk ontvangen van € 120.000 voor Taalonthemden uit de Oekraïne. Dit zal pas worden besteed in 2024. Diverse Oekraïense vluchtelingen hebben wel taallessen gehad via het regionale budget Volwasseneneducatie (Wet Educatie Beroepsonderwijs).

Op het regionale budget voor arbeidsparticipatie is een onderbesteding ontstaan van € 379.000. De onderbesteding is voornamelijk ontstaan doordat er pas laat in het jaar regionaal besloten is hoe de middelen aangewend gaan worden (in 2024). Daarnaast is via de slotwijziging 2023 een incidenteel budget van € 68.000 toegevoegd aan de begroting voor een specifieke aanpak van regionale doelgroepen, maar zijn er nog geen uitgaven gedaan.

10A Arbeidsparticipatie DZB

Er is een voordeel ontstaan van € 1.445.000. Dit is opgebouwd uit een voordeel van € 1.259.000 bij de re-integratie activiteiten, een nadeel van € 141.000 bij de WSW, een voordeel van € 352.000 op de Overhead (zie programma Overhead) en een nadeel van € 25.000 op de reserves.

Het voordeel op het budget Re-integratieactiviteiten is € 1.259.000. In het budget van Re-integratie zijn een aantal projecten van de arbeidsmarktregio Holland Rijnland opgenomen. De onderbesteding op het regionaal budget betreft € 1.106.000, dit bedrag is nodig voor de afronding van de projecten in de komende jaren en moet worden overgeheveld.

Bij de overige re-integratieactiviteiten is minder opleidingsbudget aangewend als gevolg van minder instroom en is meer personeel ingezet ten behoeve van de regionale projecten (beide voordelen). Uiteindelijk resulteert dit in een voordeel van € 153.000 op de overige re-integratieactiviteiten.

Het nadeel op het budget WSW is €141.000 en wordt grotendeels veroorzaakt door het realiseren van een lagere omzet (nadeel). Daarnaast zijn de loonkosten lager, omdat er minder mensen uit de nieuwe doelgroep zijn ingestroomd (voordeel). Lagere loonkosten van de nieuwe doelgroep betekent echter ook lagere ontvangsten van loonkostensubsidies (nadeel). Uiteindelijk resulteert dit in een nadeel van €141.000 op de WSW.

10B Maatschappelijke participatie en ondersteuning minima

De afrekening van de subsidie aan het Volwassenenfonds over 2022 heeft tot een voordeel van € 153.000 geleid. Het fonds heeft eind 2023 aangegeven dat op de verstrekte subsidie over 2023 een onderbesteding is ontstaan van € 113.000. De stichting Leergeld heeft € 107.000 overgehouden doordat ze meer externe middelen (Rijk, fondsen) hebben verkregen dan verwacht. Op de inkomsten leenbijstand is een voordeel ontstaan van € 136.000. Deze vier voordelen vallen binnen het hek van het sociaal domein.

Op de kosten leefgeld Oekraïne (gemeentelijke opvang) is een voordeel ontstaan van € 166.000. Dat komt deels omdat er meer Oekraïners zijn gaan werken. Dit voordeel zal worden verrekend met de reserve OSA.

Op de kosten kwijtscheldingen gemeentelijke heffingen is een voordeel ontstaan van € 41.000. Daarnaast is een niet-geraamde bate ontvangen van het Rijk van € 44.000 inzake verleende kwijtschelding aan gedupeerden van de toeslagenaffaire. Beide voordelen zullen worden verrekend met de concernreserve.

Er is een incidenteel voordeel van € 170.000 ontstaan doordat een deel van de voorziening oninbaar is vrijgevallen. Voorheen werd 60% van de openstaande leenbijstandsvorderingen als oninbaar beschouwd. Na analyse van de openstaande vorderingen is gebleken dat het percentage naar 58% kan worden bijgesteld.

10C Inkomensvoorzieningen

Er is een incidenteel voordeel van € 1,0 miljoen aan baten ontstaan doordat een deel van de voorziening oninbaar is vrijgevallen. Voorheen werd 60% van de openstaande bijstandsvorderingen als oninbaar beschouwd. Na analyse van de openstaande vorderingen is gebleken dat het percentage naar 58% kan worden bijgesteld.

10D Schuldhulpverlening

De hogere kosten worden veroorzaakt doordat bepaalde kosten vergoed worden aan gedupeerden van de kindertoeslagaffaire. Deze kosten kunnen volledig worden gedeclareerd bij het Rijk en daardoor is de hogere opbrengst ontstaan.

Algemene middelen

Algemene middelen bedragen x € 1.000,-	Begroting 2023	Rekening 2023	Vershil	Afwijking %
Lasten	2.349	2.443	-93	-3,97
Baten	-407.689	-411.299	3.610	-0,89
Saldo	-405.340	-408.857	3.517	-0,87

bedragen x € 1.000,-	Afwijking Begroting - Rekening (- is nadeel)		
	Lasten	Baten	Saldo
Lokale heffingen besteding niet gebonden	0	2.052	2.052
Algemene uitkering	170	1.546	1.716
Dividend	0	-140	-140
Saldo financieringsfunctie	-281	314	34
Overige alg.dekkingsmiddelen	17	-161	-144
Totaal	-93	3.610	3.517

Belastingopbrengsten

De OZB valt € 2,6 miljoen hoger uit dan begroot. De belangrijkste oorzaak is een hogere opbrengst voor de OZB niet-woningen van € 2,8 miljoen. De OZB voor eigenaren niet-woningen stijgt door een hogere waarde van de nieuwe vastgoedobjecten in de stad, totaal € 1,1 miljoen. Het structurele effect is afgerond € 0,8 miljoen. Het overige voordeel bestaat uit een hogere opbrengst uit voorgaande jaren 2022 en 2021.

De hogere opbrengst voor gebruikers niet-woningen wordt veroorzaakt door:

- een hogere waarde van nieuwe vastgoedobjecten, € 0,7 miljoen structureel
- Intensivering van de controle door de BSGR op panden waarvan geen gebruiker geregistreerd staat. Het gaat om een structureel voordeel van € 0,6 miljoen en een incidenteel voordeel over 2022 van € 0,5 miljoen.

De precariobelasting is € 0,5 miljoen lager dan begroot.

Algemene uitkeringen gemeentefonds

De algemene uitkering valt € 1,5 miljoen hoger uit dan geraamd. Belangrijkste oorzaak is de aanpassing van een aantal decentralisatieuitkeringen in de decembercirculaire 2023. Deze konden niet meer worden opgenomen in de slotwijziging. Het gaat om:

Faciliteitenbesluit opvangcentra (DU)	€ 232.340
Maatschappelijke begeleiding statushouders (DU)	€ 54.510
Einde lening inburgeringsplichtig (DU)	€ 5.179
Meerkosten Oekraïne sociaal domein (DU)	€ 166.513
Totaal	€ 458.542

Het netto voordeel bedraagt afgerond € 1,0 miljoen.

Belangrijkste oorzaak is de bijstelling van de hoeveelheden van een aantal verdeelmaatstaven.

Bij de herijking van het gemeentefonds die peer 2023 is ingevoerd zijn een aantal nieuwe verdeelmaatstaven geïntroduceerd. Van een aantal van deze nieuwe maatstaven wijkt het werkelijke aantal sterk af van de raming in 2022. De grootste afwijking wordt veroorzaakt door de maatstaf "Huishoudens met laag inkomen boven drempel". Dit aantal is 400 hoger dan geraamd. de uitkering per huishouden is € 5.000. Hierdoor valt de algemene uitkering € 2,0 miljoen hoger uit. Het netto voordeel voor Leiden bedraagt € 0,5 miljoen. Dit komt omdat het uitkeringspercentage met 7 punten wordt verlaagd. Voor Leiden is 7 uitkeringspunten € 1,5 miljoen. Andere grotere afwijkingen in de aantallen worden veroorzaakt door een daling van het aantal bijstandontvangers, nadeel € 0,5 miljoen.

Stijging van het aantal inwoners met een migratieachtergrond, voordeel € 1,0 miljoen.

Daling inwoners tot 18 jaar, nadeel € 0,8 miljoen

Stijging regionale klanten, voordeel € 0,4 miljoen

Taakmutatie invoering omgevingswet, voordeel € 0,5 miljoen.

De uitgaven voor de omgevingswet van € 2,0 miljoen zijn al eerder in de begroting geraamd, zonder dat daar inkomsten uit het gemeentefonds tegenover stonden. De uitkering in het gemeentefonds is nu en voordeel.

Saldo financieringsfunctie

Ten opzichte van begroting is sprake van een nadelig resultaat op de (kortlopende) rentelasten. Echter, dit werd gedekt door de renteopbrengsten via het schatkistbankieren.

Overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien

Overhead bedragen x € 1.000,-	Begroting 2023	Rekening 2023	Vershil	Afwijking %
Lasten	88.415	84.934	3.481	3,94
Baten	-15.565	-15.064	-502	3,22
Saldo	72.849	69.870	2.979	4,09

bedragen x € 1.000,-	Afwijking Begroting - Rekening (- is nadeel)		
	Lasten	Baten	Saldo
Overhead	3.481	-502	2.979
Totaal	3.481	-502	2.979

Onvoorzien bedragen x € 1.000,-	Begroting 2023	Rekening 2023	Vershil	Afwijking %
Lasten	8	0	8	100,00
Baten	0	0	0	NaN
Saldo	8	0	8	100,00

bedragen x € 1.000,-	Afwijking Begroting - Rekening (- is nadeel)		
	Lasten	Baten	Saldo
Onvoorzien	8	0	8
Totaal	8	0	8

Vennootschapsbelasting bedragen x € 1.000,-	Begroting 2023	Rekening 2023	Verschil	Afwijking %
Lasten	109	195	-87	-79,59
Baten	0	0	0	NaN
Saldo	109	195	-87	-79,59

bedragen x € 1.000,-	Afwijking Begroting - Rekening (- is nadeel)		
	Lasten	Baten	Saldo
Vennootschapsbelasting	-87	0	-87
Totaal	-87	0	-87

OVERHEAD

Lasten

Binnen de lasten is er sprake van een voordeel van € 3,5 mln. Dit voordeel is als volgt opgebouwd:

- Er zijn meer uren naar projecten geschreven (conform de plankostensystematiek). Hierdoor is ook meer overhead doorbelast aan de die projecten. In totaal levert dit een voordeel op van € 1,3 mln.
- Binnen de Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse Regio zijn de lasten lager dan begroot. Dit levert een voordeel op van € 1,0 mln.
- De overhead van de DZB valt lager uit dan geraamd met € 0,3 mln.
- Het incidenteel budget ten behoeve van de verbouwing van het stadhuis is niet volledig besteed in 2023. Dit levert een voordeel op van € 0,2 mln.
- De budgetten ten behoeve van mobiele telefonie zijn nagenoeg niet besteed in 2023. Deze budgetten vallen ook buiten de Centrumregeling. Dit levert een voordeel op van ruim € 0,2 mln.
- Lagere lasten door minder kosten dan begroot voor voormalig personeel binnen de gemeente Leiden € 0,2 mln.
- Het incidenteel werkbudget ten behoeve van Langer Vitaal is niet volledig besteed in 2023. Dit levert een voordeel op van € 0,1 mln.
- Het resterende voordeel bestaat voornamelijk uit overige kleine verschillen (€ 0,2 mln.).

Baten

Binnen de baten is er sprake van een nadeel van € 0,5 mln. Dit nadeel is als volgt opgebouwd:

- Binnen de Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse Regio zijn de baten lager dan geraamd. Dit levert een nadeel op van € 0,3 mln.
- Overige kleine nadelen € 0,2 mln.

VENNOOTSCHAPSBELASTING

De Belastingdienst stelt zich op het standpunt dat over het voordelig saldo woonboten en reclameopbrengsten vennootschapsbelasting (Vpb) moet worden betaald. Dat wordt door ons en andere gemeenten nog betwist. Voorzichtigheidshalve heeft de gemeente het standpunt van de Belastingdienst gevolgd. De gemeente tekent tegen de Vpb-aanslag bezwaar aan. Tevens heeft de gemeente ten aanzien van de activiteit verkoop restafval de zogenoemde Nederlandse Vereniging van Reinigingsdiensten (NVRD)-brancheafspraken met de Belastingdienst. De overige activiteiten zijn niet Vpb-plichtig c.q. wordt een vrijstelling op de resultaten toegepast. Dit mede op basis van het in het verleden met de Belastingdienst gevoerde vooroverleg.

ONVOORZIEN

Er zijn geen relevante afwijkingen.

3.6.2 Gerealiseerde dekkingsmiddelen

Hieronder treft u aan het overzicht van algemene dekkingsmiddelen conform het Besluit Begroting en Verantwoording.

Beleidssterrein bedragen x € 1.000,-	Rekening 2022	Lasten 2023	Baten 2023	Saldo 2023	Begroting 2023	Verschil 2023
Lokale heffingen besteding niet gebonden	-59.754	0	-64.718	-64.718	-62.666	2.052
Algemene uitkering	-332.900	0	-343.166	-343.166	-341.450	1.716
Dividend	-3.035	63	-2.729	-2.666	-2.806	-140
Saldo financieringsfunctie	-323	592	-687	-95	-62	34
Overige alg.dekkingsmiddelen	197	1.788	0	1.788	1.644	-144
Totaal	-395.815	2.443	-411.299	-408.857	-405.340	3.517

Met betrekking tot de verwerking van de algemene uitkering heeft de commissie BBV een stellige uitspraak gedaan. Deze uitspraak houdt in dat in de jaarrekening de algemene uitkering wordt opgenomen conform de in het jaar laatst gepubliceerde accresmededeling, die doorgaans is opgenomen in de septembercirculaire van het boekjaar. De gemeente Leiden heeft tevens de laatste informatie afkomstig uit de decembercirculaire in de jaarrekening verwerkt.

3.6.3 Toelichting financiële afwijkingen reserves

Het resultaat 2023 komt uit op € 19,6 miljoen positief. Vanaf 2008 waren de resultaten als volgt:

Jaar	Resultaat	Voordeel (V) / Nadeel (N)
2008	6,0	V
2009	25,8	V
2010	6,4	N
2011	9,7	V
2012	1,0	N
2013	17,5	V
2014	8,7	V
2015	16,2	V
2016	3,0	V
2017	4,6	V
2018	2,4	V
2019	7,0	V
2020	19,4	V
2021	13,7	V
2022	20,0	V
2023	19,6	V

bedragen x € 1.000,-	Rekening 2022	Begroting 2023	Rekening 2023	Vershil 2023
Lasten	568.202	670.184	643.115	27.070
Baten	-596.190	-649.380	-649.946	566
Totaal van saldo van baten en lasten	-27.988	20.805	-6.832	27.636
Mutaties in reserves:				
- toevoegingen	88.424	72.190	75.533	-3.342
- onttrekkingen	-80.481	-92.995	-88.308	-4.687
Resultaat	-20.045	0	-19.607	19.607

Het besteden van een reserve kan alleen met een raadsbesluit waarin de reden van besteding staat aangegeven. De besteding moet overeenkomen met het doel van de reserve.

Bij reserves met een egalisatie- of inkomensfunctie mag een positief- of negatief exploitatiesaldo bij de jaarrekening vóór bestemming worden verrekend met de corresponderende reserve. In deze gevallen maakt het betreffende exploitatiesaldo geen onderdeel uit van het bestemmingsvoorstel bij de jaarrekening. In aanvulling hierop mag de mutatie op de Voorziening negatieve grondexploitaties bij de jaarrekening vóór bestemming worden verrekend met de reserve grondexploitaties.

Voor alle overige reserves geldt dat in de rekening alleen toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves zijn verwerkt tot maximaal het bedrag dat via de begroting (swijzigingen) door de raad is goedgekeurd.

Per programma wordt hieronder een tabel gepresenteerd, waarin per reserve de geraamde en de werkelijke toevoeging en onttrekking wordt getoond. Daaronder worden de afwijkingen ten opzichte van de raming toegelicht.

Bestuur en dienstverlening

Reserves programma 1 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Reserve raad	Toevoeging	0	0	102	102	102	0
	Onttrekking	-36	0	0	0	0	0
Saldo		-36	0	102	102	102	0
Reserve Holland Rijnland	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-3.077	-1.883	0	-1.883	-1.883	0
Saldo		-3.077	-1.883	0	-1.883	-1.883	0
Egalisatiereserve verkiezingen	Toevoeging	151	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-87	-17	-62	-79	-69	-10
Saldo		64	-17	-62	-79	-69	-10
Reserve rekenkamer	Toevoeging	48	0	16	16	16	0
	Onttrekking	0	0	-27	-27	0	-27
Saldo		48	0	-12	-12	16	-27
Totaal	Toevoeging	199	0	118	118	118	0
	Onttrekking	-3.200	-1.900	-90	-1.989	-1.952	-38
Reserves programma 1		-3.001	-1.900	28	-1.871	-1.834	-38

Toelichting

Reserve raad

Er zijn geen relevante afwijkingen.

Egalisatiereserve verkiezingen

Er is € 10.000 minder onttrokken, omdat anders de egalisatiereserve in 2024 negatief zou komen te staan.

Reserve rekenkamer

De onttrekking is afgerond € 27.000 lager dan begroot. De lagere onttrekking komt doordat de kosten voor de rekenkameronderzoeken in 2023 lager zijn uitgevallen. Hierdoor is het resultaat van de Rekenkamer positief, en daarmee geen onttrekking aan de reserve nodig.

Veiligheid

Reserves programma 2 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Reserve Sociaal Domein P2	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-383	0	0	0	0	0
Saldo		-383	0	0	0	0	0
Totaal	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-383	0	0	0	0	0
Reserves programma 2		-383	0	0	0	0	0

Er zijn geen afwijkingen t.o.v. de begroting.

Economie

Reserves programma 3 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil 2023
Reserve programma Binnenstad P3	Toevoeging	605	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-664	0	-460	-460	-253	-207
Saldo		-59	0	-460	-460	-253	-207
Reserve economische impulsen Kennisstad P3	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-451	0	-150	-150	-94	-56
Saldo		-451	0	-150	-150	-94	-56
reserve grondexploitaties P3	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-50	-50	0	-50	-50	0
Saldo		-50	-50	0	-50	-50	0
Reserve Duurzame Stad P3	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-21	-50	-113	-163	-44	-119
Saldo		-21	-50	-113	-163	-44	-119
Reserve Sociaal Domein P3	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-257	0	0	0	0	0
Saldo		-257	0	0	0	0	0
Totaal	Toevoeging	605	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-1.443	-100	-723	-823	-441	-382
Reserves programma 3		-838	-100	-723	-823	-441	-382

Toelichting op afwijkingen Reserves

Reserve Binnenstad (P3)

Door een onderbesteding op programma binnenstad is de onttrekking € 207.000 lager dan begroot. Er is een saldo van € 123.700 voor investering in toiletten en € 60.900 voor de subsidies vitale binnenstad. Daarnaast is een provinciale bijdrage van € 20.000 ontvangen.

Reserve Economische impulsen en kennisstad (P3)

In 2023 er gewerkt aan een gezamenlijke aanpak, gericht op het nog beter zichtbaar maken van de kennis in de publieke buitenruimte en online. En er zijn daarnaast een uitvoeringsprojecten uitgevoerd, zoals Things That Talk 2023, Taalmuseum en De Ronde Hortus). Het borgen van het beheer Eduroam samen met de kennispartners is niet afgerond en resulteert in een saldo van € 56.000.

Reserve Grondexploitatie (P3)

Geen toe te lichten afwijkingen

Reserve Duurzame Stad (P3)

Er is € 119.000 minder onttrokken dan begroot door een combinatie van tekort in ambtelijke capaciteit en de extra tijdsinvestering in de nieuwe strategie en bijbehorend uitvoeringsprogramma. Hierdoor zijn enkele projecten circulaire economie niet volledig gerealiseerd, zoals sturende instrumenten derden, het realiseren van een materiaalwisselplaats en het organiseren van grondstof specifieke kennissessies en masterclasses. De verwachting is dat deze middelen in 2024 besteed zullen worden.

Bereikbaarheid

Reserves programma 4 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Reserve parkeren P4	Toevoeging	11.566	691	-1.633	-942	0	-942
	Onttrekking	-10.321	-1.001	-28	-1.029	-1.731	702
Saldo		1.246	-310	-1.661	-1.971	-1.731	-239
Reserve bereikbaarheidsprojecten	Toevoeging	680	308	0	308	308	0
	Onttrekking	-1.661	-1.917	-1.510	-3.427	-3.387	-40
Saldo		-982	-1.609	-1.510	-3.119	-3.078	-40
Reserve duurzaamheidsfondsen P4	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-40	0	0	0	0	0
Saldo		-40	0	0	0	0	0
Reserve Duurzame Stad P4	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-323	0	-646	-646	-19	-627
Saldo		-323	0	-646	-646	-19	-627
Reserve RVMK (reg verkeer en milieukrt)	Toevoeging	101	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	-15	-15	-15	0
Saldo		101	0	-15	-15	-15	0
Totaal	Toevoeging	12.348	999	-1.633	-634	308	-942
	Onttrekking	-12.345	-2.918	-2.199	-5.117	-5.153	36
Reserves programma 4		3	-1.919	-3.832	-5.751	-4.844	-906

Reserve parkeren

De onttrekking aan de reserve parkeren is € 239.000 lager dan begroot. Dit wordt veroorzaakt door lagere voorbereidingskosten voor het fietsparkeren nabij Leiden Centraal Station (€ 56.000) en de planstudie voor dit gebied (€ 57.000). Voor de voorbereidingskosten van de fietsenstalling Hartebrugkerk is in 2023 € 80.000 minder uitgegeven dan begroot. Het restant van € 46.000 betreft het saldo van een aantal lagere onttrekkingen aan de reserve parkeren. Het totale saldo van de lagere onttrekkingen blijven in beginsel beschikbaar voor dekking van de nog te maken kosten in een volgend jaar.

Reserve bereikbaarheidsprojecten

De onttrekking aan de reserve bereikbaarheidsprojecten is € 40.000 lager dan begroot. Dit heeft betrekking op in 2023 niet bestede middelen voor onderzoek spoor Leiden-Utrecht (€ 13.000), investeringen in de Leidse Ring Noord (€ 3.000) en Rijnlandroute (€ 24.000). Het totale saldo van de lagere onttrekkingen blijven in beginsel beschikbaar voor dekking van de nog te maken kosten in een volgend jaar.

Reserve Duurzame Stad (P4)

De onttrekking aan de reserve duurzame stad is € 627.000 lager dan begroot. Dit komt door een voordeel op het incidentele budget van de fietsroutes van € 146.000. Rest van het verschil (€ 480.000) heeft betrekking op de lagere besteding voor de voorbereidende studiekosten voor het knooppunt Leiden Centraal in 2023. Het totale saldo van de lagere onttrekkingen blijven in beginsel beschikbaar voor dekking van de nog te maken kosten in een volgend jaar.

Omgevingskwaliteit

Reserves programma 5 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Reserve asbestsanering (P5)	Toevoeging	106	106	0	106	106	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		106	106	0	106	106	0
Reserve ontsluiting van groengebieden	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-4	0	-834	-834	-820	-14
Saldo		-4	0	-834	-834	-820	-14
Reserve duurzaamheidsfondsen	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-180	0	0	0	0	0
Saldo		-180	0	0	0	0	0
Res. Leefbaarh.projecten in de wijken P5	Toevoeging	2	2	0	2	2	0
	Onttrekking	-381	0	-889	-889	-840	-48
Saldo		-379	2	-889	-887	-839	-48
Reserve gsb-middelen ISV/EZ P5	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-36	0	-103	-103	-71	-31
Saldo		-36	0	-103	-103	-71	-31
Reserve Duurzame Stad P5	Toevoeging	0	16	-16	0	0	0
	Onttrekking	-289	-195	-151	-346	-157	-189
Saldo		-289	-179	-167	-346	-157	-189
Reserve grondexploitatie P5	Toevoeging	0	0	66	66	66	0
	Onttrekking	-42	0	0	0	0	0
Saldo		-42	0	66	66	66	0
Reserve Leids uitvoeringspr LUBO 2016 P5	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-16	0	0	0	0	0
Saldo		-16	0	0	0	0	0
Reserve Bomenfonds P5	Toevoeging	0	0	262	262	262	0
	Onttrekking	-234	0	-453	-453	-178	-275
Saldo		-234	0	-191	-191	84	-275
Totaal	Toevoeging	108	124	312	436	436	0
	Onttrekking	-1.182	-195	-2.430	-2.625	-2.067	-558
Reserves programma 5		-1.074	-71	-2.118	-2.189	-1.631	-558

Toelichting op afwijkingen Reserves

Reserve ontsluiting van groengebieden

De onttrekking is € 14.000 lager dan begroot. De kosten voor de begraafplaats Rhijnhof worden gedekt vanuit deze reserve

Reserve Leefbaarheid projecten in de wijken

De onttrekking is € 48.000 lager dan begroot. De kosten die toegerekend worden aan de investering Binneste beter / Zeeheldenbuurt zijn lager uitgevallen.

Reserve GSB middelen

De onttrekking uit de Reserve GSB middelen is € 31.000 lager dan begroot. Dit komt doordat er minder kosten zijn gemaakt in de gevelsanering dan voorheen begroot.

Reserve duurzame stad

De onttrekking is € 189.000 lager dan begroot. Dit komt door onderbestedingen op klimaatadaptatie (€ 155.000) en het project Duurzaamste Kilometer (€ 34.000).

Reserve bomenfonds

De onttrekking is € 275.000 lager dan begroot. Voor de projecten "Groene kanskaart" is € 108.000 minder onttrokken in 2023 en "versterking bomenbestand begraafplaats Rhijnhof" is € 90.000 niet in 2023 onttrokken. Daarnaast is er voor kansrijke locaties, babyboom en binnenstad € 77.000 niet in 2023 onttrokken. Voor deze projecten geldt dat deze momenteel nog in uitvoering zijn. Na afronding zullen deze bedragen alsnog uit de reserve onttrokken worden.

Stedelijke ontwikkeling

Reserves programma 6 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil 2023
Reserve grondexploitatie P6	Toevoeging	9.059	2.368	9.202	11.570	11.551	19
	Onttrekking	-6.574	-422	-9.682	-10.104	-9.932	-171
Saldo		2.485	1.946	-480	1.466	1.619	-153
Reserve bovenwijkse voorz. Grondbedr. P6	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-40	-40	0	-40	-40	0
Saldo		-40	-40	0	-40	-40	0
Reserve afkoop sommen erfpacht	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-1.508	-1.508	0	-1.508	-1.508	0
Saldo		-1.508	-1.508	0	-1.508	-1.508	0
Reserve afkoop adm.kst. Erfpacht	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-3	-3	0	-3	-3	0
Saldo		-3	-3	0	-3	-3	0
Egalisatiereserve inkomsten bouwleges P6	Toevoeging	4.440	0	0	0	1.088	-1.088
	Onttrekking	-1.230	-325	0	-325	0	-325
Saldo		3.210	-325	0	-325	1.088	-1.413
Reserve sociale huurwoningen	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-139	0	-146	-146	-130	-16
Saldo		-139	0	-146	-146	-130	-16
Reserve Leids uitvoeringspr LUBO 2016 P6	Toevoeging	140	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-344	0	-298	-298	-298	0
Saldo		-204	0	-298	-298	-298	0
Reserve herstruct.woongebieden SvZ&V	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		0	0	0	0	0	0
Reserve herstruct.woongebieden Ons Doel	Toevoeging	-18	5	21	26	26	0
	Onttrekking	0	0	-3.695	-3.695	-3.695	0
Saldo		-18	5	-3.674	-3.669	-3.669	0
Reserve risico's projecten in uitvoering	Toevoeging	0	0	4.117	4.117	4.117	0
	Onttrekking	-295	0	0	0	0	0
Saldo		-295	0	4.117	4.117	4.117	0
Reserve risico's bijzondere projecten P6	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	-2.300	-2.300	-2.300	0
Saldo		0	0	-2.300	-2.300	-2.300	0
Reserve Stedelijke Ontwikkeling P6	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-90	0	-332	-332	-51	-281
Saldo		-90	0	-332	-332	-51	-281
Reserve gsb-middelen ISV/EZ P6	Toevoeging	0	0	0	0	0	0

Reserves programma 6 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
	Onttrekking	-135	0	0	0	0	0
Saldo		-135	0	0	0	0	0
Reserve asbestsanering (P6)	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-209	-100	-55	-155	0	-155
Saldo		-209	-100	-55	-155	0	-155
Reserve herontw. Stationsgebied eo	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-32	0	-10	-10	-10	0
Saldo		-32	0	-10	-10	-10	0
Reserve parkeren P6	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-26	-26	0	-26	-26	0
Saldo		-26	-26	0	-26	-26	0
Reserve economische impulsen Kennisst P6	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-685	0	0	0	0	0
Saldo		-685	0	0	0	0	0
Reserve bedrijfsvoering plankosten P6	Toevoeging	328	0	525	525	488	37
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		328	0	525	525	488	37
Reserve Duurzame Stad P6	Toevoeging	889	1.003	897	1.900	1.900	0
	Onttrekking	-450	0	-1.035	-1.035	-318	-716
Saldo		439	1.003	-138	865	1.581	-716
Totaal	Toevoeging	14.837	3.376	14.761	18.137	19.169	-1.033
	Onttrekking	-11.760	-2.424	-17.552	-19.976	-18.311	-1.664
Reserves programma 6		3.077	951	-2.791	-1.839	858	-2.697

Reserve Grondexploitaties

De werkelijke storting in de reserve is € 19.000 lager dan begroot. Het verkopen van de grond (project Parel Morsweg) is in 2023 niet gelukt waardoor ook de storting van het resultaat van deze verkoop niet heeft plaatsgevonden (€ 19.000). Dit schuift door naar 2024.

De werkelijke onttrekking aan de reserve is € 171.000 lager dan begroot. Reden is dat de investeringen die worden gedekt uit deze reserve niet volledig zijn ingezet in 2023 en dus ook niet volledig worden onttrokken aan de reserve (€ 1.561.000 voordeel). Dit betreft de projecten die voorgefinancierd zijn uit het krediet Initiatieven derden, het restplan Aalmarkt, het project Diamantplein en omgeving, het resplan Vollehovenkade, project Ananasweg en herontwikkeling energiepark. De onttrekking aan de voorziening negatieve grondexploitaties neemt toe met € 1.415.000 (nadeel) als gevolg van verslechering resultaat grondexploitaties Lammenschansdriehoek en GEO Noord en verbetering resultaat grondexploitaties STEO-Rijnburgerblok 1-2, 5. In 2023 is vanuit de reserve Grondexploitaties € 25.000 beschikbaar gesteld voor deelname Provada. Deze middelen zijn niet ingezet aangezien het beschikbare budget van voorgaande jaren voor 2023 toereikend is geweest (voordeel).

Reserve Inkomsten bouwleges

Per saldo zijn de bouwleges in 2023 € 1,1 miljoen hoger dan begroot. Zie hiervoor bovenstaande onderbouwing 6A Ruimtelijke planvorming.

Reserve Sociale huurwoningen

De reserve Sociale huurwoningen wordt ingezet voor de uitvoering van de Nota Wonen. In 2023 is hiervoor € 130.000 besteed.

Reserve Stedelijke ontwikkeling P6

De reserve Stedelijke ontwikkeling wordt ingezet voor uitvoering project Wonen boven winkels. In 2023 is hiervoor € 51.000 ingezet.

Reserve Asbestsanering

In 2023 zijn geen gemeentelijke panden gesaneerd op asbest. Hierdoor is het beschikbare budget vanuit deze reserve niet ingezet.

Reserve Bedrijfsvoering plankosten

De plankosten voor het project herinrichting rivierenbuurt Meerburg is € 37.000 lager dan begroot.

Reserve Duurzame stad P6

De onttrekking aan de reserve is € 716.000 lager aangezien het incidentele budget voor energietransitie in 2023 niet volledig is ingezet.

Jeugd en Onderwijs

Reserves programma 7 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Reserve combinatiefuncties	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	-19	0	-19	0	-19
Saldo		0	-19	0	-19	0	-19
Reserve onderwijshuisvesting	Toevoeging	10	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-65	-55	0	-55	-55	0
Saldo		-55	-55	0	-55	-55	0
Reserve soc.-maatsch. En cult. Voorz. P7	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-351	0	0	0	0	0
Saldo		-351	0	0	0	0	0
Reserve Sociaal Domein P7	Toevoeging	1.046	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-651	-3.054	-212	-3.266	-3.266	0
Saldo		395	-3.054	-212	-3.266	-3.266	0
Res. Leefbaarh.projecten in de wijken P7	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	-25	-25	-25	0
Saldo		0	0	-25	-25	-25	0
Totaal	Toevoeging	1.056	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-1.067	-3.128	-237	-3.365	-3.346	-19
Reserves programma 7		-11	-3.128	-237	-3.365	-3.346	-19

Reserve combinatiefuncties

Begroot is een onttrekking van € 19.000. Gezien het positieve resultaat op de combinatiefuncties is er geen onttrekking nodig.

Cultuur, sport en recreatie

Reserves programma 8 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Reserve publicaties Erfgoed Leiden e.o.	Toevoeging	0	0	18	18	18	0
	Onttrekking	-6	0	0	0	0	0
Saldo		-6	0	18	18	18	0
Reserve aankopen kunst De Lakenhal	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	-23	-23	-23	0
Saldo		0	0	-23	-23	-23	0
Bedrijfsreserve Museum De Lakenhal	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-60	0	0	0	-111	111
Saldo		-60	0	0	0	-111	111
Reserve exploitatie De Nobel	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-9	-9	0	-9	0	-9
Saldo		-9	-9	0	-9	0	-9
Reserve bedrijfsvoering ELO	Toevoeging	166	0	0	0	364	-364
	Onttrekking	0	-12	0	-12	0	-12
Saldo		166	-12	0	-12	364	-376
Reserve sportstimuleringsfonds	Toevoeging	29	0	15	15	15	0
	Onttrekking	0	-50	0	-50	0	-50
Saldo		29	-50	15	-35	15	-50
Reserve economische impulsen Kennisst P8	Toevoeging	300	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-108	0	-372	-372	-342	-30
Saldo		192	0	-372	-372	-342	-30
Reserve restauratie collectie Lakenhal	Toevoeging	0	0	19	19	19	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		0	0	19	19	19	0
Reserve Molen de Valk / Erfgoed Leiden	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	-35	0	-35	0	-35
Saldo		0	-35	0	-35	0	-35
Reserve Lucas van Leydenfonds	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-50	0	0	0	0	0
Saldo		-50	0	0	0	0	0
Reserve grondexploitaties P8	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-26	-26	-578	-604	-604	0
Saldo		-26	-26	-578	-604	-604	0
Reserve projecten en tentoonstelling MDL	Toevoeging	112	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	-198	-198	-198	0
Saldo		112	0	-198	-198	-198	0
Reserve sportstimulering schaatsen	Toevoeging	0	0	200	200	0	200
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0

Reserves programma 8 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Saldo		0	0	200	200	0	200
Bedrijfsvoeringsreserve concern P8	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	-240	-240	-90	-150
Saldo		0	0	-240	-240	-90	-150
Totaal	Toevoeging	608	0	253	253	417	-164
	Onttrekking	-260	-132	-1.411	-1.543	-1.368	-175
Reserves programma 8		348	-132	-1.158	-1.290	-951	-339

Bedrijfsreserve Museum De Lakenhal

De exploitatie van Museum De Lakenhal heeft een tekort gerealiseerd. Het tekort is met name veroorzaakt door achterblijven van culture commerciële evenementen, de winkel, fondsenwervingen lagere bezoekersaantallen. De onttrekking van € 111.000 is nodig om een deel van het exploitatietekort te kunnen dekken. Na de onttrekking uit deze reserve is het saldo nihil.

Reserve exploitatie De Nobel

Het verschil heeft er mee te maken dat er geen uitnutting in 2023 is geweest.

Reserve bedrijfsvoering Erfgoed Leiden en omstreken

De toevoeging betreft het positieve resultaat ad € 364.000.

Reserve Sportstimuleringsfonds

Er zijn geen aanvragen binnengekomen voor het sportstimuleringsfonds, waardoor er geen onttrekking nodig was.

Reserve Economische impulsen en kennisstad (P8)

Het verschil heeft er mee te maken dat er geen uitnutting in 2023 is geweest voor het evenementenfonds.

Reserve Molen de Valk / Erfgoed Leiden

De raming van de onttrekking bij de Molen betreft (een deel van) de kosten 3^e molenaar, die is er in 2021 niet geweest.

Reserve sportstimulering schaatsen

Bij de kaderbrief 2023 (RB23.0049) is door uw raad besloten om vanuit de terugvordering subsidie ad. €200.000 van de stg. IJshal de reserve sportstimulering Schaatsen te voeden. Echter is er €175.000 subsidie uitbetaald en zal er maximaal €175.000 teruggevorderd worden in 2024. Deze deze subsidie kan pas in 2024 teruggevorderd worden ivm de jaarrekening van de Stg.IJshal die na het schaatsseizoen opgemaakt wordt in 2024. De storting zal dan in 2024 in de reserve geboekt worden.

Bedrijfsvoeringsreserve concern P8

Voor het project Automatisering Sportaccommodatie was € 240.000 ingeschat om de incidentele ICT-kosten te dekken. Achteraf zijn de incidentele voordeliger uitgevallen en is € 150.000 teruggestort in de reserve.

Maatschappelijke ondersteuning

Reserves programma 9 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Reserve soc.-maatsch. En cult. Voorz P9	Toevoeging	0	0	40	40	40	0
	Onttrekking	-9	0	-298	-298	-60	-238
Saldo		-9	0	-258	-258	-20	-238
Res. Leefbaarh.projecten in de wijken P9	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-308	0	-255	-255	-158	-97
Saldo		-308	0	-255	-255	-158	-97
Reserve Sociaal Domein P9	Toevoeging	15.802	1.783	5.211	6.994	6.994	0
	Onttrekking	-11.500	-4.385	-3.633	-8.018	-7.489	-529
Saldo		4.302	-2.602	1.578	-1.024	-496	-529
Res. Spec voorz maatsch zorg P9	Toevoeging	0	0	1.200	1.200	1.200	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		0	0	1.200	1.200	1.200	0
Res. Oekraïne asielzoekers statushouder	Toevoeging	864	0	12.077	12.077	12.077	0
	Onttrekking	0	0	-1.071	-1.071	-1.071	0
Saldo		864	0	11.006	11.006	11.006	0
Res. Maatschappelijke Zorg Leidse regio	Toevoeging	0	0	523	523	523	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		0	0	523	523	523	0
Totaal	Toevoeging	16.666	1.783	19.051	20.834	20.834	0
	Onttrekking	-11.816	-4.385	-5.257	-9.642	-8.778	-864
Reserves programma 9		4.850	-2.602	13.794	11.192	12.056	-864

Reserve sociaal-maatschappelijke en culturele voorzieningen

Bij de slotwijziging heeft een budgetoverheveling plaatsgevonden die per abuis volledig via de reserve budgetoverheveling is verlopen. Een deel (€ 238.223) had via de reserve sociaal-maatschappelijke en culturele doeleinden moeten verlopen. Voorgesteld zal worden om de geraamde onttrekking van € 238.223 alsnog over te hevelen naar 2024.

Reserve leefbaarheidsprojecten in de wijken

De wijkvisie Roomburg Meerburg kan nog niet worden afgesloten, omdat bepaalde werkzaamheden nog verricht zullen worden in 2024. Doordat een aantal werkzaamheden niet is uitgevoerd in 2023 is er € 97.000 minder onttrokken aan de reserve.

Reserve sociaal domein programma 9

Er is € 202.503 minder onttrokken aan de reserve Sociaal domein, geormerkt deel voor Beschermd wonen. Circa € 91.000 heeft betrekking op de onderbesteding voor Projectorganisatie Maatschappelijke zorg door vertraging in een innovatie- en huisvestingsproject. Het overige deel heeft betrekking op de onderbesteding voor het Maansteenpad in verband met vertraging in de verbouwing.

Vanuit het Investeringsfonds is € 326.253 minder onttrokken dan geraamd vanwege een onderbesteding op Investeringsfonds Maatschappelijke zorg Leidse regio. Dit is veroorzaakt doordat verschillende (huisvesting-) projecten nog niet tot realisatie zijn gekomen, maar zijn doorgeschoven naar 2024.

Werk en inkomen

Reserves programma 10 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
DZB Bedrijfsreserve dzb-Leiden wsw	Toevoeging	1.749	0	104	104	104	0
	Onttrekking	-1.595	0	-1.372	-1.372	-1.372	0
Saldo		153	0	-1.268	-1.268	-1.268	0
DZB Reserve zachte landing rijksbez. Wsw	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-158	-237	54	-183	-158	-25
Saldo		-158	-237	54	-183	-158	-25
DZB Reserve frictiekosten ID/WIW DZB	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-29	-29	0	-29	-29	0
Saldo		-29	-29	0	-29	-29	0
Reserve Sociaal Domeins P10	Toevoeging	10.240	0	6.478	6.478	6.478	0
	Onttrekking	-748	-970	-6.330	-7.300	-7.038	-262
Saldo		9.491	-970	148	-822	-560	-262
Reserve Fonds Debt? to no Debt!	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	0	0	-154	-154	-154	0
Saldo		0	0	-154	-154	-154	0
Totaal	Toevoeging	11.988	0	6.582	6.582	6.582	0
	Onttrekking	-2.529	-1.236	-7.802	-9.037	-8.750	-287
Reserves programma 10		9.459	-1.236	-1.220	-2.455	-2.168	-287

Reserve zachte landing rijksbezuinigingen WSW

Het nadeel op de reserve is € 25.000. Begroot was een onttrekking van € 183.000, echter zijn er minder kosten gemaakt waardoor uiteindelijk een onttrekking van € 158.000 is gerealiseerd.

Reserve sociaal domein programma 10

Er is € 172.095 minder onttrokken doordat de geplande intensivering bij Laaaggeletterdheid maar deels gelukt is. Daarnaast is het budget voor de vervanging van Polydoc (software) via de slotwijziging overgeheveld naar 2024. Dat is per abuis via de reserve budgetoverheveling verlopen, maar het had via de reserve sociaal domein moeten verlopen. Voorgesteld zal worden om de geraamde onttrekking aan de reserve sociaal domein van € 90.000 alsnog over te hevelen naar 2024.

Algemene middelen en overhead

Reserves AD en Overhead bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil 2023
Reserve flankerend beleid AD	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-20	-100	0	-100	-18	-82
Saldo		-20	-100	0	-100	-18	-82
Bedrijfsvoeringsreserve concern	Toevoeging	4.702	0	0	0	1.209	-1.209
	Onttrekking	-834	0	-2.099	-2.099	-2.133	34
Saldo		3.867	0	-2.099	-2.099	-924	-1.175
Concernreserve	Toevoeging	0	1.321	0	1.321	1.321	0
	Onttrekking	-15.299	0	-19.159	-19.159	-19.159	0

Reserves AD en Overhead bedragen x € 1.000,-		Rekening 2022	Begroting 2023	Wijziging Begroting	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil 2023
Saldo		-15.299	1.321	-19.159	-17.838	-17.838	0
Reserve bedrijfsvoering plankosten	Toevoeging	1.416	469	-128	341	341	0
	Onttrekking	-1.802	0	-2.357	-2.357	-1.777	-580
Saldo		-386	469	-2.485	-2.016	-1.436	-580
Reserve Sociaal Domein AD	Toevoeging	8.221	1.832	0	1.832	1.832	0
	Onttrekking	-2.171	0	-30	-30	-30	0
Saldo		6.050	1.832	-30	1.802	1.802	0
Reserve afschrijvingen investeringen	Toevoeging	4.519	1.617	5.947	7.564	7.564	0
	Onttrekking	-1.793	-493	-3.302	-3.796	-3.796	0
Saldo		2.725	1.124	2.645	3.769	3.769	0
Reserve budgetoverheveling	Toevoeging	11.152	0	13.817	13.817	13.817	0
	Onttrekking	-12.570	-762	-9.813	-10.575	-10.575	0
Saldo		-1.418	-762	4.004	3.242	3.242	0
Reserve bedrijfsvoering concern OH	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-6	0	-40	-40	-40	0
Saldo		-6	0	-40	-40	-40	0
CR Reserve egalisatie kapitaallasten	Toevoeging	0	0	689	689	684	5
	Onttrekking	0	0	-721	-721	-614	-107
Saldo		0	0	-32	-32	70	-102
CR Reserve risicobijdrage	Toevoeging	0	0	355	355	355	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		0	0	355	355	355	0
CR Reserve bedrijfsvoering Centrumregel.	Toevoeging	0	0	544	544	544	0
	Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Saldo		0	0	544	544	544	0
Totaal	Toevoeging	30.010	5.239	21.225	26.464	27.668	-1.204
	Onttrekking	-34.497	-1.356	-37.521	-38.877	-38.141	-735
Reserves AD en Overhead		-4.487	3.884	-16.296	-12.413	-10.474	-1.939

Reserve Flankerend beleid

Aan de reserve flankerend beleid is € 82.000 minder onttrokken dan begroot, omdat er minder interventies ten laste van flankerend beleid is geweest. Het corresponderende voordeel op de budgetten is opgenomen bij Overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien.

Bedrijfsvoeringsreserve concern

De afwijking van € 34.000 op de onttrekkingen uit de reserve is gebruikt voor het project "Refurbishen oude Surfaces". Dit is het gebruiksklaar maken van de oude Surfaces voor hergebruik. Op basis van de financiële verordening is in de reserve een storting gedaan van € 1.209.000. Het gestorte bedrag is bepaald volgens de daarvoor gehanteerde berekeningsmethode.

Reserve bedrijfsvoering Plankosten

De jaarlijkse onttrekking aan de reserve is afhankelijk van de gemaakte kosten in de definitiefase van de ruimtelijke projecten. De onderschrijving van de begrote onttrekking met € 580.000 is het bedrag dat de projectleiders eind 2023 nog aan plankosten verwachten te moeten maken voor projecten in definitiefase.

CR Reserve egalisatie kapitaallasten

Bij de Slotwijziging 2023 is een onttrekking geraamd van € 471.000 ten behoeve van de modernisering telefonie. Hiervan is in 2023 € 107.000 minder onttrokken. Het corresponderende voordeel op de budgetten is opgenomen bij Overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien. Daarnaast is € 5.000 minder gedoteerd, omdat de kapitaallasten binnen de Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse Regio ook € 5.000 lager waren.

3.6.4 Overzicht aanwending onvoorzien

Onvoorzien

In de Programmabegroting 2023 was € 263.000 voor onvoorzien geraamd. Bij de 2e Voortgangsrapportage 2023 werd dit bedrag verhoogd met € 70.000 ten behoeve van de Centrale stemopneming (RV23.0364). In totaal bedroeg de post onvoorzien € 333.000 in 2023.

In 2023 werd de post onvoorzien aangewend voor:

- de gemeentelijke bijdrage aan de noodhulp Syrië en Turkije € 127.000
- de gemeentelijke bijdrage aan de noodhulp aardbeving Marokko € 128.000
- Centraal stemmen € 70.000

3.6.5 Overzicht incidentele baten en lasten

Op basis van onderstaand overzicht wordt aangetoond of de jaarrekening 2023, conform de uitgangspunten in het BBV, structureel in evenwicht is. Dit houdt in dat structurele lasten zijn gedekt met structurele baten. Indien dit niet het geval is, is er een risico dat er op termijn een begrotingstekort ontstaat. Incidentele lasten mogen worden gedekt door zowel structurele als door incidentele baten.

Het structureel evenwicht wordt berekend door de som van de incidentele lasten en de toevoegingen aan reserves te verminderen met de incidentele baten en de onttrekkingen aan reserves. Hierbij is het uitgangspunt dat alle toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves incidenteel van aard zijn. Uitzondering is een onttrekking ter dekking van kapitaallasten. Dit soort onttrekkingen zijn structureel van aard. Als de bedragen groter zijn dan € 250.000, dan wordt deze kort toegelicht.

De jaarrekening 2023 heeft het onderstaande structureel evenwicht:

	2023	
Saldo baten en lasten	-6.832	
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-12.775	
Begrotingssaldo na bestemming	-19.607	V
Af:Saldo incidentele posten	8.792	
Structureel saldo van de begroting	-10.815	V
Structureel evenwicht	JA	

Het saldo van de jaarrekening is € 19,6 miljoen positief. Dit saldo bestaat uit het totaal aan structurele- en incidentele posten. Het saldo van de incidentele posten (zie voor een nadere specificatie onderstaande tabel) bedraagt € 8,8 miljoen. Per saldo bestaat deze post uit incidentele baten. Een saldo van incidentele baten is ongunstig voor het structurele saldo. Een overschot aan incidentele baten betekent dat structurele lasten zijn gedekt door incidentele baten. Zouden de incidentele baten op termijn wegvallen, dan blijven de structurele lasten bestaan, met als gevolg een tekort op de begroting.

Door het jaarrekening saldo te verminderen met het saldo aan de incidentele posten wordt het structurele saldo van de jaarrekening 2023 berekend. Deze komt voor 2023 uit op € 10,8 miljoen positief.

Incidentele baten en lasten per programma:

	Lasten	Baten
Bestuur en dienstverlening	255	-
Veiligheid	-	-
Economie	52	-
Mobiliteit	-	-
Omgevingskwaliteit	393	-292
Stedelijke ontwikkeling	13.689	-8.541
Jeugd en onderwijs	1.481	-1.851
Cultuur, sport en recreatie	-	-
Maatschappelijke ondersteuning	-	-
Werk en inkomen	-	-
Algemene Dekkingmiddelen en Overhead	-	-750
Totaal inc. lasten en baten	15.869	-11.434
	Stortingen	Onttrekkingen
Bestuur en dienstverlening	118	-1.952
Veiligheid	-	-
Economie	-	-441

	Lasten	Baten
Bereikbaarheid	166	-5.153
Omgevingskwaliteit	330	-1.247
Stedelijke ontwikkeling	17.244	-17.620
Jeugd en onderwijs	-	-3.346
Cultuur, sport en recreatie	457	-1.428
Maatschappelijke ondersteuning	20.794	-8.718
Werk en inkomen	6.582	-8.750
Algemene Dekkingmiddelen en Overhead	27.668	-37.932
Totaal inc. stortingen en ontrekkingen	73.359	-86.587
Totaal incidentele posten	89.228	-98.021
Saldo Incidentele posten	-8.792	

Per programma volgt hieronder een toelichting van de incidentele lasten en baten > € 250.000. Alle overige posten worden in een totaalbedrag genoemd.

Programma 1

Exploitatie		Lasten	Baten
Bestuur	Adviseren bestuur over communicatie	255	-
Reserves		Stortingen	Onttrekkingen
Reserves P1	Reserve Holland Rijnland	-	-1.883
Reserves P1	Overig	118	-69
Bestuur en dienstverlening	Totaal	373	-1.952

Adviseren bestuur over communicatie

Het betreft een eenmalige bijdrage voor de slachtoffers van de aardbevingen in Turkije en Marokko.

Reserve Holland Rijnland

De onttrekking is een bijdrage aan het Regionaal Investeringsfonds (RIF) van Holland Rijnland. In 2024 vindt de laatste onttrekking plaats t.b.v. het RIF.

Programma 2

Exploitatie		Lasten	Baten
Exploitatie P2	Geen incidentele posten	-	-
Reserves		Stortingen	Onttrekkingen
Reserves P2	Geen incidentele posten	-	-
Veiligheid	Totaal	-	-

Programma 3

Exploitatie		Lasten	Baten
Exploitatie P3	Overig	52	-
Reserves		Stortingen	Onttrekkingen
Reserves P3	Reserve programma binnenstad	-	-253
Reserves P3	Overig	-	-188
Economie	Totaal	52	-441

Reserve programma binnenstad

Dit is een onttrekking ten behoeve van de programmasturing binnenstad

Programma 4

Exploitatie		Lasten	Baten
Exploitatie P4	Geen incidentele posten	-	-
Reserves		Stortingen	Onttrekkingen
Reserves P4	Reserve parkeren	-	-1.731
Reserves P4	Reserve bereikbaarheidsprojecten	-	-3.387
Reserves P4	Overig	166	-35
Mobiliteit	Totaal	166	-5.153

Reserve parkeren

De onttrekking betreft het bekostigen van de parkeerexploitatie.

Reserve bereikbaarheidsprojecten

De onttrekking betreft de bekostiging van diverse bereikbaarheidsprojecten.

Programma 5

Exploitatie		Lasten	Baten
Openbaar groen	Beheren openbaar groen	314	-292
Exploitatie P5	Overig	78	-
Reserves		Storting	Onttrekkingen
Reserves P5	Res. Leefbaarh.projecten in de wijken	-	-840
Reserves P5	Reserve Bomenfonds	262	-
Reserves P5	Overig	68	-407
Omgevingskwaliteit	Totaal	723	-1.539

Beheren openbaar groen

Dit zijn incidentele kosten voor het project Cronesteijn waar een incidentele provinciale subsidie tegenover staat.

Res. Leefbaarh.projecten in de wijken

Het bekostigen van onderhoud van kapitaalgoederen en noodzakelijke investeringen in de Nieuwe Beestenmarkt, herinrichting van de Breestraat en de begraafplaats Groenesteeg.

Bomenfonds

Betreft een onttrekking voor het project Groenord Lammenschans

Programma 6

Exploitatie		Lasten	Baten
Gemeentelijk vastgoed	Opstellen MPG en Vermogensbeheer	13.689	-8.541
Reserves		Storting	Onttrekkingen
Reserves P6	Reserve ontsluiting van groengebieden	-	-820
Reserves P6	Reserve grondexploitaties	11.551	-9.932
Reserves P6	Egalisatiereserve inkomsten bouwleges	1.088	-
Reserves P6	Reserve Leids uitvoeringspr LUBO 2016	-	-298
Reserves P6	Reserve herstruct.woongebieden Ons Doel	-	-3.695
Reserves P6	Reserve risico's projecten in uitvoering	4.117	-
Reserves P6	Reserve risico's bijzondere projecten	-	-2.300
Reserves P6	Reserve bedrijfsvoering plankosten	488	-
Reserves P6	Reserve Duurzame Stad	-	-318
Reserves P6	Overig	-	-257
Stedelijke ontwikkeling	Totaal	30.933	-26.161

Opstellen MPG en Vermogensbeheer

Het betreft exploitatiebijdragen aan investeringen, afwaarderingen van boekwaarden, mutaties in voorzieningen en incidentele baten/asten ten aanzien van het grondbeleid.

Reserve ontsluiting van groengebieden

Het bekostigen van een ecologisch en recreatief netwerk vanuit de stad richting kust en landgoederen en richting Duinhorst en Weide.

Reserve grondexploitaties

De reserve Grondexploitaties wordt gevoed met positieve saldi bij afsluiten of tussentijds winstnemen van grondexploitaties, het exploitatieresultaat van het erfpachtbedrijf en verkoopopbrengsten van vastgoed en gronden. De reserve Grondexploitaties is de overkoepelende reserve van Grondzaken van waaruit de onderliggende voorzieningen en bestemmingsreserves gevoed kunnen worden. Tevens worden vrijvallende gelden uit de onderliggende voorzieningen en reserves teruggestort in deze reserve om herbestemd te worden.

Egalisatiereserve inkomsten bouwleges

Door een aantal grote bouwprojecten in Leiden en de daarmee gemoeide opgelegde bouwleges zijn de inkomsten op de Leges hoger uitgevallen dan geraamd. Dit wordt gestort in de egalisatiereserve.

Reserve Leids uitvoeringspr LUBO 2016

Het bekostigen van sanering bij projecten waarbij bodemverontreiniging wordt aangetroffen.

Reserve herstruct.woongebieden Ons Doel

Er zijn afspraken gemaakt met woningcorporatie Ons Doel, deze wordt gefinancierd uit deze reserve.

Reserve risico's projecten in uitvoering

Het dekken van algemene- en projectspecifieke risico's binnen grondexploitaties in uitvoering. Bouwgronden in exploitatie (BIE).

Reserve risico's bijzondere projecten

Het dekken van risico's bij bijzondere projecten (Leiden Centraal Project, Oostvlietpolder en Lammenschansdriehoek (inclusief Betaplein).

Reserve bedrijfsvoering plankosten

Het dekken van de plankosten van projecten in de definitiefase en het egaliseren van fluctuaties in de exploitatie als gevolg van de plankostensystematiek.

Reserve Duurzame Stad

Het bekostigen van uitgaven om doelstellingen te realiseren op het gebied van energietransitie.

Programma 7

Exploitatie		Lasten	Baten
Onderwijsbeleid	Bevord. ouderbetrokkenheid doelgroepkind	695	-1.065
Onderwijsbeleid	Sturing geven op uitvalcijfers met RMC	786	-786
Reserves		Stortingen	Onttrekkingen
Reserves P7	Reserve Sociaal Domein	-	-3.266
Reserves P7	Overig	-	-80
Jeugd en onderwijs	Totaal	1.481	-5.197

Bevord. ouderbetrokkenheid doelgroepkind

Uitvoering geven aan het NPO (Nationaal Programma Onderwijs).

Sturing geven op uitvalcijfers met RMC

Het betreft de uitvoering van (regionale) projecten VSV (voortijdig schoolverlaten) en het project MDT Univercity

Reserve Sociaal Domein

Het dekken van bijsttingsmaatregelen die (op termijn) leiden tot kostenreductie en opvangen van tekorten en overschotten op jeugdhulp zijnde de prestaties 7A2.01 tot en met 7A3.01 (hek sociaal domein). Een onttrekking

is gedaan voor het saldo van een geraamd tekort op jeugdhulp bij de kaderbrief en er is een onttrekking gedaan voor het resultaat bij de jaarrekening.

Programma 8

Exploitatie		Lasten	Baten
Exploitatie P8	Geen incidentele posten	-	-
Reserves		Stortingen	Onttrekkingen
Reserves P8	Reserve grondexploitaties	-	-604
Reserves P8	Reserve bedrijfsvoering ELO	364	-
Reserves P8	Reserve economische impulsen Kennisstad	-	-342
Reserves P8	Overig	93	-482
Cultuur, sport en recreatie	Totaal	457	-1.428

Reserve grondexploitaties

De reserve Grondexploitaties wordt gevoed met positieve saldi bij afsluiten of tussentijds winstnemen van grondexploitaties, het exploitatieresultaat van het erfpachtbedrijf en verkoopopbrengsten van vastgoed en gronden. De reserve Grondexploitaties is de overkoepelende reserve van Grondzaken van waaruit de onderliggende voorzieningen en bestemmingsreserves gevoed kunnen worden. Tevens worden vrijvallende gelden uit de onderliggende voorzieningen en reserves teruggestort in deze reserve om herbestemd te worden.

Reserve bedrijfsvoering ELO

Het betreft de storting van het positieve resultaat 2023 van Erfgoed Leiden en Omstreken (ELO).

Reserve economische impulsen Kennisstad

Dit is een onttrekking voor besteding aan een muziekschool en plankosten voor het huisvesten van cultuurinstellingen.

Programma 9

Exploitatie		Lasten	Baten
Exploitatie P9	Geen incidentele posten	-	-
Reserves		Stortingen	Onttrekkingen
Reserves P9	Reserve Sociaal Domein	6.994	-7.489
Reserves P9	Res. Spec voorz maatsch zorg	1.200	-
Reserves P9	Res. Oekraïne asielzoekers statushouder	12.077	-1.071
Reserves P9	Res. Maatschappelijke Zorg Leidse regio	523	-
Reserves P9	Overig	-	-158
Maatschappelijke ondersteuning	Totaal	20.794	-8.718

Reserve Sociaal Domein

Het dekken van bijsturingmaatregelen die (op termijn) leiden tot kostenreductie en opvangen van tekorten en overschotten in het sociaal domein. De stortingen hebben betrekking op het jaarrekeningresultaat 2022 en positieve resultaten op sociaal domein vanuit de P&C producten 2023. De onttrekkingen hebben vooral betrekking op dekking voor de doordecentralisatie Maatschappelijke zorg, zowel Specialistische MZ als de Investeringsfondsen, zowel regionaal (HR) als de Leidse regio, ten behoeve van de opbouwopgaven. Daarnaast zijn een aantal tijdelijke budgetten gedekt door onttrekkingen aan deze reserve (bestemmingsvoorstellen 2022

en aanmeldingen in overige P&C stukken). Ten slotte wordt deze reserve ingezet ter dekking van eventuele tekorten op budgetten binnen het Sociaal Domein.

Res. Spec voorz maatsch zorg

Deze reserve fungeert als egaliseringsreserve voor de Specialistische Maatschappelijke zorg. In 2023 is deze reserve ingesteld en incidenteel gevuld tot aan het vastgestelde plafond.

Res. Oekraïne asielzoekers statushouders

Voor de balansstorting in 2023 is €10 mln te verklaren doordat de Rijksbijdrage voor dagvergoedingen voor Oekraïense ontheemden hoger is dan de exploitatiekosten. Voor € 2 mln is de toevoeging te verklaren vanuit de besluitvorming over jaarrekeningresultaat 2022. De onttrekking is voor € 721.000 te verklaren vanuit de besluitvorming over de jaarrekening 2022. Voor € 350.000 zijn dit kosten voor het woon-leer-werk traject Studenten en Statushouders (Alrijne project), Social Beheer Statushouders en Asielzoekers en Huisartenzorg Oekraïense ontheemden.

Res. Maatschappelijke Zorg Leidse regio

Deze reserve fungeert als egaliseringsreserve voor de Maatschappelijke zorg Leidse regio (betreft het Leidse aandeel). In 2023 is deze reserve ingesteld en incidenteel gevuld tot aan de vastgestelde bodem.

Programma 10

Exploitatie		Lasten	Baten
Exploitatie P10	Geen incidentele posten	-	-
Reserves		Stortingen	Onttrekkingen
Reserves P10	DZB bedrijfsreserve dzb-Leiden wsw		-1.372
Reserves P10	Reserve Sociaal Domein	6.478	-7.038
Reserves P10	Reserve Fonds Debt? to no Debt!	104	-341
Werk en inkomen	Totaal	6.582	-8.750

DZB bedrijfsreserve dzb-Leiden wsw

Het egaliseren van de jaarlijkse schommelingen in de bedrijfsvoeringkosten van de DZB en oplossen van knelpunten in de exploitatie.

Reserve Sociaal Domein

Het dekken van bijsturingmaatregelen die (op termijn) leiden tot kostenreductie en opvangen van tekorten en overschotten in het sociaal domein.

Reserve Fonds Debt? to no Debt!

Het dekken van projectkosten en eventuele oninbare vorderingen.

Algemene Dekkingsmiddelen en Overhead

Exploitatie		Lasten	Baten
Lokale heffingen besteding niet gebonden	Baten OZB-gebruikers	-	-750
Reserves		Stortingen	Onttrekkingen
Reserves AD/OH	concernreserve	1.321	-19.159
Reserves AD/OH	bedrijfsvoeringsreserve concern	1.209	-2.133
Reserves AD/OH	Reserve bedrijfsvoering plankosten	341	-1.777
Reserves AD/OH	Reserve Sociaal Domein AD	1.832	-
Reserves AD/OH	Reserve afschrijvingen investeringen	7.564	-3.586
Reserves AD/OH	Reserve budgetoverheveling	13.817	-10.575

Exploitatie		Lasten	Baten
Reserves AD/OH	Reserve egalisatie kapitaallasten CR	684	-614
Reserves AD/OH	Reserve risicobijdrage CR	355	-
Reserves AD/OH	CR Reserve bedrijfsvoering Centrumregel.	544	-
Reserves AD/OH	Overig	-	-88
Algemene Dekkingmiddelen en Overhead	Totaal	27.668	-38.682

Baten OZB-gebruikers

Dit betreft een nagekomen opbrengst over 2022

Concernreserve

De concernreserve dient als buffer voor de afdekking van niet-kwalificeerbare risico's en de egalisatie van het exploitatieresultaat.

Bedrijfsvoeringsreserve concern

Het egaliseren van resultaten op de bedrijfsvoering ten opzichte van de begroting over meerdere jaren en het oplossen van incidentele knelpunten in de bedrijfsvoering. De onttrekkingen van deze reserve is gebaseerd op DT-besluiten. Hiermee zijn de kosten van verschillende knelpunten in de bedrijfsvoering gedekt.

Reserve bedrijfsvoering plankosten

Het dekken van de plankosten van projecten in de definitiefase en het egaliseren van fluctuaties in de exploitatie als gevolg van de plankostensystematiek.

Reserve Sociaal Domein

Het dekken van bijstuuringsmaatregelen die (op termijn) leiden tot kostenreductie en opvangen van tekorten en overschotten in het sociaal domein.

Reserve afschrijvingen investeringen

Het dekken van de jaarlijkse kapitaallasten vanuit incidentele middelen.

Reserve budgetoverheveling

Het faciliteren van budgetoverhevelingen.

Reserve egalisatie kapitaallasten

Egaliseren van verschillen tussen begrote en gerealiseerde kapitaallasten die in afzonderlijke boekjaren ontstaan binnen de centrumregeling bedrijfsvoering.

Reserve risicobijdrage CR

Het beschikbaar houden van het in een boekjaar niet bestede deel van de risicobijdrage van partnergemeenten voor de continuïteit en kwaliteit van de dienstverlening aan deze partnergemeenten.

CR Reserve bedrijfsvoering Centrumregel.

De Bedrijfsvoeringsreserve Centrumregeling heeft als functie het opvangen van jaarlijkse fluctuaties (egalisatiefunctie) en knelpunten in de bedrijfsvoering voor de werkzaamheden die binnen de centrumregeling vallen. Daarnaast kan de reserve worden ingezet voor het ontwikkelen van innovaties en aanpassingen in de bedrijfsvoering, voor zover die ten goede komen aan de dienstverlening in het kader van de centrumregeling.

Structurele reservemutaties

Hieronder volgt een overzicht en toelichting op de structurele reservemutaties:

Reserve	Storting	Onttrekking
reserve afkoopsommen erfpacht		-1.508
Reserve Duurzame Stad P6	1.900	
Overig	274	-213
Totaal	2.174	-1.721

Reserve afkoopsommen erfpacht

Het financieren van de waarde van de in erfpacht uitgegeven gronden door jaarlijkse vrijval van een deel van de afkoopsommen als dekking van de rentelasten over de onderliggende grondwaarde.

Reserve Duurzame Stad P6

Het bekostigen van investeringen en uitgaven die om doelstellingen te realiseren op het gebied van verstedelijking, duurzame mobiliteit, energietransitie, klimaatadaptatie en biodiverse vergroening en circulaire economie en afval.

De reservestorting in deze reserve wordt op termijn omgezet in kapitaallasten.

3.6.6 Verantwoording wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Openbaarmakingsverplichting Wet Normering Topinkomens (WNT)

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze sectoren zijn op basis van de WNT verplicht om bezoldigingsgegevens van topfunctionarissen openbaar te maken. Topfunctionarissen zijn diegenen die behoren tot het hoogste uitvoerende of toezichthoudende orgaan, of de laag daaronder, en in die rol verantwoordelijk zijn voor de gehele instelling of rechtspersoon. Bij gemeenten zijn in ieder geval de gemeentesecretaris en de griffier topfunctionarissen.

Daarnaast moeten bezoldigingsgegevens en eventuele ontslagvergoedingen van andere medewerkers met een dienstbetrekking worden vermeld, zodra de bezoldiging in totaal hoger is dan het bezoldigingsmaximum. # Dit geldt ook voor topfunctionarissen zonder dienstbetrekking. In dat geval wordt wel rekening gehouden met het aantal kalenderdagen en in welke deeltijdfactor de functionaris werkt.

Deze verantwoording 2023 is opgesteld op basis van de voor gemeenten en gemeenschappelijke regelingen geldende algemene WNT-maximum van € 223.000.

De binnen onze organisatie geïdentificeerde leidinggevende topfunctionarissen met een dienstbetrekking hebben, voor zover ons bekend, geen dienstbetrekking bij andere WNT-plichtige instelling(en) als leidinggevende topfunctionaris (die zijn aangegaan vanaf van 1 januari 2023).

Naast de hieronder vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2023 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

Gegevens 2023			
Organisatie	Gemeente Leiden	Gemeente Leiden	Gemeente Leiden
Naam	Vliet van P.M.	Leiden G.F.C. van	Slink A.M.
Functie	gemeentesecretaris	griffier	griffier (tijdelijk)
Functiegegevens			
aanvang en einde functievervulling in 2023	01-01-2023 - 31-12-2023	01-01-2023 - 31-12-2023	01-01-2023 - 31-12-2023
Omvang dienstverband (in fte)	1,0	1,0	1,0
Dienstbetrekking	ja	ja	ja
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	157.431	117.338	121.283
Beloningen betaalbaar op termijn	22.588	20.287	16.535
Bezoldiging	180.020	137.624	137.818
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	223.000	223.000	223.000
Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Gegevens 2022			
Functiegegevens			
aanvang en einde functievervulling in 2022	01-01-2022 - 31-12-2022	01-01-2022 - 31-12-2022	09-12-2022 - 31-12-2022

Omvang dienstverband (in fte)	1,0	1,0	1,0
Dienstbetrekking	ja	ja	ja
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	151.248	115.260	12.212
Beloningen betaalbaar op termijn	22.929	20.639	828
Bezoldiging	174.177	135.899	13.040
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	216.000	216.000	13.611

Mevrouw A.M. Slink neemt de functie van griffier waar volgens officieel benoemingsbesluit met ingang van 9 december 2022. Zij is per abuis niet opgenomen in de WNT-verantwoording 2022. Dit leidt niet tot (wijzigingen in) een onverschuldigde betaling.

3.7 Rechtmatigheidsverantwoording

3.7.1 Grondslagen voor de rechtmatigheidsverantwoording

Inleiding

Toetsing van de rechtmatigheid is met de komst van de rechtmatigheidsverantwoording vanaf 2023 niet meer de verantwoordelijkheid van de externe accountant, maar van het college van burgemeester en wethouders (hierna: het college). Deze rechtmatigheidsverantwoording vervangt de in-control-statement. De rechtmatigheidsverantwoording is dus niet iets nieuws voor de gemeente Leiden. In de in-control-statement deed het college tot en met 2022 een uitspraak over de rechtmatigheid. De externe accountant geeft vanaf 2023 alleen nog maar een oordeel over de getrouwheid en niet meer over de rechtmatigheid van de baten, lasten en balansmutaties. De externe accountant beoordeelt nog wel of de informatie van het college in de rechtmatigheidsverantwoording juist en volledig is.

De rechtmatigheidsverantwoording moet samen gelezen worden met de toelichting over de rechtmatigheidsverantwoording in de paragraaf bedrijfsvoering. In deze paragraaf wordt ook een toelichting gegeven op eventuele afwijkingen en welke maatregelen worden genomen om deze afwijkingen in de toekomst te voorkomen.

Regelgeving voor de rechtmatigheidsverantwoording

De rechtmatigheidsverantwoording is opgenomen in de jaarrekening op basis van artikel 36 lid 3 van de financiële verordening 2023 van de gemeente Leiden. Hierin staat dat het college in de jaarstukken met de rechtmatigheidsverantwoording verantwoording aflegt over de naleving van de regels die relevant zijn voor het financiële reilen en zeilen van de gemeente. In het Controleprotocol 2023 van de gemeente Leiden zijn hierover nadere regels opgenomen.

De rechtmatigheidsverantwoording is opgesteld conform de stellige uitspraken van de commissie BBV in de Kadernota Rechtmatigheid 2023. De commissie BBV geeft via de Kadernota Rechtmatigheid haar visie over de invulling van het begrip rechtmatigheid in de rechtmatigheidsverantwoording van de decentrale overheden. Het begrip rechtmatigheid heeft betrekking op het voorwaarden criterium, het begrotings criterium en misbruik en oneigenlijk gebruik criterium. In de Financiële verordening 2023 van de gemeente Leiden worden deze criteria toegelicht en zijn nadere regels over deze criteria opgenomen. Ook in de paragraaf bedrijfsvoering worden deze criteria verder toegelicht.

Werkzaamheden ten grondslag aan de rechtmatigheidsverantwoording

De gemeenteraad heeft het Normenkader Financiële rechtmatigheid 2023 van de gemeente Leiden (met terugwerkende kracht) op 16 mei 2024 vastgesteld. Het Normenkader rechtmatigheid 2023 van de gemeente Leiden betreft de inventarisatie van de relevante regelgeving voor de jaarlijks rechtmatigheidscontrole door het college. Het operationaliseren van het normenkader is een taak van het college en mondt mede uit in een toetsingskader per interne rechtmatigheidscontrole. De kaders voor de interne rechtmatigheidscontroles zijn vastgelegd in het Algemeen controleplan 2023 van de gemeente Leiden. De uitkomst van de interne rechtmatigheidscontroles (inclusief aanvullende analyses op de bovengenoemde criteria) vormt de basis voor de uitspraak van het college over de rechtmatigheid in de rechtmatigheidsverantwoording.

3.7.2 Rechtmatigheidsverantwoording

Verantwoordelijkheid college van burgemeester en wethouders

De baten en lasten alsmede de balansmutaties moeten getrouw in de jaarrekening worden opgenomen. Uit het getrouw opnemen van de baten en lasten alsmede de balansmutaties, blijken een drietal rechtmatigheidscriteria niet expliciet. Dit betreffen het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium. In deze rechtmatigheidsverantwoording licht het college van burgemeester en wethouders toe in hoeverre bij de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium zijn nageleefd. Dit houdt in dat de verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties in overeenstemming zijn met door de raad vastgestelde kaders zoals de begroting en gemeentelijke verordeningen en met bepalingen in de relevante wet- en regelgeving. Bij de waarderingsgrondslagen in de jaarrekening is het door de raad op 16 mei 2024 vastgestelde normenkader van de relevante wet- en regelgeving verder toegelicht.

Deze verantwoording hanteert een grensbedrag omdat alleen de van belang zijnde aspecten in de verantwoording hoeven te worden betrokken. Deze grens is door de raad bepaald en bedraagt 1% (maximaal 3) van de totale (begrote) lasten inclusief toevoegingen aan de reserves en is daarmee vastgesteld op

€ 7.423.750. De grondslag voor deze verantwoording is de Kadernota Rechtmatigheid 2023 van de Commissie BBV van november 2023.

Bevinding

Het college is van mening dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties **rechtmatig** tot stand zijn gekomen binnen de daarvoor gestelde grens.

In de paragraaf bedrijfsvoering is op basis van de Kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV en op basis van de afspraken met de raad aanvullende informatie opgenomen over de financiële rechtmatigheid. In deze paragraaf heeft het college ook beschreven welke actie hij onderneemt om vermelde afwijkingen in de toekomst te voorkomen. De gemeenteraad heeft daarnaast aanwijzingen gegeven over zaken waarover de gemeenteraad in het kader van de financiële rechtmatigheid geïnformeerd wil worden in de paragraaf bedrijfsvoering.

3.8 SISA-verantwoording

3.8.1 SISA-tabel

SISA-tabel versameling informatie 2023 op grond van artikel 3 van de Wetgeving Informatieverantwoording SISA - d.d. 30-03-2023								
Periode	Uitgangspunt	Specifieke uitwerking van de uitgangspunt	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator		
Jan/23	A18	Beleidsimpliciteit opvang en begeleiding Ocrans	<p>Vul in totaal gemiddeld de ontvangen verzoeken per personeelslid per werkdag (2000) (jaar T)</p> <p>Aant controle R indicator: A1801</p> <p>€ 13.600,00</p> <p>Totaal bedrag verzoeken (3) wekelijks afgewerkt</p> <p>Aant controle R indicator: A1802</p> <p>€ 1.000,00</p>	<p>Vul in totaal de totale werkdagen per maand te verwerken van A1801 (jaar T) - uitzondering bezetting (GOO)</p> <p>Aant controle R indicator: A1803</p> <p>€ 130.000</p> <p>Vul in totaal de ontvangen aanvragen afweging klachten per personeelslid per maand een verzoeking te maken (PCC) (jaar T)</p> <p>Aant controle R indicator: A1804</p> <p>€ 130.000</p>	<p>Vul in de totale bezetting van personeelsleden bezetting van de werkdagen van de maand van de afwikkeling van A1801 (jaar T) - uitzondering bezetting (GOO)</p> <p>Aant controle R indicator: A1805</p> <p>€ 10.000,00</p> <p>Uitkering totale bezetting (jaar T)</p> <p>GOO indicator: 010004000007 en 08</p> <p>Aant controle R indicator: A1806</p> <p>€ 10.000,00</p>	<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: A1807</p> <p>€ 10.000,00</p> <p>Cumulatieve bezetting (7e jaar T)</p> <p>Aant controle R indicator: A1808</p> <p>€ 10.000,00</p>	<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: A1809</p> <p>€ 10.000,00</p> <p>Cumulatieve bezetting (7e jaar T)</p> <p>Aant controle R indicator: A1810</p> <p>€ 10.000,00</p>	<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: A1811</p> <p>€ 10.000,00</p> <p>Cumulatieve bezetting (7e jaar T)</p> <p>Aant controle R indicator: A1812</p> <p>€ 10.000,00</p>
			<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: A1813</p> <p>€ 10.000,00</p> <p>Cumulatieve bezetting (7e jaar T)</p> <p>Aant controle R indicator: A1814</p> <p>€ 10.000,00</p>	<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: A1815</p> <p>€ 10.000,00</p> <p>Cumulatieve bezetting (7e jaar T)</p> <p>Aant controle R indicator: A1816</p> <p>€ 10.000,00</p>	<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: A1817</p> <p>€ 10.000,00</p> <p>Cumulatieve bezetting (7e jaar T)</p> <p>Aant controle R indicator: A1818</p> <p>€ 10.000,00</p>	<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: A1819</p> <p>€ 10.000,00</p> <p>Cumulatieve bezetting (7e jaar T)</p> <p>Aant controle R indicator: A1820</p> <p>€ 10.000,00</p>		
Jan/23	A29	Specifieke uitwerking van de lokale integratie van de lokale arbeidsmarkt, inclusief de lokale arbeidsmarkt	<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: A2901</p> <p>€ 10.000,00</p>	<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: A2902</p> <p>€ 10.000,00</p>	<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: A2903</p> <p>€ 10.000,00</p>	<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: A2904</p> <p>€ 10.000,00</p>		
			<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: A2905</p> <p>€ 10.000,00</p>	<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: A2906</p> <p>€ 10.000,00</p>	<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: A2907</p> <p>€ 10.000,00</p>	<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: A2908</p> <p>€ 10.000,00</p>		
Jan/23	B2	Bijdrage specifieke uitwerking van de lokale arbeidsmarkt, inclusief de lokale arbeidsmarkt	<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: B201</p> <p>€ 10.000,00</p>	<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: B202</p> <p>€ 10.000,00</p>	<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: B203</p> <p>€ 10.000,00</p>	<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: B204</p> <p>€ 10.000,00</p>		
			<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: B205</p> <p>€ 10.000,00</p>	<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: B206</p> <p>€ 10.000,00</p>	<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: B207</p> <p>€ 10.000,00</p>	<p>Beleidsimpliciteit (jaar T) van de laatste - afgevoerd - afgevoerd</p> <p>Aant controle R indicator: B208</p> <p>€ 10.000,00</p>		

VWS	1038	Regionale uitkering voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 3630-3536	Nieuw onderdeel		Besteding (jaar T) per onderdeel		Wettelijke bepaling (per onderdeel) met inzicht op 2023 naar 2024	Cumulatieve besteding (per jaar T) per onderdeel	Nedertoren of andere in afwijking van artikel 7
			Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E1	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E2	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E3	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E4			
			1) Alleen sportbeleid	€ 70.000	€ 63.800	€ 15.200	€ 83.800	€ 83.800	Ja
			2) Stadsregeling omvangsovereenkomsten	€ 344.289	€ 422.385	€ 168.886	€ 168.886	€ 422.385	Ja
			3) Vergoedingen	€ 121.504	€ 121.504	€ 0	€ 121.504	€ 121.504	Ja
			4) Participatie Sport	€ 31.105	€ 44.499	€ 18.393	€ 18.393	€ 44.499	Ja
			5) Regionale Caerocorrid	€ 42.364	€ 39.753	€ 5.411	€ 39.753	€ 39.753	Ja
			6) Regionale overname van de sport	€ 156.282	€ 156.282	€ 0	€ 156.282	€ 156.282	Ja
			7) Participatie	€ 31.105	€ 133.271	€ 102.166	€ 102.166	€ 133.271	Ja
			8) Levenswijze	€ 30.702	€ 0	€ 14.189	€ 0	€ 14.189	Ja
			9) OMO & Bewegingsplezier	€ 15.105	€ 0	€ 3.026	€ 0	€ 3.026	Ja
			10) Aanpakken sociale basis	€ 224.824	€ 235.328	€ 0	€ 235.328	€ 235.328	Ja
			11) Participatie	€ 30.105	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Ja
			12) Aanpakken sociale basis	€ 30.105	€ 63.792	€ 0	€ 63.792	€ 63.792	Ja
			13) Participatie	€ 33.508	€ 0	€ 6.087	€ 0	€ 6.087	Ja
			14) Werking samen en samen met OMO	€ 15.105	€ 15.105	€ 0	€ 15.105	€ 15.105	Ja
			15) Coördinerende regionale aanpak	€ 30.105	€ 43.294	€ 10.223	€ 10.223	€ 43.294	Ja
			Nieuw v.w.o. onderdeel		Begroeiend aan de monitoring (artikel 7 n.v.t.)				
			Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E1	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E2					
			1) Alleen sportbeleid	Ja					
			2) Stadsregeling omvangsovereenkomsten	Ja					
			3) Vergoedingen	Ja					
			4) Participatie Sport	Ja					
			5) Regionale Caerocorrid	Ja					
			6) Regionale overname van de sport	Ja					
			7) Participatie	Ja					
			8) Levenswijze	Ja					
			9) OMO & Bewegingsplezier	Ja					
			10) Aanpakken sociale basis	Ja					
			11) Participatie	Ja					
			12) Aanpakken sociale basis	Ja					
			13) Participatie	Ja					
			14) Werking samen en samen met OMO	Ja					
			15) Coördinerende regionale aanpak	Ja					
			Zonder verantwoording (Ja/Nei)						
			Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E1						
			Nieuw						
VWS	1032	Regeling specifieke uitkering Merken van Energie Overname Zonnepanelen	Beschikingsnummer / Nummer (jaar T)	Totaal ontvangen Rijsubsidie (jaar T)	Cumulatieve besteding (per jaar T) ten behoeve van Rijsubsidie (artikel 7, n.v.t.)	Cumulatieve besteding (per jaar T) ten behoeve van Rijsubsidie (artikel 7, n.v.t.)	Wettelijke bepaling (per onderdeel) met inzicht op 2023 naar 2024	Wettelijke bepaling (per onderdeel) met inzicht op 2023 naar 2024	Wettelijke bepaling (per onderdeel) met inzicht op 2023 naar 2024
			Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E1	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E2	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E3	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E4	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E5	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E6	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E7
			MID221804	€ 1.156.929	€ 632.700				
			Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E1	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E2	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E3	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E4	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E5	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E6	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E7
			Nieuw v.w.o. B.v.	€ 309.589	€ 240.329				
			1) Overname zonnepanelen (na voor)	€ 238.837	€ 183.207				
			De zij	€ 114.523	€ 299.324				
			Zonder verantwoording (Ja/Nei)						
			Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E1						
			Nieuw						
VWS	1036	Specifieke uitkering IOA-Eisen 2023-2026	Beschikingsnummer	Op aanvragen van de aanvraag in artikel 3 van de regeling (jaar T) (Ja/Nei)	Is ingediend aan de monitoring zoals gesteld in artikel 7 lid 2 in de regeling (jaar T) (Ja/Nei)	Besteding (jaar T) Zelfstandige uitvoering	Cumulatieve besteding (per jaar T) inclusief uitkering door medeoverheden vanaf 2024	Cumulatieve besteding (per jaar T) inclusief uitkering door medeoverheden vanaf 2024	Zonder verantwoording (Ja/Nei)
			Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E1	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E2	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E3	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E4	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E5	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E6	Aandachtspunt n.v.t. indicator 1336-E7
			045922-017	Ja	Ja	€ 564.227	€ 0	€ 0	Nieuw

3.9 Overzicht per taakveld

Om tot betrouwbare informatie voor interne sturing en externe vergelijkbaarheid te komen, wordt een uniforme indeling in taakvelden voorgeschreven, waaraan de bijbehorende baten en lasten worden toegerekend.

Hoofdtakveld	Taakveld		Lasten	Baten
Bestuur en ondersteuning	0.1	Bestuur	6.164.345,22	101.581,85
	0.10	Mutaties reserves	75.532.556,39	88.307.878,34
	0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	19.607.039,72	-
	0.2	Burgerzaken	11.374.436,21	3.085.285,41
	0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	1.586.081,90	2.431.921,21
	0.4	Overhead	84.933.676,60	15.063.617,39
	0.5	Treasury	654.518,19	3.415.896,86
	0.61	OZB woningen	1.120.961,00	26.111.055,05
	0.62	OZB niet-woningen	-	38.352.944,87
	0.63	Parkeerbelasting	314.943,97	18.698.768,54
	0.64	Belastingen overig	551.301,00	1.360.145,62
	0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	-	343.165.630,06
	0.8	Overige baten en lasten	513.665,45	-
	0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	195.456,71	-
	Totaal	202.548.982,36	540.094.725,20	
Veiligheid	1.1	Crisisbeheersing en brandweer	10.936.661,12	1.927,16
	1.2	Openbare orde en veiligheid	5.113.037,35	841.501,29
	Totaal	16.049.698,47	843.428,45	
Verkeer, vervoer en waterstaat	2.1	Verkeer en vervoer	40.410.131,49	2.522.304,68
	2.2	Parkeren	14.597.634,10	638.346,80
	2.3	Recreatieve havens	596.481,99	659.122,64
	2.5	Openbaar vervoer	2.045.786,49	1.004.512,00
	Totaal	57.650.034,07	4.824.286,12	
Economie	3.1	Economische ontwikkeling	4.277.736,35	294.378,86
	3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	2.549.534,73	436.314,44
	3.4	Economische promotie	3.873.276,82	1.636.265,55
	Totaal	10.700.547,90	2.366.958,85	
Onderwijs	4.2	Onderwijshuisvesting	11.776.239,87	491.468,02
	4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	16.180.773,80	9.049.053,80
	Totaal	27.957.013,67	9.540.521,82	
Sport, cultuur en recreatie	5.1	Sportbeleid en activering	1.980.669,35	832.181,90
	5.2	Sportaccommodaties	14.161.945,02	8.054.623,66
	5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	8.836.273,25	405.715,17
	5.4	Musea	6.740.226,13	1.036.909,08
	5.5	Cultureel erfgoed	6.067.003,15	841.986,09
	5.6	Media	4.715.380,84	123.155,00
	5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	15.534.941,78	1.907.566,20

Hoofdtakveld	Taakveld		Lasten	Baten	
	Totaal		58.036.439,52	13.202.137,10	
Sociaal domein	6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	23.867.554,01	20.194.708,84	
	6.2	Wijkteams	13.304.090,13	27.954,00	
	6.3	Inkomensregelingen	86.757.206,41	59.267.008,49	
	6.4	Begeleide participatie	35.470.723,26	11.676.952,60	
	6.5	Arbeidsparticipatie	4.581.774,73	2.765.906,77	
	6.6	Maatwerkvoorziening (WMO)	5.455.745,17	81.432,06	
	6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	-	-	
	6.71a	Hulp bij het huishouden (WMO)	12.122.077,63	74.992,00	
	6.71b	Begeleiding (WMO)	12.877.092,46	-	
	6.71c	Dagbesteding (WMO)	1.829.510,50	-	
	6.71d	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	-	891.823,38	
	6.72a	Jeugdhulp begeleiding	5.496.778,62	86.660,00	
	6.72b	Jeugdhulp behandeling	695.809,00	-	
	6.72c	Jeugdhulp dagbesteding	3.663.320,00	-5.999,58	
	6.72d	Jeugdhulp zonder verblijf overig	7.311.124,68	1.780.378,69	
	6.73a	Pleegzorg	724.758,95	-	
	6.73b	Gezinsgericht	545.006,00	-	
	6.73c	Jeugdhulp met verblijf overig	4.589.398,00	-	
	6.74a	Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	82.539,00	-	
	6.74b	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	6.970.614,00	-	
	6.74c	Gesloten plaatsing	536.096,00	-	
	6.81a	Beschermd wonen (WMO)	18.205.094,98	339.103,25	
	6.81b	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	30.609.898,02	10.562,83	
	6.82a	Jeugdbescherming	2.025.002,00	-	
	6.82b	Jeugdreclassering	266.567,00	-	
		Totaal		277.987.780,55	97.191.483,33
	Volksgezondheid en milieu	7.1	Volksgezondheid	9.528.037,78	1.322.615,74
7.2		Riolering	7.217.347,30	10.817.983,04	
7.3		Afval	16.743.915,97	21.829.999,52	
7.4		Milieubeheer	3.320.578,06	101.275,42	
		Totaal		36.809.879,11	34.071.873,72
Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	8.1	Ruimtelijke ordening	8.738.499,15	4.350.118,76	
	8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	28.152.352,06	22.903.045,07	
	8.3	Wonen en bouwen	13.622.988,63	8.865.637,07	
		Totaal		50.513.839,84	36.118.800,90
Totaal			738.254.215,49	738.254.215,49	

Bedragen in euro's

Verdelingsprincipe

Leiden kent in de begroting en realisatie een onderverdeling naar door de Raad vastgestelde programma's met onderliggende beleidsthema's en een onderverdeling naar prestaties. Deze gelaagdheid is in de begrotingsadministratie eveneens vastgelegd.

In de administratie zijn op een gedetailleerder niveau ook alle begrotingsposten opgenomen.

- Elke begrotingspost is gekoppeld aan één bepaalde productgroep en elke productgroep is gekoppeld aan één bepaald programma.
- Elke begrotingspost is gekoppeld aan één van de voorgeschreven taakvelden zoals die bij ministeriële regeling zijn vastgesteld.
- Overhead wordt gepresenteerd op **taakveld 0.4**. Dit **taakveld** wordt niet verdeeld over de programma's, maar behoort bij het overzicht overhead.

3.10 Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich na het opmaken van de jaarrekening geen gebeurtenissen van betekenis voorgedaan die nadere informatie geven over de feitelijke situatie op balansdatum.

Hoofdstuk 4

4 Overigen

4.1 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan de gemeenteraad van de gemeente Leiden

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2023 van de gemeente Leiden te Leiden gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van de baten en lasten over 2023 en van het vermogen van de gemeente Leiden op 31 december 2023 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

De jaarrekening bestaat uit:

- Het overzicht van baten en lasten over 2023.
- De balans per 31 december 2023.
- De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen, waaronder de rechtmatigheidsverantwoording van het college van burgemeester en wethouders over de financiële rechtmatigheid van baten, lasten en balansmutaties over 2023.
- De SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen.
- De bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol en het normenkader voor de financiële rechtmatigheid die zijn vastgesteld door de gemeenteraad op 8 juni 2023 met RV.23.0025 en het Controleprotocol WNT 2023 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Leiden zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 7.185.000. De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado en het controleprotocol vastgesteld met het besluit d.d. 8 juni 2023.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2023. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado.

Wij zijn met de gemeenteraad overeengekomen dat wij aan de gemeenteraad tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 300.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve, SiSa- of WNT-redenen relevant zijn.

Controleaanpak frauderisico's

Wij hebben risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in de gemeente en haar omgeving, de componenten van het interne-beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het college van burgemeester en wethouders inspeelt op frauderisico's en het interne-beheersingssysteem monitort en de wijze waarop de gemeenteraad toezicht uitoefent, alsmede de uitkomsten daarvan. Wij constateren dat het college van burgemeester en wethouders niet beschikt over een actuele frauderisicoanalyse.

Wij hebben de opzet en de relevante aspecten van het interne-beheersingssysteem en in het bijzonder de frauderisicoanalyse geëvalueerd alsook bijvoorbeeld de gedragscode, klokkenluidersregeling en de incidentenregistratie. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en voor zover wij noodzakelijk achten, de werking getoetst van interne-beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van risico's op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie in nauwe samenwerking met onze forensische specialisten. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

De door ons geïdentificeerde frauderisico's en uitgevoerde specifieke werkzaamheden zijn als volgt:

1. Op basis van de hiervoor beschreven werkzaamheden en rekening houdend met de materialiteit voor de jaarrekeningcontrole van € 7.185.000, hebben wij het in de Nederlandse controlestandaarden veronderstelde frauderisico geïdentificeerd inzake de mogelijkheid van het doorbreken van de interne-beheersingsmaatregelen door het management. Met inachtneming van het risico op het doorbreken van interne-beheersingsmaatregelen door het management, hebben wij specifieke controlewerkzaamheden verricht. Wij hebben aanvullende gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd, waaronder het toetsen van journaalboekingen, de onderbouwing van eventuele significante transacties buiten de normale bedrijfsvoering, het beoordelen van de belangrijkste schattingsposten en de onderbouwing van de tijdens het opstellen van de jaarrekening aangebrachte aanpassingen.

2. Daarnaast hebben wij een frauderisico onderkend met betrekking tot handmatige betalingen. Wij hebben specifieke werkzaamheden verricht ten aanzien van handmatige betalingen gericht op het juiste bankrekeningnummer en belanghebbende.

Onze controlewerkzaamheden ten aanzien van deze frauderisico's zijn tevens gericht op een evaluatie van de opzet en de implementatie van de relevante interne-beheersingsmaatregelen om het risico te beperken. In onze controle bouwen wij een element in van onvoorspelbaarheid. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die een aanwijzing geven voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving.

Wij hebben kennis genomen van de beschikbare informatie en om inlichtingen gevraagd bij leden van het college van burgemeester en wethouders, management en de commissie voor de rekeningen.

Hieruit volgden geen signalen van fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang.

Controleaanpak naleving van wet- en regelgeving

Wij hebben een algemeen inzicht verworven in het wet- en regelgevingskader dat van toepassing is op de gemeente door kennis te nemen van het Controleprotocol en Normenkader van de gemeente Leiden voor het boekjaar 2023, het doornemen van de jaarstukken 2023 en, het lezen van notulen en van vergaderingen van het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad.

Voor zover materieel voor de gerelateerde financiële overzichten, hebben wij op basis van onze risicoanalyse, en rekening houdende met het feit dat het effect van niet-naleving van wet- en regelgeving aanzienlijk varieert, de wet- en regelgeving overwogen die is opgenomen in het controleprotocol als wet- en regelgeving met een directe invloed op de financiële overzichten.

Wij hebben voldoende en geschikte controle-informatie verkregen omtrent het naleven van de bepalingen van die wet- en regelgeving die gewoonlijk wordt geacht van directe invloed te zijn op de financiële overzichten.

Daarnaast is de gemeente onderworpen aan overige wet- en regelgeving waarvan de gevolgen van niet-naleving een van materieel belang zijnde invloed kunnen hebben op de financiële overzichten, bijvoorbeeld ten gevolge van boetes of rechtszaken.

Gezien de aard van de activiteiten van de gemeente en de complexiteit van bijvoorbeeld de Europese aanbestedingsrichtlijnen bestaat het risico dat niet wordt voldaan aan de vereisten van deze wet- en regelgeving.

Ten aanzien van de wet- en regelgeving die geen direct effect heeft op de vaststelling van de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening, zijn onze werkzaamheden beperkter. Naleving van wet- en regelgeving kan van fundamenteel belang zijn voor de operationele aspecten van de gemeente dan wel voor het voorkomen van sancties van materieel belang (bijv. het naleven van de voorwaarden van een vergunning voor het uitvoeren van een activiteit, of het naleven van regelgeving betreffende het milieu); niet-naleving van dergelijke wet- en regelgeving kan daarom van materieel belang zijnde invloed hebben op de financiële overzichten. Onze verantwoordelijkheid is beperkt tot het uitvoeren van gespecificeerde controlewerkzaamheden ter bevordering van het identificeren van niet-naleving van wet- en regelgeving die een invloed van materieel belang kan hebben op de financiële overzichten. Onze werkzaamheden ter bevordering van het identificeren van gevallen van niet-naleving van overige wet- en regelgeving die een invloed van materieel belang kan hebben op de financiële overzichten, zijn beperkt tot (i) het management en het college van burgemeester en wethouders, en, in voorkomend geval, de gemeenteraad vragen of de entiteit dergelijke wet- en regelgeving naleeft; (ii) de eventuele correspondentie met de desbetreffende vergunningverlenende of regelgevende of toezichhoudende instanties inspecteren.

Uiteraard zijn wij gedurende de controle alert op indicaties van (vermoedens) van niet-naleving van wet- en regelgeving.

Ten slotte hebben wij een schriftelijke bevestiging verkregen dat alle bekende gevallen van niet-naleving of vermoede niet-naleving van wet- en regelgeving, ons ter kennis zijn gebracht.

Controleaanpak veronderstellingen inzake financiële risico's in relatie tot de financiële positie

Onze verantwoordelijkheden, en de verantwoordelijkheden van het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad met betrekking tot de veronderstellingen inzake financiële risico's in relatie tot de financiële positie en de afweging of de gemeente in staat is de financiële risico's vanuit de reguliere exploitatie en onverwachte tegenvallers financieel op te vangen zonder tussenkomst van de toezichthouder, zijn beschreven in het hoofdstuk 'Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening'.

Het college van burgemeester en wethouders heeft de jaarrekening opgesteld onder de veronderstelling dat de gemeente in staat is de financiële risico's vanuit de reguliere exploitatie en onverwachte tegenvallers financieel op te vangen zonder tussenkomst van de toezichthouder. In de paragraaf 'Weerstandsvormen en risicobeheersing' van het jaarverslag heeft het college van burgemeester en wethouders ter zake verantwoording afgelegd met het opnemen van een toelichting op de door haar geïdentificeerde en gekwantificeerde risico's, en een evaluatie van het cumulatieve risico ten opzichte van de hiervoor beschikbare weerstandscapaciteit. Wij hebben deze beoordeling door het college van burgemeester en wethouders geëvalueerd.

Hiertoe hebben wij de volgende werkzaamheden verricht:

- Wij hebben risico-inschattingswerkzaamheden verricht, waarbij wij hebben overwogen of sprake is van gebeurtenissen of omstandigheden die gerede twijfel kunnen doen ontstaan over de mogelijkheid van de gemeente om de financiële risico's vanuit de reguliere exploitatie en onverwachte tegenvallers financieel op te vangen zonder tussenkomst van de toezichthouder.
- Wij hebben om inlichtingen verzocht bij het college van burgemeester en wethouders, management en de commissie voor de rekeningen of zij gebeurtenissen of omstandigheden hebben geïdentificeerd, die afzonderlijk of collectief, gerede twijfel kunnen doen ontstaan over de mogelijkheid van de vennootschap om haar continuïteit te handhaven.
- Wij hebben geëvalueerd of de beoordeling door het college van burgemeester en wethouders alle relevante informatie bevat, waarvan wij naar aanleiding van de controle kennis hebben verkregen.
- Wij hebben op basis van de jaarrekening 2023 en de begroting 2024 de ontwikkeling beoordeeld van de voor de gemeente relevante en in het BBV voorgeschreven kengetallen, zijnde de kengetallen voor de netto

schuldquote, netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen, solvabiliteitsratio, grondexploitatie, structurele exploitatieruimte en belastingcapaciteit.

Op basis van deze werkzaamheden is onze conclusie dat de gemeente in staat is de financiële risico's vanuit de reguliere exploitatie en onverwachte tegenvallers financieel op te vangen zonder tussenkomst van de toezichthouder.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2023 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6 sub a WNT en artikel 5, lid 1, sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

De jaarstukken omvatten andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

De andere informatie bestaat uit:

- Het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.
- Alle informatie bevat die op grond van het BBV voor het jaarverslag is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Ingevolge artikel 213 lid 3 (b) Gemeentewet hebben wij onderzocht of de baten en lasten alsmede de balansmutaties met betrekking tot specifieke uitkeringen als bedoeld in artikel 17 Financiële-verhoudingswet (hierna: de specifieke uitkeringen) rechtmatig tot stand zijn gekomen. In de jaarrekening is verantwoordingsinformatie opgenomen over deze specifieke uitkeringen (de SiSa-bijlage).

Naar ons oordeel zijn de baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2023 met betrekking tot de specifieke uitkeringen in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de vereisten aan de specifieke uitkeringen bij en krachtens artikel 58a BBV en de Financiële-verhoudingswet - Regeling Informatieverstrekking SiSa.

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de baten en lasten alsmede de balansmutaties met betrekking tot de specifieke uitkeringen, in overeenstemming met de vereisten aan de specifieke uitkeringen bij en krachtens artikel 58a BBV en de Financiële-verhoudingswet - de Regeling Informatieverstrekking SiSa. In dit kader is het college van burgemeester en wethouders tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van burgemeester en wethouders noodzakelijk acht om de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Het is onze verantwoordelijkheid een redelijke mate van zekerheid te krijgen voor ons oordeel ingevolge artikel 213 lid 3 (b) Gemeentewet. Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado) en de Nota Verwachtingen Accountantscontrole 2023, zoals opgenomen in de Nota procedure aanlevering SiSa verantwoordingsinformatie 2023 in bijlage 2 van de Regeling Informatieverstrekking SiSa. Wij hebben bij de

controle van de baten en lasten, alsmede de balansmutaties met betrekking tot specifieke uitkeringen dezelfde materialiteit toegepast als bij de controle van de jaarrekening.

Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat baten en lasten alsmede de balansmutaties met betrekking tot de specifieke uitkeringen als gevolg van fouten of fraude niet in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeente.
- Het evalueren of de baten en lasten alsmede de balansmutaties met betrekking tot de specifieke uitkeringen in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad voor de jaarrekening

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het college van burgemeester en wethouders is ook verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader (hierna: het normenkader), en voor het getrouw toelichten van de financiële rechtmatigheid in de jaarrekening.

In dit kader is het college van burgemeester en wethouders verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van burgemeester en wethouders noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het college van burgemeester en wethouders de veronderstellingen inzake de financiële risico's in relatie tot de financiële positie onderbouwen, en afwegen of de gemeente in staat is de financiële risico's vanuit de reguliere exploitatie en onverwachte tegenvallers financieel op te vangen zonder tussenkomst van de toezichthouder. Het college van burgemeester en wethouders moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de financiële risico's kunnen worden opgevangen, toelichten in de jaarrekening.

De gemeenteraad is verantwoordelijk voor het vaststellen van het normenkader voor de financiële rechtmatigheid en het uitvoeren van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de gemeente.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het controleprotocol en het normenkader voor de financiële rechtmatigheid die zijn vastgesteld

door de gemeenteraad op 8 juni 2023, het Controleprotocol WNT 2023, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeente.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van burgemeester en wethouders en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het college van burgemeester en wethouders gehanteerde veronderstellingen aanvaardbaar zijn inzake de afweging dat de gemeente in staat is de financiële risico's vanuit de reguliere exploitatie en onverwachte tegenvallers financieel op te vangen zonder tussenkomst van de toezichthouder. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de gemeente haar financiële risico's kan opvangen. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen echter van materiële betekenis zijn voor de financiële positie van de gemeente.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.
- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de controle van de jaarrekening van de gemeente, rekening houdend met de invloed daarop van de aard en de significantie van de activiteiten van uitvoeringsorganisaties ten behoeve van de gemeente. Op basis hiervan hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden ten aanzien van deze uitvoeringsorganisaties.

Wij communiceren met de gemeenteraad onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Amsterdam, 10 juli 2024

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: N.R. Fritz RA

Hoofdstuk 5

5 Bijlagen

5.1 Conversie programma, beleidsterrein, prestatie

Programma 01	Begroting 2023 na wijzigingen			Rekening 2023		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
01A101 Raad en cie's vergaderen volgens cyclus	1.686	0	1.686	1.666	-12	1.654
01A103 Onderst Raad door griffie e.d.	1.416	-55	1.360	1.257	-55	1.202
01A201 Dagelijks bestuur gemeente door College	2.242	0	2.242	1.461	-9	1.453
01A202 Informeren en betrekken burgers e.d.	105	0	105	102	0	102
01A203 Organiseren verkiezingen	1.000	0	1.000	1.055	0	1.055
01A204 Strategisch beleidsadvies en onderzoek	2.556	-111	2.445	2.637	-83	2.554
01A205 Adviseren bestuur over communicatie	546	-10	536	640	0	640
01A301 Sturing en toezicht op samenw.verbanden	98	-3	96	98	-3	96
01A302 Bevorderen intergem samenwerking	3.167	0	3.167	3.316	0	3.316
01 Bestuur	12.816	-179	12.637	12.233	-162	12.071
01B101 Leveren prod/diensten publieke dv	4.758	-2.172	2.586	5.089	-2.388	2.700
01B102 Eenduidige/klantvr dv via alle kanalen	2.630	-19	2.611	2.389	-17	2.372
01B103 Op orde houden basisregistraties	3.586	-878	2.708	3.605	-879	2.726
01B104 Beantwoorden van eerste lijns vragen	1.006	0	1.006	1.006	0	1.006
01 Dienstverlening	11.980	-3.069	8.911	12.088	-3.285	8.803
Totaal programma 01	24.796	-3.247	21.548	24.321	-3.446	20.874

Programma 02	Begroting 2023 na wijzigingen			Rekening 2023		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
02A101 Aanpak Ondernijning	979	-341	638	885	-188	697
02A102 Voorkomen radicalisering en polarisatie	48	0	48	48	0	48
02A104 Inzet Veilige Publieke Taak	41	0	41	41	0	41
02A201 Beperken van overlast verward gedrag	969	0	969	944	-3	941
02A202 Beperken van woonoverlast	290	-21	269	344	-61	284
02A204 Regievoering samenwerking jaarwisseling	61	0	61	50	0	50
02A205 Inzet buurt- en wijkveiligheid	243	-160	83	185	-163	22
02A301 Inzet Stedelijke Jeugdaanpak	805	0	805	800	0	800
02A302 Inzet Dealbreakers	487	-488	-1	432	-415	18
02A401 Realiseren van BRL-vakbekwame crisisorg.	32	0	32	32	0	32
02A402 Planvorming rondom risicovolle evenement	32	0	32	32	0	32
02A403 Inzet bij rampen en (cyber)crises	10.963	0	10.963	10.937	-2	10.935
02A501 Risicoscan vergunningverlening evenement	199	-5	194	199	-5	194
02A502 Inzet Landelijk Progr.Veilige Steden	351	0	351	315	0	315
02A503 Bijdr.aan (digitaal) veilig ondernemen	16	0	16	16	0	16

Programma 02	Begroting 2023 na wijzigingen			Rekening 2023		
bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
02A504 Handhaven coffeeshopsanctiebeleid	63	0	63	63	0	63
02A505 Coördinatie vergunningverlening horeca	203	-7	196	203	-7	196
02A199 Overige	46	0	46	46	0	46
02 Veiligheid	15.828	-1.022	14.807	15.569	-843	14.726
Totaal programma 02	15.828	-1.022	14.807	15.569	-843	14.726

Programma 03	Begroting 2023 na wijzigingen			Rekening 2023		
bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
03A101 Regionale en lokale beleidsontwikkeling	2.139	-381	1.757	1.727	-510	1.217
03A102 Ontwikkelen Leiden Bio Science Park	476	0	476	572	-45	527
03 Ruimte om te ondernemen	2.615	-381	2.233	2.299	-555	1.744
03B101 Fac. bedrijvigheid, starters, ondernemer	2.128	0	2.128	2.314	0	2.314
03B102 Verbet. Ansl. onderwijs-arbeidsmarkt	304	0	304	208	0	208
03B201 Stim. en acquis kennisintens. bedrijvig	2.312	-193	2.119	2.167	-176	1.991
03 Faciliteren/Stimuleren van ondernemen	4.744	-193	4.550	4.688	-176	4.513
03C101 Citymarket stim. toerist. aantrekkelijk	1.579	-1.419	160	1.607	-1.435	172
03C102 Faciliteren Centrummanagement Leiden	207	0	207	207	0	207
03C103 Programmasturing Binnenstad	1.382	0	1.382	1.194	-20	1.174
03 Marketing en promotie	3.168	-1.419	1.748	3.008	-1.455	1.553
03D101 Circulaire Bouw	714	0	714	763	0	763
03D102 Verwaarden van materiaalstromen	770	0	770	593	-1	593
03D103 Circulair inkopen	92	0	92	91	0	91
03 Circulaire Economie	1.575	0	1.575	1.447	-1	1.446
03 Vitale Binnenstad en Kennisstad	0	0	0	0	0	0
Totaal programma 03	12.101	-1.994	10.107	11.442	-2.186	9.256

Programma 04	Begroting 2023 na wijzigingen			Rekening 2023		
bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
04 Duurzame Mobiliteit	0	0	0	0	0	0
04B105 Verbeteren parkeeraanbod	0	0	0	7	0	7
04 Bereikbaarheid	0	0	0	7	0	7
04 Verkeersveiligheid	0	0	0	0	0	0
04A101 Opstellen en uitvoeren fietsbeleid	37	0	37	37	0	37
04A102 Verbeteren Fietsroutes	454	0	454	307	0	307
04A201 Opstellen en uitvoeren voetgangersbeleid	64	0	64	64	0	64
04 Fietsers en voetgangers	556	0	556	409	0	409
04B101 Opstellen en uitv openb. vervoer beleid	51	0	51	51	0	51
04B102 Realisatie afspr HOV-overeenk Z-Holl Nrd	305	0	305	305	0	305
04B103 Verbeteren OV infrastructuur	179	0	179	81	0	81
04B104 Knooppunt Leiden Centraal	4.077	-1.828	2.248	1.152	-1.005	148
04 Openbaar vervoer	4.611	-1.828	2.783	1.589	-1.005	585
04C101 Opstellen en uitv beleid autoverkeer	93	0	93	93	0	93
04C102 Autoluwe binnenstad	697	0	697	819	0	819

Programma 04	Begroting 2023 na wijzigingen			Rekening 2023		
bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
04C103 Rijnlandroute	204	0	204	179	0	179
04C104 Leidse Ring Noord	636	0	636	633	0	633
04C105 Verbeteren wegennet	5.243	0	5.243	5.241	0	5.241
04 Autoverkeer	6.872	0	6.872	6.964	0	6.964
04D101 Opstellen en uitvoeren parkeerbeleid	60	0	60	60	0	60
04D102 Parkeermanagement	406	0	406	406	0	406
04D103 Uitvoeren maatregelen autoparkeren	12.448	-18.067	-5.619	11.788	-18.978	-7.189
04D104 Uitvoeren maatregelen fietsparkeren	3.542	-350	3.192	2.683	-360	2.324
04 Parkeren	16.455	-18.417	-1.962	14.937	-19.337	-4.400
04E101 Verkeersveiligheidsbeleid	287	-117	170	288	-165	123
04E102 Uitvoeren verkeersmaatregelen wijkniveau	1.813	-99	1.714	1.832	-141	1.691
04E103 Verkeersmanagement	761	0	761	765	0	765
04E201 Uitv. maatregelen verduurz. mobiliteit	1.213	-387	827	787	-383	404
04 Leefomgeving	4.074	-603	3.472	3.672	-689	2.983
Totaal programma 04	32.568	-20.848	11.720	27.578	-21.030	6.548

Programma 05	Begroting 2023 na wijzigingen			Rekening 2023		
bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
05A101 Ontwikkelen beleid openbare ruimte	1.365	-407	958	1.084	-119	965
05A102 Beheren openbare ruimte	25.774	-1.537	24.238	24.847	-1.552	23.295
05A103 Inzamelen huishoudelijk afval	14.307	-20.943	-6.636	14.128	-20.521	-6.393
05A104 Beheren contracten buitenreclame	105	-843	-738	121	-909	-787
05A105 Handhaven gebruik openbare ruimte	2.818	-191	2.627	2.815	-177	2.638
05A106 Werken voor derden cluster beheer	1.167	-1.103	64	1.169	-1.309	-139
05 Verharde openbare ruimte	45.537	-25.024	20.513	44.164	-24.586	19.578
05B101 Klimaatadaptatie en ontwikk beleid water	0	0	0	-643	644	0
05B102 Beheren openbaar water en riolering	8.310	-11.864	-3.554	8.065	-11.462	-3.396
05B201 Ontwikkelen beleid gebruik openbaar water	34	0	34	34	0	34
05B202 Exploiteren havens en waterwegen	592	-594	-2	596	-659	-63
05B203 Behandelen ligplaatsvergunningen	218	-6	212	218	-6	212
05B204 Handhaven gebruik openbaar water	358	0	358	358	0	358
05 Openbaar water	9.512	-12.463	-2.952	8.628	-11.483	-2.855
05C101 Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	1.851	-500	1.351	1.427	-522	906
05C102 Renoveren en herinrichten parken	45	0	45	45	0	45
05C103 Beheren openbaar groen	7.856	-53	7.803	8.457	-1.217	7.240
05C104 Behandelen kapvergunningen	153	0	152	153	0	152
05C105 Aanleggen Singelpark	822	0	822	831	0	831
05C106 Beheren Oostvlietpolder	183	0	183	142	0	142
05C201 Ontwikk en uitv beleid biodiversiteit	352	-3	349	316	-3	313
05C301 Ontwikk en uitv beleid dierenwelzijn	111	0	111	116	0	115
05 Openbaar groen	11.374	-556	10.818	11.486	-1.743	9.743
05D101 Milieubeheer algemeen	3.505	-75	3.430	3.208	-99	3.109

Programma 05	Begroting 2023 na wijzigingen			Rekening 2023		
bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
05D103 Uitvoeren bodemsanering	77	0	77	77	0	77
05D104 Uitvoeren duurzaamheidsbeleid	668	-19	648	676	-61	616
05 Milieu en duurzaamheid	4.249	-94	4.155	3.961	-160	3.801
05E101 Ontwik en uitv beleid waterkwantit-kwal	796	0	796	601	0	601
05 Klimaatadaptatie	796	0	796	601	0	601
Totaal programma 05	71.468	-38.138	33.330	68.840	-37.971	30.869

Programma 06	Begroting 2023 na wijzigingen			Rekening 2023		
bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
06A101 Opstellen kaderstellende visies RO	743	0	743	713	0	713
06A102 Stimuleren ruimtelijke kwaliteit	323	0	323	321	0	321
06A103 Opst. en act. ruimtelijk instrumentarium	505	0	505	430	-179	251
06A104 Implementatie Omgevingswet	2.381	0	2.381	2.445	0	2.445
06A201 Behandeling verzoeken omvergunningen	3.078	-3.913	-835	2.829	-5.087	-2.258
06A202 Het voeren van vooroverleg	924	-3	920	924	-3	920
06A301 Toezicht/hha op veilig bouwen/gebruiken	1.579	-70	1.509	1.446	-9	1.437
06 Ruimtelijke planvorming en plantoetsing	9.533	-3.986	5.546	9.109	-5.279	3.830
06B101 Voeren erfpachtbedrijf	1.721	-2.147	-425	1.586	-2.432	-846
06B102 Opstellen MPG en Vermogensbeheer	24.657	-20.232	4.425	21.857	-17.506	4.352
06B103 Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	9.297	-8.191	1.106	10.477	-9.567	911
06 Gemeentelijk vastgoed	35.675	-30.569	5.106	33.921	-29.504	4.417
06C101 Implementatie Woonvisie Leiden 2020-2030	259	0	259	259	0	259
06C104 (Laten) uitvoeren projecten incl student	175	0	175	183	0	183
06C102 Uitvoering prestatieafspraken 2020-2025	198	0	198	113	0	113
06C103 Regionale woonagenda en woonruimteverd.	61	0	61	58	0	58
06 Wonen	693	0	693	612	0	612
06D101 Energiebesparing	6.380	-5.139	1.241	3.219	-3.404	-185
06D102 Opwek duurzame energie	398	0	398	288	0	288
06D103 Warmtetransitie	1.235	-285	950	1.427	-297	1.130
06 Energietransitie	8.013	-5.424	2.589	4.934	-3.701	1.233
Totaal programma 06	53.915	-39.979	13.936	48.576	-38.484	10.092

Programma 07	Begroting 2023 na wijzigingen			Rekening 2023		
bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
07A101 Betrekken jeugd via jeugdparticipatie	147	-41	106	84	0	84
07A102 Waarborgen kwal (openbare) speelruimte	681	0	681	650	-65	584
07A103 Ondersteunen spelbevordering	35	0	35	32	0	32
07A201 Vanuit CJG uitv. Wet Publieke Gezondheid	63	0	63	63	0	63
07A202 Vanuit CJG org. informatie en opvoeding	1.063	-87	977	1.020	-87	933
07A203 Vanuit het CJG organiseren jeugdhulp	6.708	0	6.708	6.672	0	6.672
07A301 Doen organiseren specialistische hulp	30.817	-1.877	28.939	32.363	-1.774	30.589
07 Jeugd	39.514	-2.005	37.508	40.883	-1.926	38.957
07B101 Zorgdr. Vold. aanbod peuterspeelopvang	1.559	-63	1.496	1.479	-26	1.453

Programma 07	Begroting 2023 na wijzigingen			Rekening 2023		
bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
07B102 Waarborg kwali.kinderopv/peuterspeelopv.	456	-4	452	425	-4	421
07 Peuterspeelopvang en kinderopvang	2.015	-67	1.948	1.904	-30	1.874
07C101 Waarborg aanbod, kwaliteit, deelname VVE	2.383	0	2.383	2.600	0	2.600
07C102 Stim. Hoogwaardig taalaanbod	1.280	-3.311	-2.032	1.025	-3.138	-2.113
07C103 Bevord. ouderbetrokkenheid doelgroepkind	1.165	-1.031	134	1.175	-1.065	110
07C201 Onderst. zorg leerlingen spec. behoeften	1.437	-18	1.419	1.222	-4	1.218
07C202 Stim. samenwerking voorzieningen onderw	1.558	0	1.558	1.397	-22	1.375
07C301 Stimul. aanbod leerlingen eigen talenten	170	0	170	206	0	206
07C303 Bevorderen toekomstgerichte talentontwik	388	-3	385	384	-3	381
07C401 Sturing geven op uitvalcijfers met RMC	2.654	-2.015	639	2.544	-1.910	634
07C402 Tegengaan verzuim leerplichtigen	38	0	38	152	0	152
07 Onderwijsbeleid	11.073	-6.378	4.694	10.705	-6.141	4.564
07D101 Realisatie nieuwbouw, uitbreid lesgebouw	438	0	438	438	0	438
07D102 In stand houden bestaande gebouwvoord	11.741	-970	10.771	10.605	-1.144	9.461
07D103 Uitvoering van overige wettelijke taken	1.377	-175	1.203	1.419	-184	1.234
07 Onderwijshuisvesting	13.557	-1.145	12.412	12.462	-1.328	11.133
Totaal programma 07	66.158	-9.596	56.562	65.954	-9.426	56.529

Programma 08	Begroting 2023 na wijzigingen			Rekening 2023		
bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
08A101 Ondersteunen voorstellingen-podiumaanbod	7.144	-404	6.740	6.385	-400	5.985
08A102 Ondersteunen museaal aanbod	2.751	0	2.751	2.754	0	2.754
08A103 Ondersteunen educatief aanbod	5.975	-115	5.859	5.959	-115	5.843
08A104 Ondersteunen beeldende kunst (in de OR)	89	0	89	154	0	154
08A105 Ondersteunen amateurkunstverenigingen	205	0	205	193	0	193
08A106 Ondersteunen lokale media	443	-8	435	431	-8	423
08A107 Ondersteunen projecten voor diversiteit	0	0	0	0	0	0
08A108 Exploitatie museum De Lakenhal	3.356	-974	2.382	3.698	-879	2.819
08A201 Stim. netwerkv.-kennisontw. cultuur-zorg	0	0	0	0	0	0
08A202 Stim. cultuur bijdragen integr. nieuwkom	95	0	95	82	0	82
08A203 Onderzoek grotere toegankelijkh. cultuur	0	0	0	0	0	0
08A301 Versterken kennis en cultuur Pilgrimjaar	259	0	259	259	0	259
08A302 Cultuureducatie icm natuur- en milieuedu	230	0	230	200	-6	194
08 Cultuur	20.546	-1.501	19.044	20.114	-1.408	18.706
08B101 Exploitatie en beheer Erfgoed Leiden eo	4.799	-834	3.964	4.832	-839	3.993
08B102 Exploitatie en beheer Molen de Valk	318	-98	221	300	-158	142
08B103 Toezicht en handhaven op monumenten	401	-3	398	374	-3	372
08B104 Uitvoeren erfgoedbeleid met partners	760	0	760	782	0	782
08 Cultureel erfgoed	6.279	-935	5.344	6.289	-1.000	5.289
08C101 Exploiteren gem sportaccommodaties	12.541	-6.205	6.336	14.130	-8.055	6.076
08C102 Uitvoeren sportaccommodatieplan	32	0	32	32	0	32
08C201 Leidenaars bewegen voldoende	1.776	-707	1.069	1.637	-825	811

Programma 08	Begroting 2023 na wijzigingen			Rekening 2023		
bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
08C202 Leiden sterke toekomstbest. sportver	287	0	287	281	-7	274
08C301 De openbare ruimte is beweegvriendelijk	63	0	63	63	0	63
08 Sport	14.699	-6.913	7.786	16.143	-8.887	7.256
08D101 Beheer en expl Jeugdorp Zuid-west	27	-5	22	7	-4	2
08D102 Beheer en exploitatie volkstuinen	61	-10	51	15	0	15
08D103 Verstrekken subsidies amateurtuinders	30	-1	29	30	-1	29
08D201 Evenementencoördinatie	654	-4	650	694	-4	690
08D202 Behandelen aanvragen evenementenverg.	116	-121	-5	120	-177	-57
08D203 Ondersteunen 3 grote/overige evenementen	705	-55	650	682	-22	660
08D204 Verstrekken evenementensubsidie	30	0	30	0	0	0
08 Recreatie	1.622	-195	1.426	1.548	-209	1.340
Totaal programma 08	43.145	-9.544	33.601	44.094	-11.503	32.591

Programma 09	Begroting 2023 na wijzigingen			Rekening 2023		
bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
09A101 Organiseren voorzieningenaanbod	9.813	-438	9.376	9.110	-366	8.744
09A102 Organiseren act. maatschappelijke partic	2.817	-65	2.753	2.703	-65	2.638
09A103 Bevorderen cliëntbetrokkenheid	551	-4	547	438	-6	431
09A104 Uitv. Basisfuncties onderst vrijw.werk	167	-4	163	135	-4	131
09 Sociale binding en participatie	13.349	-510	12.839	12.385	-441	11.944
09B101 Organiseren samenhangend aanbd mtsch.wrk	4.934	-4.234	700	1.394	-924	470
09B201 Uitv wettelijke tkn basisgezondheidszorg	8.064	-755	7.309	7.287	-418	6.868
09B301 Leidenaars kennis gezonde actieve leefst	126	0	126	126	0	126
09B302 Leidenaars verantw. om met genotmiddelen	13	0	13	13	0	13
09B303 Leidenaars hebben een gezond gewicht	13	0	13	13	0	13
09 Preventie	13.149	-4.989	8.160	8.832	-1.343	7.490
09C101 Organiseren toegang sociale wijkteams	5.018	-3	5.015	5.052	-3	5.049
09C201 Organiseren aanbod standaard WMO voorz.	710	-5	704	710	-5	704
09C202 Organiseren aanbod maatwerk WMO voorz.	31.357	-1.217	30.140	32.533	-1.056	31.477
09 Ondersteuning	37.084	-1.225	35.860	38.294	-1.064	37.230
09D101 Preventie verslaving, dak- en thuisloosh	9.892	-19.057	-9.165	9.679	-19.320	-9.641
09D102 Toel. zorg verslavings- en psychia. prob	1.005	-25	980	893	-6	887
09D103 Uitv. opvang en huisvesting kwetsbare gr	10.628	0	10.628	10.172	0	10.172
09D104 Uitv. geven aan beschermd wonen	33.299	-603	32.696	32.123	-339	31.784
09D201 Voorkomen geweld in huiselijke kring	6.943	0	6.943	6.351	-8	6.343
09D202 Opvang slachtoffers geweld huisel. Kring	188	-3	185	188	-3	185
09 Kwetsbare groepen	61.955	-19.687	42.268	59.405	-19.675	39.729
Totaal programma 09	125.537	-26.411	99.126	118.916	-22.523	96.393

Programma 10	Begroting 2023 na wijzigingen			Rekening 2023		
bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
10A101 Inz. re-integratie en participatievoorz.	3.215	-1.347	1.868	2.784	-1.807	976
10A102 Aanbieden volwasseneneducatie	3.034	-2.491	543	2.312	-2.045	267

Programma 10	Begroting 2023 na wijzigingen			Rekening 2023		
bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
10A103 Inzetten dienstverl jongeren en statush	2.253	-929	1.325	2.087	-959	1.128
10A201 Inzetten sociale werkvoorziening	36.973	-12.461	24.512	35.075	-11.677	23.398
10A202 Inzetten beschut werk	13	0	13	13	0	13
10A203 Inzetten loonkostensubsidie	95	0	95	95	0	95
10 Arbeidsparticipatie	45.583	-17.227	28.355	42.364	-16.488	25.876
10B101 Onderst. mensen met bijstandsuitkering	63	0	63	63	0	63
10B201 Behandelen aanvragen bijzondere bijstand	15.090	-877	14.213	15.033	-1.209	13.825
10B202 Verstr premie coll ziektekstverzek minim	32	0	32	32	0	32
10B203 Verstrekken kinderopv Soc Med Indicatie	881	-4	877	830	-4	826
10B204 Kwijtschelding gemeentelijke heffingen	2.401	0	2.401	2.360	-44	2.316
10B205 Subsidies minimebeleid	1.848	-2	1.846	1.391	-2	1.389
10 Maatsch. participatie en onderst. minima	20.315	-882	19.432	19.709	-1.258	18.451
10C101 Behandelen aanvragen part.wet, ioaw, ed	62.672	-56.578	6.094	62.749	-57.592	5.157
10C102 Uitv. fraudeprev. en onsp. uitkeringsfr	424	-10	415	424	-10	415
10C103 Uitvoeren terugvordering en verhaal	345	-10	335	345	-10	335
10 Inkomensvoorzieningen	63.441	-56.598	6.843	63.518	-57.612	5.906
10D101 Uitv vroegsignalering, preventie, budget	1.916	-192	1.723	1.916	-192	1.723
10D201 Uitvoeren schuldhulpverlening	2.534	-446	2.088	2.745	-621	2.124
10 Schuldhulpverlening	4.449	-638	3.811	4.661	-813	3.848
Totaal programma 10	133.788	-75.346	58.441	130.253	-76.171	54.081

Programma AD	Begroting 2023 na wijzigingen			Rekening 2023		
bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
11A001 Baten OZB-gebruikers	0	-16.825	-16.825	0	-18.867	-18.867
11A002 Baten OZB-eigenaren	0	-45.045	-45.045	0	-45.571	-45.571
11A005 Baten precariobelasting	0	-796	-796	0	-280	-280
LOK Lokale heffingen besteding niet gebonden	0	-62.666	-62.666	0	-64.718	-64.718
11A006 Algemene uitkering	170	-341.620	-341.450	0	-343.166	-343.166
ALG Algemene uitkering	170	-341.620	-341.450	0	-343.166	-343.166
11A007 Deelnemingen nutsbedrijven	57	-2.000	-1.943	57	-1.860	-1.803
11A008 Deelnemingen	6	-869	-863	6	-869	-863
DIV Dividend	63	-2.869	-2.806	63	-2.729	-2.666
11A009 Geldleningen	311	-373	-62	592	-687	-95
FIN Saldo financieringsfunctie	311	-373	-62	592	-687	-95
11A011 Stelposten concern	-206	-161	-368	0	0	0
11A012 Oninbare vorderingen	0	0	0	513	0	513
11A013 Saldi kostenplaatsen bedrijfsvoering	157	0	157	0	0	0
11A014 Plankosten definitiefase	1.854	0	1.854	1.274	0	1.274
OVE Overige alg.dekkingsmiddelen	1.805	-161	1.644	1.788	0	1.788
Totaal programma AD	2.349	-407.689	-405.340	2.443	-411.299	-408.857

Programma OV	Begroting 2023 na wijzigingen			Rekening 2023		
bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
12A001 Overhead kostenplaatsen	57.858	-13.960	43.898	55.399	-13.642	41.757
12A002 Overhead overige	2.595	-58	2.537	2.254	-118	2.136
12A003 Overhead facilitaire zaken	5.317	-202	5.115	5.403	-257	5.146
12A004 Overige personele lasten	3.686	0	3.686	3.195	-38	3.157
12A006 Overhead huisvesting	5.151	-65	5.086	5.339	-42	5.298
12A009 Overhead Bijdrage SP71	926	0	926	1.354	0	1.354
12A010 Overhead IDA	12.881	-1.280	11.601	11.990	-967	11.023
H Overhead	88.415	-15.565	72.849	84.934	-15.064	69.870
Totaal programma OV	88.415	-15.565	72.849	84.934	-15.064	69.870

Programma ON	Begroting 2023 na wijzigingen			Rekening 2023		
bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
12A007 Onvoorzien	8	0	8	0	0	0
ONV Onvoorzien	8	0	8	0	0	0
Totaal programma ON	8	0	8	0	0	0

Programma VPB	Begroting 2023 na wijzigingen			Rekening 2023		
bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
12A008 Vennootschapsbelasting	109	0	109	195	0	195
VPB Vennootschapsbelasting	109	0	109	195	0	195
Totaal programma VPB	109	0	109	195	0	195

5.2 Samenstelling stadsbestuur

Gemeenteraad

De gemeenteraad van Leiden bestaat uit 39 raadsleden. Raadsleden van een zelfde politieke partij vormen een fractie in de raad. Tot de gemeenteraadsverkiezingen van 16 maart 2022 zijn er elf fracties in de Leidse raad. De zetelverdeling is als volgt:

Partij	Aantal zetels
GroenLinks (GL)	10
Democraten 66 (D66)	6
Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD)	5
Partij van de Arbeid (PvdA)	4
Partij voor de Dieren (PvdD)	4
Partij Sleutelstad	3
Christen Democratisch Appèl (CDA)	2
Socialistische Partij (SP)	2
Studenten voor Leiden	2
ChristenUnie (CU)	1

De griffier is Gerald van Leiden.

College van burgemeester en wethouders

Het college van burgemeester en wethouders is gezamenlijk verantwoordelijk voor het gevoerde gemeentelijke beleid. Het uitgangspunten hierbij is het [beleidsakkoord](#).

Het college bestaat uit de burgemeester, vijf wethouders en de gemeentesecretaris. Het college legt verantwoording af aan, en wordt gecontroleerd door, de gemeenteraad.

In 2023 is Henri Lenferink gestopt als burgemeester van Leiden. Peter van der Velden is hem tijdelijk opgevolgd als waarnemend burgemeester.

De portefeuillevverdeling van het college van burgemeester en wethouders zag er per 31-12-2023 als volgt uit:

Burgemeester Peter van der Velden
Bestuur, Veiligheid en Handhaving

Wethouder Abdelhaq Jermoumi (PvdA)
Kansengelijkheid, Jeugd en Onderwijs

Wethouder Yvonne van Delft (GL)
Energie, Werk en Inkomen en Cultuur

Wethouder Fleur Spijker (D66)
Economie, Kennis, Sport en Gezondheid

Wethouder Ashley North (GL)
Klimaat, Mobiliteit en Financiën

Wethouder Julius Terpstra (CDA)
Wonen, Bouwen en Welzijn

Pim van Vliet
Gemeentesecretaris/algemeen directeur

V.l.n.r.: Yvonne van Delft, Julius Terpstra, Abdelhaq Jermoumi, Fleur Spijker, Ashley North, Pim van Vliet en Peter van der Velden (Foto: Hielco Kuipers)

5.3 Kerngegevens

Kerngegevens van Leiden

	Realisatie 2022	Begroting 2023	Realisatie 2023
A. Sociale structuur			
Aantal inwoners ¹ :	127.089	129.231	130.067
waarvan:			
van 0 - 19 jaar	22.309	22.853	22.691
van 20 - 64 jaar	84.252	85.235	86.396
van 65 jaar en ouder	20.528	21.143	20.980
Aantal periodieke bijstandsgerechtigden:	2.946	2.875	2.916
waarvan:			
Participatiewet	2.833	2.775	2.819
Werknemers en Zelfstandigen (IOAW/IOAZ)	113	100	97
Bijzondere bijstand:	983	1.000	718
Aantal WSW geïndiceerde inwoners woonachtig in Leiden in dienst bij een sociale werkvoorziening ²	487	481	454
B. Fysieke structuur			
Oppervlakte gemeente:	2.327 ha	2.327 ha	2327 ha
waarvan:			
Binnenwater	141 ha	141 ha	141 ha
Historische stads- of dorpskern	125 ha	125 ha	125 ha
Zelfstandige verblijfsobjecten	62.596	64.249	63.846
Aantal woonschepen	223	224	225
Aantal woonwagens	133	133	133

¹ Bron: BRP, voorlopige realisatie cijfers 2023 peildatum 31 december 2023 en geactualiseerde begrotingscijfers 2023. Verder zijn opgenomen de definitieve cijfers 2023 (bron CBS).

² Betreft voorlopig cijfer 2023. Voor de realisatie 2022 zijn de cijfers definitief.

Ontwikkeling woningvoorraad

	Realisatie 2022	Begroting 2023	Realisatie 2023
Stand per 1-1	61.600	62.596	62.596
Toename	1.163	2.097	1.373
Sloop	167	259	123
Overige			
Stand per 31-12	62.596	64.434	63.846 ¹

¹ Er zijn minder woningen opgeleverd dan begroot. Project Ypenburgbochtlocatie (396 studentenwoningen) is een groot project dat niet volgens onze planning is opgeleverd.

Ontwikkeling Bedrijvensvoorraad

	Realisatie 2022	Begroting 2023	Realisatie 2023
Ontwikkeling Bedrijvensvoorraad in m ² ¹	28.068 m ²	-8.666 m ²	-4.376 m ²

¹ dit getal geeft de netto realisatie aan van alle niet-woonruimte (inclusief adressen met functie overig, zoals parkeergarages). Als je deze adressen niet meetelt komt de realisatie uit op -7.661 m².

5.4 Staat van investeringskredieten incl. af te sluiten

Kostenplaats	Datum besluit	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten	Ouder 3 jaar
Programma: Bestuur en dienstverlening									
Beleidssterrein: Bestuur									
7101723 Aanschaf stemhokjes 2023	10-nov-2022	67	0	67	0	0	0		
Totaal Bestuur		67	0	67	0	0	0		
Beleidssterrein: Dienstverlening									
7101185 vervanging Key2datadistributie	2-okt-2018	307	0	307	0	0	0	Ja	
7101239 vervangen Topdesk en Planon	26-sep-2017	250	5	245	0	5	-5	Ja	
Totaal Dienstverlening		557	5	552	0	5	-5		
Totaal Bestuur en dienstverlening		624	5	619	0	5	-5		
Programma: Veiligheid									
Beleidssterrein: Veiligheid									
7102319 Jongerenontmoetingsplek (JOP) Stevenshof	9-nov-2023	65	11	54	0	0	0		
Totaal Veiligheid		65	11	54	0	0	0		
Totaal Veiligheid		65	11	54	0	0	0		
Programma: Economie									
Beleidssterrein: Faciliteren/Stimuleren van ondernemen									
7101595 LBSP Biodivers	27-sep-2019	400	314	86	187	224	-37		Ja
Totaal Faciliteren/Stimuleren van ondernemen		400	314	86	187	224	-37		
Beleidssterrein: Marketing en promotie									
7101696 prg binnenstad 2020-2024	19-maa-2019	1.711	1.588	124	1.711	1.588	124		Ja
Totaal Marketing en promotie		1.711	1.588	124	1.711	1.588	124		
Totaal Economie		2.111	1.901	210	1.898	1.812	87		
Programma: Bereikbaarheid									
Beleidssterrein: Fietsers en voetgangers									
7100831 verbeteren fietsroute Rijndijken	18-apr-2019	1.211	1.112	99	432	433	-1		Ja
7101073 aanpassen Vijf Meilaan-Sweelincklaan	10-nov-2016	778	793	-15	328	324	4		Ja
7101078 UVP fiets quick wins corridor 3 Katwijk	10-nov-2016	402	313	89	142	142	0		Ja
7101080 UVP fiets wijkstallingen	10-nov-2016	680	481	199	0	0	0		Ja
7101096 UVP fietspalen	10-nov-2016	99	2	97	0	0	0		Ja
7101128 fietscorridor Leiden-Kaag&Braasem	10-nov-2016	43	0	43	0	0	0		Ja
7101169 fietsparkeren plein station Lammenschans	6-jul-2017	1.714	1.325	389	739	736	4		Ja
7101576 FPDS Zoeterwoudseweg fietsroute (deels)	15-jul-2019	1.956	1.933	23	320	292	28		Ja
7101607 fietsroute Agaatlaan-Chr.Huygenslaan	15-jul-2019	50	0	50	0	0	0		Ja

Kostenplaats	Datum besluit	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten	Ouder 3 jaar
7101717 Fietscorridor 4 Kaag & Braasem	17-sep-2020	62	0	62	0	0	0		Ja
7102001 fietsroute Potgijeterlaan	21-dec-2021	518	109	409	0	0	0		
7102059 herichting Groote Vink	24-mei-2022	300	317	-17	0	75	-75		
7102282 fietsoversteek rotonde Ommedijkseweg	6-jul-2023	75	7	68	0	0	0		
Totaal Fietsers en voetgangers		7.888	6.394	1.495	1.962	2.003	-41		
Beleidssterrein: Openbaar vervoer									
7100063 busr.Churchilln ihkv Bosh.kade 30km/uur	11-nov-2008	1.827	1.641	187	512	512	0	Ja	
7100898 HOV Hooigracht St.Jorisstr.,Pelikaanstr	3-dec-2015	5.219	5.217	2	2.985	3.018	-32		Ja
7100899 HOV Jan van Houtbrug/ Levendaal	3-dec-2015	5.387	5.365	22	3.087	3.087	0		Ja
7100900 HOV Langegracht	3-dec-2015	8.822	7.970	852	2.975	3.004	-29		Ja
7100901 HOV Schuttersveld, Rijnsburgerweg	3-dec-2015	6.749	6.202	547	2.875	2.875	0		Ja
7100943 onderz.spoor Leiden-Utrecht (limeslijn)	7-jul-2016	250	149	101	250	149	101		Ja
7100958 aanpassen bushalte NS-station De Vink	18-apr-2019	421	392	29	161	161	0	Ja	
7101315 toegankelijk maken bushaltes	15-jul-2019	655	653	1	155	513	-358		Ja
Totaal Openbaar vervoer		29.330	27.590	1.740	13.001	13.319	-318		
Beleidssterrein: Autoverkeer									
7100968 Haarlemmerweg	18-dec-2018	1.765	766	999	471	3	469		Ja
7101038 LRN opdrachtgeverskosten Plesmanlaan	5-jul-2016	30.133	6.694	23.438	15.305	2.469	12.835		Ja
7101040 LRN bijk.werkzaamh. W. de Zwijgerlaan	5-jul-2016	484	455	29	0	0	0		Ja
7101041 LRN opdrachtgeverskosten Engelendaal	5-jul-2016	5.445	2.884	2.561	2.789	2.789	0		Ja
7101043 LRN opdrachtgev.kosten W. de Zwijgerlaan	5-jul-2016	7.013	2.703	4.310	670	670	0		Ja
7101124 reconstructie openbare ruimte LBSP	5-jul-2016	14.495	9.239	5.256	3.819	1.457	2.362		Ja
7101191 LBSP infrastructuur grond	16-feb-2017	1.230	809	421	0	0	0		Ja
7101324 ORB Havenplein	15-feb-2018	761	761	0	0	0	0	Ja	
7101574 VK FPDS projecten autoluwe binnenstad	15-jul-2019	314	0	314	0	0	0		Ja
7101605 ORB - Koepoortsbrug	15-jul-2019	255	225	30	0	0	0		Ja
7101612 ORB - Oude Herengracht	12-nov-2019	887	633	254	0	0	0		Ja
7101622 werkzaamheden De Punt	17-dec-2019	115	0	115	0	0	0		Ja
7101679 LRN opdrachtgeverskosten Oude Spoorlaan	14-nov-2019	30.230	1.978	28.253	15.461	855	14.606		Ja
7101680 LRN opdrachtgeverskn Schipholweg oost	14-nov-2019	6.110	3.268	2.842	229	229	0		Ja
7101748 LRN tracé Engelendaal 50 jaar	16-sep-2021	19.362	288	19.074	15.816	288	15.528		
7101826 geluidwering Willem de Zwijgerbrug	15-dec-2020	1.785	1.761	24	0	0	0		Ja
7101830 Herinrichting Hoge Rijndijk	29-apr-2021	590	571	19	490	490	0		

Kostenplaats	Datum besluit	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten	Ouder 3 jaar
7101851 LRN Plesmanlaan Bouwkosten 40 jaar	22-jun-2021	16.163	1.289	14.874	11.737	609	11.128		
7101852 LRN Plesmanlaan Bouwkosten 10 jaar	22-jun-2021	799	57	742	580	27	554		
7101868 LRN trace Plesmanlaan 40 jaar	16-sep-2021	0	0	0	0	0	0	Ja	
7101960 herontwikkeling Kaasmarkt	13-jul-2021	180	88	92	0	0	0		
7101970 voetgangersbrug Mendelweg Noord	11-nov-2021	600	263	337	141	142	-1		
7101981 FPDS autoluw Steenschuur	15-jul-2019	66	66	0	0	0	0	Ja	
7101987 LRN opdrachtgeverskn Schipholweg west	14-nov-2019	1.000	375	625	0	0	0		Ja
7102022 ruimte op straat	9-nov-2023	358	77	281	358	77	281		
7102085 Korte termijn maatr. Lammenschansweg	10-nov-2022	1.516	0	1.516	0	0	0		
7102104 FPDS afsluiten Langebrug	15-jul-2019	75	79	-4	0	0	0	Ja	
7102105 FPDS herinrichten Oude Rijn	15-jul-2019	148	149	-1	0	0	0	Ja	
7102106 FPDS vergroenen Havenhoofd	15-jul-2019	110	88	22	0	0	0		Ja
7102176 LBSP Hogeschool	7-jul-2022	765	208	557	0	14	-14		
7102204 FPDS Verkeersmaatregelen Zijlsingel	15-jul-2019	223	154	69	0	0	0		Ja
7102271 Nieuwstraat autoluwe binnenstad	15-jul-2019	250	0	250	0	0	0	Ja	
7102337 Verkeersmaatregelen NZVA	21-dec-2023	645	0	645	0	0	0		
Totaal Autoverkeer		143.872	35.927	107.945	67.867	10.119	57.748		
Beleidsterrein: Parkeren									
7100672 park.garage Garenmarkt-risicoreservering	28-nov-2013	268	65	203	0	0	0	Ja	
7100790 voorbereiding fietsparkeren Leiden CS	9-jul-2015	800	759	41	800	759	41		Ja
7101299 fietsparkeren binnenstad	19-dec-2017	262	182	80	262	182	80		Ja
7101303 directieleveringen OR Garenmarkt	28-nov-2013	414	404	10	0	0	0	Ja	
7101304 overige bijkomende kosten OR Garenmarkt	28-nov-2013	114	114	1	0	0	0	Ja	
7101309 Fietsenstalling De Geus	16-jul-2020	20.191	136	20.054	12.204	8	12.196		Ja
7101401 vervanging handhavings-informatiesysteem	10-nov-2022	78	48	30	0	0	0		
7101631 planstudie restopgave fietsp. Leiden CS	17-dec-2019	301	244	57	301	244	57		Ja
7101716 fietsparkeren De Vink	17-sep-2020	401	50	351	248	1	247		Ja
7101719 Ophogen park.garage Haarlemmerstr	18-jun-2020	6.618	901	5.717	0	0	0		Ja
7101721 Oph/Ren installaties Parkgar Haarlstr	23-dec-2021	1.364	0	1.364	0	0	0		
7101784 Fietsenstalling De Geus Inrichtingskst.	16-jul-2020	1.020	0	1.020	200	0	200		Ja
7101785 Fietsenstalling De Geus installaties	16-jul-2020	800	0	800	320	0	320		Ja
7101786 Fietsenstalling De Geus parkeerverw.	16-jul-2020	546	0	546	169	0	169		Ja

Kostenplaats	Datum besluit	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten	Ouder 3 jaar
7101836 Fietsenstalling taxistandplaats	18-maa-2021	303	255	48	0	0	0		
7101844 inrichting fietsenstalling Mosterdsteeg	22-jun-2021	63	0	63	0	0	0		
7101858 voertuigen handhaving beheer en onderh	22-jun-2021	193	143	51	0	0	0		
7101859 parkeerapparatuur uitbr bet park 2021	22-jun-2021	1.172	883	289	0	0	0		
7101862 brandmeldinstallatie park.gar.Haarl.str.	15-jul-2021	109	84	25	0	0	0		
7102100 dekking mobiele telefonie parkeergarages	7-jul-2022	397	273	124	0	0	0		
7102313 camera's fietsenstalling De Waag	9-nov-2023	100	0	100	0	0	0		
7102314 video en managementsysteem IP Parking	9-nov-2023	76	0	76	0	0	0		
7102334 stadsbrede fietsparkeervoorzieningen	21-dec-2023	573	0	573	0	0	0		
Totaal Parkeren		36.164	4.539	31.625	14.505	1.193	13.312		
Beleidssterrein: Leefomgeving									
7100062 JS uitv.progr.verkeersveiligheid scholen	13-nov-2012	498	319	179	125	59	66		Ja
7100490 Onderzoek Rijnlandroute	29-nov-2012	2.791	2.081	710	2.791	2.081	710		Ja
7100865 verkeerskundige voorzieningen	18-apr-2019	492	427	65	0	0	0		Ja
7100945 fiets- en auto bewegwijzering	5-jul-2016	2.856	2.642	214	0	0	0		Ja
7100985 UVP Wijkcirculatie- en veiligheidsplan	7-jul-2022	428	36	392	0	0	0		
7101212 UVP wijkcirculatie- en veiligheidsplan	15-dec-2020	46	32	13	0	0	0		Ja
7101411 fietsknelpunten Stevenshof	12-jul-2018	225	118	107	0	0	0		Ja
7101415 verkeersmonitoring	12-jul-2018	165	105	60	0	0	0		Ja
7101621 verplaatsen verkeerscentrale	17-dec-2019	35	0	35	0	0	0		Ja
7101817 FPDS Maatregelen Masterplan Houtkwartier	15-dec-2020	1.522	360	1.162	0	46	-46		Ja
7101979 PDI VK Planvoorbereiding def.fase infra	13-jul-2021	1.005	0	1.005	1.005	0	1.005		
7101986 Herenstraat na fietsrotonde aanpassing	15-dec-2020	80	76	4	0	0	0		Ja
7101994 PDI infra Houtkwartier	13-jul-2021	82	82	0	82	82	0	Ja	
7101999 PDI infra herinrichting Grote Vink	13-jul-2021	165	166	-1	165	166	-1		
7102004 PDI Noord Zuid Verbindingsas	13-jul-2021	446	343	103	446	343	103		
7102008 PDI reconstructie Churchillaan	13-jul-2021	180	0	180	180	0	180		
7102095 PDI fietspoort Spanjaardsbrug	13-jul-2021	118	156	-38	118	156	-38		
7102159 PDI Herinrichting Lammenschansweg	13-jul-2021	489	428	61	489	428	61		
7102175 voetpad kruising A44-Ehrenfestweg	22-dec-2022	70	68	2	0	0	0	Ja	
7102280 Tijd. Verkeersmaatreg. Stationsgebied	6-jul-2023	200	0	200	0	0	0		

Kostenplaats	Datum besluit	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten	Ouder 3 jaar
7102326 PDI Herinrichting Ir. Driessenstraat	13-jul-2021	325	48	277	325	48	277		
7102351 herinrichting Vlietweg	7-jul-2022	30	19	11	0	0	0		
Totaal Leefomgeving		12.246	7.506	4.740	5.725	3.409	2.316		
Totaal Bereikbaarheid		229.501	81.956	147.545	103.059	30.042	73.017		
Programma: Omgevingskwaliteit									
Beleidsterrein: Verharde openbare ruimte									
7100079 VK investeringen wegen	12-nov-2019	2.888	0	2.888	0	0	0		Ja
7100082 JS vervanging verkeerslichtinstallaties	12-nov-2019	1.832	145	1.687	0	-7	7		Ja
7100095 JS vervanging armaturen ov	11-nov-2021	2.671	259	2.412	0	0	0		
7100097 ontsl.weg+brug Poelgeest-Trekvaartplein	8-jul-2008	7.453	4.357	3.096	3.885	3.822	63		Ja
7100119 JS inzamelmiddelen 2021 e.v.	12-nov-2020	1.351	473	878	0	45	-45		Ja
7100120 milieustraat	12-nov-2009	260	244	16	0	0	0		Ja
7100873 Herontwikkeling Zeeheldenbuurt	18-jun-2015	2.132	2.043	89	646	597	48	Ja	
7100999 JS techn. install. beweegbare bruggen	11-nov-2021	1.476	218	1.258	0	0	0		
7101003 JS remmingswerken en meerpalen	9-nov-2021	716	520	196	0	0	0		
7101010 walmuur Haarlemmertrekvaart	10-nov-2016	926	0	925	0	0	0		Ja
7101181 Noorderkwartier Oost	14-maa-2013	2.248	1.579	669	0	3	-3		Ja
7101216 verv. verkeerslichtinstallaties 2019	13-nov-2018	570	570	0	0	0	0	Ja	
7101258 vv weg Gasthw Haagweg-zuid fase 1+2	11-nov-2014	5.772	2.500	3.271	0	0	0		Ja
7101261 Bachstraat 2016	10-nov-2016	1.218	1.182	37	0	0	0		Ja
7101263 Kort Rapenburg	10-nov-2016	48	0	48	0	0	0		Ja
7101269 Sandifordreef	10-nov-2016	249	0	249	0	0	0		Ja
7101357 vervanging armaturen ov 2021	12-nov-2020	1.955	1.955	0	0	0	0	Ja	
7101438 Turfmarkt	10-nov-2016	78	0	78	0	0	0		Ja
7101439 Steenstraat	10-nov-2016	209	0	209	0	0	0		Ja
7101440 Prinsessekade	10-nov-2016	104	0	104	0	0	0		Ja
7101442 Noordeinde	10-nov-2016	2.280	546	1.734	76	0	76		Ja
7101444 Haarlemmerweg (tennis gem grens asfalt)	10-nov-2016	257	46	211	0	0	0		Ja
7101446 vv wegen Gastw Haagweg-zuid fase 3+4	9-nov-2017	4.466	373	4.094	0	0	0		Ja
7101479 Domela Nieuwenhuislaan	9-nov-2017	186	31	154	0	0	0		Ja
7101539 FPDS Kruisp.Hoge Rijndijk-W vd Madeweg	15-jul-2019	1.875	178	1.696	0	0	0		Ja
7101597 maatregelen Stationspleintunnel	12-nov-2019	225	8	217	0	0	0		Ja
7101697 WV wegen Houtkwartier-Oost	11-nov-2014	2.503	2.443	61	159	160	-1		Ja

Kostenplaats	Datum besluit	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten	Ouder 3 jaar
7101708 JS Walmuren/damwanden (60 jaar)	10-nov-2022	966	119	847	0	0	0		
7101714 ovl schakelsysteem	17-sep-2020	158	0	158	0	0	0	Ja	
7101770 Verv. OV Nieuw Leiden	12-nov-2020	270	188	82	0	0	0	Ja	
7101787 Gebiedsvisie W de Zwijgerlaan Oost	17-sep-2020	668	674	-5	668	674	-5	Ja	
7101807 vv FPDS VMOR Vogelwijk raadsherenbuurt	23-dec-2021	2.989	464	2.525	159	159	0		
7101856 vv FPDS VMOR Profeswijk - oost fase 1	22-jun-2021	2.329	1.202	1.127	59	59	0		
7101900 Cronesteynkade	11-nov-2021	4.425	78	4.347	0	0	0		
7101901 Schelpenkade	11-nov-2021	2.832	492	2.340	0	0	0		
7101902 Zijlsingel	10-nov-2022	429	0	429	0	0	0		
7101906 JS Walmuren/damwanden (30 jaar)	10-nov-2022	843	727	116	0	0	0		
7101912 Parkbruggen - Klein Cronestein proj 22	11-nov-2021	482	271	211	0	0	0		
7101914 VK verkeersbruggen de Vlietweg (7 stuks)	11-nov-2021	425	1	424	0	0	0		
7101915 Verkeersbruggen - Julius Ceasarbrug	10-nov-2022	2.355	0	2.355	0	0	0		
7101917 verkeersbruggen - Trekvaartbrug	11-nov-2021	1.233	64	1.169	0	0	0		
7101921 Stationsplein tunnel brandw beplating	10-nov-2022	1.300	487	813	0	0	0		
7101922 Stationsplein tunnel - Led-verlichting	10-nov-2022	652	0	652	0	0	0		
7101923 Zwartepadviaduct-LED-verlichting	11-nov-2021	94	1	93	0	0	0		
7101924 JS duikers	11-nov-2021	22	7	14	0	0	0		
7101927 pompput visfontein	7-jul-2022	185	95	90	0	0	0		
7101939 automatisering gladheidsbestrijding 2022	10-nov-2022	53	43	10	0	0	0		
7101989 LRN Schipholweg-Oost VRI's 10 jaar	10-nov-2016	1.460	538	922	95	0	95		Ja
7101998 JS vervanging lichtmasten	12-nov-2020	1.773	381	1.392	0	0	0		Ja
7102010 WV herinrichting Hoge Mors	17-feb-2022	6.490	22	6.468	392	0	392		
7102015 bruggen in de Vlietweg proj 2022	11-nov-2021	425	30	394	0	0	0		
7102016 bruggen in de Vlietweg proj 2023	11-nov-2021	236	44	192	0	0	0		
7102017 herinrichting Churchillaan	12-nov-2019	271	0	271	0	0	0		Ja
7102170 Kanaalweg oost	12-nov-2019	1.438	4	1.434	0	0	0		Ja
7102187 WV wegen Hart van Meerburg	12-nov-2019	50	18	32	0	0	0		Ja
7102203 Zoeterwoudsesingel	12-nov-2019	1.430	0	1.430	0	0	0		Ja
7102316 voorbereiding duurzaamheidsplein	20-jul-2023	200	0	200	200	0	200		
7102332 herinrichting Hoge Rijndijk	12-nov-2019	922	0	922	0	0	0		Ja
7102349 Walmuren-damwanden 2022	11-nov-2021	823	823	0	0	0	0	Ja	

Kostenplaats	Datum besluit	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten	Ouder 3 jaar
7102350 walmuren-damwanden (60 jaar) 2021-2022	12-nov-2020	655	655	0	0	0	0	Ja	
Totaal Verharde openbare ruimte		84.831	27.098	57.733	6.340	5.512	828		
Beleidsterrein: Openbaar water									
7100122 VK vervanging riolering	12-nov-2019	3.828	2.889	938	14	81	-67		Ja
7100641 ren.riolering Noord.str./Oude V/WdZ	5-nov-2013	1.315	1.294	21	0	0	0		Ja
7100925 ww rio Gasthw Haagweg-zuid fase 1+2	10-nov-2010	12.083	7.513	4.570	0	0	0		Ja
7101247 Vervanging riolering Maresingel	10-nov-2015	1.065	1.048	17	0	0	0		Ja
7101420 ww rio Meerburg	10-nov-2015	7.611	1.060	6.551	0	0	0		Ja
7101421 ww rio Morskwartier	10-nov-2015	8.211	2.119	6.092	0	0	0		Ja
7101422 riool verv. Noorderkwartier Oost	10-nov-2015	7.621	4.913	2.708	100	46	54		Ja
7101423 ww rio Professorenwijk Oost	10-nov-2015	6.314	3.608	2.706	0	0	0		Ja
7101424 ww rio Vogelwijk	10-nov-2015	5.050	3.058	1.992	0	0	0		Ja
7101458 JS gemalen	10-nov-2022	321	111	210	0	0	0		
7101521 riolering Binnenstad Z+N	10-nov-2016	5.646	1.128	4.518	0	0	0		Ja
7101522 riolering Stevenshof	10-nov-2016	1.132	505	628	0	0	0		Ja
7101523 riolering Merenwijk	9-nov-2017	864	661	202	0	0	0		Ja
7101524 riolering Stationsgebied	9-nov-2017	2.859	738	2.122	0	0	0		Ja
7101525 riolering centrumroute Langegracht	9-nov-2017	2.913	2.612	301	95	95	0		Ja
7101526 WV rio Houtkwartier-Oost	9-nov-2017	758	720	37	0	10	-10		Ja
7101527 riolering Zeeheldenbuurt	9-nov-2017	932	654	278	0	0	0		Ja
7101603 riolering Leiden Bio Science Park	13-nov-2018	963	175	788	0	0	0		Ja
7101629 riolering Voorschoterweg	13-nov-2018	1.624	512	1.111	0	21	-21		Ja
7101695 ww rio Gasthw Haagweg-zuid fase 3+4	13-nov-2018	5.771	1.135	4.635	0	0	0		Ja
7101779 riolering Fortuinwijk Boshuizen	12-nov-2019	258	242	16	0	0	0		Ja
7101795 ww FPDS KLIMA Vogelwijk raadsherenbuurt	23-dec-2021	665	100	565	120	42	78		
7101834 ww FPDS KLIMA Houtkwartier-Oost	28-jan-2021	466	418	48	55	55	0		
7101854 ww FPDS KLIMA Gasthuiswijk fase 1+2	22-jun-2021	2.008	1.133	875	201	201	0		
7101855 ww FPDS KLIMA Profeswijk-Oost fase 1	22-jun-2021	891	405	486	80	80	0		
7101879 vervanging gemalen 2022	9-nov-2021	313	313	0	0	0	0	Ja	
7102009 riolering Schipholweg	12-nov-2019	1.689	1.377	312	0	0	0		Ja
7102011 WV FPDS KLIMA Hoge Mors INFRA	17-feb-2022	271	0	271	0	0	0		
7102012 WV FPDS KLIMA Hoge Mors	17-feb-2022	2.175	0	2.175	0	0	0		
7102347 riolering Riebeekhof eo	9-nov-2023	1.104	0	1.104	0	0	0		
7102348 riolering Lorentzkade	9-nov-2023	1.262	0	1.262	0	0	0		

Kostenplaats	Datum besluit	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten	Ouder 3 jaar
7102356 WV RIO Boshuizen	12-nov-2019	50	8	42	0	0	0		Ja
7102357 WV RIO Fortuinwijk Zuid	12-nov-2019	50	8	42	0	0	0		Ja
7102358 WV RIO Fortuinwijk Noord	12-nov-2019	50	14	36	0	0	0		Ja
Totaal Openbaar water		88.130	40.472	47.658	665	631	34		
Beleidssterrein: Openbaar groen									
7100105 Rhijnhof overige werkzaamheden	8-sep-2011	1.923	1.819	104	1.321	1.819	-498		Ja
7100617 singelpark - Lakenpark	7-nov-2013	1.508	1.489	19	228	231	-3		Ja
7100710 verstr.groene hoofdstr. Bernardkade	10-nov-2016	178	0	178	0	0	0		Ja
7100749 Van der Werfpark	11-nov-2014	759	707	52	0	0	0		Ja
7100799 overige bijkomende kosten OR Lammermarkt	30-apr-2015	1.395	1.395	0	0	0	0	Ja	
7100868 Bos van Bosman	12-jul-2018	500	236	264	0	0	0		Ja
7101019 polderpark Cronesteijn	15-jul-2021	619	287	332	0	0	0		
7101222 VK parken algemeen	10-nov-2022	436	0	436	0	0	0		
7101365 VK groene hoofdstructuur	13-nov-2018	541	0	541	0	0	0		Ja
7101505 JS groene kansenkaart (deels FPDS)	15-jul-2021	718	245	473	0	12	-12		
7101582 JS spelen openbare ruimte 2022 ev	11-nov-2021	990	467	523	0	0	0		
7101720 Singelpark spelen Lakenpark	23-jan-2020	218	229	-11	138	138	0		Ja
7101724 Beethovenpark 2020	17-sep-2020	265	280	-15	0	15	-15	Ja	
7101821 Singelpark Veerplein	12-nov-2020	936	849	87	106	106	0		Ja
7101822 Singelpark-Jan v Houtkade	12-nov-2020	700	662	38	0	0	0		Ja
7101860 Singelpark - Energiepark	22-jun-2021	100	137	-37	0	0	0		
7101936 JS vervangen bomen	10-nov-2022	251	188	63	0	0	0		
7101971 Singelpark verbinding Zijlpoort	11-nov-2021	328	317	11	0	0	0		
7101991 Singelpark promenade Koepoortsbrug	11-nov-2021	122	122	0	0	0	0		
7102050 Singelpark Jan v Houtkade	12-okt-2023	3.352	0	3.352	366	0	366		
7102096 VK burgerinitiatieven parken	13-nov-2018	453	0	453	0	0	0		Ja
7102205 aanleg volkstuinten 2023	6-jul-2023	791	0	791	0	0	0		
7102206 herstel natuurwaarden Oostvlietpolder	6-jul-2023	750	0	750	0	0	0		
7102207 moestuinten 2023	6-jul-2023	30	0	30	0	0	0		
7102209 Singelpark overall 3e fase	11-mei-2023	54	65	-12	54	65	-12	Ja	
7102338 Valondergronden openbare speelplaatsen	21-dec-2023	200	9	191	0	0	0		
7102345 Singelpark Koepoortsbrug	12-okt-2023	914	0	914	400	0	400		
7102352 GKK Singelpark Arsenaalplein	15-jul-2021	130	0	130	0	0	0		
7102353 vervangen bomen 2022	11-nov-2021	245	245	0	0	0	0	Ja	
7102354 Groene kansenkaart 2021	15-jul-2021	318	318	0	0	0	0	Ja	
Totaal Openbaar groen		19.725	10.069	9.656	2.612	2.387	225		
Beleidssterrein: Duurzaamheid									

Kostenplaats	Datum besluit	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten	Ouder 3 jaar
7100761 laadpalen voor elektrisch vervoer	18-sep-2014	250	136	114	3	3	0		Ja
Totaal Duurzaamheid		250	136	114	3	3	0		
Totaal Omgevingskwaliteit		192.937	77.776	115.161	9.620	8.534	1.087		
Programma: Stedelijke ontwikkeling									
Beleidsterrein: Ruimtelijke planvorming en plantoetsing									
7101129 invoering omgevingswet	10-nov-2016	5.944	5.907	37	5.944	5.907	37		Ja
7101710 digitaal stelsel omgevingswet	17-sep-2020	840	837	3	0	0	0	Ja	
Totaal Ruimtelijke planvorming en plantoetsing		6.784	6.744	40	5.944	5.907	37		
Beleidsterrein: Gemeentelijk vastgoed									
7100139 bodemsanering	5-jul-2012	8.512	7.940	572	8.512	7.940	572		Ja
7100152 Gevelsanering woningen	3-dec-2009	1.640	659	981	1.640	659	981		Ja
7100245 muziekcentrum De Nobel	6-feb-2007	12.012	11.231	781	1.039	1.076	-37		Ja
7100459 wonen boven winkels	13-sep-2012	1.942	1.661	281	1.942	1.661	281		Ja
7100788 multifunctioneel maken Merendroom	9-apr-2015	154	0	154	0	0	0		Ja
7101058 Voorbereiding STEO - Buskavel 1	1-jan-2016	1.329	1.328	0	0	1.328	-1.328		Ja
7101061 voorbereiding STEO-Openb.geb.+civ.werken	1-jan-2016	93	93	0	93	93	0		Ja
7101063 voorbereiding STEO - Trafocatie 1	1-jan-2016	888	874	14	0	422	-422		Ja
7101068 Verb.entree minder-validen geb.Oude Vest	10-nov-2016	35	0	35	0	0	0		Ja
7101177 tijdelijke maatr. Lammenschansdriehoek	6-jul-2017	320	92	228	0	0	0		Ja
7101300 PID initiatieven derden	17-sep-2020	889	285	604	889	285	604		Ja
7101327 klimaatinstallatie Het Gebouw	12-jul-2018	846	716	130	0	0	0		Ja
7101328 zonwering Het Gebouw	12-jul-2018	212	139	72	0	0	0		Ja
7101474 voorbereiding ontwikkeling entree LBSP	4-okt-2018	595	667	-72	595	667	-72		Ja
7101488 Vollenhovekade	18-dec-2018	105	9	95	105	9	95		Ja
7101537 FPDS verduurzaming vastgoed fase 1	15-jul-2019	3.092	2.367	725	0	0	0		Ja
7101593 FPDS verduurzaming vastgoed fase 2	12-nov-2019	1.215	676	539	0	0	0		Ja
7101601 Morssingelblok H2-5	11-jul-2019	717	651	66	354	517	-163		Ja
7101609 herontw. Dolfijn 't Schippertje	19-sep-2019	158	131	27	158	131	27		Ja
7101627 STEO - De Geus	12-nov-2019	2.752	2.516	237	2.752	2.516	237		Ja
7101628 voorbereiding project Diamantlaan	12-nov-2019	50	15	35	50	15	35		Ja
7101634 PID Roosevelt West plot 1A-T Brandsm	21-dec-2017	250	205	45	250	205	45		Ja
7101637 PID Plesmanlaan-Jacobs eo	21-dec-2017	634	634	0	634	634	0	Ja	
7101638 PID Toussaintkade	21-dec-2017	224	223	1	224	223	1		Ja

Kostenplaats	Datum besluit	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten	Ouder 3 jaar
7101639 PID Ter Haarkade 1	21-dec-2017	197	196	1	197	196	1		Ja
7101640 PID Lorentzkade fase 2	21-dec-2017	200	202	-2	200	202	-2		Ja
7101641 PID Rhijnvreugd	21-dec-2017	520	520	0	520	520	0	Ja	
7101642 PID Sumatra	21-dec-2017	258	265	-7	258	265	-7		Ja
7101644 PID Werninkterrein	21-dec-2017	1.244	1.243	0	1.244	1.243	0	Ja	
7101646 PID Watergeuskade	21-dec-2017	495	495	0	495	495	0		Ja
7101649 PID Vondelkwartier	21-dec-2017	823	733	90	823	733	90		Ja
7101650 PID Gebiedsvisie Schipholweg	21-dec-2017	560	560	0	560	560	0	Ja	
7101655 PID Initiatief Brahmslaan 80	21-dec-2017	130	131	-1	130	131	-1		Ja
7101657 PID Corantijnstraat	21-dec-2017	439	439	0	439	439	0	Ja	
7101686 PID Mary Zeldenrustlaan	21-dec-2017	263	248	15	263	248	15		Ja
7101687 PID Bizetpad	21-dec-2017	395	320	75	395	320	75		Ja
7101781 watercompensatie polder Lammenschans	12-nov-2020	350	281	69	0	31	-31		Ja
7101823 PID Barthen	21-dec-2017	85	81	4	85	81	4		Ja
7101829 Kopermolen	28-jan-2021	2.087	1.151	936	279	329	-50		
7101833 PID Verbeekstraat	17-sep-2020	334	345	-11	334	345	-11		Ja
7101837 PID Opaalstraat e.o.	17-sep-2020	125	126	-1	125	126	-1		Ja
7101838 Boshuizerk119 (1e fase HvB) gebouw	13-apr-2021	3.488	573	2.916	0	0	0		
7101839 Telderskade gebied	13-apr-2021	1.015	994	21	0	0	0		
7101841 PID Plexus Kaiserstraat	17-sep-2020	50	47	3	50	47	3		Ja
7101847 PID Rooseveltstraat plot 1B-Blauwhoed	21-dec-2017	211	198	13	211	198	13		Ja
7101857 asbestsanering	29-apr-2021	260	105	155	260	105	155		
7101861 Vastgoedontwikkeling Energiepark	22-jun-2021	2.679	2.101	578	2.679	2.101	578		
7101959 Kooiplein DG 1,2	18-feb-2010	821	123	698	0	0	0		Ja
7101997 gebiedsvisie Rooseveltstraat	21-dec-2021	18	18	0	18	18	0		
7102005 Nieuweroord restkrediet	7-jul-2022	210	158	52	0	6	-6		
7102087 renovatie De Waag	10-nov-2022	900	3	897	0	0	0		
7102088 installaties Trix Terwindstraat	10-nov-2022	423	14	409	0	0	0		
7102097 aankoop sauna	7-jul-2022	1.620	1.604	16	0	0	0		
7102098 PID Archimedesweg	17-sep-2020	100	69	31	100	69	31		Ja
7102101 FPDS kwaliteitsverbetering Stationsplein	7-jul-2022	275	268	7	0	0	0		
7102178 klimaatinstallatie Driftstraat	10-nov-2022	50	0	50	0	0	0		
7102179 klimaatinstallatie Middelstegracht	10-nov-2022	50	0	50	0	0	0		
7102180 klimaatinstallatie Milanenhorst	10-nov-2022	30	0	30	0	0	0		
7102181 klimaatinstallatie Octavialaan	10-nov-2022	50	0	50	0	0	0		
7102182 klimaatinstallatie Roodenburgerstraat	10-nov-2022	50	0	50	0	0	0		
7102183 klimaatinstallatie Slachthuislaan	10-nov-2022	40	0	40	0	0	0		

Kostenplaats	Datum besluit	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten	Ouder 3 jaar
7102184 klimaatinstallatie Topaaslaan	10-nov-2022	30	0	30	0	0	0		
7102185 PID Zernikedreef 10	17-sep-2020	70	70	0	70	70	0		Ja
7102186 PID Pesthuislaan 8	17-sep-2020	120	119	1	120	119	1		Ja
7102266 Huis vd Buurt installaties 15 jr	8-jun-2023	409	0	409	0	0	0		
7102267 Huis vd Buurt installaties 20 jr	8-jun-2023	878	0	878	0	0	0		
7102279 installaties Haagweg 6 Ins Blau	6-jul-2023	370	0	370	0	0	0		
7102312 voorbereiding Entreegebied LBSP	9-nov-2023	72	53	19	0	0	0		
Totaal Gemeentelijk vastgoed		61.457	46.965	14.492	29.091	27.378	1.713		
Beleidssterrein: Wonen									
7101630 Uitvoeringsagenda wonen 2020-2023	14-nov-2019	570	554	16	570	554	16	Ja	
Totaal Wonen		570	554	16	570	554	16		
Totaal Stedelijke ontwikkeling		68.811	54.263	14.548	35.605	33.839	1.766		
Programma: Jeugd en onderwijs									
Beleidssterrein: Jeugd									
7100560 JS speeltoestellen in speeltuinen	11-nov-2021	290	51	239	0	0	0		
7101227 speeltoestellen in speeltuinen 2020-2021	12-nov-2019	360	360	0	0	0	0	Ja	
7101242 nota spelen en bewegen 2017	4-jul-2017	288	172	116	0	0	0		Ja
7102318 Speeltoestellen Trekvaartplein	9-nov-2023	90	0	90	0	0	0		
Totaal Jeugd		1.028	583	444	0	0	0		
Beleidssterrein: Onderwijshuisvesting									
7100404 2017.018 Leonardo Telderskade NIEUWBOUW	20-dec-2016	16.065	15.928	137	0	0	0	Ja	
7100815 3 basisscholen Broekplein	13-nov-2018	8.054	8.062	-9	0	0	0		Ja
7100871 2017.010+011+015 VMBO Boerhaaveln NIEUWB	20-dec-2016	18.231	17.840	391	0	0	0		Ja
7101376 Metrum Schubertlaan 131 ren.en uitbr.	12-maa-2020	4.765	4.765	0	0	0	0	Ja	
7101625 faciliteren nieuwbouw Leonardo college	20-dec-2016	1.400	1.290	110	0	0	0		Ja
7101732 IHP De Weerklank, incl gymzaal	21-dec-2021	6.607	90	6.517	0	0	0		
7101734 IHP Lucas van Leiden Vliet	21-dec-2021	4.995	37	4.958	0	0	0		
7101737 IHP Noachstraat (wissellocatie)	21-dec-2021	5.758	38	5.720	0	0	0		
7101738 IHP scholencomplex De Zwaluw	10-nov-2022	8.842	0	8.842	0	0	0		
7101739 IHP scholencomplex Stevenshof + gymzaal	21-dec-2021	6.320	0	6.320	0	0	0		
7101741 IHP Vlietlandcollege, incl gymzaal	21-dec-2021	26.305	814	25.491	0	0	0		
7101780 sportzaal Oppenheimstraat 4a	12-nov-2020	534	409	125	0	0	0		Ja
Totaal Onderwijshuisvesting		107.876	49.274	58.602	0	0	0		
Totaal Jeugd en onderwijs		108.903	49.857	59.046	0	0	0		

Kostenplaats	Datum besluit	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten	Ouder 3 jaar
Programma: Cultuur, sport en recreatie									
Beleidssterrein: Cultuur									
7100300 vvi kunstinstanties/ accommodaties	1-okt-2019	622	0	622	0	0	0		Ja
7101110 mdl r&u overig	13-feb-2014	502	422	80	502	422	80		Ja
7101179 plankosten huisvesting cultuur	6-jul-2017	160	164	-4	160	164	-4	Ja	
7101842 VVI MDL Online	13-nov-2012	200	46	154	0	0	0		Ja
7101843 VVI MDL Publiekvoorzieningen	13-nov-2012	98	4	94	0	0	0		Ja
7101848 VK VVI Stadspodia	13-nov-2018	978	0	978	0	0	0		Ja
7102359 Inrichting depot Museum De Lakenhal 2023	1-okt-2019	18	18	0	0	0	0	Ja	
Totaal Cultuur		2.579	654	1.925	662	586	76		
Beleidssterrein: Cultureel erfgoed									
7102164 installaties Boisotkade 2a (ELO)	22-dec-2022	4.523	39	4.484	0	0	0		
7102165 renovatie Boisotkade 2a (ELO)	22-dec-2022	3.468	170	3.298	0	0	0		
Totaal Cultureel erfgoed		7.991	209	7.781	0	0	0		
Beleidssterrein: Sport									
7100673 combibad gebouw binnenbad De Vliet	10-sep-2015	13.892	13.379	513	0	11	-11		Ja
7100714 verv. Toplaag wetruveld sportpark Noord	18-apr-2019	60	0	60	60	0	60		Ja
7101046 topsporthal Boshuizerlaan	24-mei-2016	18.309	17.439	870	550	49	501		Ja
7101127 nieuwbouw ijshal	10-nov-2016	14.735	13.982	753	0	0	0		Ja
7101245 indoor sportcentrum (15 jaar)	19-sep-2019	4.729	4.704	25	50	50	0		Ja
7101453 installaties combibad De Vliet	15-feb-2018	6.556	5.803	753	0	0	0		Ja
7101478 combibad openbare ruimte De Vliet	15-feb-2018	5.798	2.160	3.638	0	0	0		Ja
7101510 ijshal installaties	24-jan-2019	5.578	4.956	621	0	0	0		Ja
7101573 Merenwijk-Ren.gravelvelden 1 tm4 tennis	11-nov-2021	211	17	195	0	0	0		
7101610 or indoor sportcentrum	19-sep-2019	2.187	1.285	902	0	0	0		Ja
7101725 Boshuizerkade toplaag kunstgras 2 velden	10-nov-2022	808	718	90	0	126	-126		
7101758 Montgomery toplaag kunstgras 2 velden	12-nov-2020	277	255	23	27	50	-22	Ja	
7101846 ijsdweilmachines	8-apr-2021	772	635	137	120	0	120		
7101890 Cronesteijnkade kunstgras korfbal topplg	10-nov-2022	149	149	0	26	26	0		
7101943 kunstgrasdieptereiniger	11-nov-2021	20	0	20	0	0	0		
7101944 graszaaimachine	11-nov-2021	15	0	15	0	0	0		
7101945 drainagereiniger +zandstrooier	11-nov-2021	25	0	25	0	0	0		
7101946 8814 aanschaf New Holland T5	11-nov-2021	115	94	21	21	0	21		

Kostenplaats	Datum besluit	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten	Ouder 3 jaar
7101947 8815 aanschaf New Holland T5	11-nov-2021	103	103	0	17	0	17		
7101948 8816 aanschaf John Deere 1	11-nov-2021	73	0	73	13	0	13		
7101949 8817 aanschaf John Deere 2	11-nov-2021	54	0	54	9	0	9		
7101951 Cronesteijkade kunstgras korfbal onderb	10-nov-2022	87	84	3	15	0	15		
7101963 inrichting van de nieuwe sportacc.	11-nov-2021	143	125	18	25	0	25		
7102163 zonnepanelen De Zijl	10-nov-2022	125	125	0	22	22	0		
7102174 Keuken indoor sporthal (ISC)	22-dec-2022	93	93	0	0	0	0		
7102259 renovatie Sportpark Noord 40 jr	6-jul-2023	1.013	23	989	0	0	0		
7102260 renovatie Sportpark Noord 15 jr	6-jul-2023	338	2	335	0	0	0		
7102261 renovatie Kikkerpolder II 15 jr	6-jul-2023	250	4	246	0	0	0		
7102262 renovatie Kikkerpolder I 15 jr	6-jul-2023	254	3	251	0	0	0		
7102263 renovatie Kikkerpolder I 40 jr	6-jul-2023	761	34	727	0	2	-2		
7102264 renovatie Kikkerpolder II 40 jr	6-jul-2023	750	34	716	0	0	0		
7102335 herinrichting Wijk sportpark de Mors	12-okt-2023	350	61	289	0	0	0		
7102342 Sportp de Mors Kunstgras toplaag (12jr)	21-dec-2023	650	0	650	0	0	0		
7102343 Sportp de Mors Kunstgras onderbouw(24jr)	21-dec-2023	600	0	600	0	0	0		
Totaal Sport		79.877	66.267	13.610	954	335	619		
Beleidssterrein: Recreatie									
7100405 nieuwbouw huisvesting Jeugddorp	5-nov-2013	0	0	0	0	0	0	Ja	
7101969 verslimmen stroomvoorz.evenem en markten	11-nov-2021	318	42	276	159	21	138		
Totaal Recreatie		318	42	276	159	21	138		
Totaal Cultuur, sport en recreatie		90.765	67.173	23.592	1.776	942	834		
Programma: Maatschappelijke ondersteuning									
Beleidssterrein: Sociale binding en participatie									
7101158 mfa geb.Eksterpad 4,6 en Nieuw Pancrat	16-maa-2017	152	97	55	0	8	-8	Ja	
7101782 Trix Terwindtstraat mfa	12-nov-2020	1.273	495	778	0	0	0		Ja
Totaal Sociale binding en participatie		1.425	592	833	0	8	-8		
Beleidssterrein: Kwetsbare groepen									
7101599 Verpl.16 woningen Sumatrastr.Statush.	15-jul-2019	568	578	-10	568	578	-10	Ja	
Totaal Kwetsbare groepen		568	578	-10	568	578	-10		
Totaal Maatschappelijke ondersteuning		1.993	1.169	823	568	586	-18		
Programma: Werk en inkomen									
Beleidssterrein: Werken naar vermogen									
Vervanging bedrijfsmiddelen 2022	28-9-2021	522	200	322	0	0	0		

Kostenplaats	Datum besluit	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten	Ouder 3 jaar
Vervanging bedrijfsmiddelen 2023	27-9-2022	526	68	458	0	0	0		
Totaal Werken naar vermogen		1.048	268	780	0	0	0		
Totaal Werk en inkomen		1.048	268	780	0	0	0		
Programma: Algemene dekkingsmiddelen									
Beleidssterrein: Overige alg.dekkingsmiddelen									
7100523 PDF plankosten definitiefase	21-sep-2021	912	1	912	912	1	912		
7101663 PDF Westervoort	21-sep-2021	1.038	977	62	1.038	977	62		
7101671 PDF Diamantplein	21-sep-2021	297	286	11	297	286	11		
7101673 PDF Renovatie Trien Semlerstraat	21-sep-2021	179	179	0	179	179	0	Ja	
7101850 PDF Bedrijventerrein Vlietzone-Midden	21-sep-2021	368	374	-6	368	374	-6		
7101853 PDF Sportpark De Mors	21-sep-2021	144	144	0	144	144	0	Ja	
7101972 PDF Herinr.openb.ruimte Verbeekstraat	21-sep-2021	102	102	0	102	102	0	Ja	
7102006 PDF herontw. Rivierenbuurt Meerburg	21-sep-2021	405	369	35	405	369	35		
7102168 PDF Gebiedsvisie de zwijger Plankosten	21-sep-2021	992	713	279	992	713	279		
7102177 PDF Haalheidsstudie autogarage M-kavels	21-sep-2021	217	159	58	217	159	58		
7102188 PDF herinrichting muziekeducatie	21-sep-2021	318	180	138	318	180	138		
7102323 PDF Uitbr. volkstuinten Oostvlietpolder	28-sep-2021	142	65	77	142	65	77		
7102333 PDF Nieuwbouw Stadswerf	21-sep-2021	171	56	115	171	56	115		
Totaal Overige alg.dekkingsmiddelen		5.284	3.604	1.680	5.284	3.604	1.680		
Totaal Algemene dekkingsmiddelen		5.284	3.604	1.680	5.284	3.604	1.680		
Programma: Overhead									
Beleidssterrein: Overhead									
7100289 VK Wagenpark 6 jaar	16-maa-2021	31	0	31	0	0	0		
7100290 VK Wagenpark 8 jaar	28-sep-2021	601	0	601	0	0	0		
7101032 hefbrug	2-okt-2018	41	0	41	0	0	0		Ja
7101138 meubilair flexwerken	22-nov-2016	264	258	6	0	0	0	Ja	
7101156 ambtelijke hv 2020 verbouw Stadhuis	7-jun-2016	19.947	19.660	287	359	362	-3		Ja
7101183 pilot flexwerken	4-jul-2017	444	393	50	444	393	50	Ja	
7101249 restauratie raadszaal (gebouw)	26-sep-2017	1.205	1.205	0	7	7	0	Ja	
7101250 restauratie raadszaal (installaties)	26-sep-2017	247	246	1	2	2	0	Ja	
7101326 renovatie gevel Stadhuis	18-apr-2019	1.275	1.059	216	0	0	0		Ja
7101433 Meubilair Stoelen 2021	29-sep-2020	537	468	69	4	4	0		Ja
7101435 Meubilair Overig 2021	29-sep-2020	1.492	782	710	10	10	0		Ja
7101483 stadhuis nieuwbouw 40 jaar	13-nov-2018	4.725	4.593	131	36	36	0		Ja
7101484 stadhuis installaties 15 jaar	13-nov-2018	4.368	4.286	82	33	33	0		Ja

Kostenplaats	Datum besluit	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten	Ouder 3 jaar
7101899 Aebi-schmidt E-Swingo veegmachine&R2156	27-sep-2022	267	267	0	0	0	0	Ja	
7101980 zaakgericht werken 2de fase	8-jun-2021	602	202	400	0	0	0	Ja	
7102060 Vrachtwagen voor weesfietsenacties	10-nov-2022	70	59	11	0	0	0		
7102086 parkeerdek Le Pooleweg 11	10-nov-2022	1.155	0	1.155	0	0	0		
7102103 CR 2020 AV-middelen Stadhs LN ex.raadsza	15-nov-2022	280	290	-10	0	0	0	Ja	
7102107 2019 AV-middelen Stads Kantoor Leiden	15-nov-2022	95	95	0	0	0	0	Ja	
7102108 CR 2020 AV-middelen Raadszaal Leiden	15-nov-2022	618	510	108	0	0	0		
7102109 aanschaf Fat clients 2020	15-nov-2022	87	87	0	0	0	0	Ja	
7102110 aanschaf software 2019 (vh LP)	15-nov-2022	20	20	0	0	0	0	Ja	
7102111 aanschaf spendanalysetool	15-nov-2022	3	3	0	0	0	0	Ja	
7102112 AV-middelen Holland Rijnland	15-nov-2022	12	12	0	0	0	0	Ja	
7102113 AV-middelen Leiden div.locaties	15-nov-2022	50	50	0	0	0	0	Ja	
7102114 CR AV-middelen Leiden DZB	15-nov-2022	6	5	2	0	0	0		
7102115 AV-middelen Leiderdorp gemeentehuis	15-nov-2022	36	36	0	0	0	0	Ja	
7102116 CR AV-middelen Oegstgeest	15-nov-2022	71	71	0	0	0	0		
7102117 AV-middelen Zoeterwoude	15-nov-2022	13	13	0	0	0	0	Ja	
7102118 basisregistratie ondergrond 2013 (vh LN)	15-nov-2022	2	2	0	0	0	0	Ja	
7102119 bevolking software GBA 2019 (vh LP)	15-nov-2022	6	6	0	0	0	0	Ja	
7102120 centrale (12k harw en rest uren) 2018	15-nov-2022	24	24	0	0	0	0	Ja	
7102122 contractbeheersysteem	15-nov-2022	35	35	0	0	0	0	Ja	
7102123 CR core switches 2022	15-nov-2022	418	151	267	0	0	0		
7102124 CR fat clients 2022	15-nov-2022	11	16	-4	0	0	0	Ja	
7102125 GBKN naar basisregistratie 2013 (vh LN)	15-nov-2022	105	105	0	0	0	0	Ja	
7102126 kantoor71 dockingstations 2021	15-nov-2022	51	51	0	0	0	0	Ja	
7102127 CR kantoor71 dockingstations 2021-2022	15-nov-2022	112	27	85	0	0	0		
7102128 CR kantoor71 kiosken en toebehoren 2021	15-nov-2022	48	6	42	0	0	0		
7102129 kantoor71 surfaces en toebehoren 2019	15-nov-2022	810	810	0	0	0	0	Ja	
7102130 kantoor71 surfaces en toebehoren 2020	15-nov-2022	358	358	0	0	0	0	Ja	
7102131 kantoor71 surfaces en toebehoren 2021	15-nov-2022	450	450	0	0	0	0	Ja	
7102132 CR kantoor71 surfaces en toebehoren 2022	15-nov-2022	800	765	35	0	0	0		
7102133 monitoren 2018	15-nov-2022	114	114	0	0	0	0	Ja	

Kostenplaats	Datum besluit	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten	Ouder 3 jaar
7102134 CR monitoren 2022	15-nov-2022	410	143	267	0	0	0		
7102135 Onguard 2019	15-nov-2022	10	10	0	0	0	0	Ja	
7102136 Proquero	15-nov-2022	506	506	0	0	0	0	Ja	
7102137 switches 2018	15-nov-2022	282	282	0	0	0	0	Ja	
7102138 CR tachymeters 2 stuks (vh LN 7101354)	15-nov-2022	204	129	75	0	0	0		
7102139 CR telefooninstallatie-centrale 2021	15-nov-2022	700	0	700	0	0	0	Ja	
7102140 telefoontoestellen 2018	15-nov-2022	45	45	0	0	0	0	Ja	
7102141 CR telefoontoestellen 2022	15-nov-2022	546	299	248	0	0	0		
7102144 CR docking /Monitoren/ werkstations 2023	27-sep-2022	350	0	350	0	0	0		
7102147 CR surfaces + toebehoren 2023	27-sep-2022	1.100	872	228	0	0	0		
7102153 CR telefonie 5 jaar (toestellen) 2023	27-sep-2022	128	35	93	0	0	0		
7102157 CR verbouwing Tweelinghuis 2020	15-nov-2022	613	550	63	0	0	0		
7102158 vervanging AV-middelen TWH 2021	15-nov-2022	54	54	0	0	0	0	Ja	
7102166 self service zuilen Level hardware	15-jul-2019	30	0	30	0	0	0	Ja	
7102167 self service zuilen Level software	15-jul-2019	20	0	20	0	0	0	Ja	
7102172 mini knikshovel met aanbouw heggenschaar	15-nov-2022	90	0	90	0	0	0		
7102195 2x rioolspuitaanhangwagens	11-mei-2023	98	97	0	0	0	0	Ja	
7102198 RAVO veegmachine 2155	16-maa-2021	185	185	0	0	0	0	Ja	
7102199 RAVO veegmachine 2154	16-maa-2021	185	185	0	0	0	0	Ja	
7102200 CR AV-middelen LDP Werf en Atrium 2022	14-maa-2023	6	6	0	0	0	0	Ja	
7102201 CR Documentscanners 2022	14-maa-2023	32	32	0	0	0	0	Ja	
7102202 Hulpmiddelen tbv kiepwagens 4519 & 4520	28-sep-2021	14	15	0	0	0	0	Ja	
7102255 CR AV-middelen Raadszaal Leiderdorp 2023	30-mei-2023	135	132	3	0	0	0		
7102256 CR AV-middelen Raadszaal Oegstgeest 2023	30-mei-2023	150	147	3	0	0	0		
7102257 CR AV-middelen Raadszaal OEG opties 2023	30-mei-2023	40	31	9	0	0	0		
7102258 CR AV-middelen Raadszaal Zoeterwoude'23	30-mei-2023	115	119	-4	0	0	0	Ja	
7102315 houtversnippermachine TP175 Mobile ZE	2-okt-2023	49	49	0	0	0	0	Ja	
7102317 renovatie stallen Kinderboerderij	9-nov-2023	80	28	52	0	0	0		
7102320 Mercedes-Benz Sprinter riolering 5330	28-sep-2021	58	58	0	0	0	0	Ja	
7102321 Mercedes-Benz Sprinter gemalen 5329	28-sep-2021	57	57	0	0	0	0	Ja	
7102322 CR Thuiswerkvoorzieningen Leiden 2023	9-nov-2023	591	278	313	0	0	0		

Kostenplaats	Datum besluit	Krediet	Uitgaven t/m lopend dienstjaar	Restant krediet	Te realiseren inkomsten	Inkomsten t/m lopend dienstjaar	Nog te realiseren inkomsten	Af te sluiten	Ouder 3 jaar
7102327 DAF CF Zijlader I&R 1669	28-sep-2021	337	0	337	0	0	0		
7102328 DAF CF Zijlader I&R 1668	28-sep-2021	337	0	337	0	0	0		
7102329 DAF CF Zijlader I&R 1667	28-sep-2021	337	0	337	0	0	0		
7102330 DAF CF Zijlader I&R 1670	28-sep-2021	337	0	337	0	0	0		
7102331 Thuiswerkmiddelen deelnemende gemeenten	21-dec-2023	250	0	250	0	0	0		
7102336 Veegmachines elektrisch	27-sep-2022	28	0	28	0	0	0		
7102339 Aebi-schmidt E-Swingo veegmachinel&R2157	27-sep-2022	267	267	0	0	0	0	Ja	
7102340 AV-middelen DZB 2023	21-dec-2023	30	25	5	0	0	0		
7102341 AV-middelen Raadszaal Oegstg 2023 MEER	21-dec-2023	38	0	38	0	0	0		
Totaal Overhead		50.752	42.229	8.523	894	847	48		
Totaal Overhead		50.752	42.229	8.523	894	847	48		
Totaal		752.794	380.212	372.582	158.704	80.210	78.494		

Bedragen * € 1.000

Bijzondere afwikkelingsverschillen

Naast de investeringen die hierboven in het overzicht staan, zijn nog enkele bijzondere mutaties gedaan op kredieten die op of voor 31-12-2022 al afgesloten waren:

	Bedrag * € 1.000
Afboeken boekwaarde Broekplein ivm sloop	409
Afboeken boekwaarde fietspad N206-Plesmanlaan	3.341
Overige afboekingen	17
Totaal	3.767

Afboeken boekwaarde Broekplein ivm sloop

De restantboekwaarde van de Broekpleinscholen is afgeboekt in verband met sloop. De sloop is onderdeel van het project 'Nieuwbouw Broekpleinscholen'.

Afboeken boekwaarde fietspad N206-Plesmanlaan

Bij de 1e Technische wijziging 2023 heeft de raad besloten om deze boekwaarde ten laste van de reserve afschrijvingen investeringen te brengen. (RB23.0015)

5.5 Opvolging aanbevelingen Rekenkamercommissie

In deze bijlage rapporteert het college over de opvolging van de aanbevelingen uit de rapporten van de Rekenkamercommissie uit de periode 2021-2023.

RV 21.0008 Aanbevelingen rapport Rekenkamercommissie 'Evaluatie duurzaamheidsbeleid gemeente Leiden'

Besluitpunt	Raad	College	Toelichting op voortgang
1. In te stemmen met de conclusies van het onderzoeksrapport Evaluatie duurzaamheidsbeleid gemeente Leiden (CE Delft, november 2020) en van de brief van de Rekenkamercommissie Leiden-Leiderdorp Duurzaam Leiden: worstelen met de ambities van 26 november 2020;	x		RV 21.0008 is vastgesteld door de raad op 8 april 2021.
2. Het college te verzoeken om: <ul style="list-style-type: none"> ■ Een voorstel te doen voor het formeel vastleggen van de doelen van het duurzaamheidsbeleid en daarbij aan te geven via welke indicatoren de realisatie van het beleid kan worden bijgehouden; ■ Inzichtelijk te maken welke extra tussendoelen worden beoogd en welke middelen worden ingezet om de eerder vastgestelde en toekomstige doelstellingen te halen; ■ Daarbij ook in te gaan op het bredere instrumentarium: juridische en fiscale instrumenten; ■ Jaarlijks geïntegreerd te rapporteren over de realisatie van de doelstellingen, de ingezette instrumenten en de daarmee gemoeide kosten 		x	<ul style="list-style-type: none"> ■ In de programmabegroting zijn per duurzaamheidsbeleidsterrein (3D circulaire economie, 4A Duurzame mobiliteit, 5E Klimaatadaptatie, 6D Energietransitie) de hoofddoelen en indicatoren opgenomen. ■ Het college heeft in de uitvoeringsprogramma's, de P&C-cyclus aangegeven aan welke (tussen)doelstellingen wordt gewerkt en welke middelen hiervoor worden benut. ■ Voor sommige opgaven zijn juridische en fiscale instrumenten beschikbaar, maar voor sommige ook niet of nog onvoldoende. In alle gevallen is het de vraag of ze passend zijn voor Leiden en voor de wijze waarop de transitie momenteel het beste invulling kan krijgen. Het toepassen van fiscale instrumenten brengt soms veel uitvoeringskosten met zich mee en veroorzaakt niet altijd de prikkel die nodig is voor gedragsverandering. Het college heeft dus oog voor deze instrumenten, maar ziet deze momenteel niet als een belangrijke factor in de transitie. Daarnaast volgt het college landelijke ontwikkelingen. Op het gebied van klimaatadaptatie vindt er landelijk veel onderzoek plaats naar welke indicatoren zinvol zijn. Kortom, we houden landelijke ontwikkelingen op dit vlak scherp in de gaten en sluiten aan wanneer dat kan. ■ Vanaf de begroting 2024 is er een paragraaf duurzaamheid opgenomen om naast de informatie vanuit de verschillende beleidsvelden een integraal beeld te kunnen geven.
3. Het voornemen uit te spreken om: <ul style="list-style-type: none"> ■ Regelmatig met het college in gesprek te gaan over de uitvoeringsprogramma's; ■ Daarbij prioriteit te geven aan die zaken waar de gemeente zelf invloed op heeft; ■ Afspraken met het college te maken over het informeren van de raad over het realiseren van de doelstellingen, de ingezette instrumenten en de daarmee gemoeide kosten; ■ Jaarlijks samen met het college de effectiviteit van de ingezette instrumenten te evalueren; 	x		Regelmatig zijn en worden raadsvoorstellen in de commissies en raad besproken m.b.t. duurzaamheid. Te denken valt aan de thema's duurzame mobiliteit, circulaire economie, klimaatadaptatie en energietransitie. Het college informeert de raad met diverse voortgangsrapportages. Dit zal verder voortgezet worden.
4. Dat het college over de voortgang rapporteert van punt 2 en dat de raad de voortgang van punt 3 bewaakt.	x	x	<ul style="list-style-type: none"> ■ M.b.t. aanbeveling raad: de raad kan dit monitoren bij bijvoorbeeld de P&C cyclus. ■ M.b.t. aanbeveling college: zie hierboven

RV 21.0029 Aanbevelingen rapport Rekenkamercommissie 'Onderzoek naar de werking van het Bomenfonds in Leiden'

Besluitpunt	Raad	College	Toelichting op voortgang
1. De conclusies van de rekenkamercommissie over te nemen en de aanbevelingen en suggesties te betrekken bij de behandeling van de nieuwe bomenverordening;	x		RV 21.0029 is vastgesteld door de raad op 29 april 2021. Op 3 juni 2021 heeft de raad een wijziging van de Verordening voor de fysieke leefomgeving op het onderdeel bomen vastgesteld (RV 21.0023).

Besluitpunt	Raad	College	Toelichting op voortgang
2. In de nieuwe bomenverordening een heldere keuze te maken inzake het advies van de rekenkamercommissie om het doel van het bomenbeleid in relatie tot kap en herplant te beperken tot het handhaven van de waarde van het bomenbestand en het bomenfonds niet te gebruiken om het overige groen te bekostigen.	x		Op 21 december 2023 heeft de raad een wijziging van de Verordening voor de fysieke leefomgeving op het onderdeel Houtopstanden vastgesteld (RV 23.0085). Hierbij zijn geen amendementen gedaan die de inzet van het bomenfonds beperkt tot alleen bomen en niet overige groen. In de verordening is wel opgenomen dat dit overige waardevolle groen niet de hoofdsom van de investering kan zijn en alleen aanvullend kan zijn op de aanplant van bomen. In 2023 werd het bomenfonds wederom ingezet voor het behoud van groeiplaatsen voor bomen bij ruimtelijke ontwikkeling. In het algemeen wordt er in compensatieplannen ruim terug geplant en is er sprake van een positief bomensaldo.
3. Het college te verzoeken om het beleid eenvoudiger en beter uitvoerbaar te maken: <ul style="list-style-type: none"> Verplicht bij alle kapvergunningen het doen van een storting in het Bomenfonds om beter te garanderen dat vergunninghouders hun compensatieplannen daadwerkelijk uitvoeren. Voer voor deze stortingen één eenduidige administratie, waarin zowel de compensatie van bomen én boomwaarde als de uitputting van budgetten wordt bijgehouden. Gebruik deze administratie om serieus werk te maken van handhaving van de compensatieplannen. 		x	<ul style="list-style-type: none"> De raad heeft bij de behandeling van de gewijzigde bomenverordening 2023 ingestemd met de inzet van bomenfonds alleen bij kapvergunningen voor ruimtelijke ordening. Bij beheerkap en vergunningen voor gevaarzetting waarbij 1 op 1 wordt herplant wordt in de regel geen storting van een waarborgsom in het bomenfonds gevraagd. Proces rond stortingen in het bomenfonds is tegen de lamp gehouden en sterk verbeterd. Het verbeterde proces is 16 november 2021 tijdens een informele bijeenkomst Bomenfonds (commissie LB) gepresenteerd aan de raad. De gedane verbeteringen aan de bomenverordeningen en het proces rondom het bomenfonds steunen ons bij handhaving van de compensatieplannen. Compensatieplannen worden afgewogen in het vergunningsproces en de uitvoer als voorwaarde opgenomen in de vergunning. Stortingen zijn overzichtelijk in te zien in een dashboard. Verder is er een vast afhandelingsproces waarbij na controle van de herplant het gestorte bedrag geheel of deels wordt terugbetaald. Restbedragen vervallen uiteindelijk aan de reserve bomenfonds.
4. Het college te verzoeken om met een voorstel te komen om de kosten van administratie en handhaving te financieren door middel van een opslag op de stortingen in het Bomenfonds;		x	Dit voorstel is niet overgenomen. Er was ook geen noodzaak toe en bovendien is het niet toegestaan als gemeente om op deze wijze te verdienen aan een verordening. Kosten in rekening brengen aan de vergunninghouders die te maken hebben met het bijhouden van het bomenfonds is niet toegestaan. De storting in het bomenfonds is alleen voor compensatie en niet voor iets anders. Daarom kan deze aanbeveling niet overgenomen worden. Administratie en andere kosten moet door middel van leges worden gedekt.
5. Het college te verzoeken voor het einde van het jaar te rapporteren over de (voorgenomen) verbeteringen in de administratie rondom het bomenfonds.		x	Het verbeterde proces is 16 november 2021 tijdens een informele bijeenkomst Bomenfonds (commissie LB) gepresenteerd aan de raad. De raad wordt periodiek via de P&C-cyclus geïnformeerd over de omvang van het Bomenfonds. Bij het aantreden van de nieuwe raadsleden in de huidige collegeperiode (2022-2026) zijn de raadsleden via een presentatie geïnformeerd over de werking van de Verordening voor de Fysieke leefomgeving onderdeel houtopstanden en de werking van het bomenfonds daarin.

RV 21.0138 Aanbevelingen rapport Rekenkamercommissie 'De informatiepositie van de raad bij verbonden partijen'

Besluitpunt	Raad	College	Toelichting op voortgang
1. In te stemmen met de conclusies van het onderzoeksrapport "De informatievoorziening van de Raad bij verbonden partijen" en de brief van de Rekenkamercommissie Leiden-Leiderdorp "De werking van doorwerking" van 11 oktober 2021;	x		RV 21.0138 is vastgesteld door de raad op 21 december 2021

Besluitpunt	Raad	College	Toelichting op voortgang
<p>2. In te stemmen met de in de rekenkamerbrief van 11 oktober 2021 vermelde aanbevelingen voor de gemeenteraad van Leiden, te weten:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Bepaal aan welke tafel raadsleden, griffie, college en ambtelijke organisatie elkaar periodiek ontmoeten voor het gesprek over het samenwerken als zodanig: wat komt er op ons af, wat betekent dat voor de raad en welke informatie is gewenst? ■ Bespreek hoe de raad de vertaalslag gaat maken van de informatiestromen naar politieke en maatschappelijke keuzes. Peil daarbij op een raadssensitieve wijze de informatiebehoefte, los van de bestaande voorschriften en procedures. Zorg voor regelmatige en toegankelijke informatie aan de raad die uitdaagt en verleidt tot het nemen van de rol die de raad in deze discussies dient te nemen. ■ Kies op basis van risico en maatschappelijke impact welke samenwerkingen de komende raadsperiode bijzondere aandacht vragen en geef aan die verbanden prioriteit in tijd, op agenda's en in politieke energie. ■ Overweeg om bij de geprioriteerde samenwerkingsverbanden te gaan werken met twee raadsrapporteurs die het samenwerkingsverband volgen. De raadsrapporteurs nemen kennis van zienswijzen van andere gemeenten en brengen gevraagd en ongevraagd 'neutraal' advies uit aan de raad. ■ Zet het gesprek over verbinding met raadsleden van andere gemeenten voort. 	x		<p>RV 21.0138 is vastgesteld door de raad op 21 december 2021.</p> <p>Begin 2024 heeft een gesprek over dit onderwerp plaatsgevonden met enkele raadsleden om te verkennen wat de behoefte vanuit de raad is en wat de mogelijkheden zijn. De raad zal hier zelf keuzes in moeten maken.</p>
<p>3. Het college te verzoeken de aanbevelingen vermeld in de rekenkamerbrief van 11 oktober 2021 gericht aan het college over te nemen, te weten:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Maak een actueel en beknopt gemeentelijk kader voor de samenwerking, bijvoorbeeld via een aanvulling of actualisering van het huidige Beleidskader Verbonden Partijen. Geef aandacht aan de vraag: op welk moment en met welke informatie wordt de raad bij de samenwerking betrokken. Wat mogen raad, college, ambtelijke organisatie, griffie en samenwerkingsverbanden van elkaar op welk moment verwachten, zodat ieder zijn rol goed kan vervullen. Formuleer dit 'positief', vanuit de wensen en mogelijkheden. De raad verzoekt het college om dit beleidskader voor de zomer van 2022 naar de raad te sturen; ■ Zie erop toe dat de voorstellen aan de raad helder en eenduidig verwijzen naar dit eigen kader. Gebruik in ieder geval ondubbelzinnige terminologie: het eigen gemeentelijk kader voor Leiden is iets anders dan de beleidskaders of de kadernota van een verbonden partij zelf, of regionale afspraken over de financiering van verbonden partijen dan wel wettelijke kaders die voor een samenwerkingsverband gelden. ■ Zet de raadsvoorstellen met betrekking tot de financiële stukken van verbonden partijen strakker en eenduidiger op: de kadernota en een voorlopige jaarrekening zijn ter informatie, en bij de ontwerpbegroting kan een zienswijze worden gegeven. Beschikt de raad daarnaast nog over andere 'positieve' mogelijkheden, bijvoorbeeld op grond van een eigen gemeentelijk kader of regionale afspraken, vermeld dit dan eveneens in het voorstel en gebruik hiervoor een eenduidige taal. 		x	<ul style="list-style-type: none"> ■ Er is een aanvang gemaakt met de actualisatie van het beleidskader Verbonden Partijen. Hierbij worden de genoemde aanbevelingen in acht genomen en wordt ook rekening gehouden met noodzakelijke aanpassingen als gevolg van de wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen per 1 juli 2022. Deze wet biedt de raad ook voldoende en verschillende mogelijkheden om de informatievoorziening vanuit en over de verbonden partijen vorm te laten geven. Het college komt naar verwachting rond de zomer van 2024 met een voorstel voor het stellen van kaders voor sturing op verbonden partijen. ■ Hierop wordt intern getoetst bij voorstellen aan de raad. ■ De raadsvoorstellen waarin de stukken van de GR-en worden aangeboden aan de raad zijn eenduidig. De besluitteksten zijn niet uniform maar voldoen aan de norm: bijvoorbeeld besluiten over zienswijzen bij begroting en begrotingswijzigingen, en ter informatie bij kadernota's en jaarstukken.
<p>4. Het college te verzoeken om in 2023 te rapporteren aan de raad over de voortgang van de uitvoering van de aanbevelingen in de rekenkamerbrief van 11 oktober 2021.</p>		x	<p>De raad wordt via de jaarstukken geïnformeerd over de verdere voortgang van de uitvoering van de aanbevelingen. Dit is op 23 april 2020 door de raad besloten (RV 20.0022).</p> <p>Bij het aankomende voorstel ter vervanging van het huidige beleidskader verbonden partijen gaat het college opnieuw in op de opvolging van de aanbevelingen.</p>

RV 22.0037 Aanbevelingen Brief Rekenkamercommissie 'Inzicht in de Jeugdzorg' n.a.v. het onderzoeksrapport 'Jeugdhulp zonder verwijzing'

Besluitpunt	Raad	College	Toelichting op voortgang
1. In te stemmen met de conclusies van het onderzoeksrapport 'Jeugdhulp zonder verwijzing' (In advies & management van 25 januari 2022) en de brief van de Rekenkamercommissie Leiden-Leiderdorp "Inzicht in de jeugdzorg?" van 15 februari 2022;	x		RV 22.0037 is vastgesteld door de raad op 14 juni 2022.
2. De volgende aanbevelingen voor de gemeenteraad uit de Rekenkamerbrief van 15 februari 2022 te onderschrijven: <ul style="list-style-type: none"> ■ Zorg voor continue aandacht voor de sturingsfilosofie en de uitwerking daarvan in indicatoren, rapportages en besluitvorming wat betreft de kaderstellende rol van de raad. ■ Gebruik de verkregen informatie als gemeenteraad om uw kaderstellende en controlerende rol waar te maken. 	x		RV 22.0037 is vastgesteld door de raad op 14 juni 2022, waarbij deze aanbevelingen zijn overgenomen. De raad heeft aandacht voor de genoemde elementen en gebruikt deze ook voor de kaderstellende en controlerende rol.
3. De volgende aanbevelingen voor het college uit de Rekenkamerbrief van 15 februari 2022 over te nemen: <ul style="list-style-type: none"> ■ Gebruik de uitkomsten van het voorliggend onderzoek bij het uitwerken van de vraag welke gegevens nodig zijn om het ingezette beleid en ontwikkelingen te kunnen monitoren en bij te stellen. ■ Beperk de administratieve lasten maar registreer wat nodig is vanuit het besef dat inzicht in de hulp nodig is om beter te kunnen sturen bij het verbeteren van het beleid. Heb hierbij aandacht voor: <ul style="list-style-type: none"> - het soort hulp (preventief, licht, middelzwaar, zwaar) dat geboden wordt; - de categorieën problemen waar deze hulp een oplossing voor biedt; - een registratie vanaf het eerste gesprek (in plaats van vanaf het derde gesprek); - de kwalitatieve aspecten van de hulp. Leg deze aandachtspunten naast de lijst met indicatoren die is opgesteld in het addendum bij de overeenkomst tussen gemeente en de Stichting Jeugdteams Leidse Regio en bezie welke aanscherping daarin nodig is ■ Evalueer na een periode van twee jaar hoe de opbrengst van betere inzichten door registratie zich verhoudt tot de administratieve lasten van de hulpverleners als gevolg van het registreren ■ Analyseer de data van het CBS. Ze bevatten een schat aan informatie, ook op wijkniveau, die niet benut wordt. ■ Analyseer de gevolgen van de nieuwe verordening voor de kinderen met een behoefte voor zwaardere hulp en neem adequate maatregelen indien deze kinderen tussen wal en schip dreigen te vallen. ■ Onderzoek en analyseer het aandeel en de aard van preventie bij de activiteiten van de JGT's 		x	<ul style="list-style-type: none"> ■ We kijken bij de doorontwikkeling en evaluatie over monitoring en sturing zorgvuldig naar de uitkomsten van het onderzoek. Waar nodig nemen we dit mee in het monitoren en bijstellen van de al ingezette koers. ■ We hebben de suggesties uit het rapport voor registratie naast de reeds bestaande lijst met indicatoren gelegd. We hebben gekeken welke aanscherping van de huidige registratie wenselijk is en aanpassingen gedaan door middel van een nieuw addendum. ■ Elk kwartaal worden kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren gerapporteerd aan en geëvalueerd door de accounthouders van de jeugdteams. Dit blijven we voortzetten. Administratieve last is hierbij een onderdeel. ■ De data van het CBS is geanalyseerd. In de praktijk is echter gebleken dat deze data niet de inzet van het Jeugdteam kan aflezen en ook geen causaal verband aan te tonen is met het werk van het Jeugdteam. ■ Na analyse is sinds 2022 accounthouderschap en contractmanagement van specialistische jeugdzorg georganiseerd vanuit de regio Holland Rijnland. Hiernaast koopt Service Organisatie Zorg (SOZ) specialistische jeugdhulp in. Wanneer passende specialistische jeugdhulp niet ingekocht blijkt te zijn kan middels tweetal maatregelen, de Nee-Tenzij regeling en de expertteam aanvraag, toch de passende specialistische jeugdhulp worden georganiseerd. Zo wordt voorkomen dat kinderen tussen wal en schip vallen. Deze maatregelen worden medio 2024 geëvalueerd en mogelijk aangepast. ■ Uit analyse blijkt dat door de inzet op preventie bij de jeugdteams de verwijzingen vanuit het jeugdteam naar de sociale basis is toegenomen in 2023. Zoals ook in de brief 'Reactie college op aanbevelingen in rapport Rekenkamercommissie 'Jeugdhulp zonder verwijzing' van 31 maart 2022 (Z27296790A7) beschreven, valt het aanbod van de jeugdteams onder de jeugdwet, wat maakt dat preventie buiten het aanbod valt. Toch zetten jeugdteams acties in gericht op preventie. Zo hebben de jeugdteams twee sociaal makelaars in dienst genomen en het Bureau en Triage team (BenT) opgericht om toe te leiden naar passend preventieve aanbod in de sociale basis voordat jeugdhulp wordt ingezet.
4. Het college te verzoeken: <ul style="list-style-type: none"> ■ de bovengenoemde aanbevelingen gericht uit te werken, ■ de raad daarover te informeren via een collegebrief aan de raad en ■ de raad in de Jaarstukken 2022 t/m 2024 te informeren over de voortgang van de uitvoering van de aanbevelingen. 		x	<ul style="list-style-type: none"> ■ De bovengenoemde aanbeveling zijn gericht uitgewerkt. Aan de aanbeveling tot het actualiseren van het beleidskader is nog niet volledig uitvoering gegeven ■ De raad is reeds geïnformeerd door het college in de brief 'Reactie college op aanbevelingen in rapport rekenkamercommissie' (31 maart 2022). ■ De raad wordt via de jaarstukken geïnformeerd over de verdere voortgang van de uitvoering van de aanbevelingen. Dit is op 23 april 2020 door de raad besloten (RV 20.0022).

RV 22.0086 Aanbevelingen rapport Rekenkamercommissie 'Een goed rioolbeleid is op de toekomst voorbereid'

Besluitpunt	Raad	College	Toelichting op voortgang
1. In te stemmen met de conclusies van het onderzoeksrapport 'Een goed rioolbeleid is op de toekomst voorbereid' (Ambient Advies BV, 21 september 2022) en van de brief van de Rekenkamercommissie Leiden-Leiderdorp 'Een goed rioolbeleid is op de toekomst voorbereid' van 2 november 2022	x		RV 22.0086 is vastgesteld in de raad van 2 februari 2023.
2. Het college te verzoeken toe te werken naar meer risicogestuurd beheer en onderhoud van de riolering door verfijning van de inspectiewerkwijze.		x	Op 21 december 2023 is het Integraal Waterketenprogramma 2024-2028 Leidse Regio (IWKP) vastgesteld (RV 23.0127). Risicogestuurd beheer wordt o.a. toegepast middels KCF methodiek, FMECA, DoFeMaMe.
3. De gemeenteraad en het college te verzoeken actiever te sturen op het tempo van rioolvervangings. Het is van belang dat de raad actief informatie vraagt en ontvangt van het college over de planning en kosten.	x	x	De voortgang van de rioolvervangings wordt beschreven in de P&C producten. Het College en Raad worden daarnaast actief geïnformeerd middels Kader & Uitvoeringsbesluiten Wijkvernieuwingen, en Uitvoeringsagenda Klimaatadaptief Biodivers Vergroenen.
4. Het college te verzoeken toe te werken naar een strategie voor de omgang met regenwater en grondwater: <ul style="list-style-type: none"> ■ bij het aankomende planproces van het integraal waterketenplan ■ in afstemming met het hoogheemraadschap; en eventuele keuzes ten aanzien van de strategie voor de omgang met regenwater en grondwater aan de raad voor te leggen. 		x	Met het IWKP is een strategie voor de omgang met regenwater en grondwater vastgesteld. Deze strategie is met meerdere partijen afgestemd. Bij rioolvervangings wordt een gescheiden grondwaterregulerend rioolsysteem aangelegd. Het Hoogheemraadschap is een Waterketenpartner en heeft het IWKP 2024-2028 vastgesteld.
5. Het college te verzoeken een onderzoek uit te voeren in hoeverre een financiële prikkel via het tariefstelsel van de rioolheffing kan bijdragen aan het anders omgaan met regenwater door inwoners en bedrijven.		x	In 2023 is gewerkt aan de wensen en bedenkingen voor "Nota invoering van de Riool- en waterzorgheffing 2025, met scenario's en aanbevelingen". De raad krijgt in 2024 keuzen/scenario's voorgelegd m.b.t. Invoering Riool en Waterzorgheffing 2025 (RV 24.0010)
6. Het college te verzoeken voldoende en tijdig aandacht te geven aan de inhoud van het nieuwe integraal waterketenplan en de inwoners en de gemeenteraad tijdig in de gelegenheid te stellen om te participeren bij de keuzes die in het plan worden gemaakt.		x	Op 21 december 2023 is het Integraal Waterketenprogramma 2024-2028 Leidse Regio (IWKP) vastgesteld (RV 23.0127). De inwoners zijn betrokken doordat het IWKP voor participatie ter inzage gelegd is. De raad (commissie L&B) is op verschillende momenten betrokken: <ul style="list-style-type: none"> ■ presentatie Duurzame Wijkvernieuwingen 19 mei 2022, ■ presentatie 17 maart 2023, ■ bespreking 14 december 2023.
7. Het college te verzoeken expliciet vast te leggen welke klimaatadaptieve maatregelen vanaf 2025 aan de rioolheffing mogen worden toegekend		x	In 2023 is gewerkt aan de wensen en bedenkingen voor "Nota invoering van de Riool- en waterzorgheffing 2025, met scenario's en aanbevelingen". Deze wordt begin 2024 aan de raad voorgelegd. Alle kosten van klimaatadaptieve maatregelen worden in 2025 aan de Riool en Waterzorgheffing toegerekend.

RV 23.0075 Aanbevelingen rapport Rekenkamercommissie 'Grip op projecten'

Besluitpunt	Raad	College	Toelichting op voortgang
1. In te stemmen met de conclusies van het onderzoeksrapport 'Grip op projecten' en van de brief van de Rekenkamercommissie Leiden-Leiderdorp 'rekenkameronderzoek Grip op projecten' van 12 mei 2023	x		RV 23.0075 is vastgesteld in de raad van 12 oktober 2023.

Besluitpunt	Raad	College	Toelichting op voortgang
<p>2. Het college te verzoeken:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. zuinig te zijn op het bereikte niveau bij de uitvoering en beheersing van projecten. Blijf investeren in mensen en middelen die daardoor nodig zijn. Houd bij de samenstelling van het team voor een project niet alleen rekening met de benodigde vakinhoudelijke inbreng, maar ook welke bredere professionele vaardigheden nodig zijn – mede in relatie tot het samenspel met de bestuur, politiek, interne organisatie, samenleving en opdrachtnemers. 2. de methodiek 'Planmatig werken aan Leidse opgaven' door te ontwikkelen met aandacht voor: <ul style="list-style-type: none"> ■ Het bepalen van de aard en de moeilijkheidsgraad van de opgave. ■ Het samenstellen van een hiervoor passend team met behulp van professionele teamcasting. ■ Het versterken van coproductie met bewoners, bedrijven en organisaties in de samenleving (waarbij participatie meer is dan betrekken bij de beleidsvoorbereiding). ■ Het versterken van de interne samenwerking binnen het gemeentebestuur (raad, college en organisatie) met het oog op betrouwbare en slagvaardige samenwerking met de samenleving. ■ Het versterken van regie op politiek en maatschappelijke gevoelige opgaven. ■ Moderne contracten met opdrachtnemers – waarin een beroep wordt gedaan op vertrouwen, dagelijkse intercollegiale professionele toetsing, duurzame samenwerking, 3. om het invoeren van een regeling grote projecten te overwegen overeenkomstig de voorbeelden van de rijksoverheid en de gemeente Utrecht. Beperk dit niet tot projecten in het ruimtelijk domein. Definieer daarbij duidelijk wat een financieel tekort en een financiële overschrijding inhoudt. 4. daarbij een zogenaamde 'groteprojecten-administratie' op te zetten, zodat goed zicht is op het totaal van de lopende projecten en eventuele (dreigende) financiële tekorten. 5. rapportages te maken die door raadsleden goed te begrijpen zijn en daarbij vanaf het begin van een project voldoende aandacht te schenken aan het verschil tussen investeringskosten en exploitatiekosten. 6. voldoende aandacht te hebben voor de onderhouds- en exploitatiekosten na ingebruikneming van een project en daar transparant over te zijn in de informatievoorziening naar de raad. 		x	Planmatig werken aan Leidse opgaven is ontsloten in een Toolbox voor medewerkers. We zijn in 2023 begonnen om de Toolbox te herijken en hebben deze inmiddels aangepast aan de Omgevingswet. Bij nieuwe projecten wordt in het zogenaamde matchingoverleg de optimale match gemaakt voor wat betreft de projectbezetting van het projectbureau.
<p>3. De raad te verzoeken:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. terughoudend te zijn met het verkleinen van de post onvoorzien bij grote projecten en voldoende aandacht te hebben voor onvoorziene risico's bij complexe projecten. 2. de aanvraag van kredieten voor investeringen ook in relatie tot begrote exploitatielasten te beoordelen. Stuur op de samenhang tussen investeringen en exploitatiekosten. 3. bij de besluitvorming niet alleen naar de kosten maar ook naar de (maatschappelijke) opbrengsten op korte en lange termijn te kijken. 4. voorzichtig en terughoudend te zijn met het dekken van de kosten van een (deel)project met middelen van andere (deel)projecten (bijvoorbeeld een verwachte onderbesteding) waar nog onvoldoende zekerheid over is. 	x		RV 23.0075 is vastgesteld in de raad van 12 oktober 2023, waarbij deze aanbevelingen zijn overgenomen.
<p>4. Het college te verzoeken om eind 2024 te rapporteren aan de raad over de voortgang van de uitvoering van de aanbevelingen in de rekenkamerbrief 'Grip op projecten d.d. 12 mei 2023'.</p>		x	De raad wordt via de jaarstukken geïnformeerd over de verdere voortgang van de uitvoering van de aanbevelingen. Dit is op 23 april 2020 door de raad besloten (RV 20.0022).

RV 23.0042 Aanbevelingen rapport Rekenkamercommissie 'Overig groen' of stadsnatuur?'

Besluitpunt	Raad	College	Toelichting op voortgang
<p>1. In te stemmen met de conclusies van het onderzoeksrapport "Overig groen' of stadsnatuur" en van de brief van de Rekenkamercommissie Leiden-Leiderdorp 'Onderzoek 'Overig groen' of stadsnatuur?' van 30 maart 2023</p>	x		RV 23.0042 is vastgesteld in de raad van 8 juni 2023.

Besluitpunt	Raad	College	Toelichting op voortgang
<p>2. In te stemmen met de aanbevelingen extra oplettend te zijn tijdens een aantal concrete momenten in het ontwerpproces. Op deze momenten kan de raad aandacht vragen voor de beplanting en met name voor het beheer:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Check bij plannen voor de openbare ruimte of er in de stukken wordt aangegeven wat het benodigde beheer- en onderhoud is. Is dat regulier beheer of is het aangepast beheer (bijvoorbeeld bij een special). Kijk in het laatste geval of dat aangepaste beheer geregeld is en hoeveel ruimte de beheerders hebben om in het werk te handelen (zowel in uren, materieel als in invloed). En in hoeverre er standaarden zijn voor de kwaliteit van de natuur op langere termijn waar beheer mee kan werken. 2. Op te letten of er voldoende aandacht is voor de gevolgen voor de beplanting als een project meerdere bestemmingen combineert. 3. Op te letten op of de beheerkosten zijn meegenomen in de financiële paragraaf. Dit geldt ook als kosten gelijk blijven of afnemen. 4. In het kader van Samen aan de Slag te overwegen of ook beheer door bewoners kan worden gedaan en op welke wijze dit het best georganiseerd en betaald kan worden. 5. Opbouwen en ondersteunen van groengroepen die in de gemeenschap actief zijn. Opbouwen van actieve groepen levert veel maatschappelijk rendement op. Daar kan het gemeentebestuur aan bijdragen (financieel, en door een buurt- en gemeenschap gerichte werkwijze in de organisatie). 6. Overwegen andere kaders te stellen en niet bij elk mislukt plan van een nieuw project op te starten om extra geld te creëren. Zo zou de raad ervoor kunnen kiezen beheer meer zeggenschap en budget te geven waardoor zij in het werk het bestaande ontwerp kunnen aanpassen. Dit vraagt heldere uitgangspunten voor plantkeuze (betere standaarden). 7. Er worden slimme 'meekoppelkansen met andere opgaven' gezocht. Voorbeelden van zulke opgaven zijn de focus op vergroten van groen, vergroten van de biodiversiteit en meer klimaatadaptief worden. De raad kan vragen wat dit in praktijk concreet betekent of daar, in overleg met bewoners, uitgangspunten voor geven. 8. Heroverweeg de toegevoegde waarde van convenanten, zowel voor het beheersen van risico's als voor de rechten die bewoners eraan kunnen ontleen en of die worden waargemaakt. 9. Stuur als raad actief op een Samen aan de Slag-aanpak die gemeenschapskracht vergroot, de ruimte voor actieve bewoners zoekt en de koppelkansen benut. 10. Benut de werkzame ingrediënten van Samen aan de Slag. Het gaat dan zowel om natuurkwaliteit als om de samenwerking tussen gemeenschap en gemeente 	x	x	<p>Toelichting m.b.t. activiteiten raad: Bij de relevante uitvoeringsbesluiten heeft de raad aandacht voor groenstandaarden (2.6) en het vergroten van groen, biodiversiteit en klimaatadaptieve maatregelen (2.7) Het instrument 'Samen aan de Slag' wordt gezien als een positief instrument en is in verschillende beraadslagingen aan de orde geweest (2.9).</p> <p>Toelichting m.b.t. activiteiten college: Een aantal aanbevelingen van de rekenkamer zijn betrokken bij het ambtelijke interne proces binnen de gemeente Leiden. Zo hebben we het OIB-proces waar de aanbevelingen in mee worden genomen (bv 2.6) en de Beheertoets waar aandacht wordt besteed aan bijvoorbeeld aanbeveling 2.1 en 2.3. De aanbevelingen worden waar mogelijk betrokken, dit is ook een afweging in inzet en capaciteit (sommige aanbevelingen vragen extra tijd en inzet, die niet (altijd) beschikbaar is). De werkwijze van Samen aan de Slag, waarmee we nu richting de 5000 convenanten gaan, is geëvalueerd en zetten we in verband met de gestaag groeiende omvang in wat aangepaste vorm door.</p>

Hoofdstuk 6

6 Colofon

Gemeente Leiden
Mei 2024

www.leiden.nl/gemeente

Foto omslag: Andor Kranenburg

